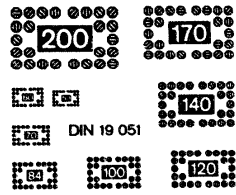

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

AD NOVA ACTA ERUDITORUM
QUAE LIPSIAE PUBLICANTUR SUPPLEMENTA

BAND 8
LEIPZIG 1757

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX,88.

AD
NOVA ACTA
ERUDITORUM,
QUÆ
LIPSIÆ PUBLICANTUR,
SUPPLEMENTA.
TOMUS VIII.

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque
Electoris Saxoniae Privilegiis.*

L I P S I A E,

Prostant apud IO. FRID. GLEDITSCHII &
B. LANCKISII hæredes.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS: Venetiis apud IO. BAPT.
ALBRIZZIUM: & SEBAST. COLETUM, Parisiis apud BRIASSONUM,
Ultrajecti apud IO. BROEDELUM: Lugduni Batavorum apud SAM.
LUCHTMANSIUM: & Amstelodami in WAESBERGIORUM
officina.

M D C C L V I I

HUMANISSIMO LECTORI
SALUTEM.

*In hoc foecundissimo rei litterariae
proventu, & exsurgente quotannis
nova librorum alios aliorum fugan-
tium caterva, quam si aliqua do-
ctae pars Europae numerosam effundit, Germa-
nia certe nostra, & haec urbs inprimis, pro-
ducit numerosissimam, recte quidem a primis in-
de Actorum nostrorum initiis constitutum fuit,
ut, cum menstruae illae enarrationes capere
tantam copiam non possent, accederent iis qui-
dam quasi codicilli, quos, quoniam, velut fo-
tura gregem, sic illi corpus ipsum Actorum sup-
plerent, Supplementa dici placuit. Is adhuc
mos, non levi, ut putamus, Lectorum adsensu &
commodo, diligenter servatus est. Servabitur
autem & deinceps constantissime: cuius consilii
cer-*

certum pignus Octavium istud Volumen cupimus Te, Lector, tenere. Neque alia inibitur a nobis per futura Volumina ratio, quam illa vetus & vera, quam significavimus in perficienda Actorum aliqua integritate & plenitudine esse positam. Quam ergo sit ab ea alienum existimare, haec Supplementa non referre nisi de iis libris, qui commemoratione in Acta inferenda digni non videantur, nullo negotio intelligitur. Enimvero complures tardius accipimus, quam ut iusto tempore iniici eorum mentio possit. Deinde nobis continuo luctandum est cum quadam huius aetatis superba ignavia, quae mavult honestis laboribus futilium speciem inventorum, quae sua appellat, opponere, quam promovendis opem ferre. Elegans hominum genus, qui sibi id datum putant, ut omnes rideant, ignari quam ipsi rideantur ab omnibus. Sed credant illi, per nos licet, se totos, quod est apud Catullum, nasci esse. Nos vero Te, Lector, aequo & benevolo uti ita optamus, ut in opera nostra Tibi grata utilique praestanda cessare per hominum temporumque iniuriam nolumus. Vale.

Ad

§§ (1) §§

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi VIII Sectio I.

*JO. GUIL. MARKARTI INTERPRETA-
tionum Receptarum Juris Civilis Lessionum Libri duo,
in quibus variae leges ab emendationibus liberantur,
explicantur, illustrantur.*

Trajecti ad Rhenum, apud J. H. Vonk. a Lynden 1747, 8.
Alph. I. plag. I.

Ea est profecto Juris Civilis praestantia, ut aliorum popu-
lorum Legibus, & prudentia, & aequitate, & sapientia,
longe multumque antecellat: quippe plus mille ducen-
torum annorum spatium collectum, ab aequissimis sapientissi-
misque auctoribus constitutum, a doctissimis & acutissimis
Jure Consultis enarratum, & excultum, ab omnibus denique
fere populis humanissimis receptum: quod, non impetus,
sed consiliis, non studium temerarium, sed judicium, com-
probavit: non antiquitas, sed sapientia, non auctoritas, sed
ingens commendavit utilitas. Est illud tamquam Palladium,
coelo ac divinitus demissum, & pignus certissimum, aequita-
tem & justitiam tam diu esse inter homines versaturam, donec
illi suus honos & auctoritas consiterit sua. Itaque nihil ad
laudem elegantius, & ad utilitatem praestabilius, fieri potest,
quam

A

quam

2 AD NOVA ACTA ERUDITORUM

quam si id, ab elegantibus & acutis viris, illustretur interpretationibus, & adversus doctorum hominum emendationes ac suspensiones iustis defendatur vindiciis. In quo genere, imprimis nostris temporibus, multum ceteris præstant Jcti Batavi, quippe præ aliis maxime litteris humanioribus, & antiquitatis scientia, ad Jus Romanum explicandum imprimis necessario instrumento, ornati & parati. Qui quidem id propemodum effecerunt, ut terra Batavorum, ingeniosum Juris Consultorum solum, aut velut patria dicenda videatur. Hanc gloriam & laudem Batavorum, doctiss. Markartus, quanquam non Batavus, sed Germanus natione, tueri non solum ac sustinere, sed etiam augere suscepit, hoc libello vulgando; jam, editis ante hos ipsos decem annos probabilium Juris Civilis lectionum partibus duabus, egregio hujus generis specimine, clarus. Quamvis vero jam ex isto præjudicium fieri possit, quale huic pretium libello statuendum sit; tamen & nostræ consuetudini, & lectorum nostrorum opportunitati dabimus hoc, ut ejus brevem quasi recensum agamus, quo unusquisque statueret per se ac iudicare possit. Ac primo quidem in universum dicendum est hoc, per totum hoc opusculum, singularem quandam, & numquam satis laudandam modestiam, egregiam explicationum facilitatem, perspicuitatem, antiquitatis & litterarum scientiam, judicii acumen denique, regnare. Neque vero in commemorandis doctorum virorum auctoritatibus, & sententiæ prætexendis suæ, aut, ambitum quandam, lectionis copiam ostentandi, committit, aut, bonos malove promiscue omnes nominando, famam & auram popularem captat: quod in ignorantia loco ponent, interpretabunturque ii, qui, multitudine & copia auctorum laudatorum, eruditionem & scientiam vel unice metiuntur.

Duplicis autem generis sunt hæc interpretationes. Namque aut receptorum lectionum latinitas confirmatur & explicatur iis in locis, ubi, verborum propter suspensionem, emendationibus proferendis docti homines ingenium jactaverant suum: aut fragmenta Jctorum, Imperatorumve constitutiones, a correctionibus opinionibusque interpretum liberantur, qui

qui aliquid, Juris decretis & sententiis repugnans, in iis sibi videbantur reperiisse. Denique etiam interdum recepta aliqua & vulgaris Doctorum opinio, e male intellecto loco, suscepta, minuitur atque infringitur. Quædam etiam Juris Naturæ & Gentium loca, & capita, illustrantur.

Jam, ut dictis nostris fides constet, & cuique sit statuendi existimandique libera potestas; speciminibus nonnullis e libello isto decerpitis, efficiendum videtur. Primo loco adferemus id, quod in primo statim capite a Viro doctissimo propositum L. I. c. I. est. In L. I. §. 3. D. de serv. corr. verba inprimis hæc: *Persuadere autem est plus, quam compelli atque cogi sibi parere. Sed persuadere τὸν μίσαν ἐστίν.* hæc, inquam, præcipue verba magnopere animos interpretum torserunt, ea non recte se habere existimantium; quamvis, neque in Florentino, neque in Haloandrino exemplo, aliter reperiantur. Ac primo Hottomanus restituendum esse arbitratus est: *Persuadere est plus quam suadere. Persuaderi enim est compelli atque cogi sibi parere.* Sed hæc profecto vis est: qua si quis uti velit in legibus, cogentur sane JCI respondere ac scribere, & Imperatores edicere, quæ cuicumque interpreti, seu prædoni potius, visa fuerint. Tamen Cel. Noodtius, mutatis tantum paucis, eam emendationem amplexus est. In observationibus autem Misc. T. I. Vol. II. p. 140. Anonymus quidam eruditus legendum censuit: *persuadere autem plus est, quam compellit atque cogit sibi parere*: inductus in eam sententiam, & confirmatus, a Græcis Intt. in Lib. LX. Basil. p. 85. qui converterunt ita: *συμβελεύει ὁ συνωθῶν καὶ ἀναγκά των ἑαυτῶ πεισθῆναι*: in quo etiam consentit Scholiast. F. p. 187. Sane si quis hanc emendationem Viri docti probet, is quidem rationes satis idoneas auctoritati prætereundæ potest suæ. Etenim probabile est, Græcos Interpretes Pandectarum, paullo post Justinianum ad minimum florentes, (jam tum enim Pandectas & Paraphrasibus, & κατὰ πόδα, & εἰς πλάτος Interpretationibus, reditos fuisse, Basilicorum autem compilatores iis usos, satis constat.) eos igitur Gr. Intt. probabile est lectionem istam, quam interpretati sunt, in suo Cod. invenisse, quo integriore sine

4 AD NOVA ACTA ERUDITORUM

dubio tum uti potuerunt. Neque vero dici potest, eos Init. Latinum textum non intellexisse: propterea, quod hic neque reconditus aliquis rerum tractatus, neque verborum significatus reperiretur retrusus, atque ex interiori Latinitate arcessendus. Vis autem atque potestas his verbis: *persuadere plus est, quam compellit atque cogit sibi parere*: hæc subjecta est: *Persuadere*, quod Edicto comprehensum est, plus est, quam *recepisse*, (quod jam interpretatus est Jctus,) quoniam hic persuadendo, rationibus argumentisque admovendis, propemodum cogit, atque compellit sibi parere. Scimus enim, persuasioni atque argumentis hanc vim interdum inesse, ut hominibus ad sensum extorqueant, eosque cogant. Sed, quoniam vulgata, & sensus elegantia commendatur, & Florentini ipsius Pand. auctoritate roboratur, præstat eam retinere.

Nempe, uti Doctissimo Auctori placet recte, Ulpianus hoc loco explicat Prætoris Edictum, de *servo corrupto*, h. e. de corruptione animi: in eoque interpretando, suam sententiam rationemque e moralis doctrinæ præceptis repetit: e quibus, qui servo persuadet, magis servum corrumpit eo, qui cogit atque compellit. Cum enim cogentis, & vim adhibentis, non ea sit potestas, ut, quem ad male agendum adigat, eius animi quoque deteriorem reddat; qui autem dolo malo, propositis commodis tentet, exhortationibus premat, argumentis urgeat, ac sic tandem servo persuadeat, ut malum facinus suscipiat, animum deteriorem faciat: consequitur profecto, ut, in hac quidem specie, *persuadere plus sit, quam cogere atque compellere sibi parere*. Si quis igitur vi adigat servum, non ideo ille fit quoque pejor. Semel tantum malus est. Qui persuadet dolo malo, is, animo ejus corrupto, perpetuam quandam ac durabilem pravitatem inducit. His rationibus, hac doctrinæ moralis auctoritate, Vir doctissimus vulgatam Lectionem tuetur, sententiam explicat. Sed quoniam restat in hoc loco Ulpiani difficultas Grammatica, ne quis in ea hære, aut offendere possit, eam quoque V. C. tollendam putavit. Nempe legitur: *persuadere plus est, quam compelli atque cogi sibi parere*. Itaque ut concinnitas dictionis servaretur,

Ulpia-

Ulpianus videri possit, aut: *persuaderi*, aut: *compellere atque cogere*, scribere debuisse. Sed V. C. Ulpianum tamen putat ita posuisse verba, uti nunc jacent. Cum enim interpretaturus esset, qui ejus mos est, edicti verba, invento vocabulo: *persuasisse*, eum explicare, mutato tantum tempore, quid sit *persuadere*. Deinde, quod vocabulum activum interpretatur per verba passiva: ejus generis exempla Vir doctissimus nonnulla hic notavit. Etenim in *L. 12. §. 1. D. Rat. rem hab.* ait Ulpianus: *Rem haberi ratam, hoc est, Comprobare agnoscereque quod actum est, &c.* In *L. 6. §. 7. D. de Edend. Edi autem est, vel dictare, vel tradere libellum, vel codicem proferre*: Nempe ipse Prætor scripserat: *edi & rem ratam haberi*. Denique aliud eiusdem enallages exemplum e *L. 5. §. 3. D. quib. ex caus. in poss. eat. adfer.*

Jam alterum specimen adferemus, e Lib. primo c. V. L. I. c. V. *Lex 34. §. 2. D. de aur. arg. mund. leg.* ita habet: *Quod si ita legasset uxori: aurum, quod ejus causa paratum erit; tunc rectissime scribit Quintus Mucius, ut hæc scriptura habeat in se & demonstrationem legati & argumentum: ideoque ipso jure alienata libra auri amplius quatuor pondo non remanebunt in obligatione, nec erit utendum distinctione, qua ex causa alienaverit testator.* Quo in loco, cum legatum, in futuri temporis diem conceptum, tamen dicatur *in se habere demonstrationem*; id, quod in *L. 6. D. de Legat. I. L. 95. D. de legat. III. & L. 34. §. 1. D. de Cond. & demonstr.* negatur disertis verbis: videtur pugna esse inter hanc & illas Leges. Quapropter Cujacius Obs. II. 39. inventa in quibusdam Codicibus, loco *argumenti*, lectione: *augmentum*, cum inprimis intelligi, hoc in loco quid esset *argumentum*, non posse crederet, emendandum censuit: *rectissime scribit Q. Mucius, ut hæc scriptura habeat in se & deminutionem legati & augmentum*: similemque e *L. 29. §. 3. D. de hered. pet.* dictionem adfert. Quæ emendatio, quamquam & ad sensum Mucii, ac legis, qua de agitur, explicandum, satis elegans, & ad Latinitatem satis commoda est: tamen, cum nulla lectio vetusta, quæ idoneum sensum habere possit, possessione sua moveri per vim debeat,

rectissime Doctissimus Markartus, & hanc Cujacianam, & alteram Bertrandi, convellere emendationem, & vulgatam eamque Florentinam lectionem defendere, suaeque cruditionis luce collustrare, suscepit. Sed quibus rationibus utatur, videbimus.

In hujus ejusdem L. 34. §. 1. Q. Mucius de specie consultus hac, cum jussisset maritus heredem uxori dare *aurum*, quodcumque uxoris causa paratum esset, respondisse refertur ita, ut, si maritus quinque libras auri uxoris causa paratas haberet tempore eo, quo testamenti tabulas scriberet, heredem diceret quinque libras dare oportere, etiamsi tunc, cum moreretur testator, non amplius quam quatuor librae auri reperiae essent: hujusque suae sententiae hanc addidit rationem, quoniam verbum, *est*, praesentis temporis demonstrationem adferret. Quod responsum Pomponius ita probat, si tantum ratio ducatur ejus, quod heres *ipso jure* obligatus sit dare, & verum esse, dicit, si testator necessitate adactus, non diminuendi legati voluntate inductus, libram auri alienasset, nec posse mulierem, quinque libras auri petentem, ab herede doli exceptione repelli. Deinde secus fore Pomponius censet, si testator, diminuendi legati causa, unam libram alienavisset: hac enim in causa, heredem ipso jure teneri illum quidem, sed exceptione doli tamen mulierem posse submovere. Jam porro huic contraria species proponitur in §. 2. ubi testator, non praesentis temporis, sed futuri, vocabulo adhibito, scripserat: *aurum, quod uxoris causa paratum erit*, heres sc. dato. In hoc scripto, Q. Mucius, & demonstrationem *est* argumentum legati inesse, statuit. Quam sententiam, illa exceptione, quam supra adjecerat, non adhibita, ita amplectitur, ut, libra auri alienata, heredem ipso jure non, nisi quatuor librarum praestandarum obligationi adstrictum, arbitretur. Jam, quoniam supra commemoratis Digestorum locis, repugnare haec Lex ita scripta videtur, age, quemadmodum pugna illa dirimi debeat, auctore Viro doctissimo, cognoscamus. In L. 34. §. 1. D. de cond. *est* demonstr. traditur, demonstrationem plerumque rem factam significare, atque adeo, non

semper. Quod cum ita sit, hoc loco simpliciter id tantum edici putat Vir doctissimus, illa scriptura: *quod uxoris causa paratum erit*, demonstrari futurum tempus quasi conditionaliter, & declarari, quantum auri legetur, ut, si tempore mortis plus minusve deprehensum esset, quam tempore eo, quo testamentum fieret, id sit præstandum. Deinde, quod contineri dicitur *argumentum*; id indicium exponit, vel *ὑπόθεσις*, cujus generis aurum legatum sit, sc. illud tantum, quod uxoris causa paratum erit, uxorisque usibus destinatum: *argumenti*que significationem similem e *L. 3. pr. D. de exhib.* huc repetit. Denique ipsum Q. Mucium vocat ad partes, qui in *L. 10. D. de aur. arg. mun. leg.* id videtur, dicit, legasse paterfamilias, quod magis *uxoris*, quam *communis* usus causa, paratum esset. Et sic, quoniam verba legati istius figuram demonstrationis habeant, ita quoque adpellari, sicuti interdum, quod re ipsa non sit conditio, sed si verba spectentur, speciem tantum ejus adferat, nomine conditionis insigniatur. Atque ita non repugnari Legibus supra laudatis, ostendit Vir doctissimus.

In eo loco Juris Civilis, quo de rebus derelictis queritur Lib. II. c. tur, Leyserus, Medit. ad Pand. Spec. 456. m. 6. & 7. distin. XVII. guendum putat inter res mobiles & immobiles, ita, ut res mobiles quidem statim, sed res immobiles elapso demum biennio, cedere occupanti tradat; propterea, quod verus dominus intra biennium revocare possit, redditus tamen expensis, de quibus satis liquido constitisset. Quam in sententiam utitur auctoritate legis *g. C. de omni agr. desert.* Sed hunc locum, Vir Clarissimus, non satis justam, ad id, quod Leyserus intendebat, efficiendum, vim habere ostendit. Primo enim hæc *L. 8. laud.* non de agro derelicto, sed *deserto* agit; magnum autem inter utrumque discrimen intercedit. *Deserta* enim sunt inculta, que non seruntur, neque exercentur: que dici non possunt, ideo, quod non colantur, dominum non habere. Deinde, cum titulus *Cod. de omni agr. desert.* potissimum de fundis patrimonialibus principis agat, valde dubium videtur, de quibuslibet privatorum agris *laud. L. 8. ca-*
pien-

AD NOVA ACTA ERUDITORVM

pienda sit, an de patrimonialibus principis tantum. Quod si enim hoc poiterius ponitur, non potest ejus sententia ad agros quoscunque prorogari. Sin autem illud, tum vero quod biennii mentio fit, id non eam vim habet, ut agri pro derelictis habiti, intra biennium a domino vindicari posse videantur: sed ut pro derelictis non habeantur, nisi post biennium, quoniam dominus, eo tempore, sua culpa, praeterito, in perpetuum a repetitione excluditur. Itaque, si constitisset aliis e signis & argumentis, dominium pro derelicto habuisse, non necesse erat expectare biennii exitum, quemadmodum manifeste definitur in *L. 14. C. eod.* Denique Ulpianus in *L. 1. D. pro derelict.* non discernit in hoc argumento res mobiles & immobiles: *Si res, inquit, pro derelicta habita fit, statim nostra esse definit, & occupantis statim fit.*

Lib. II. c. X. n. 2. In *L. 1. D. de decret. ab ord. fac.* Jctus haec scribit: *Medicorum intra numerum definitum constituendorum arbitrium, non Praefidi provinciae commissum est, sed ordini & possessoribus ejusque civitatis: ut certi de probitate morum & peritia artis elegant ipsi, quibus se liberosque suos in aegritudine corporum committant.* In quibus Bynkershoek. *Obf. I, 15.* non ferens, neque intelligere se falsus, neque a quoquam dictum ratus, *possessor civitatum, legi iussit professoribus.* Neque enim ullos alios tum possessores civitatum fuisse, nisi principes ipsos, neque cuiquam melius medicos potuisse, se dignos & idoneos, nisi ipsis professoribus, probare. Haec ratiuncula nobis semper satis jejuna vixit fuere, ad possessores, lectionem, & sua elegantia, & perspicuitate commendabilem, turbandos, & possessione ejiciendos sua. Vir Clariss. autem eos possessores, justis vindiis, in suum fundum restituit. Ac primo ostendit, *possessores civitatis* non esse, qui possideant civitatem, sed qui habeant possessiones in civitate: atque ita in *L. 6. §. 5. D. de mun. & hon.* simpliciter occurrere *possessores*, pluribusque aliis in locis: similiterque in *L. 3. C. Th. de Indiction.* *Lib. XI. tit. 6. Aegyptiaci tractus possessoribus,* & in *L. 2. C. Th. No operae a conlat. exig.* *Lib. XI. tit. 10. ut a possessoribus civitatis ejus territorio suo reformetur.*

Qui-

Quibus locis quid potest esse potentius, ad potestatem hujus vocabali defendendam? Deinde docet V. C. *Professorum*, uti emendat Cel. Bynkershoekius, mentionem hic plane alienam esse: propterea quod subjicitur: *quibus se suosque liberos in aegritudine corporum committant*. Neque quaestionem esse, de examinando, sed eligendo medico. Hæc omnia sunt ejusmodi, ut plane omnibus, uti arbitramur, probare debeant, quam bene, acute, eruditeque, Vir doctissimus receptas lectiones interpretari soleat.

In eo tamen, quod Lib. II. c. XIII. n. 3. receptam lectionem *L. 17. §. 6. D. de excusat.* secutus Merillium Obf. III, 39. vindicare instituit, ad sensum nostrum ei adscribere non possumus: quem quidem nostrum dissensum, facilitas & humanitas Viri Clarissimi facile, uti speramus, condonabit. Est autem ille locus hujus modi: *Domini navium non videntur haberi inter privilegia, ut a tutelis vacent: idque D. Trajanus rescripsit*. Semper enim nobis hæc fedit sententia, uti reponendum, *habere*, putaremus.

Quamquam enim non ii sumus, qui facile in emendationes inclinemus, ubi necessitas nulla id flagitet: tamen, neque nos iis adgregare nostram sententiam possumus, qui pro receptis, quamvis absurdis, lectionibus, tamquam pro aris & focis pugnant, & contortis interpretationibus malunt veterem lectionem tueri, quam facilitati & elegantiae scriptoris, emendationem aliquam probabilem condonare. Neque vero ea exempla a V. C. hic ostensa, satis nobis probant, *privilegia* significare personas privilegiatas. Adfertur primo loco duplex legis auctoritas, *L. 7. §. 2. D. de pos. & L. 24. §. 2. D. de reb. auct. jud. possid.* unde *privilegio* eam potestatem adferat. Deinde, eadem ratione, *officia* pro officialibus, *servitia* pro servis, frequenter poni dicit. Jam, quamvis non negemus, hæc posteriora ita reperiri; etiam *beneficia* pro beneficiariis inveniantur, sive iis, qui beneficiis quibusdam a magistratibus provincialibus adiciuntur, veluti commendatione ad aerarium delati, quemadmodum apud Ciceronem in *beneficiis ad aerarium referri* dicuntur: tamen *privilegio* eandem

vim subesse, parum certum nobis videtur. Etenim in *L. 7. §. 2. D. de pos. ante privilegia*, & in *L. 24. §. 2. D. de reb. aucl. jud. poss. post privilegia* significat, antequam, vel postquam privilegiorum ratio habeatur, quibus homines in concursu creditorum censentur. Itaque nobis adhuc magis placet emendatio, *habere*; quia præsertim ratio dubitationis consultationisve redditur, quod nempe *domini navium*, plura privilegia, plures immunitates haberent alias, ut propterea quibusdam viderentur quoque vacationem a tutelis habere. Deinde facile adparet ratio, quemadmodum librarii labi, & pro *habere*, scribere *haberi* potuerint, quia statim sequitur *vx inter*, eadem incipiens littera, in quam prius desinebat. Huc accedit denique, quod, si *privilegia* capiantur pro personis privilegiatis, non adparet ratio, cur adjectum sit, *ut a tutelis vacent*. Nam personæ privilegio ornatae, hoc in loco nullæ possunt esse alie, nisi quibus vacatio a tutelis concessa est, propterea quod de his solum vacationibus a Jcto hic exponitur.

His, animus erat, adjungere specimen aliquod ex eo genere, cum de Jure Naturæ & Gentium queritur, veluti Lib. I. c. X. de mutato rerum bello captarum dominio, vel cum de falso receptis, & male intellecto Juris Civilis loco, Doctorum opinionibus disceptatur, veluti e Libr. II. c. quo demonstratur, ad revocandum testamentum sufficere tres testes, nec necessarium esse lapsum decenni. Quo, putabamus, eorum obviam iri posse calumniis, qui homines elegantioris Jurisprudentiæ scientes, nil, quod ad usum transferri possit, elaborare, & non nisi in singulis syllabis ac vocabulis occupari, criminantur: quamquam hoc necessarium est ei, qui vere ac recte Jcti munus ac nomen sustinere tuerique velit, & id veteres, iique summi, Jcti, omnes fere a suo officio alienum non crederunt. Sed, quoniam nimis longi esse dubitavimus, & ex his specimenibus jam judicium fieri potest, ea opera abstinendum duximus.

HERM.

HERM. ALEX. ROELLII S. S. TH. ET PH. D.
 & Professoris Exegetis in Psalmum LXXXIX.
 Opus posthumum.

Duisburgi ad Rhenum, 1735. apud Joannem Frambach,
 1. Alph. 4. plag. 8.

Hæc exegetis, sua non defraudanda laude, a Cæl. Auctore non edita, sed auditoribus tantum dictata, nunc primo publici juris facta est. Nos, ut lectoribus nostris, brevibus, quid de ea sit sentiendum, aperiamus, summam potiora momenta huc transferemus. Totum hunc *Psalmum*, pleniorum explicationem continere arbitratur auctor, promissionis *Davidi* a Deo per *Nathanem* factæ 2 *Sam. VII.* & 1 *Par. XVII.* Hæc vero promissio est de Christo, & ejus regno æterno, amplitudine, firmitate, & fati, id quod variis argumentis ex ipso *Psalmo* probare annititur. Partes hujus *Psalmi* IV. constituit, ubi occurrit: I. Propositio summam post titulum, v. 2. 3. II. *Ἐξεγασίας* plenior, per descriptionem regni Christi, ejusque tum constitutionis, tum administrationis, v. 4. 35. III. Querela populi Dei in afflictionibus gravissimis, conjuncta cum petitione efficaci, v. 39 -- 52. IV. *Ἐπιπέτευς* post omnes seperatas miserias, v. 53. Auctorem hujus *Psalmi* non habet *Ethauem*, cujus nomen est in inscriptione, sed illi tantum traditum fuisse, ad usum publicum, tanquam præfesto Musices. Argumentum *Psalmi*, usus, & finis indicatur, quando inscribitur מטביל, quod sapienter & prospere agere notat, & tale canticum, quod possit hominem vere reddere & sapientem & felicem, quodque aptum sit hominem erudire ad veram scientiam, sapientiam, pietatem, & felicitatem. In compendio itaque proponit doctrinam gratiæ atque salutis. Ratio v. 3. additur; וְנִימִי est h. l. causalis particula. Dixi enim, quia certissime sum persuasus, quod gratia sit ædificanda &c. Quando ædificanda dicitur gratia, respicitur ad ædificium, hominesque comparantur cum domo gratiæ, sub quo nomine intelligit auctor electos, quos subinde ædificet & exornet, quod omne per tabernaculum & templum fuerit adumbratum. v. 4. respici putat ad 2 *Sam. VII.* ex quibus promissio divina

repetatur & confirmetur. Deus loquitur de electo; sub quo Christum intelligit Auctor, qui vel maxime sit electus; nec tamen negat, satis commode *Davidem* posse intelligi. Promiserat vero *Davidi* Deus confirmationem seminis in sæculum *v. 5.* & ædificationem solii, quod in primis *Messia* folium est, idque futurum a generatione in generationem, i. e. duraturum, quamdiu hominum generationes durabunt. *v. 6.* ostendit, quomodo ipsi coeli Deum celebrent, & mirabile simul Dei regnum exponit, in quo conspicua sit gratia & veritas fidelitasque Dei, non minus quam summa ipsius potentia. Per *נִרְאָה* intelligit *Cel. Auctor* non tantum mirabilia in natura, sed & in primis Christum, qui maxime est mirabilis Dei, quantus quantus est. Hujus rei *v. 7.* rationem suppeditat, petitam ex Dei perfectione summa, & excellentia, ab ejus decentia, venerabilitate, potentia, regno, operibus, & gratia; hoc pluribus etiam *Psaltes* describit *v. 8.* ut pateat, qui sit timendus in coetu sanctorum, & reverendus supra omnes, qui circa ipsum. *v. 9.* pergit ejus perfectionem & gloriam enarrare, & in operibus contemplandam sistere, idque non tantum *v. 10.* in genere, sed etiam *v. 11.* in specie; quod porro exaggerat, ostendendo potestatem Dei in coelos & terram, addita ratione *v. 13. 14.* Postquam de operibus locutus fuerat, causam ob oculos ponit *v. 14.* Pergit deinde, & celebrat justitiam & judicium Dei, gratiam ac veritatem, tanquam virtutes, singulari ratione in eodem conspicuas, quæ quales sint, uberius enarrat auctor. *v. 16.* ostendit *Propheta*, quænam sint qualitates populi hujus regni & officia, qua occasione in primis explicat, quid *מִיִּירָא* sit, & quomodo in scriptura usurpetur, & inquit, quid hic possit hoc vocabulum significare, quia absolute & sine restrictione usurpatur, & etiam nihil ob stare credit, quo minus omnem eam significationem verbo tribuamus, quam patitur contextus, & omnem clangorem, omne jubulum, quod convenit regno Christi, &c. Hoc conjunctum esse cum exultatione in nomine Dei, & exultatione in justitia Dei, confirmat *v. 17. 18. & 19.* Pergit postea eadem demonstrare ex iis, quæ antea dixerat Deus in visione, coll.

coll. 2 Sam. VII & 2 Chron. XXII, 9. Sunt tamen in his prædicata, quæ Salomoni ejusque regno non conveniunt, sed tantum Christo & regno ejus. Quamvis itaque de Salomone sit fermo, tamen omnia ad illum applicari non poterunt, proinde de Messia capienda. Id explicat plenius v. 21. ubi illum, qui exaltatus fuit, vocat מָלִיכִי, idem hic intelligitur Christus, & quidquid de Davide hic dicitur, non nisi sensu tenuiori, pleno & absoluto vero de Christo debere intelligi observat Auctor, monstratque Davidis & Christi convenientiam. His expeditis David amplius ostendit, qua ratione, in exequendis iis, quæ pertinebant ad munera illa divina, manus & potentia sit futura conspicua, ad pudorem & deletionem hostium, & lætitiæ ipsius & populi. Effectus quoque v. 23. proponitur, quod nempe inimicus propterea non sit illum vel seducturus, vel exactorem in ipsum acturus, sed potius omnes hostes sint conterendi v. 24. Felix regni successus simul demonstratur v. 25. quæ omnia non de Davide solo explicanda sunt, sed recte ad Christum applicantur. Cornu vero illius qua ratione sit exaltatum, exponit v. 26. manus enim ponere in mari, & dextram in fluminibus, est, subjicere ea potestati alicujus, & imperio, atque ita regnum ejus eo usque extendere. v. 27. plenius promissionum fundamentum, & regni excellentia, confirmantur. Quæ iterum de Christo esse accipienda, etiam ex N. T. & quidem Ebr. I, 5. potest demonstrari, aliisque locis. Hujus promissionis effectus uberius docetur v. 28. quod iterum ex causis suis explicatur v. 29 & 30. ubi iterum bene evincitur, hæc non de solo Davide, sed etiam simul de Christo esse capienda, quod etiam prædicata demonstrant satis. Distincte memorantur v. 31. fata seminis Christi, ubi per illius peccatum, quod erit deserere legem, profanare statuta Dei, & non servare præcepta Dei, v. 32. pro illius poena v. 38. ample describitur. Nec tamen Deus prorsus omittit suam gratiam, sed simul cum poena conjungit promissionem v. 34 - 38. Post illas vero promissiones inducuntur pii, querentes de miserrimo regni statu Davidici, in quo videbantur omnia sese aliter habere ac promissum fuerat, v. 39. seqq. ut videretur

foedus plane fuisse ruptum. Querelas movent ex ea causa, quod nulla ipsis sit contra hostes securitas *v. 41. sq.* quum e contrario hostes fortuna prospera uterentur. Præcipuum malum *v. 45.* recensetur, quod cessare fecerit *קטרת* puritatem ejus, sub quo intelligit Auctor Sanctum Sanctorum. Omnes has querelas pluribus considerat, & simul monstrat, qua ratione evenerint hæc mala regno *Davidis*, non solum tempore *Salomonis*, sed etiam sub filio, deinde *Joram*, *Achaz*, *Ezechia*, *Jofia*, aliisque. Tandem sub *Antiocho*, *Ptolomæo Philopatre*, *Antiocho M.* & postera ætate hæc perpessa sunt infortunia. Eadem vero, spiritali sensu, de Christo ejusque regno possunt accipi, quia totus *Psalmus* de Christo agebat; quod etiam ex historia ecclesiastica paucis recenset auctor. Sed illas querelas excipiunt preces *v. 47. sqq.* Jovam alloquitur ecclesia; argumentum precum est deprecatio mali, & petitio implementi promissionum; rationibus simul urgentur preces. Tandem his *v. 50.* subjungitur efficax ratio compellendi Deum, & ab eo auxilium petendi, quæ petitur a Dei pristinis factis, & promissionibus *Davidi* factis. Additur *v. 51.* ratio, ab opprobrio & blasphemia hostium petita. Clauditur *v. 53.* precatio *δευλογια*, quia Deus voluit invocari in die angustiarum, & promittit exauditiones & liberationem, inde & sperat, fore, ut preces non sint inanes. Facile ex his poterit judicari de *Roelli* in hac exegesi studio, siquidem ille, non tantum quæ ad textum interpretandum facere possunt, non omittit, sed etiam hinc inde explanationes adjecit vocum ebraicarum; ut adeo etiam hic, quamvis exiguæ molis, libellus, usum non contemnendum præbere possit exegeseos sacræ cultoribus.

*HISTORIA ASTRONOMIÆ, SIVE DE
ortu & progressu Astronomiæ, auctore R. HEATH-
COTÉ, Artium Baccalaureo Collegii Jesu
Cambrig.*

Cantabrigiæ 1747, typis Academicis, pagg. 82. 8v.

Eruditis hystoriæ hujus Astronomicæ auctor, ætate quidem juvenis esse videtur, ut qui in Dedicacione ad juventutem Cantabrigiensem fatetur, se una cum illa nuper in Academia Cantabrigiensi scientiæ Astronomicæ præceptis imbutum fuisse; sed ejus ingenium & doctrina multum pollicetur. Cum is disciplinas Mathematicas & Astronomicas in Academia Cantabrigiensi patulis avidisque auribus haussisset, id ipsam animo ejus desiderium instillavit, paulo distinctius cognoscendi, quænam fuissent scientiæ Astronomicæ origines, quos progressus habuerit, quænam fuerint illius successu temporis incrementa, qua denique laboris ingenique felicitate ad umbilicum tandem perducta fuerit; quæ porro fuissent antiquiorum Astronomorum placita, ab aliis post hæc derelicta; quid in Aristotelis, quid in Cartesii, aliorumque heroum hypothesibus desideratum ac vituperatum fuerit, & cur ab his alii discesserint? Ut itaque ardori huic mentis suæ velificaret, operam dedit sedulo, ut hystoriam originis & progressuum Astronomicæ, ex scriptoribus probatis, in proprium usum contexeret. Mox deinde incidit in Joh. Frid. Weidleri *Hystoriam Astronomicæ*, eruditis nostris oppido notam & percelebrem, ex qua se plurimum profecisse, grato ore agnoscit & prædicat. Ex eo libro observationes suas insigniter locupletavit, & perfecit auctor, ipsisque formam hystoricam induit; sed ita tamen, ut omnia limitibus multo arctioribus circumscriberet, ea tantum, quæ observatu ipsi digniora viderentur, persequeretur, & brevitati pro viribus studeret. Hystoria igitur auctoris nostri Astronomicæ in duas partes distributa est.

Pars prior declarat, unde orta primum fuerit scientia Astronomicæ, quibusnam deinde creverit augmentis, & qua postremo laboris ingenique felicitate ad umbilicum perducta fuerit. Astronomia fabulosa Græcorum, qui veteres fabulas poetarum suorum de Endymione, Phactonte, Orpheo, Dædalo, & similibus, de horum hominum studio & profectu Astronomico explicant, parum quidem lucis ad noscendas veras Astronomicæ origines confert: id tamen ostendit, (saltem

pag. 2.

ex

- pag. 3. ex mente veterum,) studium hoc esse perantiquum, & ab omni ævo excultum. Quæ de Astronomia, ante diluuium, a Sethi posteris exculta, narrat Josephus historicus, perquam incerta sunt. Mosen in Astronomica disciplina ab Ægyptiis institutum, illius egregie gnarum fuisse, tradidit quidem Philo; sed existimat tamen auctor, gentis hujus rem Astronomicam angustam tum fuisse ac tenuem. Jobum cognita habuisse sidera Archuri, Orionis, & Plejadum, liber ipsius cap. XXXVIII. 31. 32. fidem utique facit; sed neque ex eo nobis constare potest de origine & progressu nobilissimæ hujus scientiæ. Non multo certiora de illius prima veraque origine nobis suppeditat historia Chaldaeorum, tametsi illi hac de re litem gravem Ægyptiis intentaverint, & aliunde etiam probabile fit, eos cum aliquo successu observandis sideribus incumbere potuisse, & re ipsa incubuisse. Quandoquidem autem ex testimonio Vitruvii discimus, sapientibus hujus gentis opacitatem lunæ mansisse ignotam, & aliunde satis sciamus, eos observationibus suis Astronomicis, ad studium vanum Astrologicum fovendum & poliendum, turpiter abusus esse: colligi hinc jam abunde potest, eos fines scientiæ Astronomicæ cum singulari laude non protulisse.
6. Ægyptii quidem, origines disciplinæ huius, suo ingenio, suoque labori in acceptis ferendas esse, olim contra Chaldaeos contenderunt; idque etiam ex Græcis Scriptores quidam melioris notæ confirmarunt: sed sub iudice tamen lis etiamnum versatur, eaque tanti non est, ut nos morari debeat. Quod si vero ipsius gentis Ægyptiacæ profectus in Astronomica disciplina iusta lance trutines, permultum sane absuit, ut ita perfectionem aliquam consummatam attigerit.
11. Prætermittis igitur aliarum gentium barbararum philosophis, de quibus multo etiam tenuius sentiendum est, ad eundem potissimum sunt Græci; etsi & illic primordia & incunabula tam præstantis scientiæ fabulis corrupta invenimus. In Homeri atque Hesiodi carminibus videmus nunquam siderum mentionem injici; sed, quod ipse etiam
Plato

Plato testatur, tota illius temporis scientia fideralis, ultra cognitionem ortus & occasus stellarum progressa non est.

Primus inter Græcos Thales, usus in Ægypto sacerdotum disciplina, Astronomiæ fundamenta genuina jecisse, & in studio hoc forte Ægyptios ipsos, magistros suos, antecel-
luisse putatur. Dicitur æquinoctia & solstitia primus notasse, eclipsium causas enarrasse, nec non eclipses quasdam prædixisse. Sed notum tamen est, hæc a recentioribus sub examen vocari. Ex Thaletis schola, quæ Ionica vocatur, prodire plures, Anaximander, Anaximenes, Anaxagoras, alique, quos studio huic operam diligentem navasse, veteres perhibent.

Thaleti jungendus est Pythagoras, qui illius exemplo, cum Ægyptiorum sacerdotibus diu versatus est, & alios præterea gentium orientalium philosophos audivit, deinde vero in Græciam reversus, scholam fundavit Italicam, cui quidem doctrina fiderica plurimum omnino debet. In ea schola quod illi gloriam præcipuam conciliat, sive Pythagoras ipse, sive, quod credibilis videtur, Philolaus Pythagoreus, systema Copernicanum, de motu terræ, & circa suam axem, & circa solem, jam tum asseruit; certe doctrina hæc scholæ Italicæ propria fuit. Aliarum sectarum placita Astronomica discutere operæ pretium non est, ne ipsius quidem Academicæ. Et si enim conditor ejus, Plato, Astronomiam, in Ægypto constanter hausit, continuo creparet, & sedulo in usum suum converteret: sequebatur tamen in studio hoc unice præcepta Pythagoræorum, neque ab iis discedebat. In eadem disciplina exiles admodum fuisse profectus Aristotelis, scripta ejus loquuntur.

Post Alexandri M. tempora, Ptolemæus Philadelphus, Rex Ægypti, scholam florentissimam Alexandriæ erexit, in qua præter disciplinas alias, Astronomica quoque, a magnis viris aucta, & egregie amplificata fuit; unde factum est, ut brevi per Græciam totam florerent Astronomi præstantissimi, quos inter princeps veluti censetur Hipparchus Bithynus, qui ad integræ scientiæ Astronomicæ compositionem primus animum

adjecit, primusque stellas numerare ausus est. Circa idem fere tempus floruit quoque Aristarchus Samius, hypothesos Philolaicæ, de terræ mobilitate, non tamen sine aliquo discrimine suo, restaurator. Alii nobis sunt prætereundi.

pag. 22. Romanos, posteaquam literis & artibus Græcorum urbem suam aperuissent, Astronomiæ studium non neglexisse, passim eorum historia constat, docentque fatis acta Julii Cæsaris, scriptaque Ciceronis, Virgilio, Manilio, & aliorum plurimorum. Sed studii hujus inepta applicatio ad nugas genethliacorum, effecisse videtur, ut procedente tempore langueret, & incultum jaceret idem studium.

25. Alexandria vero, etiam sub Romanorum imperio, insigniter florere perrexit Astronomiæ cultura, eique novum splendorem conciliavit Claudius Ptolemæus, cujus in hanc scientiam merita, nemini ignota, nulla unquam obliterabit ætas. *Magna* ejus, quæ sic appellatur, *Constructio*, gloriam ipsi cumprimis peperit immortalem.

27. A Græcis amor studiumque scientiæ Astronomiæ transit ad Arabes, non quidem in Ægypto, postquam illam cepissent, uti censet auctor; nam illi Alexandria potius, bibliothecam illam celebratissimam, & vere incomparabilem, quæ omnes scientiarum græcarum thesauros pretiosissimos complectebatur, jubente id Chalifa Omare, igne absumi voluerunt; at successores illius scientiarum osoris, Chalifa Bagdadenses, diu post, Seculo VIII. ac præfertim IX. literarum omnis generis, cumprimis vero Astronomicarum, patronos apertos se professi sunt, doctisque viris specimina benevolentiae summa dederunt. Unde factum est, ut meliores Græcorum Astronomi, paulatim, ex sermone patrio Græco, in Arabicum transferrentur, & Arabes ipsi, ad ornandum hocce studium ardore laudabili incenderentur. Eos inter auctor noster hic nominat Albategnium, qui floruit Seculo IX. & Alpetragium, scriptorem Seculi XII. qui ultimus Tychoi dicitur prævisse, siquidem hic similes postea spiras, motibus planetarum propriis explicandis, accommodavit.

Cum

Cum autem Arabes, post subjugatam Ægyptum & Africam Romanam, trajecissent in Hispaniam, ibique novum regnum fundassent, labores eorum Astronomici, nostris quoque Europæis innotuerunt, hosque ad imitationem provocarunt. Crevit apud hos nobilis ille ardor, postquam Fredericus II Imp. Seculo XIII. singularem in hæc literas propensionem testatus erat, easque omni modo promotas cupiverat, cumque in finem libros veterum Philosophorum, & Astronomorum Græcorum, præcipue vero Ptolemæi magnam constructionem, ex Arabico in Latinum sermonem converti jussisset; eodemque insuper Seculo, Alphonsus X, Castella in Hispaniis rex, insurrectionem Astronomiæ molitus esset, quin & novas Tabulas, quæ in honorem ejus Alphonsinæ vocantur, absolvisset. Ab eo igitur tempore, studium Astronomicum a viris præclaris feliciter excultum, variisque novis accessionibus ornatum fuit; quos inter Seculo XV. non parum eminenterunt Georgius Purbachius, & Johannes Regiomontanus.

Ultimi hujus discipulus, Nicolaus Copernicus, in honorem veluti & commodum scientiæ Astronomiæ natus, cum varias veterum & recentiorum in doctrina siderali hypotheses studiose explorasset, & curate secum invicem composuisset, systema tandem Philolaicum, juxta quod Sol centrum obtinet, terræ vero motus, non modo diurnus circa axem, sed etiam annuus circa Solem adscribitur, suam fecit, idque eum in modum exalciavit, ut ab eo tempore, nobilissima scientia, novam plane & lætissimam faciem indueret. Multos initio systema hoc excellens adversarios expertum est.

Itaque Tycho Braheus, nobilis Danus, qui incredibili mentis ardore, & studio immenso, culturæ Astronomiæ incubuit, novum systema excogitavit, quod inter vulgare Ptolemaicum, & novum Copernicanum, viam teneret mediam, quo saltem id obtentum est, ut anticipatæ ac præjudicatæ ple-
rorumque adversus doctrinam Copernicanam opiniones paulatim pellerentur, & veritas placide magis audiretur, atque etiam admitteretur. Idem Braheus, in arce sua celeberrima Uraniburgensi, contemplationi stellarum unice deditus, earum ca-

pag. 28.

29.

31.

33.

35.

- talogum composuit, complectentem stellas DCCLXXVII. quem alius CCXXIII. auctum Keplerus postea vulgavit: Lampada sibi a Tychoe amico traditam, ingenti cum laude prætulit, aliisque tradidit is ipse, cujus mentionem fecimus. Johannes Keplerus, vir ad amplificandam & ornandam disciplinam sideream natus, prorsusque factus. Hujus æqualis, Galileus Florentinus, ejusdem disciplinæ limites latissime extendit.
36. Illa ætate, casu quodam, usus telescopii inventus est, & mox eruditus innotuit. Fama hac de re ad Galileum perlata, ipse sibi confestim tale instrumentum fabricavit, cujus ope quid non detexit in coelo? quid non conspexit in luna? quid non deprehendit in planetis? hæcenus ut plurimum plane ignota, aut etiam non recte, nec certo cognita. Galileus tamen, qui Copernicanum de terra & sole Systema adoptaverat, religionis suæ hominibus, qui tales veritates ferre nondum didicerant, se tum ita suspectum reddidit, ut tanquam hæreticus in carcerem compingeretur, nec ex eo dimitteretur ante, quam opinionem Copernici, & suam de terra mota, ejurasset. Postea vestigiis magnorum horum virosum insisterunt Christianus Longomontanus, Renatus Cartesius, Ismael Bullialdus, Joh. Hevelius, Joh. Bapt. Ricciolus, Christianus Hugenius, aliique, quorum ingentia in rem Astronomicam merita nemini possunt esse obscura; donec tandem, faustis auspiciis, provincia hæc perveniret in manus Isaaci Newtoni, viri de ea immortaliter meriti, qui, explosa coelorum soliditate, & relegatis Cartesii vorticibus, motibus coelestibus dirigendis præfecit universalem illam & simplicissimam naturæ vim, quam *gravitatem* vocant, ex qua Phenomenon coelestium ratio nunc reddi potest simplex, facilis, & perspicua. Et sic, opera magni hujus Astronomi, doctrinam de astris ad umbilicum tandem perductam esse censet auctor.

In tota historia Astronomiæ, quæ primam opusculi hujus partem constituit, auctor unice fere sequitur Weidlerum nostrum, quod & ipse præmonuit. Ex ejus opere selegit, quæ usibus juventutis Cantabrigiæ quam maxime attemperata esse credit, ommissis permultis, quæ ad illustrandam hanc

hanc historiam plurimum conferunt; ea vero, quae selegit, in compendium perbreve & circumcisum redegit. Pars altera opusculi exhibet tum ingenium, tum rationem olim philosophantium, & expensa eorum philosophandi methodo, in Neutroniam tandem itur.

Auctor hic observat, Principia Philosophiae Neutroniae, initio non sine invidia, multaque & pertinaci renitentia excepta fuisse, multosque, aliis mitiores, Philosophiae huic alium eventum ominatos non fuisse, quam quem habuisset Philosophia Aristotelis & Cartesii. Sed hos magnopere falli iudicat auctor, quia Philosophia Neutroniana de eo possit gloriari, quod aliorum Philosophiae desuit. Omnis scientia rerum naturalium, duratura, in experimentis fundata esse debet. Id vero est, quod desuit antiquis, & inter recentiores ipsi quoque magno Cartesio. Omnes hi experimentis parum edocti, aut exercitati, omnem fere in conjecturis fiduciam collocaverunt. Graeci primum principia Philosophiae in Aegypto tradita audiverant, mirificis fictionum involucris amicta, eaque in patriam advecta versibus complecti solebant; quod comminiscendi cupiditatem & licentiam auxit, veram autem rerum cognitionem multis modis impedit. Poetis successerunt Philosophi, e Schola Ionica, Italica, reliquisque, quorum Philosophia atque scientia Astronomica, supra leviter tacta, talis fuit, ut diu omnino durare & placere non posset. Romani, acceptam a Graecis Philosophiam, parcius multo & negligentius coluerunt, & sic plane, ut ea tantum, quae Graeci invenerant, Latinis literis illustrare voluisse videantur. Regnavit seculis insecutis, in scholis, Aristoteles, & vix hypotheses ejus in astronomicis pellere licuit Copernico. Subsidio quidem huic venit Keplerus, veram Physicam coelestem non infeliciter moliens. Verum id maxime conaminibus ejus obstitit, quo minus veram perfectionis metam contingere potuerit, quod leges motus ipsi perspectae non essent, quodque vis gravitatis ipsum lateret. Aristotelem tandem e scholis penitus eliminavit Cartesius, dum ipse integram Philosophiam ex novis principiis tradere inciperet. Et in eo utique

pag. 50.
53.
54.
56.
59.
61.
que

que eximium quid is præstitit, quod inveteratas, & a longo tempore radicatas in animis hominum, opiniones, tandem evellere potuerit, estis hæc, quas in triste exilium ablegavit, vix meliores substituit. Ea pla potius Aristotelis, & Scholasticorum, hominum sæpe ultra quam dici potest argutorum & subtilium, secutus, in phænomena diligenter inquirere neglexit, quinimo ea contempsit, omniumque rerum rationes ex proprio cerebro conjectando depromere aggressus est.

Alio prorsus modo, ad inveniendam veritatem, in rerum natura progressus est Neutonus. Nam hypothesi aut conjecturæ, raro, vel nunquam cessit: semper autem gradu lento tardoque incedens, nihil affirmare ausus est ante, quam demonstrari posse sciret. Neque etiam naturæ penetralia unquam subire visus est, sine comitatu arithmetices & geometriæ, quo istud est assecutus, ut abdita mundi adspectabilis arcana, ex densis tenebris in lucem protraheret, atque distincte explicaret. In his omnibus lucem clarissimam ipsi affudit universale gravitatis & attractionis principium, in quod initio casu quopiam incidit; sed quo postea, instar filii Ariadnei, ut secure in abdita rerum se immergeret, usus est. Multum vero hos a scopo aberrare judicat auctor, qui gravitatem & attractionem systematici Neutoniani, cum occultis qualitatibus scholæ Peripateticæ, eodem loco habent; quod illæ tantum occultæ qualitates deridiculo habeantur, earumque existentia penitus ficta sit & occulta. Id vero de gravitate & attractione Neutoniana dicere non licet, cum horum principiorum existentia, ex phænomenis, per observationes, clarissime demonstrata fuerit.

Histoire Naturelle &c.

id est:

HISTORIA NATURALIS GENERALIS
Et particularis, cum descriptione Musci Regii.

Parisius 1749. T. I. 3. Alph. 8. plag. T. II. 3. Alph. 7. pl.
 T. III. 3. Alph. 4to. Cum plurimis tabulis
 æneis.

Splea-

Splendidi operis, & Ludovici XV, qua naturæ cognitionem tuetur, benignitatem seris posteris commendaturi, tres priores Tomi in manus nostras pervenerunt. Ex iis brevem ideam totius operis dabimus, & aliqua delibabimus, non quæ dignitati operis respondeant, quod fieri posse omnino a nobis, spatio, quo includimur, prohibiti, desperamus; sed quæ gustum lectoribus nostris dent, salivamque moveant operis ipsius legendi, quo nullus naturæ studiosus impune sit cariturus. Igitur ab auctoribus, Dom. *Buffon*, Inspectore horti Regii, & *Daubenton*, custodiendo & ostendendo Museo præfecto, hæc operis, jussu Regis prodituri, ichnographia traditur. Quindecim volumina continebit. *Maurepasii* auctoritate, qui & ipse Musæum formavit, coeptum est. Primum volumen, post præfationem, & dissertationem de methodo historiam naturalem tractandi, historiam & theoriam Terræ continet; alterum generalem animalium historiam; tertium & quartum quadrupedum, ab homine inchoandum; quintum amphibiorum & piscium cetaceorum; sextum reliquorum piscium, cum historia piscationum; septimum testacea, crustacea, insecta marina, cum plantis, quas vocant, marinis, quæ *Galli* jam pro insectorum operibus habent; octavum reptilia, insecta terrestria, & animalcula microscopica, de quibus memorant auctores plura nova se detexisse; nonum Ornithologiam; decimum, undecimum, & duodecimum, vegetabile regnum, cum tractatu de cultura plantarum. Tres ultimi tomi minerale regnum continebunt.

Primi Voluminis auctor *D. Buffon* est. Ex ejus cogitatis, circa historię naturalis methodum, pauca adducemus. Non probat methodos, quæ paucis characteribus, iisque externis, & ad naturam interiorem fere nihî spectantibus, ordines & genera rerum creaturarum discriminant; eaque occasione *Linnaeum* sæpius, acerbe satis, perstringit. Laudat antiquos, qui artificiosis illis, de quibus tantopere gloriamur, methodis caruerint, tamen, quod utile est in creaturarum cognitione, inquisiverint, neque rerum satis notarum descriptionem per characteres necessariam judicaverint; cum rectius hæc omnia ipso sensu cognoscantur. Sed propriam, quam sequi vult, methodum,

dum, non ita clare videtur explicare, ut expectandum sit, quando ejus specimina in sequentibus sint comparitura: nam animalium, mineralium &c. methodi, & characteres, quibus genera dignosci queant, promittuntur.

Sequitur theoria telluris. Innumera in superficie telluris reperiunda indicare censet, mare olim fuisse, ubi jam tellus est, idque longo fati tempore ibi substitisse. Nam innumerabilem illam testaceorum, crustaceorum, & quæ ab infectis marinis producta sunt, coralliorum &c. multitudinem, ex qua integri montes componantur, ita quidem, ut harum rerum copia, lapidis, ex quibus montes alii constant, massam fere superent, nec uno eodemque tempore simul in mari vixisse, nec potuisse in tam diffusa a mari loca, diluvio, quod vulgo hic in auxilium vocatur, deferri; nisi cum aliquibus dissolutum penitus globum terrestrem aquis diluvii statuamus, novum miraculum, & de quo fileat scriptura, statuentes. Deinde montes tantum non omnes stratis parallelis constare notat, non nisi inde explicandis, quod sedimenta diversarum materiarum, sint loco, ubi mons natus est, olim sub aquis posito. Reperiri etiam fere semper in montibus, valle interjecto discriminatis, eadem strata utrinque, ad eandem altitudinem, idque ad ipsa freta, Gaditanum & Anglicanum, obtineri: sic ut alii jam inde argumentum duxerint, Angliam olim Galliae fuisse continuam. Fissuras lapidum, ipsorumque montium, quales v. g. *Thermopylae*, aliaque jugorum parte sunt, inde natas existimat, quod materia montis evaporante, aqua in minus spatium redacta, loca vacua reliquerit. Fieri etiam potuisse, ut subsidente tantillum fundamento montis, moles superimposita multum loco priore moveretur. Hæc, aliaque, quæ longum esset recensere, sed omnia singularia, acumenque viri non minus, quam observationes sedulo institutas, probantia, *probationibus*, quas vocat, confirmat. Earum alia loca auctorum, quibus facta sententiis suis substruenda continentur, continent, alia quædam in textu brevibus memorata uberius deducunt. Est inter illas hypothesis nova de origine planetarum, modeste tamen ab auctore proposita. Cum non fortuitum videatur,
plane-

planetas omnes in eodem fere plano, & communi directione, circa solem revolvi, rationem comminiscitur, qua id in omnibus ab eadem causa effici potuerit. Ponamus enim, cometam oblique in solem impingere, ut vi ictus a solis massa portiones aliquas projiciat, quæ postea vi attractiva globos planetarios, illorumque satellites, constituent, & circa solem, urgente versus eum gravitate, revolventur: & videtur, hoc modo altera pars virium in motibus planetariis obviarum, impulsus nempe, quem Newtonus de sola gravitate cogitans intactum reliquit, explicari posse.

Alterum volumen, idem auctor, a plantarum, mineralium, & animalium comparatione orditur: deinde, facultatem sui similem producendi explicaturus, probabile existimat, abundare naturam exiguis rebus organisatis, magnis illis, quæ in mundo sentiuntur, similibus, & idoneo augmento, illarum magnitudinem attingere aptis. Nec tamen credit, plantæ v. c. semen, eas omnes plantas, quæ ex plantæ prodituræ semine, plantarumque ex his feminibus oriendarum feminibus, & sic porro orituræ sunt, continere; cum id in infiniti labyrinthum nos deducat: deinde hypothesein aliam sibi verosimiliorem exponit, sed quæ brevibus explicari non potest. Posthæc de nutritione & evolutione agit, animalium quoque generationem contemplatus, & Leuwenhoekii aliorumque observationes & systemata uberius exponens. Memorabile est, quod ex Nedhami, propriisque observationibus constare sibi dicit, omnia vegetabilia, animaliaque, ex particulis exiguis organicis se moventibus consistere. Carni assatæ superinfusa est aqua, in vitris magna sollicitudine clausis servata: hanc aquam plenam particulis moventibus, & figuris mutantibus, microscopium detexit, quas quilibet primo intuitu pro animalculis fuisset habiturus. Sed nec possunt observationes hæc in brevitate contrahi, nec generationis systema illis innixum explicari: itaque monebimus saltim lectores, in hoc Tomo, quæ foetum, nativitate hominum, variasque illorum, pro ætatis diversitate, condiciones spectant, uberius exposita reperiri.

Tertio tomo *Daubenton*, post generalem de Muscorum

D instru-

instructione, curaque rebus ibi asseruandis impendenda, commentationem, primo ossa contemplatur, variaque, praesertim ob statum praeternaturalem notatu digna, describit, & icones aliquorum adjicit. Sunt inter haec ossa, carie, exostosis, callis &c. singularia. Post, antequam ad injectione & exsiccatione praeparata progreditur, de methodo has operationes perficiendi agit, multa, quae Ruyschius, Monro, in actis Societatis Edimburgensis, alique in hoc genere praestant, adducens. Dum ad praeparata in vitris spiritu plenis progreditur, media, quibus evaporatio spiritus impeditur, recenset. Est inter ea illud Glauberi, ut excavato in orificio vasis circumcirca limbo, mercurius infundatur, quem spiritus vapores non penetrant, cum illo in loco operculi & vasis sit commistura. Potest vero & orificium vasis embolo ex subere ocelladi, cujus superior superficies, compositione aliqua, ad obturandos poros omnes obducitur. Utile quoque est monitum de figuris vitrorum, cum cylindrica, vulgo adhiberi solita, plurimis animalibus non conveniant: sed nil prohibet alia alius figurae, v. g. parallelepipedum, pro animalibus quadrupedibus, & sic porro adhiberi. Potest etiam spiritus vini loco, quivis alius spiritus frumenti, cerevisiae cet. adhiberi. Deinde is, si fortior est, carnes arrodit, ut alcoholifatus non adhiberi possit, nisi aqua temperetur, a qua tamen, si destillata non fuerit, lactescit. Non tamen ea quantitas phlegmatis adesse debet, ut congeletur fluidum, hieme efficiat.

Post haec imitationes rerum anatomicarum ex cera & ligno sequuntur, cum earum historia. Denique de Mumiis agitur, ex itinerariis potissimum; nam in museo regio, mumiæ indicem dextrum, & partem pedis sinistri adservari solum, memoratur. Finiunt hunc Daubentonii laborem concretiones lapideae. Sed in eodem tomo, *Buffonius* adhuc de visu & auditu, sensibusque in genere, commentatur, tum quae ad physicam illorum cognitionem spectant, tum quae ad iudicia pertinent, quibus ferendis, quando certa objecta organa nostra ferunt, ita adfuecimus, ut illa a nobis ferri vix agnoscamus; denique varietates speciei humanae per orbem cognitum, magna eru-

eruditione, & insigni acumine, percenset; ostendens, quæ in colore, corporis forma, & similibus, gentes discriminantia, observantur, climati, vitæ generi, &c. esse adscribenda.

Hæc quidem brevem dabunt ideam egregii operis, quantum ejus nobis innotuit. Quod quidem non solum plurima, quæ in aliis ad naturæ historiam pertinentibus libris reperiuntur, sed & multa nova continet, taliaque, quæ ab iis deum detegi possunt, qui regis sumtibus in naturæ mysteria inquirunt. Non igitur non probare possumus consilium duorum librariorum, Grundii Hamburgensis, & Hollii Lipsiensis, qui de hujus libri versione germanica, prænumerationis modo publicanda cogitarunt, illamque programme germanico, clavis nundinis autumnalibus anni 1749. emisso, obtulerunt.

TRACTATUS DE MATERIA MEDICA, sive de medicamentorum simplicium historia, virtute, defectu, & usu, auctore STEPHANO FRANCISCO GEOFFROY, Doctore medico Parisiensi, Regiæ scientiarum Academiæ Parisiensis, Regiæque societatis Londinensis, Socio, nec non & Chemiæ in horto Regio, & Medicina in Regio Francia Collegio, Professore.

Parisiis 1741, apud Joannem de Saint, & Carolum Saillant, 8. maj. Tom. I. Alph. 1. pl. 9. cum fig. æn. Tom. II. Alph. 2. pl. 4. Tom. III. Alph. 2. pl. 6.

Quod si ad bene de libro sperandum, velut signo quodam, excitamur, si ejus auctorem operi perficiendo parem fuisse intelligamus, celeberrimum Godofredi nomen. his de materia medica commentariis, insigni fore commendationi facile prævidemus. Quæcumque enim, sive naturæ, sive doctrinæ præsidia, ad id operis erant necessaria, iis omnibus noster cumulate abundabat. In paterna domo a teneris educatus, præter humaniorum studium literarum, quas non leviter edoctus fuit, impetu quodam naturæ ferebatur ad omnia, quæ vel ad Physicam, vel rerum naturalium historiam, vel medicinam pertinebant. Procedente ætate, nihil prætermittat

eorum, quæ perito medico formando infervirent. Medicamentorum historiam, delectum, usum, & præparationes, a patre in his rebus versatissimo didicit, eodem duce in Chemia exercebatur, quam postea summa cum laude, & maxima auditorum frequentia, per viginti duos annos in horto regio explicavit. Medicinæ in schola Parisiensi omnium celeberrima operam navabat, cujus ipse deinceps insigne decus fuit, & ornamentum. Anno 1709. designatus a Galliarum Rege, ut Professoris spartam in Regio Franciæ Collegio ornaret, ad eam artis medendi partem convertebatur, quæ de medicaminibus agit. Instructus hoc apparatu doctrinæ, muneris sui partes ita explevit, ut celebritate nominis non apud indigenas tantum, sed externos quoque, brevi propagata, ingens fieret ad eum undique auditorum concursus, qui Lutetiam quotannis advolabant, quæcunque de materia medica dicitaret, avide auribus & calamis excepturi. Hanc materiæ medicæ tractationem in tres partes distribuerat, quarum prima fossilia comprehendit, altera de vegetabilibus agit, in tertia denique de medicaminibus ex animalium regno petitis, differere constituerat. Vegetabilia in duas sectiones erat partitus, quarum prior vegetabilia exotica continebat, in altera de indigenis disquirebatur. Priorem ad umbilicum perduxit, posteriorem vero, morte præmatura circumventus, non perfecit; animale autem regnum plane non attigit. Quanquam autem incepto operi ipsemet auctor manum non admovit extremam: id tamen, quod jam confectum est, ita numeris omnibus absolutum esse, viri artis medicæ peritissimi, & æqui æstimatores judicarunt, ut rem medicis non ingratis se facturum esse putarit Bibliopola, si librum hunc, ope & opera docti cuiusdam viri, nobis incogniti, ex ipsius auctoris autographo eaderet. Qua in re id quidem primum omnium fuit curatum, ut liber nitidis typis excuderetur; deinde, ut Auctoris autographum integrum & incorruptum redderetur, paucis quibusdam exceptis, quæ vel addere Celeb. *Jussieu*, vel emendare placuit. Cum enim Vir hic in universa historia naturali versatissimus, alterum hujus tractatus Tomum, qui vegetabi-

lia exotica complectitur, integrum recognovisset, nonnulla animadvertit, quæ auctori nostro, ut in opere longo, essent prætermissa, alia, post ejus mortem accuratius cognita vel descripta. Eo igitur duce & auspice Cl. Editor operis, quæ Auctoris doctissimi memoriam fefellerant, explevit, quæ nova essent addidit, & pauca recentioribus accuratius descripta emendavit, eademque supplementa signis a reliquo textu distinxit. Ante vero, quam ad ipsum opus admittamur, visum fuit Cl. Editori, nos aliquamdiu velut in atrio detinere. Extat enim initio primi Tomi, non solum Elogium Cl. Godofredi, a Fontenellio in Histor. Acad. Scient. Reg. 1731. propositum, sed variæ etiam Auctoris dissertationes, ad materiam medicam spectantes, ex ejusdem regie scientiarum academiæ commentariis excerptæ, itemque quæstiones quinque medicæ, in medicorum Parisiensium scholis propugnatae. Ex commentariis Academiæ Regiæ huc revocantur: Tabula diversarum relationum, inter diversa corpora, in Chemia observatarum; supplementa ad illustrandam eam, alio tempore producta; & observationes de Vitriolo & Ferro, quæ pariter, atque Elogium, operi huic latino, latine potius translata, quam Gallica, qua primum scripta fuerunt, lingua, nostro quidem judicio, congruissent. Ex quæstionibus autem medicis prima disquirat: an medicus philosophus mechanico-chemicus? Altera: an omnis morbus a coagulatione? Tertia: an hominis primordia vermis? Quarta: an Erethismi sedatio, morbi curatio? Quinta: an aqua, saviente peste, *προφυλακτικόν* eximium? Opus ipsum in tres Tomos esse divisum, ex superioribus jam constat. Primus, tum introductionem in materiam medicam, tum ipsius huius materiæ medicæ primam partem, quæ de fossilibus agit, complectitur. Introductionis ad materiam medicam Cap. I. de medicamentorum definitione & divisione, Cap. II. de corporum principis generatim, Cap. III. de iisdem speciatim, igne nimirum elementari, aqua elementari, s. phlegmate, terra elementari, sale tum acido, acri seu alcali, & falso, & oleo s. sulphure, Cap. IV. de elementorum mixture, Cap. V. de dignoscendis medicamentorum viribus, commentatur.

Doctrina de fossilibus in aliquot dividitur Sectiones, quarum I. aquas sub examen revocat, & 1. quidem Capite simpliciores, 2. autem minerales medicatas, five terreis partibus refertæ, five salibus imprægnatæ, five sulphuræ, five metallorum participes sint. Sect. II. Terris destinatur, ubi Cap. 1. Argillæ, Terra Lemnia Melitenfis, Terræ quædam Sigillatæ Germanicæ, Cap. 2. Margæ, 3. Boli, 4. Cretæ, excutiuntur. Sectio III. Lapides, & Cap. quidem 1. Lapidem calcarium, & calcem vivam, 2. Talcum, 3. Actiten, 4. Lapidem Bezoardicum fossilem, 5. quosdam Lapides figuratos, Belemniten f. Lapidem Lynceis, & Lapidem Judaicum, 6. quosdam lapidescentes substantias, Glossopetras, & unicornu fossile, 7. Lapides quosdam pretiosos opacos, Lapidem Lazuli & Armenum, 8. Lapides quosdam pretiosos pellucidos, f. Gemmas, Crystallum, quinque fragmenta pretiosa, aliasque gemmas, quæ rarius in usum medicum veniunt, persequitur. Sectio IV. Salia, Cap. 1. Sal cibarium, fossile non minus & gemmeum, quam artificiale, & præsertim marinum, 2. Nitrum f. natrum antiquorum, & nitrum recentiorum, f. Sal petræ, 3. Vitriolum, 4. Alumen, 5. Sal ammoniacum, 6. Chryfocollam & Boracem, perscrutatur. Sectio V. in succos bituminosos, Cap. 1. in bitumina liquida, Naphtham f. Petroleum & Pissasphaltum, 2. in bitumina solida, bitumen Judaicum, Ambarum cineraceum, Succinum, Gagatem, & Carbonem fossilem, 3. in Sulphur, 4. in Succos arsenicales, Auripigmentum, Realgar, Arsenicum proprie dictum, inquit. Sectio VI. Fossilium metallicorum Cap. 1. eorum, quæ veri metalli partem aliquam continent, Hæmatitis, Smyridis, Magnetis, Magnesiæ, & Lapidis Petracorii, Cadmiæ, Lapidis Calaminaris, Tutie Pompholygis, & Spodii, Chalcitidis, Misy, Sory, & Melanteria, 2. Fossilium metallicorum, quæ sunt peculiaris naturæ, & metalla spuria, vel semimetalla a quibusdam dicuntur, Sibi nimirum f. Antimonii, Bismuthi, Zinci, Cinnabaris, & Hydrargyri, rationem habet. Sectio denique VII. de Metallis Cap. 1. imperfectis, Plumbo & ejus recrementis, Stanno, Ferro, Acre, 2. perfectis, Argento & Auro, exponit.

Tomus II. Vegetabilia exotica persequitur, ubi Cap. 1. Radices Acori veri, Indici, & Pseudo-Acori, Angelicæ, Anthoræ, Aristolochiæ longæ, rotundæ, clematidis, & tenuis, Behen albi & rubri, Butulæ, Carlinæ, Caffumuniar, Chinæ, Contrayervæ, Costorum, Curcumæ, Cyperi longi & rotundi, Dictamni albi f. Fraxinellæ, Doronici, Galangæ majoris & minoris, Gentianæ, Glycyrrhizæ, Hellebori albi & nigri, Hermodactylorum, Jallappæ, Imperatoriæ, Ipæcacuanhæ, Iridis Florentinæ & nostratis, Mechoacanæ, Mei Athamantici, Nardorum, Nuzin, & Ginseng, Pyrethri, Rhabarbari, & Rhapontici, Sarsaparillæ, Senekæ, Serpentariæ Virginianæ, Turpethi, Zedoariæ, & Zerumbeth, Zingiberis, Cap. 2. Cortices Cinnamonomi, Cassiæ lignæ, Cassiæ cardiophyllatæ, Canelle alba, Winteranum, Chinæ, Cascarillæ, Codagapala, Simarouba, Cap. 3. Ligna Agallochi f. Aloes, Aspalathi & Rhodii, Guajaci, Nephritico, Santalo Citrino, albo & rubro, Saffrafas, Cap. 4. plantas quædam maritimas, Corallia & Madrepora, Corallinam, Cap. 5. Surculos quosdam, folia, & flores, Calamum aromaticum verum, Schoenanthum, f. Juncum odoratum, Malabathrum, f. Folium Indum, Sennam, Dictamnium Creticum, Folia Theæ, Stoechadem, Crocum, Cap. 6. Fructus & Semina, Palmulas f. Dactylos, Jujubas, Sebesten, Uvas passas, Caricas, Mirobalanos, Colocynthidem, Cassiam sativam, Tamarindos, Vanillam, Cardamomi varias species, Amomum racemosum, Cubebas, Piperis diversas species, Carriophylli Aromatici, Anthophylli, & Caricophyllus Regius, Anacardia, Nux Cajous, Ben, Cacao, Pistacia, Pineæ, Ricinus & Ricinoides, nucleis purgantibus, Semen Caffæ, Nux Moschata & Maçis, Nux vomica, Lignum Colubrinum, Faba S. Ignatii, Semen Carthami f. Cnici, Sem. contra vermes, Anisum Indicum stellatum, Cap. 7. Plantarum Succu liquidi & concreti, & quidem ex Resinis liquidis Opobalsamum, Balsamum Peruvianum, album & fuscum, Tolutanum, de Copai-va, Liquidambarum, Styrax liquida, Terebinthina; ex Resinis solidis Anime & Copal, Benzoe, Camphora, Caranna, Elemi, Gummi Hedere Ladunum, Mastix, Olibanum, Sandaracha, San-

Sanguis Draconis, Styrax folida, Tacamahaca; ex Succis gummosis, Gummi Arabicum, Seneka, & nostras Tragacanthum, Manna solutiva; ex Gummi-refinis Ammoniacum, Asa foetida, Bdellium, Euphorbium, Galbanum, Myrrha, Opoponax, Sagapenum, Sarcocolla, Cap. 8. Succis arte quadam e plantis extracti, Aloe, Scammonium, Gummi Gutta, Opium, Acacia vera & nostras, Hypocistis, Catechu, Succus Glycyrrhizæ, Saccharum, Tartarus, Cap. 9. Tubera Fungi, & adnata quædam vegetabilia, Tubera cervina, Fungus Sambuci, Agaricus, Galla, Grana Kermetis, & Coccinella, occurrunt.

Tomo denique III. Plantæ domesticæ, quæ in usum medicum veniunt, reseruantur, ad literarum ordinem digestæ, sed vix ac ne vix quidem dimidia parte expositæ, quum ultra Melilotum earum enarratio non procedat, quarum tamen omnium nomina longo ordine enumerare, non opus est. Tam naviter vero, accurateque, omnem hanc de materie medica doctrinam Cel. Auctor persequitur, ut non modo singulorum medicamentorum naturalem historiam, & fossilium genesin, atque Vegetabilium modum crescendi, floresque & fructus proferendi, eleganter, atque ex melioris notæ scriptoribus, describat; varias, quibus a veteribus recentioribusque insignita fuerunt, denominationes simul enumeret; & quibus bonitatis notis ad defectum habendum distinguantur, indicet: verum etiam vires illorum, tum longo usu in medicina comprobatas, tum ab Auctoribus fide dignis observatas, tum propria experientia confirmatas, explicet; nonnunquam etiam effectibus causas adjungat, singulorum analysin chemicam subnectat, legitima a spuris secernat, varias quorundam seplasiariorum fraudes detegat, quibus in morbis, qua dosi, quibusve cautionibus adhibere ea deceat, quibus indigeant præparationibus, ad quæ composita officinarum medicamenta recipiantur, & quando inutilia noxiave sint, sedulo moneat, illorum quoque præscribendorum specimina, ad artis regulas exacta, adjiciat, idque tam nervose & ceancinne, ut nihil alienum aut superfluum hic reperias, nihil, quod huc pertineat, temere requiras, & liber hic, modo esset integer, locum eminentiorem inter præ-

stantissimos materiae medicae commentarios mereretur. Atque in tanta ubertate, difficillimum sane nobis foret, rerum notabiliorum, quas exciperemus, habere delectum, vel modum invenire. Quamobrem satius fore putamus, bina tantum specimina, eaque de vegetabilibus nondum adeo notis, hic exhibere, ut omnis tractandi ratio hinc eo clarius innotescat. Primum itaque hunc in censum veniat radix Seneka, quae plantae radix est, quam Polygalam, caule simplici erecto, foliis ovato-lanceolatis, alternis integerrimis racemo terminatrice erecto, Gronovius Flor. Virgin. appellat. Alias etiam Polygala Virginiana, foliis oblongis, floribus in thyrsu candidis, radice alexipharmaca, a Millero, Anglicè *The Rattle Snakeroot*, Gallice *Racine contre la morsure du Serpent à Sonnette, ou le Seneka*, vocatur. E radice perenni, semispithamam vel etiam spithamam longa, variae pro aetate crassitiei, ut plurimum digitum circiter minimum crassa, varice contorta, in plures ramos divaricata, fibris stipata lateralibus, & margine velut membranaceo extuberante, secundum longitudinem decurrente, foris sublutea, intus alba, sapore acri amaricanti nonnihil aromatico praedita, multos profert caules alios surrectos, alios humi sparsos tenues, subluteos, simplicissimos, ramis destitutos, teretes, glabros, vix pedales, debiles, foliis vestitis ovato-lanceolatis, alternis, unciam circiter longis, glabris, integerrimis, levibus, in petiolos desinentibus, vix manifestos, superioribus sensim majoribus, spica laxa florum polygala vulgaris plane similia, aut minorum, alternorum sessilia, caules terminat mediante pedunculo, foliis breviora. Dignoscitur margine membranaceo exuberante, & secundum illius longitudinem decurrente. D. Tennet, Medicus Anglus, qui plures annos in Virginia commoratus est, in Epistola Regiae Scient. Academ. scripta, & in Essay on the pleurisy, virtutem huic radici diaphoreticam, diureticam, alexipharmacam, sanguinem viscidum, teracem, & inflammatorium resolventem, catharsin, interdum quoque vomitum moventem, tribuit, eamque ab Indis specificum adversus serpentis caudifoni venenum haberi refert; ex quo etiam exempla incolarum, qui ab his serpentibus vulnerati, & iisdem qui-

quibus pleuritici & peripneumonici symptomatibus laborantes, ipso mense Julio, quo virus horum serpentum maxime est noxium, & virtus reliquorum antidotorum irrita, perfecte convaluerunt, copiosius adducuntur. Perspecta hujus radicis efficacia & virtute, sanguinem coactum & tenacem resolvendi, idem D. Tennet eam in aliis morbis, ab inspissato sanguine oriundis, fructuosam quoque fore intulit; & cum observasset, serpentis caudis veneno infectos, respirandi difficultate, tussi, ac sanguinis sputo laborare, quasi pleuritide aut peripneumonia aegrotarent; & cum aliunde nosset, pleuritidem ac peripneumoniam sanguine inspissato foveri, idem remedium in utroque morbo tentavit, quod ei feliciter cessit. Hac autem methodo utebatur. In plethoricis, & ubi febris aderat, sanguinem ad uncias decem e brachio, dolenti lateri opposito, mittebat, vel e Saphena, si utrumque latus doleret. Tum sequentis tincturae tria cochlearia, aegrotanti, sexta quaque hora, incipiendo statim a venesectione, propinabat, & sic deinceps, donec remissiora fierent symptomata.

Rec. Rad. Seneka Unc. tres, Valeriana Sylvestr. Unc. unar. semis. Conterantur simul in mortario. Deinde in vini Canariensis veteris & generosi libris duabus digere igne arenae per sex horas, in vase idoneo aperto, & decanta ad usum. Deinde *Rec.* Balsami Copaiva & Salis Volatil. oleos. ana gutt. 15. & hauriantur in cyatho potus consueti, secunda quaque hora, inter singulas tincturae superioris doses. Potus consuetus sit infusio tepida rad. Altheae, decoctum sc. folius radicis, ad uncias tres, in aquae fontanae libris duabus, ad medietatis consumptionem, quovis Syrupo pectorali e melle confecto edulcoratum. Cessit quoque feliciter, dum aegro sanguis missus est, ubi primum aegrotare coepit, dummodo statim ab insultu morbi hoc decocto usus esset. At cum febris aliquatenus nervosa sit, tinctura est anteposenda. In eo enim casu Rad. Valer. sylvestr. mira praestat, & Bals. Copaiva aut Gilead, ceteris pectoralibus, si qua adhiberi opus est, merito praefertur. Radicis quoque pulvis ad gr. 35. in morbi principio adhiberi potest; sed dolor non tam cito remittit, ac si tinctura propinquetur. Si
aeger

eger aliquot dies prius ægrotaverit, quam Tinctura fuerit usus, Balsami usus continuandus est, etiam si melius se habuerit. Altero die, si dolor & febris non multum remiserint, venæ sectio ad uncias decem repetenda est. Verum raro opus habetur. Namque 24 horarum intervallo, symptomata ut plurimum usu hujus tincturæ quam maxime remittunt. In valde plethoricis tamen, & ubi solida inter & fluida admodum labefactum fuerit æquilibrium, aliquando eodem die, urgentibus symptomatibus, repetenda est sanguinis missio, idque hora quarta, post primam tincturæ dosin exhibitam; rarissime tertio requiritur. Vomitus & catharsis interdum hocce remedio benigne cidentur, idque satis feliciter. At si ægrotus admodum debilitatus fuerit, nec vomitum facile pertulerit, emesin sistent absorbentia quævis testacea, tincturæ immixta, vel gr. 12. Salis Tartari, in modica aquæ Cinamomi debilitatæ dosi propinata. Testatur D. Tennet, hocce remedio, ea methodo exhibito, plurimos pleuritide ac peripnevmonia ægrotantes, ab orci faucibus ereptos fuisse. In morbis etiam nervosis, s. febribus lentis, pleuritidem aut peripnevmoniam mentientibus, eadem tinctura, absque ulla sanguinis missione, utitur prospere eventu, & intra paucos dies sanitati integræ restitit ægros asseverat. Exhibita quoque fuit polygala vulgaris nostræ radix, sub forma pulveris ad gr. 12. plurimis pleuriticis, cum sat profperis ægrotantium rebus. Sereatus movit copiosos, & sanguis, postero die ab hujusce radice usu missus, minus coriaceus, & multo fluidior apparuit. At Seneca radix, multo uberiores sereatus ciet, & sanguinem lymphamque viscidam potentius atterit, & dividit.

Alterum, de quo hic speciminis loco referemus, vegetabile exoticum, cortex *Codaga-pala* est. *Codaga-pala* vocatur alias *Nerium Indicum*, siliquis angustis erectis longis geminis, Apocynum erectum Malabaricum frutescens, Jasmini flore candido; Arbor Malabarica lactescens, Jasmini flore odorato, siliquis oblongis. Apud Malabares & Zeylonenses frequens nascitur hæc arbuscula, ex radice minus submissile se demittente, fibras late diffundente, cortice rubro fusco, & lacteo, saporis amari, & minus pungentis. Caules firmi

lignosi rotundi, varios proferunt ramos, cortice nigricante, lignum albicans tegente, cinctos, folia gerentes bina, sibi mutuo opposita, cum brevi petiolo, oblongo-lanceolata, acuta glabra nervosa, variae magnitudinis, at utraque parte late viridia, lacteum succum fundentia. In summo caulium varii egrediuntur flores tubulosi, in quinque segmenta divisi, monopetali, staminibus quinque in eorum acutum collectis ornati, albidissimi, jucundi odoris & aspectus. Calix flores sustinens est stellatus, in quinque lacinias divisus, qui satis longo & tenui ac varie multiplicato innititur pedunculo, & perpetuus est. Floribus enim emarcidis, ex uno tali calice duae simul eriguntur siliquae angustae, erectae, longissimae, miro modo in summo per apicem acutissimum circumvolutum sibi junctae & connexae, lanugine albidissima repletae, qua semina coronantur plurima, longa, angusta, striata, cinerea, & pappo, veluti funiculo umbilicali, placentae adherentia. Cortex contritus, & epotus in lacte acido, commendatur in fluxu ventris. Radicis quoque cortex laudatur, eodem modo sumtus in fluxu ventris quocunque, sive dysenterico, sive lienterico, & in fluxu haemorrhoidali. Idem in aqua decoctus & epotus, servit contra tumores corporis. Radix trita, & cum aqua, in qua *Oryza* lota fuit, decocta, confert pro angina gutturis & colli facta lotionem. Servit quoque in tumoribus corporis eodem modo usurpata, neque minus in dolore arthritico partibus affectis apposita. Dentium quoque dolores sedat, vermes in iis necando, ejus decocto in ore detento. Semina in decocto data, profunt in febre calida, ardore jecinoris, atque in podagra. Lumbricos quoque euecant. Commendatur in Act. Edimb. recentiorum minorumque ramorum cortex, arboris unisco, & quadam veluti tineae exteriori & insipida minime obductus. Hic cortex, musco diligenter eraso, in tenuissimum pulverem contritus, & cum Syr. Aurant. in electuarium redactus, laudatur ut specificum in diarrhoeis. Huius Electuarii uncia semis vel amplius, quarta quaque hora quotidie exhibetur, per tres quatuorve dies. Dejectiones primo die frequentiores & copiosiores fiunt, sed suae torminibus. Altero die color scaecum in melius mutatur.

Tertio

Tertio autem vel quarto, si medicamentum penitus successerit, faeces ad naturales, qua consistentiam, proxime accedunt. Rarissime fallit hocce remedium in diarrhoeis recentibus, ab inordinato victu ortis, modo febris absit, si prius Ipecacuanhae dosis aegrotanti fuerit propinata. Non minori successu, & eadem ratione datur Electuarium iis, qui laxo corporis habitu instructi, cum pluviosum ac humidum est coelum, in diarrhoeas facillime incidunt; imo per aliquot dies post curatam diarrhoeam mane & vesperi est continuandum, aquam oryzae propinando pro potu consueto, vel etiam si opus fuerit, emulsionibus ex seminibus frigidis & Sale prunella. At si febris diarrhoeam comitetur, reprimenda prius erit febris venae sectione, & emulsionibus refrigerantibus, vel decocto albo cum Sale prunella.

MISCELLANEOUS WORKS OF MR. JOHN
GREAVES *et.*

JO. GRAVII, PROFESSORIS ASTRONOMIAE in Academia Oxoniensi, Opera miscellanea, quorundam aliqua nunc primum edita sunt, &c.

Londini 1737, Tom. I. Alph. 1. plag. 2. Tom. II. Alph. 1. plag. 12. praeter vitam auctoris.

Io. Gravii scripta satis jam sunt eruditis nota. Ea vero universa si quis duobus hisce voluminibus comprehensa suspicetur, magnopere erraverit. Sunt enim praetermissa illa, quae literas Arabicas & Persicas ad edendum postulassent. Quamobrem fidei nostrae satisfacturi, diligenter persequemur nomina librorum, quos duo haec volumina complectuntur. Primum igitur locum obtinet auctoris *Pyramidographia*, seu Pyramidum Aegyptiarum descriptio, cum longe plurimis additamentis & correctionibus, e quodam auctoris exemplari depromtis. Alterum, dissertatio *de pede Romano & Denario*, a quibus veterum mensurae & pondera sumta videntur. Quae res utraque, quum nostra etiam aetate accuratissime sit pertractata, explanationem nostram ex Gravio des-

desideraverit. Tantum hic monere liceat, p. 259. & 260. Siculum sanctuarii ideo dictum videri auctori nostro, quod pondera in templo asservarentur. Neque lector noster expectabit, ut hic demum ostendatur, Drachmam Atticam graviores esse Denario Consulari, & Semi-siclo Hebræorum. Nam nostris temporibus, non modo lancibus hæc res explorata est, sed ipsa etiam liquefactione, & ceteris rei metallicæ peritorum subsidiis. Auctor tamen privari non debet laude solertiæ ac diligentæ, in re olim minus comperta. Tomus Secundus exorditur descriptionem artis Ægyptiæ, excludendi pullos galinarum in furnis, quorum structuram & incallescendi modum, etiam figuris additis, auctor diligenter persequitur a pag. 359. ad pag. 363. Hanc artem, quum libris quoque Germanicis dudum explicatam esse novimus, hic repetendam esse nemo contendet. Ea ipsa auctoris descriptio inserta fuit Transaction. Anglican. mens. Januar. & Februar. anni 1675. Tum Latitudo Byzantii definitur XLI. gradibus min. VI. & Rhodi gr. XXXVII. min. L. a pag. 364. ad 371. Eam primum ediderat *Thomas Smith*, in Transact. Anglic. mens. Decembr. 1685. Deinde elaboratio Grævii, ad *Johannis Dee* consilium de Calendario decem diebus privando, ut anni inde a Concilio Nicæno elapsi ad cursum solis accommodarentur, integra proponitur: quanquam ea in easdem illas Transactiones mens. Octobr. anni 1699. jam illata fuerat, a pag. 372. ad 378. Suaserat autem Grævius, ut per annos quadraginta, dies intercalares e fastis emitterentur. Postea a pag. 379. ad 392. reperjuntur Nobilis cujusdam Montferratensis cogitata, de amplificatione artis navigandi, a *Joan. Grævio* ad præfectum classium Anglicarum Anglice scripta, ex Italico sermone conversa, nunc primum ex quodam Bibliothecæ Savilianæ MSto codice edita. Has meditationes sequitur epistola Grævii ad D. *Scarborugium*, quæ altitudinem maximæ Pyramidis Ægyptiæ spectat, in prima editione Pyramidographiæ ipsius signatam. Has literas excipit consideratio Grævianæ Pyramidographiæ ab Anonymo scripta, statim ab edito Grævii libro, nunc primum ex MSto quodam bibliothecæ Savilianæ expressa. Pag.

407. & subsequentibus, legitur dissertatio quædam de Sacro Iudeorum cubito, & aliarum nationum cubitis, in qua ex dimensionibus r. aximæ Ægyptiorum Pyramidis, a Jo. Gravio factis, vetustus cubitus Memphitanus est definitus, translata ex latino Iacobi Newtoni, nondum edito. Mox literæ comparent Gravii ad viros eximios scriptæ, quarum aliquæ nunc primum editæ dicuntur. Prima epistola queritur de indigna Cyrilli Lascaris morte, quæ iter Gravii in montem Atho impediens. Altera est Andr. Mozetti latine scripta, in qua præter alia narrat, Angelum Ephemerides suas Senatui Veneto dedicasse, ab eodemque aureum torquem ducentorum aureorum, & dignitatem equestrem, accepisse. Tertia est Gravii Latina ad Claud. Hardy, qua, ex oriente redux, negat se Constanti-nopoli idoneum Arabicæ linguæ magistrum reperisse, attamen multos Arabicos, Persicos, Turcicos, omnis generis scientiarum codices, attulisse, Mathematicos præsertim Græcos in Arabicum conversos, atque in his Apollonium Pergæum. Alexandriæ, dicit, se *pluvias media præcipue hyeme, contra receptam opinionem, & crebras & violentas* sensitse. Quarta est responsio Hardii ad petitionem Gravii, pondera & mensuras Gallicas desiderantis. Quinta & Sexta jam alibi fuerant formis æneis exscriptæ. Septima Jo. Haleii Anglica, de Pyramidum Ægyptiarum usu agit. Oçtava ad Jac. Golium, nomina plerorumque MStorum, a Gravio ex oriente in Britanniam illatorum, mitti significat. Nona Hardii, de libris quibusdam Mathematicis agit, præsertim *Gemini* exegesibus Geometricis, & *Apollonii* Arabico codice antiquissimo, quem habet quidam Christianus Ravius, Berolinas. Decima Gravii itidem Latina, de editis ab ipso Vlug Beigi Epochis potissimum exponit. Undecima nihil habet memorabile. Duodecima Francisci Junii, narrat, reginam velle aliquem mittere in Turciam, libris græcis coemendis. Epistolis hæc subjiuntur experimenta Gravii, de vi tormentorum, in Transactionibus Anglicanis 1687. jam edita: mox fragmentum libelli cujusdam Gravii, de montibus terræ secundum Arabes, ubi mons Sina miri-

mirifice varia esse dicitur rupes rubra ex nigro & albo colore. Quæ causa sit cur Saxa ex eo aliorum asportentur. Proximum locum tenent observationes Gravii in itineribus suis, e bibliotheca Saviliana editæ. Eæ versantur in declarandis memorabilibus quibusdam rebus Liburni, Florentiæ, Lucae, Pistoje, Senæ, Fiescæ, Romæ, Constantinopolis, Ægypti, aliunde jam satis notis. Postea exhibentur Gravii Poemata & Epitaphia, magnam partem nunc primum edita. Ergo ut appareat, qui poeta fuerit Gravius, in amplissima illa sua mathematicarum scientiarum & linguarum orientalium laude, apponemus carmen ad Ferdinandum II, magnum Etruriæ Ducem.

*Tyrrheni domitor maris, metusque
Classis Barbaricæ nimis potentis
Regum diffidius, vagas per undas
Conspirans fremit Africa, impotensque
Vindictæ Libya incalcescit ira,
Captas a Venetis dolens triremes,
Classemque a Venetis dolens fugatam.
Hinc sylvas spoliat comis virentes,
Pinosque aereas parat carinis,
Prorsusque aere recurva rostra cudit,
Et ventis sinuosa vela laxat.
Concurrunt Arabes opem ferentes,
Et dextram quatunt graves sagittis;
Distingit gladium acer undulatum
Maurus, quem exacuit manus Damasci;
Nodosum clypeum ferox Nigrita
Vibrat, crinibus horridus retortis:
Dispersi Nomades, greges perosi,
Armant spicula livido veneno.
Omnis barbara juncta vis refurgit,
Ut major tibi fama sit triumpho
Patrum & sanguine clarius trophaeum.
Submerge, Oceano favente, puppes*

Infames

*Infames scelere, & sacris rapinis,
Et dextra aequora vindica potente,
Dux magne, auspiciis tuis pacata!*

Concludit hæc opera descriptio aulae Turcicae Constantinopolitanae. Hujus magnificentia, supremum tribunal, consuetudo excipiendi legatos externorum principum, personae utriusque sexus ibi habitantes, scholae, in quibus ad rem civilem & militarem adolescentium exercentur ingenia, inferioris fortis personae, v. c. scurra, muti, musici, Eunuchi albi, & praefecti excellentiores, item spadones nigri, Aethiopes & Aethiopiæ, puellae & mulieres, medici, & Imperatoris liberi, coqui & culinae, Imperatorum cibi, & ciborum fumendorum tempora & modi, suppellectilia & victus apparatus, lecti, xenodochia, Imperatorum hereditates & impensae, oblectamenta, excursions, libellorum supplicum receptio, stabula, & solennia festa, copiose describuntur; sed ab aliis quoque hæc jam dudum sunt exposita. Veteris aulae mulieres habitatrices, connubia & liberi, servorum venditio & testimonia, religio, opiniones, clerici, tempora, spatia, & ritus sacri, & mulierum mores parum religiosi, etiam attinguntur. Illud ad extremum non prætermittendum est, quod auctor homines quosdam, qui e stirpe Muhammedis propagatos se profitentur, omnium facinorosissimos, & a testimonii fide ac religione alienissimos esse, testatur.

Graviter hic, ceteroquin, literis & literatis quam maxime se commodare studuit, itineribus etiam susceptis perquam sumptuosus ac periculosis, temporum suorum communi forte non contentus. Recte igitur, editor horum opusculorum, memoriam ejus renovare & conservare studuit.

*M. GOTTHILF FRIDEMANNI LOEBERI, P. L.
C. de Burggraviis Orlamundanis commentario, documentis genuinis, & nunquam antebac editis, variisque observationibus, Comitum maxime Orlamundanorum historiam illuminantibus, illustrata.*

Jenæ, ære & sumtu Marggrafiano, 1741, fol. quart.

1 Alph. 6 pl.

F

Ea

Ea fuit, antiquiori ætate, illustrissimorum Comitum, qui Orlamundæ principem suam sedem constituerant, castrique ipsorum Orlamundani, splendor ac dignitas, ut, opulentia & juribus præpollentes, Comites ac Dynastas per plures nexu clientelæ obnoxios sibi reddere, imo & muneribus præficere exornandis, potuerint. Quare operæ pretium facturum se putavit auctor libelli V. Cl. si tam splendide domus antiquitates, ex indubitatis, iisque latitantibus partim, documentis erueret, & Burggraviatus sigillatim, quem Comites illi in burgo suo ordinaverant Orlamundano, historiam rationesque naviter vestigaret. Id scilicet notatu cum primis dignum, quod vir in historia Saxonica haud leviter exercitatus, *G. P. Hoennius*, in *Stemmatogr. Saxonica* p. 45. de Burggraviis Orlamundanis pronuntiavit: *Eines ist noch hie beyzufügen, daß in dem Sächsischen Wappen-Buche, so in dem Gesamt-Archiv zu Weimar liegt, ein schwarz und weiß geschachtes Wappen sich zeigt, das denen Burggrafen zu Orlamund eigen gewesen seyn soll. Gleichwie ich aber an keinem Orte von dieser Burggrafschaft, oder daß sich einer aus diesem Orlamundischen Geschlechte den Titel eines Burggrafen hätte geben lassen, Nachricht gefunden, cæt. & paullo post: Die Grafen von Orlamunde, welche vordessen keine Burck - sondern Marggrafen in Thüringen gewesen, cæt.* Huic itaque obviam ire, ac præclara obvertere monumenta, constituit auctor doctiss. &, licet *δυσμα* illud Vinariæ in prædicto insignium libro superare perhibeat, minime tamen inde consequi commonstrat, ut, Comites ipsos Orlamundanos, vel Burggraviatu quodam functos, vel Burggravorum saltim axioma adievisse, putemus. Id etenim falsissimum esse docet. Contra ea, aliam nominis istius rationem edisserit, atque ante omnia vere Orlamundanos Burggravios existisse, ex documentis, antehac nunquam editis, luculenter evincit. Obveniunt ita in dipl. anni MCCIII, a *Sigfrido*, Comite Orlamundano, conscripto, *Burggravius Theodericus de Orlamunde, Burggravius de Kirchberg*, (idem forte, ac qui nomine *Theoderici Burckgravi*, cum fratre suo *Heinrico*, in dipl. *Conradi*, Archi-Epis. Moguntini a. MCLXXXIII.

MCLXXXIII. de rebus Orlamundanis conscripto, occurrit) & in charta *Hermanni*, Comitis Orlamundani, a. MCCXXV. data, *Theodoricus Burggravius de Orlamund.* Deinde & aliud documentum protulit, in quo a. MCCCXXVI. *Theodoricus* senior, Burggravius *de Aldenberge*, *Theodoricum* fratrem suum allegat, eumque, ut ex adjecto sigillo, ceu ab *Hoennio* descriptum est, tessellato liquet, *Burggravius de Orlamunde.* Quandoquidem ergo tum ex dipl. anni MCCIII, tum ex charta a. MCCCXXVI, (nam *Theodoricum* illum, Burggravius Altenbergensem, e gente *Kirchbergia* fuisse, ex eo patet, quia Altenberga eo tempore ad profapiam illam pertinuit, multique ex ea nomine Burggravorum Altenbergensium sunt gavisi;) sole clarius constat, nonnullos ex familia Illustrissimorum Burggravorum Kirchbergensium, etiamnum hodie florente, Burggravius Orlamundanos dictos fuisse; axiomatis hujus quæ ratio fuerit, querendum maxime videtur. Quod si cui in mentem hic veniat, Orlamundam fortassis aliquamdiu ad Burggravius Kirchbergenses pertinuisse, vel, si Burggravia quædam Kirchbergensis in Orlamundanam domum denupsit, morgaticæ loco, vel emtionis, vel pignoris, vel quocunque alio titulo, ut quædam eorum linea perinde nomine Burggravorum Orlamundanorum usa sit, ac illa, quæ Burggravorum Altenbergensium nomen propterea adhibuit, quod Burggravius illi Kirchbergenses, essent Domini Altenbergæ: is agitet se cum, id plane fingi, Orlamundam aliquamdiu ad Kirchbergios pertinuisse, qui ne casam quidem ibi unquam tenuerunt, imo ipsum *Hermannum* Comitem, eo tempore, quo maxime floruit, *Theodoricum*, Burggravius Kirchbergensem, Burggravius Orlamundanum, adducere. Et quid, quæso, fuit, quod Burggravius nomen repetiit, nisi alia ratio subsuit? Nunquam Dynastæ illi Altenbergenses, dixerunt se Burggravius Kirchbergenses, Burggravius Altenbergenses, verum *ἀπλῶς* Burggravius Altenbergenses, vel in *Altenberge*. Veniendum autem ad id, quod res est, & in quo merito auctor noster momenti plurimum esse situm arbitratur. In diplomate videlicet a. MCCLXXVIII. commemorat *Hermannus*, Comes Orlamundanus,

datus. *Judicium suum Orlamundorum, quod vocetur Burchinck,*
& Judices suos, manifestumque reddit, amplissimum illud, &
 splendoris magni fuisse; siquidem & capitale fuit, & civili ju-
 risdictione præditum, eaque auctoritate floruit, ut nomen
 civitatis Plebani, qui revera erat Prælati, deferri aliquamdiu
 ad id potuerit; judicium, inquam, quod, præter judicium op-
 pidanum, & forum Advocatiæ, Orlamundæ, in castro domi-
 nante, forsitan ut forum clientelare viguit, ac præter Burg-
 gravium, sive Judicem Burgensem, Scultetum forte & Scabi-
 nos habuit; & cujus quoque hodie vestigia quædam occur-
 runt. Nonne igitur Judicium hoc Burgense habuit Judices
 Burgenfes? & nonne Judices tempore illo vocati sunt *gra-*
fen, greven? Hoc argumento dubium facile illud labefacta-
 tur, nunquam medio isto ævo Comitem habuisse Burggra-
 vios. Nam, quod *Seldenus* jam docuit, vox Burggravii,
 vel secundum litteram, vel ut singulare dignitatis nomen,
 accipiendum est. Cur vero Comes non posset Judicem
 suum Burgensem habuisse, eumque, more ætatis illius,
Burggraviium, Burg-Richter, adpellitasse? Imo cur id po-
 tuit Nobilis quidam, qui Judicem suum (*seinen adelichen*
Richter,) dixit: *einen Burggraven,* ut patet ex charta a.
 MCCCLXXIII, in Perill. *Ludvigii Reliq. Tom. III, p. 29?*
 Ecquis igitur in dubium vocarit, Burggravios quosdam
 Kirchbergenses, Orlamundæ Judicio illi burgenfi præfectos,
 dictosque ideo Burggravios Orlamundanos fuisse? sive Admi-
 nistri ea præpter, sive Vasalli Comitum Orlamundensium fue-
 rint. Nam & neutrum dignitati ipsorum officere potuit, &
 Vasalli Orlamundani alio jam nexu fuere, quemadmodum
 in perspicuo documento, *Otto,* Burggravius Kirchbergensis,
Hermannum, Comitem Orlamundanum, *honorabilem Domi-*
num nostrum vocat. Unde & consentaneum est, tessellatum
 illud sigillum, consuetudine prisce ævi, sigillum judiciale, *ein*
Am- oder Lehnseigel, postque, antiquo itidem more, genti-
 litium factum fuisse: sicut & a. MCCCLXXX. a *Theoderico,*
 Burggravio Altenbergensi, & jam a. MCCCXXVI. ab alio Al-
 tenberge possessore, ex familia item *Kirchbergiorum* oriundo,
 adhi-

adhibitum est. At non solum inde, quod burgenſe munus obierint, Kirchbergensēs Orlamundenſium Burggraviorum nomen geſſiſſe, auctor noſter autumat, verum & alia de cauſa, nempe ob caſtri deſenſionem, quæ ad illos pertinuit. Nam & Orlamundanum caſtrum amplum, & pro ſæculi antiquioris genio ſatis munitum fuit; & *Caſtrenſes Orlamundani*, Nobiles puta & Miniſtri, qui Dominum quendam Caſtrenſem, ſive Caſtellanum & Burggravium omnino inferunt, alter *Crumſtorffius*, in dipl. a. MCCLXXVIII. alter *Schützſius*, cujus poſteritas Orlamundæ tenuit *das Burckguth*, in dipl. a. MCCLXXXI. nominantur; & mediæ ætate ſæpe id factum eſt, ut tales deſenſores arcium, vel Ducum, vel Comitum, ſe Burggravios, aut etiam Caſtellanos nuncuparent. Id igitur auctor exercitationis hujus clariffime evicit, verofiſimile admodum videri, quosdam e Burggraviorum Kirchbergenſium familia, non munere duntaxat burgenſi Orlamundæ functos, ſed & deſenſioni burgi invigiſaſſe, feudoque idcirco caſtrenſi forte, ſive burgatico, fruitos, ac ſubjectos Orlamundanis Comitibus clientelari jure, fuiſſe. Nam Imperatorium quendam Burggraviatum Orlamundæ floruiſſe, nec probari ullo ex documento poteſt, nec conſicti illi, & a rudi quodam ſcriba, aut forte monacho, diſpoſiti quaterniones Imperii, in quibus Orlamunda villas inter Imperii referuntur, innuere id valent; & *Hermannus*, Orlamundenſis Comes, quum dipl. a. MCCLXXVIII. Plebani Orlamundani colonos ab oneribus Judiciî burgenſis exempti, conſtituiſſe ſuis iſthoc forum auſpicîis demonſtravit.

Sed præter hæc auctor doctiſſimus adhuc bene multa in luce locavit, quæ partim ad hiſtoriam Burggraviatum, partim ad hiſtoriam & ſtemmatographiam non modo Burggraviorum Kirchbergenſium, ſed & Comitum Orlamundanorum ſpectant; imo & alia quædam colluſtravit, egitque v. g. de origine & uſu vocis *tingh* vel *ding*; de feudis officialibus, quæ Duces Comitæſque, ſuperioritatem, quam territorialem vocant, adepti, atque æmulati Reges, certis Vaſſis ſuis, qui in aula ipſorum, judiciaria, aliave munera ornarint, conceſſerint; de nexu vaſallagii paſſim & feudis vexilli; utque documentum illud ſuum a. MCLXXXIII. chronologico

mendo haud laborare planum redderet, quaestionem, num Henricus Auceps vere Imperator fuerit; genuinam rationem computationis, quae *inditio* dicitur; axiomatis quoque, *Dei gratia*, a Comitibus Orlamundanis adhibiti, aliaque exposuit. Ad historiam Burggraviatum quod attinet, ex juris publici ac feudalis antiquitatibus eam protulit, ubique fere, vel diplomatibus genuinis, vel scriptoribus haud indignis, innixus. Simul tamen opinionationes quorundam, quas nec negavit, nec amplexus est, recensuit, plurimumque circa arduum & difficile hoc argumentum hallucinationes modeste notavit. Hinc de nomine Burggravii, ejusque originatione, voce axiomati Castellani aequali, uti contra *Stubnerum* evicit, ac figillatim de vera diversaque origine Burggraviatum ita disseruit, ut Burggravius in Episcopatibus & Monasteriis, Advocatia armata, non oeconomica, functos, (qua occasione de Ecclesiae Advocatis dilucidissime egit,) ab iis, qui in urbibus imperialibus, vel arcem defenderunt, vel alia munia ornarunt, curate distingueret, utrorumque dignitatem, jura, praerogativas, emolumenta, historiamque evolveret, & quod maxime ad Magdeburgenses, Norimbergenses, Rotenburgenses, Altenburgenses, aliosque Burggravius, varia, adhuc paucis nota, in luce locaret. In historia Burggraviorum Altenburgensium, non minus, quae a Celeberrimo viro, *C. Schoettgenio*, cui historiam Burggraviatus Altenburgici, scite eleganterque scriptam, debemus, praetervisa fuerunt, attigit. Sic Burggravius Altenburgenses, Marchionibus Misnenibus, ob clientelam Burggraviatus obnoxios fuisse, minime veritatis viribus inniti, ex duobus documentis irrefragabilibus, quorum alterum a. MCCCXXIII, alterum a. MCCCXXVIII scriptum est, comprobavit, ac, postquam exaruerat Burggraviorum Altenburgensium a Caesare constitutorum stemma, pervenisse splendidissimum eorum Burggraviatum, tamquam Caesareum feudum, ad Marchiones Misnenses, horumque heredes, edocuit; simulque Mechtilden, *Ludovici Bavari* filiam, non a. MCCCXXVIII, demum nupsisse *Fridrico Gravi*, Misniae Marchioni, ut vult *Fabriz. Orig. Sax. lib. VI, fol. 640*, sed jam a. MCCCXXIII, ut patet ex

edito

edito a se illo documento, ostendit. Monitum præterea ab eo, Burggraviis Altenburgicos, & cum Altenbergensibus, & cum Judicibus terræ Plisenfis, etiamfi nomen eorum usurpaverint, confusos; uberiorque Burggraviatus Altenburgici historia promissa. Hactenus de Burggraviis a Cæsare constitutis, e quibus, auspicio *Rudolphi Habsburgici*, a veteri forte Magdeburgici cum primis recessere, & Norici; quumque ante eum infra Principum dignitatem essent, Principibus coepere æquari, Norimbergenses quoque a *Karolo III.* in Principum dignitatem evecti, & a *Ruperto* Imp. de Principatu investiti sunt. Addidit quædam V. Cl. de Principali dignitate Burggraviatus Misnici, atque ad quæstionem, cur reliqui Burggravi Imperatorii, in Comitum vel Dynastiarum ordine persistierint, neque ad Principum honorem evecti pariter fuerint? respondit; postque de Burggraviis Episcoporum, Ducum, Comitum, imo & Nobilium, in primis de Burggraviis in sedibus Ganerbinatum, & in Civitatibus constitutis, ut & de Bohemicis, Prussicis, Polonicis, haud perusorie disseruit. De illustrissima Burggraviorum Kirchbergensium prosapia, ejusque & antiquo & hodierno statu; de insignibus ejus; deque Altenberga, quam possederunt hi Burggravi, eorumque ibi successione, dum vicus ille Comitibus Gleichensibus, aliisque, nominatis ab auctore, cessit; de variis item scriptis, unde peti debeat historia amplissimarum Kirchbergensium necessitudinum, ope documentorum, partim editorum, partim nondum publicarum, exposuit. Historiam maxime eorum Burggravorum Kirchbergensium, qui Orlamundani Burggravi fuerunt, vestigare conatus est. Superfunt Comites Orlamundani, qui Burggravorum Orlamundensium domini fuere, quorumque historia, in antiquitatibus Thuringicis enucleandis, paginam ferme utramque facit. Non igitur tantum de civitatula, Orlamunda, cujus & icon in fronte descriptionis expressa est; de arce Orlamundana, diruta hodie; de Scriptoribus historiæ Orlamundane, maxime de Avi sui, *Christophori Henrici Lœbneri*, Præfulis Orlamundani, historia Orlamundana ecclesiastica, quam a calumniis, & puerili maledicentia, Quakeri cujusdam, *Kulhanfii*, defendit; de Judicis, quæ hodie Orlamundæ florent,

florent, Judicio præsertim burgenſi; de monaſterio Orlamundano; de Plebanis item & Viceplebanis Orlamundenſibus, multa monuit, & inſignem errorem circa notionem vocis Plebani, in nova *Gloſſarii Freſniani* latini editione obvium, taxavit, ſed & accuratiſſima quævis, ex documentis editis partim, partim a ſe primum publicatis, vel excerptis, hiſtoriisq; multarum familiarum inſervientibus, de Comitibus ipſis, eorum inſignibus, juribus, poſſeſſionibus, monetis, maxime ſtemmatographia, proferre inſtituit. Hinc poſtquam de fabulis, quas in Orlamundanam hiſtoriam, ſcriptorum inſcitia, atque temeritas invexit, de que lite, quæ vertit eoſdem inter, de gentis natalibus, non certe a Vitechindo repetendis, egit, ſuamque ſententiam indicavit, qua Orlamundanam domum, originis Francicæ eſſe putat: ſtemma primum veterum Comitum Orlamundanorum, qui & Comites de *Wymar* dicti, & ob Marchiam Thuringicam, tam orientalem, quam ſeptentrionalem, cui ſuperfuere, ob nexum quoque neceſſitudinis cum Regibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Palatinis illuſtiores facti ſunt, exhibuit, & ſub calcem opellæ in tabulam redegit; deinde ſtemma eorum Comitum Orlamundanorum, quorum ſator fuit *Albertus Urfus*, Marchio Brandenburgicus, quique ob cognationem cum Regia Danorum ſtirpe, ob poſſeſſiones ſuas Holſaticas & Ratzeburgicas, (qua occasione varia ad Hiſtoriam urbium Hamburgi & Lubecæ ſpectantia illuſtrantur,) ob hereditatem ſuam Meraniſem, ob inſigne quoque, cui ſucceſſu temporis obnoxii facti, decrementum, omni ævo illuſtres manebunt, excuſſit, itidemque in fine exercitationis tabulas duas adjecit. Superest, ut, cum potiora momenta libelli egregii ſummatim jam dederimus, cum auctore noſtro rivos claudamus, moneamusque lectores, ut animadvertant memorabilem familiarum periodum, quam nemo ita tranſmittit ſenſu profano, quin ſanctiora concipiat animo, & de æquali hominum conditione, & de Principum æternitate caduca.

❧❧ (49) ❧❧

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi VIII Sectio II.

COMMENTARIUS AD L. DECEMVIRALEM de inope debitore in partes dissecando: quem in scholis juridicis Cantabrigiae Junii XXII. 1741. recitavit, cum pro gradu solemniter responderet, JOANNES TAYLOR LL. D. Collegii D. Joannis Socius. Accedunt a viris eruditissimis confecta, nec in lucem haecenus edita, Notae ad Marmor Bosphoranum Jovi Urino sacrum; Dissertatio de voce Konane; Explicatio inscriptionis in antiquo marmore Oxon. & de historicis Anglicanis Commentatio.

Cantabrigiae, typis Academicis excudebat J. Bentham. Veneunt apud G. Thurbourn Bibliopolam Cantabrigiensem, R. Manby, & C. Bathurst, Londinenses. 1742. 4. maj. plag. 12.

Elegantem Celeberrimus Taylor, neque expeditam satis, Antiquitatis Romanae particulam illustrat, in qua erudenda ex tenebris, & ad summum probabilitatis gradum evehenda, praestantissimi etiam viri, omnes ingenii nervos intenderunt. Nemo sane tam in his litteris hospes est, ut haec Gellii verba, ex LL. XII. Tab. defuncta, temere ignoret:

G

tertius

tertiis mundinis partes secanto: si plus minusve secuerint, sine fraude esto. v. Noëti. Attic. lib. XX. c. 1. De debitore, ad inopiam redacto, esse hic sermonem, omnes largiuntur; sed hoc crucem constituit artis criticæ amatoribus, quænam vera sit vocis *secare* significatio. Sunt enim, qui hanc ipsam vocem intelligunt proprie, & ad sectionem corporis resperisse Decemviros arbitrantur: sunt contra, qui hæc talia suaviter rident, longeque aliam legis, eamque mitiorem, esse sententiam contendunt, indicari nimirum sectionem bonorum, auctione publica peragendam. Quam interpretationem quam commendaverit præcipue Corn. van Bynkershoek, decus quondam Belgii sui: doctissimus Auctor, satis debitorum in Jure Romano a prima gentis origine repetitis, tanti viri signa sequi non dubitavit. Neque tamen eadem prorsus chorda oberrat, sed, quod iam in mentem venit Christiano Godofr. Hoffmanno Vol. II. H. stor. Jur. Rom. p. 181. verba Gellii: *capite poenas dabat*, de capitis deminutione maxima agere, animadvertit, ut scilicet debitor obaratus, capite, sive libertate minutus, operas pro pecunia solvcret, aut venum daretur. *Inanis enim*, inquit, *est futillus alternatio: aut morte poenas dato, aut pergere venum ito. Nam si in arbitrio esset debitoris, qui non mallet est servitutis est exilii extrema quasque, quam supplicium certum est atrocissimum, quod unquam excogitatum fuit, experiri? Sin autem Feneratoris, qui eorum tam amens, aut consilii vacuus, ut quæ sola spes superesset debiti olim recipiendæ, eam sanguine potius interciperet?* Sed quod ad debitorem attinet, vix opinari aliquis poterit, in ejusdem fuisse arbitrio positum, malictæ capitis poenam, an venditionem, eligere. Res ipsa potius docet, creditorum causa hæc fuisse constituta, qui, si mites essent, & ad rem suam attentiores, permixta venditione, & servare debitorem, & sibi quodammodo prospicere poterant: sin autem acerbi essent, graviterque læsi a debitore doloso, licebat istdem ultimum in debitorem supplicium statuere, ut homines ita libere, ac proposito quasi premio quodam, fallaces, tamquam peltiferum impiumque genus, ex hominum communitate exterminarentur, aliisque ejus-

ejusmodi exemplo, quam turpe sit fidem fallere, discerent. Inde quoque rationem nullam videmus, cur Celeberrimus Auctor creditores hac in re *amentes*, aut *consilii vacuos* dixerit. Recte enim respondet illustris vir, *Augustin. a Leyser, Medit. ad Pand. Vol. VII. p. 420. Sed inutilis haec sectio creditoribus fuit. Esto. Etiam loquax, quo fur strangulatur, lesi inutilis est, atque tamen boni publici causa dicitur.* Ut vero doctissimus *Taylor* majus conjecturae suae pondus conciliaret, locis quibusdam, ex antiqui Latii scriptoribus depromptis, ostendere studuit, *caput* nonnunquam pro ipsa libertate sumi. Quae quidem habere locum videri possent, si debitor uni tantum creditori esset addictus: si pluribus, non aequae. Subjungit igitur, verborum: *tertius nudinis partis secanto*, non eum fuisse sensum, ut homo in partes, sed ut hominis partes secarentur, i. e. opera, servitia, ministeria, communiter dividerentur inter foeneratores communes, servusque eorum communis fieret, qui quidem adfuerint, & sine fraude esset, si ceteri toties prociati, suas quoque partes in debitore non vindicaverint. At quid sequentia sibi verba volunt: *si plus minusve secuerint?* Silentio haec Auctor praetermittere, quam suam de iis dicere sententiam, maluit. Nostrium non est, in argumento difficillimo iudicis partes suscipere; id tamen, pace clarissimi viri, profiteri liceat, non uni forsitan dubio esse adhuc obnoxiam eiusdem interpretationem, ingeniosam alioquin, nec lumine desitutam elegantiorum litterarum. * Quae adjectae sunt huic Opusculo Commentationes aliorum, argutae sunt maximam partem, & interiores artis criticae thesauros recludunt. Sunt autem lingua partim Anglicae, partim Latinae, conscriptae. Explicatio Inscriptionis graecae in antiquo marmore Oxoniensi, & commentatio de scriptoribus Anglicanis, auctorem habent *Thomam Barlow*, Bibliothecae Bodleianae saeculo superiori praefectum, Collegio Reginensi praepositum, tandemque Episcopum Lincolnensem, qui, quum in priori libello, de urbibus Neocoris quaedam parum accurate differuisset, praestantissimus Editor, in praefatione p. 8. sq. ipse aliquid de Neocoris protulit, cum, ne asy-

bolus plane ab hac quaestione recederet, tum ut *Barlowii negotia* aliqua, ut ipse scribit, detegerentur.

JO. GVIL. BERGERI ECLOGARIUM
Corficum.

Vitembergæ, prelo Ephraim Gottlob Eichsfeldi, Academiæ a typis. A. cfo 10 CCXLIII. plag. 14. in 4.

Continet istud illustris ac celeberrimi viri eclogarium tres disputationes, ipso præside habitas. In illarum prima David Henricus Kleeditz, in altera Jo. Frid. Egeling, in ultima Sam. Gotthelf Petri defensores fuerunt. Nomen libro commune ab Aufonio sumtum est, quando is e pluribus elegantis doctrinæ partibus plura deceruit, ut selecta rerum varietate delectaret. Quamvis enim unus Corficæ locus, varia tamen ex antiquitate spectatur. Nobili de Berger, in ejusmodi cogitationem incumbenti, quod nemo dubitabit, familiaris veterum scriptorum usus suppeditavit plurima, de quibus non nisi selectiora quædam hic delibare, ac nobis interim reliquorum sitim, non tamen sine spe, excitare tanto vehementiorem, placuit. Obscuram invenit rerum Corficarum memoriam, neque explicatam satis ab aliis, a quibus majus utique lumen expectasset. Vetus in primis auctores, Græcos maxime, quorum principes Diodorum Siculum Strabonemque ponit, adeo inter se dissentire miratus, eos primum in gratiam reducere studuit; cumque id facere non posset, ad severitatem judicii rem omnem vocavit. Sæpius quippe videt, apud scriptores non minus, quam apud vulgus, famam plus quam veri peruestigationem valuisse. Atqui ejusmodi argumenta disputationibus esse publicis convenientissima judicat ex æquo; habere addens hoc disputandi genus tantum rationis, quantum cetera, quæ solis fulciantur rationis adjumentis, sed idem plus simul eruditionis. Separatim omnino postulat exquisitiorem cognitionem linguarum eruditarum, quam non imbibas cum lacte matris; atque alias præterea liberales artes, multiplicemque scientiam desiderat. Sed hoc idem est novum

novum incitamentum, quo moti ad rem ipsam properamus. Prima disputatione occatio scripti, proximi tunc ista in insula motus, ostenditur. Hoc de regno quid sentiant Genuenses, Hieronymus de Marinæ, ejus reipubl. patricius, in thes. Ital. Græv. Vol. I. p. 1484. significat, dum, *Corfica*, inquit, *nobilissima est Genuensis domini pars*. Inde & pro eadem bella gessere jam olim gravissima, cum Pisanis, cumque Arragoniis. Robore quantum prætet inde patet, quod Liguria & Corfica centum fere millia hominum, qui arma ferant, præbere dicuntur. Habet quoque Genua silvas in Corfica ceduas, navibus classibusque ædicandis. Neque Corficæ displicet Francogallia, quoties Corfis Massilia, domo cum familia profugis, proximum dat receptum, hospitioque receptos liberaliter habet: neque Francogalliæ Corfica, quo commode trajectis, ex portu maxime Massiliensi, copiis, in Italia, tum maritima, tum interiore, belli facilius gerendi magna facultas datur. Immo vero insule situs prudentissimo cuique tam opportunus videtur, ut ex Corfica credant posse fieri maris inferi claustrum, injicique frenum Italiæ cunctæ. Corfi autem ipsi solent mordere frenum, quoties vim putant legibus antiquis inferri. Se liberos ferunt, & cives originis Romanæ, quam Romanorum coloniæ intulerint, nec aliis uti legibus, quam suis, volunt. Quibus ingenia gentium ac studia, historiarum monumenta demonstrant, persuasum est, Corfos mobilibus animis rerum novitati studere; amore tamen quam metu contineri facilius. Post commemoratos rerum Corficæ & locorum scriptores, in insule nomen inquiritur. Atque tam hodiernum, quam antiquum Cynri, originis esse Phoeniciæ censetur. Isthac ansa excepta, variorum historicorum, in primis Annii Viterbiensis errores, quam accuratissime lustrantur ac refutantur. Altera disputatio ad rem ipsam progreditur. Corfica est insula maris inferi, qua Ligures spectat, Ligustici, qua Etruscos, Tusci, sed propior littori Tusco. Tabulas ejus geographicas, quæ diligenter hic nominantur, habemus plures. Atque illæ ipsæ, tam novi quam antiqui temporis, magno hic esse usui possunt, si conferantur. Dividitur Corfica in Cifmon-

tanam, orientis, & transmontanam occasus. Harum omnium partium primariae urbes exhibentur, quas inter, nec, quae nunc caput est, Bastia, quondam ignobilis fuit. Omnes autem Corsicae civitates fama praecurrebant duae, *Mariana* atque *Aleria*, colonia Romana. A Cajo Mario ducta est altera; altera colonos accepit a Sylla. De coelo soloque Corsicae, admodum dissentiunt antiqui. Sunt qui vastam, barbaram, horridam, terribilem dicunt: sunt qui mitius omnino pronuntiant. Atque hac data occasione, refutatur Strabo; calculus adicitur Diodoro, qui Corsicam ipse, ut viderur, obiit, ac propius exploravit. Ita & Theophrastus, qui plurima Corsicae commoda tribuit, emendatur, non tam secundum sensum, quam ad verba quod attinet. Ex iis quae Corsica quondam tulit, resina, cera, mel, praecipue laudantur, ut & omni ferarum varietate & copia Corsicam instruit Timaeus; ac vetus iste poeta, qui omnibus naturae bonis insulam exuere laborat, piscium tamen ei copiam relinquit. Ex Corsicae autem fluvii duo praesertim insignes habentur, Tauola & Rhodanus. Alter nunc Golus dicitur; alter Tavignanus. Additur tertius Liamon. Saxa etiam habet Corsica notabilia, lapidesque non ignobiles. Hos inter potissimum eminent Amiantus, integritatis suae tam retinens, ut quamvis in ignem sordidus coniciatur, nihil sui deperdat, sed, exustis sordibus, nitidus atque splendescens extrahatur. In hoc exponendo fusior est Bergerus, nominatim, quod inde chartam esse factam memorant. Nos jam ultima disputatio allicit. Licet, ut diximus, plura saxa, plures saltus aleret Corsica, eadem tamen non impedivere Romanos, quo minus penetrarent, viisque militaribus suis considerent insulam. Neque piratarum metus illis fraudi fuit, quin petius portuum multitudo incitamento; quippe qui aequae magni nominis fuerat ac promontoria Corsica. Sed multo magis fructifera terrae conditio, vinum maxime, hodieque expectandum, proferens. At tamen a Corsica transit ad Corsos noster. Illi duplicis sunt generis: alteri origine & domicilio, alteri in colonias qui exierunt. Hos in Sardinia reperias, quo refugerunt patriam solo per seditionem depulsi. Feminae Corsicae non tam delicate habe-

habebantur ac Romanæ, præsertim puerperæ: quin potius virilem præ se ferebant animum, vel tempore bellorum Lacedænis haud dissimiles. Quo vero inter se humanius vivebant; hoc peregrinis ferociores fuisse dicuntur Corfi, ita ut proverbio Græcorum, *κυρῖα ἄτη*, *Cyrnicum malum*, celebraretur. Eodem pertinet magna prædandi licentia. Neque tamen piraticam modo artem exercebant, sed iustis quoque bellis, maxime cum Romanis, fortitudinem ostendebant suam. Nihilominus plures habemus Romanos, triumpho de Corfis nobiles. Cæterum & hodie viget Corforum virtus, unde plurimum gentium militiæ inferuntur. Sed etiam exercitus regere norunt, quod tot inter illos nobilissimi exercituum præfecti demonstrant. Antequam vero de Corsica nova non nihil commemorat A. mediam pariter tangit, adeoque de hac insula quidquid ad institutum suum spectat, largiter atque abunde, sùlo simul ut solet elegantissimo, exsequitur consummatissimus Bergerus, aliquot abhinc annis Academiae suæ creptus.

*JOH. FRIDER. CHRISTII, VILLATICUM
libris III. insunt ruficationis laudes, villaque amantissime
descriptio, pars olim Sufelicii titulo prodit. Nunc totum
novum est: accedunt Excursus in historiam pagi Sufeli,
in res antiquas, in litteras diversas, & cum his Tiburti-
num, Surrentinumque Stati; Mosella Ausonii; Alia ve-
terum atque recentiorum super locis amenis carmina
denuo recensita.*

Lipſiæ, impensa viduæ B. C. Fritschii A.C.N. cl. 16 CC XXXXVI.
8. 1 Alph.

Qui Sufeliciam quondam cel. auctoris, qui alias tractationes, latentes & præaudentes amplexi sunt: quæ hic publico donat commodo ingenii documenta, multo minus seponent, quin plenam & huc fitim adferant. Unus ille est de paucis, in Germania nostra, qui justum elegantioribus litteris pretium statuunt, ac Latinam in primis poëſin, eandemque politam & antiquam, commendant; neque

neque Græca negligent carmina. Erat jam olim, cum parte, ac velut vestibulo villatici, præfatio publicata, quæ in defendenda Latinorum poesi versabatur. Eam, præclare facit, dum nunc auctam repetit inter excursus. Nimirum & exemplo vult docere, & monitis, rarus atque eximius magister. Immo vero regulas pariter poeticæ artis primarias inculcat. Sed cum hoc saltem obiter fiat, ac præter opinionem, brevius per exemplum iter, legendum ac repetendum, non enim longum fuerit, in duplici quasi viroto ambulanti, commendamus. Nolumus igitur quidquam indidem excerpere, ut tota maneat amoenitas. Versus modo addimus, quibus obliquavit atque impariter junctorum ita reddidit rationem:

*His patria procul & fallens ignobilis otis
Tempora, solvebam Christus ora modis.
Quæ pedibus pariter senis modulante fuissent,
Fregi elegis, elegi res decuere meas.*

- pag. 49. Properamus ad Excursus, quorum de Suis primus est. Mentionem jam illorum faciunt in Chronicis Slavorum, Helmodus, & Adamus Bremensis, qui Slavicis populis, una cum
51. Boemis & Sorabis accensent. Alias vocantur Siusli, sæculo
52. in primis XIII. valeates. Alter excursus est de pago Sufeli, vel Sufelitio, Germanos inter *Seufelitz*, qui non procul abest
56. Haganoa, situs ad Albim. Urbem noster, *Grossen Hayn*, Fanum majus adpellare voluit: cujus de tractu satis accuratam mappam geographicam dedit *Adam Frid. Zürnerus*. In eadem non pauci pagi reperiuntur eorum, quos, adpendicis loco, sinit ccl. *Christius*, sub titulo: nomina locorum, quibus, quem ad modum prætorianus, & mox fodalitatis ager, ita propemodum, unde illa sunt orta, pagus quoque Sufelicus ab antiquo describendus videtur. Nos, conjecturis, quæ nobis ea occasione in mentem venerunt, cum præterea nihil sint, posthabitis, saltem duas præcipuas obervationes,
- 66.sq. ex indice isto excerpimus. Nimirum ad *Grossen Hayn* notatur, quod oppidum veteres eo tempore indaginem vocarint. Sed nos vocabulum, velut Hagen, (*Geheg, Hecke*) vel silvam incædam interpretamur, vel, quod est potius, & ad usum sermo.

fermonis propius, Lucum, aut Fanum. Nam nobis hodie quoque, Hain, Lucus est, dein Han & Frohn, sanctum. Hic quoque nonnulla possedisse sodalitates Sufel. diplomata faciunt fidem. Nam ut e pagis praefecturae constituta: ita praetorium Sufelicium, & post sodalitas, quasdam velut pagi veteris reliquias in diversis praefecturis, Misnica, Fanuli, Dresdensi, Ossitiana, Cremenli, Turgaviana, Lipsica, ideo servasse potius, quam recens quaevisse creditur: quia sic Henricus illustris contulit, quod sine injuria fieri vix potuit, si sumenda ista erant, non relinquenda primum praetorio, mox, e re praetoriana, Virginibus. Ad *Seufelitz*, & alias *Sufeli*, no- pag. 70.
bis, ad rationes sermonis Latini, Sufelicium, totius pagi caput, ac vetustissima Suforum, deinde Marchionum sedes & palatium, quo tempore & principalis domus, & opidi nomine, locus claruit. Post illa coenobium factum, rarius adiri principibus viris, & tum potissimum, cum venationi operam darent, coepit. Hussitarum praeterea incursionibus & incendio vastatum, pristinum splendorem paulatim exiit. Hodie vicus est non infrequens, cum amoenissima cultissimaque villa, qualem nos ex fide & vero potius, quam secundum libertatem rei poeticae, descripsimus. *Excursus* III. agit de vetustissimis Sufelicium dominis, quos inter memorantur Fredericus comes, Henburgi dominus, Tidericus II. Dedonis I. filius, comes Merseburgensis, Dedo II. Tiderici II. filius, Lusaciae inferioris, quibusdam Misenenfis marchio, ejus filius Henricus, Henrici filius postumus, Conradus Thiemonis marchionis designati filius, Tiderici II. nepos, Tidericus Conradi filius alter, Otho Conradi filius, Misenenfis marchio, dives, ejus filius Albertus, & alter Tidericus, cui unus superstes Henricus, cognomine illustris, hujus filius, Tidericus sapiens, Landisbergae Marchio, & hujus filius, Fridericus Teuta. Sequitur *Exc.* IIII. de situ villa Sufeliciana, V. de Albi fluvio. Super ejus nomine opinio non vana. In Eridanum Ludov. Carbonis ecloga. Pons Dresdae, atque ibi Henrici Clivenfis ecloga. Vitae rusticae laudes qui maxime scriptores celebraverint, & qui villas, memorantur. *Exc.* VI. de partibus villarum, urbana & rustica, 72.
80.
83.
89.

- flica, de lufibus amorum ingeniofis, quos, repetito e monu-
mentis exemplo, verſibus ſuis dixit elegantiffimus poeta. Ur-
banum, antiquis præcuntibus, nominat, quidquid habitatio-
nis aut voluptatis cauſſa conſtitutum eſt, etiamſi medio ſit in
rure ſitum: ruſticum, quidquid ad uſum agriculturæ, & ad
fructus capiendos condendofque, etiamſi in urbe. *Exc. VII.*
pag. 93. inferibitur: Horti veterum quales? quot partibus diverſi. Vil-
le autem, noſtrarum ingenia omnia & regales luxus ſuperabant.
94. De Poſidis & Calliſti tectis. Marmora veterum. Vectura
columnarum, alia id genus. Nulla pars hortorum hodie in-
telligi poteſt, ornatus nullus, cuius non modo imaginem, ve-
rum etiam vocabulum proprium, non expreſſerint antiqui. Vi-
ridium, viridiariorum, xyſtorum, violariorum, nemorum, ſa-
lientium, ornithonum, *ὄπωμαπέλων*, aliarumque id genus
rerum argumenta, humilia modo viſa ſunt Maroni & Columel-
læ, qui in naturæ ingenio ac divitiis ſcribendis ſubſtiterunt.
95. Conferri autem meretur Achilles Tatiſus *ἐρωτικῶν* L. I. pag.
50-54. ed. Salmaſ. Sunt ibi *ἄλσος* nemus, *τὰ ἄνθη* roſarium,
101. *ἐν μέσοις δὲ τὰς ἄνθους πηγὴ*, cetera. Sequitur *Officius* de
Lipſiæ urbis nomine, ad L. II. villatici v. 149. ſq. ubi ad tiliam
directo ſermone:

*Silva tui generis quam nunc præcingit, & olim
Nomine ſignavit, Lipſia noſtra, Slavo.*

104. *Nonus* eſt de Hæſperidum malis, ubi ſimul de germanicis ſuis
carmīnibus non nihil excerptit auctor. *Decimus* de tabulis
109. quibuſdam, quæ Suſeliciū reſoſitæ habentur. *Sequens* expo-
nit: Votorum ratio quatenus conſtet: quo pacto ſumende vo-
luptates. Martialis vota candidius æſtimata, eiſque vertendis
aut reprehendendis ingeniorum certamen honeſtum. de can-
126. ticis ſacrorum Theotificis. alia id genus. In primis laudatur
Lutherus, quod, prompta qualvis ad litteras doctrina, Latīnum
quoque carmēn, non ſine ſucceſſu, attigerit. Nam in Theo-
tifico carmine plurimum valuiſſe, conſtat apud eruditos. Qui-
bus hodie ſordere incipiunt eiſ in canticis verba præſita, ut ar-
ceſſita & contorta, ſciant, id ſibi evenire mera ſermonis patrii
imperitia, & litterarum meliorum, quas non didicerunt, inopia.

Canti-

Cantica ipsius, non modo sententiis optima sunt, verum etiam verbis ac dictione vera urbanaque, tam proba, ac modulata tam bene, ut non facile quidquam hodie fiat rectius: multa, per imperitiam nostrorum hominum, aut quia ingenio sunt minores, istis minime comparanda. Accedit XII. *excursus* de conventu gentis Bunavia, Sufelicii celebrato, & XIII. de fidelibus, inde a Scribis ad nos primum adveclis, jam domi nascentibus; dum jam Sinensium terram præstat ager Misfenensis: qua occasione refertur Ausonii epigramma. Proxime agitur de sepulcris atque cenotaphiis Sufeliciis quibusdam; ubi nominatim, præter principum aliquot personarum, Pistoriorum monumenta laudantur atque excerpuntur. *Excursus* XV. tractatur, retinendam hodie scribendi curam, in primis carmine condendo, ubi consistere mediocria non possunt: editio moderanda vulgari maxime litteratura: cujus monumenta victura sperari vix licet. Esse ideo hodieque Latina frequentanda: vix est ulla extra litteras veterum poësis: ratio ditorum. Ne numeros quidem in vulgaribus esse alia id genus: quæ eadem fere est præfatio primorum exemplorum, Sufelicii titulo editorum. Si oportet operam dare litteris antiquis, ut omnis doctrinæ veris fortibus, atque si stolidum est, ad imitandum, nisi optima quæque, proponere: secundum perfectissima exemplaria informari facultatem scribendi ex usu est, maximeque ea parte intueri oportet veteris artificium disciplinæ, & quoad licet, imitatione exprimere, qua maxime enituit gloria litterarum; & pauci admodum aliquam eloquentiæ laudem sunt consecuti, proavorum nostrorum ætate, præter eos, quos etiam carmine valuisse notum est. Hinc de quantitate Syllabarum in nostra pariter lingua loquutus A. se primum esse, in Theotisco sermone, qui syllabas ponderare quantitate instituerit, V. Cl. adseverat: de quo quidem ipsi natam litem fuisse non ignoramus. Sed eam non morati, aliud ipsius scitum adjungimus, quo recte statuit, quod syllabæ non solo grammaticorum arbitrio, & vulgati sermonis usu, longæ putantur vel breves; sed ita ipsa linguarum in quocumque populo ratio ferat, ut quædam earum necessitatis imperio, qua oris

P. 128.

132.

133.

142.

147.

152.

153.

- humani facultas coercetur, sint producendæ, neque haberi pro brevibus ullo pacto queant. Hinc in patrio præsertim carmine, non vult corripì syllabas, quæ accentum habent, cum fere natura sint longæ: sed idem pariter negat corripì posse, quæ longissimæ sunt, etiam si accentus eas non attollat. Sequente disputatur, num fides illis habenda, qui quasi ad elementa aliter discenda nos revocant, dum vetera spernunt. Exilem ajunt veterum poësin; hodie nullam illorum, sed nostris litteris vulgaribus. Alia omnia veriora. Vices linguarum sistuntur, quas inter Latina hodieque pulchra & exercenda, Edenda aliqua; quo pacto. Præstanda simplicitas & modus ingenii. Horatii locus explicatur. Ebrietatis studia non in Germanis primum nata dicuntur. Super Theotisca carmine præcepta quadam necessaria comunicantur. Vituperandi hoc simul loco exhibentur, qui sperant, se persuasuros, Homerum, Virgilium, alios illis minores poetas multos, doctrina nulla, judicio infirmo, puerili in opere veratos fuisse.
163. Sic *Jo. Clericus* in Parrhasianis vanam esse omnem poeticam, non esse hodie Latinis litteris faciendos versus, & alia ejusmodi scripsit; quæ in noctibus academicis Christius jam commemoravit, L. II. c. 9. p. 158. sq. Inde, cum aliis, ea pariter repetuntur, quæ vir excellentissimus in præfatione ad carminum silvam antea publicarat. Hisce nos jam posthabitis, *excursus*
190. XVII. argumentum indicamus. Altiolem is præbet in proxima sententiam incursum: judiciorum adversus eam genus quale sit ostendit, male nimirum in perniciem ingeniorum prognatum, quod & a viris doctis prævisum fuerit, atque alia ejusmodi ad utriusque præfationis uberiolem enarrationem
191. sq. proponit. Notabiles hic in primis sunt questus: augentur in immensum libri non necessarii: corrumpuntur lenociniis quibusdam, corrigendo aliqua temere, adjectis rebus vanis, aut titulis modo refixis: dantur ut nova, quorum exempla vetusta erant meliora: infidiæ sunt numis studioforum, per amplitudinem chartæ & voluminis: per picturæ linearis pretia vana: per congestas moles in unam farraginem: scholis adjiciendis, præter rationem doctrinæ. Nolumus libris interesse, quas
inten.

intentas deinceps confutavit; multo minus ad nostram diarium trahere, quod adversus tales literatorum labores movuit. Novimus V. Cl. moderationem, quæ suam cuique prærium p. 208. tribuit. Sed eadem tamen nos concitavit, quæ, dum de ratione Germanicam linguam scribendi tractata legimus, in mentem venerunt, generales derivationis & *εξδοξασις* regulas, sapientissimo ipsius iudicio subijcere. Nobis quidem sanciri posse videntur inter alias sequentes: 1) cum fluctuat ubivis consuetudo, vivis quidem in linguis, adeoque nondum perfectis, & adhuc emendandis, plus ratio valet: 2) at tamen, cum oculis exhibeat scriptura, quod auribus sermo, a generali eadem pronuntiatione non debet differire: & si quid hic alii peccant, saltem a Germanis non sunt imitandi: 3) Ratio commendat naturam linguæ, derivationem legitimam, cum ceteris harmoniam: 4) Natura linguæ præcipit, in litteris vocabuli cuiusque ac syllabis, ne quid temere novemus: 5) Derivatio, ex eadem lingua, non minuit litteras, syllabas, moras: ni quid fuerit contractum: eademque a nominibus potius verba deducit, cum idæ rerum vel præcipue annotuerint oportet, quam versa vice; ni superior derivationis modus obliterit. 6) Dum linguæ communem originem, habuisse videntur, variisque sunt propinquitatibus passim conjunctæ; dum etiam istud plures dicentibus linguas proderit: sicubi consensionis non nihil adparet, in ordine istud sue, non est negligendum: 7) si quid pronuntiatio mutat, indicium tamen primæ originis semper observari debet: 8) diversæ idæ ac significationes, diversis quoque notis sunt indicandæ: 9) quod potest fieri per pauca, ne fiat per plura: 10) verba peregrinis ex linguis recepta, elementa servant sua; characterem autem illius linguæ, cuius donata civitate fuerunt. 11) Usus tyrannus, qui varias se, variis temporibus, in formas convertit, huc saltem usque suum exercere debet imperium. Extemporales sunt regulæ, adeoque humani expectantes: quæ tamen si generatim possint firmari, insignibus modis figerent sermonis nostri scripturam, in qua nunc quot capita, tot propemodum sensus videas. Sed ad orbitam. Memorabile adhuc occurrit de Opitio nostro testi.

- testimonium: „Opitio quidem doctrinam raram, animi honestissimi dotes, clarissima etiam in carmen Theoticum qualecumque merita, alias virtutes, libens & gratus relinquo. Sed, quod admonere adolescentes litteraturæ nostræ cupidos soleo, laudanda ejus opera, ipse, nationis aut temporum vitio, minime bonus Theotisci sermonis auctor est.“ At non diutius moramur in monitis adversus P. VI. n. II. commentariorum, qui inscribuntur, *Beiträge zur Crit. Hist. der deutschen Sprache und Poesie. Excursus XVIII.* habet præcepta quaedam etiam necessaria Theotisci carminis veri, non Saturnii edita: Ut facile plures eandem in sententiam incidere possunt, nos pariter, inde a pluribus annis, privatim nobis similes regulas formavimus, in non nullis saltem differentes. Ita e. g. plures unius syllabæ particulas breves aut medias nobis conceperamus quantitate, ni tonus accesserit, sive propter differentiam, sive pondus: item positione, quam vocant, longas syllabas non nisi eas in lingua Germ. esse, quæ duabus consonantibus finirentur; ubi ad sequentem altera syllabam pertineret, non æque, cet. Ea vero jam non nostrum est retractare. Doctorem sequimur, qui porro de prærogativa Latini & Græci carminis, præ hodierni temporis linguarum, nos erudit, simulque confirmat, quod Lutherus etiam, & qui, ejus ætate, Theotisca conati sunt, syllabas interdum, & quoddam rationis suæ vestigium, in pulcherrimis hymnis non paucis scitissime tenuerint: ut adpareat, non rem illos, non naturam syllabarum veram, ignorasse: sed iniquitatem operæ & curæ, si omnia ad metrum exigenda essent, fugisse. Tamen sic quoque Lutheri pleraque, non modo Theotisca magis, verum etiam, qua syllabas, aliquanto rotundiora sint omnibus Opitianis. Magnam tamen & laudem Opitius refert, qui nitorem instauravit. Adspexit autem Opitius ad pulcræ quandam dictionis majestatem, ad animos ac sententiæ vel veteribus æquandas, ad sonoram accentus rationem: &, quæ proposuerat, feliciter expressit: sed ad syllabas, ad tempora & modos in verbis, de quibus poterat meliora vel e præceptis phonasorum petere, non adspexit. Eum porro secure imparatior aliquanto a literis

teris, omnis poetarum turba, nostro iudice, secuta fuit. Otfridus contra, non modo jam sensit innatos quosdam sermoni e soloeco morbos, quod rarissimi post eum scriptores: verum etiam vidit rectissime, quid interesset inter metrum ac rhyth- mum, quod item sentire paucissimi nostrorum possint: & versus modulatos saepe fecit, cum recentes poetae faciant pro- fusus inmodulatos. Hinc dici e vero, utut multi per insuetudi- nem mirentur, queat: vix aliquem, Germanico sanguine edi- tum, naturam sermonis nostri penitus introspectisse videri, scripsisseque mundius, aut versus fecisse meliores, quam qui ferme primus, Otfridus. Pulcra sunt ejus & proba, si quis recte intelligat, carmina. At, non est nostrum, prerogati- vam hic decernere. Progredimur ad corollarium, quod p. 240. sistit Tiburtinum Manlii Vopisci, e Pap. Statii L. I. Silv. III. 245. cum notis quibusdam criticis: Surrentinum Pollii ex ejusdem 250-257. L. II. Silv. II. Valerii Martialis L. III. ep. 58. III, 64. X, 30. XII, 31. & 57. cum aliis quibusdam aliorum; Aubonii 274. villulam & Mosellam; Caroli Langü profopopociam Augusta 298. Eburonum: & David. Peiferi carmen ad Andream Erftenber- 304. gium. *Excursu* XVIII. exhibentur: Dominus Sufelicii ut con- 311. jugii felices seculares, ut diem suum obierit: Nymphæ Sufe- le, epistola poetica ad Heinr. Rod. F. Bunavianum comitem: & 319. elogium Bunavianum. *Exc.* XX. inquiruntur: Appietas a Cice- rone que dicta? Juvenalis *sola atque unica*. Psecas apud eum & apud Ciceronem: De moribus boni convivatoris: Periple- tomenes Plauti: Liber militiarum: innumeri numeri: cuppu- la: atque alia presertim ad epulas spectantia. Ultimo *Excursus* denique insunt: spes inter anticipia rerum: de ejus natura elegia vetus: *publicum mare*, atque ibi dictum Horatii emendatum: M. Senecæ de tectis veterum locus emendatus: cruxtra, frontes, coria, e Vitruvio: de T. Deidii denario: Scytharum in fugitivos animadversio: Simonis Ulr. Pistoris de scriptis: 334. grammaticæ laus: deque amythide non Germanica, quando frequentari inter majores coeperit. Grammatica laudatur Si- monis Udatrici Pistorii, parodia simul adjecta. His autem maxime legendam eam dedit, qui hodie quoque, ubi nondum nitor

nitor omnis litterarum Interit, se detrahere eruditissimorum virorum de nominibus inepti putant, grammaticos vocando. At illis nihil potest melius optari, quam, ut bona mens cum grammatica contingat, sine qua nemini doctrinam, nemini ut orationem profecto, ita ne rationem quidem, non re, sed elemento uno ab illa diversam, obvenire posse tam est certum, quam quod certissimum.

BREVE RAGIONAMENTO SOPRA II. Contagio pestilentielle &c. b. c. Dissertatio brevis de pestifera contagionis natura & remediis, per D. RICHARDUM MEAD, Regis Magnae Britanniae Medicum, & Collegii Medicorum Socium, ex Anglico in Italicam linguam transfuit D. JOANNES GENTILI, Florentinus, Medicus Magistratus Sanitatis curandae Liburni. Accesserunt aliae Dissertationes ad eandem materiam pertinentes.

Florentia, apud Gaetanum Albizzini 1744. in 4. plag. 13 c. dimidia.

Hic Liber tria Opuscula complectitur, quorum duo priora jam diu edita sunt, tertium nunc primum in lucem emittitur. Primum ad Meadium V. C. pertinet, a quo fuit 1720. Anglica lingua conscriptum, Londini editum, in latinam vero traductum Hage Comitum 1721, in octopartita forma. Hunc libellum etsi Cl. Gentili semper accurate perscriptum, utilissimumque judicabat, tamen tum demum de eo in Italicam linguam convertendo, ac de popularibus suis, ejusmodi versionis editione, sibi devincendis cogitavit, cum pestis Neapolitanum Regnum vastaret. Addidit vero Meadiano Opusculo alterum, quod de Philosophico Lexico alterius Angli, Chambers nomine, excerptum, & pariter ita p. 50-54. licet conversum fuit. In hoc de origine causisque pestis ita agitur, ut ab exhalationibus subterraneis provenire ostendatur, quae, praecipue per terrae motus, ita per intervalia exire cogantur, ut, cum varia eorum genera sint, alia animalia, alia hemi

homines, & ex his alio tempore pueros aut infantes, alio adultos, alio viros, iterum alio feminas, aut certas quoque nationes invadant, ac interimant. Reliqua ea breviter complectuntur, quæ fuerunt a maximi nominis Medicis, de Diagnosi, Prognosi, curationeque pestis, proposita. Tertium Opusculum totum novum est. Auctorem habet, Cl. Gentili, qui se id dicit hanc ob causam adjecisse, quia, quæ sint a Meadio, de igne, vel aeris purgandi causa, vel ad ea consumenda accenso, quæ veneno pestilentiali ita imbuta sunt, ut vere homines inficere possint, exposita, & obscurius paullo, & nimis breviter dicta sint, quam ut certum de singulis judicium inde ferre liceat. Ejus Opusculi hæc ratio est. Quo tempore in Calabria pestis sæviebat, ex qua Neapolitani Regni parte, olei magna vis in Angliam mittitur, Londini disputatum fuit, an oleum possit pestis materiam excipere, & communicare, & num eo accenso, illi homines inficiantur, qui acrem, vel flamma tali calefactum, vel fumo etiam imprægnatum, hauriunt. Ad eas quæstiones Auctor, rogantibus mercatoribus Anglis, ita respondit, ut utrumque negaret. Fecit hoc latina aliqua epistola, quam in Præfatione pag. XI. adjecit, & cui alii quoque Liburnicenses Medici nomina sua addiderunt. Debebat etiam Auctoris sententia a Pisanis Medicis firmari, quod cum propterea non fieret, siquidem unus ex illorum præcipuis litteras ediderat, quibus evertere Auctoris sententiam voluit: Cl. Gentili hoc tertium Opusculum elaboravit, quod, Epistolam ad unum ex mercatoribus Anglis inscripsit; ea, Pisanis Medici argumenta confutavit, suæque defendit. Quare, cum in priori Epistola simpliciter adseruisset, olea a pestilentiali materia infici non posse, in hac altera plane adfirmat, olea omne venenum ita quasi absorbere, ut, vel vim suam perdat, vel evolvi iterum, & communicari cum hominibus non possit. Eapropter, cum veteres, tum recentiores medicos jus-
fuisse, corpora oleis pinguibusve rebus aliis inungere, quo averti ab ipsis venenorum ac pestis etiam vis posset. Habere etiam oleum, quo candelæ loco utimur, hanc vim, ut, qui eo inuncti sint, non possint a venereis exhalationibus lædi. Ostendisse
&

p.63-65.

65.

- & olim Duhamelium, oleosa corpora certi generis halitus adeo tenaciter retinere, ut fere nunquam iterum separari queant.
- pag. 66. Et eo usque progreditur in defendenda sua sententia Auctor, ut, quia oleum, in quo mortui scorpiones sunt, contra eorum morsus valeat, Calabriae Siciliæque olea non tam noxia, quam
67. utilissima, & vera antidota esse, contendat. Quæ & tum certissima forent, si pelvis a vermiculis proveniret, quibus inimicissima olea sunt. In qua re exponenda ita etiam pergit Auctor, ut hoc, quod baliamicarum herbarum vires in gummatis, quæ condensata olea fiat, & foetidi animalium, ut Castoris, odores, pinguedine sepe in perpetuum ferventur, atque in malignis febribus, morboque effluvia, oleoso & pingui sudore excepta feruntur ex corpore, olea quidem venena imbibere ac retinere, tamen ita quoque mutare ostenderet, ut quo modo aqua adfusa acidos salium spiritus, medicamentosa faciant.
70. Monet tamen, inunctiones, quæ in febribus contagiosis fiant, quatenus exhalationes impediunt, iis utiles esse, qui ad agrum accedant. Quæ autem conjuncta sint cum contagio, non posse nisi ex illis phenomenis intelligi, quæ in gangrenosis & cadaverosis corruptionibus observentur. Fatetur deinde Cl. Gentili, se priorem Epistolam non ut Philosophum scripsisse, qui de omnibus ad pestem pertinentibus, & quorum longam enumerationem facit, accurate experimenta ceperit. Ontat igitur, ut apud Turcas, & ubi præterea perpetua fere pestis sevit, essent ejusmodi Medici, qui possent & vellent sub auspiciis Principum, quibus hæc studia probarentur, talia experimenta instituire, quod, etiam cum vitæ etiam periculo conjunctum, tamen ex Halleji, Maupertuis, Redii, Deidier, exemplis, ostendit futuros esse, qui faciant. Miratur etiam, nondum vel Reipublice vel Principi cuidam in mentem venisse, vitam aliquot sceleratorum inccite infirmitati exponere, ut inveniantur ratio, qua tot homines reipublice utiles servari, artes autem & commercia plurimum juvari, ac denique impediri possit, quo minus, mercibus vel combustis, vel in mare coniectis, tantum damni mercatores faciant, atque tot nauta, portibus exclusi, in mari pereant. Hactenus de prima quaestione. Ad alteram qua-

quætionem, Auctor, in priore Epistola ita responderat: quid-
 quid ex infecto loco in sanum, & cujus incolæ peste adfecti
 non sint, delatum accendatur, nullo modo inferre corpori-
 bus venenum posse. Quod ut demonstret, pestilentielle ve-
 nenum posuit ita mercibus inherere, ut ejus vis in ratione
 duplicata distantie a centro exhalantis corporis decreseat; ex
 quo consequens esse existimat, si ejusmodi merces accendan-
 tur, venenum conjunctum omnem efficaciam perdere ante,
 quam a flamma separetur; idque eo clarius adpariturum,
 docet hoc, quod tanta vis olei accensi sit, ut liquefacere plum-
 bum possit, quæ vis cum illa radiorum solis conveniat, qui
 in speculo concavo concentrati fuerit, quod circulo trium
 palmarum describitur. Opinatur proinde Auctor, cum
 ex hoc, tum quoque ex purgatione mercium per aeris accef-
 sum & ventilationem, planum esse, flammam, quam impu-
 rum, cujus longe major vis sit, oleum conceperit, venenum
 omne certissime destruere debere, & inefficax reddere; olea
 etiam, si flammam concipiant, præcipue Italica, antipestilentialia
 fieri non alio modo, quam quo sulphur. Continent
 enim acidum, quod exhalat, non vero flammam concipit.
 Neque eam ob causam omni tempore fuerunt aromatico-
 rum lignorum accensiones, contra pestem, propositæ. Quæ
 si, secundum plures Auctores, noxiæ fuerunt, fuerunt partim,
 si Auctori credimus, per intolerabilem calorem, quem dis-
 fundunt, partim & maxime per humidos & insalubres ventos,
 cum quibus conjunctæ fuerunt. Item vero igitur effectum
 etiam hoc comprobatur, quod in peste, quæ A. 1556. Italiam
 vastavit, nemo ea moriebatur, qui in vitriaria Venetianorum
 officina commoratus est. Ignem certe Auctor existimat ita age-
 re, ut noxia effluvia absorbeat, & destruat, maximamque par-
 tem confundat, & cum fumo cogat in superiorem aerem ad-
 scendere; contra vero eorum efficaciam contagiumque auge-
 re, si in angustiis locis accendatur, & aer pestilentialibus ef-
 fluviis onustus ac densus sit; eoque modo ignium accensiones
 Massiliensibus exitio fuisse. Atque ex his Hippocratem defen-
 dit, qui ignium accensiones facere jussit, ante, quam
 pestis

pag. 75.

77.

78. sq.

80. sq.

82. sq.

84. sqq.

pag. 88. pestis magnos progressus fecerit. Laudat etiam ipfius mendendi rationem, & cur in peste aromatica ligna accenderit, ex fitu urbium ostendit. Paucis deinde respondet ad id, quod Adversarius de oleis Calabriae dixerat, debere illa accensa, eorum, qui flammæ adpropinquant, capitibus gravia ac noxia esse, ipsosque peste adficere. Profert etiam nonnulla de noxa, quam Opium sevo mixtum, ex quo candela fiunt, & alia per calorem ex vegetabilibus extracta, & volatilia reddita venena, merciumque insectarum accentiones, in habitatis locis facta, inferant. Tandem monet Cl. Gentili, ut hæc res accuratius exponi possit, debere originem earum proprietatum magis cognitam esse, quas in plantis, animalibus, liquoribusque observamus. Debet autem hoc ultimo non negligi. Auctorem, hanc suam sententiam Anglis ita probasse, ut olea ex Calabria libere advehi permitterent.

*JACOBI FACCIOLATI ORATIONES ET
alia ad dicendi artem pertinentia.*

Patavii, MDCCXLIV. typis Seminarii, apud Joannem Manfrè.
Superiorum permisso, ac privilegio. 8. Alph. 1.
plag. 13.

Quemadmodum omnia cæl. Facciolati singularem laudem merentur; ita & ipsa recentioris hujus editionis dedicatio, Carolo Card. Rezzonico, Episcopo Patavino, facta. Eadem enim, civitatis maxime Patavinae laudes, facundis verbis enarrat. Ad librum ipsum quod spectat, librarius, editionem ejus repetiturus, *acroasies dialecticas*, olim quæ orationibus accefferant, omittere constituit; quod non tam ad copiose eleganterque dicendum, quam ad acute disputandum, conferre aliquid viderentur. Earum in locum substituit orationes alias, quas vel auctor ipse præteritis temporibus dederat, vel adolescentium nomine sunt emisse, qui, manu ducente professore aliquo, Patavinis studiis proludere solent. His adjecit epistolas philologicas, & librorum præfationes, superioribus annis ab A. scriptas, vel typo-

gra-

graphorum gratia, vel juvenum, ad scholasticas concertationes prodeuntium, vel aliorum, qui eas certis de causis non vulgarunt. Distributum autem opus duas est in partes: prior undeviginti orationes, ceteras lucubrationes posterior complectitur. Inter orationes prima, qua, latinam linguam non esse ex grammaticorum libris comparandam, ostenditur, ita intelligenda est, nimium damnari, non omnem grammaticorum usum. *Singulae*, inquit A. *nominum ac verborum declinationes memoriae mandandae, paucaeque illae quidem in universum regulae probe tenendae*, ante quam ad classicum scriptorem discipulus ducatur. Res autem omnis, in epistola editioni prima praefixa, hic sub juncta, explicatur uberius. Sed priore parte, quae potissimum jam olim publicatas orationes complectitur, omittitur; posteriorem, tanquam novam, & secundi ingenii magni Oratoris recens specimen, intuebimur. Primo hic loco adparent praefationes, variis, ut solet, occasionibus datae. Sunt numero XXXVI. diversis, maximi partim momenti operibus, nunc in primis typographorum, praemisae, ac dedicationes simul complexae. Argumentum est talibus occasionibus sollempne; & quale Operum, quibus praefixa sunt, tituli videbantur deprecere. Sunt autem nominatim, post primam orationum collectionem, institutiones politicae, duci Aurelianiensi, Galliarum Regenti, dicata: historia Bizantina, Philippo V. H. R. sacra; conciliorum collectio maxima, Carolo VI. nuncupata; Sirmondi volumen primum & sec. Benedicto XIII. sacrum; Bernardi opera: Augustini opera; Romana historia Nieuporti: Virgilio opera, cura Mafucci, edita Venetiis; Sallustii opera, cura Cortii, edita Venetiis; psalmi Davidici cum Boffueti interpretatione; conciones D. Thomae de Villanova; Goarrii euchologium; opus Cardinalis Quirini, Venetiis recusum; Gravinae origines juris, Venetiis recuse; libellus D. Augustini de confessionibus; summa D. Thomae, minore forma edita; opusculorum Lipsiensium, seu Actorum nostrorum excerptorum, tomi; moralis theologia P. Anacleti Reiffenstueli; atque alia. Secundum locum occupant epistolae philologicae, quarum

pag. 5.

17.

324.

390.

quam Democritus solebat: quinta, quod recte qui paret, dignus sit qui imperet: sexta, quod populo imponere facile sit, ostenditur; atque ita porro, sunt enim XXI. quarum non nulle prooemio tantum & gratiarum actione, priores tamen ut plurimum prooemio, silva, seu materia fufius elaboranda. penſo ad interpretationem genericam, & gratiarum actione conſtant. Martini plures libero ſunt, ut reliqua, ſermone propoſita; ſubinde tamen & carmen, in pitais epigramma, locum obtinet, elegantis ingenii præclarum ſpecimen. Nos, ex omni eo labore, in utroque dicendi genere regnare Facciolatum, V. Cl. iterum intelleximus.

p. 460.
465.

CHRISTIANI GOTTLIEB BUDERI, SENENſis, Saxon. Ducibus a Conſiliis quibus, in Academia Jenenſi Juris publici, feudalis, & Hiſtoriarum Profeſſoris ordinarii, Facultatis juridicæ Senioris, Amoenitates Juris publici S. I. R. Germanici, obſervationibus ſelectis, ex Actis libelliſque publicis, Diplomatiſque, Scriptoriſque, monumentiſque ſide dignis, erutæ.

Jenæ, impenſis viduæ Crockerianæ, 1743. 8. plag. 12.

Qui dedit nobis haud ita pridem Amoenitates Juris Feudalis, illuſtris Salanae Jctus & Hiſtoricus, *Chriſt. Gottlieb Buderus*, idem ille denuo prodit in lucem, eodemque modo concinnatas Juris Publici Amoenitates offert. In qua Jurium parte, quæ veluti in fundo ſuo dominetur politiſſimi ingenii Auctor, necnon nobis etiam tacentibus, ſuſpicabitur facile, haud obvia ubivis, ſed ſelecta potius, & tam jucunda, quam utilia, ab eodem argumenta exhiberi. Et ſane rem ita eſſe comparatam, pluribus comprobare liceret ſpeciminibus, ſi laudem conciliaret, in re vulgo cognita, eſſe, præter neceſſitatem, laborioſum. Ne igitur Lectorem, novarum rerum cupidum, multis moremur verborum ambagibus, ſumma recenſebimus capita, quibus doctrina *Buderiana*, in prudentia Juris Publici, lumen adſudit. Agitur ſcilicet obſervatione I. *de primis Legum fundamentalium Colleſtionibus, privata cura publicæ auctoritate factis; obſerv. II.*

de

de primis Juris Publici Imp. R. G. compendiaris expositionibus; observ. III. de Statuum Provincialium consilio & concursu, in causis Religionem remque sacram concernentibus; observ. IV. de praestationibus Monasteriorum, Dominis Territorii, vicinis, aliisque faciendis, ad Instr. Pac. Westph. art. 5. §. omnia verba Quodsi & s. 46. verb. si alicubi; observ. V. a. de jure S. R. I. G. Vicariorum, habendi Comitia Imperii; observ. V. b. Jo. Chr. Wagenfeldii dubia, de antiquitate coronae & ensium inter Insignia Imperii, ex ipsius litteris ad Thulemarium prolata; observ. VI. de sessione ac voto Statuum, ante impetratum Indultum & factam Investituram feudalem, ad Burc. Gotth. Struvii Jurispr. publicae p. 371. & quidem ad verba: *Seculares licet ab Imperatore nondum investiti*; observ. VII. de Imperatore ipso Iudice, ad Ordinat. Jud. Camer. P. II. tit. 7. p. 148. observ. VIII. de antiquitate Principatus Thuringici; observ. IX. de Compendiis Fisci Regum Germaniae; observ. X. de frugalitate in Conventibus Imperii servanda ordinationes laudantur, ac denique observ. XI. de Comitibus Provincialibus, olim sub dio certoque loco habitis, differitur. Nos, qui incredibili cum voluptate haec tantum non omnia perlegimus, illustrem Auctorem nomine publico precamur, ut, quo rariores sunt, qui his in litteris caput extulerint, eo ardentiore studio pergat ornare civitatem eruditam, tam exquisitis ingenii monumentis. Novimus, quanto nuper *Deductionum*, uti dicuntur vulgo, *illustrium* numero, instructissimam suam Bibliothecam adauxerit: inde praesagit animus, nos ex his quoque thesauris, novam propediem observationum Collectionem esse habituros.

GRAECORUM SIGLAE LAPIDARIAE, A
Marcione Scipione Maffeo collectae, atque
explicitae.

Veronae, MDCCXLVI. in 8. plag. 9. cum inscriptione
aeri incisa.

Libellus iste, qui, ut adprobatio habet, apud Augustinum Carattonium aeneis est typis exscriptus; primo habet loco
me-

memorabilem Julii Cæsaris Becellii Veronenſis, de Maſſeiana collectione antiquarum inſcriptionum, & anaglyphicorum marmorum, admonitionem. Circumdat lapides iſtos Dorica porticus, quinquaginta columnis ſubnixæ. In opere, quo deſcribentur, mirabuntur Eruditi inſcriptiones Græcæ ad centefimum uſque numerum coacervatas, Romanas cujuſcumque generis velut innumeras, Chriſtianas pariter ac mediæ ævi plures, Etruſcæ monumenta ſelecta XXV. Arabicæ inſcriptiones III. & anaglypha vetera ultra centum. Non hæc tamen ſolummodo monumenta continet liber, ſed iis ampliffima inſcriptionum aliarum collectio ſociabitur, quibus tuto innitentur eruditi; namque exſtare, & genuinas eſſe, teſtari poteſt Maſſeius atque adſerere, cum viſæ omnes ab eo atque expenſæ, & ſive ſua, ſive Achatæ, quem habet, Franciſci Seguierii, manu ſint deſcriptæ. Quatuor alia præſertim huius modi muſæa præſtantiora liber exhibebit, Taurinenſe, Vindobonenſe, Capitolinum maximum, collectumque ac ſervatum in Collegio Romano patrum Soc. Jeſu. His omnibus monumentis perænpla tractatio præmittetur de notis, ſive compendiis, quibus inſcriptiones antiquæ ſcatent. Prodrömus operis eſt, quem jam recensemus, liber, quo Sigla lapidariæ Græcorum in compendio exhibentur. Præſatio eſt de ipſo nomine, deque notarum ſcriptoribus. Nominantur hic in primis Valer. Probus, Petrus Diaconus, & auctor dictionum contractius ſcriptarum explicationis, itidem a Gothofredo publicata, incertus Fabricio, noſtro Smetius, cujus laborem Goltzius auxit ex numis, Gothofredus autem protulit, ut in Goltzii theſauro rei antiquariæ reperitur. Joannem Marcanovam, Guarinum Veronenſem, Michaellem Fabritium, Sertorium Urſatum, atque alios, tacemus: quamquam nihil eſt Urſato in hoc genere locupletius. Jam igitur a proœmio ad ſiglas Græcæ pergimus. Morem, dictiones, vel una vel paucis litteris ſignificandi, antiquiſſimos Græcorum vix habuiſſe, vetuſta eorum monumenta teſtantur. Eſt tamen idem ſatis vetuſtus; quippe cujus non

videntur, & saltem in Atticas vergunt; sed inter illas ignotæ figura, & collocatio dispositioque minus cognita, animadvertitur. Succedit partim operum a Maffeo promissorum recensio, partim prospectus universalis collectionis Latinarum veterum ac Græcarum, profanarum & christianarum, inscriptionum, quam nova Veronenfis societas, totius Europæ Eruditis, rei que antiquariæ studiosis hominibus, exhibet, ac proponit. Utrumque nos, multis de causis, desideramus, bonoque rei literariæ, non sine gratissima mente, amplectimur.

L. ANNAEI FLORI EPITOME RERUM Romanarum, cum integris Salmasii, Freinsheimii, Grævii, & selectis aliorum animadversionibus. Recensuit, suasque adnotationes addidit, CAROLUS ANDREAS DUKERUS. Editio altera auctior & emendatior.

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtmans, 1744. 8. maj. 2 Alph. 22 pl. 1 mappa Geogr. imperii Rom.

Non solum multas reprehensiones, sed multas pariter multorum curas expertus est Florus. Inter eos, quibus splendorem debet suum, lucisque non parum, cel. Dukerus suo merito eminet. Vestigis ille & humeris antecedentium sapienter insistit, longius ipse prospecturus. Usus est exemplo, XX. annis ante apud Amsteladames publicæ luci donato; idemque illud emendationibus, notis, atque insigni præfatione locupletavit. In ea potissimum de prioribus agit editionibus Flori, deque illis, qui lucubrationibus suis facem accendere Historico laborarunt. Mittimus alias editiones, quarum pleraque & cel. quondam Fabricius enarravit; ad solam Huguetanorum pedem figimus. Hujus præfatio docet, textum purissimum & correctissimum esse factum a Grævio, subsidio codicis optimi manuscripti ex Burgundia missi, cujus & adnotationes longe auctiores, cum integris Salmasii, Freinsheimii, & variorum, adjungi memorantur: sed, in his quidem verbis, quædam exaggerantur, quædam ita

ita sunt comparata, ut de iis non sine ratione dubitari possit. Nam & Grævii annotationes, vix duabus, aut summum tribus pagellis sunt auctiores, & Freinshemii notas ne quidem integras ibi legimus, variarum autem lectionum, quæ simul promittuntur, neque vola exstat neque vestigium. Quod tandem de contextu a Grævio exactius firmato dicitur, valde suspectum est. Quis aut qualis sit ille Burgundicus codex plane nescitur. Id contra exploratum est, multas Salmatii, Heinsii, Grævii conjecturas, in contextum, sine ulla codicum auctoritate fuisse receptas. Ita turpiter subinde fallunt, & librarii, & critici; habeatque cur sibi tribuant, si a jactatoribus decepti nullam postmodum adhibeant fidem. Odio digni sunt, magno promissores hiati: longe commendabiliores, qui, ut alicubi Horatius, ex fumo dant ignem modesti. Verum & lectores, interdum rerum novarum magis quam par est studiosi, phalaras hujusmodi poscunt: quid igitur mirum, si lucrum inde capientes, qui decipi volunt, eos decipiunt? Sed aliud accedit vitium, in contentum quod vocat litteratores. Dum os rodit canis, quem diligit odit socium. Id & Flori editori- bus evenit. Proximus a dictis editor Laur. Begerus documento sit. Preposuit is Floro præfationem, qua dictionem historici tamquam sublimem omnibus extollit laudibus, sine discrimine quælibet tuetur, ac temeritatis, arrogantie, non intellecte sententiæ, calumpniæ, judicandi demum libidinis, accusat Grævium. Hoc Dukerus dum narrat, non potest non tam idoneum harum rerum judicem defendere, atque acrius in Begerum invehit. Agnoskit igitur in Floro stultum declamatorijum, putidam adfertationem, tumorem poeticum, audacissimas translationes, temporis & hominum ratione habita nulla, conturbationem atque confusionem vituperat. Neque tamen obitant istæ scorie, quo minus multa bona, libros istos evolvendo inveniamus. Nullus in hoc genere, ut acutissimus Dukerus arbitrat, melior est vetus scriptor, qui, quasi in brevi quadam tabella, totam populi Romani imaginem complexus sit, gradusque omnes ac progressus reip. ob oculos posuerit. Quo potissimum argumento motus, bibliopola

bliopola, jam inde ab aliquot annis, rogante, Flori denuo publicandi ut fusciperet curam, accuratiorum impendere fluit. Codicem inde Ryckianum manuscriptorum contulit iterum; varietatem lectionis e duobus codd. MSS. bibliotheca regiae Parisiensis adhibuit, neque editiones, optimam praesertim illam Jo. Petiti, neglexit; conjecturas praeterea Lipsii non nullas reperit, antiquissimam item, Italicam ut videtur, editionem, Jac. Perizonii notas ac schedas, quaeque sunt alia, longo quae jam ordine referre haud licet; praesertim cum ad priorem nominatim Flori editionem spectent. Ad hanc autem recentiorum singulatim accesserunt: variae lectiones trium codicum manuscriptorum Vossianorum bibliotheca Leidensis, & vetusta editionis Sabellici. In contextu perpauca mutata sunt, nec fere quidquam sine auctoritate usus alteriusve libri scripti: in animadversionibus paullo plura, praesertim ubi curae posteriores priores emendarunt, aut variae lectiones quidquam inferendum suaserunt. Neque etiam praetere potuit, quae, post superiorem editionem, eruditi non nulli ad Florum emendandum vel illustrandum, velut symbolas quaedam, contulerunt; de quorum plerisque, nam nec defuit quae in medio relinquit, quam sententiam ipse fovet significavit Editor. Haud tamen omnibus uti licuit; ut nec defuit sero in manus quae incidere. Eodem spectant nuperi editoris in Aeschylum animadversiones, quas, dum suis locis non potuit, quatenus in illis non nulla contra interpretes Flori disputantur, sub finem praefationis examinat. Nos non possumus quin haec loci cum Dukero Flori locum II, 12, 6. a nova illa interpretatione, qua *per* idem esse debet ac *propter*, *praeter* vindicemus. Nil quidquam hic valet usus Graecorum; quoniam *διὰ* diversos, pro diversa significatione, casus regit, quod discrimen, cum Latinorum *per* non observat, si & *praeter* notaret, non posset non manifestas gignere obscuritates. Ad nostri autem notas, contextui subjectas, quod attinet, cum, priore jam editione destituti, novissime quae accesserint, non omnino, vel difficulter pervestigare liceat; eorum saltem in gratiam, quos idem illud fatum premit, quae antecedant contextum,

queque sequantur, memoramus. Ad illa spectant, post Dukerianam præfationem, Græviana, deque Floro testimonia, tam G. J. Vossii ex L. I. de hist. Lat. ex J. Lipsii L. II. elect. c. 5. ex Jo. H. Pontani oratione isagogica in Florum, ex Prologo Cl. Salmasii in eundem, quæ jam in ed. Amstel. & quibusdam præcedentibus leguntur; quam quæ deinceps addidit Begerus: ad hæc pertinent, columna rostrata, excerpta chronologica ad L. A. Florum, amplissimus atque utilissimus index, qui vicem haud raro commentarii sustinet, indices tam rerum & verborum, quam scriptorum veterum, in animadversionibus commemoratorum, ac denique Lucii Ampelii liber memorialis, ex bibliotheca Cl. Salmasii editus. Hic ipse L. capitibus brevioribus, mundum, & *ἑσθκίαις* & *ιστορικίαις* ita quidem contemplatur, ut doctrina naturalis, historix, antiquitates, non parum inde lucis accipiant.

*ORATIONES DUE, UNA DEMOSTHENIS
contra Midiam, altera LYCURGI contra Leocratem.
Græcè & Latine. Recensuit, emendavit, notæque ad-
didit JOANNES TAYLOR LL. D. Col. D.*

Jean. Cant. Soc.

Cantabrigiæ, typis Academicis, 8. maj. cl̄s̄b̄CCXXXIII.
1 Alph.

Tot jam cel. Taylorius ingenii atque industria monumentis orbem litteratum donavit, ut primum statim sub adspicium, non solum sperare, sed & confidere possimus, talem & hunc laborem futurum, qualem eruditorum vota expetunt atque expectant. Non solum accuratius perveſtigato libro confidentia ista stabilitur, verum cum letitia pariter cupiditas augetur, reliquas, hic in præfatione promissas, Demosthenis orationes, tam accurate publicatas, tam nitide exscriptas, tam diligenter illustratas videndi. Sed & alia liber hic est dote conspicuus, siquidem, quam unam reliquit injuria temporum, Lyeurgi pariter orationem adjunxit, ejusdemque de vita egregie Edsør commentatus est. Plura utique

utique dixisset, si Philisci lucubratiō atatem tulisset, qui patria Milesius, sed Isocratis auditor, de Lyeurgi vita singularem librum scripsit. Erat autem Lyeurgus Butades, vel Eteobutades, nobilissima inter Athenienses familia genitus, cujus familiae sollempne quoque ministerium sacrum, ut apud Romanos, Potiorum fuit ac Pmariorum. Natus circa olympiadem LXXXVIII. doctores habuit Platonem atque Isocratē, summis in republica muneribus adhibendus, quibus & præclare, nec sine maxima laude præfuit. Familiaritate in primis Demosthenis paulo junioris utebatur, quam, & vivus & mortuus tam in re publica quam familiari, fidelem sensit. In civitate administranda erat maxime severus, ita ut vox ista sepius audiretur, Lyeurgum, tamquam Draconem alterum, non atrimento, sed sanguine leges suas & edicta perscriptit. Eadem proprietas, ut egregia simplicitas morum, singularis item fides & constantia, incredibili quodam modo adparent in ea oratione, quam solam hodie legere concessum est. Indidem & tot adulationes venerunt, nostro potius quam Lacedaemonio accommodandæ. Sic Cicero L. I. ad Attic. ep. 13. *Nosmet ipsi, qui Lyeurgi a principio fuissimus, quotidie demitigamur*; item Ammianus Marcellinus XXII, 9: *verum ille iudicibus Cassis tristior & Lyeurgis, cassarum momenta æquo jure perpendens, suam cuique tribuebat, usquam a vero abductus, acris in calumniatores exurgens*; quibus similia leguntur L. XXX. c. 8. Ita & Plautus eo spectare videtur Bacchid. II, 1. quod de Cicero certum est in Bruto §. 34. ubi tamen, quo noster inclinat editor, simile claudicans, non est nimis extendendum, sed emollire potius debet reliquorum verborum duritiem, nobiliori ac meliori comparatione. Consent non nulli, præcunte Plutarcho, ipsum propterea, quod tam acriter malos cives insectaretur, ibidis cognomen accepisse, apud Aristophanem in Avibus v. 1290. sqq. Qua in re explicanda, quantum & a vero aberraverit Morerius, in Lexico, & Fritius in commentario ad L. Atticas, ostendunt, accuratissimus Badius voc. Lyeurgus, & viri doctissimi, qui Petito felicissimam operam impenderunt. Fabulam certe illam docuit Aristophanes ante natum

Lycur-

Lycurgum, de quo hic fermo est, aut certe prius quam in re publica versaretur. Ille potius illustris vixit, rem publicam administravit, litterariam juvit, etiam post fata celebris. Docet postremum, notatu dignissimum illud Atheniensium plebiscitum, quod ex Plutarcho Taylorius exhibuit, notisque intruxit. Occasionem illi dederat Lycophronus, filiorum ipsius natu maximus, honores postulans, quos populus Atticus natu maximo ex filiis Lycurgi perpetuo haberi decreverat, scilicet, ut publice potissimum, ac honorifice aleretur. Hujus decreti occasione inter *Βουράδην* atque *Ἐρεβουράδην* differentia quam accuratissime exponitur, dumque simul in familias Atticorum Sacras inquiritur, spes iniecitur, novam Taylori Atheniensium rei publicae percessionem, sive de moribus illorum, legibus, atque institutis commentarium, videndi. Jam ad ipsas orationes accedimus. Quam adversus Midiam pronuntiavit Demosthenes, primum occupat locum; eidemque duplex *ὑπεθεσις* praemittitur, quarum prior Libanium habet auctorem. Midias, Midia filius, Atheniensis, domo Anagyrae, homo dives, luxuriosus, petulans, vetus Demosthenis obrectator, seculo quodam tempore, aliam ipsi infligens, cuiusque vestem dilacerans, cum magistratus tunc munere polletet orator, resque in publico theatro accideret, ab eo deinceps impietatis accusabatur, idque cum jam condem natus esset a populo, apud iudices conscriptus. Haec erat occasio, id praecipuum argumentum elegantissimae illius orationis, quam tot veteres scriptores certatim laudarunt, & eximius ille criticus Longueus a non nullis eximatur commentariis illustrasse. Qui quidem commentarii, si tamen scripsit, de quo valde dubitat eel. Taylor, una cum multis ad hanc orationem a veteribus adnotatis, postas intercederunt. Certe Photius Cod. CCLXV. γέγραται αὐτός, αἰτ. ὁ λόγος οὐκ ἐλόγησεν ἐν σπουδῇ καὶ τῆς περὶ ἀνάλυσης ἀμφισβητήσεως ἀφ' ἑσμεῖς παρ' ἑαυτὸν καὶ ὁ μὲν τοῦ παθητικοῦ χαρακτηριστὴς ἐνείφασι αὐτὸν μετὰ δεινότερος ἐπαργασμένον, οἱ δὲ τοῦ πραγματικοῦ. Habitam quidem non fuisse orationem vero est si nullum: cum Aeschines Demostheni obijciat, cum super hanc

ria cum Midia transfegisse, & populi, quod obtinuit, praedictum, triginta minis fuisse caponatum. Hac data occasione, insignis locus Isidori Pelusiotaec L. III. ep. 205. adfertur, atque emendatur, ac scriptor vitae Demosthenis *ἀντιμωσ*, quam beneficio cl. Sallierii, ex bibliotheca regis Christianissimi descriptam tenet Taylorus, commemoratur. Indidem quoque factum est, ut suspiciosi quidam critici, quem ad modum Photius notat, naevos quosdam, quales in opere imperfecto solent, sibi deprehendisse viderentur. Adfertur editor cum pag. 74. Demosthenes pulcherrimum quoddam effatum philosophicum ad Midiam coercendum depromat, idemque p. 128. quasi re nondum satis explorata, utri loco argumenti ca dictio decentius conveniret, disertissima oratione ac verbis ipsis repetat. Verosimilius omnino ipsi videatur, haec ex inconstantia oratoris, quam consilio & usu veterum, ut interpres Graecus nugatur, accidisse. Instituta fuit haec caussa, cum Demosthenes annum aetatis XXXIII. ageret, quod auctor ipse testatur p. 108. Secundum Plutarchum, Zosimum, vitae scriptores, Dionysium Hal. ceterosque fide dignos, natus erat Demosthenes anno qui centesimam olympiadem proxime anteibat; ita ut ea lis, rem recte supputante Dionysio eodem, in annum quartum olymp. CVII mac caderet, Archonte Athenis Callimacho. Plutarchus in vitis X. oratorum, nominat annum quartum olympiadis LXXXVIII. unde causam istam meditatus esset anno extremo olymp. CVI. Sed tunc plurimae ex illis rebus gestae non sunt, quas ut gestas memorat orator. Ac vetat Taylor credere, quod harum vitarum Plutarchus sit auctor, cum potius recentior quidam ejus nomen mentitus, Photius, qui de vitis oratorum commentatus est, indiligentiam, & *ἀνιστορησίαν*, studiosè ac dedita opera descripserit, aliquando etiam non nullam ex proprio penu addiderit. Ceterum, liberalitatem Demosthenis ac benevolentiam in tribunis, quae occasione injuriae dedit, quaque se ipse ultro, ceteris renuentibus, ludorum curatorem designavit, honestissimo praeconio nobilitavit plebis scitum, quod rogavit Demochares, ubi inter alia legitur: ΚΑΙ ΧΟΡΗΓΙΑΝ ΑΝΔΡΑΣΙΝ ΕΠΙΔΟΝΤΙ

ΔΟΝΤΙ ΟΤΕ ΕΚΑΙΠΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΝΔΙΟΝΙΔΩΝ ΤΟΥ ΧΟΡΗΓΕΙΝ ΕΠΕΔΩΚΕ κ. τ. λ. Midiae autem contumeliosam verbandi rationem, Diogenis quoque Cynici exemplo, probat Diogenes Laertius. Nihilominus ex Plutarcho (in vita Demosthenis) adparet, ipsum facundia praecelluisse, causasque aliquando publicas egisse, pluribus adhaec in re publica muneribus functum. Si Ulpiano credimus, quo tempore Demosthenem lacessivit, *ἰππαρχίαν* gessit, unde lux aliqua orationi Midianae p. 19. accendi poterit. Fratrem habuit Thrasyllochum, Demostheni pariter infensum; ut ex hac & secunda contra Aphobum oratione constat. Sed nos ad ipsas, quibus oratio illustratur, notas accingamur. Ex multis vel perpaucis speciminibus loco adferemus. Ad p. 39. lin. 6. *εἰ δὲ μὴ* notatur, quod haec formula semper proxime antecedentem sententiam respiciat, sitque elliptica pro *εἰ δὲ μὴ οὕτως ἔχει*, conf. Marc. II, 22, Matth. VIII, 17. Luc. V, 36. pag. 43. lin. 4. ubi pro *ἰδίας* legit *δαίας*, addit Marklandi aliquam notarum, quas cum Wolfianis diligenter conjunxit, ac subinde examinavit. Illi videtur formula in sacris profanis fuisse: *δαίας χείρας* (*δεξιὰς καὶ ἀριστεράς*) *ἀνίσχεν*, cui forte adludat Paullus 1 Tim. II, 8. Ad p. 56. lin. 3. *πολλὰ γὰρ ἄν* cet. observatur hunc locum tractavit Quincilianum VI, 1. ubi rei atrocitatem ex iis quae circumstant rebus considerat. Eodem animo locum expendit Claudius Saturninus de poenis paganorum L. XVI. §. 6. D. de poenis: qui totam hanc periodum, verum ex codd. inemendatis, descripsit, juxtaque interpretatur. Graeca ipsa laudantur & sane quam emendate in *σχ. βασιλικῶν* L. LX. tit. 51. Rhetoricas virtutes in his verbis exponunt, vimque *τῶν ἀσυνδέτων* Plutarchus Platon. quaest. versus finem, & Dionysius Longinus per totam sectionem vicissimam. Meminit etiam Stobaeus ferm. XVIII. hinc verbis: *Δημοσθένης γοῦν τῷ βλέμματι ὑβρίζεν τὰς, καὶ ἀφόρητα ἔνα τὰ τοιαῦτα, καὶ ἐξίσταται τοὺς ἀνθρώπους ὑπ' αὐτῶν*. Ex hisce & aliis locis constat, quam sedulo ab antiquis lecta fuerit, & quali enarrata pulcherrima haec oratio, immo pariter studiose ab omnibus ornata verbis magni-

magnificis, conf. Plin. L. VII. ep. 30. ad §. 25. pag. 103. lin. 3. dicitur, quod cum loquatur hoc loco Demosthenes de Alcibiade, illo celeberrimo duce, non consentiat cum Plutarcho, nec cum Andocide, qui in hoc negotio fide dignior, quod aequalis fuerit Alcibiadi, & in eum orationem composuerit, in qua ejus genus accurate recenset. Credit ergo noster, oratoria astutia Demosthenem de illo Alcibiade dixisse, quae Alcibiadi juniori, prioris illius filio, conveniebant, quem *Λεπτοεργέτης* Lysias acculavit. Transtulit ergo stemma filii ad patrem, non ignorantione veri, sed eo quod ad propositum faciebat. Conf. *Palmerium* ad Plutarchi Periclem, exercit. p. 191. & ad Aristophanis Aves p. 754. *Meurs.* Att. Lect. VI. 12. *Valesium* ad Mausaci notas in Harpocr. v. *Ἀλκιβιάδης*, item *Vales.* Emendat. III. 1. ubi hunc Demosthenis duplicem errorem fusius persequitur. Neque enim Alcibiades pater genus paternum ab Alcmaeonidis, neque maternum ab Hippo-nici domo, duxit. Eodem errore, quo Demosthenes, tenetur etiam Libanius declam. VIII. Et hujus modi generis alia, critica praesertim, addidit editor celeberrimus. Neque hoc solum; adjunxit pariter Jacobi Jurini M. D. viri clarissimi, ad hanc Demosthenis orationem notas, quae mere quidem criticae, nimium exigent spatium, si, una cum Taylori in Lycurgum obs. vel examinari, vel saltem excerpti deberent, omnes. Istud addimus, Lycurgi orationem, suis, praeter ceteras, adnotationibus instructam, una cum dissertationibus quibusdam brevioribus, de oratoris vita, dialecto Attica, doctrina rhetorica, praeceptis vitae, sub genera sua redactis atque expositis, deque convenientia stili potissimum Lycurgei cum novo testamento, paratam prelo habere, nec nisi bibliopolaë impensas expectare J. G. Hauptmannum, eloquentiae in ill. Ruthenco professorem. Cui quidem instituto propediem, ultra vulgus sapientem, hoc est litteraturae, non solum lucri cupidum, librarium voygms.

*HISTOIRE DE CARAUSIUS, EMPEREUR
de la grande Bretagne, Collegue de Diocletien &
de Maximien.*

hoc est:

Vita Carausii, Imperatoris Magnæ Britanniae, Diocletiani & Maximiani Collegæ, numis illustrata per
GENEBRIER.

Paris, 1740. 4to, 2 Alph. 2 pl. 9 Tab. æn.

Carausii ut multa sunt præclara facta, ita virtus ejus, in bello a Maximiano Herculio contra Bagaudas gesto, primum emittit. Agrorum nemorumque incolas eo nomine appellari nonnulli statuunt, alii Celticam vocem putant, alii denique ab *Alauda*, Romana legione, ipsos repetere malunt. Gallis enim devictis, & Meloduno capta, Cæsarem ajunt, ad urbem Parisiorum exercitum admovisse, & castello, secundo ab urbe lapide exstructo, commeatum, per Matronam ituriam, e Bria & Campania advectum, obsessis interclusisse, præsidio militum legionis Alaudæ, unde postea Bagaudarum appellatio orta sit, arci imposito. Quocunque se res modo habeat, in eo conveniunt scriptores, rebelles eos fuisse, qui Diocletiani & Maximiani imperium perosi, Cæsarem ex suis elegerint. Quos ut ad officium redire cogeret Maximianus, cum exercitu in Galliam venit, eosque ad *Saint Maur des Fosses*, ut plerique volunt, aggressus, prælio superavit. Horum sententiam autorum, Chlodovei II. charta, in qua veteris Burgundorum castelli mentio habetur, confirmat, deque provehendo ad supremum fastigium Amaudo, ibi primum agitata esse consilia, nequaquam abhorreere a veritate credit. Fragmentum, quod Orofio vulgo tribuitur, *Castellum Burgundorum* a Maximiano funditus eversum esse, memorie prodidit. Cæterum, victoriam illam, martyrium legionis Thebeæ, quæ, cum Christiana esset, contra Bagaudas, iisdem sacris addictos, pugnare noluerat, illustriorem reddidit. Ilud perperam ad annum 297. Baronius refert, cum an. 285. aut 286. contigerit. Helinardus, eam legionem, quod *Zeli* idolo sacrificium offerre negasset; Eucherii acta, quod crudelibus Maximiani jussis parere detrectasset, trucidatam esse perhibent: quo dissensu, ut cætera nunc taceamus, adductus Du-

bour-

hourdieu, rem omnem in suspicionem fraudis vocavit: cujus argumenta Cl. auctor accurate perpendit. Finito bello, fere amissa Gallia recuperata, & Carausii gloria maxima atque amplissima fuit. Bagaudæ enim, non rudis & inadsueta bello manus, sed viri fuerant, qui Romanis quoque terrorem injicere possent. Hi Augustodunum, ubi Druidæ nobilem juventuti scholam aperuerant, litæque componere solebant, & quo loco Magnentius, Constantio exercitum in Persiam ducente, regnum cepisset, obsidione cinxerant. Ejus splendorem urbis, longa ætas, quæ excidium ejus secuta est, non plane obruit, sed templorum Jani & Dianæ, amphitheatri, & circi rudera, ut *Nova Roma* a Francisco I. Gallia Rege appellaretur, effecerunt. Ad solum fere a Bagaudis diruta est; quibus Carausius superveniens, tam memorabile prælium edidit, ut neque nuntius ejus cladis superstes fuerit, omnisque eorum, Amaudi quoque & Aeliani Cæsarum, memoria deleta sit. Amaudi quidem tumultus Augustoduni visitur, quem Episcopum fuisse credunt, seu vetus is error, seu traditio sit a patribus accepta. Horum autem motuum originem, Salvianus præfectorum fævitæ tribuit, qui graviora, quam ferre possent, civibus tributa imperabant: certe una illa victoria quietem Gallia peperit. Iisdem temporibus Franco-Saxones, ceterique Germani Oceani accolæ, ab imperio defecerant, & piraticam exercebant. Ei defectioni comprimendæ, pacandæque oræ Britannicæ, Carausius unus omnium aptissimus videbatur: sed orta in Germania seditio, eundem libertatis suæ vindicem requirebat. Quare, compositis Gallia turbis, Maximianus cum Carausio Germaniam petiit, & eodem, quo primi consulatus memoriam celebrabat, die, ab urbe Treviris, commisso prælio, rebelles dimovit. Postea ad Germanos, qui mare classibus terrebant, coercendos, Carausius missus est; licet Pagius, in victoriæ Germanicæ partem cum vocatum fuisse, neget, quod jam tum infestus fuerit Imperatori: cui tamen opinioni, nec Mamertinum, nec transpositionem in factis Consulibus, ullo modo favere, eruditus auctor ostendit. Bononiam veniens, classem armavit, celeriterque maritimos prædones consecrando, multos cepit,

& mare tutum reddidit. Tot victorie, quamvis gratæ Maximiano essent, in invidiam tamen & suspicionem venit Carausius, quasi prædæ intentior, opes, quibus aliquando iter ad imperium sibi pararet, congereret: quare de eo tollendo consilia agitata sunt. De quibus certior factus, militum animos pollicitationibus sibi conciliavit, & ab his Imperator in Gallia consalutatus, arma recepit, foedere cum Francis & Saxonibus inito, Galliam Belgicam & Armoricam occupavit, & piratis iterum domitis, Imperator & Rex Insularum Britannicæ ac regionis Batavæ creatus. Morinos quoque & Menapios imperio adjecit. Accitus a Britannis, Pictos & Scotos, æquis conditionibus in partes traxit, & dissidiis, quæ gravia inter ipsos & diuturna vigeant, compositis, metu imminentis belli, ad profligandum communem hostem incitavit, urbes & castella expugnavit, copiasque Diocletiani ex insula expulit. Interea Maximianus Alpes cum exercitu superaverat, & nuntio de Britannicis rebus accepto, classem ædificabat, cui totum fere annum impendit. Diocletianus quoque, tumultibus in Syria & Persia sedatis, copias cum Maximiano iunxit: sed direpta classe, pacem & foedus cum victore inire coacti sunt. Peritissimum belli navalis Carautius Britannos fecit, navesque validiores, Romanorum more, in Oceanum deducere docuit: cum Britannicæ, ut leviores, nec æquoris vim ferre possent, nec ventorum. Extant alia quoque ejus Imperatoris per Britanniam monumenta, ut Castellum *Chocem*, cujus auctor, a Kennetto in antiquitatibus Paroeciarum Angliæ editus, mentionem fecit. Ninnus, murum inter Cludæ & Corunni ostia ab eo constructum, contra Scotorum Pictorumque incursiones, refert: quod negat commentator, & veterem illum ab Hadriano & Septimio Severo conditum, reparatum esse conjicit. Ejus muri fundamenta Julium Agrippam jecisse, Andr. Quercetanus ait, sed Taciti testimonio destitutus. Cl. auctor de perpetuis Scotorum Pictorumque inimicitiis, & qua ratione a Carausio sopitæ sint, variorum sententias auctorum adducit. Priusquam ille in Britanniam trajiceret, Bononiam, ubi de novo imperio primum cogitaverat, munivit; quæ quidem
urbis

urbs jam diu, ob pharum a Caligula exstructam, lactum amocnumque situm, & murorum munimenta, celebris evaserat. In tanto impetu rerum, cum parata tot praclis pace frui inciperet, ab Allecto, quem summæ rerum præfecerat, in lecto occisus est. Quot annos imperium gesserit, non convenit inter auctores, alii sex, septem alii constituunt: Eutropius decem computat, complexus eos, quibus Allectus regnum viurpavit verius, quam tenuit. Sequitur Dissertatio de ortu & patria Carausii, quam nonnulli, loco Eumenii Rhetoris innixi, in Batavis quæerunt. Aurel. Victor eum *Menapia civem* dicit: sed ejus nominis plures extant urbes, ut *Menapia* in Bætria, *Menapia* in Hibernia, Gallorum, qui e Belgio illuc transferant, sedes. De Eumenii loco posset aliquis dubitare, cum non contra Carausium, sed Allectum, Constantius Chlorus profectus sit: at illum certo Eumenius innuit, cum & motuum primus autor fuerit, & arma Britannicis insulis, Gallis, Belgioque intulerit, quarum partem victoriarum nullam sibi vindicare Allectus poterat. Hiberni quoque eum civem suum esse perhibent, quorum *Menapia* hodie *Wexford* est; Bedæ imprimis, qui Imperatorem ex infima Britonum gente prognatum dicit, autoritate freti. Quibus argumentis rite ponderatis, veram Carausii patriam Castellum Menapiorum, hodie *Kiffel*, in Belgio esse, Cl. auctor ostendit. Obscuro eum loco natum, Beda aliique contendunt, alii nobilissimum, Victor *Menapia civem* appellat. Ipsum ex familia Marcia originem duxisse, cum Marci prænomen in ejus numo extet, conjicere quis possit: sed illud tantum honoris causa, non secus ac Valerii & Aurelii, adscivisse videtur. Annalium Scoticorum, qui suis eum Regibus editum volunt, fides laborat, & *Carentius*, *Fyndochi* frater, plane est a Carausio diversus. A primo grad. militie ad ducis munera ascendit, & occupata Britannia, ad supremam imperii dignitatem pervenit; illustre etiam post mortem nomen relinquens, cum non solum Constantius, magni Constantini filius, Carausiam filiam habuerit, sed Thermæ quoque Carausia-

- raufianæ Idatio memorentur, quæ fortasse sunt *Aquæ Solis*, hodie *Bath*, in comitatu ejusdem nominis: quod etiam Guindotius, Medicus Anglus, in libro de Thermis Bath, innuit, numosque Carausii ibi refert inventos esse. Zabarella, filium Carausii Sylvanum fuisse, ait; cujus sententiam numo, cui inscriptum est: *Principi Juventutis*, Cl. auctor confirmat: quod autem *Pezaros*, nobiles Venetos ab eo deducat, id quam verum sit, aliis dijudicandum relinquit. Cæterum de Principe Juventutis, variæ observationes in fine dissertationis afferuntur. Maximam libri partem Historia Imperii Carausii LXX. numis illustrata constituit, ubi eruditæ antiquitatis multa vestigia deprehenduntur. Atque ut exempla afferamus, *Abundantiam* in numis non semper de frumenti, sed & de auri argentiq; copia accipi debere, ostendit auctor. Tres monetariorum officinas in Italia, totidem in Gallia, duas in Britannia, Eboraci nempe & Camuloduni, fuisse, docet. In numo, cui *Fidem militum nostrorum* inscriptum, verba: *remuneratus est*, supplet. Flammeolum Vegetii, *le Pavillon* a nautis appellari, observat. *Tutelam Augusti*, ad urbem Burdigalam, ubi templum genii tutelaris fuerit, refert. Minervam Belisamiam, ab oppido Belisama, hod. *Ribel*, nomen habere, & Allectum Regem Britannia, quem *Athec* scriptores appellant, esse conjicit.

CHRISTIANI ERNESTI A WINDHEIM
ord. Phil. in Julia Carol. Adjuncti, *Observationes Theologico Historicae ad Benedicti XIII. Pontificis Max. nuperam ad Episcopum Augustanum epistolam, quibus cum de aliis rebus, tum de Sanctis ecclesie Romane, rituque canonizandi, disseritur.*

Helmstadii, 1747. 4. plag. 16.

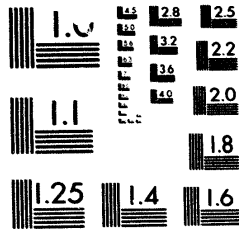
Multa quidem, eaque præclara sunt, quæ *Benedicto XIV.* olim *Prospero de Lambertinis*, Cardinali tituli S. Crucis in Hierusalem, laudi sempiternæ ducun-

ducuntur, inter quæ nominis tanti Pontificis maximum est ornamentum, quod literas colat, augeat, atque tuetur. Ipse plures multifaria doctrina atque immensa le- pag. 2.
 ctione, refertos edidit libros, vastaque molis volumina, dum interea literatorum omnium curam ac tutelam in se suscipere, sacrique ordinis socios, discussis socordiae atque ignorantiae tenebris, ad literarum studia excitare, non intermittit. Singulari præterea erga coetus sui adversarios utitur animi æquitate, & insigni moderatione, ut sanguinem quidem hæreticorum non stare videatur. Accedit inter laudes ejus celebranda prudentia ecclesiastica, & minime fucatae pietatis gloria, qua fit, ut doctrinam moralem, admodum in curia atque ecclesia depravatam, emendet, & crassissimas fabulas atque superstitionis labe a suis abstergat. Hoc etiam consilio *Breviarium Romanum*, bar- 3.
 bare perscriptum, multisque ineptiis refertum, oculis Monachorum subtraxit, & elegantiores in ejus locum substituit scripturas. Nec minus laudabilis Pontificis istius cura fuit, circa imminuendum festorum dierum numerum, etsi eam, præter alia multa, & monachorum pertinacia multum impedivit, quo minus ex sententia pontificis omnino succederet. Denique, huc referendum est & hoc, quod 4.
 familiam sodalitatis Lojoliticæ coercere, & Capucinos ceteris omnibus Monachorum ordinibus anteponere, decreverit; qua ex causa etiam *Clementis XI.* bullam: *Ex illa die*: renovavit, & *Caroli Ambrosii Mezzabarbi* permissiones solemniter ritu formulaque revocavit, atque sustulit. Sed quanta 6.
 quanta ista sint, multum tamen abest, ut dicamus, Pontificem hunc egregium, & multis nominibus laudandum, ita ecclesie suæ regimen administrare, ut ad Christi solius doctrinas revocare eam, & superstitionis omnibus opinionibus liberare ei liceat. Testes sunt libri ejus de Canonisatione & Beatificatione, qui Pontificem arguunt, defensorem multarum superstitionis plenissimarum sententiarum, quæ vix ab omnibus Pontificis eruditioribus admittuntur. Cau-
 sam

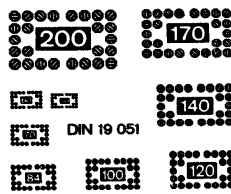
- fam perorat ubique pro sanctorum intercessione, cultu, & invocatione, quam ab antiquissima ecclesie disciplina derivare, frustra quamvis conatu, elaborat. Dubius ipse hæsitans circa illius questionis decisionem, num Pontifex M. in negotio Canonisationis falli queat, nec ne: ita tamen statuere non veretur, Pontificem in gravissimo hoc negotio a præsentia Spir. S. dirigi, quoniam hoc negotium ad fidem reductive pertineat, atque universam respiciat ecclesiam. Quod si verum, longe verissimum erit, Pontificem M. nec in decretis illis errare posse, quæ directe fidem & doctrinam Christianam influunt; quod tamen quam vanissimum sit assertum, inter reliquos *Jo. Lanojus* egregie ostendit. Solebant enim Pontifices olim, ante quam in numerum sanctorum aliquem referrent, hæc pronuntiare verba: *Protestamur publice apud vos presentes, quod per hunc actum Canonisationis non intendimus aliquid facere, quod sit contra fidem aut Catholicam ecclesiam.* Ex eo fonte alius fuit error, qui firmissimis nititur argumentis, quod scilicet sancti aliis plane diebus colantur, quam quibus ad ecclesiam patriam migrarint. Id vero ut abs se removeant, perhibent Pontificii, verum diem Deum revelasse, si nos satis esset cognitus, ne ecclesia, ita judicante Pontifice, erroris aliquid committeret. Stigmata notissima S. Francisci ab ipso Christo, ut vulgo putatur, inflata, & a plurimis Pontificiis, exceptis Dominicis, rejecta; itemque fabellam de æde Lauretana, inter ea, quæ credi possint, *Benedictus* reponit. Idem ille, qui mitissimus antea videbatur contra hæreticos, in illam nunc erumpit vocem: *Hæreticos, præmissis præmittendis, diligentibus videlicet & suavis, a, & suis modis, ut ab errore recedant, monendos; hisque omnibus inutiliter adhibitis, ad fidem demum compelli posse minus & terroribus, & pertinacis demum morte puniri, implorato brachii secularis auxilio, concors est Patrum & Theologorum sententia.* Sed falsissimum Autor noster esse dicit, concordem omnium Theologorum ecclesie Romanae hanc esse sententiam, quin imo teterrimam. Præter ea insignis religionis cultus, quem *Petro* per octiduum decrevit, &

tutela

tutela *Petro* atque *Paulo* in urbem Romam commissa, ut de
 quis taceamus, nobis certissimam facit hanc sententiam,
Benedictum a vestigiis majorum non longe admodum recedere.
 Prudentia ejus, ab amicis non simplici vice laudata, ex ea valde
 obscuratur suspicione, quam timiditatis Pontificiæ argumentum
 esse, nonnulli non quidem temere affirmant. Notissima sunt
 reverendi *P. Norberti* fata, qui autoritate fideque Pontificis
 securus, librum suum contra *Lojolas* edens, postea, immi-
 nente satellitum horum religiosorum procella, pressus vexatus-
 que, fracta a Pontifice data fide, aufugere coactus est; ne Au-
 gustissimo quidem Imperatore *Françisco I.* tante tempestati
 remoram injicere valente. Sed ad id, quod caput hujus li-
 belli est, ex hoc ambitu orationis Autor descehit iter, & ad
 epistolam a *Benedicto XIV.* nuperrime ad celsissimum antisti-
 tem Augustinum, *Josephum*, perscriptam, delabitur. Multa in
 ea occurrebant commemoranda, præcipue tamen notabilis
 erat mulieris cujusdam *Kauffbyrensis*, *Crescentiæ*, Canonisatio,
 a plurimis efflagitata, a Pontifice vero dilata, aut potius dissiua-
 sa atque rejecta. Multis hæc literæ, doctorum virorum, tum
 Romanæ, tum Protestantis ecclesiæ, judiciis fuere expositæ.
 Nec dubium videtur, quin cæl. *Pfeffius* occasionem inde nactus
 sit, conscribendi dissertationem doctissimam, de eo, quod licitum
 est circa picturam imaginum S. S. Trinitatis & personarum di-
 vinarum. Legit hujus viri vestigia Auctor, & reliqua hujus epi-
 stolæ momenta sub exâmen vocat. Ante omnia tamen
 exemplum literarum Pontificiarum typis exscribendum cura-
 vit, quarum duo in primis sunt momenta; alterum, quod *Cre-
 scientiæ*, monialis scilicet, in numerum sanctorum inferenda,
 vitam, sanctitatem, pietatem, miracula, aliæque hujus generis
 sexum atque ordinem suum condecorantia ornamenta, attine-
 bat; alterum de forma imaginum, & imprimis S. S. Trini-
 tatis, agit, quam non nisi biblicis sub figuris admittendam esse
 Pontifex monebat. Literis hæc lectorum oculis animisque
 integris subjectis, Autor denuo in quæstionis hujus instituen-
 dæ caput inquirere coepit, & uberiores paulo nobiscum rei
 gestæ

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

AD NOVA ACTA ERUDITORUM
QUAE LIPSIAE PUBLICANTUR SUPPLEMENTA

BAND 8
LEIPZIG 1757

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX.88.

- gestæ cum *Crescentia* communicat enarrationem, ab autore fide dignissimo, Romanæ scilicet ecclesiæ addito, gente Italo, dignitate non exigua in aula Antistiti Augustani florente, diligentissime repetitam. Traditur hæc mulier, maxima pietatis & sanctitatis laude florens, corpus variis tormentorum generibus excruciasse, frequenti ciborum abstinentia tabem corpori induxisse, & contemplationi imaginationibusque mirifice indulgisse. Quibus rebus factum est, ut rationis amisso usu, animoque menteque turbata, multa ederet vaticinia, & visiones quamplurimas haberet. Inter illas ea quoque obtigit, qua Spiritum S. sibi sub imagine juvenis florentis forma atque figura adparuisse, jactitabat. Omnium hæc reum insolitarum famam augebat ille, cujus gubernationi curam animæ commiserat pia monialis, Jesuita scilicet, ad decipiendam plebem aptus, & ex hoc pietatis mirabili effectu non levem fructum sanctitatis sue apud omnes, quod fieri solet, captans.
46. Notatu erat dignissimum, simulacra Sp. S. aere expressa, ubique terrarum distributa, miracula nonnulla edidisse, præsentissima corporis animique pericula averrunctasse, & visiones alias patronis & cultoribus suis præbuisse. Omnium tandem istarum rerum examen, prudenti & docto committebatur viro, eidemque, cujus mentio jamiam facta est. Hic, detecta Jesuitæ fraude, id moliebatur, ut acta ad Pontificem mitterentur; qui, omnibus recte ponderatis, per epistolam illam, de qua agitur, conatibus eorum resistit, qui feminam illam inter divas tutelares recenseri cupidissime vellent. Inferit hic Noster testimonium *Stopani*, nuperrimi ad comitia electionis Imperatoris Pontificis M. legati, maxime superstitionem Germanorum Romanocatholicorum dolentis; cujus auctoritate potissimum factum fuisse Autor suspicatur, ut *Benedictus XIII.* quatuor delectos viros in Germaniam mitteret, qui in statum ecclesiarum & monasteriorum patriæ nostræ inquirerent, & ad se referrent. Pergit dein Auctor ad examinandam auctoritatem hujus epistolæ, quæ non publica, sed privata esse, invictis demonstratur argumentis: quod tum in genere ex eo patet, epistolæ

stolas Pontificum, ipsis Doctoribus Romanis affirmantibus, non certam, sed probabilem modo reddere sententiam; tum etiam in primis hoc constat ex eo, epistolam præsentem non a Pontifice, tanquam tali, sed a doctore privato tantum esse perscriptam. Nec enim absolute respondet, sed modo quid ipse, quid alii doctores sentiant, refert; nec omni ecclesie credendum proponit, quod scribit, quod quidem fieri necesse erat, si aliter res sese haberet. Ex his, aliisque, facile erit iudicatu, epistolæ hujus auctoritatem eam non esse, quæ prima videlatur specie; nec est, ut Protestantes inde quidpiam proferant, ad redarguendas Romanæ ecclesie doctrinas. Sunt tamen alia in his literis pontificiis reprehendenda, inter quæ non tolerandam esse censet Noster modestiæ speciem, quam Pontifex in doctores nostræ ecclesie exhibere videtur, appellando eos Lutheraniæ professionis sectatores. Inique tamen in eos statim agit, heterodoxos, improbos, & delirantes, in causa non fidei, sed disciplinæ modo atque opinionis externæ, istos compellans. Injustissime Lutherum insectatur, tanquam Severi affectam, negantis, Sp. S. sub specie columbæ pingi debere: cum tamen cuius notum sit, imaginem hujusmodi in omnibus Lutheranorum asservari templis. Laudi quidem *Benedicto XIV.* cedere arbitratur Noster, quod profiteatur, experientia se habere cognitum, sæpe numero fictas proferrî sanctitates in templum sanctorum; de quo quidem argumento sæpius doctrinæ nostræ restauratores fuerunt quæsi, sed infelici conatu: hoc tamen recte sese habere Noster negat, quod Pontifex, astutiam eorum reprehendens, qui regunt vitam moreque aliorum, ne unico saltem verbo, ipsum *Crescentiæ* vitæ rectorem, ejusdem criminis omnino suspectum, notaverit; metu forte percussus, & timide tela non nocitura avertens. Nec in eo recte agit, quod, *Crescentiæ* imaginem fictam prohibens, in id non elaborare studeat, ut omnes, non in Germania solum, sed etiam in Italia, Hispania, aliisque in locis, conspectui expositæ innumerae fere, & in Deum injuræ imagines, tollantur. Miratur deinde Noster, cleri Germanici, Romano coctui

pag. 52.

53.

55.

57.

59.

60.

65.

- coctui additi, foecordiam, in utramque aurem dormientis; & Theologiae modo Scholasticae placitis operam qualemcunque navantis: magis tamen miratur Pontificis consilium, quod, neglecta Scripturae Sacrae lectione, & Theologia, quam tradunt Pontificii, Dogmatica, de historia modo ecclesiastica, & canonica Jurisprudencia praecipiat. Incertissima inde omnia ista esse Noster queritur, quae de definitione sancti, in numerum divorum referendi, ab ipsis Pontificiis proferuntur. Quin imo de gradu, quem Sancti inter coelites tenent, de invocatione & Canonisatione eorum, infinita inter eos quaeruntur & disceptantur. Nec de eo illis constat, utrum ecclesia & concilium Tridentinum, ex sententia ecclesiae jubeat invocationem sanctorum, an vero tantum ut rem utilem & bonam suadeat. Utraque sententia suos, eisdemque gravissimos, habet patronos.
67. Nec hoc denique certum habent atque exploratum, num Sancti sint mediatores, & quidem veri nominis tales, an modo deprecatores. Sunt multi inter Pontificios hoc praecipientes, sunt vero & alii huic sententiae non subscribentes. Ipse quidem *Catechismus Tridentinus* innuere id videtur, ubi haec sunt verba: *Multa Sanctorum merito & gratia in nos Deus confert.* Sed quae opinio alteri sit praefenda, neque concilium ullum universale, neque Pontificum quisquam, decrevit ex Cathedra.
73. Impudentissimum hinc facinus commisisse sacerdotem illum Pontificium, auctorem funestissimae hujus litis, quae in agro Hildesiano ante aliquot tempus mota fuit, de fide ecclesiae suae privato nomine pronuntiantem; & Sanctos pro deprecatoribus tantum habentem; quod tamen ne Pontifex quidem ullus hucdum praecipere vel voluit, vel ausus fuit. Ad ipsum beatificandi negotium & normam, quaestionem nunc devolvit Auctor, multaque opus esse recenset diligentia, in disquirendis Actis, & examine de vita futurorum Sanctorum instituendo; quo in casu hodierna ecclesia Romana discedit a frictiore veteris ecclesiae disciplina, minus adhibentis circumspectionis & prudentiae. Sed exinde prono fuit alveo, nec Protestantes esse reprehendendos, ob migratam corruptae ecclesiae disciplinam,

nam; nec laudandam Romanam ecclesiam, tales sanctos invocantem, de quibus dolet, necessariam circa eos non adhibitam fuisse explorationem: ut dubium plane sit, num vere extiterint, num sancti fuerint. Nec asseverari potest, Pontificem, omni licet adhibita opera, non falli, de quo ipsi inter se digladiantur Romani. Sed vanissima sunt asserta, Pontificem in hoc negotio falli non posse. Et quid, quæsumus, tanta inquisitione opus est, si Pontifex Sp. S. illuminatus ea omnia edoctus esse potest. Propius jam Auctor accedit ad reliqua, regulas examini subijciens, quas circa Canonisationem non a se excogitatas, sed ex congregationis rituum Romanæ disciplina esse collectas, Benedictus affirmat. Ita tamen eas omnes esse comparatas Noster judicat, ut nihil pro sanctorum integritate & veritate elici queat. Animum porro advertit ad illa sig: a, ex quibus Benedictus XIV. hominum sanctitatem vult aestimari. Quatuor hic momenta esse perspicienda, monet. Primo necesse est, inquit, ut, qui Sanctus pronuntiari debeat, vel ante vel post mortem miracula faciat. Idem deinde virtute non vulgari, sed heroica aut extraordinaria præditus esse debet. In extremo porro mortis articulo, aliquid illustre & sanctitate conspicuum afferat necesse est. Et denique ex scriptis ejus, si quæ sint, adpareat oportet, concurs & perpetua cum fidei veritate, & morum integritate, convenientia. Sed in genere hic notandum est, hanc disciplinam esse novam, quod ex omnibus sanctorum recentiorum monumentis patet. In veteri ecclesia *Sansus & Martyr* unus erat idemque. Cuicumque itaque tanta obtigerat felicitas, ut vitam pro Christi doctrina amitteret, illi tantus honor tribuebatur. Reliquis non item. Hæreticis vero deinde suos sibi martyres excogitantibus, res ad miraculorum pericula transibat. Seculo deinde X. ad Pontifices res omnis deferrebat, ubi de vita & miraculis quaestio prima instituta est, nihil tamen in specie eorum requirebatur, de quibus nunc in Curia Romana quaeritur. Sub exitum Seculi XII. Canonisationis disciplina, rudis atque neglecta hætenus, meliorem induit habitum, Pontifice *Innocentio III.*

Evan.

- p. 100. Evangelica deinde luce terras nostras, manus obstetrices ferente *Luthero*, plenius illustrante, major adhibebatur cautio atque diligentia in Sanctorum vita aestimanda; ne haberent scilicet haeretici, quod iustis opprobriis peterent.
102. Ab iis temporibus tres numerabantur causae, vitae scilicet puritas, excellentia fidei, & miraculorum claritas. Ex quibus patet, *Benedictum*, quartum addidisse signum, novitate quadam in extremo mortis articulo conspicuum. Evolvit deinde hanc causam Auctor, & in quantum a veteri disciplina ecclesiae aberret Pontifex, diligenter monet. Ex his, prolixius disceptatis, periculosa oritur quaestio de Sanctis, antiquis temporibus temere in coelum relegatis, & de Pontificis infallibilitate, non Sp. S. sed Congregationis rituum acta & decreta sequi coacti. In prohibito imaginis Sp. S. cultu, laudat *Benedictum* Noster, sed docet etiam, in quantum ab ecclesiae Romanae scitis discedat, quamcunque speciem admittentis, qua sub divina persona sanctis personis se exhibuerit. Haec sunt momenta potiora hujus libelli, optimae frugis plenissimi, quae lectoribus nostris invidere nefas esse duximus.

❧❧❧ (97) ❧❧❧

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomii VIII Sectio III.

*FABII COLUMNÆ LYNCÆI ΦΥΤΟΒΑΣΑ-
ΝΟΣ, cui accessit Vita Fabii, & Lynceorum Noritia,
Adnotationesque in Φοροβόλοισιν, Jano Planco Ariminensi
Auctore, & in Senensi Academia Anatomes Pro-
fessore Publico.*

Florentiæ, 1744. J. P. ære, & Typis Petri Cajetani Viviani,
& Mediolani Superiorum Facultate. 4 major. pag. 136.
Tab. æn. 38.

Prefens Liber, ejus duæ cernuntur Typographi sub-
scriptiones, quarum altera Florentiæ titulum habet.
Mediolani altera; quæ ideo fortasse quibusdam exem-
plaribus adposita fuit, ut conscientiæ scrupuli quibusdam
eximerentur, qui verentur Libros emere Florentiæ editos,
propter notas controversias in re Typographica cum Curia
Romana; editus fuit ære Jani Planci, Civis nobilis Ariminen-
sis, & olim in Senensi Academia Anatomes Professoris Pri-
marii; sic enim explicanda sunt sigla, J. P. ære, in
qualibet Typographi subscriptione, id est Jani Planci ære.
Janus enim Plancus, ut diximus, cum de ejus Libro de
Conchis minus notis, & de Aestu maris, retulimus, italice *Juan-*
N nes

nes Boerhavi appellatur, sed, ut a turba aliorum, qui hoc nomine veniunt, distinguatur, Latino *Fabii Planci* nomine vocari amat. Nova hæc editio Phytobasani Fabii Columnæ, quam Plancus de suo paravit, splendida admodum est; meliore calum exacta est usus, & duplo fere majore quam in priorè hujus Libri editione; præterea additiones, quas adposuit Plancus, fere tertia parte superant primam Libri mo-tem. Nos præsertim hic memorabimus, quæ adjecit Plancus, & quidem primo loco sunt: Vita Fabii; II. Historia Academiæ Lyceorum; III. Elegans & minime vulgaris Præfatio; IV. Tringinta & amplius Adnotationes, quæ adjectæ sunt singulis Phytobasani Capitibus; V. denique Appendix quadam, quæ aliquot loca illustrat, Vitæ Columnæ & Lyceorum Habere, quæque ultimo loco adfert descriptionem, & aneam tabulam de Stella quadam marina nova, & de quibusdam minimis Cornubus Hammonis, quæ Plancus invenit in littore Liburnensi.

Libri omnes Fabii Columnæ rariiores sunt, sed Phytobasani rarissimus erat, ut cum afferat Boerhavius, in Libello Methodi addiscendæ Medicinæ, viginti quinque florenis batavis vendi, & tanti cum emerat, immo pluris, Nicolaus Gualterius, Joannis Gastonis Magni Hetruriæ ducis Archiater. At hæc nova editio, quam Plancus adornavit, svasa præsertim, ut fatetur in Præfatione, memorati Gualterii, amici ejus intimi, dum viveret, quamvis longe pulchrior, & tot additionibus aucta, tribus tantum Florenis ejusdem monetæ constabit; quare etiam hæc de causa multum Planco debent eruditi. Verum aliquid dicamus de Additionibus, quæ in hoc Libro reperiuntur. Titulus ipse unam nobis offert, cum in ipsa Libri fronte, aenea sculpta sit tabula, in qua lynx pulchre est incisa, ex Commentario Stelluti in Persium huc translata, quoniam hæc fera Lynceæ Academiæ symbolum erat, in quam Academiam inter primos cooptatus fuerat Columna. Initio Libri, uti diximus, Plancus vitam hujus Auctoris præmittit, qui ex nobilissima Columnarum gente prognatus fuit, quæ Neapoli florebat. Filius fuit Hieronymi

Columae, viri eruditi, qui Ennii fragmenta primus edidit. Fabii studia hinc prae-ter ea, quae ad eruditas linguas, latinam nempe & graecam, pertinent, Geometria, Optica, Musica, pingendi ars, & Jus utrumque, Caesareum nempe & Pontificum, in quibus Magister, seu Doctor, ut ajunt, in patrio Collegio fuit renuntiatus, & jus quoque dixit praetice, cum Juxta, Vice-Principis nomine, in dynastiis, quas inter Masos & Aequicolas Colanmarum domus possidet, a Martio Columna, Zagarolae dynasta, creatus fuisset. Dum adolefcens esset Fabius, comitali morbo interdum serat obnoxius, quo ut sanaretur, Botanices studio animum applicuit suum, & praesertim herbas in veterum libris Botanicorum graecorum latinorumque quaerebat. Cognoverat enim, Botanicos omnes sui temporis, & vulgares Medicos, inter se discordes esse, in assignandis herbis a veteribus descriptis. Quare egregius Botanicus evasit, & ex comitali morbo convalescit, ut multi ajunt, usu Valerianae silvestris, quod ipse quoque inuere videtur in calce Phytobasani sui. Cum igitur Botanices studio multum oblectaretur, studio etiam naturalis historiae incumbere coepit, quae Botanicae multum est adinans; quare in Phytobasani appendice describit etiam pisces aliquot, et Stellam quandam, conchasque aliquot marinas. Ita in duabus suis Ephrasibus, seu Expositionibus Plantarum minus cognitarum, quos Libros Plancus, iterum ut edantur, una cum suis adnotationibus, curabit, aliquot pisces & conchas admisit, praesertim in appendicibus; immo secundo ~~expositio~~ duos egregios Tractatus adiecit, de Ruspura unum, & de Glofopetris alterum, quibus, praesertim secundo, acre ejus ingenium cognoscitur. Primus enim in hoc genere fuit, qui philosophorum vulgarium praesudicia deponeret, quemadmodum & in Botanica primus tentavit, ut methodo quadam doceretur, inspectis praesertim Plantarum floribus; quam methodum amplexus est illustris Tournefortius, mirumque in modum amplificavit, & digessit in Libris suis. Edidit quoque vernacula Italorum

lingua Librum Musicum, Columna, cui Titulum fecit *La Sambuca Lyncea*, & hoc in obsequium Academiæ Lynceorum, in qua, ut diximus, inter primos fuerat adscriptus. Ea re viri fama ita percrebuit, ut post Joannis Baptistæ Portæ obitum Princeps crearetur in ea Colonia, quæ illius Academiæ Neapoli erat. Hæc *Sambuca* ut iterum edatur, fortasse non curabit Plancus, quoniam Musica ipse oblectari non videtur, & quoniam Instrumentum illud musicum quinquaginta chordarum, *Sambucæ Lynceæ* nomine a Columna excogitatum, Musici nostrorum temporum prædici non receperunt.

Ignoratur tempus, quo Columna natus fuerit, item quo anno diem obierit supremum: sed ex quibusdam verbis, quæ ipsemet in quadam sua epistola apologetica contra aliquem Evangelistam Quattrammium Ferrariensem adducit, conjici potest, ipsum circa annum 1567 natum fuisse; & in Appertidæ, quam in calce Libri habet Plancus, ostenditur ex Libris Joannis Baptistæ Doni, *de Præstantia Musicæ veteris*, Columnam Neapoli diem obiisse circa annum 1647: ex quo apparet, octoginta annis vixisse. Vltimis suæ vitæ temporibus repuerascere visus est, ut ne legere quidem amplius sciret; fortasse, ut Plancus suspicatur, quod comitialis morbus iterum eum tentare coeperat, qui sæpe numero, si frequens fuerit, stupidos & pene fatuos reddit homines.

Postquam Plancus vitam & studia Columnæ narravit, quæ omnia novem pag. continentur, ad Lynceorum Historiam progreditur, quam modeste *Lynceorum Notitiam* adpellat. Historia hæc, seu Notitia, triginta & amplius pag. continetur. Multis notum erat, celebris hujus Confessus, qui prima scientiarum Academia dici potest, Auctorem extitisse *Friedericum Cæsium*, Sancti Angeli Principem, Sancti Poli & Montis Coelli Marchionem, qui etiam postremo Aquæspartæ Dux fuit, & plurimorum aliorum locorum dynastia. Hic a Planco prima pag. adducitur *Friederici Cæsii* numisma, in quo cernitur ejus Principis Protome, veste Lynceorum, ut creditur. In perigraphæ sequentia leguntur: FED. CAES. LYNC. PRIN. ET. INST. P. I. S. A. S. P. M. II. M. CÆL. B. R.

B. R. quæ Litteræ Sigleque a Planco sic explicantur: Federicus Cæsius Lynceorum Princeps & Institutor, Princeps primus, S. Angeli, S. Poli Marchio secundus, Montis Cæli, Baro Romanus. In averſa parte hujus numiſmatis, cernitur Lynx intra civicam coronam, circa quam ſequentes Litteræ cernuntur, LYNCEIS INSTITVTIS. Pagina XIII. a Planco referuntur tria alia Friderici Cæſii numiſmata, quæ ad eandem Lynceorum Academiam pertinent, quæque iterum Principis Protomen & Epigraphen gerunt, ſed in averſa parte differunt, duo enim habent Palladem varie ornata, cum verbis: CAESIA PALLAS. Horum numiſmatum cõpiam humaniter fecerat Planco, ut ea deſcriberet, Illuſtriſſimus Dom. de Stoſch, vir erudiſſimus, qui nunc Hetrurix bono Florentix moratur, ubi eximium poſſidet Muſeum, omnis Antiquitatis genere reſertiſſimum, ſplendidamque bibliothecam, ex qua ad hanc notiã multam depromiſit, ut ingenue fatetur, Plancus. Ut vero hanc hiftoriam Lynceorum conſcriberet, non ſolum bibliotheca Stoſchiana, ſed plurimis aliis auxiliis uſus eſt, & præſertim ſchedas Martini Vogeli Hamburgeniſis adhibuit, cui quoque, ut Morhoſius & alii teſtantur, hiftoriam hujus Academia Lynceorum conſcribere erat animus. Eas ſchedas Planco humaniter deſcripſit, ex celebri Guelferhytana Bibliotheca, in quam magni Leibnitii opera conlocata fuerant, Tetricus Zimmermannus, vir nobiliſſimus, Livonus, Planci amicus. Hic tamen Plancus fatetur ingenue, res, quæ in illis ſchedis reperiuntur, eſſe admodum conuſas & mutilas; ita ut ad eam hiftoriam, alia monumenta conquirenda fuerint, ex quibus tandem pulchras optimasque notiã hauſit celebriſſimus Lynceorum Academia, quæ fuit, ut diximus, prima ſcientiarum Academia, quæ fundata fuerit, & ex qua multum gloria & ſplendoris Italix genti acceſſit, quæque Romæ, in media prope Italia, primum magnanimi Principis illius, Friderici Cæſii, opera, ſcientias promovit & amplificavit, inque his phyſicam doctriam, ſeu experimentalem, Aſtronomiam, Anatomiam,

Chymiam, Botanicam, & naturæ historiam, ut adparet ex editis Libris ab Academicis Lynceis, & præsertim ex iis, quos edidit Galileus, Lucas Valerius, Joannes Baptista Porta, Fabius Columna, Joannes Faber, Franciscus Stellutus, & alii quamplures. Placcus nositer, in hac generali Lynceorum historia, vitam quæ Principis Friderici Cæsii conscribit, quem Erythæus male *Aggellum* vocavit, confundens nimirum cum cum Fratre, qui Arimini Episcopus, vir morum sanctitate insignis, obiit anno 1646, Romanæ Curie ad Venetam Remp. Orator, seu Nuntius, & cujus cineres translati fuerunt Ariminum, & in Cathedrali Ecclesia collocati, ut illic ex Epitaphio adparet. In ea igitur Principis Cæsii vita, progressus omnes Academicæ cernuntur. Cepit anno 1603, & vixit usque ad annum 1630, quo tempore immature Cæsius obiit, ætate vix XLV annorum. Post Principis Cæsii obitum, post Galilæi fata adversa, quæ, cuivis nota, non repetemus, & postquam Neapoli, Regis Hispaniarum jussu, ut ait Vogelius in schedis suis, Lynceorum colonia, quæ ibi fuerat, extincta esset, Academia cessavit; cæsi comperitum est, usque ad sæculi proxime elapsi dimidium, multos Academicos Lynceorum nomen retinuisse, & titulis suorum Librorum adhaerisse.

Postquam Placcus Lynceorum historiam generalem confecit, eorumque instituta, studia, & inventa propria narravit, ad Catalogum singulorum Lynceorum venit, qui continet XX. capita: quodlibet illorum elogium Academicæ cuiusdam exhibet, excepto postremo, quo elogium, seu simplex nomen plurimorum Academicorum panditur.

Primum omnium elogium est Friderici Cæsii, Principis vere magisterii, qui hanc Academicam instituit, & ejus vitam Bibliothecam & hortum botanicum fundavit, machinæ seu instrumenta varia invenit, quæ plerumque Lynceis suis concedebat, quorum quemlibet aureo anulo, cui smaragdinus lapillus erat inclusus, atque insculpta

Lynx

Lynx cum epigraphe, sui & Academici nominis indice. Plancus vidit Florentie binos anulos hujus generis, quos refert, & suo loco explicat; ii fuerunt Galilei, & Theophili Molitoris. Cæsius Princeps, interdum, ut ederentur, curabat suis sumptibus, Lynceorum Libri, Lynceosque monebat, ut de re physica, & de naturali historia scriberent, quod re ipsa tribus quatuorve illorum persuasit, qui Recchi Librum de Plantis, & de animantibus Americanis, illustrarunt. Nimii effemus, si hic referre vellemus acta omnia egregia & studiosa Cæsii, quæ ample & eleganter a Planco referuntur, ad cuius Librum Lectores amandamus.

Capite altero cernitur Elogium Ioannis Baptistæ Portæ, Neapolitani, qui inter primos, licet prorecla jam ætate, Lynceis nomen dedit. Hic inter primos quoque docimasticam, seu experimentalem philosophiam, promovit; neque eum in his studiis, nisi Hieronymus Cardanus, nobile alterum Italie ingenium, præcellerat. Lyncei titulo edidit, jam seniculus, Libros duos, Cælio Principi dicatos, quorum unus inscriptus est de *Aeris transmutationibus*, alter de *destillatione*. In utriusque Libri Epistola dedicatoria, multum, & merito, laudes Cæsii prædicavit.

Tertium est elogium Fabii nostri, de quo jam diximus, & dicemus plura deinceps. Hic tantum a Planco notamus relatam esse errorem Pauli Boconi, Botanici & historici naturalis Siculi, & Columnæ pene popularis, qui exillimavit, Fabium Columnam ideo Lynceum dici, quod vir esset acutus, ignorans penitus Lynceorum Academiam.

Quarto, Quinto, Sexto capite, elogia Lucae Valerii Romani, Galilei Galilei, & Marii Guiducci Florentini, proponuntur. Viri in orbe erudito notissimi sunt, propter sublimia studia in Geometricis rebus, & Physicis. De Mario Guiduccio adnotat Plancus, præter ejus tractatum de Cometis, qui ansam dedit Galileo, ut *Saggiatore*, seu trutinam conscriberet, reperiri & Orationem pro liberatione a peste, anno 1630 Florentiæ editam, atque anno 1632 ibidem recusam.

Septi-

Septimum Caput, Francisci Stelluti Fabrianensis, viri celeberrimi, & Lynceorum Academiæ Procuratoris, Principisque Cæsaris valde familiaris, memoriæ sacrum est. Stellutus edidit versibus Italicis Satyras Persii, quibus adiecit varias adnotationes in laudem Principis Cæsaris, & Falconcinæ familie Volaterranæ, quam a Persio originem ducere contendit. In iis adnotationibus multa quoque sunt, quæ ad Lynceos pertinent, & ad historiam naturæ, ut observationes circa apes & curculionem, tunc primum microscopio factæ. Notatur hic, microscopii & telescopii nomina a Cæsario inventa fuisse. Scripsit quoque Librum de ligno illo fossili, quod in Aquaspartæ territorio, Cæsariæ dynastia, reperitur, Stellutus. Liber is in fol. est, sed parvæ molis; adjectæ ei sunt quamplurimæ figuræ, quæ hoc lignum expriment, quod a Cæsario inter metallophyta reponebatur. Plancus noscitur solide ostendit, verè lignum esse, exemplum adducens ligni fossilis alterius, quod in agro Luce isi repertum fuit, & cuius scutulum vidit Lucæ, apud Christophorum Martinum Saxogothanum.

Octavo loco memorat Plancus Joannem Terrentium Constantiensem. Hic vir inter acutissimos fuit, & unus ex Recchi Commentatoribus. In Sinarum Regionem postea secessit, ex quo multi argumentantur, eum Loyoliti nomen dedisse, ut re ipsa dedit, quod testatur P. Ferrarius Loyolita Senensis, Libro qui Flora inscribitur Cap. 2. ubi emphaticis verbis huic Joannem Terrentium cum aliis Lynceis commemorat. Terrentius inter primos statuit, opium, & narcotica alia, calidissimæ naturæ esse, non frigidissimæ, ut veteres male crediderunt.

Nono Capite laudat Plancus Joannem Fabrum Bambergensem, Romæ Medicum, Recchi Commentatorem alterum. Fabri istius Commentaria quamplurima continent, Lynceorum Academiæ noscende, quibus etiam usus est Plancus. Præter hæc, & alia multa, quæ egregie ad rem

rem botanicam faciunt, insunt etiam quam plurimæ aliæ cognitiones ad naturæ historiam, & ad brutorum anatomen spectantes.

Decimum, Undecimum, & Duodecimum Caput de Alexandro Alimario Florentino, de Virginio Casarino, & de Joanne Ciampolo, Præfulibus, Romano altero, altero Florentino, loquitur. Hi omnes, quamvis nihil ediderint præter Carmina, tamen Lyncei Academici fuerunt satis celebres, præsertim Virginus Casarinus, de quo Plancus multa & in generali Lynceorum notitia, & in hac ipsa Commentatione.

In decimo tertio, decimo quarto, decimo quinto, decimo sexto, decimo septimo, decimo octavo, & decimo nono Capite, continetur Elogium M. Velsæri, viri doctissimi, & Reip. Augustanæ duumviri, cui Janus Gruterus Librum *Veterum Inscriptionum* dicavit: Cinhii Clementis, Medici celebris, qui Magister fuit Virginii Casarini, Præfulis: Joannis Demisiani Cephalenii, viri admodum docti in græca latinaque Lingua. Multum ille per orbem terrarum est vagatus, estque ejus Elogium in Pinacotheca Erythræi: Theophili Molitoris Hassiani, magni naturæ scrutatoris, qui testimonio Galilæi Fratris, scripsit, hirundines mare non transire, sed sub aquis hyeme mergi, ut interdum a piscatoribus rete capiuntur: Antonii Persii, seu Pertii, cui primum Cæsius microscopium ostendit: Equitis Cassiani Putei, valde inter Eruditos omnis generis notus, qui publica fanebri Oratione laudatus fuit a Carolo Dato Florentino, typis edita: Justii Rickuii, Belgæ, Canonici Gandavensis, qui a Bibliotheca fuit Academiæ Lynceorum.

Vigesimo Capite referuntur nomina, cum aliqua additione quorundam doctorum hominum, quos Plancus in Vogelianiis schedis, vel apud aliquos Auctores, Lynceos nominari reperit; de quibus tamen certo non constat, an reipsa tales fuerint. Sunt vero Joannes Heckius, Astronomus, qui a Lancisio, in Epistola de fungis ad Marsilium, vocatur magnus Medicus, magnusque Botanicus: Angelus Colius, Scænfis, cujus ut Medici, & Botanici illustris, meminit Faber: Julius Mancinius, Ilicincensis, præclarus Anatomicus atque

Urbani VIII. P. M. Medicus: Franciscus Gualdus, Ariminenfis, D. Stephani Eques, Urbani VIII. P. familiaris, vir eruditus, qui rerum naturalium Cimelium possidebat: Franciscus Diotalleuius, Nobilis Ariminenfis, de quo ita ille, Diotalleuii Patriam commendans *Nobilis totaque Italia celebris Ariminenfis Civitas, nullique Emiliae Urbium splendore & claritate inferior*: Franciscus Battaglinus, Nobilis Ariminenfis, cujus iterum scripsit Elogium Erythreus: Nicolaus Antonius Stelliola, qui multum Ferrantem Imperatum adiuvit, cum Musæum suum de Historia Nature conferberet: Marcus Aurelius Severinus, Neapolitanus, Medicus & Chirurgus, vir disertus, & qui inter primos optimas artes solidasque doctrinas coluit: Veslingius, Botanicæ & Anatomies Professor Publicus Patavinus: Joannes Baptista Capuccius, Calaber, ad quem Thomas Cornelius quintum suum Progymnasium scripsit: Philippus Salviatus, Philippus Pandolphinus, Philefius Porta, Vincentius Mirabella, & aliquot alii. Sed his non placuit Planco adnumerare Alexandrum Tassonum, ut iam pridem fecerat Muratorius, in ejus vita. Nam ut Plancus ait in Appendice, quam in calce Libri habemus, apud neminem reperitur, cum Lynceum nominari, & unica conjectura, qua nititur Muratorius, domum Cardinalis Barptolomei Cæsii frequentasse Tassonum, quem Muratorius Fratrem Principis Cæsii, Lynceorum Auctoris, dicit, qui tamen non Frater, sed Patruus erat, Planco sufficiens non videtur. Nam si id esset, sequeretur, Aulicos omnes illius Cardinalis totidem Lynceos fuisse, quod verosimile non videtur; præterea Tassonus, in rebus Philosophicis, quibus potissimum Academia studebat, ideas quasdam populares habuit, quas vulgares Peripatetici habent, quibus Lyncei adversabantur. His verosimile efficitur, Tassonum inter ipsos censitum non fuisse.

Expleta Lynceorum historia, Planci præfatio ad phytobasanum succedit, in qua evincitur, melius esse libros probatos Antiquorum recudere, quam novos condere, qui doctrinas vulgares

vulgares contineant, quibusque non nisi Bibliothecæ onerentur. magna studioforum, & temporis, & pecuniæ jactura. Quare Plancus minime probat homines illos, qui quotidie libros novos congerunt, ut, quam plantulam novam invenerint, eam statim novo opere divulgent, quo de omnibus plantis generatim agitur, & tamen nihil novi adfertur, præter herbulam, quam Auctor forte invenerat, quæ commodius, ut ait Plancus, inferri poterat veteri Botanices Libro, qui recederetur, vel ad Ephemerides quasdam, aut ad Acta alicuius Academiæ amandari. Maxime vero accusat & damnat Auctores illos, qui ex aliqua differentia accidentali, quæ in aliqua planta reperitur, statim aliquod genus novum constituunt, & plantæ nomen venale plerumque, & adfertorium, imponunt. Hoc pacto, ut ipse ait, parum honori suo Auctores isti consulunt, & studiosis nocent, perquam difficilem & obscuram artem Botanicam reddentes. In quo quidem non videtur vehementer laudandus Auctor. Est in præjudiciis, aliquod, inventionis propriæ; quo fit, ut durum nobis videatur, alteri edendum, quod tute inveneris, aut extricaveris, committere. Dicit etiam de subscriptionibus, prænumerationes vocant, easque arbitratur longas plerumque & dolosas esse: hac de causa, inquit, de suo Phytobasanum hunc edidisse, itemque, eodem pacto, Ecpbrates duas Columnæ, cum suis Appendicibus, editurum. Hæc omnia generatim a Planco dicta alicui arbitrati sunt; fortasse non immerito dicta in Michelium Botanicum Florentinum, & in Joannem Targionem, ejus Successorem, putes: quia alicuius rei ipsa visus est Michelius admodum facilis, ut novam vocaret aliquam plantam, ex differentia quadam accidentali, & ut genus novum stabiliret, nomenque novum adponeret, quo alicui blandiretur, qui associatus fuisset ad emendum cum Libro; ejus successor autem videtur nimis tergiversari, ut edat librum illum, in quo Michelius tot nova inventa esse contendebat, & pro quo tot pecuniam solverunt in associacione. Verum, certo dici non potest, a Planco Michelium eo in loco

notatum fuisse, cum Successore, quos nunquam nominat; præsertim cum alii quamplures nostris temporibus fuerint, qui in hoc peccarunt, nimium in Botanica innovantes. Quare Plancus hoc loco de se, ut Cicero habet Oratione *Pro Lege Manilia*, dicere potest: *Ego autem neminem nominato, quare nemo irascetur mihi, nisi ille ipse, qui velit prius de se confiteri.* In hac Præfatione narratur præterea a Planco, quid a se præstitum sit in hac nova Phytobasani editione.

Post Præfationem Capita sunt Phytobasani Fabii Columnæ; post titulum seu nomen cujusunque herbæ, quod Fabius imposuit, Plancus addit perpetuo nomen, quod eidem herbæ tribuit Tournefortius, vel nomen alterius Auctoris, quod a Tourn. probatum sit, juxta methodum suam; quæ methodus, ut initio dictum fuit, originem duxit ab ipsomet Fabio Columna. Hoc tantum hic notamus ex Planci ipsius ingenua confessione, quam hic adponi a nobis jus sit, ut adpareat simplex ejus veri erroris confessio pag. 120 post nomen Columnæ, quod cuidam plante adposuit, hoc pacto: *A sine facie, Planta nova:* cujus figura ceritur Tab. 36. Plancus ei addidit pro synonymo C. Bauhini nomen, quod habet & in Pin. & in Prod. quodque postea adprobatum fuit a Fabio ipso, in sua Ecephrafi prima, *An Cynocrambe* Diosc. de ea herba in Adnotatione XXIX Plancus hæc habet: *bis descripsit hanc herbam Fabius, de qua ni fallor scripsit Tourn. hic & in prima Ecephrafi, ubi eam cynocrambem adpellavit.* Plancus, quando hanc Adnotationem scripsit, senex erat, & ad manus Corollarium Instit. Tourn. non habebat, ubi eadem herba nomine item cynocrambis adpellata est pag. § 2. deest vero in Institutionibus ipsis, idcirco Plancus dixerat, *de qua scripsit, ni fallor, Tournefortius,* quod corrigi jubet Plancus, cum re ipsa de ea locutus sit Tourn. in Corollario.

In Calce fere cujuslibet capituli addit Plancus eruditas Adnotationes, quæ more suo scriptæ sunt eleganter, & non sine sale, imitatione, ut adparet plerumque, Marcelli Virgillii Florentini, qui Adnotationes eodem pacto adposuit Libris Dioscoridis. In Adnotationibus in *Jsoyrum*, in *Chondrillam*,

in *Laurum Alexandrinam*, in *Sideritidem*, & in *Erinum*, Plancus post Columnam, una cum C. Bauhino, & cum aliis, detegit folemne Matthioli imposturam, qui has omnes plantas supposuit, ex duabus nempe unam componens, ut fecit in suo suppositio Ilopyro: nam in superiori parte pinxit vulgare Melanthium, & in inferiori folia duo Anisi adposuit; aut omnino finxit, ut accidit in quatuor aliis, quas modo Plancus memoravit. In aliis Adnotationibus semper ipse præfert eam methodum, quam invenit Columna, & Tourn. amplificavit, & sepe numero ex Columna ipso ipsummet Columna castigat; nam, ut ait, in ejus vita, ipse quando Ephemeres conscripsit, & res alias, & cum Lynceus Academicus esset creatus, non ita præoccupatus erat servili animo pro Antiquis, ut ab initio fuerat, & ut generatim præoccupati erant reliqui Botanici, qui ante ipsum floruerunt.

Post Adnotationes, & post Indicem, Plancus unica pag. tres Appendices addit, quarum duas iam memoravimus, cum una sit circa tempus obitus Fabii, & altera, utrum Alexander Tassonus fuerit Lynceus? Ea Appendix, ut accepimus, invidiam creavit Planco, apud Vandellium quemdam Mutinensem, seu ut melius dicamus, Vignolensem; ex Vignola enim, ignobili oppido ducatus Mutinensis, originem ducit Vandellius, qui pro suo Tassono certavit, sed solide pro Planco respondit Simo Cosmopolita, in Ephemeridibus Florentinis.

Tertia Appendix tributa est in quatuor Capita. Primo descripta est Stella quædam marina nova, quam Planco dicitur in quodam Opusculo, Lucæ edito, Nicolaus Gualterius, Archiater olim Joannis Gastonis, Hetruriae Magni Ducis. Hujus Stella, quæ Indica est, echinata, geniculata, & quindecim radiis constans, hic adposita est figura, æneæ tabulæ incisa, quæ est ultima, seu trigesima octava. In secundo Capite genus quoddam *cornu Hammonis*, quod Plancus reperit in littore Liburnensi, describitur: id cum rectam appendicem habeat, *semilitum* adpellari posse autumat. In tertio Capite genus aliud cornu Hammonis umbilicati describit. Tandem in ultimo parvulum umbilicum marinum exponit,

qui cum lapide numismatali aliquantulum convenit. Hæc tria corpora minima sunt, quæ ipse microscopio aucta, incidit curavit in eadem Tabula, qua rara illa Gualterii Stella incisa est; reperta fuerunt a Planco in sedimento littoris Liburnensis, paucis abhinc annis, cum in Hetruria moraretur.

JO. GOTTOFR. OERTELII, SACRORUM apud Sempronienfes Antifissis, Theologia Aethiopum, ex liturgiis, fidei confessionibus, aliisque scriptis congesta.

Vitebergæ, impensis Joh. Michaelis Teubneri, plag. 17.

8. 1746.

Maxima quidem admiratione digna res est, in mediis barbarici sedibus, ecclesiam Christi colligi amplissimam, fideique & doctrinæ simplicitate conspicuam, atque exornatam, conservari. Quod, ut ad promovendam & amplificandam gloriam Dei maximas nobis suppeditare potest occasiones; ita & imprimis venerabilis Autoris operosus laudandus est labor, qui de Aethiopicis hæc sanctioribus coetibus non solum, sed de orbe etiam literato præclare fuit meritus. Ante quam ad caput rei ipse accedit, historiam gentis Habyssinæ breviter contextam præmittit, ubi natales nominis Aethiopici ex Græcorum repetuntur lingua, secundum quam *ἠἰθἰοἶ* pulcherrime cum nomine Aethiopum convenire videtur. pag. 2. Bochartus quidem minus recte כושׁים veteres Scenitas & Saraceni recentiores ita appellavit, quia nec Arabes, nec Saraceni facie tam atra tetrique sunt, quod inter omnes constat, ut hæc denominandi ratio in illos cadere possit; nihilo tamen minus affirmare Autor non contendit, nullam gentem amplius, præter istam, antiquis nomine כושׁים venisse; sed id tantum causæ suæ sufficere existimat, si demonstraverit, Aethiopes re vera Cuschitas fuisse, & ita a Judæis quoque, & aliis viris eruditis, dictos esse. Præter ea tamen nomen etiam sibi aliud imponi passim sunt Aethiopes, quo Habessinici dicuntur. Appellandi hæc ratio ex Arabum descendit

dit lingua, in qua *حباش* Cabelch colluuiem significat, & mixturam quamdam gentium innuit. Qua de re etiam Aethiopes initio invite hoc nomen audiebant, successu tamen temporis mitiori admittebant ingenio. Lubentissime ipsi de se dicunt, se esse *Gexim*, homines liberos, itemque nobiles, & armis virtuteque claros. Quod si quis Sabæos & Homeritas illos appellare velit, non errabit; sin Mauros dices, ut Germani faciunt, generalior omnino, quam par est, de Habessinibus formaretur conceptus. Ad regionem eorum quod attinet, verissima provincia illorum dicitur *Habessia*, triginta sub ambitu suo regna fovens, præfectisque provinciæ administrata, quibus *Nagasty*, rex regum s. Imperator præest. Antiquissimis temporibus inter profanas, cum Chami posteris, fuere gentes, inter quas tamen, ex singulari Dei providentia, varia cultus Israelitici vestigia reliqua fuerunt conservata. Huc accedit, reginam Sabæ, temporibus Salomonis Hierosolyman adeuntem, multa ex religione Iudaica retulisse testimonia. Plenaria tamen gentis omnis ad sacra puriora accessio seculo demum IV. fuit confecta, *Fruventio* atque *Aetefio* auxiliatrices præbentibus manus. Pro norma hinc credendorum atque agendorum accipiebant Aethiopes S. Scripturam V. & N. T. purioris coetus admittebant doctrinas, donec sec. demum sexto ab ecclesiæ Latine æque ac Græcæ unitate recederent, unde in pejus ruebant omnia, & si non deterior, saltem non melior in Aethiopia res veritatis evangelicæ, inde fluere incipiebat. Quod ut clarius patecat, singula doctrinarum enarrantur capita, inter quæ *primum* de Theologia Aethiopum in genere agit. Nihil hic concinnius, elegantiusve proferri in medium posse Autor existimat, nisi ipsa Claudii, regis Aethiopum, quibus in Confessione fidei suæ utitur, verba, quæ, quod genuina sint, recte demonstrat Noster. *Secundo* in capite doctrina de scriptura sacra expenditur, quæ ipsis pro summa est, atque habetur, omnium doctrinarum Christianarum, norma atque auctoritate: præter hanc tamen nonnulli scripturæ sacre æquiparare solent, Constitutiones atque Canones, quos dicunt, Apostolicos. In universum tamen in excolendis atque

pag. 3.

4

5.

8.

11.

13.

15.

17.

- atque addiscendis literis sanctioribus omnem Habessinī navant operam atque studium, ut de vetita scripturæ S. lectione nulla adit vola vel vestigium. Sequens *tertium* membrum doctrinam tractat de Deo unitrino, quæ pura atque illibata secundum auctoritatem librorum sacrorum inter Aethiopes conservatur, eo tamen observato, ne quid in eos animadvertatur incautius, Hyhman, linguæ suæ vocabulum, tum *ἁγιῶν* tum *ὑπεστάτων*, uti Græci loquuntur, innuere, & explicationem dogmatis hujus gravissimè tandem esse, quæ inter nos usū veniat, licet singularis eorum loquendi modus ad imitationem temere trahi non debeat. Certissimum tamen esse, Autor affirmat, unicam credere essentiam divinam, Aethiopes: filium a patre esse genitum, neque tamen ideo patrem vel existentia priorem esse, vel etiam potentia: Spiritum S. vere & realiter in se subsistentem largiuntur, eundemque existere apud Patrem & filium; a Patre tamen & filio procedere ab æterno, & spirari, constanter negant, ut vel ex hac ratione hodiernæ ecclesiæ græcæ non absimilis videatur ecclesiæ Aethiopicæ. Sub calcem notatur, Aethiopes subtiliores plane in re sacra omittere quæstiones, cum Theologia eorum Catechetica magis sit, quam Acroamatica. In Articulo de Creatione, cujus Tractatio *quartum* occupat locum nostri libri, Aethiopes docent, hoc universum in tempore ex nihilo verbo omnipotentis divinæ creatum fuisse, adeoque ab æterno nihil quidquam extitisse, vel existere potuisse, quin imo omnem SS. Trinitatem causam creationis credunt, dicendo: Patrem fecisse, Filium conjunxisse, & Spiritum S. ordinasse omnia. De angelis, quæ *quintum caput* docet, statuunt Aethiopes, spirituales eos habere essentiam & in Dei hominumque ministerium esse conditos, ita, ut ii, qui in sanctitate sibi concreata persistierint, piis & fidelibus imprimis adstant. Hanc ob rem maxime eos, quin imo religiose fere venerantur, cui rei vel hoc indicio esse poterit, quod in Michaelis, primarii cujusdam Angeli, honorem XII. anniversaria Festa celebrent. In locum malorum angelorum, quos a Deo defecisse pariter asserunt, homines aliquando beatos esse successuros

cessuros putant, & hanc esse odii infensissimi malorum ex orco geniorum in homines causam præcipuam & maximam. Adamum & Hevam, primos fuisse parentes, firmiter credunt Æthiopes, nec Præadamitas admittunt. In comminiscenda quidem primi hominis creatione nimis videntur temerarii, duas tamen modo partes essentielles homini, conjunctas inter se copulatasque, tribuunt. De imagine Dei, quæ vera ipsorum sit sententia, non diligenter satis in libris suis, fideique confessionibus, tradunt: uti hæc omnia in *sexto* nobiscum communicavit *capite*, auctor venerabilis. In *septimo* doctrinam de peccato tradit, quod aliud Æthiopes dicunt paternum, quia per naturam propagatur; aliud ex hoc enatum, nomine delictorum, culparum, & offensarum insigniunt. Dereliquis nostris peccatorum distinctionibus nihil fere norunt, nisi quod affirmant, peccata actualia, vel esse voluntaria, vel involuntaria. In *capite octavo*, de Lege præcipiente, notat Auctor, Æthiopes quidem per conscientiam significare velle legem naturalem insitam & concreatam, sed nullas admittere leges scriptas. Decem præcepta, vel potius verba, retinent quidem, sed nihil recti atque certi de divisione horum statuere sibi sumit Noster, nisi quod opinetur, distinctionem Æthiopum convenire cum nostra, quantum quidem ex Bibliis Indicis, Hæc impressis, sibi colligere liceat. Illud tamen non omittendum hac occasione Auctor putat, Æthiopes circumcissionem, sabbatum, & abstinentiam a carne nulla, hodie iam observare, adeoque in Iudeorum morem maxime proclives videri. Mitius tamen paulo in eos esse statuendum, si res accuratius investigetur, Auctor noster existimat. *Caput nonum* doctrinam Æthiopum circa Evangelium memorat, quod tanta admittance dignum judicant, ut populum Evangelicorum, secundum suum loquendi modum, seles nomen, Evangelium vero fontem aque salientis, & nuntium vere lætum, Wanygely appellent. Hinc & septimanam paschalem tempus lætitiæ nominare solent, quod Christus, per passionem suam, in Evangelio nobis annuntiatam, ille sit, qui omnem peccatorem poenitentem hilarem reddat. Ex hoc evangelio

Pag. 44.

46.

48.

51.

53.

57.

59.

60.

64.

67

P. adcu-

114 AD NOVA ACTA ERUDITORUM

- adcuratam Abeffini Christi petunt cognitionem, quæ, ut in libris symbolicis Aethiopum legitur, admodum cum Scriptura
- Pag. 71. S. convenit, adeo, ut & Nestorianam *διάλυσις*, & Eutychanam *σύγχρησις*, eleganter evitent, ubi de doctrina unionis naturarum in Christo res agitur. Monet tamen etiam simul Auctor, aliquos eo plane esse delapsos, ut Servatori nostro veram cum Marcionitis & Montanistis humanitatem denegent, quorum nomina primaria percenset. Licet quoque a sæculo inde sexto in Eutychanismum Aethiopes propensi fuerint, plurima tamen eorum pars immunem se præstitit ab opinionibus his erroneis, & in simplicitate Theologiæ catecheticiæ
84. perstitit, uti *caput decimum* hæc omnia declarat. *Caput sequens* de justificatione agit, quam ipsi firma animi fiducia in
86. Christo acquirendam credunt. In doctrina de sanctificatione affirmant, imperfectam vitæ perfectionem esse, & lubentissime fatentur, bonis operibus esse studendum, quantum fieri possit; quin imo jejuniis, orationibus, & S. Coenæ frequenti usu, Scripturæ S. assidua lectione, atque cultus denique publici lubenti visitatione, aliisque christianis virtutibus opus esse, ad unum omnes postulant, & in studio hoc decurrendo ita strenui dicuntur, ut multis Europæorum superare videantur. Conjugitur cum hac sanctimonia vitæ, apud Aethiopes, conspicua & clara doctrina de precibus, quæ in *decimo tertio capite* exponitur, & tam quoad publicas, quam privatas preces, & ardorem ac mores precandi, omni laude digna est; inprimis cum relatum legimus, vel in conviviis etiam solemnibus, Aethiopes plus temporis Deo, quam ventri, dare; in conventibus autem sacris, non solum cantionibus & symphonia
99. Musica utuntur, neque in tympanorum sonitu acquiescunt, sed etiam ad indicandam suam, qua feruntur erga res sacras, cultumque Dei, letitiam, manibus insuper plausum edere, pedibusque tripudians solent. Tenendum tamen etiam hic est,
103. Abeffinos precibus non solum ad Deum, sed ad Sanctos etiam demortuos, B. Mariam, Angelosque bonos, confugere, eosque colere; licet non ipsos quidem sanctos demortuos ad ferendam sibi opem invocent, sed elogiis tantum, & salutationibus insolent.

solentioribus macent. Cujus consuetudinis, si prima hic repetenda sit origo, ab antiquissimo defunctis bene precandi ritu forte descendit, cum plus iusto majora in viros sanctos ac Martyres conferrentur encomia. Præter ea Auctor Noster Aethiopes ab Iconolatria crassiore absolvit, licet pietas sanctorum imagines nimium colant foveantque. In *decimo quarto capite* de baptismo Aethiolorum agitur, ubi clarissime demonstratur, baptismum omnino sacramentum esse initiationis, quod infantibus æque atque adultis administrari debeat, liberumque plane esse, sive adperfo, sive immerfo adhibeatur. Id modo improbandum videtur, quod ritus nimis superstitiosos Aethiopes in administratione baptismi introduxerint, & inprimis aquam baptismalem oleo miscere non dubitent, quæ tamen naturalis, & nullis liquoribus diluta esse debeat. Ceterum, immunes sunt ab omnibus istis erroribus, quos circa usum, efficaciam, & fructum lavacri hujus sacri, rei christianæ adversarii monstrose alunt. Nec Anabaptistarum favent erroribus, licet V. Non. Jan. seu prima die mensis *Tir*, quotannis in memoriam baptismatis Servatoris Optimi, ante ortum solis, aquis sese immergere, & lavare soleant: quamquam rectius existimetur, potius balneum, quam piam hanc Christianorum esse solemnitatem. Circa sacram coenam Auctor in *decimo quinto capite* monet, Aethiopes toties hoc sacramento uti, quoties necessitas exigat, dummodo rite sint præparati, accessuri ad sacrum hoc convivium. Ad hoc requirunt seriam respicientiam, & publicam coram Diacono confessionem peccatorum. Hac occasione, quod & in aliis fit, liberalitatem suam erga verbi divini ministros testantur, donando illis thus & panem Eucharisticum, vinum, oleum, balsamum, vela, libros lecturæ. Per hunc diem, quo sacra coena usi sunt, omnem, jeiuniis sedant, ita, ut superstitiosi fere videantur Aethiopes; in eo quoque reprehendendi, quod infantes etiam ad usum S. Coenæ admittunt, qui tamen in hoc solum consistit, quod vino consecrato infantis labia madefaciant. Nec illud est ferendum, quod loco vini loram adhibeant, ex acinis uvæ passæ expressum

Pag. 109.

110.

114.

116.

120.

124.

127.

130.

132.

134.

- atque confectum liquorem. Pane, singulari quadam ratione preparato, utuntur plerumque, fermentato, nisi quod quinta magna hebdomadis feria, in memoriam *αὐτῶν* Christi, infermentatum adhibent. Ceterum verosimile esse putat Noster, Abessynos in præcipuo hujus articuli capite cum puriori doctrina nostra consentire, nec cum Romana ecclesia facere, nec etiam a partibus stare Calvinianorum. Ecclesiam, docent, esse visibilem & vocatorum, & deinde invisibilem seu electorum, quod in subsequente capite docetur. Præterea ecclesiam in triumphantem & militantem distinguunt, nec utramque invicem confundunt. De potestate clavium, Abessynis non ignota, uti *decimum septimum* caput ostendit, notandum est inprimis, eos clavem solventem usurpare erga poenitentes & confitentes, quos virgula vitis, vel olive, in signum pacis cum Deo inite, ferire solent. Ligantem vero ita usurpant, ut extreme impios ea afficiant, excludendo illos ex coetu sacro, & poenas publice illis infligendo. Denique Auctor etiam notat, potestatem remittendi peccata non declarativam, sed collativam etiam Abessynos admittere, quod vel ex formula ordinationis episcopi pateat, licet controversia inter nos agitata, hæcenus iis nondum innotuerit. *Sequens caput*, de ministerio ecclesiastico agens, rationes muneris cujuscunque ecclesiastici, inter Aethiopes usitati, recenset, & quatenus ministri Dei subint Magistratui politico, exemplis docet. Simul etiam, quæ de Magistratu politico sentiant Abessyni, succincte *decimo nono* capite exponuntur. Ex sequente deinde, quod de conjugio agit, discimus, Aethiopes a Polygamia plane quondam fuisse prohibitos, licet ex moribus Regis, & Principum, etiam inter cives invalescat hæc consuetudo turpissima, severioribus quidem legibus ecclesiasticis coercita. Clericos simplici matrimonio contentos esse jubent, nec, mortua prima conjuge, secundas nuptias inire concedunt, nisi munere sese abdicent sacro. De statu animæ post mortem, Aethiopes, certi quod statuunt, non habent, nisi ex quibusdam rebus circumstantibus colligere liceat, statum illos admittente quendam extraordinarium, & certum *πῦρ*, ubi perma-
- capite
anime

animæ usque ad extremi iudicii terminum, quod assert Auctor in *vicefimo primo capite*, ubi simul addit, per multas apud ipsos preces fieri pro felicitate defunctorum, quos nondum cum beatifica Dei visione conjunctos esse autant. In his tamen, alisque hujus doctrinæ partibus, nonnulli saniora fovent consilia. Ceterum omnes largiuntur, animas infidelium ac impiorum, a primo mortis momento, ad pœnas æternas detrudi. Ultimo loco Auctor doctrinas Aethiopum de resurrectione, iudicio extremo, inferno, & vita æterna, addit, inter quas nihil occurrit, quod non conveniat cum tabulis sanctioribus. In fine Oratio dominica, quo modo in lingua Aethiopica, Armenica, Coptica, Arabica, Samaritana, Giorganica, Malaica, Malabarica, Sinica, & Madagascarica audit, additur, & elegantiori huic opellæ colophon imponitur, in qua satis clara, de industria & variæ eruditionis copia Venerabilis Auctoris, vestigia apparent.

DE BASILICA S. LAURENTII IN DAMASO
fo Libri tres, quorum primus acta S. Damasi complectitur; alter ea, quæ ad basilicam pertinent; tertius, quæ ad ejusdem basilicæ ecclesias filiales spectare videntur.
 Auctore ANTONIO FONSECA. Episcopo
 Aefino, ejusdem basilicæ canonico.

Fani 1745. ex Typographia Cajetani Fanelli. Superiorum
 Facultate, fol. Alphab. 4 plag. 16.

Ad Opus hoc, quod summo Pontifici *Benedicto XIV.* est inscriptum, consignandum, per motus est Venerandus Auctor, quoniam aliquando ecclesiæ hujus Canonicum egit. Ipse *Clemens XI.* cum pariter munere Canonici ejus ecclesiæ fungeretur, ejusdem historiam concinnare cogitavit, quam vero, ad graviora vocatus munera, pertexere minus potuit: hortari autem Nostrum non destitit, quo operi manus admoveret, idemque illud profigaret, aditum ad secretiora tabularii Vaticani serinia recludendo. Illud, quod titulus innuit, in tres partitum est libros, quorum i. com-

plectitur res gestas S. Damasi. De templo, hujus memorie sacro, acturo, commodum est visum, ipsius vitam, res cum laude gestas, & in ecclesiam merita praemittere. Habentur quidem de illo sparsim quaedam apud *Anastasium* bibliothecarium, *Baronium*, & *Tillemontium*, sed ex instituto vitam illius nemo adhucdum perscripsit. Quae igitur apud illos reperit, servato temporum ordine, in justam compagem redigere, & distincte castigataeque tradere, A. admissus est. Vitam pontificis hujus ad fidem MS. in tabulis Canonorum S. Petri adservati, edidit *Constantinus Cajetanus*, abbas; habetur item vita ejus in antiquissimo codice MS. quem custodit bibliotheca Valli-ecclana: sed, qua est integritate, horum fide standum haud esse, ingenue adfirmat. Ex vita Damasi, qualem Auctor exhibet, quaedam in medium adducemus. Roma oriundum, censet *Tillemontius*, sed a. 304. patre nobili *Antonio*, in Hispania procreatum fuisse, hinc puerum, una cum patre, Romam venisse; fultus praestantissimorum scriptorum auctoritate, ad-

- severat. Inde a teneris, omni cura litteris elegantioribus pariter atque diviniore disciplina est imbutus, quibus munitus, per gradus honorum ecclesiasticorum ad summum apicem, dignitatem pontificiam, mortuo *Liberio* a. 367. d. 15. Sept. est evectus. Vivo *Liberio* ecclesia Romana in partes erat scissa, cum haud exigua pars coetus *Felicem*, summum sacerdotum antistitem veneraretur, quae dissidia nec hoc mortuo sunt sedata: ab adversa quippe parte, *Ursicinus* pontifex est designatus, cumque uterque, & *Damasus* & *Ursicinus*, suos haberent adflectas, manus in ipso templo conferere coeperunt, in quo conflictu 137. perierunt, quae res gravi offendiculo prudentioribus fuit. Nec sequentibus temporibus desuere, qui Damasum variis calumniis opprimere sunt conati, horum tamen fraudibus detectis, ipsius innocentia in claram lucem est locata. A. 369. adversus *Auxentium* arianum, concilium 90. Episcoporum Romae est convocatum, in quo ille una cum sociis suis est damnatus, quaedam etiam utiles leges, ut luxur & avaritia clericorum refrenarentur, sunt latae. Per id tempus orthodoxi in oriente ab Arianis graviter

ter sunt adfici: eos solari P. M. & extremam perniciem avertere ab iis, omni ope est adusus. De novo concilio, ipso sedente, Romæ a. 373. adversus *Apollinarem*, & alios hæreticos ecclesias orientales turbantes, est coactum. Sequenti anno Valentia in Gallia concilium celebratum fuit, in quo de ordinationibus rite peragendis, deque lapsorum poenitentia, actum fuit. Cum Valens Imperator, post ingentem a Gothis perpeffam stragem, a. 377. misere periisset, Gratianus, itemque Valentinianus & Theodosius, res orthodoxorum, passim labefactatas, restituerunt. A. 381. m. Majo concilium Constantinopoli, quod Oecumenicum dicitur, habitum fuit, in quo fides concilii Niceni confirmata; contra *Macedonii, Arii, Eunonii, Sabellii, Marcellini, & Apollinaris* hæreses condemnatae sunt. Illud Damasi præcepto & imperio convocatum fuisse, eidemque per legatos Pontificem præsedisse, A. pronuntiat. Tantum valent præjudicatae opiniones, ut, licet aliud doceat veritas historiae, eisdem tamen tenaciter inhæreant homines. A *Theodosio* Augusto concilium indictum fuisse, *Socrates, Theodoretus, & Sozomenus* disertè testantur, atque id ipsum Patres, in Epistola Synodali ad imperatorem directa, fatentur. Habemus hic nobis adficientem virum, eruditione & integritate in Ecclesia Romana conspicuum, *Edmund. Richerium*, qui hist. concil. general. T. I. p. 170. ingenue refert, Damasum quidem a Theodosio invitatum fuisse, sed eum nullum episcopum, aut sacerdotem, ex suo episcopatu, vel patriarchatu, Constantinopolin misisse, adeo ut a patribus orientalibus negligentia etiam haud obscure postularetur. Hujus concilii symbolo temporis lapsu additum fuisse, *Spiritus S.* etiam *procedere a filio*, A. narrat; quod rectè fieri potuisse, ecclesia Romana adseverat, *ad quam spectet, dogma declarare, & addere omnia, quae necessaria sunt pro instructione suorum fidelium.* Sed vero, si, quod res est, dicendum, non omnino injusta fuerunt querelae Græcorum, improbantium, confessioni publicæ, illis, quorum interest, incisi & inconsulti, propria auctoritate aliquid additum, quod deinceps tristissimi divortii causa & origo fuit. A. 382. Romæ celebratum est concilium, ad quod etiam ex orientalibus præsulibus quidam access-

Pag. 25-27.

27-28.

28-29.

29-34.

35-37.

39.

acces-

- accefferunt, in quo circa cultum externum quædam sunt constituta, & canones contra vitia conditi. A. 382. Italia summa laborabat fame, cujus causam cum gentiles in deorum patriorum neglectum conicerent, *Symmachus*, & alii fenatores, superstitioni priscaë addicti, litteras supplices ad *Gratianum* dederunt, petentes, ut avita sacra restituerentur. Sed vero tantum abfuit, ut *Augustus* ipsorum votis adnueret, ut potius prohiberet, ne reditus, ad illa peragenda, ex ærario publico amplius porrigerentur, nec *Vestalibus* virginibus vltterius, ad sustentationem necessaria suppeditarentur. Addit, titulum pontificis maximi, quo in hunc dem usi fuerant etiam Imperatores Christiani, missum fecisse, eundemque cum omni potestate atque auctoritate in *Damasum* transcriptisse. Acquitas *Damasi* inde adparuit, quod cum *Symmachus*, urbi præfectus, apud imperatorem falso argueretur, ac si Christianos in carcerem coniecisset, & episcopos e vicinis urbibus in vinculis detineret, causam illius apud imperatorem egerit. Coemeteria Romæ restituenda curavit, eademque exornavit, ubi agitur de *Platonia*, loco, quo corpora apostolorum *Petri* & *Pauli* erant recondita, de catacombis & coemeteriis *Calixti*, *Prætextati*, *Damasi*, *Marci* & *Marcelliani*, viis *Appia* & *Ardestina*, denique basilica & coemeterio *Damasi*, quæ temporis diuturnitate ac hostium furore sunt diruta & devastata. De ecclesiis a *Damaso* vel de novo constructis, vel restauratis, vel imaginibus atque aliis ornamentis condecoratis, exponitur c. IX.
- 41 - 42. Martyrum porro monumenta quam diligentissime conquirenda curavit, & inventa titulis atque carminibus exornavit. C. XI. enarrantur scripta ipsius tum integra, tum deperdita, tum quæ falso ipsi sunt adscripta, in quorum numerum rejicit vel maxime epistolas ab *Isidoro Mercatore* confictas, & publicatas. Ipsum illum primum omnium constituisse, nonnulli perhibent, ut psalmi alternatim die nocteque in ecclesiis canerentur, quod tamen Nostro non ita videtur, cum psalmodiarum cantio longe ante usum in ecclesiis obtinuerit. Id dici potest, ipsum certam normam de hymnis rite modulandis præscripsisse.
- 43 - 45. Digreditur hinc A. in cantandi morem, qui inde a primis temporibus obtinuit, continuatus durante Sæc. V. cui etiam primi
- 46 - 47.
- 48 - 61
- 62 - 65.
- 65 - 73.
- 74 - 78.
- 78 - 81.
- Chri-

Christiani obsecundarunt. C. XIII. agit de precandi & psal- Pag. 81 85.
lendi officio, quod variis insignitur nominibus, horis item
canonicis, earundemque antiquitate. *Glorificationis formu-* 86-92.
lam: gloria patri, filio, & spiritui sancto, quæ dudum ante in
ecclesiis audita fuerit, auctoritate S. Damasi, fini cuiusque psal-
mi adnexam fuisse, commemorat. Subiicit quædam c. XV. 92-96.
de usu cantionis *alleluja*, quam nonnulli Damaso jubente in-
troducendam fuisse arbitrantur. Decessit a. 384. d. 11. Dec. 96-101.
multis miraculis, & dum viveret, & post mortem celebra-
tam consecutus. Sepultus est extra urbem, pro mo- 101-107.
re illius sæculi, in loco coemeterii Prætextati, quem basilicæ
construptione nobilitavit; inde, longo post tempore
elapso, in basilicam S. Laurentii est translatus, quod factum
sit, necesse est, ante Adriani I. tempora. Cum L. II. de basilica 107-111.
S. Laurentii scribere decreverit Auctor, c. I. describit thea-
trum Pompeji magni, ejus situm, amplitudinem, fata; cum
hæc ecclesia non aliam fere, quam cum adjectione, ad theatrum,
adpellationem habuerit apud antiquos. C. II. nomina, qui- 113-120.
bus loci, Christianorum religiosi conventibus sacri, insigni-
untur, explicat, & quo tempore templa excitari sint coepta,
investigat, in diocletiana persecutione everfa, vel occlusa; ma-
jori dein libertate Christianis concessa, Constantino ad solium
imperii evecto. Inde accedit ad basilicam, de qua scribere 120-133.
agressus est, eamque, non tam a Damaso primum erectam,
quam restauratam atque exornatam esse statuit; de ejus par-
tibus, ornatu, pontificum in eam liberalitate, auctoritate, &
aliis huc spectantibus, ad finem usque L. II. differitur. Se-
quenti L. III. recensentur ecclesie, huic basilicæ obnoxie, ex
quibus difficile est admodum aliquid enotare; nec etiam le-
ctoribus magnopere profuturum arbitramur. Pedem igitur
hæc figimus.

ELEMENTA PHILOSOPHIAE, SEU ME-
dulla WOLFIANA. In usum Auditorum conscripsit
J. A. SAMUEL FORMEY, V. D. M. Philos Prof.
& Regiæ Scientiar. Acad. Berol. Sodalis ac
Historiographus.

Q

Berol.

Berolini, impensis Ambr. Haude & J. C. Speneri, A. 1746
in 8. Alph. 1. plag. 6.

Cl. Autor, cui A. 1739. post obitum Ccl. *la Croze* Professio Philosophiæ in Gymnasio Regio Gallico deman- data fuit, omnes ingenii nervos in id intendit, ut studiose Juventutis animum solida doctrinâ imbueret. Veritatis igitur cupidus, nec ignarus, quantum obscuritatis regnaret in Systematibus, quorum lectioni adhuc operam dederat: fama *Philosophiæ Wolfianæ*, ad ejus studium permovebatur. Vix a primo limine, ut ipse de se profitetur, salutaverat Logicam methodo scientifica pertractatam, cum nova lux ei affligeret, tenebræ intellectus paulatim dispellerentur, ideæ distinctæ confusis succederent, scientiarumque campus, plurimis obstaculis liberatus, oculis ipsius aperiretur. Quo magis progrediebatur in studio istius Philosophiæ, hoc majorem fructum majoremque voluptatem se percepisse, ac quotidie adhuc percipere, confitetur, nulla causa extrinseca impulsus, solus veritatis sensui obtemperans. Et quamvis in opere Gallico, quo notitiam *Philosophiæ Wolfianæ* tradere tentabat, partem integram movendis dubiis impenderit; ingenue tamen fatetur, hæc spectra jam evanuisse, nudamque & amabilem veritatem omnia ea in perpetuum fugasse. Accuratori quoque examine insitit, se convictum fuisse, ait, nullum adhuc Systema, præstantiori ordine, omnes partes Philosophiæ, modo vere encyclopædico pertractasse, firmiori- que nexu seriem integram omnium propositionum Philosophiæ essentialium, e theoriis evidentibus deduxisse, & inter se concatenasse, neminem denique, qui Dei existentiam & attributa, mundi creationem, providentiam, hominisque veram libertatem admittit, *Wolffii* principia rejicere posse. Ea de causa operæ pretium duxit, in usum Auditorum suorum hæc Elementa concinnare, in quibus Prolegomena totius Philosophiæ, Logica, Metaphysica, quæ Ontologiam, Cosmologiam, Psychologiam empiricam & rationalem, atque Theologiam naturalem complectitur, Philosophia item practica universalis, & Physica, continentur. Excerptit noster definitiones ac propositio-

nes

nes palmarias ex operibus Wolfii latinis, retentis iisdem, quantum fieri potuit, verbis. Quoniam autem *Wolfio*, qui absoluta philosophia practica universalis, aliquot jam annis in *Juris Naturæ Systemate* condendo versabatur, nondum licuerat eadem methodo Physicam tradere, qua Logicam, Metaphysicam, & Philosophiam practicam universalem pertractaverat; etsi tres Tomos experimentorum, ac totidem Physicæ dogmaticæ, dudum ediderat idioma Germanico, de quibus, cum prodirent, dictum est in his Actis: ea de causa Noster, in Physicis, Wolfium non presso pede secutus, sed hanc Elementorum suorum partem ex propriis disquisitionibus, & optimis, quas novit, Naturæ indagatorum libris, confecit; in quibus quæ traduntur, quantum consentiant cum doctrina *Wolfiana*, facile cognoscat, qui ab auctore tradita cum scriptis physicis *Wolfii* conferre voluerit, vel potuerit. Vocat autem hæc Elementa Philosophiæ, *Medullam Wolfianam*, quia legi poterunt cum ab his, qui ad studium *Philosophiæ Wolfianæ* se accingunt, tum ab iis, qui, absoluta operum Latinorum lectione, totius systematis brevem anacephaleosin desiderant.

*COMMENTATIO HISTORICA DE ORTU
& Progressu Civitatis Norimbergensis, liberæ semper nec
unquam municipalis, congesta & conscripta a J. O.
PAULLO ROEDERO, Diac. Lauf.*

Norimbergæ 1746. apud Johannem Georgium Lochnerum,
4. 14 plag.

Rev. Auctori, quem Respublica Amplissima Norimbergensis constituit Laufæ diaconum rei ecclesiasticæ, horas succitivas, quas haberet a munere sacro liberas, historiæ patriæ illustrandæ, a qua olim in Gymnasio Aegidiano Norimbergæ haud erat alienus, consecrare placuit. Libertatem ipse Norimbergæ repetit ex seculo XI, laudatque eo fini, diplomata Imperatorum, Henrici IV & V, patris filique, in *Singularibus Norimbergensibus* lectoribus supeditata. J. P. de Ludewig, J. H. de Falckenstein, alique, in

- ea sunt opinione, Noribergam urbem, olim in numero municipiorum Sueviæ Franconiæque fuisse. Burggra-
 Pag. 2. vii Noribergenses, *castrum* in urbe tenentes, non videntur fuisse alius conditionis ac urbs ipsa. Oppidani certe, Fridericum ac Conradum, Suevorum Duces, Lothario imperium capessente sub exordia sæculi XII, in *castrum* duxerunt, Duces vero, oppidum ipsum commeatu intruxerunt, ac munierunt, teste Ottone Frisingensi L. I. de *Gestis Frid. I. Imperatoris*
 3. c. 17. Idem testatur, Duces illos *Noricum castrum tanquam jure hereditario* possedisse. Vocat tamen idem Noribergam *oppidum Principis*. Sunt, qui, hunc fuisse Fridericum Sueviæ Ducem, contendunt. Noster e contrario, ex eodem c. 37. it comprobatum, designari *Principem Romanorum*, non Fridericum Ahenobarbum, sed Conradum III. Imperatorem, Romæ haud coronatum. Anno certe 1146. ea evenerunt.
 8. Conradum ac Fridericum, Sueviæ Duces, se, Lothario regnum capessente, pro Regibus Germaniæ gessisse, Noster ex Annalista Saxone ad an. 1127. evincit. Congruunt Annalibus, Auctor gestorum Ludovici Grossi Regis, Chronicon Engelhusianum, Anonymi Enarratio de electione Lotharii,
 11. alique scriptores, Respondet Noster deinceps ad testimonium Aeneæ Sylvii, quod in *Hystoria Friderici III.*, ab eo scripta, legitur, monctque, ab Aenea Noribergenses nec Franciæ nec Bavaris accenseri, sed seorsim ac separatim ex iudicio Noribergensium collocatos, *Lib. de Statu Europæ*
 c. 31. At intra moenia Noribergæ est locus, qui vocatur *Schwabenberg*, mons Suevorum? Respondet Auctor, locum illum, in antiqua murorum Noribergensium fossa situm, propterea sic adpellatum fuisse, quod a. 1488. ibi, textoribus e Sueviæ evocatis, domicilia fuerint destinata. Noribergam & Gredingam dicitur Henricus Superbus, Baviaræ Dux, a socero suo, Lothario Imperatore, beneficiaria lege suscepisse. Fama hæc nititur corrupto Monachi Weingartensis loco. Gredingam olim pertinuisse ad castrum imperiale, seu Burggravii sedem, docet lectorum Noster. Leguntur apud Monachum hæc: *Ipsè Dux Henricus, ad Imperatorem Lotharium reversus,*
 Duce-

Ducatum Saxoniae, Nurenberch, Gredingen, & omnia beneficia, quae Imperator ab Episcopis & Abbatibus habuit, suscepit. Legenda & restituenda haec videntur ita, congruenter Conrado Urspergenfi: *Henricus venit ad Imperatorem apud civitatem Nurenberg, & ibi Ducatum Saxoniae, Gredingen, & omnia beneficia* - - Henricus tamen, mortuo Lothario, Noribergam occupavit, ibidemque insignia regni custodiit, teste Anonymo Saxone. Conradus castrum recuperavit, & hoc iudice, imperio restituit; Conradus vero III, non qua Suevorum Dux, sed qua Imperator, Noribergam vindicavit & possedit, nec eam in filium Fridericum de Rotenburg, sed in Fridericum Ahenobarbum, nepotem ex fratre, Imperatorem videlicet, transtulit. Hic Fridericus *castrum Noricum* vocavit *suum*, quod ipsum Annalista Saxo p. 656. inter *castella & loca regii juris* retulit. Auctor Chronici Austriaci Peziiani, ad an. 1189. vocavit *castrum imperiale*. Eberhardus in Annalibus ad an. 1298. *castrum regale* dixit. Fridericus II. confirmavit *carissimae* suae civitati *Nurenberg* a. 1219. *jura antiqua, ab inclitis Romanorum Imperatoribus concessa*, eamque advocatiae ipsius Imperatoris subiectam voluit. Henricus VII. Imperator, *castrum Noricum* a. 1313. vocavit *suum*, diplomate Pils dato. Ludovicus Bavarus, item Carolus IV. privilegium Friderici confirmarunt. pag. 23.

Hic praemissis, ad diluendas J. Petri de Ludewig, ac Ill. Fatkensteini objectiones removendas, se accingit Rev. Autor. 26.

Adelbertus, unus e Franconiae Comitibus, omnino videtur Noribergae praesuisse. Noster vero negat, eam praefecturam fuisse gentilitiam & hereditariam. Ludovicus IV. Infans, Alberto hoc capitis supplicium panno, aequae praefecturam Alberti Babenbergensem recepit. Ab hoc Ludovico, vel Conrado, ejus successore, solent vulgo scriptores libertatem Noribergae regalem accessere. Pars certe illa silvae Hercyniae, in qua Noriberga olim sita & exstructa, fuit potestatis imperialis, ac Regum Germanorum propria, Friderico II. teste in diplomate, an. 1223. dato. *Territorium* Noribergae tribuit Jan Richerius, scriptor medii saeculi tertii ac decimi, in 26.

- Chronico Senonensi* IV, 11. Meisterling initia urbis ad Tiberium Neronem retulit. Attila furor civitatem reddidit numerosam.
- pag. 40. Bonifacius saeculo VIII. ad Noribergam sacellum, S. Petro dicatum, curavit extrui. Carolus Magnus hic locorum saepius in silvis venando se occupavit & oblectavit. Otto Magnus ibi conventum celebravit: Henricus II. ibi saepe divertit. De reliquorum Imperatorum frequentiore in ea urbe commoratione non est quod dubitemus. Testimonia huius rei in Appendice factura lance exhibentur, una cum diplomatibus, jura Noribergensium exprimentibus. Haec est libri summa. Nostrium non est, de litibus, si quae sunt, facere ullum iudicium, vel arbitros agere non vocatos.

Historie des Torgischen Buchs,

id est,

HISTORIA LIBELLI TORGENSIS, PROXIMAE Epitomes in Formulam Concordiae excrescentis, Autore JAC. HENR. BALTHASAR, D. Theol. & Prof. Gryphiswald. Assessor regalis dicasterii sacri, ac Pastoris animarum ad S. Jacobi ibidem. P. V.

Gryphiswaldiae ac Lipsiae 1743. apud Johannem Jacobum Weitbrecht, 4. 6½ pl.

9. **S**pectat haec Pars ad articulum secundum, *de libero arbitrio* inscriptum. Variantes lectiones hic iterum diligentissime sunt adnotatae. De definitione Phil. Melancthonis, qua *liberum arbitrium* dicebatur esse *facultas se adplicandi ad gratiam*, in formula concordiae rejecta, ita disseruit S. rev. Auctor, ut controversiam omnem, super hac causa agitatam, copiose exhiberet. Lutherus eam rejecerat definitionem. Melancthon autem, illo defuncto, eam revocavit a. 1548. in locis theologicis. Inde factum est, ut hic Synergismi iulimularetur. Anno 1555. Lipsienses Theologi de libero arbitrio multa disputarunt. His Flacius sese opponebat, post Nic. Amsdorfium & M. Stoltzenium. Controversiae origines inci-

incidunt in annum 1550, quo Pfeffingerus Lipsiæ de libero arbitrio disputare coepit. In Interim Casareo art. 6. jam libero arbitrio fuerat aliquid datum. Tripolitani id oppugnarunt. Tilemanus Heshulius postea definitionem Melanchthonis repudiavit. Jacobus Rungius a. 1555. Melanchthonem ideo compellavit. Wigandus, Flacius, alique, in conventu Cofwicensi a. 1557. definitionem eam corruptelis doctrinæ adnumerarunt. Gallus, capropter, cum Melanchthone egit amice. Joachimus Moerlinus idem a. 1557. tentavit, in colloquio Wormatiensi. Jacobus Rungius illic scrupulum suum D. Philippo ipse aperuit, nec non Brentius. Respondit Philippus, sibi sermonem esse de libero arbitrio hominis renati. Distinctionem inde formarunt Theologi Mansfeldenses, inter liberum arbitrium non regenti, ac renati. Flacius, in colloquio Vinariensi a. 1560. acriter in definitionem Melanchthonis in-
 vectus est, immo 1568. *contra Lasium* scripsit. Habebat igitur
 Melanchthon amicos suos in hac causa, & adversarios, ut res sunt
 humana. Strigelius tamen illam definitionem, in colloquio
 Vinariensi, noluit adprobare. Chemoitius eam æque, ac au-
 ctore concordie conventus Tangermündensis a. 1578. im-
 probavit. Noluerunt auctores Formulæ Concordiæ Melanch-
 thonem nominatim carpere, vel damnare. Rejecerunt tam-
 en rem ipsam. Patescit ex hoc specimine, quantum
 utilitatis, ad historiam ecclesiasticam redundantis, ex hac Hi-
 storia libelli Torgensis undique eluceat, & expectari possit.

pag. 15.

17.

21.

JO. FRID. CHRISTII, PRO PATRIMONIO poetarum, in quo paganus quaedam fabularum sili- que antiqua vedolentis accusatur, orationes tres, accedunt nonnullæ in litteras ac doctrinæ in varietatem excursus.

Lipsiæ ex officina Langenhemiana cl. 1600. CCXXXV.

8. 6½ pl.

Aνευ προσμίξου καὶ παθῶν ccl. auctor rem statim ipsam adgreditur, probe omnino cognoscens, quod nobile ac generosum vitium non egeat hedera. Primæ

4.

ora-

orationi occasionem dedit in Theſei vita Plutarchus, ibi commemorans, ultimæ antiquitatis hiftorias vaſtas ac tales omnino eſſe, ut in eis ſola poetarum ingenia ſciant habitare. Inde nomen patrimonii poetarum originem cepit, quod vir acutiſſimus libello impoſuit, ac magno ingenio defendit. Nimirum, hæc poetiæ ratio eſt, ut mirifice inſtruatur doctis ac bonæ mentis pleniffimis imaginum inventis, omnique hiftoria fabulari; e quibus quantumvis adſpectu primo inanibus rebus, ideoque a cetera mortalium turba relictis, pulcherrima & maxima, quæ animus cogitare poteſt, doctrine ac veri opera fingendo extollat. Ita demum & prodeſſe poſſunt, & delectare, Poetæ, ita in animos ſe mortalium inſnuant, eoſque, velut aſtutia ſalutari, fallunt. Nomen eſſet mutandum, ſi fictio deferenda. Non quippe ſufficit pedibus verſum comprehendere. Corpus eſſet ſine ſpiritu ac mente, poema, ni ſublimius quidquam & quaſi divinum animaret. Hic eſt ille ἐννοεῖσθαι, quo recentia condunt, & naturam imitati, novum pingunt viridarium, ubi dubius animus inter amoenitates plurimas hærens, ſtatui velut primo reſtituitur. Quæ cum ita ſint, male agunt, qui & fabulis cunctis, & verbis, ſacris forte profanis quondam inſervientibus, poetæ interdunt. Sive enim in ſono ita peccatur, ſive in re, amens eſſet, qui prius adſequeretur, ſtupidus qui poſterius. Nec poeta mente fovit ſacra jam diu ſepulta: neque ideo quiſquam complectetur. At vetuit DEUS, profanorum numinum nomina frequentare. Vetuit, cum periculum eſſet: uſum vetuit cultui junctum.

pag. 27. Secus ſi foret, cur ipſi divini homines adhibuerunt? Sed diſtinctius rem oratione altera contemplantem A. ſectemur. Quadrifariam hic partitur, quam nonnulli accuſant, paganitatem. Aut ineſt eadem in verbis ſingulis, aut in quibuſdam formulis ſermonum, aut in dictione, atque illius figura & ornamentis, aut denique in argumento. Conceditur hic, ante omnia fugiendam eſſe quamcumque ac ſine mente antiquitatis æmulationem; ſed diligenter ſunt a lupinis ærea ſeparanda, ne pariter abjiciantur. Difficillimum eſt auream conſequi mediocritatem: facile vero in alterutram partem animus titubabat.

bat. Quod si quid semel accusare coeperis, vix detinere, quin progrediaris nimium & grafferis. Id & vitium est huiusmodi vituperatorum, in ipso innocentiae regno quibus monstra criminum adparent; dum nimis arctos terminos vitii atque virtutis confundunt. Ne iuremus per numina ficta, eadem ne invocemus: fictis illorum nominibus rem veram fittere, sensum moralem infigere mentibus, brevius ac suavius plurimum dicere: hoc nemo impium credet, nisi simul S. Lucae diem dixerit, quod Jovis, Mercurii, Jovis puerorum, sive Castoris ac Pollucis, nomina usurpavit. Tertia demum oratione stabilitur, quod multiplex sit fabularum usus, curque hæc, prima specie puerilia, non modo ad ætatis primæ mentem formandam, verum etiam ad commentandum scribendumve super omni humana sapientia, inventu & usu aptiora sint, quam historiarum gravissima fere testimonia. Videmus id in pueris nostris, qui fabellis Aesopii magis trahuntur, quam historiis, vel *πραγματισταίως* consignatis. Nescio quid hic reperitur coactum magis, ac severum; quod ibi vel penitus abest, vel mitigatur. Quanto suavius ac potentius movebunt fictiones poetarum, antiquis jam imaginibus, vel ideo velut magis venerabilibus nixæ. Refutatur hic, cum aliis, præsertim Erasmus; ac singularia de eodem nonnulla memorantur. Sed nos ad proximos excursus, tanquam totidem amoenissima diverticula, progredimur. Primus inscribitur: auctoritates dictorum excitatæ, atque oracula sacra Exod. XXIII, 13. Deuter. XII, 3. Of. II, 16. 17. Zach. XIII, 2. exponit, illustrat, purgat. Alter de illis agit, quæ pro fabulis poetarum vulgo jactantur. Sunt eadem vel dicta sacra, vel exempla, non omnino vetitum esse sanum fabularum usum indicantia. Sequitur narratio de iis, quæ contra hunc antiquum stili colorem, ex instituto scripta sunt: quæ, & latino, & patrio, & etrusco sermone consignata, non sine iudicio critico sistuntur. Succedit diversa disputatio de his, qui defendunt a piis poetis falso inflictum paganitatis crimen; cujus sub finem elegans, *memento mori*, in æde sacra Bonifolienfi rhythmis germanicis inscriptum, exhibitur.

pag. 49.

50.

72.

76.

77.

82.

- pag. 89. betur, & a Nostro pariter versu latino redditur. Quinta porro agit de Gu. Budæi, in augendam e præcis vocabulis rem factorum, studio. Ubi quidem ejusmodi occurrunt Budæanæ loquutiones, in quibus adhibendis merito cauti esse Christiani debent, præsertim cum & alias puritas stili cum re christiana conciliari queat: neque evēhantur divina mysteria, quin potius deprimantur, profanis ubi fabulis comparaveris. Neque tamen iidem disistatur, plurimas inter easdem ita esse instructas, ut laude sua non careant, rerumque intelligentiam non adjuvent parum. Sexto excursu manifestatur iniquitas judicii super paganitate, exemplo Tassii prodita, in opere cujus, christiana pietas, dum Godofredum celebrat, argumentum est. Penultimo de Prudentii carmine disseritur, Kathemer. VIII.
97. Kal. Jan. v. 60. 65. 73. 92. 112. Tandemque postremo de Erasino, picture aut graphices perito, neque experte reliquæ videri artibus elegantie, sed humorum veterum interprete minime idoneo. Non licet ex istis omnibus viretis plura decerpere. Sarta sint eruditis, pleno agmine ac certatim vilitatis. Neque enim tam invidi erunt poete, ut hoc sibi peculiare ambulatorum velint. Habeant prærogativam, in patrimonio suo; sic autem, ut, veluti domini liberales, adspetum atque usum concedant civibus suis, atque amicis.

COURS DE BELLES LETTRES &c.

h. e.

AMBITUS ARTIUM HUMANIORUM
*per Exercitia descriptus.*Parisius T. I. 1747. 12. maj. plag. 18. T. II. ib. 1748.
plag. 19.

Hic liber anonymi scriptoris, ea doctrinæ ac judicii elegantia compositus est, ut Celeb. Rollini aut discipulum, aut æmulum, facile agnoscat. Longius autem hic progreditur, atque universarum artium elegantiorum Encyclopædiam promittit: ad quam tradendam excitatum se fatetur harum literarum summa ad omnem vitam utilitate, qua vel

vel ipsam Historiam, & cum Chronologica ac Geographica Naturalem scientiam, longe superent, quarum jam pridem idoneæ Institutiones legantur. Quam de præstantia artium sententiam suam inde confirmat, quod ad formandum illum pulchri sensum, quem gustum fere vocant hodie, unice comparatæ sint: qui, quanta res sit, & quantopere eo ipsa virtus adjuvetur, diversa præfatione pene tota differit. Reliqua enim parte exponit de scopo ipsius operis, nec non de ratione, quam in universa tractatione sit secutus. Fatetur autem, se non doctis hominibus, sed pueris & adolescentibus, immo alteri quoque sexui scribere; neque id eo fini, ut eruditos reddat, sed elegantes, & aptos ad ferendum de ingeniosis operibus iudicium. Igitur hæc institutiones complectentur quidem elegantiorum literaturam, quatenus a Græcis, Latinis, & Gallicis ingeniiis culta est: sed tamen primas tenebunt Gallica. Reliqua si qui penitus cognoscere velint, iis eruditos academiærum, præsertim Parisiensis, doctores facile satis facturos. Cæterum his duobus Tomis, sola Poëtica, neque hæc tota, continetur. Primus enim de poësi Apologorum & Pastoritia: alter de Lyrica, Satyrica, & Epigrammatica exponit. Quibus, ad finem secundi Voluminis, accesserunt Epistolæ Sex, de Phrasi Gallica cum Latina comparata, ad Cel. Olivetium. Reliqua poematum genera, Dramatica & Epica, sequentes Tomi habebunt: quibus absolutis, Epistolarum, & Oratorum, nec non Historiæ scribendæ leges, succedent. Ratio tractandi hæc Auctori Doctiss. placuit, ut in quovis Exercitio, singulis Capitibus, 1) Principia & regulas, de Natura & indole cujusque generis, brevès & sufficientes tradat; 2) historiam ejusdem texat, & præcipuos Auctores recenscat, qui apud Græcos, Romanos, & Gallos in eo elaboraverunt; 3) Exempla selecta omnis generis ex iisdem Auctoribus subjiciat, quibus varæ observationes accedunt, quæ ad augendum & dirigendum iudicium pulchri in adolescentulis mirifice sunt accommodatæ; 4) denique finitur tabula interrogationum, repetitioni inservientium.

Antequam ad formas poeseos modo narratas pergat Auctor doctiss., generales quasdam prænotiones tradit, ea fere complexas, quæ in rhetoricis institutionibus tradi solent. Agit enim conjunctim de formis dictionis & cogitationis, quas primo, ex disciplina dialecticorum, dividit in Notiones, Judicia, & Ratiocinia. Deinde Idearum formas enumerat, tum quas dialectici celebrant, tum maxime quarum in rhetorica usus est, simulque his respondentem loquendi formas definitionibus & exemplis explicat. Sequuntur regulæ Dispositionis, Figure insigniores, stili præcipua genera, sententiæ var. Postremo de mentis humanæ facultatibus, Ingenio, Intelligentia, Sagacitate, Judicio, & Phantasia, item de commotionibus animi, & de Gustu, seu sensu pulchri, quæ maxime necessaria videbantur, commodo ordine, nec sine suavitate exponit. Nunc de Apologis sermo incipit: quem dicit esse Narrationem actionis Allegoricæ. Narrationis virtutes præcipuas facit Brevitatem, Perspicuitatem, Verisimilitudinem, Oratum. Genera apologi constituit ex actorum diversitate, qui vel homines sint, vel bruta animalia, vel utrique: partes vero duas, Narrationem, & Præceptum, illa quali inclusum. Actionem vult esse unam, præcepto aptam, neque ingenio actorum repugnantem: Præceptum sit perspicuum, breve, & exquisitum, hoc est, quod cognovisse juvet; stilus denique simplex, facetus, familiaris, suavis, & naturali pulchritudine conspicuus. Hæc fere sunt præcepta Nostri de Apologis. In historia hujus generis laudat Aesopum, Phædrum, & Fontanium, a quo solo apologum gallicum ad fastigium suum perditum recte judicat. Phædrum mirifice probat, & p. 94. recitat verba Fontanii, contentis, *se non alia ratione adductum esse, ut tot ornamenta suis apologis quæreret, quam quod vidisset, se Phædri concinnam brevitatem assequi non posse.* Etiam in examine exemplorum, aliquoties Phædro concedit Fontanius: e. g. p. 115. 131. Hæc repetita sunt ab Aesopo, Phædro, Horatio, Fontanio, & Motteco. Capite ultimo hujus exercitiî, regulas quasdam pronunciandi s. declamandi, tum generales, tum apologis accommodatas, adolescentulis commendat.

Ab apologis transit altero Exercitio ad Idyllia, quæ, quoniam ligata oratione scribi solent, tractationem de ratione versuum pangendorum, & de carminum generibus apud Græcos, Romanos, & Gallos, præmittit. Quæ de his rebus Auctor scripsit, cum satis nota sint, nolumus iis hic repetendis immorari. Hoc tamen omnino præterire non possumus, ausum esse eum, versibus veterum incommoda quædam objicere, quibus careat scilicet Gallorum suorum versificatio. Quasi vero æquum sit, eos, qui egestatis incommodis plurimis maximisque premantur, jactare se contra divites. Est autem alterum horum incommodorum, si diis placet, latinæ poetæ, quod coguntur interdum lege metri longis syllabis uti, ubi res postulabat breves, & contra; ut in hoc Horatii

Tarda necessitas

Lethi corripuit gradum;

ubi, si aptus sit dactylus in voce corripuit, eundem minus convenire *Tardæ necessitati*. Verum, si ita placebit ad vivam omnia refecere, in lugubri argumento prorsus abstinere dactylis, hoc est, metro saltim elegiaco, oportebit, immo in ipsa voce, Tarditas, media non corripit, sed cum reliquis produci debet, ut rem imitetur pronuntiatio. An vero in gallica lingua & poetæ talia caventur? Alterum incommodum versatur in eo, quod Latini non fecant singulos versus in medio, mora interposita, quemadmodum Galli faciunt: unde hoc consequi putat, ut aut nullibi possis quiescere, aut si quiescas, mensura & cursus versuum impediatur. Magnum profecto vitium! quod scite admodum vitant nimirum cum reliquis gentibus hodiernis Galli, incurrendo in aliud longe etiam majus. Namque hæc recentiorum cæsura, vel potius incitio, quæ post tertium quemque pedem fieri solet in metro alexandrino, non modo egregie *novotus* facit versus nostros, sed & cursum orationis, imprimis concitata, inter, estive, & semper moratur. Sed hoc non agimus. Cap. I. de natura & præceptis Idylliorum exponit. Ecloga, sive Idyllium, est imitatio vitæ rusticæ, cujus omnes delicias & suavitates poeta conatur describere. Debet igitur pingere ipsam vitam agre-

stem Musa rustica, idque iis coloribus, qui ipsi soli conveniunt. Hæc sola regula si valebit, uti debet certe valere, veterum Idyllia recentioribus plurimis longe erunt præferenda. Sunt autem vitæ rusticæ, quam hic intelligimus, propria bona, Tranquillitas & Simplicitas: unde, quæcunque his non repugnant, locum in Eclogis invenient, reliqua omnia exulabunt, licet sint vitæ rusticæ adjuncta. Ex his facile docet Auctor, quales tribui debeant animi characteres Pastoribus, & quæ sint stili pastoralis virtutes. Sequitur historia hujus poetæ, quæ vitas & laudes Theocriti, Moschi, Bionis, describit, quæ ita inter se comparat nos, ut dicat, Theocriti Idyllia agi sibi videri in silva aut prato ridente, Moschi in urbe, Bionis fere in theatro. Deinde laudat Virgilium, Calpurnium vero & Nemesianum vix attingit. Italos, dicit, ita depravasse pigmentis suis faciem generis bucolici, ut vix agnosci possit. Ex suæ gentis poetis, feliciter in eo versatos esse Comitem de Rancan, Segræum, & ingeniosam feminam Deshulieriam, cujus eclogis vix deesse aliquid ad perfectionem, dicit, nisi quod fere semper in eodem argumento querulo versentur, & nimis prope ab Elegia absint. In exemplis, primo loco ponit Theocritea, Bucoliastas, Cycloperem, & Piscatores, (quos etiam ab iniqua censura Cel. Fontenellii præclare vindicat;) item Cupidinem Mellilegum, cum Anacreontis Oda ejusdem argumenti comparatum. His succedunt, Amor fugitivus, & Europa Moschi, nec non Adonidis sepulchrum ex Bione. Sequens caput sistit Daphnim, Silenum, & Gallum Virgilit. Horum omnium non modo versio gallica, prosa, sed ipse etiam contextus græcus & latinus, illi subiectus hic legitur; quod idem ubique, in omnibus exemplis ex veteribus repetitis, observatum est. Denique Gallica quædam auctorum antea laudatorum excutuntur.

Exercitium Tertium, quod de Oda inscribitur, universam poësin lyricam veterum & recentiorum, una cum elegiaca, comprehendit. Itaque cap. I. quod præcepta habet de Enthusiastico poetarum, de Sublimi, de Abrupto, (Ecart), de digressionibus, de neglectu ordinis odas decente, de formis
oda-

odorum, sacra, heroica, morali, Anacreontica & Pindarica, item de Cantatis, quas vocant, hodiernis, agitur, quibus denique pauca quaedam de Musica adjiciuntur. Capite historico, hujus generis in poetis lyricis primi nominantur divini vates, Moses, Debora, Judith, Prophetae, & imprimis David. Deinde memorat Pindarum, quod nomen non magis poetæ, quam ipsius enthufiasmi proprium videatur. Ejus odas difficiles esse tribus de causis: 1) sublimitate sententiarum, 2) audacia volatus, & 3) roitate verborum, quæ excogitarit magno numero. Sequitur Sappho & Anacreon, post quos Horatium, principem & unicum Romanorum in hoc genere, commendat. Sux gentis lyricos producit præter Malherbium & Comitem de Racan, solum Ruficum. In exemplis est Prima Olympiaca Pindari, cujus initium ab obtreclatione Perralti istius defendit; item Duodecima, & nonnulla Anacreontis. Ex Horatio quinque repetit, quæ cap. 4. illustrat. Cap. 5. habet Gallica. Capite 6. Psalmi Davidici, CIII. & CXXXVI. ad regulas poeseos exiguntur. Cap. 7. de Elegia agit, ad quam sufficere putat argumentum querulum, neglecto illo præcepto Horatiano, de versibus impariter jungendis.

Exercitatio IV. in Satyram instituitur, quam vocat Poematis genus, quo vitia hominum aperto Marte petantur. Verbis, *Poematis genus*, iis satis facere studuit Auctoꝛ, qui satyram esse *justum poema* negarunt. Reliqua eandem a Comoedia fecernunt, quæ vitia oblique impugnat. Putat autem Satyræ quasi fontem esse atrocitatem s. malitiam quandam mentis, quæ Virtutis amore se tegat, ut vitia profindere tanto securius possit. Itaque genus hoc per se probari posse negat, sed cognosci tamen haut exiguo cum fructu, modo caveant legentes, ne contagio poetæ sua virtus corrumpatur. Cæterum, Satyram esse vel Epicam, vel Dramaticam, vel didacticam, & modo Sermonis, modo Epistolæ nomen gerere. Originem Satyræ apud Græcos, ejusque faciem apud Livium Andronicum, Ennium, Pacuvium, Latinos homines, item rationem Satyræ Menippeæ Varronis, explicat. Lucilius novam ei formam induit, quam in Horatio, Persio, & Juvenale,

nale, retinuit: quorum triumvirorum merita, & animi characteres, a nostro diligenter describuntur. Ex sua gente Mathurinum Regnierium, & Boilavium Despreocium, nomen sibi ex satyra illustre peperisse, quorum posteriorem multa habere cum Horatio communia, & æque propemodum longe ab Juvenale recedere, ingeniose ostendit. Persium ita laudat, ut reliquis omnibus tantum non anteponat. Nunc iterum sequuntur Exempla horum auctorum, observationibus idoneis illustrata.

Ultimum in Exercitiis hujus Voluminis locum obtinent Epigrammata, quorum exempla Græca sunt in Maximi Planudis Anthologia, Latina Catullus & Martialis; Gallica Marotus, de St. Gelais, & Gombaut suppeditant magno numero. Requiritur autem in epigrammate sententiam non semper ingeniosam, sed jucundam cognitu, & breviter feliciterque conclusam. Duas cujusque partes facit, expositionem rei, quæ sententiæ ansam dedit, & ipsam sententiam s. argutum, quæ tanquam pungat legentem & delectet. Primam ejus virtutem esse breviter; alteram suavitatem, cujus variae sint multiplicesque causæ; tertiam felicitatem, quæ partim a metro, partim ab elocutione proficiscatur. Neque vitia epigrammatum præterit intacta, obscenitatem, falsitatem sententiæ, ambiguitatem insulsam verborum, hyperbolen, quæ quidem suavitatem & gratia careat, humilitatem. Post paucas, de generibus quibusdam epigrammatum recentius excogitatis, præceptiones, finit exemplis Anthologiæ, Catulli, Martialis, Maroti, suo more illustratis.

Restat nobis sermo de Epistolis supra memoratis, de Phrafi Latina cum Gallicismo comparata, atque ideo adjectis huic opusculo, quod & earum argumentum ad litteras elegantiores pertinebat, & rationem eas discendi planiorem reddere videbantur. Agunt enim de *inversione naturalis verborum ordinis*, quæ latinæ orationi vulgo objicitur; ac plurima continent, iis maximè utilia cognitu, qui interpretationem veterum scriptorum suscipiunt. Vulgaris versatur opinio, nemini ignota, Latinorum summam esse in collocandis partibus orationis liber-

libertatem: gallico contra sermone loquentibus, constantem & definitum ordinem imperatum esse, quem migrare nefas sit, et quo nominativus semper præcedat, quem deinceps verbum, casus verbi, & ita porro, sequantur. Itaque hoc agit Auctor Doctiss. i Epist. ut, utrum sic se res habeat, an forte in Gallica potius sit turbatior ordo, disquirat. Cum omnis perturbatio respiciat ordinem, qui sit turbatus, videndum est 1) de naturali ordine cogitationum 2) de naturali ordine verborum 3) de ordine cuius linguæ naturalis, tum respectu cæterarum, tum ipsius in utraque orationis forma, prosa & metrica. Ideæ pariter & voces sunt imagines, illæ quidem rerum, hæ idearum. Itaque illæ res, hæ ideas quam fieri potest accurate referre, h. e. non modo iis similes esse, sed eodem etiam, quo res, ordine sibi invicem succedere debent. Quare cum redeat res omnis ad naturalem ipsarum rerum ordinem: merito quærit Auctor Doctiss. qualis is sit? Invenit autem duplicem, moralem & metaphysicum s. logicum. Illum dicit, qui a scopo loquentis pendet: hunc, qui est inter duas res, quarum respectum mutuum in se consideramus, e. c. si dicas: Sol est rotundus, sol tanquam subjectum enuntiationis ordine logico præcedit, sequitur attributum, rotunditas. Si vero hoc agas, ut doceas alterum rotundum esse solem, sitque prior in animo tuo rotunditas quam sol, ordine morali subjectum attributo postponitur. Hunc igitur ordinem moralem, esse etiam naturalem, ita ostendit noster. Cognitio rei & attributorum ejus, in *mente nostra* semper præcedit ejus desiderium, aut abominationem. Idem ulu venit in *aliis*. Si cui indicare vis, fugiendum esse, ostendas primo serpentem: neque enim fugiet, nisi sciat cur? Ita etiam si gestu petimus panem, primo digito panem, deinde nos monstramus. Itaque dubium non est, quin ordinem naturalem sequantur Latini, dicendo: *Serpentem fuge: panem præbe*, quem contra invertit Gallus dicens, *Fuyez le serpent &c.* Hoc principium Auctor doctissimus, tota hac epistola, varie applicat ad plurima auctorum exempla, & peripicue docet,

valde verisimile esse, non in Latina aut Græca, sed in Gallica, & quæ hujus hæc in re similes sunt, linguis inversionem fieri.

Epistola II. causas invenire & explicare conatur, unde fit ista inversio in gallica lingua. Latini vix unquam invertunt aliquid, nisi propter numerum. Apud Gallos contra suos, invenit Noster, præter hanc, duas maxime causas inversionum. 1) quod terminationibus casuum carent in nomine, quas habent Latini. Hinc enim dicere licet his: Patrem amat filius, sine ambiguitate; quod secus est in gallica lingua, ubi nominativus & accus. sono dignosci nequeunt: unde loco fuerunt distinguendi ita, ut nominativus semper antecedit verbum, accus. sequatur. Quod ut plenius doceat Vir ingeniosissimus, erudito & subtili excursu originem & fundamenta illius rei explicat, quam Genium linguæ vocant; quam tamen disputationem nos propter spatii angustias satis habemus indicasse. 2) Altera causa inversionum est ratio verbi gallici, quod ad formanda tempora, modos, voces, (quæ omnia latini unica terminatione exprimunt,) pronomine, particula, & verbis auxiliaribus opus habet. Auctor etiam hanc causam copiose edisserit, & scite ostendit, quænam & quales inversiones naturalis ordinis apud suos ex hoc fonte manaverint. Accurate etiam respondet ad objectionem p. 56. & concludit tandem, multas esse constructionis latinæ præ gallica commoditates, nonnullas tamen vicissim hujus præ illa.

Epist. III. Regulas interpretandi XI. ex superiori doctrina nascentes, proponit. Qui veteres auctores alia lingua interpretantur, plerumque non tam laborant de sententia auctoris inveniendâ & exprimendâ, quam de ea ordine eodem & habitu gallicæ reddendâ, quo in latino contextu induta est. Ad quam rem recte, si quid iudicamus, putat requiri, si non tantum ingenii, cæte non minus, forte etiam aliquanto plus iudicii, quam in scribendo auctor adhibuit. Similes sunt linguæ hominibus, qui licet communem omnes naturam habeant,

beant, tamen proprietatibus quibusdam sunt diverſi: quas ſi probe noverit interpres, uti debet, ſequentia obſervabit. 1) Non mutabit ordinem rerum ipſarum, ſive facta ſint, ſive ratiocinia: is enim non proficiſcitur a linguae genio. 2) Retinebit etiam ordinem idearum, certe membrorum cujuſque ſententiae. 3) Non diſſolveth periodos, quamvis longiores. 4) Conjunctiones omnes orationi relinquet, earumque nec locum, nec mutabit ſignificationem. 5) Adverbiis ſuum locum aut ante aut poſt verbum adſignabit, prouti aut emphaticos, aut numeri leges, poſtulabunt. 6) In ſententiis proportionalibus eandem ſymmetriam partium aut relinquet, aut compenſabit; e. g. in hac: Animi imperio, corporis ſervitio magis utimur. 7) Si quae ſententiae illuſtriores occurrent, earum ſplendorem in interpretatione neque augebit, neque imminuet. 8) Cavebit, ne pereant figurae ſententiarum; reliquas dictionum ſimilibus compenſabit. 9) Proverbia, ſi qua occurrunt, proverbiiſ aliis reddere conabitur. 10) non temere Interpres commentatoris partes ſibi arrogabit. 11) Ut interpretationi perſpicuitas, numerus, ſuavitas, & vigor conſtet, ordinem auctoris aliquando deferet. Hujus ultimi praeccepti ſententia, reliqua hujus epistolae parte declaratur. Quae ſequuntur Epistolae III. & V. cum de inverſionibus in ſermone Gallico agant, & an poeſis gallica eas neceſſario requirat? poterunt cae a nobis rectius praetermitti. De VI. vero, eaque ultima, vel tria verba addere placet: quomodo poetas transfundere in alias linguas deceat? Verſionem eorum poeticam talem, quae poſſit archetypo aequiparari, negat omnino fieri poſſe: id quod exemplo & teſtimonio ipſius Virgilii, & quanti poete! confirmat, qui facilius eſſe dixit, Herculi clavam, quam Homero vel unicum verſiculum eripere. Ridet igitur Noſter Virgilios, ſcilicet, ſuae aetatis, qui, cum univerſam Iliadem verſibus reddere audent, cum myriadibus Herculum luctari ei viſi ſunt. Itaque poete feliciter vertentur proſa oratione, quae etiam tonum poeticum facile aſſequetur, ſi quantum ejus fieri poteſt, maxime verbum verba reddiderit.

Hoc tum exemplis aliis, tum Oda Horatiana a se versa, illustrat Auctor doctissimus, & additis observationibus nonnullis imprimis cavet, ne quis servilem intelligat quam ipse suadet versionem literalem. In judicio hic omnia esse recte monet: versiones autem nisi his, qui plurimum judicio polleant, non esse permittendas.

*STORIA DEL VESCOVADO DELLA
Città di Siena, id est, Historia Episcopatus urbis Senarum,
Scripta ab Equite JOANNE ANTONIO
PECCI, Pavilio Senensi & Academico
Inbronato.*

Luccæ 1748, 4. apud Salvatorem & Joannem Dominicum
Marescandoli. Cum licentia Superiorum. 2 Alph.
10 plagg.

Exhibetur heic, Lector, Tibi historia specialis ecclesiastica, in qua congruenter ordini temporum recensentur vitæ ac gesta Episcoporum atque Archiepiscoporum, qui Senis egerunt, floruerunt, excelluerunt. Diplomatum actisque publicis, quorum pars nunc demum in lucem prodit, testimoniis scriptorum, ac documentis fide dignis, Opus, Emin. Cardinali Silvio Valenti Gonzagæ consecratum, ubique adparet superstructum. Ill. Auctori visum fuit operæ pretium, supposititia obelo notare, in dissensum auctorum accurate & diligenter inquirere, vera a falsis separare, probabilia in rebus obscuris plura facere quam minus probabilia. Dissertationem Operi præmisit isagogicam, qua de antiquitate Senensium, ipsiusque Episcopatus, disserit. Tuscane Senas tribuit Ptolemæus. Plinius III, 5. Romanos deduxisse in Hetruriam tres colonias, Rusellanam, *Senensem*, Critoniam, refert. Ex quo ibi doctrina Jesu Christi fuit disseminata, coeperunt Episcopatus. Circa annum 853. ibi floruit Episcopus Canzicus, qui cum Petro Aretino Episcopo de
fini-

finibus quarundam parochiarum habuit controversiam. Dilucet id ex Actis promtuarum ecclesiarum Aretinarum, quae Muratorius ipse pro genuinis reputavit. Sunt, qui initia Episcopatus Senensis in saeculum collocant quartum. Alii faciunt propiora. Auctor, testimonia varia sigillatim de antiquitate illius Episcopatus exhibuit. An Cefena fuerit eadem ac Sena, *Sena*, doctè disputat. Cefenae Episcopi jam saeculis III & IV floruerunt. At hi fuerunt subiecti ecclesiae Mediolanensi. Noster, Cefenae Episcopum esse Senensem, non dubitat. Orlandus credit, ecclesiam Senensem saeculo quarto obnoxiam fuisse Episcopo Aretino, inscriptione apocrypha inductus. Florianus, *Sinnae* Episcopus, a. 313. interfuit synodo Romanae, qua, Melchiade Episcopo Romae praesidente, causa Donatistarum fuit sub examen vocata. Testis est hujus rei Optatus Milevitanus L. I. *contra Parmen.* Carolus Sigonius ibi legit *Sena*; alii maluerunt intrudere *Cefena*. Noster pro *Sinna*, quae sit Sena, pugnat. Archiepiscopale Capitulum Senense constat nunc ex Praeposito, Decano, Archidiacono, Archipresbytero, Primicerio, Thesaurario, ac XXI Canonicis. Capellani XI de die ac nocte horas frequentant canonicas. Sacerdotes CXX in templo urbis sacra faciunt, seu in basilica ejusque partibus. Sacellani praeterea ei adfunt duo, & Clerici XXVIII. Dioecesis Archiepiscopalis complectitur XII Vicariatus. Singulis subfunt parochiae, abbatiae, collegia Canonicorum, Praepositurae. Ex serie Episcoporum atque Archiepiscoporum pauca liceat delibare. Ultra Luciferium, ad a. 306. poni solitam, nemo facile progreditur. Ab eo primordium tractationis cepit Auctor. Florianus ad a. 315. collocatur, ob testimonium Optati Milevitanus, quod tamen alii aliter interpretantur. Ad annum 440. prodit Dodo. Eusebium, Episcopum Senensem,prehendimus inter eos, qui a. 465. concilio Chalcedonensi subscripserunt. Magnus I a. 520. legitur in Actis pag. 3. controversiae, inter Episcopos Aretinum & Senensem anno

142 AD NOVA ACTA ERUDITORUM

715. agitata, apud Muratorium *Hist. medii ævi* To. VI, *Diss.* 74. Maurum I ad an. 565. ponunt vulgo. Maurus II interfuit an. 648. concilio Lateranensi, quod coe-
 pag. 7. git Papa Martinus. Dolendum est, varias recensio-
 in esse lacunas, quas explere nemo potest. Silent enim te-
 ftes. Silent sæpius Acta publica.

Quæ Ughellius, Ugurgicus, Giglius, Orlendus, me-
 moriæ prodiderunt de Episcopis Senensibus, passim Au-
 ctor emendavit vel supplevit. Synodum sextam Romanam,
 ab Agathone Pontifice convocatam, cui interfuit Vitalia-
 nus II Senensis, recte ponit in annos 679 & 680. Adeo-
 10. datus, an. 712. circiter electus, habuit de finibus Episco-
 patus cum Episcopo Aretino controversiam, quam dijudi-
 16. cavit Ambrosius, Regis Ariperti Major domus. Senten-
 tiam iudicis, post Muratorium, ex Actis produxit noster,
 notans Muratorium, qui ex eis angustos limites dioece-
 35. seos episcopalis Senensis collegerat. Confirmationem Re-
 gis Liutprandi denuo divulgavit, æque ac litteras Step-
 49. hani II Papæ ad an. 752, Ansfredo Episcopo Senensi
 adversas, qui ad Regem Aistulfum contra Pontificem Za-
 chariam causam detulerat, quæ sibi inde ab Adeodati æta-
 te cum Episcopo Aretino intercesserat. Andreæ II men-
 tio fit ad an. 795. in diplomate Caroli Magni, quod ex-
 54. hibetur. Carolus se inibi adpellat Regem *Francorum*
& Romanorum & Longobardorum. Anathasium nobilitavit
 sententia cognitorum Lotharii Imperatoris, qui an. 833.
 causam Episcopi Aretini sustentarunt, dicti vulgo *Wiffi*.
 64. Lotharius ipse sententiam eam diplomate corroboravit, quod
 jam legitur apud Muratorium in *Hist. medii ævi*, To. V,
 83. p. 927. Joseph *archicappellanus Domni Imperatoris* deci-
 sioni Leonis IV subscripsit post Leonem, & ante Johan-
 nem Archiepiscopum Ravennæ. Lupus III ad an. 881.
 legitur in Acto publico, Episcopi Aretini causæ faventi.
 Theo.

Theodorici ad annum 913. in Regis Berengarii diploma-
 mate, quod exhibetur, mentio est. Ad annum 999, im- pag. 102.
 perante Ottone III, Hildebrandus in Acto occurrit pu-
 blico, ad verbum descripto. Leo an. 1027. in Aretina con- 107.
 troversia, denuo mota & decisa, legitur. Johannem II
 reddiderunt memorabilem chartæ nonnullæ publicæ, ac præ-
 cipue Imperatoris Henrici III diploma, cujus monogram- 121.
 ma habet aliquid peculiaris. Amadeum II ad an. 1073.
 nobilitarunt litteræ quædam *Beatricis Comitissæ ac Duca-* 126.
triciæ & Alexandri II. Rudolphi, Canonici basilicæ suæ an.
1082. agros donavit plurimos. Testes sunt ejus litte-
 ræ. Eas in medium produxit Auctor. Ranierius I in
 Abbiam monasterii S. Salvatoris donum contulit benignum.
 Exstant etiam chartæ publicæ, ab Episcopis Senensibus po- 151.
 stea datæ, quas Auctor diligentissimus lectori noluit in-
 videre. Edidit idem Imperator passim diplomata,
 nondum antehac evulgata. Fridericus an. 1185. di- 180.
 ploma dedit, cui subscriptus cernitur *Gotifridus Imperialis*
aulæ Cancellarius vice Philippi Colonienfis Archiepiscopi &
Italiae Archicancellarii. Litteras Pontificum ibi bene mul-
 tas legi, antea nondum publicatas, quis ambiget? Aeneas
 Silvius Piccolomini, antea Episcopus Tergestinus, olim in
 Friderici III Imperatoris aula enutritus, in patria sua
 Senis an. 1449. ad 24. Oct. Episcopus fuit electus, Ne-
 rii successor, Pontifex inde Romanus 1458, 19 Aug. na-
 ctus successorem Senis Antonium II, Andrea Piccolomini 324.
 filium, quem Aeneas Silvius, tum Pius II adpellatus, pri-
 mum creavit Archiepiscopum Senensem an. 1459, d. 19
 April. Auctori e re visum fuit, ipsas litteras bullatas Pii II
 inte-

- pag. 333. integras heic inferere. Francisko II subjecit idem Pius II
Conventus Monachorum subjectionis Regularium an. 1460,
31 Aug. nec non *Abbatiam Et Monasterium SS. Trini-*
339. *tatis di Torri,* ut alia taceamus. Alexandro III coepit
gaudere basilica archiepiscopalis Senensis, qui Marcello Cer-
vini, Comite *del Vivo nella Montamiata* fuit an. 1695,
19 Decembr. natus, e familia Senensis urbis longe
amplissima, ac meritis honoribusque inde a mul-
to ævo corrusca.

❧❧❧ (145) ❧❧❧

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur.

SUPPLEMENTA.

Tomii VIII Sectio IV.

JOHANN. CHRISTOPHORI DE JORDAN,
*S. R. M. Hungariæ & Bobemiæ Consiliaris, Bobemici
aulici, de originibus Slavicis opus Chronologico-Geogra-
phico-Historicum, ab antiquitate litteris nota in seculum
usque Christianum decimum. Ex fontibus ipsis antiquis
scriptorum tum Romanorum, tum Græcorum, & ex histo-
riis variarum aliarum gentium ad res Slavicis illu-
strandis facientium, deductum.*

Vindobonæ, typis Gregorii Kurtboeck, & Joann. Jacobi
Jahn, Univ. typogr. 1745. Tomi duo, fol. T. I. Alph. 1.
plag. 8. T. II. Alph. 4.

Ad historiæ rectam & accuratam eognitionem inprimis pertinet, gentium antiquarum origines & fata cognoscere, Et quamvis hoc de omni historia verissime dici possit, Germanorum tamen res gestas sibi familiares reddituro, id quod hominem his in terris natum quam maxime decet, talem eognitionem inprimis esse necessariam, dubitabit nemo, qui, veteres Germanos non unam aliquam civitatem constituisse, sed ex variis populis, legibus, institutis, & magistratibus, a se invicem diversis, constituisse, cogitaverit. Ut taceamus, quamplurimas gentes, penatibus relictis,
T alic-

alienas sedes invasisse, ibique domicilium fixisse, quarum fata nisi quis in promptu habeat, nã is talpa coecior, hoc in eruditionis genere, multis difficultatibus & dubiis iam per se obsepto, continuo vacillabit, & in perpetuo in errores incidendi periculo versabitur. Inter gentes autem, quarum notitia harum rerum studiosis tam necessaria est, non ultimo loco ponendi sunt *Slavi*, quorum fata & res gestas viri eruditi accuratius describi, & cum orbe litterato communicari, diu desiderabant. Satisfecit huic desiderio illustris quondam hujus operis Aucto. Qui cum loca, Slavis quondam inhabitata, & ubi adhuc hodie eorum dialectus in usu est, sibi valde cognita reddere occasionem habuerit, ad hunc librum conscribendum animum appulit. Ediderat jam olim a. 1716 in academia Pragensi constitutus, elegantem dissertationem, *de archiepiscopatu, & connexione regni Bohemiae cum imperio Romano Germanico*, quae fundamentum hujus operis constituit, quod nunc, ex quo inde ab a. 1740. ubi ob bellorum turbas, quae iustitiam indixerant, a consuetis negotiis ipsi vacare licuit, ad umbilicum perduxit. Non quidem, uti more inter auctores librorum receptum est, praefationem operi praemisit, ex qua de toto ejus instituto, & libri partitione, posset hauriri notitia, verum ipsa ejus inscriptio lectores edocet, in quatuor partes universum opus abire. Prior pars 29 capitibus constans, introductionem in origines Slavicæ sinit, ubi de Slavis praecipue, tum vero & de aliis gentibus, quarum historiam ad Slavicæ res illustrandas facere putat, Boiis, Illyriis, Marcomannis, Quadis, Alamannis, Vandalis, Gothis, Herulis, Rugiis, Scyris, Hunnis, Langobardis, Gepidis, Boioariis, Thuringis, & Saxonibus, disseritur. Reliquae tres partes, quae totum alterum constituunt, apparatus triplicem continent: Chronologicum nempe, circa aeras s. rationes computandi; geographicum, circa Slavorum olim & nunc sedes; atque historicum, circa gesta & fata tum Slavorum, tum aliorum ad Slavicæ res illustrandas facientium populorum. De Boiis igitur & Celtis primo loco III. Auctor disputat. Boios, & in Italiam & in Germaniam migrasse, contendit.

tendit. Ex Livio nempe comprobatur, (cujus tamen neque librum neque caput, nescimus qua de causa excidit, (est vero Lib. V. c. 34.) Tarquinii prisci temporibus Ambigatum, Celtarum regem, sororis suae filios, *Bellovesum* & *Sigovesum*, in alias terras, quas Dii dederint, mittere statuisse. Horum alteri, *Sigoveso*, Hercinios saltus sortito datos fuisse, qui ex Helvetiis, Volcis Tectosagibus, & Boiis praecipue, populos exciverit. Helvetios & Volcas Tectosages, inter Herciniam silvam, Rhenumque & Moenum, amnes; Boios inter ipsam Herciniam silvam, confedisse. Terram hanc, Herciniis montibus undique circumdatam, a Boiis, *Boiohemiam*, id est *Boiorum patriam*, dictam esse, observat. Ab illo tempore triplices Boii fuerunt. Antiqui nimirum, in patria Celtica residui; Italici, qui cum altero fratre *Belloveso* in Italiam venerant, quique ipsam postea Romam ceperunt; Germanici denique. Quomodo Italici Boii, & ad summam potentiam excreverint, postea fere ad nihilum redacti, & unde subsequenter temporibus Romani in loco Pannoniae, qui *deserta Boiorum* appellabatur, colonias Sabariam & Scarabantiam condiderint, Ill. Auctor docet. Altera Boiorum magna migratio seculo quinto post Romam conditam accidit, quando duce Brenno, dein Leonorio & Lutario, in Dardanos, Thraciam, Bithyniam, & Asiam venerunt, condito ibi speciali regno *Galatarum* s. *Gallo-Graeciae*, quod civilis belli tempore inter Julium Caesarem & Pompejum A. V. C. 706. sub rege Deiotaro adhuc viguit. In tres autem classes Boii tunc dissepcebantur, *Twissoboios* nempe, *Trocmos*, & *Tectosages*. Eius migrationi, non tantum Boios ex Italia, sed & Tectosages ex Germania, inter Moenum & Herciniam Thuringicam, atque Boios ex Hercinia Bohemica interfuisse, A. existimat, Boii Bohemici primum insultum passi sunt a Cimbris, natione Germanica, quibus tamen prevaluerunt. Fata haec Cimbrorum, a Boiis Bohemicis repulsi, fere edisserit hic Auctor. Alterum insultum Boiis Bohemicis a Marcomannis imminuisse, circa finem saeculi septimi a condita Roma, quorum armis impares Boios, sedes suas sylvae Herciniae derelinquere coactos fuisse,

Pag. 2.

- Pag. 3. se A. observat. Hancexpulsionem Boiorum a Marcomannis pa-
 tratam, adhuc in statu populari, seu sub directione procerum
 constitutis, accidisse, & ad statum regium sub Maraboduo
 minime rejiciendam esse, autumat. Cumque mirum videri
 posset, Boios Marcomannis fuisse impares, qui antea Cim-
 bris tanta fortitudine resistissent, ingeniose conjicit Ill. Auctor,
 eos, gloria nationis suae, partem Illyrici & Asiae tenentis, in-
 citatos, his temporibus jam magis & magis vestigia popula-
 rium suorum legisse, & ex Bohemia maximam partem emigra-
 se. Quoniam vero Slavi ex Illyrico in Bohemiam venerunt, de
 hoc ipso terrarum tractu nonnulla A. disputat. Illyricum, seu
 Illyrii strictius acceptam, Iapydes, Liburnos, & Dalmatas
 comprehendere, observat: latissime vero, etiam Noricos,
 Pannonos, Moesos superiores, Dacos cis - Danubianos, &
 Macedones complecti, asseverat. Illyrii strictissime accepti,
 inter Scardonam & Macedoniam, primi fuerunt, qui sub po-
 testatem Romanam redacti sunt. Reliqui, quo tempore, &
 3-6. qua ratione eandem sortem experti sint, fuisse declarat. Ex
 populis Pannoniae inferioris, quos Ptolemaeus describit, in
 historiis de Caesaris Augusti tempore, non nisi *Breuci*, *Scor-
 disci*, & *Amantem* occurrunt. Quod quidem mirum ideo
 non esse potest, quoniam tempore Julii Caesaris, Boerebi-
 stas, Dacorum rex, terras sibi vicinas & non subjectas ad No-
 ricum usque devastavit, Augustus Caesar quoque Pannonio-
 rum devictorum juniores plerosque in alias regiones abdu-
 cendos vendidit, unde ad scriptores Augusto posteriores, no-
 mina tantum quaedam notiora pervenere. De populis Pan-
 noniae superioris, nec sub Augusto, nec post eum memoriam
 superesse, nisi de *Latovicis*, *Bois*, & *Cyticis*, observat. Ab *Offe-
 rivatibus* antiquis, *Ofs*, tempore Taciti, trans Danubium in
 tergo Quadorum positi, descendisse videntur. Populorum
 Pannoniae partem, ab evastatione Dacica raro cultore gauden-
 tem, Marcomanni & Quadi occuparant, usque dum Augu-
 stus A. V. C. 738. & 742 omnes reliquos Pannonos subju-
 garet, & ut Pannoniae Danubius pro limite esset, Marcoman-
 nos & Quados ultra ripam pelleret. In Illyrico, quod ad
 Orien-

Oriente situm est, plurimas & maximas gentes funditus perisse, ita, ut desertæ essent regiones per plurimum dierum itineris spatium, scribit A. in easque solitudines Romanos subinde colonias deduxisse, quamplurimis exemplis ostendit. Marcomanni & Quadi nationis Germanicæ fuerunt, ejus, quæ Svevica communiter vocabatur, & in multos populos particulares dispecebatur. Institutum harum gentium fuisse, ex centum pagis, quos inhabitabant; millia ex singulis, adeoque centum millia armatorum, ad terras vicinorum depopulandas mittere, reliquis domi manentibus, atque agris colendis vacantibus, A. operose observat. Ab hoc evagatorio belandi modo, a germanica voce *Schweben* i. e. *vagari*. Svevorum nomen descendere putat. Talem igitur expeditionem unius anni, tempore Julii Cæsaris, contra Boios, Herciniæ sylvæ incolas, instituerunt, quæ iis adeo feliciter successit, ut Boios, per crebras emigrationes in Illyricum & Asiam multum attritos, sedibus suis plane pellerent. Hac autem victoria obtenta, non uti alias solebant, domum reversi sunt, sed terram eam sat fertilem, & ceteroquin undique fere Svevicis gentibus inclusam, retinere statuerunt, partem gentis suæ, cum uxoribus, liberis, cæteraque familia, eo inducentes. Novi hi istius regionis incolæ, *Marcomanni* sunt dicti, vel a Germanico *March*, limes, quasi limitanei viri Svevicarum gentium adversus Vandalos, & Danubium, quem fere attingebant; vel a *March*, medulla, quasi homines, qui alios robore & virtute bellica longissime superarent. Cum Ariovistus, Germani exercitus princeps, Gallias cum ingenti manu invaderet, Svevi ea occasione utendum rati, ex omnibus pagis milite coacto, ad Rhenum confederunt, cum transire molientes. Cæso autem & ultra Rhenum fugato Ariovisto, domum reversi sunt, in ipso reditu, ab Ubiis insequentibus non leve detrimentum passi. Inter copias Ariovisti, præter *Triboccos*, *Vangiones*, *Nemetes*, qui omnes secundum Tacitum Rheni superioris accolæ erant, Marcomanni quoque reperiuntur. Ex ea conjunctione, & quod ante Triboccos Marcomanni recententur, hos ex superiori adhuc regione, & quidem ex

- novis incolis sylvæ Herciniæ fuisse, adeoque alios Marcomannos propius ad Rhenum fingendos non esse, Ill. Auctor colligit. Cum adhuc status popularis apud eos vigeret, sedes suas ultra Hercinium saltum & Danubium, in Pannoniam usque ad Dravum extenderunt. Ubi autem Maroboduus rex hujus gentis constitutus est, is, ab Augusto, qui omnes Pannoniæ populos devicerat, & fines imperii R. usque ad Danubium promovere statuerat, multis Romæ beneficiis affectus, ex metu & reverentia erga Augustum, populares Marcomannos intra silvam Herciniam retrahit, & Quados, Pannonia ad pristinas sedes jussit decedere. Gentes dein, quas sibi Maroboduus subjecit, Ill. Auctor recenset, deque istius principis potentia, ex *Vellejo* nonnulla dedit. Eum tamen postea Ravennæ in exilio esse mortuum, ex quo a *Catualda*, regni Marcomannici invasore, solio esset dejectus, sed & eundem *Catualdam* postea, a *Vibilio* Hermundurorum rege, regno pulsum esse, observat. *Vannius*, ex Quadorum gente prognatus, deinceps a Romanis Marcomannorum regno præpositus est, ab eodem tamen *Vibilio*, paulo post regno spoliatus. Quomodo potentia Marcomannorum deinceps fracta & imminuta, tandemque sub *Antonini* & *Commodi* imperio penitus deleta sit, ita, ut amici & devoti populo Romano dicerentur, commonstrat. Successu tamen temporis, vires recipere Marcomanni & Quadi subinde coeperunt, unde quamplurima bella eos inter & Romanos exorta sunt, usque dum, post tempora finientis sæculi quarti, una cum aliis gentibus, *Attilæ*, Hunnorum regi, in expeditione Gallica adhererent. Hoc ideo factum esse Ill. Auctor existimat, quod Marcomanni, rerum novarum avidi, sedes suas veteres intra Herciniam silvam neglexerint, & ut fors dedisset, sive cum melioribus, sive paribus, dummodo novis, commutaverint. Cum inter objecta primaria speciminis de originibus Slavicis sit, designare, quo tempore *Cæchus* & *Lechus*, fratres, cum popularibus suis Slavis, in Bohemiam migraverint? antequam ea de re certi quid A. constitueret, necessum erat ostendere, Bohemiam, cultoribus saltem ex parte destitutam, ideoque recipiendi
Czechi

Czechii, cum populo suo, capacem fuisse, atque etiam circumvicinos Hercinio saltui populos desertas illas regiones adimplere noluisse, sed potius novæ sedis quærendæ studio alio commigrasse, & hac ratione, Lecho, terras Vistulanas & Polonicas occupandi, ansam præbuisse. Plures adeoque Germaniæ populos A. C. 255. in Romanas provincias irrupisse, & hostiliter ibi egisse, A. ostendit. Eodem tempore gentes quasdam Svevicæ, in novum Alamannorum nomen coivisse observat. Alamannos, quasi *Halemaerner*, id est conquirites viros, Germanis *Geermaenner*, viros conventuum dictos fuisse, asseverat; Alamannos & Germanos a multis scriptoribus invicem distingui, docet. Vastatis Galliis, isti Alamanni, una cum finitimis populis, in Italiam transiere, a Claudio vehementer cæsi, & ab Aureliano ex Galliis etiam exterminati. Sub Diocletiano, Constantius Cæsar, sexaginta millia Alamannorum, juxta Lingonas in Galliis, prælio devicit. Post multa dein bella, inter Alamannos & Romanos varia fortuna gesta, Theodosius, tunc temporis magister equitum, eos dispersos per Rætiam agressus, quoscunque cepit, in Italiam jussu principis A. C. 370. misit, ubi fertilibus pagis acceptis, tributarii, Padum accoluere. Lentius etiam Alamanni anno 378. penitus a Romanis fusi, cum pacem peterent, juvenus eorum tirocinii Romanis immixta fuit. De populis Alanorum vicinis, eorumque excursionibus & fati, varia etiam Ill. Auctor profert in medium, & in subsequentiis ad ea quæ præmiserat provocans, nullius obstaculi vestigium in historiis reperiri, quo minus Czechus & Lechus fratres, cum populo Slavico, circa finem seculi quarti, liberum aditum, in incultas & magna saltem ex parte desertas terras saltus Herciniæ, habuerit, asseverat. Quinimmo, si Czechii & Lechi migratio etiam multo ante, v. g. seculo primo exeunte, instituta fuisset, eo consilio, ut desertam tantum partem terræ istius incolerent: dicendum utique Ill. Auctori videtur, id bona voluntate Marcomannorum obtineri potuisse. Huius rei ut rationem redderet, ad traditionem totius Slavicæ nationis provocat, quæ constanter dicit, Czechum

chum & Lechum, inquirendo terram, quietæ, & sine armorum strepitu acquirendæ habitationi aptam, ad montem *Rzyp*, in meditullio confluentium fluviorum Moldavæ & Egræ substitisse, ibidemque primitus sedem fixisse. Insuper eadem traditiones, illam regionem sylvestrem magis quam campestram depingunt, & immanes silvas excisas, & aratro subditas postea fuisse, referunt. Confirmare hanc traditionem *Ptolemaeum*, Ill. Auctor affirmat, qui, præter regiam Marcomannorum, *Marobudum*, quam eandem cum hodierna *Praga* fuisse credit, nullius civitatis nomen prodidit. Cumque exinde pateat, septentrionalem Bohemiæ partem, etiam florentibus Marcomannorum rebus, silvis alendis potius, quam urbium ædificationi infervisse: impetrari facile Czecho fuisse credit, ibi locorum penates suos absque invidia Marcomannorum sistere, & ex incultis terris mansionem sibi & populo impetrare. Gothorum quoque & Hunnorum generalis quædam notitia, ideo originibus Slavicis præmittenda erat, quoniam illi, reliquas nationes Scythicas & Illyricas ferme omnes, transferendo sedes suas modo in hanc, modo in aliam plagam, vehementer turbarunt, & variis modis exagitarunt. *Jornander*, Gothos ex Scanzia, insula arcticarum terrarum, deducit, cum Getis & Dacis pro iisdem habet, iisque inde in Scythiam magnam progressis, omnia longe ante Christi nativitatem a Getis & Dacis gesta, attribuit. Ill. Auctor vero, his antiquitatibus missis, gesta duntaxat hujus gentis ab eo tempore, quo arma cum Romanis conferuerunt, & Danubium inferiorem transeuntes, Moesiam & Daciam devastarunt, recenset: quæ res circa medium tertii post natum Christum seculi contigit. Præcipuam tunc Gothorum sedem, in hodierna Walachia & Moldavia fuisse, asseverat. Postea, eodem seculo gravissimas calamitates, & bella cum Hunnis experti sunt, qui omnes regiones circa Danubium, a Ponto usque ad Quados & Marcomannos, pervagati, cuncta montium juga oppleverunt; quod tamen de Dacia montana inprimis capiendum esse, cum Pannonias cis Danubium, & terras Jazygum Quadorum, que non infederint, Ill. Auctor monet. Hac autem

autem Hunnorum potentia perterritus Imperator Valens, cum Gothis pacem & foedus inivit, iisque terras quasdam per Thraciam colendas concessit: que tamen pax non diu duravit, sed cum a præfectis regionum subinde ignominia afficerentur, Gothi arma contra Romanos iterum sumserunt, quo in bello Romani cæsi sunt. Cumque postea societatem cum Hunnis inirent, & ipse Imperator Valens, contra eos dimicans, interisset, Cpolin, quamvis frustra, oppugnarunt, provincias vero Romanas usque ad radices Alpium Iuliarum pervagantes, Pannonias occuparunt. Quæ ulterius notatu digna de Visigothis pariter ac Ostrogothis occurrunt, Ill. Auctor subiungit, & Ostrogothos postea ad terras Scythicas ultra Danubium sese recepisse, pronuntiat. His absolutis, de *Sarmatis* ad *Pontum Euxinum*, & de *Venedis Anthæ* disputat. *Sarmatiam*, diversimode veteribus dici, observat. Herodotus & Iornandes generale nomen Scythiæ, terris transdanubianis indiderunt, qua in significatione ea vox in multis veterum scriptorum locis, quos Ill. Auctor citat, occurrit. *Sarmatæ* *Venedi* autem, de quibus A. præcipue fermo est, ex sedibus suis inter *Tanaim* & *Volgam* fluvium, per migrationes populorum versus *Danubium* subjacentium, exciti sunt. Dum enim Gothi, eisque coniuncti alii Scythiæ populi, a Seculo tertio medio, totum ferme Romanum imperium, quin & Græciam atque Asiam infestarent, postea vero, sub Imperatoribus *Claudio Tacito* & *Probo*, internecive delerentur, patebat occasio reliquis remotioribus populis, sedes suas in loca imperio Romano viciniora promovendi. De *Sarmatis* hisce *Venedis*, qui *Anthæ* postea dicti sunt, in tabula *Peutingeriana*, & scriptoribus vitæ *Constantini*, quippe qui Imperator prope fortuna contra eos pugnavit, mentionem occurrere, observat. Duplex *Venedorum* genus fuisse, ex scriptoribus vitæ *Constantini* intelligitur. *Limigantes* alii dicti sunt, quod ad limites Romani imperii, in parte ripensi *Daciæ* antiquæ, federent. His contra *Gothorum* invasionem auxilio venit *Constantinus*, & *Gothos*, cæsis eorum centum millibus, in pristinas sedes repulit. Alii autem, qui & *Anthæ* dicuntur,

pag. 29.

& circa Danubium inferiorem & Thracias, habitarunt dubie fidei fuerunt, contraque eos Constantinus, pace cum Gothis firmata, in bellum profectus est. De Sarmatis Venedis, qui

pag. 31 *Limigantes*, dein *Slavini* dicti sunt, peculiari capite Ill. Auctor tractat, & deinceps ad institutum propius accedens, antequam Czechi & Lechi migrationem ex Croatia in Bohemiam edisserit, vocabulorum quorundam, quibus scriptores rerum Sarmaticarum & Scythicarum sepiissime utuntur, accuratum examen instituit; cum talem disquisitionem ad historiam Slavicam quamplurimum conferre censeat. *Barbaros* adeo, quosvis externos ab antiquis dici, inculcat. *Scythas*, omnes gentes versus septentrionem dictos fuisse, & tales denotare, qui arcus jaculatione alios vincunt, asseverat. *Sarmatarum* nomen non solos Slavos comprehendit. Celtica est derivationis, & populos in latis campis, inter montana Scytharum habitacula mediis, degentes connotat, idque contradistinguendo Sarmatas proprios, a Scythis propriis, cum laxa sumta haec nomina, pluribus scriptoribus synonyma sint. Venedorum etiam nomen Celticae originis esse contendit, iis populis olim dari solitum, qui spatia terrarum ad mare vergentia incolerent. Triplices populos hujus nominis fuisse, monet. Sarmatici Venedi, de quibus Tacitus & Ptolemaeus multa commemorant, in oris maris Baltici federunt, quas hodie Boruffi, Curlandi, & Livones habitant: hos Venedos, Germanicae nationis fuisse, Ill. Auctor pro certo affirmat. Slavos Sarmaticos, quoniam ab Oceani septentrionalis vicinia venerint, appellationem Venedorum accepisse, existimat; *Antharum* vero nomen, illis Venedis, qui ad Pontum Euxinum, & extremas ripas Danastri & Danubii habitabant, proprium fuit. *Slavorum* & *Slavinorum* compellationem, domesticae originis esse statuit, Anthis etiam competentem, illam genericam, hanc vero specificam, qua olim a Slavis Anthis, Ponti Euxini & Danubii extremi accolis, Slavi alii, Danubii medii accolae, distinguebantur. Vi vocis hanc compellationem homines laude dignos denotare, & a vocabulo *Slava*, quod laudem & gloriam significet, descendere, A. monet.

Slavor

Slavos eos corrupte, pro *Slavis*, a nonnullis vocari, probat. Quando primum ita dicti fuerint, non certo sciri potest: tur, inde tamen a Claudii II. temporibus, a laude, quam ob fidelitatem præ aliis barbaris, apud Romanos adepti erant, hoc nominis tulisse censet. *Croatarum* nomen a *Charnis* seu *Carnis* derivat, in quorum provinciam Slavi a Constantino M. suscepti sunt. *Nomades* eos dici non potuisse, locus Ammiani appositus declarat. Idem scriptor eos *latrocinandi peritissimum genus* vocitat. Hoc vero nihil probrosi involvere, sed peculiarem modum bellandi, quo Slavi excelluerint, denotare illi. Auctor existimat. Descriptionem quoque morum Slavicorum, ex Procopio Cesarensi adfert. Varias postea scriptorum Bohemicorum sententias, de Czechi & Lechi adventu in Bohemiam recenset; propriamque deinceps cum lectore communicaturus, Scythiæ magnæ, ex qua Slavos venisse credit, geographicam noticiam satis amplam supeditat. Post operosas tandem disquisitiones, statui certo posse affirmat: 1) transitum primævum Limigantium Slavorum, ex partibus transdanubianis, & speciatim ex Daciæ antiquæ ripensis parte, A. 334, ex perfidia servorum, qui contra optimum dominatum rebellarant, & ob auxilium in bello communi contra Gothos præstitum, æqualitatem jurium, adeoque democraticam reipublicæ formam postularant, accidisse; 2) maximam partem montana, avia, & inculta loca illis a Romanis fuisse concessa; 3) *Krapinam* & *Pfari*, arces in comitatu Zagoriensi, non inepte pro domicilio Czechi & Lechi fratrum haberi; 4) populum eum Slavicum, has in terras refugum, speciali nomine *Acarogantium*, a circumvicinis civitatibus & coloniis Latinis insignitum, adeoque & gentem & regionem pro separata habitam fuisse. Populum hunc seipsum, nomine generico *Slavinos*, nomine specifico *Charvatos* dixisse, & eam compellationem duo loca Croatiae & Bohemiæ adhuc servare. Postea anno 454, per novam immigrationem populum crevisse, & in Dalmatiam usque dilatatum esse, observat. His expeditis, ad migrationem Czechi & Lechi alteram, in Bohemiam nimirum, transit. Causas hujus

pag. 41.

48. sqq.
78.

emigrationis, varii varias attulerunt. Optima Ill. Auctori videtur ea, quam Ammianus Marcellinus suggerit, ex quo, propter nimiam Valentiniani Imperatoris, ejusque praefecti praetorio Probi, asperitatem, adeoque a. 374. quo Probus praefecturam gessit, eam accidisse, constat; quam sententiam multis argumentis Ill. Auctor stabilit. Czecho in Bohemiam adventanti, primam curam fuisse, ad cacumen praecelsum properare, unde, tanquam ex specula, subiacentem regionem oculis perlustrare posset, & eum locum antiquo vocabulo *Rzyp* adhuc hodie dici, observat, deque ejus etymologia & situ cruditata & notatu digna affert quamplurima. Cumque alii historici, aliam aeram adventus *Lechi* in Bohemiam constituerint, eorum sententias, sibi quippe contrarias, confutare, incommoda inde existentia detegere, & dubia a dissentientibus moveri solita discutere, summo opere elaborat. Postea Herulorum historiam, cum ea nonnihil ad Slavorum origines illustrandas conferre videatur, delineat. Herulos ex insula *Thule* originem traxisse, ex Procopio & Iornande comprobatur. Extra patriam, seculo quarto, juxta paludem Maeotidem sedes suas fixerunt, ubi postea a Gothis devicti & subjugati sunt. Circa Attilae autem tempora, cum hucusque veluti delituisse, in conspectum & memoriam hominum redierunt. Attilae enim, tam in expeditione Gallica, quam occasione subsecuti belli inter Langobardos & Herulos, sese sociarunt. Procopius, ultimum hoc bellum descripturus, Herulos trans fluvium Istrum olim habitasse, & procedente tempore, i. e. uti Ill. Auctor putat, post Attilam, supra omnes finitimos barbaros crevisse, eosque, praesertim Langobardos, sibi vassallos fecisse, dein vero ex mera animi libidine, Langobardos, quanquam tributarios, & nullius facinoris aut perfidiae reos, bello pulsasse, asseverat. Paulus Diaconus, locum proelio in *campis patentibus (Marchfeld)* ponit. Ex his colligi posse Ill. Auctor statuit, sedes Herulorum, a Procopio trans fluvium Istrum collocatas, in Hungaria hodierna superiore, transdanubiana, utpote campis patentibus vicina, debere quaeri. Ex traditis Procopii, quod Heruli finitimis sibi gentibus tributum imposue-

pag. 79.

199.

155.

posuerint, ulterius inferendum censet, Herulos sibi supremum dominium in omnes terras transdanubianas septentrionales, olim Quadias, vindicasse, & propterea a populis, qui simul ibi habitabant, tributum exegisse. Non recensentur Heruli inter gentes, quæ post exactos Hunnos, possessionem novam in solo Romano quæsiverunt. Quapropter in pristinis sedibus transdanubianis, olim Quadiis, ideo mansisse videntur, ne transferendo se cis Danubium, in Illyricum, vel Romanis vel Gothis subjacere, opprobrio arrogantiae suæ, compellerentur: sed ut ipsi potius, in vastis terris possessionis suæ, alias gentes subjugandi haberent occasionem. Passa tamen est Herulorum natio, sese una cum Rugorum & Scyrorum parte, ab Odoacro, natione Rugo, ad Italiam occupandam educi. Verum, hoc non obstante, Herulorum pars, quæ in patria remanserat, ad subiectos populos in fide retinendos suffecit. A Langobardis, quos, uti supra dictum est, ad campos patentes vicerant, dum rem segnius gerunt, eosque durius habitos ad defectionem sollicitant, ad interuentionem usque cæsi Heruli, terras hucdum inhabitatas relinquentes, & oris Istro flumine ulterioribus peragratis, in regione olim a Rugis habitata constiterunt, paulo post tamen, cum victus in desertis hæc terris non sufficeret, ad Gepidarum (i. e. hodiernæ Transylvania) fines accesserunt, qui illis supplicibus, ut inquilini essent permiserunt; postea autem vexare eos multum vehementerque coeperunt. Hoc duro secum agendi modo concitati Heruli, consilium derelinquendi receptores suos iniquiores ceperunt. Pars eorum Thulen patriam repetiit, & per Slavinorum fines quieti eo profecti sunt. Exinde Ill. Auctor colligit, ex Transylvania illos, metu Langobardorum hostium, non per Hungariam, versus Sarmaticos montes & Vistulam, recto itinere, sed circumactis montibus Carpaticis, per Poloniae fines, per Pomeraniam & Meklenburgum, in Daniam iter suum instituisse. Colligendum porro exinde censet, jam tunc, seculo quinto ad finem vergente, Poloniam a Slavicis populis fuisse habitatam. Reliqua pars Herulorum, ab Anastasio Imperatore benignissime quidem cis Danubium suscepta est: cum autem

mores non mutaret, exercitu coercita & caesa est, reliquis tamen, venia anteaactorum concessa, in Romano solo servatis, quanquam sine receptione in foedus, aut attributione annuorum stipendiorum, ut alioquin erga barbaras gentes Romanis agere solenne erat. Sub Iustiniani autem imperio, Herulos loca quaedam Daciae ripensis ad Singidonem, id est, haud procul a Belgrado, in hodierna Servia, sibi attributa incoluisse, in foederatorum numerum quoque receptos esse, & legatione ad Iustinianum missa, stipendia aequae ut alias gentes foederatas obtinuisse, atque Romanis, in bello Gothico pariter, ac contra Slavos Danubium transgressos, auxilia praestitisse, evincit. De *Rugis* postea, *Scyris*, & *Satagis* disputat. Rugos ad Oceanum, & ostia Vistulae, ultimos, in Germania vetere habitasse, observat, variasque hujus gentis compellationes, apud auctores antiquos obvias, profert in medium. *Scyros*, circa regionem littoralem Chersonesi Cimbricae collocat, eosque a veteri Saxonico *Score*, quae vox littus denotat, dictos esse conjicit. Rugi & Scyri inter Attilae Hunnorum regis socios expeditionis in Galliam, a scriptoribus numerantur. Cum post Attilae interitum, gentes, ab eo sub jugum missae, se in libertatem vindicarent, & Hunnos ad internecionem usque caederent: Rugis, quibus eadem fors obtigerat, Marciani Imperatoris beneficio, *Bizis* & *Archadiopolis* in Thracia Scyris & Satagis Scythia minor, & Moesia inferior obtigit. Intelligendum id de parte duntaxat horum hominum, quia pars alia in sedibus suis remanserit, quod Ill. Auctor monet. Hac autem occasione quaerit, ubi locorum federint haec nationes, antequam cum Attila in Galliam erumperent? Ad latus sedium Hunnicarum, id est, circa Pannonias, aut Daciam, seu Transylvaniam eos sedisse, pro certo sumendum statuit; cum vix credi possit, gentes eas primum in ipsa expeditione Attilae, ex longinqua patria, Oceano septentrionali vicina, eo accessisse. De Rugis, ex Procopio, certo constare dicitur, eorum habitationem trans Danubium, inter Granuam, Tibiscum, & Carpatos montes fuisse. Ibi locorum vero & Scyros & Satagas, & ceteros Alanorum commoratos esse, statuit, quoniam

de

de aliis Hunnorum viciniis compertum sit, eas ab aliis populis infeasas fuisse. Aliam insuper quaestionem movet, nimirum, ex quibus sedibus gentes illae in terras Hunnis vicinas advenerint? De Scyris & Satagis Iornandem omne dubium tollere contendit, quoniam ille, nationi Alanorum, sub duce Candace, eos annumerat, unde illos ad inferiorem Borysthenem, in vicinia Gothorum sedisse, pro certo habet. De Rugis dubium manere concedit, an etiam illi jam olim in Sarmatia circa Maeotidem federint, & Hunnos ad Danubium secuti fuerint? an vero illuc immediate, ex patria primava cis Vistulana Germanica, se contulerint? Et quamvis hac de re certi quid constitui nequeat, sufficit tamen ex Procopio constare, Rugis, sub Attila, sedes in vicinia Hunnorum fuisse. Gepidas, gentis Gothicae partem constituisse, ex Iornande docet. Varias gentis istius appellationes profert. Ex Scanzia insula oriundos fuisse, tradit. Primas extra patriam sedes circa Vistulae ostia fixisse, & Seculo tertio, praedae cupiditate allecitos, Danubii partibus & Romano solo se infudisse, observat. Attilae, in expeditione Gallica suppetias praestitisse, demonstrat. Fata gentis funesta, quae Iustiniani temporibus experta est, fusc edisserit, & deinceps nomen Gepidarum valde obscurum evasisse, & non, nisi inter gentes Chagano Avarum subditas, occurrere, observat. Ad Ostrogothos postea delatus, eos Attilae & Hunnis, ut in direptionibus Romani imperii saepe ante in Illyrico, ita & in expeditione Gallica, socios se adiunxisse statuit. Caesis Hunnis, Ostrogothi, consensu Marciani Imperatoris, Pannoniam inhabitandam acceperunt. Anno 454, una cum possessione Pannoniae, foedus cum eis pepigit, & annua stipendia promissit, Marcianus. Varia deinceps bella eos inter & vicinos gesta sunt, usque dum pars eorum, sub seculi quinti initium, in Galliam transit, seque cum Visigothis popularibus conjunxit. Theodericus, cum reliqua Ostrogothorum gente, Italiam, iure beneficiario ab Imperatoribus Cyprianis obtinuit, ea lege, ut, uti Procopius auctor est, eam ex manibus Odoacri vindicaret. Ab illo igitur tempore in Italia consistentes, populos tamen multos extra Italiam sub jugum

jugum miserunt, quos Ill. Auctor accurate satis recenset. Ad Langobardos quod attinet, ex Scanzia s. Scandinavia quæ vox hodiernam Sveciam, Norwegiam, & Gothiam complectitur, ortum illi traxerunt. Langobardos, a longis quas alebant barbis dictos esse, cum prius *Winuli* audirent, putat. A Langobardis Suevis, seculo primo jam notis, & Albin accolentibus, eos distingui debere, inculcat. Seculo quarto primum relicta patria varias terras invasisse, & in Sarmaticis sedibus, non tantum Attilæ temporibus, sed & aliquanto post, mansisse observat. Postea *Tato*, eorum rex, illos in postremas Rugorum sedes e regione Norici induxit. Sub eodem rege *Tatone*, Langobardi in *campos patentes* (*Marchfeld*) venerunt, & per triennium ibi, quamvis sub tributo Herulorum, pace gavisi sunt. Exinde Ill. Auctor colligit, Herulos olim omnem antiquam Quadiam, exclusa solum hodierna Moravia, suo juri & imperio vindicasse. Post varia deinceps bella cum Herulis gesta, Pannoniæ munitiones, & civitatem *Noricum*, quam hodiernam Vindobonam esse censet, ipsis donavit Iustinianus. Bella cum Gepidis ab hac gente gesta, fusc & accurate A enarrat, & quomodo postea Italiam occupaverint, ostendit. Langobardos enim Romanis contra Totilam, Gothorum regem, anno 551 copias auxiliares misisse, constat. Ea occasione primitus Italiam isti homines viderunt, ejusque adipiscendæ propositum dubio procul conceperunt. Narfes eunuchus, postea a Iustiniano II. Imp. a. 566. patriciatu Italiæ pessimo consilio privatus, in vindictam, Langobardos ad Italiam occupandam pellexit. Hi igitur, Pannonia sociis Hunnis concessa, cum tota gente sua in Italiam penetrarunt, eodemque anno, autumnali iam tempore, ad Vincentiam & Veronam prædari coeperunt, insequenti autem anno dominatum Italiæ sibi asseruerunt. Sarmatas, qui ex terris trans Tanaim sitis advenientes, seculo tertio, sub Claudio II, cis Danastrum, ad septentrionem Transylvaniæ, dein vero sub Probo in Bannatu Temesvariensi, ad meridiem Transylvaniæ, nec non in parte Walachiæ, confederunt, & ab infestis Romani imperii limiti-

limitibus *Sarmatae limigantes* dicti sunt, proprio nomine distinctivo cum Jornande *Slavinos*, alios vero eorundem populares, qui ad Ponti Euxini littora, & Danubii ripas postremas se converterunt, *Anthas* vocatos esse, quamvis scriptores ea nomina saepius promiscue usurpent, Ill. Auctor loquitur. Jornandes, Sarmatas, inter auxiliares copias Romanorum, contra Attilam, numeravit. Post Attilae mortem, & pulsos ex Illyrico Hunnos, non tantum Slavini pristinas sedes conservarunt, sed partim etiam in Romanum solum commigravere, & sedes ibi datas incolere. Slavinos a. 545 Romanas provincias invasisse, Procopius memoravit. Hoc vero de Anthis duntaxat, & non de universa gente Slavica dici posse, Ill. Auctor fuse ostendit. Slavinos etiam nulli populo obnoxios fuisse, eisque & civilitatis, & hospitalitatis laudem deberi, contendit: Antharum deinceps, qui, ubi pars eorum in terras cisdanubianas Dalmatiae mediterraneae & Pannoniae migraverat, trans Danubium remanserunt, & Avarum imperio adhererunt, fata, in seculum usque octavum, ex *Theophane*, aliisque Graecis scriptoribus prosequitur. Statim vero sub initium pag. 137. monet, ab iisdem scriptoribus, ad exemplum Procopii, Slavos omnes nomine generico *Slavinos* compellari, abolito quasi vocabulo Antharum specifico, unde Slavini ubique pro Anthis intelligendi sint. De Slavis Croatis postea peculiari capite agit. Slavos transdanubianos anno 541 novi regis Gothici, Totilae, fortuna crescente, cum insigni multitudine Romanas provincias invasisse, observat, cum jam ante Limigantes Sarmatas multis incursionibus vexaverint. Justinianus eos, concessa illis civitate *Turris* dicta, & additis pollicitationibus pecuniariis, ad pacem ineundam perduxit, quae tamen haud diu duravit, cum mox ao. 547. trajecto Istro, totum Illyricum invaserint, varia castella ceperint, & exercitus Romanos numero quantumvis superiores, fuderint. Maxima autem eorum migratio anno 550 contigit, cujus historiam accuratissime & satis ample Ill. Auctor recenset, eosque hac occasione Dalmatiam intrasse, sibi vindicasse, ostendit. Tandem hosce populos sub nexum & potestatem Chagani 154. Avarum

Avarum venisse, comprobat. Theophanes narravit, Constantem II. a. 657 expeditionem in Slavoniam suscepisse, pluribusque barbaris in captivitatem actis, provinciam illam subegisse. Hoc autem de Slavis Dalmatis capiendum, cum Avarum potentia jam antea conciderit, erudite commo-
strat A. Slavos Dalmatas usque ad a. 827 Græcis Imperatori-
bus subfuisse, hoc autem tempore se in libertatem vindicasse,
atque propriis legibus vivere coepisse, asseverat. Inter Dal-
matæ populos, *Sorabi* etiam fuerunt, quorum historia ad res
Bohemiæ illustrandas plurimum facit, quoniam a. 567 colo-
niæ eorum in Thuringiam, Bohemiæ vicinam, inter Albim
& Salam fluvios, occasione irruptionis Avarum, deducta est,
quæ & nomen Soraborum ibidem implantavit. De his
igitur Sorabis multa profert Ill. Auctor in medium. Popu-
lum Dalmaticum fuisse comprobat. Nomen eos a voce *Srp*,
salce, accepisse, monet. Eos primo a. 567 ex Dalmatia, cum
Avaribus Thuringiam invasisse, dein Saxoniam superiorem ad
Herciniam, nec non Misniam & Lusatiam superiorem inco-
luisse, monet. Hunnorum & Avarum inde fata amplissime
persequitur, inque quatuor epochas gentis istius historiam
dispartit. Prima a seculo vergente quarto, seu a. 373 quo
Hunni Romanis primum innotuerunt, orditur, & potentiam
gentis subito formidabilem, sub Attila autem, ex quo solus
regnavit, ad fastigium Romanis ferme exitiosum clatam, est
transactis usque ad Attilæ interitum octoginta annis, subito
iterum collapsam, complectitur. Secunda epocha, cum Hun-
nis, Avarum nomine post demum insignitis, in auxilium Lan-
gobardorum contra Gepidas a Ponto Euxino evocatis, seculo
sexto medio invecita est. Tertia, seculo octavo circa annum 744
inchoavit, est eodem adhuc seculo a. 799 sub Carolo M. finem
habuit. Quartam demum, hodiernæ nationi Hungariæ pro-
prium esse, asseverat. Etymologiam vocis *Hungari* hac etiam oc-
casioue adstruit. *Hunni* videlicet *Ogori* Simocattæ memorantur,
quos contra *Humugaros*, i. *Hungaros* dictos fuisse, existimat.
Seculo sexto incunte, in Norico tres populos, Boioarios nempe,
Slavos, & Hunnos esse commemoratos, *Aventinus* tradidit.

pag. 157.

Slavos

Slavos in primis, eam Norici portionem, quæ a fontibus *Muri, Dravi, & Savi*, ad Aquileiensem agrum usque extendebatur, id est partem Styriæ ad dextram ripam Muri, atque totam Carinthiam & Carnioliam infedis, idem scriptor tradidit. Hæc vero Aventini tradita *Brummerus, de primordiis gentis Boicæ*, pleraque ut fabulas traduxit, & partim ex suo sensu transformavit. Aliorum etiam scriptorum v. c. *Schoenlebenii, & Reiffenstuelii*, hæc de re sententias Ill. Auctor apponit. *Brunneri* igitur & *Aventini* diversas sententias operose examinavit, & multus est in demonstrando, dudum ante seculum sextum medium, itaque ante migrationem Slavorum Antharum in Dalmatiam, Slavos alios, seu, specifico nomine Slavinos, circa terras Noricas, & partim in iisdem, domicilium habuisse. Unde & recte colligi posse statuit, inde quoque Slavos, qui postea Bohemi, dudum itidem ante seculum sextum medium, in Bohemiam emigrare potuisse. Duces Boioariorum sæpe jugum Francicum a se amoliri, & independentes se reddere laborarunt, (nexu clientelari enim Francis obstricti erant, uti ex loco *Aventini* Ill. Auctor ostendit 1) quod tamen iis semper infeliciter cessisse, eosque armis Francorum ad fidelitatem iterum coactos esse, variis exemplis commonstrat. Thuringos, quondam vicinos Bohemiæ, circa Albin & hodiernam Thuringiam fuisse, ex loco *Ptolemæi* demonstrare annuitur. Thuringos *Attilæ* socios fuisse, ex *Sidonio* constat. Eorum bella contra Francos Ill. Auctor exponit. Moenum eos transgressos esse, terras Sreavorum ad Danubium usque sibi subiecisse, ultra Danubium quoque in Noricum grassatos esse, ostendit. *Augustulum* Imperatorem Thuringis sedes in Francorum regionem extensas confirmasse, monet. Postea Francis tributarii facti sunt. Multa deinceps bella cum Francis pariter ac aliis gentibus gesserunt, usque dum eo tempore, quo *maiores domus* in Francia regnabant, majorem sibi libertatem assererent. De dominio Francorum excutiendo sæpius quidem cogitarunt, regno tamen Francico postea penitus adserti sunt. Unde regio illa, sensim, respectu Franciæ Rhenensis antiquæ, *nova Francia*, item respectu Franciæ ad Occiden-

pag 177.

182.

183.

- Occidentem sitæ, *Francia Orientalis*, nec non diminutive *Franconia*, appellata est. Cum de populi Saxonici situ & statu antiquo, usque ad medium seculi noni, originibus Slavicis quædam necessario interferenda fuisset, varias ob rationes ex-
- pag. 185. istimaret, ducibus, *Georgio Fabricio* in opere, *rerum Germaniæ magnæ & Saxoniciæ universæ memorabilium*, *Regimone Abbate*, *Annalibus Francorum*, *Fuldensibus*, *Johanne Georgio ab Eckhard* in *rebus Franciæ Orientalis*, Saxonum historiam ordine chronologico suppeditavit. Moravorum historiam præstantissimis commentariis illustrarunt scriptores varii, quorum
189. opera illi. Auctor recenset. At in primordiis novi regni Moravici, Quadicum insecuti, aliter plane ordiendum, & in summa antiquitatum obscuritate, omnem lucem ferme ex aliarum gentium historiis eliciendam esse monet. Ditionem adeo Quadicam partim sub Attila, partim post eum, ex veteri amplissimo ambitu, in limites solius Moraviæ hodiernæ, & partis superioris Silesiæ, coarctatam fuisse, pro certo sumit,
191. & Quadicæ ditionis decremента edisserit. Ex ruinis autem Quadici regni, Moravicum quali surrexit. *Paulus Diaconus* nimirum memorat, a Langobardis, post devictos & expulsos Herulos, etiam Slavos subjugatos esse: quod non de aliis, nisi de Svevis Quadis, ob viciniam sedium capi posse, illi. Auctor censet. Clades autem & emigratio Herulorum nondum rem Romanam sublevare poterat, quamdiu Langobardi in campis patentibus hærebant; dubitari enim nequit, Langobardos victores, in devictorum locum, sedes suas extendisse. Dum autem Langobardi terras transdanubianas derelinquerent, & totam gentem suam in Pannoniam transferrent, amplam occasionem Moravi, sese in pristinas Quadorum prædecessorum terras dilatandi nanciscerentur. Sed cum terris illis replendis solæ Moravorum coloniæ nullatenus sufficerent, a lias gentes in societatem sedium adsciscere cogebantur. Gentem vero hanc Slavos fuisse, illi. Auctor pro certo habet, variisque argumentis, quibus utique maximum inest pondus, comprobat. Seculo sexto, rempublicam Slavo-Moravicam existisse statuit: ante seculi autem septimi finem reges
193. cam

eam habuisse, negat. Hunnos, novæ reipublicæ multa negotia fecerisse ostendit. Reges deinde Moravorum, & veros, & falso pro talibus habitos, recenset, & memorabilia, quæ sub eis acciderunt, edisserit. Seculo nono *Lechum* apud eos regnasse quidam scriptores tradiderunt, quem tamen ex serie regum expungendum esse, cum ductor exercitus *Neclani*, principis Bohemiæ, contra Caroli M. filium fuerit, inculcat. His vero absolutis, in specie ad origines Bohemo-Slavicas, quæ præcipuum in originibus Slavicis contendendis objectum sunt, elucidandas, sese convertit. Basin hujus tractationis notionem distinctam esse, quibus populis ante immigrationem Czechi & Lechi, fratrum & ductorum gentis Slavicæ, tum infesta, tum circumdata fuerit Bohemia, monet. Luculentam hæc in disquisitione facem, pro ævo suo, *Tacitum de moribus Germanorum*, & *Ptolemæum in geographia* prætulisse, profitetur; subsidia etiam nonnulla in *Strabonis opere*, *Vellejo Paterculo*, & *Tabula Peutingeriana* inveniri. Ad meliorem vero dicendorum intelligentiam, ideam genericam Plinii & Taciti, de Germaniæ totius populis, ample præmittit. Populos ad Orientem Bohemiæ, seu versus Vistulam fluvium, in hodierna Silesia varios fuisse, qui generalibus nominibus *Svevi*, aut *Vandali*, aut *Lygii* dicebantur, in parte Moraviæ autem Quados sedisse, pronuntiat. De populis igitur veteris Silesiæ fuscè disputat. Ad septentrionem Bohemiæ, ab Oceano incipiendo, & Bohemiam versus, inter fluvios *Vifurgim* & *Viadrum* seu *Oderam* progrediendo, varii ordines populorum a *Ptolemæo* traduntur. Primus ordo ad oras maris, a *Vifurgi* ad *Albim*, ubi in ducatu *Bremenfi* *Cauchi* majores, ab *Albi* ad *Chalusum*, seu *Trave* fluvium, in *Holsatia* Saxones. A *Chaluso* ad *Suevum*, seu *Warnæ* fluvium, in ducatu *Meklenburgico*, *Farodeni*, seu *Warini*; a *Suevo* ad *Viadrum*, in *Pomerania* cis *Oderam*, *Sidini*. Secundum ordinem in mediterraneis *Ptolemæus* ponit, sequendo *Albim* versus caput ejus. A *Vifurgi* usque ad *Albim* medium, situ, qui magis ad Orientem vergit, in partibus *Luneburgicis* & veteris *Marchiæ Brandenburgensis*, *Svevi Angili*, populus major

pag. 101.

major fuit. Sub his, & secundum Ptolemæum sub Albi, secundum Strabonem & Vellejum vero ad utramque ripam Albis, in ducatu Magdeburgico, Langobardi. Infra hos, itidem sub Albi usque ad Misniam, Dulgumnii. E regione horum populorum autem Semnones, populus magnus. Sub his, supra Albim usque ad Misniam, Illingæ. Tertius ordo sub Chaucis majoribus infra Visurgim, in parte circuli Westphalici, Angrivarios complectitur; sub Saxonibus & Warinis, inter Albim & Viadrum, usque ad Semnones, in partibus Meklenburgicis & Brandenburgicis, Teutonoaros, Virunos, Teutones, & Avarpos. In ordine quarto Cherufci ad Visurgim superiorem, secundum Vellejum, Chamavi ad Melibocum montem, circa comitatum Mansfeldensem, & Lucones apud Albim fluvium ex utraque ripa, collocantur. Sub his Banochemæ, in Misnia usque ad Bohemiam, dein Bateini, in in Lusatia inter Semnones & Bohemiam, tandem etiam Corconti æque inter Semnones & Bohemiam, sub monte Afciburgio habitantes. Ad Occidentem Bohemiæ Ptolemæum etiam quatuor ordines ponere Ill. Auctor observat, eosque eadem ratione recenset: quos tamen hic adscribere nolumus, ne justos recensitionis limites transgrediamur. Fata dein populorum Bohemiæ vicinorum doctissime enarrat, & deinceps ad ipsam Bohemiam delatus, ex annalibus Francorum ostendit, eam anno 805 armis Caroli M. & quidem triplici exercitu, ex partibus Boioaricis, Franconicis, & Saxonibus irrupente, petitam, atque in potestatem redactam esse. Occisus eo in bello ex Bohemis refertur *Lezzo* s. *Lecho*, i. e. *Lech*, dux eorum. Illum autem non ducem provinciæ, sed belli, ex magnatibus Neclani, principis adhuc impuberis, fuisse, Ill. Auctor observat. Causa hujus belli in Bohemos a *Reginone* & *annalibus Laureshamensibus* affertur, quod Slavi, & nominatenus quoque Bohemi, Avaros nuper Christianos factos, in sedibus suis, Austria nempe hodierna cis & trans Danubiana, infestaverint. In divisione regni inter filios Ludovici Pii, Ludovico Germanico, Slavi qui a parte orientali Baioariæ sunt, igitur & Moravia cum Bohemia cessit. Quavis

vis autem Slavi hoc pacto sub ditionem Francorum venerint, nunquam tamen in provinciæ formam redacti, aut regno Francorum inferti sunt, uti aliis gentibus devictis accidit; verum, ut natione & lingua sejuncti, ita & suorum iurium compotes manserunt. Nexu quidem fidelitatis imperio Francico erant obstricti, & tributum annuum ipsis erat exsolvendum: summam rerum tamen apud suos constanter retinuerunt. Hinc enim duces peculiare habuere, inter quos imprimis *Hofstivitus* eminent, qui foedus novum & æquum cum Imperatore Ludovico Pio, paulo post mortuo, percussit, & regimen in suos sibi confirmari fecit. Cum Moravis varia illis bella intercesserunt, ita ut duces eorum auxilium ab Imperatore *Arnulpho* petere cogerentur; etsi in posterum nihil a Moravis, qui domesticis turbis, nec non Boioariorum & Hungarorum incursionibus vehementer vexabantur, illis esset metuendum. Ludovici infantis tempore, sub quo omnia turbata erant, Francos tributum jure se abdicasse, & Bohemos plena libertate gaudere coepisse, Ill. Auctor observat. Moravi etiam tunc potentia sua cadebant, maxima eorum portio Bohemiæ accrevit, & Sorabi, cum res Franciæ post mortem Arnulphi ad infantem recidissent, & spem nullam duraturæ Francorum gloriæ darent, popularibus suis Bohemis, pro communi libertate tuenda sese adunarunt. Duravit hoc usque ad *Henrici Aucupis* tempora, qui Sorabos devicit, & Saxoniam univit, Bohemiam vero postea etiam cum exercitu invasit, sibi que tributariam reddidit. Et hæc quidem sunt potiora capita quæ tomo primo hujus operis continentur.

pag. 239.

Alter tomus in tres partes subdivisus, triplicem apparatus, chronologicum nempe, geographicum, atque historicum, complectitur. In chronologico apparatu primo disquiritur, quo tempore Roma sit condita: cum hæc æra, uti in omni historia, ita & hic notatu dignissima sit, & si accurate, atque secundum ordinem chronologicum res gestas antiquarum gentium enarrare velis, certo constitui necessario debeat. Romam igitur, anno primo septimæ Olympiadis esse conditam, A. statuit; quam sententiam erudite atque
subti-

- T. II. p. 1
6. subtiliter in subsequen-
tibus confirmat, aliorumque qui dissen-
tiunt opiniones recenset, atque confutat. Aedificatam esse
Romam ad diem undecimum Kal. Maji ostendit. Ad diver-
sitate[m] anni consularis exponendam postea progreditur. Ini-
tium nempe anni Romani triplex potissimum dici potest, gen-
tilitium, naturale, ex civile. Gentilitium a natali, ur-
bis procedit, naturale apud diversas gentes diversum fuit, de
quo *Censorinus de die natali* descriptionem suggerit. Romani
ver pro initio habuerunt. Initium tertium, civile est, a quo
magistratum mutationes, ceteraque ordinationes publice
inchoabantur; quod variis mutationibus obnoxium fuisse, Ill.
Auctor observat. Multa dein erudita de mensium apud
Romanos nominibus disputat. Morem, consularem annum
Kalendis Sextilibus inchoandi, quondam obtinuisse, docet,
postea Idibus Maiis, dein Idibus Decembris ejus anni au-
spicium fuisse, & successu temporis in vernal tempus illud
reversum esse, ostendit. Kalendis Januariis tandem incepisse
hunc annum, demonstrat. Diversitate[m] computi anno-
rum urbis conditæ, nec non Olympiadicorum, deinceps ex-
ponit. Cum nempe certum sit, annos urbis conditæ proprie
a 21. Aprilis inchoari, & eodem die insequentis anni
iterum finire: consequitur, quemlibet annum consularem, de
duplici anno urbis conditæ participare. Illustrat eam obser-
vationem quodam exemplo. In systemate quarto, seu ulti-
mo anni consularis, a Kalendis Januarii incuntis, annus con-
sularis, quo Iulius Cæsar a Senatoribus confossus est, participat
de anno 709 quatuor menses, *Januarium, Februarium,
Martium, Et Aprilem* pro parte maxima, de anno 710 reli-
quam partem Aprilis, dein reliquos menses subsequentes usque
ad Decembrem inclusive. Qui igitur accurate & stricte tem-
pora urbis conditæ computare volet, gesta consularis hujus an-
ni, per quatuor primos menses, itaque & necem Iulii Cæsaris,
quæ Idibus Martiis contigit, anno urbis conditæ 709, gesta
autem ultimorum octo mensium anno 710 addicere debet.
Qui vero omnia gesta hujus anni consularis, vel anno 709
vel anno 710 soli addicit, is improprie atque laxè annos
urbis

urbis conditæ numerat. Ultimam hanc de qua diximus computationem, III. Auctor *laxam primam* vocat, eamque ab altera quadam, cui *laxæ secundæ* nomen tribuit, discernit, quæ supradictum annum consularum, quo Iulius Cæsar occisus est, sine differentia mensum, pro anno V. C. 710 habet, adeoque annum consularum totum, anno urbis conditæ jungit; qui tamen in quarto demum mense consulari, nempe Aprili, incipit. Hujus computationis diversæ quamplurima exempla suppeditat. Annorum Olympiadicorum computatio itidem triplex est. Prima, *stricta* dicitur, dum anni consularis de quo agitur, gesta, in duas partes scinduntur, & ea, quæ mensis Iulii medium, adeoque novæ Olympiadis initium antecedunt, anno Olympiatico priori, quæ vero Iulii mensis medium subsequuntur, anno Olympiatico posteriori accensentur. Secunda dicitur *laxa prima*, dum gesta totius anni consularis, & ante & post Iulium, anno Olympiatico finienti accensentur. Tertia est *laxa secunda*, quando gesta totius anni consularis, anno Olympiatico inchoanti ad dicuntur. Ut quæ hac de re tradiderat eo magis illustraret, tabulam quandam Olympiadum, cum annis urbis conditæ comparatarum, adjecit, quam Fasti Consulares Romani excipiunt. Systemata etiam diversæ chronologiæ, diversorum auctorum examinat. Memorabilia deinde, quæ sub Augusto ante natum Christum acciderunt, ordine chronologico exponit, & initium imperii Augusti quætriplex diversum statui posse asseverat. Primum statim a Næcæ Iulii Cæsaris, alterum a primo consulatu, tertium ab Actiaca victoria, & quartum a solenniter per Senatum decreto summo imperio. Diem hujus decreti auctor *miscellæ historiæ* VIII. Idus Ianuarii designat, cum Augustus triplici triumpho urbem ingrederetur. De annis æræ Christianæ admodum operose deinceps disputat. Christum mense Decembri natum esse sibi persuadet. Dionysianam tamen æram, qua vulgo utimur, justo brevior esse, concedit. Chronologiam specialem Romanorum Imperatorum usque ad Carolum M. dein adiicit. De usu genuino & perverso computi, per annos urbis conditæ, consulatuum Romanorum, & Olympiadum Græcarum æque commentatur.

pag. 35.
199.

40. 199.

65. - 108.

110.

114.

118.

- pag. 159. tatur, calendaria Romana & ordinem indictionum adiicit.
 192. Chronologicam quoque seriem regum Francorum usque ad
 196. 199. Carolum M. inprimisque eorum qui Franciæ Orientali præ-
 fuerunt, ex commentario *Io. Georgii ab Eckhardi, de rebus
 Franciæ Orientalis*, proponit. Cum autem Ill. Auctori, ori-
 gines Slavicæ indaganti, in progressu operis necesse videre-
 tur, historicis excerptis, geographica quædam circa situm
 terrarum Danubianarum & Scythicarum adjungere, ut, præ-
 cognitis locis, tanto dilucidiores evaderent historicæ traditi-
 ones: diligentissime eam ob causam veteres scriptores, qui vel
 data opera situm terrarum descriperunt, vel *ἀπὸ ἐν πρῶτῳ*
 quædam huc facientia scriptis suis inseruerunt, contulit.
 Miratus autem est, geographiam Ptolemæi, quæ per gradus
 longitudinis & latitudinis loca quælibet perample designat,
 plerumque negligi, & per transennam quasi, adhibita exigua
 valde gradibus ejus fide, citari. Absoluta igitur disquisitione
 situm Danubianorum, secundum adminicula & indicia itine-
 rariarum Romanorum, & instituta quoque oculari inspectio-
 ne locorum, ad quæ ob alia negotia ipsi pertingere licuit,
 apud animum constituit, Ptolemæi geographicam concinna-
 tionem, (utpote quæ multum luminis affundere posset, dum-
 modo in gradibus expositis geometrica saltem aliqua pro-
 portio reperitur.) penitus investigare. Prima ipsi cura fuit,
 Ptolemæum in illis partibus ad Danubium visere, ubi inter
 Romanos olim & Slavos inprimis agebatur, id est a divertigio
 Arabonis, usque ad divertigium Savi fluvii; quoniam inter-
 pretes geographiæ in sitibus ibidem graviter inter se collu-
 stantur, & itineraria Romana, tanquam ambiguitatibus involu-
 ta, quin & vitio librarium corrupta, inculant. Ill. Auctor
 expertus est, designationem graduum Ptolemaicam, si cum
 mensuris itinerariarum combinetur, totum illum Danubii
 tractum ab omni ferme ambiguitate liberare. Quam itaque
 hoc in tractu utilitatem Ptolemaici operis deprehenderat,
 eam itidem aliis in partibus Danubii superioris reperturum
 se confidit. Ast ibidem in tantam commixtionem graduum
 incidit, ut mirari jam desineret, cur interpretes geographici,
 de

de tam confusis graduum dispositionibus manum detraxerint. Cum tamen summa merito sit Ptolemæi auctoritas, ea ad altius investiganda ejus principia Ill. Auctorem compulit. Quibus editionibus, & Latinis & Græcis, Ptolemæi usus sit, declarat. Græcum ejus textum ad codicem MStum, qui in bibliotheca Vindobonensi asservatur, contulit, atque ministerio hujus codicis Ptolemæum multis in locis emendavit. Ut autem geographum hunc recte in usus suos converteret, primo disquisivit, qualem in systemate generali Europæ rationem & proportionem geometricam servaverit. Comparavit adeo Ptolemæum cum chartis recentioribus *Homanni* Norimbergensis, & *le Fir* Parisiensis, nec non, quantum ad Italiam spectat, Cantellii Modiceni, chartas etiam speciales, re exigente, contulit. Diversitatem adeo dimensionis Ptolemæi ac recentiorum operosissime observat, & ut res eo clarior fieret, schemata nonnulla hujus dimensionis apponit, de quibus illud modo dixisse sufficiat, neminem facile ex recentioribus historicis, Ill. Auctoris curam, subtilitatem, diligentiam, ingenium, atque doctrinam, facile adæquasse. Itineraria Romana eadem eruditione in usus suos convertit. Triplex itinerarium Romanum ad tempora nostra pervenisse contendit, nempe Antoninianum, tabulam Peutingerianam, & Hierosolymitanum. Itinerarium Antonini ipsum quidem illum principem auctorem non habere, sed quia, uti ex Capitolino constat, Antoninus iterum vias diligentissime curavit, & omnia ejus facta summis laudibus apud posteros extollebantur, facile vel Imperator, vel privatus aliquis, qui compilationem generalis itinerarii vel jussit, vel exegit, permoveri potuerunt, ut eidem nomen M. Antonini, cujus curæ inserta plurima originem debebant, præficeret. Tabula, quæ, ab ejus possessore *Peutingero*, Peutingeriana vocatur, & nunc in Bibliotheca Vindobonensi, in antiquissimo codice membranaceo extat, a nonnullis temporibus Theodosii junioris addicitur, rectius tamen eam Probo aut Diocletiano adscribi, Ill. Auctor contendit, variaque circa hanc tabulam notatu digniora adspersit. Hierosolymitanum itinerarium, quod & *Burdigalense* audit,

P. III. p. 2.

29.

30.

audit, anno 333 sub Constantino M. compilatum esse, ex
 ipsis ejusdem verbis, quæ pag. 571 edit. *Wesselingianæ* com-
 parent, elicitur. Ubi multa, quæ ad horum itinerariorum in-
 terpretationem pertinent, Ill. Auctor addiderat, his subsidiis
 munitus, regionum, quæ a Slavis quondam inhabitatæ sunt,
 pag. 42. geographicam notitiam exhibet. Fines omnium regionum
 199. & urbium accuratissime dimetitur, & quæ ad historiam
 incolarum pertinent, nunquam non adstruit. Sequitur dein
 apparatus historicus, in quo fata gentium illarum, quæ aliquem
 nexum cum Slavis habent, & de quibus supra Tomo primo
 jam disseruerat, ordine chronologico exponuntur. Inprimis
 autem hoc in apparatu sectio 51. attendi meretur, quæ ge-
 neralia quædam, Slavicas origines illustrantia, complectitur.
 Veram ibi originem Bohemorum hodiernorum, ex cuiusdam
 Nicolai Troili Professoris Pragensis scripto, quod Anti - Ro-
 xolania vocatur, & contra alterius Professoris ejusdem Aca-
 demicæ, Iohannis Matthiæ de Sudetis dicti, sententiam directum
 96. est, ostendit. Ille nimirum Troilus, observavit, hodiernam
 Bohemiam post Boios, tenuisse *Suevos, Marcomannos, Her-
 munduros*, donec bellis superati & victi, partim a Romanis,
 partim etiam ab aliis, *Czechus & Lechus* cum multitudine
 Henedorum in Bohemiam venissent, eamque coloniis imple-
 vissent, quam usque ad hodiernum diem inhabitant. Hos
 ipsos Bohemiæ incolas, qui antea *Vinzi, Venedi, Slavi, &
 Slavini* appellabantur, hodie *Czechos, seu Bohemos*, a suo pri-
 mo dūce vocari, dicitur. Sententiæ huic Troili, quam uni-
 versæ Pragensis academia, tunc, cum proponeretur, appro-
 bavit, Ill. Auctor subscribit, eo duntaxat nomine a Troilo
 dissentiens, quod in crisi vocum, *barbarus, & Scythæ*, imme-
 107. rito Sudetio successerit. A Græcis etenim ac Romanis
 omnes externos *barbarorum*, & omnes ad septentrionem habi-
 tantes *Scytharum* nomine, fuisse insignitos, monet. Slavos ab
 antiquo sub populari imperio egisse, ac propterea utilitates &
 damna apud eos communia fuisse, ex Procopio Cæsarensi
 observat. Ad eorum religionem quod attinet, unum Deum,
 fulguris effectorem, & dominum hujus universi crediderunt,
 eique

ei que boves, & cuiusque generis hostias immolarunt. Fatum negarunt, fluvios coluerunt, nec non nymphas, & alia quedam numina. In tuguriis habitabant vilibus, & rare sparsis. Quando ad pugnam eundem erat, multi pedibus tendebant in hostes, scutula spiculaque manibus gestantes. Loricarum usus apud eos nullus fuit. Una erat omnibus lingua, admodum barbara; nec forma corporis inter se differabant, erant enim proceri omnes ac robustissimi. Vitam, æque ac Massageta, victu arido incultoque tolerarunt. Ingenium ipsis nec malignum, nec fraudulentum fuit, & cum simplicitate mores Hunnicos in multis retinuerunt. Slavini pariter ac Antæ, veteribus dicti sunt *Spori*, quia *σποράδην*, sparsim, & rare positus tabernaculis, regiones incolebant. Dividebantur olim Slavi, quemadmodum supra jam III. Auctor monuit, in *Antas* & *Slavinos*. Antæ, seculo tertio finiente, intra Alutam fluvium sedebant. Seculo sexto medio, cum jam ab initio eiusdem seculi in has terras novus populus Slavicus, sub nomine *Bulgarorum* a Volga fluvio immigrasset, magna pars Antarum Danubium transtulit, & diviso in tres partes exercitu, in Dalmatia mediterranea, id est in hodierna Bosnia, & partim Servia, nec non in Slavonia, inter Savum & Dravum, a Siscia usque ad Sirmium, sedes fixerunt; quas & subsecutis temporibus, in Dalmatiam maritimam & partem Croatiae extenderunt, atque hodie retinent. Aliam partem Serviae dein, ac regionem quæ hodie Bulgaria dicitur, uti & alias terras cisdanubianas versus Pontum, Bulgari occuparunt. *Slavini*, qui & *Sarmatae limigantes* ab infestis limitibus Romani imperii dicebantur, seculo tertio finiente possidebant terras inter fluvios *Maresch*, *Tibiscum*, *Danubium*, & *Alutam*. Anno 334 liberi, seu domini, a servis suis terra hac expulsi, partim ad *Victoralos* in latus Transylvaniæ, supra fluvium *Maresch*, confugerunt; alii a. 358 a Constantio Imp. loco suo & dominio restituti sunt; partim a Constantino M. sedes, circa Italiae fines, in hodierna Croatia & Carnioliæ, ad Savum & Dravum superiorem, acceperunt. Ex his sedibus novis post 40 annos, nempe a. 374, Croatici principes, Czechus & Lechus, cum populo suo in Bohemiam emigrarunt, ibi-

que sedes stabiles Czechus fixit, Lechus autem postea, cum populo sibi adhaerente, in Poloniam se transtulit. Slavini, qui in sedibus pristinis Temesiensibus & Walachicis remanserant, inde postea duplici tempore, partim a. 454 cum Hunni, post mortem Attilæ, e Pannonia expellerentur, in Croatiam hodiernam, & ad Dravi ripas, dein sequente seculo in Hungariam hodiernam superiorem, plene emigrarunt. Causa hujus migrationis fuisse videtur, quod, cum Slavini Temesiensibus vicini essent in Transylvania inde ab Attilæ temporibus Gepidæ, in Pannonia vero ab anno 526 Langobardi, atque hi populi seculo sexto medio bella inter se miscerent, & insuper Antæ, quanquam ejusdem cum Slavini stirpis, in hos circa annum 534. (absque dubio, quod in sedibus suis Antæ a novis advenis Bulgaris turbarentur,) irrumperent: patria ibidem loci tuta amplius non videretur, contra vero terræ a Langobardis derelictæ, inter Danubium, Moravam, & Granavam, occupandæ paterent. Slavini ergo consilium illuc emigrandi, tutioresque sedes figendi, ceperunt, unde & novum regnum Slavo-Moravicum existit. Veros igitur populorum Slavicorum posteros, qui hodie adhuc supersunt, in Croatia hodierna, atque vicinis partibus, circa Savum & Dravum superiorem, 2do in Bohemia, 3tio in Polonia, 4to in Hungaria superiore & parte Moraviæ, quaerendos esse, Ill. Auctor contendit. In quibus ex his locis lingua Slavonica adhuc obtineat, & quomodo lingua Bohemica, Croatica, Hungarica, Polonica, ab ea differat, operosissime ostendit, atque schemata declinationum & conjugationum istius linguæ adjicit. Ipsi tandem Slavorum annales, ordine chronologico conscripti, & ex historicis domesticis hausti, inspersis etiam, ubi res exigebat, nonnullis ex aliarum gentium annalibus, adjectisque ubi opus erat dilucidationis ergo observationibus, operi coronidem imponunt. Summas utique grates Ill. Auctori orbis litteratus debet, pro tanto labore, quem Slavicis originibus investigandis impendit, & nos dubii profecto haeremus, an multiiuga lectio, aut summa in digerenda temporum serie, & locorum geographica dimensione, cura, majorem admirationem promereatur. Omnia enim

enim, quæ a præstanti historico requiruntur, hic simul deprehendimus, & rerum patriæ nostræ studiosis, de libro, ex quo incolarum veteris Germaniæ tanta notitia hauriri potest, ex animo gratulamur; simul vero et obitum Viri eruditissimi lugemus.

M. GOTTLÖB FRIDERICI GUDII V. D.
M. Laubensis Dissertationum Exegetico-Theologica: um Trias.

Lipsiæ ex officina Langenhemiana plag. 10. 1746. 4.

Perspiciens libelli hujus plurimum reverendus doctissimusque auctor, neminem ex Theologis nostratibus discussionem testimoniorum Johanneorum, a cel. *Lampio* minus recte ad confirmandas scholæ suæ sententias particulares adhibitorum, adhuc instituisse; operam hanc omnem sibi relictam esse putavit, & hoc fini priorem hujus ternionis dissertationem, vindicationi horum dictorum tribuere non dubitavit. Ante aliquot annos jamjam contra *Lampium* disputationem instituerat doctissimam, & mysticam miraculorum Christi interpretationem excusserat: quem quidem libellum quo jure *Lemkerus* inter illos retulerit, qui *Woolfsono* oppositi fuerunt, Noster intelligere nequit; licet Lemkeri laudet conatus, & quid illis amplius addi queat, se non perspicere fateatur. Hanc rem ideo monet, ne quis famæ *Lampii* lædendæ causâ hanc sibi sumtam operam putet, quem mirifice celebrat, & diligentiam ejus, in Johannis monumenta collatam, laudibus suis exornat. Ipsa perlustratio præsentis libelli unumquemque edocebit, Cl. Auctorem ita in hoc campo emetiendo veritatum esse, ut breviter, doctè, & integre omnia, quæcumque notatu erant digna, recenseret. Fatemur hinc quidem, gratiam universalem luci hic suæ esse restitutam, & ab *Lampianis* contortis interpretationibus defensam: sed simul etiam affirmare recte possumus, plurima ex consuetis responsionum generibus, brevitatis studiosum Auctorem, huc scite commodeque transfuisse. Plurimam hic posuit operam pag. 7. in vindicando loco Ioh. III. 6, ubi adversarium etiam omnem conatum

- conatum adhibuisse cognoverat, ut fortissimum hoc universalis gratiæ propugnaculum expugnaret. Negaverat *Lampius*, divini amoris in Scriptura sacra unquam fieri mentionem, qui non ratione objectorum sit *effigax*. Sed obvertit Noster, Deum, in salute hominibus impertienda, non ex infinitis potentiae suæ viribus agere, & resistendi libertatem hominibus relinquere, ut hoc modo amorem divinum complecti & non complecti possint. Deinde in memoriam hujus disciplinae alumnis revocat, ut ea, quæ de contemptoribus amoris divini auctores sacri loquantur, secum recte perpendant, inde collecturi, amorem Dei in eos cadere, & effectus salutare edere incipere, qui tamen illum inde contemnere non dubitant. Ad dubitationem de ovibus, pro quibus vitam dedisse se Christus dixerat, Ioh. XIII, 1 §. respondet Noster, non negando, oves Christi esse illos homines, qui dictis ejus sunt audientes, sed consequentiam adversarii oppugnando: colligi enim non posse exinde dicit, Christum pro solis istis mortuum esse, cum, uno concesso, alterum non negetur. Reliqua, imprimis ea, quæ circa dubitationes de precibus, pro omnibus hominibus a Christo factis, & Judæ interitu, monenda erant, ita expedit Auctor, ut nullus sit amplius hæsitati ulli locus. Progredimur hinc ad alteram hujus libelli partem, quæ animadversiones exegetico-theologicas continet, in *Coeli Secundi Curionis* Theologi Sec. XVI. Basileensis celeberrimi dialogos, de regni coelestis amplitudine: ubi ab Auctore cl. salvandorum hominum paucitas vindicatur. Ante omnia paradoxa hujus viri recensetur opinio, & quæ ad personam ejus, meritaque *Schelhornii* in Curionem pertinent, enarrantur. Ordinem deinde rerum sequitur, & argumenta dissentientis ponderare instituit Noster, exhibens semper ipsa Coeli verba, separatim in margine proposita. Primum sententiæ suæ argumentum petierat Curio ex potentia Dei infinita, quod facile profigatur ab auctore, distincte de gratia Dei, in regno naturæ, & gratiæ, differente, & contra adversariam sententiam, tyrannicam quandam Dei potentiam in convertendis hominibus, plane recteque negante. Deinde sapientiæ divinæ contrarium esse, plurimos homines

homines damnari, Curio putabat, quia scilicet ista a cacodæmonis consiliis & astutia, in dilataendis regni sui finibus, superaretur. Sed quæ vera sapientiæ Dei sit ratio, qui modus, & terminus astutiæ diabolicæ, firmiter declarat Noster. Clementiam porro & misericordiam Dei prohibere putaverat Curio, quo minus plurimi ad beatas sedes sint revocandi homines; quod argumentum & testimoniis divinis, & parabolicis quibusdam munimentis firmatum, ab Auctore per partes Pag. 45. enucleatur & dispungitur, nullam relinquendo dubitationem, quin testimonia ista, ex sacris literis petita, falso adhibita fuerint ab adversario. Post hæc Curionem ad defendendam suam sententiam eam ob rationem esse perductum Noster perhibet, quia putabat, doctrinam de paucitate salvandorum divino amori esse contrariam, & homines ad desperationem vehementer adigere. Eleganter vero respondet Auctor, nimium hoc probare Curionis argumentum, cum desperationi etiam esset relictus locus, si vel paucissimi homines damnarentur. 55. Falso deinde adversarios suos accusare Curionem ostendit Noster, putantem, eos non nisi ejusmodi homines coelesti civitati adscribere, qui ad summum in virtutibus exercendis 57. fastigium pervenerint. Quæ vero sententia quam longe a tabulis sanctioribus recedat, & quam maxime absit a doctrina nostra, pluribus regerit Auctor. Denique breviter monet, quam periculi damniq[ue] plena sit Curionis sententia, qui 59. quidem in eo laudes mereatur amplissimas, quod alios ad certamen provocaverit, lubentissime manus victas se daturum pollicitus, si quid recti certique opponatur. Sed non licuit ipsi vivo tam felici esse. Excipit hanc commentatio 62. tertia perbrevis de Nathanaele, a patriæ suæ contemptu vindicato, ad Joh. I, 47. Vulgata nimirum est opinio, Nathanaelem negasse, e finibus Galilææ, & oppidulo Nazarethano, frugis bonæ hominem prodire posse. Erat enim hæc sententia Pharisæorum, tunc temporis tanto Galilææ contemptu flagrantium, ut plane fieri posse negarent, Messiam ibi vel nasci, vel educari posse. Hanc ut labem a Nathanaele abstergat Noster, verba græca non interrogative sed positive atque concessive

accipienda esse, docet. Concedit quidem Philippo glorianti, se cum Andrea & Petro invenisse, quem Moses, & Prophe-
tae, praedixerint, Jesum, Josephi filium, Nazarethanum,
Nathanael, ex urbe Nazareth aliquid posse boni atque excel-
lentis provenire: tibi ergo, inquit, non repugnabo, vera
possunt esse verba tua. Hanc hujus rei nobis exhibet Cl. Au-
ctor ex Grammaticis fontibus hausam sententiam, in qua
confutanda, tenui quidem re, non tamen tenuem sibi po-
nendam esse operam praecclare duxit, ac denuo literati orbis
cives sibi devinctos reddidit.

*DECAS EPISTOLARUM QUAS SUB PRELO
sudantibus Reginaldi Poli S. R. E. Cardinalis Epistolis
harum Editor & Illustrator in lucem emisit.*

In fol. Alph. 1 pl. 16. cum Tab. æn. I.

Auctor harum Epistolarum est *Angelus Quirinus* nuper S.
R. E. Cardinalis Bibliothecarius. Iis praemissa est praefatio
ad *Mazochium* V. C. in qua cum primo hortatur, ut
Wachteri nostri V. C. etymologiam nominis *Corcyrae*, e Scy-
thico fonte ductam, refelat, (de qua Emin. Cardinalis ita lo-
quitur, ut appareat, eam ipsi monstratam videri,) eamque
orientalibus asserat: deinde primordia *Coreyrae*, atque adeo se
defendit contra eundem *Wachterum*, qui in *Archæologia* nume-
ria mirari se scripsit, qui factum sit, ut, quo loco de numis
Corcyraeorum egit, hortos *Alcinoi* in iis non agnoverit, nec
animadvertit, eos areolis illis quadratis indicari, quæ in num-
mis *Corcyraeorum* conspiciuntur. Defensione autem utitur
hac, ut dicat, se numerorum eorum & areolarum disertam
mentionem operis illius p. 161 fecisse, remque ex se perspi-
ciam existimavisse. Sed ipsarum Epistolarum, quæ hoc Vo-
lumen proprie conficiunt, argumenta breviter commemora-
bimus. Prima igitur est ad Pontif. Bened. XIV. in qua ei nar-
rat & demonstrat, Conversionem *San-Maurinorum* in melius,
reditum eorum ad bonam frugem, seu, qui jam contigit,
seu, qui brevi secutus speratur, revocatos a perversa do-
ctrina

Strina sodales, restitutam denique congregationi illi tranquillitatem. Dicit aliquis: quidnam peccarunt boni Maurini, & quæ in ipsis pravitas fuit? Exemplum pravitatis hoc esto. Montfauconius scripserat: *sunt, qui putent, Platonem hic de Trinitate loqui, & Patrem atque Filium commemorare, illamque disciplinam hausisse e Phœnicibus, vel ex Judæis. At præterquam, quod non certum est, Judæos tunc temporis Trinitatem agnovisse, non ita facile est, in tam perplexa verborum serie, quid Plato in mente habuerit, intelligere.* H. Stephanus (Serranus potius) certe, qui Trinitatem personarum admittebat, illorum opinionem explodit. Nos vero alius rem excutiendam mittimus. Hic multa crimina commissa sunt, si credimus Cardinali. Primo frigide Patrum consensus exprimitur his verbis: *sunt, qui putent*: Deinde Patribus opponitur Serranus Calvinianus: denique res aliis excutienda relinquitur; sed ea omnia a Maurinis diligenter cum ceteris talibus excusata sunt: Constitutio *Unigenitus* probata. Hic est Maurinorum ad glandes reditus. Ista non absurdum erat scribi ad eum prolixius, qui de Canonisatione tam grande opus scripsit. Altera Epistola 16 plagularum est ad *Sodales Acad. Paris. Inscriptio- num & politiorum literarum*: in qua iis breviter gratias agit, quod se in numerum suum cooptarint: dein de sua in Francia commoratione & peregrinatione, amicis studiis multa refert sodalibus, immittis etiam literis, a Renaudotio, Turelio, aliisque ad se scriptis. Tertia scripta ad *Renatum l'Aneau*, Superiorem Generalem Congreg. S. Mauri, continet eruditam de hymnis quadragesimalibus Græcorum eorumque Auctoribus, commentationem, in cujus præfatione & conclusione accriter invenitur in *Urb. Godofr. Siberum*, Professore nuper & Theologum Lipsiensem, quod Allatum, & Orthodoxiam scilicet Ecclesiæ Rom. & Græcæ carpisset. Quod autem ad ejus opus *de Melodis Græcorum* attinet, quod ille quondam promisit, nec edidit: satis apud nos constat, relictum esse a beato Viro Opus de Melodis Græcis & latinis copiosum, cui nihil nisi ultima lima, ut ceteris multis ejus operibus, desit. Nempe, rebus sacris tractandis quotidie, intellexit ille maturiori ætate, tale opus non

minus paucos lectores, quam Epistolam hanc Quirinianam, habiturum, utilitatis autem tam parum, ut melius sit premere. In quo tamen fortasse erravit. Nam multum multis proderit aliquando, a Cardinale *Quirino* didicisse, qui hymni a barbaris hominibus dicantur *Contagia*, *Cathijinata*, *Exapostillaria*, & alia ejus generis nomina, quæ elegantem hominem non secus ac Centauri, Gorgones, & Harpyæ terrent, ut cum Eminent. Card. loquamur. Quarta Epistola ad *Freretum*, Academia Inscr. sodalem, exponit sententias Doctorum quorundam, nempe *Mazochii*, *Olivarii*, *Bosii*, *Reimari*, de Diptycho Quiriniano. Mentio etiam injicitur *Leichiani* opusculi de ea re. Quod autem addit Em. Cardinalis, eam sententiam esse non unius *Leichii*, sed doctorum Virorum, quotquot in publica Lipsienfis Urbis Bibliotheca convenire in more habeant, causa differendi de rebus literariis: id quale sit, nemo hic intelligit. Unius *Leichii* est sententia, qualiscunque ea sit, neque nos conventus doctorum Virorum in bibliotheca, aut Academica aut Senatoria, fieri scimus. Adolescentuli eo ire solent, ut libros petant, inspiciant, certis horis utantur: nihil amplius, nulla Academia, quam epistola quinta p. 10 vocat, ibi eoit. Epistola *Quinta* est ad *Bosium*, de variis Institutis suis, literariis imprimis, ut edendi Ephremi, & Poli Epistolarum. *Sexta* est ad *Renatum l'Aneau*, in qua post excusationem studii sui in scribendo, hortatur, ut Maurini Monachi aciem instruant ad Diatriben defendendam, quam præmittere T. J. Epistolarum *Poli* in animo habebat, in qua ostendere velit, *Burnetium*, in Historia Reformationis Anglicanæ, de *Polo* omnia perperam tradidisse, eoque ipso omnem ejus operis fidem labefactare: cujus Diatribes etiam Synopsis hac epistola proponitur. *Septima* ad *Benagham* habet defensionem *Ludovici Barbi*, Congregationis S. Justinae Auctoris, contra *Poggium*, qui eum acerrime perstrinxit in Libro de *Hypocritis*, quem *J. A. Fabricius*, & *Niceromus*, negant editum esse. Sed Em. Cardinalis in manibus habuit ejus exemplum, editum *Lugduni* ap. *Aufsonios* a. 1679, ex quo etiam didicit, recusum esse ibidem in *Fasciculo rerum expetendarum*. Defensio autem illa ducta est

fere

tere ex Epistolis *Poli*. In *Octava* nihil est præter invitationem *Marcolini* Comitis ægrotantis, ad regionem Benaci lacus, in dioecesi Brixiana. *Nona* est ad *Benagliam* de *Nicolai Albertgati* Cardinalis quondam laudibus &c. *Decima* iterum ad *Marcolinum* perscripta est, varii, sed minuti argumenti, de quo dicere nil attinet.

APOLOGISMORUM MEDIOLANENSIVM VOLUMEN PRIMUM, continens duas Dissertationes 1) de Origine Apostolica Ecclesie Mediolanensis, a S. Barnaba Apostolo deducta; 2) de Anasematæ S. Ambrosii contra Gallor. Auctore NICOLAO SORMANO Oblato, Ambrosiana Bibliothecæ, Collegiique Doctore.

Mediolani, 1740. 4. 1 Alph. 9 pl. Ex Typographia Petri Francisci Malatestæ. Superiorum permisso.

Eminentissimo Principi, *Carolo Cajetano a Stampa*, Archiepiscopo Mediolanensi, purpurato sedis Romanæ Patri, complexum Dissertationis utriusque consecravit Cel. Auctor. Ab Archiepiscopatu Mediolanensi haud alienum est docere, quis eum condiderit primus, qui ei primus præfuderit. Si numerum eorum in eas, qui Barnabæ id principatus deferunt, testes habebis centum, negotio usu facillimo, licet sæculo IV posteriores. In Dissertatione posteriori conciliatur liturgia Ambrosiana cum historia, & a maledicto vindicatur. Elaboravit præter hasce Dissertationes, meritis ipsius omnino respondentibus, duo Volumina, disputationibus generis varii conferta. Uni præfixit indicem hunc, *Ambrosiana Hierarchia multis partibus illustrata*. Altero in *origines ac progressus Cleri Ambrosiani* inquiritur. Configuntur ibi passim, intra quæstiones undeviginti, eorum opiniones, qui antiquas Patrum traditiones laceffunt. Quod in hasce dapes nondum incidimus, vicem dolemus nostram. Dissertatio prior, quæ oculos pascit nostros, ad *Bacchini*, Viri Illustris, sententiam refellendam pertinet. *Bacchinus* Abbas, *Libro de Eccl. Hierarch. Part. II. n. 9.* subdubitaverat, an primi

isti quatuor, qui traduntur Mediolanensium fuisse Episcopi, Barnabas, Anathalo, Cajus, & Castricianus, in albo Episcoporum illorum possint jure relinqui ac vindicari. Tillemontius idem in *Hist. Eccl. Mem.* sensit, ne quid de Spelta & Bellada moneamus. Bacchino visum fuit ad *Acta SS. Francisci & Jovitae*, nec non *SS. Syri & Juventii*, provocare. Acta Syri referunt, ex ecclesia Ticinensi, matre, ortam fuisse Mediolanensem. In chartis membranisque vetustis ac recentibus, admodum versatus fuit Auctor. Ex penuario isthoc promit

- Fig. 30. codicem, manu scriptum a quodam Anonymo Vercellensi, quo illa Syri perimitur exstinguiturque commemoratio. Ex operibus S. Ambrosii præterea, nonnullæ Bacchini ingeniosæ diluuntur rationes. Requisiverat a Mediolanensibus Abbas, antiquiores sæculo octavo tabulas, quibus Barnabas Apostolus extra dubium collocari, ac principatum Episcoporum Mediolanensium tueri possit. Progreditur vero ultra Bacchini
52. vota Noïter, ac pro causa sua ex sæculo V scriptorem producit græcum. Is est Alexander, Monachus Cypriensis, quem ex bibliotheca Vaticana græcum latine loqui jussit Franciscus Zenus, ac edidit Papebrochius in *Actis Sanctorum* ad XI Junii p. 453. Ibi dilucide traditur Barnabas, ad urbem Romam urbem omnium maximam pervenisse. Ita profectio-nem Barnabæ Italicam, eamque evangelii diffundendi causa susceptam, in aprico posuit Auctor. Scripsit enim sua Alexander, ut in præfatione docet, ex scriptis vetustis, eisque ad sæculum, ni primum, certe secundum, referendis. Arcessit
79. Noster testes alios, Lucium Flaviium Dextrum, Dorotheum, Hippolytum, Clementem Romanum, sublesta ac temeratae fidei Scriptores. Primum negat adversus Baronium, ex *Recognitionum* Clementinarum coenoso gurgite, Dorotheum bibisse illum larvatum, cujus exstat *de vita & morte Prophetarum Synopsis* Tom. III. Bibliothecæ Patrum. Auctorem certe hujus Synopsos sæculo fere quinto fuisse supparem, Guilielmus Cave, & L. A. Muratorius, docuere. En hujus Dorothei verba: *Barnabas, cum Paulo verbi Dei minister constitutus, primus Romæ Christum deprædicavit, postea Mediolanensis Episco-*

Episcopus factus est. Scripsit Clemens Romanus *Periodos*, seu *Itinera S. Petri*, nec non *Libros Recognitionum*, si audias Epiphanium & Ruffinum. Epiphanius dolet, *Periodos* ab Ebionitis Sec. II adulteratas auctasque. Ruffinus, Recognitionum Libros ab Eunomio heresiarcha, Sæculo III. exeunte, esse confureatos memoravit. At cur heretici in historica narratione Clementis mutarint quicquam? Mutationes vero, & adulterandi consilia, spectant ad disputationes, dogmatibus proprias. Ita Papebrochius in *Actis Sanctorum* ad XI Junii diem p. 426 statuit. Ita Noster existimavit æque. Eusebius eos libros Clementi tribuit, falsus tamen, ab hereticis esse corruptos, H. E. III, 38. Auctor Recognitionum Clementinarum jam vixit Sæculo II. Nam Origenes locum inde produxit *Tract. XXXV. in Mattheum*, qui indidem legitur L. II. n. 38. unde videtur intelligi. Barnabæ iter Romam, & inde ad Insulas susceptum, haud repelli posse halitu levi. Id autem vero dissimile est, iter illud in ætatem morte Jesu priorem incidisse. Alexander itaque Monachus tradidit, iter Barnabæ Italicum incidisse in tempus, quo, Antiochena legatione functus, triennium exegerit, antequam Petrum reviseret Hierosolymis. Tres tamen scriptores, vetusti satis, tradiderunt, Barnabam venisse Romam, ac in Italiam. Id Nostro sufficere videtur. Multa enim res gestæ vere evenerunt, quarum momenta externa apud scriptores haud concordant. Adventum Barnabæ in Italiam Noster adfigit anno aeræ vulgaris christianæ 51, quo Synodus Hierosolymitana fuerit celebrata. Concelebrant Mediolanenses XII Martii memoriam ingressus Barnabæ in urbem Mediolani. Superest ibi *font S. Barnabæ*. Monent alii, mentionem Barnabæ haud fieri in antiquioribus ecclesiæ Mediolanensis Missalibus, Breviariis, Kalendaris, & libris liturgicis. At nec in aliis urbibus, quas evangelio illustravit Barnabas, memoria ejus ante Seculum VIII fuit culta. Cursum equestrem quotannis celebratum fuisse in S. Barnabæ festo, publice, intra Florentiam, intelligitur ex Libro *Communitatis* Florentiæ. Ecclesiam Mediolanensem, ac peculiarem hujus liturgiam, a græcis orientali-
libusve

Pag. 82.

84.

89.

96.

- libusve parentibus, Barnaba & Anathalone, ortam esse, contendit Auctor. Josephus Vicecomes haud dissentit, ratus, jam ante Ambrosium, rationes rei sacrae peragenda, Mediolani tritas, a Romana liturgia discrepasse. Rituum illam diversitatem jam significavit Augustinus *ep.* 86. Unde patet, Mediolanenses, a discipulo Petri, ad doctrinam Jesu amplectendam, haud fuisse adductos, si liturgiam Petrus praescripsit Christianis Romae. In basilica Philippi adservatum traditur S. Barnabae caput, cum cineribus sive corporis, sive rogi, ex cuius flammis illaesum dicitur corpus evasisse. De tumulo, quo haec custodiuntur, multa adfert Noster, incertus de eo modo,
108. quo id Salamina Mediolanum fuerit e Cypro translatum. Adjecit Auctor tractationi appendicem, docturus lectores iter Pauli Apostoli Mediolanense evangelicum, quo origo ecclesiae Mediolanensis apostolica confirmetur. Progrediendum nobis est ad *Apologeticum* alterum, qui complectitur *Dissertationem super Anathemate sancti Ambrosii contra Gallos*, qua Ambrosiana Liturgia cum historia conciliatur, & a vano maledicto Francia ac Germania vindicantur. En epitomen. Tres eodem anno 1339, jussu Ludovici Bavari, in Italiae perniciem confurxerant duces bellici, *Ludovicus Insuber*, *Canis Scala* Veronensium tyrannus, ac gigas *Malherba*, Helvetiorum quondam ductor. Eorum classico exciti ad latrocinandum per Italiam confuxere scelestissimi quique, ex Gallia cisalpina atque Helvetiis, qui quondam pars erant Galliae Belgicae. Quaque incessit agmen militare, furor arma in obvios quosque accendit. Agrum Mediolanensem mira clades adflixit. Exercitus ad urbem Mediolanum funditus evertendum, junctis ad Oronam amnem copiis, properarunt. Atrox pugna haud procul Parabiago confertur inde ex antelucana hora ad solis occasum, & ultra. Ceciderat animo fugeratque dux Mediolanensium. Adparuisse actutum dicitur signum equestre S. Ambrosii, cui urbis tutela demandata, ac e coelo fulsisse, cuius flagello acies hostilis obruta repente conciderit. In monumentum victoriae ara fuit posita, eique inserta inscriptio, docens, ibi *contra Gallos* fuisse pugnatum. Inde in libros liturgicos illatae fuerunt hor-

rendae

rendæ, dirisque plenæ, contra Gallos cantiones, quibus Galli, nempe illi adgressores, adpellati sunt *Italiae pestis*, immanibusque obruti maledictis. Flagrum inde Ambrosii imaginibus adpingi coeptum, quo ipse tunc visus e coclo sit infectari Gallos. Procax id dicitur in Gallos repetitur hodieque. Scriptores Seculi XIV Germanos fuisse, qui Mediolano fuerint graves, tradunt. Explicat Ambrosiana liturgiæ illud momentum, Auctor, & Gallos infectioni illi subducit.

PRAECLARISSIMI VIRI, BARTHOLOMAEI Eustachii, Piceni, Anatomicae originales tabulae, quas in Medica & anatomicae rei commodum imprimi curavit CAJETANUS PETRIOLUS, Romanus, Sardiniae Regis Chirurgus.

Romæ 1741. Ex Typographia Joannis Zempel, prope montem Jordanum. Fol. pl. 3. Tabulae aeri incisæ 47.

Bartholomæi Eustachii tabulae anatomicae, in Schola Raphaelis Urbinatis elaboratae, diu in Familia Rubeorum latuerunt, & tandem a Clemente XI. summo Pontifice inventae, a Cel. Lancisio 1713 editae fuerunt, nunc ab Eminentiſſimo Cardinali Caraffa cmtæ, & Cel. Petriolo donatae, iterum in lucem prodeunt. Dedit vero primo explicationem Tabularum octo minorum, quae ab Eustachio ipſo elaboratae fuit; postea addidit tabulas reliquas majores, & novo titulo interposito explicationes addidit:

RIFLESSIONI ANATOMICHE SULLE NOTE DI
Monsigniore Gio. Maria Lancisi &c.

h. e.
ADVERSARIA ANATOMICA AD EXPLICATIONES Jo. Mariae Lancisi, tabularum Cel. Bartholomæi Eustachii, additis nonnullis in his ipsis explicationibus omissis, per CAJETANUM PETRIOLI, Romanum, Regis Sardiniae Chirurgum, & inter Arcades Erasistratum Coum, cum vita Eustachii, a nullo adhuc edita.

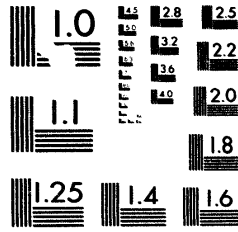
A a

Romae

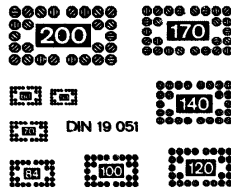
Romæ 1740. ex Typographia Joannis Zempel prope montem Jordanum. Fol. 1 Alph. 12 pl.

Præmittitur vita Eustachii a Bernhardo Gentili publicata, quam brevibus exhibituri sumus. Dubius est locus natalis Eustachii nostri, alii enim in arce sancti Severini, alii Urbini natum fuisse crediderunt, sed Auctor civitatem sancti Severini Septempedânium vocatam, in Anconensi Marchionatu sitam, patriam ejusdem fuisse asseruit, ubi sub initium Seculi XVI. natus fuit. Pater ejus Marianus, in bonarum literarum & Philosophiæ studio versatus, & nostrum ad humaniora studia tractanda excitavit, in quibus ita se exhibuit, ut Versionem Eroziæ, græci scriptoris, publice exhiberet, quæ 1566. Venetiis, & paulo post aliis in locis impressa fuit. Ipse vero in arte salutari ita se exercuit, ut 1539. Physicus urbis patriæ denominaretur. Non diu vero huic officio præfuit, nam Dux Urbinensis Guido Baldus, Promotor studiorum sui avi maximus, eum avocavit, & Titulo medici sui & Status Urbinensis ornavit. Hic vero non tantum eruditionis suæ specimina edidit, sed & plures alias scientias acquisivit. Mathematica didicit, & linguam Ebraicam æque ac Arabicam exercuit, ita ut Amatus Lusitanus eum præ reliquis aptum judicaret, qui versionem Avicennæ susciperet. Anno 1549. Julius frater ducis Urbinensis, Cardinalis, Romam abire recusavit, nisi frater Eustachium nostrum medicum & Socium ipsi concederet. In illustri hac urbe eo tempore Medici magni nominis floruerunt, cum quibus amicitiam iniiit, & omnem operam in studiis perficiendis collocavit. Inprimis vero Anatomiam, dissectionibus cadaverum in nosocomiis romanis institutis, inquirendo tum in structuram corporis, tum in causis morborum egregie excoluit; qua de causa non tantum Medicis primariis urbis Romæ annumeratus, sed & Medicus ordinarius Caroli Borromæi, Nepotis summi Pontificis Pii IV. constitutus fuit. Ob insignes igitur in Anatomia perficienda præstitos labores, de quibus, præter opuscula ab eo edita, hæc potissimum tabulæ anatomica loquuntur, fama ejus ita quidem aucta fuit, ut non tantum Protomedicus Romanus, sed

sed etiam Professor Anatomie Publicus declararetur. Ast eo ipso, non laudanda emulatio, sed maxime culpanda invidia plurimorum excitata fuit, qui ejus fame maximas infidias struxerunt, & potissimum Patroni maximi Caroli Borromæi indignationem contra Eustachium excitare voluerunt. Noster vero modestia haud vulgari, & candore, omnes infidias evitavit, Patronos suos semper benevolos expertus est, & in scriptis suis passim monuit, se veritatem unice sequi, & errores libenter agnoscere velle, si ipsi contrarium ex structura corporis indicari possit. Merita etiam ejus in rem Anatomicam adeo illustria sunt, ut post seculum & ultra, a celeberrimis Anatomicis agnoscantur, & publice deprædicentur. Eustachius vero noster ultimis vitæ annis maximis articulorum doloribus excruciabatur, & ideo in perficiendis scriptis Anatomicis illustrantibus impediabatur; ætate tamen jam confectus iter in Forum Sempronii suscepit, ut Julii Ruverii, Cardinalis, morbo gravi affecti curam haberet; in quo itinere, anno circiter 1574. diem obiit supremum, quæ de causa locus, ubi mortuus & sepultus fuit, incertus est. Quanti vero hæc tabulæ anatomica, quarum novam editionem nunc exhibemus, æstimentur, multa celeberrimorum auctorum testimonia, quæ hic fusius excitantur, ostendunt. Nee opus est, nos earum præstantiam novis extollere laudibus, cum 1715. Mense Augusto, in his nostris Actis ea potissimum exposita sint, quæ vel Eustachius primum invenit, vel delineavit, licet alii post eum gloriam inventionis sibi sumserint. Et dolendum omnino est, quod præter alia forte quæ Eustachius scripsit opuscula, liber de dissectionibus & controversiis anatomicis, qui Commentarii loco hæc tabulis addi potuisset, vel adhuc in obscuro lateat, vel omnino interierit. Tabulæ, quæ hic exhibentur, cum octo tabulis minoribus de renibus ab Eustachio jam editis, ut in Editione Lancisii sunt quadraginta septem. Patet igitur, reliquas tabulas majores septem, quæ deficiunt, cum in indice quodam quinquaginta quatuor numerentur, nondum detectas esse. Vita Eustachii Italico idiomate præmissa, explicationes ex Lancisii editione, latino, ut

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

AD NOVA ACTA ERUDITORUM
QUAE LIPSIAE PUBLICANTUR SUPPLEMENTA

BAND 8
LEIPZIG 1757

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX,88.

scripte sunt, idiomate, adduntur. Postea & adversaria, & omnia separatim Italico idiomate subjunguntur. Quo vero lectores cognoscant, qualia Cl. Petrioli sint monita, specimen adversariorum ad Tabulam nonam exhibebimus. §. 7. Lancisius nodum funiculi umbilicalis, communi membrana obductum indicat, Petriolus vero monet, funiculum umbilicalem membrana communi seu peritonæo separato exprimi, sed Lancisius nodum non ipsum funiculum umbilicalem adduxit, & umbilicalia vasa in abdomine conspicienda addit, funiculus ipse in homine adulto non offenditur. §. 8. Petriolus monet, Lancisium minime dicere posse, ligamentum anterius hepatis, diaphragmati sub cartilagine ensiformi annecti, cum cartilago profundior sit diaphragmate. Forte Lancisius situm supinum Anatomicis adeo notum in animo habuit, qui tamen iconi non respondet. §. 9. Segmentum diaphragmatis, quod Lancisius indicat, non invenit Petriolus. Duas lineas in medio inter pulmones, quas Lancisius nervos dixit, Petriolus membranas mediastini appellavit. §. 10. Spatium album in pectore non satis intelligere potuit Lancisius, Petriolus tamen monet, esse mediastinum descendens cum pericardio, qua in re quidem locum offendit, ubi hæc posita sunt, minime tamen adambulationem partium conspicimus, hic ineptissime delineari pericardium Lancisius jure asserit, Petriolus tamen delineatorem defendere annuitur. §. 11. Lancisius bene monet, Cerebri superficiem separata dura matre conspici, piam matrem vero præsentem esse, hanc tamen quoque separatam esse asserit Petriolus; qua in re quoque ipsi assensum præbere haud possumus, cum pia mater haud facile a substantia cerebri corticali separetur, & ea separata tractus vasorum non conspici non potest. §. 12. Petriolus observat, Lancisium haud assisimare potuisse, frontem & occiput cranio remoto conspici, sed pars tamen in icone conspicitur, licet totum non appareat. Ex his facile patet, quomodo Cl. Petriolus, in explicandis his tabulis versetur; & cum ea, quæ a Lancisio omissa fuerunt, eodem ferme modo supplantur, non opus est, ut plura proferamus. Occurrunt passim accuratius indicata, & anno-

annotata forte non prorsus contemnenda forent, nisi elegantissima Tabularum Eustachianarum editio, ab Albino exhibitā, magis commendanda foret.

INSTITUTIONS MILITAIRES DE VEGECE,

h. e.

INSTITUTIONES MILITARES VEGETII.

Amsterd. apud J. Wetsteinium, 1744. 8. pl. 13. præter figuram aeneam maj.

Fuit jam sub finem Seculi XVI. poeta & Jureconsultus Gal-
lus eruditus, Petrus Delaudu d'Aygaliens, qui L. III. ar-
tis poeticae Gallico sermone conscriptæ, Gallicas anti-
quorum scriptorum interpretationes relegatas cupiebat, ac si
quid ipse valuisset, flammis addicebat tantum non omnes.
Nos quidem neque omnino laudandum, neque ex omni parte
vituperandum illud enuntiatum arbitramur. Detrahunt omni-
no conversiones eruditarum linguarum studio, cumulant etiam
partim inutilium librorum acervos: præsertim ubi pluribus
ejusdem auctoris admovetur manus, quarum in recentioribus
tot nova etiam vitia miscentur, quot antiqua tolluntur; vel
non nisi linguæ paululum consulitur, cujus quidem correctio
in se laudanda, non tanti tamen faciendā, ut librum, rerum
ergo legendum, penitus ideo antiquemus, inque illo factō,
velut in mustacō lauream quæramus. Secus autem se res
habet, ad conversiones primas, vel accuratiores, scriptorum
non solis litteratis utilium ac necessariorum, quod adinet.
Atque hoc ipso in genere vel præcipue versari Vegetius nobis
videtur. Hodie pariter miles ac architectus quidam mili-
tari commodum inde haurire poterit, a quo iniquus foret, si
quis posceret, ut hujus solius causā Latinam addisceret lin-
guam; præsertim cum verba quædam non ad faciliora, seu
lippis nota & tonforibus, hic perti seant. Et hoc sine du-
bio vir eruditus, cui Gallicam istam versionem debemus, suo
jure perpendit. Commendamus interpretationem contex-
tus: de præfatione ac notis, speciminis ergo, vel perpauca
simul

simul adnotamus. Illa quidem duas complectitur partes. Altera considerat æque atque admiratur imperium illud antiquum Romanum, & hujus inter ipsas seditiones civiles, auferentem in dies ac magis firmatam potentiam. Eandem si qui recentiores consequi studeant, legiones adhibeant Romanas, utque id fieri possit, artem eorum militarem edificent, ex sententia nostri, oportet. Justus Lipsius, Salmasius, & alii, nonnihil hic tentarunt, sed eruditionem modo & variam lectionem ostentare studuerunt. Nec defunt, qui historicam modo relationem exhibuerunt, qualem forte de Ludovici XIII. regno Marc'io de Quincy. Hic autem requiritur opus cum judicio sociatum, doctrinasque cum historia, fundamenta cum factis, conjungens. Justo titulo in Romanis laudatum fuit, quod admodum dociles etiam ab hostibus, si quid melius invenissent, didicerint, eodemque rem militarem suam locupletarint. Clypeum a Sabinis acceperunt; legionem conjunctam, ac sine intervallis pugnantem, ab Etruscis, ut vulgo arbitrantur, didicerunt aperire, inque manipulos distinguere; Samnitibus magistris tela emendarunt, gladium Hispanis, arma equestria & exercitia Græcis debent. Neque vero tam exemplum, quam naturam rerum considerabant, unde & castrorum metationem, tacticam, disciplinam militarem, cui semel adfecti erant, curiosissime semper tuebantur. Recentiores atque alii populi non sequebantur ejusmodi laudabilem, vel ab hostibus discendi morem, suarum potius consuetudinum tenacissimi. Expeditiones tamen cruciatae nonnihil mutarunt. Morum fiebat communicatio, ita vero ut res militaris parum inde lucraretur. Proximo tempore incrementum scientiarum, in re quoque militari plurimum perfecit; nihilo minus, cum superemus in quibusdam Romanos, in aliis multum sumus inferiores. Neque electio, neque disciplina, neque educatio, neque forma legionum Romanarum jam reperitur. Hæ si adfuissent, nihil tam facile Austriacam domum, cum potentissima esset, ab imperio generali detruere potuisset; ut & quedam simul desiderantur in cupiditate ac proposito Ludovici illius XIII. Sed properamus ad alteram

alteram partem, ubi de quibusdam historiae Romanae scriptoribus iudicium fertur. Melius noster arbitratur actum fuisse, si Titus Livius, & Dionysius Halicarnassensis, aequales milites & oratores, quemadmodum Thucydides & Xenophon, fuissent. Laudat contra Polybium, & Caesarem, propter digressiones tam utiles, ac descriptiones quarundam machinarum. Scriptores militares injuria temporum periere plerique, quique superant, strategemata paucè proponunt. Vegetii solum opus totam rem militarem spectat. Ipse se modo in compendium redigere antiquiora praecepta profitetur: sed majus opus a minore obscuratum, injuria temporum cessit. Tanto nunc magis recentiore hoc aetas admirata fuit. Montecuculi, Turenii qui vestigia legit, in deliciis habuit Vegetium: aliique maxime coluerunt, adlegarunt, commendarunt, de arte praesertim bellica scribentes. Quinque autem libris includit praecepta. Primo agit de conscriptione copiarum, & exercitatione; secundo de legione, diversis militum generibus, armis, functionibus; tertio de laboribus bellicis & tactica; quarto de obsidionibus ac defensionibus; denique postremo de militia navali. Tantum cum argumentorum tantillo spatio includat, fieri non potest, quin interdum siccus sit & obscurus; quae & alia vitia ingenue taxat noster, emendasset etiam singularibus observationibus militaribus, nisi jam improvisis nescio quibus incidentibus, aliud id ad tempus differre cogeret. Interim alia quaedam emendare ac novare studuit. Ita e. g. CXXV. Vegetii capita minora ad XVII. majora revocavit, quintum librum a quarto divulgavit, non sine praevii antiquis codicibus, & quae sunt alia. Inter commentarios praecipue Stewechium consuluit, immensam propemodum eruditionem pandentem. Quodsi tamen notas his parvo numero subjunctas lustremus, Stewechiani falsis non adeo multum inveietur, cum pleraque nonnisi conversionem explicent strictim, vindicent, atque excusent. Ita e. g. Lib. I. in praefatione, vocabulum, eloquentia, per *les sciences* expressit, *αὐτὴν δὲ* partis pro toto subesse existimans; c. 1. n. 7. *gynaeceia* interpretatus est *professions de femmes*; n. 8. & alibi verba

verba transposuit, ad sensum eo magis, ut arbitratur, vincendum. L. II. c. I. n. 1. definitionem exercitus, ex Latina derivatione omisit. Neque tamen alia plane defunt observata, sed minoris quæ vulgo momenti videntur, e.g. L. I. c. 2. n. 7. quis Claudius fuerit, exponit, scilicet Appius ille, qui Capuam cepit Hannibalis tempore, ut resisteret equitatu Campanorum. Ad L. II. c. 4. n. 5. narratur aliquid de ludis in circo, atque indicatur, quod sub imperatoribus ibidem primariæ dignationis viri vestiti, rhedariorumque munere functi sint. Sub Nerone actores in quatuor ordines dividebantur, candidum, rubrum, cæruleum, viridem. Auratum ac purpureum adjunxit Domitianus. Uni præsertim aut alteri ejusmodi colorum, quasi ad furorem usque addictus populus erat. Inde & potissimum cæruleus ac viridis Constantinopoli celebrabatur, cujus proceres ac cives æmulabantur Romanos. Inde cum alteri magis faveret Justinianus, duæ potentes in imperio factiones ortæ sunt. Atque hæc sunt fere primariæ hujus commatis notæ.

MDCCCXIII (1913) MDCCCXIII

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomii VIII Sectio V.

MONUMENTA INEDITA RERUM GERMANICARUM, praecipue Cimbricarum & Megalopolensium, quibus varia Antiquitatum, Historiarum, Legum, Juriumque Germania, Speciatim Holsatiae & Megapoleos, vicinarumque regionum argumenta illustrantur, suppleantur, & stabiliantur. E codicibus MSsis, membranarum, & chartis authenticis evi suduit, notulasque adiecit, & praefatione instruxit ERN. JOACH. DE WESTPHALLEN, Casar. Russ. Ord. S. Alexand. & Ducalis Slesvic. Holsat. Ordinis Eques, Caesaricae Regiaeque Celsitud. Magni Ducis Russiae, Ducis Slesvic. & Holsatiae regnantis Cancellarius aulae & Consil. intim. Consistorii supremi Eccles. & militaris Praefes, Academ. Kiloniensis Curator. Tomus IV.

Lipsiae; impensis Jo. Christ. Martini, 1745. in fol. maj.
Alphab. 18. plag. 10. cum Tabb. æri incif. 48.

Cum ante hæc tria, & quod excurrit, lustra, priores hujus præstantissimi operis Tomi, quorum Primus A. 1739. Secundus A. 1740. Tertius A. 1743. lucem adspexit, prodire coepissent, in his quidem Eruditorum Actis haud pretermisum est, de iisdem, pro

B b ordine

ordine & loco, quem ex sua præstantia omnino merebantur, tum temporis iudicium. Quartum & ultimum ejus laboris volumen, cum quo & integrum atque præclarum hoc opus conquiescit, indictum quidem nobis hucusque manit: haud sane ea ex causa, quod ultimi hujus minor ac præcedentium reliquorum dignitas & præstantia fuerit; sed quod novorum & recens vulgatorum laborum recensio, quorum omnino mentio & notitia inferenda fuit, volumen istud, justo & priori, qui illi dudam debebatur, loco excluserit. Quicquid autem hujus sit, quod hucusque remoram iniecit, quominus nostris in recensendo partibus defuncti simus, jam nunc, ubi defectum hunc animadvertere datum est, id operam dabimus, ut sarciamus eundem, ne Lectores nostri in Supplementis, quæ eum in finem adornari coeperunt, ut quæ in ipsis Actis suis locis vel omiſſa vel neglecta sunt, in iisdem locum inveniant, labore nostro haud diutius careant, qui ad sitim forte eorundem restinguendam omnino facere possit.

In ipſo autem recensionis nostræ instituto, licet, ut modo dictum, paulo serius ad illud demum accedamus, opera eo minus perfunctoria nobis agendum esse existimamus, quod Illustriss. Editoris, quam in evulgando concinnandoque ultimo hoc volumine posuit, industria minime defecit, sed vel omnem in eo conatum adhibuisse videtur, ut non modo postremus hinc monumentorum Tomus prioribus editis per omnia similis evaderet, sed ut dignitatem etiam & præstantiam eorundem quodammodo superaret, & aliquot minimum parasangis post se relinqueret. Hoc ipsum namque testatur tum Voluminis hujus forma exterior & habitus, ubi & moles ejus aliquot alphabetis, ut vocant, & tabularum aeri incisarum multitudo ac numerus, vel aliquot decadibus major ac in prioribus, conspicitur; tum vel maxime interior operis constitutio idem comprobabit: ubi mox argumenta, in proluxiori huic Volumini ab Illustriss. Editore præmissa præfatione, pertractata, hinc ipsa, quæ in eodem occurrunt & exhibentur, monumenta anecdota, tum quæ iisdem subje-

subiectæ sunt notæ & animadversiones uberiores, ac denique ipse Index etiam, qui hocce volumen claudit, & ad priora simul relatus est, nobis aberrantem differendi copiam suppeditare possunt, ut de singulis hæc aliquid in commentarios nostros referatur, si quidem in hac causâ partibus nostris rite perfungi velimus.

Ad præfationem igitur Illustriss. Editoris, ut primo omnium loco animum advertamus, vel maxime necesse est, siquidem illa ita comparata est, ut vel ipsa peculiarem librum conficiat, & per integra fere tria alphabeta, ad quorum seriem typhothetæ operas suas dinumerare solent, decurrat. Licet autem quinque duntaxat summa sint capita, quæ Vir summus & Illustriss. prout ipse in calce hujus præfationis horum indicium aliquod facit, hoc loco sibi pertractanda sumsit: hæc tamen adeo fecunda fuerunt, ut de pluribus, cum his cognatis & amico nexu junctis argumentis, uberiores eidem differendi copiam & materiam præbuerint. Primo loco occurrit commentatio de præstationibus *Martinalibus Lubecensium & Majalibus Hamburgensium*, ab utrisque ad aulas Ducum Cimbricorum & Megapoliensium deferri solitis. Postquam de his, quicquid observare quotannis moris est, e fide dignis & luculentioribus, quæ de iisdem testantur, documentis, primam Illustriss. Scriptor retulit, atque hinc utriusque sollemnitatis formam, æneis tabulis exhibitam, proposuit, mox demum ad originem ejus observantia diligentius exquirendam devolvitur. Quam autem eandem in nullo hujus rei servato documento, aut ad integram fidem faciendam testimonio, reperire hucusque datum sit; locus igitur non nisi conjecturis relinquatur: harum quidem integram dodecadem ab ingeniosissimo Auctore in medium allatam deprehendimus. Occurrunt autem in tanto conjecturarum numero, quarum altera alteram excipit, & suis quælibet ex genuinis fontibus petitis præfidiis & rationibus corroboratur, tot tantaque jurium & consuetudinum momenta, ut singulorum eorundem recensum inire, pro nostri quidem instituti ratione, nobis non liceat.

Illud commemorasse sufficiet, nihil in prolixiori hac tractatione, quæ ultra dimidiam partem commemorationis hujus præliminaris implet, omiffum esse, quod ad statum juris gentium, vel universalis vel particularis, publici vel privati, quomodocunque pertinet, quod nexum Principum & Imperantium tum inter se, tum cum suis civibus, fubditis, & vicinis, respicit, & quicquid hujus fit, sive ad speciem superioritatis territorialis, sive ad nexum feudalem & clientelarem, vel alium quemcunque modum, quo hominum inter se jura mutua vel continentur vel diriguntur, referri potest. In his namque singulis, ubi, consultis & adductis genuinis antiquitatis & historiarum fontibus, Illustriff. auctori haud levia vestigia reperire datum est, in quibus hujusmodi quidam nexus, prædictis civitatibus, cum vicinis Cimbricis & Mecklenburgicis laudatis Principibus intercefferit, dici non potest, in quem amplum & late patentem campum simul delatus sit, in quo suam in omni juris & historiarum apparatu scientiam eximiam comprobare potuit. Non tantum enim e domesticis documentis & præfidiis, hujusmodi diversiffima jurium, consuetudinum, variorumque circa easdem rituum & observantiarum specimina & exempla petita sunt; sed & si quid hujus generis in scientia legitima totius Germaniæ, quin & alibi gentium & populorum fuit, quod cum iisdem comparari, atque ad eadem vel explicanda, vel illustranda, modo quocunque facere potuit, haud adeo prætermiffum est, ut non ex ditiffima omnium penu, qua Illustr. Scriptor in hanc rem instructus fuit, allatum sit. Testamur argumenta, quæ præcipuum in hac causa momentum trahere nobis quidem videntur, de jure superioritatis territorialis, de nexu clientelari & feudali, de expeditionibus militaribus, de præstatione hospitationum & orbedarum, & quæ de variis actionibus, generibus, quin & symbolis recognitionum horum jurium, in instituta prolixiori eorundem tractatione, in medium prolata & curatius excussa sunt: in quibus sæpe, qui jurisprudentiæ amoenioris studio & amore ducuntur, & ultra trita & vulgaria Justiniani placita sapiunt, ejusmodi dapes

inve-

invenient, quæ eorum palato quam maxime arridebant. Ne dicamus de iis, quæ in applicatione horum jurium ad statum Lubecensium & Hamburgensium, a primis suis originibus in hunc usque diem, subinde deducta sunt. In his cum jurisprudentiæ litigiöse quamplurima argumenta occurrant, & utramque faciant paginam; atque ad rationes Illustrissimi Scriptoris id imprimis pertinuisse videatur, ut jura, quæ in iisdem versantur, summorum Principum, curatius explicanda tuendaque sibi sumeret: ea tamen æquitate simul usus est, ut adversæ partis rationes & argumenta subinde adferret, & parili fide ob oculos poneret; adeo quidem, ut quæ in arduis hujusmodi causis ab omni tempore disceptata, & vel Hamburgensium intuitu nec in hunc usque diem satis ad liquidum perducta sunt, ex iis, quæ hic in utramque partem disputantur, egregiam & majorem omnino lucem accipiant, quam rerum harum avidi lectores aliunde haurire possint: propterea quod, quæ in scriptis amœbæis utrinque dicta sunt, & quorum in privatorum seriniis rarior copia est obvia, postquam eorundem subinde accuratior recensio instituta est, hic in compendium missa leguntur.

In tractatione hucusque instituta, cujus summa quædam capita retulimus, cum mentio nonnunquam injecta sit *in signum Principalium Hofato-Cimbricorum & Mecklenburgensium*, quorum eçtypi in variis subinde locis sint conspicui: exinde occasio subnata, & via velut parata est Illustriff. Editori, ut in hoc etiam argumentum paulo curatius inquireret. Fecit id primum in Cimbricis, dein vero etiam in Megapolensibus; atque cum in illis urticae folium, quod in terris Hoffaticis admodum frequens est, & in his caput tauri sive bubalinum dubiæ omnino sint originis, opera primum non parum molesta Auçtorei devoranda fuit, ut, quæ sint aliorum diversissima: & parum sepe verisimiles de ea re opinaciones, undique congereret, & suum de iis judicium interponeret. In vera autem & genuina utriusque hujus emblematis origine decernenda, cum haud sit, quo rem extra omnem dubitationis aleam ponas, & ipse Noster etiam, in hoc capite, neque sibi

neque aliis forte fatiscisse videatur: in eo tamen labor ejusdem, in nobile hoc argumentum insumtus, aliorum ante se longe superat, quod ingens figurarum copia & farrago, quas magnis sumptibus tabulis æneis pluribus insculpi, iisdemque non modo hunc, sed & jam priores præstantissimi hujus operis Tomos, passim exornari curavit Noster, nunc compareat, & ubique præsto sit. In his namque figuris ubi delineationes insignium Holsato - Mecklenburgensium subjiciuntur, quemadmodum eadem in diversis ordinibus, locis, & temporibus conspicienda fuerunt, ab Auctore autem Nostro picturarum, diplomatum, numismatum, & sigillorum ex omni ævo adductorum fide, abunde satis munita sunt: inde satis nobiscum intelligent, qui heraldicæ & historicæ artis haud ignari sunt, quantum incrementi hinc scientiæ huic accesserit, quoniam hac ratione & methodo, quicquid mutationum in ea parte factum est, omnium optime ostendere & comprobare licebit. Tertium argumentum, quod Illustriss. Editor in præfatione hac sibi pertractandum sumsit, ad jus patrum Cimbro - Holsaticum pertinet. In medii ævi annalibus nonnunquam mentio occurrit *juris Holsici, sive Holsæici*; ex eo autem quod dudum in defuetudinem abiit, idem illud aliis adhuc nominibus insigniri consuevit a scriptoribus quibusdam recentioribus: quorum proinde varia prostant opiniones, quodnam juris genus sub hujusmodi diversis notionibus comprehensum sit? In iisdem igitur partim examinandis & in ordinem redigendis, partim etiam, quod ab omni veri specie alienissimæ essent, rejiciendis, cum primum aliquam operam posuit Noster, mox suam in hac causa affert conjecturam, qua hocce juris genus, quod in Cimbriæ regionibus præcipue paludosis olim obtinuit, de jure Hollandico interpretari mavult. Cum enim e Seculo potissimum XII habeantur documenta, numerosa Batavorum, Flamingorum, Frisiorum, aliorumque multitudinis, in terras hæc palustres, ad agros colendos, Slavosque exterminandos, evocata; cui, dum hæc commigraverit, ut patriis suis moribus & institutis viveret, omnino concedi debuit: ex eo sane de origine alicui

alieni juris in his regionibus conjectura fit admodum probabilis, quam non parum confirmant tabulae Ducis Slesvicensis & Comitis Holsatiae Adolphi A. 1438. itemque Regis Daniae Christiani I. A. 1470. quae de antiquato jure Hollico, & surrogato in ejus locum jure Holsatico, testantur. Haec sententia Viri Summi, quam hoc loco primum attulit, ex illo tempore jam aliis quoque se probavit; & meminimus, Viro Illustriss. & Consultiss. *Frid. Del. Car, a Cronhelm*, in *Introd. Hist. ad Corp. Statut. Provincial. Holsat. Cap. IV.* idem, sed pluribus novisque stabilitum rationibus, (*) placuisse.

Notitia Scriptorum & Monumentorum hoc volumine comprehensorum recensio, quam Illustriss. Editor quarto loco in praefatione tradere aggreditur, quod non ad singula refertur, paucioribus hac vice absoluta est. Si quid in his occurrat, quod omnino ad rem etiam nostram facere queat, de eo mox infra dicendi locus dabitur, ubi de singulis in ipso volumine exhibitis monumentis exponemus, quod ad litterariam eorundem notitiam cum maxime pertinet; ut adeo id ipsum jam haec praetermittere liceat. Quintum & ultimum argumentum, de *Taurolatria orbis arctici, praecipue Cimbrico-Gothici, Vandalici, Norvegiici, Saxonici, Frisici, & Slavici*, cui M. Thomae Brodani Bircherodii *Taurus Sacer*, qui & integer hinc ipsi volumini sub n. VII. ex autographo insertus est, potissimum occasionem dedit, majorem omnino nostram h. l. attentionem & considerationem meretur. Ipse namque Illustriss. Editor, integrum hoc doctrinae

(*) Cum Viri hujus laboriosissimi, novissimo tempore, in Jurisprudentiam Holsaticam etiamnum vigentem; adeo magna & praecleara esse ceperint merita, ut vel intra proximos quinque annos totidem sat spissa in forma quadripartita volumina prodierint, in quibus tum constitutiones Regio-Holsaticas, tum statuta harum terrarum provincialia, magna industria collecta, curatius a se ordinata, & in unum corpus redacta exhibuit; de hoc tam eximio opere & conatu, qui nec in his porro subsisteret, cum nihil adhuc in his *Erud. Actis* dictum sit, ut id propediem fiat, curabimus.

doctrinæ caput sibi retractandum fuisse, & ex amplissimo, quo instructus fuit, apparatu, tantam doctissimarum observationum farraginem attulit, ut historiam idololatriæ gentium bœrealium velut ex integro retexuisse, & omnium sane scriptorum, qui in nobiliori hoc argumento ante se illustrando & exornando versati sunt, industriam longo post se intervallo reliquisse videatur. Hoc nimirum effecisse eundem haut difficulter aut egre sibi persuadebit, quicumque tot & ultra centum aliquot icunculas, Deastrorum & cultus eorundem imagines referentes, quæ integris decem tabulis, æri elegantissime insculptis, hic primum exhibentur, intuebitur. Hæ namque, vel ex ipsis monumentis antiquis ad virum delineatæ, vel ad numismatum fidem expressæ, vel ex aliorum auctorum, tum rarius obviatorum, tum caro nimis pretio venientium, qualis sunt *Athen. Kircheri, Ulyss. Aldrovandi, Ol. Rudbeckii, Bernard. Piccarti & Montefalconii*, aliorumque voluminibus repetitæ, quantum ad clariorem oculo animoque ideam ingenerandam valeant, nemini facile obscurum esse poterit. Quid p̄terò de explicationibus, ad singulas has imagines allatis, statuerendum est? Non sane aliorum duntaxat conjecturis & opinionibus in iisdem nititur Noster, sed post easdem adductas & expositas, mox suum fere non ubique interponit iudicium, ubi modo ab aliis sicubi aberratum est accuratè offenditur, modo quid in veriori vel probabili magis sententia tenendum sit pronuntiat: in qua utraque parte, si vel historica argumenta præsto fuerunt, vel si his deficientibus ad præsidia etymologica, quæ lingua gentis, a qua nomen aliquod cultum est, obtulit, recurrentum fuit, ab utriusque ex æquo adeo eundem instructum reperire datur, ut nihil omnino videatur ei defuisse, quod ad causam hanc, ex genuinis suis fontibus eruendam & decidendam, litesque etiam circa eandem obortas finiendas, quomodocunque facere poterat. Hactenus duntaxat de tractandi modo, quem Auctor ad argumentum hocce attulit, aliquid monitum est; jam ut de ipsa causa pertractata etiam afferamus, quantum ad summam rei pertinet, id primum dicendum venit, non esse

tauro-

taulatriam tantum, licet ab ejus tractatione initium factum est, sed & quodcumque numinum & deastrorum genus, quod populi septentrionales, & eorundem vicini, sacro quodam cultu & honore profecuti sunt, quorum hic ratio sit habita. Sic etenim occurrunt Frejus, Jutrebachus, Tuifco f. Teuto, Wodan f. Othinus, Thorus, Crodo, Prono, Radegastus, Suantevitus, Suantiboldus f. Suantibochus, Rugevithus, Frea item Hertha, Siva, & plura alia dudum eruditis celebrata idola; sed proferantur etiam Cerunnus, Hollerus, Nornerus, Heimdallus, Krutzmannus, Niordus, Parcunus, Picollo, Protrimpus, Puscetus, Zuttiberus, Perdogtus, Curchus, Porevithus, & quot non numina alia, quorum vix nomina nota sunt; de quibus tamen singulis, non tantum imagines afferre, sed & sua loca adsignare, quin & cultus genus, quod illis tributum est, ut plurimum Noster explicatum dare potuit. Si porro vel intuitu figuræ, vel etiam cultus horum numinum septentrionalium, cum aliarum gentium Diis sive idolis convenientiam quandam animadvertere datum est, neque hanc operam detreclavit ingeniosissimus Auctor, quin potius hujusmodi comparationes frequenter instituit. Sic enim mox Hertha Cimbrorum, & Diana Ephesiorum, atque Cybele Syriaca, inter se conferuntur; idem fit cum Sota Baba Russorum, & Iside atque Oro Aegyptiorum, cum Pogada f. Pagoda Ploencensium & Pagodis Orientalium, Ramensi, Chinæ & Kiwasta Virginienfium, cum Puckio Suerinensi & Picollo, Diis Cabiris, Baxturca, Boxitio, Henilo & Lollo, cum Vitzliputzli Dobcranensi, & idolis hujus nominis Americanis atque Mexicanis, cum Zwickio Slavorum, & Pustero, item Quiocco Virginie & Floride, cum Perdyoto Slavorum & eodem Quiocco: adeo ut ex imaginibus juxta se positis, & additis earundem descriptionibus, hujusmodi convenientia ubique appareat. Cum denique a tauri cultu scriptori nostro ingressus ad tractandum hocce argumentum factus est, ut in contemplatione ejusdem id ipsum clauderet, operam dare omnino voluit. Egressus autem orbem arctoum, ad antiquissimas & remotiores alibi gentes

cum Bircherodio suo iterum divertit, & ejus in hanc rem dicta, multis, egregiisque accessionibus & supplementis auget. E sacris Hebræorum, de bove in sacrificiis oblato, de vitulo Aaronis aureo, Molocho, aliisque huc forte facientibus, primum per tranfennam monet. De Aegyptiorum Ifide & Ofiride, de Perfarum Anubi, Serapide, & Mithra, de Japonensium Toranga & tauri pagoda, de Ixora orientalium Indorum cum Suantevito comparato, & multis aliis, quæ huc commode referri poterant, ampliorem sibi dicendi campum indulfit; in quo ipsum per omnia sequi haud amplius licet, sed id summatim duntaxat indicasse satis erit, eodem modo, ut in præcedentibus, eundem in repræsentandis & explicandis iis, quæ ad tauri cultum sacrum pertinent, versatum esse. Si denique ex recensione hæcenus instituta id nobis consecuti videamur, ut lectores nostri inde intelligant, quam præclaram in eo Illustriss. Editor operam præstiterit, ut Systema Theologiæ & idololatriæ gentilis, tum universim, tum quoad populos boreales seorsim, ex accessionibus suis plenius aliquod & suis numeris absolutius prodiret: non parvam simul apud eosdem nos gratiam inituros confidimus, quod noster, ut in hoc, ita & in præcedentibus præfationis hujus argumentis infusus labor, paulo operosior & prolixior evaserit; siquidem non vulgaria duntaxat & obsoleta, sed nova potius, & alibi parum obvia fuerunt, quæ ex iisdem afferre necessum habuimus.

In ipso nunc operis recensu operam dabimus, ut breviores simus, & argumentis litterariis potissimum inhæreamus. Primum monumentum, quod exhibetur, *Bernhardi Latomi Genealo-Chronicon Megapolitanum* est. Id ab Autore suo, idiomate germanico, circa annum 1610. confectum, & Principum sive Ducum Megapoleos, Adolphi Friderici & Joannis Alberti, tum regnantium, nominibus inscriptum, ab illo tempore in archivo Suerinensi delituit. Multorum desiderio illud hucusque expetitur fuit: postquam autem b. Jo. Christ. Beselius, Consiliarius intimus Mecklenburg. Editoris avus maternus, illud Ao. 1694.

ex autographo primum descripsit, Nostro id inde demum vulgare datum est; qui summaris instructum, & imaginibus præcipuorum Regum & Ducum Megapolensium, ex antiquissimis picturis & codice membranaceo tabularii Suerinensis petitis, id ipsum exornatum hoc loco reddidit. Secundum locum occupat ejusdem Bernh. Latomii *Historia Episcopie Megapolensis seu Suerinensis*, quæ ex apographo quodam Luploviano, de quo Editor quædam in præfatione monuit, prodit; cum neque autographum, neque exemplum aliud quoddam alibi, ne quidem in archivo Suerinensi, reperiat. Ipse Auctor hocce opusculum velut additamentum s. partem quartam prioris sui Genealo-Chronici esse voluit, in quo, a prima & ultima rerum origine, ad sua usque tempora progressus, a fide & industria, quam pro ævi sui ratione ubique adhibuit, merito adhuc commendabilis est. III. *Ernesti a Kirchberg*, Equitis Megapolitani, *Chronicon Mecklenburgicum* Ao. 1378. rhythmicè scriptum, hic comparet e codice membranaceo, eoque autographo, quem inter cimelia servat archivum ducale Suerinense. Hicce Scriptor, qui ante hæc quatuor secula floruit, tempore Alberti II. Ducis Megapoleos, qui & Rex Sueciæ fuit, cui ille servitiæ præstitit, hoc labore suo id potissimum operam dedit, ut quæ ab Helmoldo, quem nominatim sub ingressu operis sui laudat, aliisque Slavorum chronographis tradita sunt, rhythmicis germanicis expressa redderet; quod scribendi genus, cum & satis ævi istius conditionem atque indolem sapiat, inde forte specimina capere licebit, quomodo cum arte Germanorum poetica, & orthographica scribendi ratione istius temporis, comparatum fuerit; cujus non adeo multa documenta prostant, in quibus genuina antiquitatis criteria, quemadmodum in hoc ectypo factum, servata sunt. IV. *Chronicon Coenobii Ribenicensis*, Ordinis S. Claræ, ab Ao. 1206. usque ad An. 1540. Auctore Fr. Franciscano, *Lamberto Slaggert*, Sundensi, ex autographo hic itidem redditur. Scriptor, Pontificiorum sacris, quibus diu Abbatissæ Principales coenobii præsidēs fuerunt, adhuc addictus fuit, unde &

in fine de Martinistarum, quos nominat, odiis & injuriis queritur. Ex interpretatione, quæ apud Ribnicenses circumfertur, vernacula, quæque a latino authentico exemplo sæpe multum differt, subjiciuntur quædam, quæ & ad recentiora tempora pertinent. V. *Diplomatarium Mecklenburgicum miscellum*, inter cætera, quæ hoc volumine exhibentur, monumenta, multum eminerè jure credimus. Est illud ex authenticis membranis & chartis descriptum, e B. Georg. Westphalii, Past. Primar. Ecclesiæ Cathedralis Suerinensis, & Editoris parentis, collectione Corporis diplomatici Mecklenburgici selectum, continens chartas ineditas adhuc ab Ao. 1171. usque ad An. 1710. in usum ac supplementum antiquitatum, historiarum, juriumque Megapolensium Ecclesiasticorum, civilium, & territorialium. Ultima, quæ hic adducta sunt verba, de fine & scopo, quem Editor in delectu diplomatum hic a se facto sibi præfixum habuit, potissimum testantur; ex collectione enim, quæ ultra bis mille hujusmodi chartas ineditas continet, quarumque hoc loco non ultra CL. exhibentur, ille institutus est. E tabulario Ducali Suerinensi, quod insigni diplomatum ineditorum copia, eaque bene ordinata, refertum sit, eundem de promptum esse, in observatione mox ab initio subjecta perhibetur, in qua & simul monetur, quod si pauca quædam documenta hic repetita sint, quæ alibi forte edita jam reperiantur, id cum in finem esse factum, ut curatior eorundem lectio, ad authenticas chartas recognita, hic integritati suæ restitueretur. Postquam autem & hic indicium factum est ejusmodi Scriptorum, a quibus alibi hujusce generis documentorum apparatus aliquis exhibitus sit; atque in excerpto hinc typis hujus diplomatarii exemplo, notæ & animadversiones varii generis, quæ textui subjectæ sunt, passim conspiciuntur: eæ quidem, quæ ex his ad criticum argumentum spectant, ex variantibus lectionibus aliarum editionum, quæ collatæ fuerunt, subnotæ intelliguntur. At vero e cæteris hujusmodi animadversionibus, quæ vel ad geographiam antiquiorem, vel ad ipsa historica argumenta illustranda faciunt, majoris omnino momenti

menti censendæ erunt. Tales autem mox ad I. & II. documentum occurrunt, ubi nomina pagorum, villarum, aliorumque locorum, ex antiquitate sua valde dubia habentur, quibus ut certæ & hodièdum competentes sedes assignentur, multa opera impenditur. Ad diploma n. V. in quo fundatio monasterii campi solis, vulgo Sonnencamp, ad An. 1221. refertur, & reliquorum fere omnium, quotquot unquam in Megapoli extiterunt, coenobiorum, origines simul indagantur, & quidquid de iis ab aliis fide dignis testibus relatum est, subjicitur. Ad n. IX. in quo habetur sanctio de bonis ex naufragio servatis haud diripiendis, Illustriss. Editori datur excursus prolixius adducendi & explicandi, quicquid ab omni tempore, & in hunc fere diem, a Pontificibus, Regibus, Principibus, & Rebuspublicis, circa jura naufragorum (*Strandrecht*), legibus constitutum est. Idem fit ad n. XXXVII. ubi obligationis obstagialis aliquod documentum reperitur, unde occasio subnascitur, in hunc locum conferendi, quicquid de origine & ratione istius juris, quod vel etiamnum apud solos Cimbros vim suam retinet, ab aliis passim & ambigue satis disputatum est. Nec in documentis porro recentioris ævi, subjectæ hujusmodi animadversiones omnino desiderantur; quæ licet forte majoris adhuc sint ponderis, haud tamen de iis in censum nostrum hic amplius referre licebit, ne iterum consuetos limites opera hæc nostra egrediatur. Ex iis, quæ hucusque adducta sunt, lectores nostri specimina capient. Id unum addimus, quod, uti ingressum hujus diplomatarii b. Georg. Westphalii effigies exornat, ita & ad calcem ejusdem, ille figurarum omnis generis apparatus, qui ad historiam insignium, quantum ad res Mecklenburgenses præcipue facit, subjectus sit. Jam ad præfationem, ubi explicatio eorundem ex parte occurrebat, de eodem monitum est; hic sigilla potissimum, quæ diplomatis passim appensa reperta sunt, eidem occasionem dedisse videntur, quæ sedecim in univèrsam tabulas æneas implent. VI. Subjunguntur h. I. *Selecta litteraria Megapolensia, præcipue Ecclesiastica*, ex epistolis autographis, numero centum, quas servat archivum Sue-

Suerinense, itidem collecta ab eodem *B. Georg. Westphalo*. Hisce egregiis praesidiis Vir ille laboriosissimus, in condendo elaborandoque Suerino Evangelico, quod in MSto delitescit, & vitas, fata, doctrinas, verbi divini ministrorum Suerinensium, in aula & civitate, a tempore reformationis usque ad An. 1727 complectitur, potissimum usus est. Quoniam vero in iis occurrunt, quae haud angustioribus finibus istis circumscribuntur, sed quorum usus multo latius patet; siquidem controversiae sacramentariae, interimisticae, Flacianae, Osiandristicae, & quae cum his conjunctae, vel easdem porro infectae sunt, in quibus aula Suerinensis, tempore Ducis Jo. Alberti I. vel praecipua subinde pars extitit, integram fere Ecclesiam Evangelico-Lutheranam affecerunt: praecalam in eo sane operam iniit Illustriss. Editor, quod authenticum hunc epistolicum apparatus in plurium usus proferre voluerit: qui & peculiares illi pro eo grates debebant, quod singulorum in eo contentorum syllabum, sive conspectum, in praefatione seorsim p. 195. sqq. subjecit.

Hucusque in hoc volumine, quae sunt exhibita, monumenta, ad res Mecklenburgensium cum maxime pertinuerunt: quae nunc porro sequuntur, ad Cimbro horumque vicinos propius spectant. In his occurrit VII. *M. Thomae Broderi Bircherodii*, Prof. quondam in Gymnasio Othinensi, *Taurus facer*, seu cultus & idololatriae tauri apud plures gentes, praecipue Aegyptios, Phoenices, Graecos, Romanos, Sineses, Indos, Septentrionales populos, praecipue Gothos & Cimbro, historia. VIII. Ejusdem *Bircherodii Aenothus* in libellum, quem *Aenothus*, monachus Cantuaricis, *de vita & passione S. Canuti*, Regis Daniae & martyris, conscripsit. Utrumque hoc opusculum, ex Auctoris Bircherodii autographo, quod in hunc usum acquirere Illustriss. Editori datum fuit, hic comparet. De priori, quod ad parilem in eodem argumento laborem subeundum Editoris industriam provocavit, quantum pro nostro instituto sufficit, jam supra circa praefationem dictum est: ad alterum vero Bircherodii opus quod attinet, cum annotationibus ejusdem & ipse textus

Aelno-

Aelnothi, quem dudum Huitfeldus, Meursius, & Acta Sanctorum m. Jul. Tom. III. p. 127, notis quibusdam itidem instructum vulgarunt, simul redditus est; in quo ex MSto Codice, quo usus est Bircherodius, variae lectiones, quæ passim occurrerunt, subnotatæ hic leguntur. Hos Bircherodii labores dudum celebrarunt Scriptores historię literarię Danorum, *Alb. Thura, Nic. Sibbern*, in Biblioth. hist. Dano-Norveg. p. 162. *Bernh. Raupach*, de præsent. rei litt. in Dan. statu p. 166. & Biblioth. Danica, per partes non ita pridem vulgata, Sect. IV. p. 366 sqq. unde & de pluribus ab eodem relictis MSS. quæ adhuc inedita sunt, notitiam haurire licet. IX. Sequuntur *Jo. Ruffe*, Lundenfis, *fragmenta XXXV. rerum Dithmaricarum*, ab An. 1040-1542. quorum selectiora argumenta prodeunt ex autographo. Accedunt e codice recentiori Supplementa IV. usque ad A. 1595. Quæ in Supplementis habentur, majoris momenti esse reperiuntur iis, quæ ipsa fragmenta exhibent. Est namque & in illis Henrici Zutphanicensis, prope Heidam Dithmariorum A. 1524. trucidati & combusti, martyrium, plurimum, & nostri etiam Editoris calamo, alibi celebratum, cujus & hic figura in Tab. ænea XXV. eleganter expressa subjicitur; quem in modum & insignia gentilitia Dithmarica 84. & sigilla parochiarum Dithmaris borealis Tab. XXVI. & XXVII. hic incisulpta videntur. X. *M. Anton. Heinrichii V. D. M.* in Mohre Nordstrandie, *Supplementa ad Chronicon Frisæ Septentrionalis*, A. 1668. editum, selecta ex autographo. XI. *Nic. Petr. Sibbern. Supplementa & accessiones ad Bibliothecam hist. Dano-Norvegicam*, A. 1716. Hamb. ab ipso editam, ex autographo Auctoris. XII. *Promocondus Scriptorum hist. Danicæ*, quibus *Andr. Severin. Vellejus*, Historiographus Regius, in conscribendis operibus historicis usus est, una cum recensione operum ejus historicorum affectorum, & ex parte conscriptorum; ex b. Auctoris autographo, apud nob. Christ. Wormium exscripsit *Andr. Kellinghusius*. Trium hic dictorum scriptorum nomina satis in his oris nota sunt, & operibus eorundem, quæ multorum dudum manibus versantur,

tur, id sane conducet, quod ex accessionibus & supplementis ab ipfismet paratis, auctiora multum & utiliora sint reddita. Quæ tractato a Sibbernio argumento literario accefferunt, & quæ ille, quoad vixit, exemplo libelli, quod ufus est, perindustria manu allevit, in his potiora deprehenduntur. XIII. *Schleswig-Holſteiniſche Rätter-Chronic*, aus bewährten mehrentheils ungedruckten Urkunden, von Brædero Enewald. Chronicon hoc equeſtre Cimbricum, quod Auſtor V. D. M. Neofaniae prope Itzchoam collegit, palmam præripere viſum eſt reſcribis hujus argumenti Mſtis Weidemannii, Paſchii, aliorumque; quare & Illuſtr. Editor dignum illud judicavit, quod ex autographo Auſtoris publicæ luci exponeretur. Monet alioquin, ſe ejuſdem Scriptoris Mſ. ſervare, de originibus gentis Ranzovia, quod elaboratiſſimum itidem nominat.

Quæ jam ſequuntur monumenta, & quæ longo ordine ſe excipiunt, in uno eodemque Themidos Cimbricæ argumento verſantur, quorum hic Inſcriptiones & Titulos primum ſummatim ſubjiciemus. XIV. *Martini Chemnitii, & Jo. Adolph. Kielmanni a Kielmanns-Ek*, Cancellariorum aula: Ducum Sileſvic. Holſat. *argumenta hiſtorica de Suprematu Ducatus Sileſvicenſis*, ejuſque ab Imperio Germanico & Regno Daniae exemptione, A. 1624. & 1666. exhibita. XV. *Joan. Meieri*, Jcti Flensburgenſ. Compendium Juris Cimbrici, ſeu methodus Juris Danici, quod Germanice *das Jütſche Lovbuch* vocatur, in duos libros diſtinctâ; ſubjunctâ eſt verborum Juris Cimbrici explicatio. XVI. *Juris Danici & Jütici Libri II.* quibus continentur ordinationes, ſanctiones, vulgo recessus, & Handfeſtninge Regum Daniae, partim ab Epifcopo Wiburgenſi, *Canuto Koſſen*, expoſitionibus legum Jutiæ A. 1507. ab illo editis ſubjunctæ, partim corpori Juris Jutici (*Kong Waldemars rette Jütſke Lov*) Hafn. 1642. edito, annexæ, e Danico vel latine vel germanice redditæ. XVII. *Parvi Tordonis*, Diaconi Sorani, & Legiferi Dani, *Explicationes præcipuorum articulorum Juris Cimbrici*, e Mſ. *Erici Kræbbii*, qui illas e Danico germanice reddidit. XVIII.

Blaſii

Blasii Eckenbergeri, Quaestoris praefecturae Flensburgensis, *Regulae juris Cimbrici ac Danici*, speciatim in explicandis argumentis juramentorum collecta Ao. 1601. XIX. *Statuta Civitatis Flensburgensis*, a Waldemaro IV. Rege Dan. & Duce Jutiae Ao. 1284. confirmata, germanice & latine scripta. Collata sunt cum variis codicibus membranaceis ac authenticis, praecipue Danico, Germanico antiquo Acherusiano A. 1431. Flenopolitano A. 1492. Eckenbergeriano, Wildfangiano, & latinis duobus, ut & antiquissimis codicibus statutorum civitatis Apenradensis; accedunt *Blasii Eckenbergeri* Glossae, ex autographo Auctoris, collatio statutorum Flensburgensium cum statutis Slesvicensibus, & libro juris Cimbrici; denique & accessiones statutorum Flensburgensium. XX. *Fasciculus Diplomatum Flensburgensium*, quibus statuta, immunitates, & jura singularia civitatis suppletur & explicantur, ex membranarum autographis. XXI. *Statuta ruralia* praefecturae Flensburgensis, e codice chartaceo A. 1560. XXII. *Statuta Haderslebenfis*, Danice, Hadersleff byrett, a Duce Waldemaro Ao. 1292. promulgata; nunc e Danico germanice reddita: XXIII. *Jura antiqua civitatis Ripensis* Cimbricae Septentrionalis, vulgo Ribe Birkeret, seu jura Ripensia territorialia, laude reverentiae legis & justitiae celebrata, sub auspiciis Regis Dan. Christophori I. Ao. 1252. d. VII. Cal. Aug. lata, a Regibus, Erico VI. Ao. 1269. & Christophoro III. Ao. 1443. repetita & aucta, e libro antiquo civitatis. XXIV. *Jura statutaria civitatum Hafniae & Helsingorae*, a Rege Danicae, Christophoro Bavaro, Ao. 1443. data, germanice reddita, & transcripta e codice antiquo Danico, in foliis VIII. membranaceis formae 4tae exarato, cui adpendet sigillum majestatis cum contrasigillo, cere rubrae impressum, & capsulae ex lamina confectae inclusum. XXV. *Leges provinciales terrae Scaniae*, a Waldemaro I. Rege Dan. Ao. 1163. sancitae, e Danico latine reddita ab Andrea Sunonis de Knardcrup F. Prodeunt e codice Huitfeldiano, accedente collatione cum jure Cimbrico, vulgo Jutisch Lowbuch, cujus primarii fontes sunt leges Scaniae & Seelandiae. XXVI. *Codex antiquissimus juris Ham-*
D d
burgen-

burgensfr, vulgo Liber Ordaliorum A. 1270. Prodit e codicibus membranaceis Placciano & Reinfortpiano A. 1270. & Lindenbrogiano A. 1277. exaratis, invicem collatis. In margine notantur consonantiae antiquissimorum statutorum Lubecensium A. 1240. in Tom. monum. ined. III. p. 639. Stadenfium, ex codice antiquo MS. A. 1279. & impresso alio ap. D. de Senckenberg, in Select. Jur. & hist. T. VI. p. 286. & Bremensium Statutorum A. 1433. apud Oetken in Corp. Constitut. Oldenburgens. P. IV. p. 284. Accedunt I. Additiones juris Stadenfis, e Cod. Lindenbrog. II. Origines Statutor. Hamburg. e Cod. Gerhard. Schroederi Coniulis Hamburgens. III. *Offenes Straffen-Recht und Hegung des Land-Rechts*, ex eod. codice. XXVII. *Matth. Schluteri D. origo & descriptio concordatorum civitatis Hamburg.* quorum fit mentio in Statut. Hamb. P. I. Tit. 17. art. 3. speciatim intuitu Slesvicensium, Hollatorum, civitatum Hanseaticarum, capituli Hamburg. nationis Anglicanae Hamburgi commorantis, aulæ & ædium Schaumburg. ibid. ex autographo A. 1691. Accedunt I. Concordata regni Daniæ & Ducat. Slesvici & Holstat. cum Lubec. & Hamburg. Ao. 1470. II. Memoriae Schaumburgico-Hollaticæ Ao. 1690. delineatæ. III. Transactio inter Capitulum & Senatum Hamburg. 1561. XXVIII. *Straa antiqua & nova civitatis Sufatensis*, cum processu antiquo judiciali communi, formaque processus arresti, *des Hoch-Gerichts*, & sententiis iudicii Vehmici, *des freyen Stuhl-Gerichts*. Hactenus inde a n. XIV. exhibita monumenta, illi potissimum scopo inserviunt, quem Illustriss. Editor, sicuti in hoc, ita & jam in præcedentibus hujus voluminosi operis Tomis sibi præfixum habuit, ut jura Germaniæ antiqua, tum universim, tum seorsim Cimbriæ, & regionum septentrionalium, ab interitu vindicaret, jurisque adeo patriæ dignitatem & præstantiam mascule tueretur, atque ejusdem in foris usum, a quo per introducta jura aliena dudum exclusum erat, denuo vindicaret & restitueret. Huc namque faciunt adducta varia legum & statutorum genera, quæ, sive statum reipublicæ publicum, sive privatum respicias, ad eundem bene ordi-

ordinandum majorem sane usum præstabant, quam umquam a legum exterarum præsidio expectaveris. Quæ sunt reliqua in hoc volumine monumenta, licet ad eundem quoque scopum collimant, in historicis tamen argumentis usum etiam paulo majorem simul præstare videntur, unde eorum quoque syllabum subjicimus. XXIX. *Codicillus chartarum Suavefadenfium, vulgo Schwabfeder Buch*, h. e. Documenta ad Episcopatum Slesvicensem pertinentia ab Ao. 1182. usque A. 1551. in hunc codicillum redacta a Jac. Fabricio, Sen. Superint. Gen. Slesvic. Hoffat, revisa & aucta ab ejusd. Fil. Jac. Fabricio Ao. 1642. accedunt supplementa quedam e collectione E. I. de W. XXX. *Collectio Diplomatum præcipuorum de receptione & usu Jur. Lubec. in civitat. Cimbricis* ab Ao. 1232-1692. XXXI. *Diplomatarium Kiloniense* ab Ao. 1257-1666. res sacras & Ecclesiasticas potissimum complexum. XXXII. *Diplomatarium monasterii Morkirchenfis* S. Antonii. XXXIII. *Diplomatarium coenobii Reinbeccensis*, ordinis Cisterciensis, ex autographis membranis. XXXIV. *Diplomatarium monasterii Cismariensis*, ordinis S. Benedicti, ab Ao. 1282. ad An. 1546. accedunt argumenta diplomatum Cismariensium, ab Ao. 1237-1552. XXXV. *Diplomatarium coenobii Utersen*, ab Ao. 1242. ad An. 1638.

In IVto demum hoc vulgato volumine cum Illustriss. Editoris labor subsisterit; vastissimo autem huic operi, quod inter præstantiora, quæ novissimo hoc tempore prodierunt, jure numerare licebit, adhuc index generalis deesset, qui lectorum usibus inferviret, ut hoc tanto labore uti fruique paulo commodius liberaliusque possent: & hoc demum, quidquid necessarii adjumenti fuit, huic volumini accessit, in cujus calce hujusmodi index, qui ad omnes quatuor operis Tomos pertinet, subiectus apparet. Laboriosissimo huic negotio & instituto, manum calamumque commodavit Vir itidem Illustris & Consultissimus, *Jo. Carol. Henr. Dreyerus*, Illustriss. Editoris e sorore nepos, qui ex illo tempore, in officii & muneribus sibi creditis, cultoque inprimis jure patrio & Germanico universo, quoad in Academia Cimbrica

vixit, præcipuam quandam celebritatem consecutus est; jam nunc vero etiam, ubi apud Lubecenses amplissimis Syndici partibus fungitur, hoc sibi partum decus cum insigni reipublicæ suæ emolumento, nec sine nominis etiam sui existimatione, masculæ tuetur. Ex quo postremo demum indicio nostro, & de confecti hujus indicis præstantia, cujus moles ultra alphabetum, in charta minoribus typis impressum, excrevit, lectores nostri simul argumentum aliquod capient.

GOTTLIEB WERNSDORFFII L. O. ET Græcæ in Athenæo Gedanensi Prof. Publ. Ord. & Societ. Regiæ Berolin. Scientiarum Sodalis, Commentatio Historico-Critica de fide historico librorum Maccabaicorum, qua rev. ERASMI FROELICHII, S. J. Sacerd. Annales Syriæ, eorumque Prolegomena, ex insituto examinantur, plurima loca librorum Maccab. aut illustrantur, aut emendantur, itemque Chronologia Syriaca & Judæa passim corriguntur.

Vratislaviæ, sumptibus Joannis Kornii, A. G. R. 1747.

Alphab. I. plag. 4.

Ediderat Vir Eruditiss. *Erasmus Froelichius*, Vindob. Ao. 1744. *annales Syriæ, nunciis veteribus illustratos*, quibus ampla præmiserat prolegomena, ubi vel maxime divinitatem & auctoritatem librorum Maccabaicorum, eorumdemque cum numis & optima notæ scriptoribus consensionem, demonstrare admissus est. Verum enim vero, cum argumenta ipsius ita comparata essent, ut, qui veritatem, partium studio misso, unice amant, illis adquiescere non possent; contra illa Vir doctissimus, *Ernestus Fridericus Wernsdorffius*, Prof. Lips. Ao. 1745. pro solutionem de fontibus historiarum Syriæ in libris Maccabaicorum, publicandam curavit, id cum primis agens, ut dissensum narrationum plurimarum, in libris istis obviarum, ab aliis bonæ notæ scriptoribus, ostenderet. Ipso illo anno respondit *Froelichius*, divulgato scripto de fontibus historiarum Syriacæ in libris Maccabaicorum, quo pro solutionem istam

istam ad examen revocavit. Cl. *Wernsdorfii* erat causam suam agere, quæque a *Froelichio* notata essent, accuratius expendere ac diluere: at cum aliis distineretur negotiis, se interposuit Frater, Vir doctrina singulari conspicuus, *Gottlieb Wernsdorfius*, qui consiliis ac subsidiis nonnullis a Fratre adiutus, non solum disquisitioni subiecit ea, quæ inter Fratrem & *Froelichium* disceptata erant, verum etiam quæ veritati minus consentanea videntur, sub incudem revocavit, ut hinc commentatio hæc instar commentarii in utrumque Maccabæorum librum haberi queat. *Froelichium* presso sequitur pede, cujus opus quidem multis dilaudat verbis, dolet tamen, ipsum in vindicanda librorum Maccabæorum auctoritate, sæcæ studio abreptum fuisse. In duas partes opus suum dispescit, quarum prior in prolegomena annalium, posterior in ipsos annales Syriæ excurrit. Parte priori demonstrat, libros Maccabæorum ad IV. usque sæculum pro divinis agnitos haud esse. Provocat ad *Eusebium* H. E. l. III. c. 3. p. 72. speciatim *Melitonis* catalogum, quem idem exhibet p. 85; ad *Origenem*, comm. ab Huetio editorum T. I. p. 41. Philocal. c. 3. p. 24; ad concilium porro *Laoditenum*, habitum Ao. 372. quod approbavit *Trullanum*. Nec defuerunt sequentibus sæculis, ad VII. usque, qui eundem canonem, qualis habetur apud Judæos, fuerint secuti. Illud *Σαββῶν σαββαε* ed, *Bochartus* & *Huetius* explicant, *שרביט של בני אל* sceptrum principis, habet pro titulo, desumpto ex I Maccab. XIII, 24. *שר בית שר בני אל* princeps templi, princeps populi Dei, h. e. pontifex maximus, & dux populi Judaici. *Cyprianus* L. I. ep. 3. libros Maccabæorum tantum excitat, Pag. 1-6. non divinos declarat. *Augustinus* C. D. l. XVIII. c. 36. canonicos quidem adpellat, sed sensu laxiori, quatenus libri sunt utiles; vel distinguit inter canonem divinum & ecclesiasticum: ex contextu quippe adparet, ipsum hos libros, canonicos, vere divinis, opponere, qui etiam alibi non unum nomen illorum indicavit. In concilio Carthaginiensi III, habito Ao. 397. libri Maccabæorum referuntur quidem inter canonicos; sed (1) canon hic ex mente Augustini, cujus nutu

- omnia agebantur, est explicandus; (2) sententia hæc tanquam privata provinciæ est spectanda, quæ consensum reliquarum ecclesiarum expectabat. *Innocentius I.* libris his auctoritatem aliquam conciliavit: sed hæc ipsius sententia ex cathedra non fuit pronuntiata, nec in illa successorem *Gregorium M.* sibi consentientem habuit. Decretum *Gelasianum*, quo unus horum librorum canonicis accensetur, in censum non venit, cum illud sit supposititium. Igitur ante concilium Tridentinum de ipsis illis nil quidquam est definitum; quamquam non eadem patrum omnium fuerit mens, nec episcopi Germani sententiam prævalentem adprobarint. *Froelichius* adseveraverat, libros hos antiquitate vincere omnes auctores profanos, *Polybio* excepto. Notat *Noster*, de ætate horum librorum certi quid statui minime posse: id liquere, longe post res illas, quas enarrant, consignatos esse; non solum sufficere antiquitatem, sed ut scriptor necessariis fuerit munitus præsidis, ac iudicio instructus, quod de scriptoribus horum librorum dici non possit, qui manifestos admiserint errores. Hinc p̄git ad excutienda dubia, quæ proposita erant. Auctores horum librorum utuntur epocha *Seleucidarum*, sed ita, ut prioris scriptor posteriorem, uno anno antevertat. Dubium hoc cum aliis chronologis tollere satagit *Froelichius*, quod prioris libri scriptor initium anni a *Nisan*, posterioris a *Tisri* ducat. Sed observat doctissimus *Wernsdorffius*, anni ecclesiastici rationem in ordinandis festis, civilis in negotiis civilibus, habitam fuisse; sed in libris his describi res a *Syriæ* regibus, itemque heroibus *Judaicis* gestas. Adhæc, stante hac hypothese, annos utriusque, saltem mensibus, qui post autumnum processerunt, conspirare debuisse: cuius tamen contrarium ex utriusque collatione adpareat. Ex his conficit, alterutrum errasse, posteriorem maxime, cum prior veram æram *Seleucidarum*, initio ab autumno ducto, sequatur, ille integro anno ab eadem deficiat: hinc nullam conciliationis rationem inter *1 Macc. VI, 20.* & *2 Macc. XIII.* adparere contendit. Adduxerat *Froelichius*, pro stabilienda sententia sua, *1 Macc. VI, 16.* ubi legitur, *Antiochum Epiphauem*
- Pag. 6-12.
- 12-18.
- 18-21.
- 22-26.

phanem Ao. 149. decessisse, eique Antiochum Eupatora successisse: sed 2 Macc. XI. exhibentur duæ epistolæ, altera Lysiae, mense Dioscuro ultimo Ao. 148. altera Eupatoris jam regnantis, d. XV. m. Xantici, sive Martii Ao. 148. datæ; igitur filius mortuo patri ante successit, quam moreretur pater. Idem urgetur, argumento ducto ab initio regni Antiochi Epiphanis, qui Ao. 137. regnum adiisse, & quidem mense Martio, initio petito more Syro-Macedonum ab autumno, dicitur 1 Macc. I, 10. quique regnavit Ao. 11. quot cum duobus aut tribus mensibus ipsi dat Eusebius. Idem ex 28-29. annis, quos Alexander Theopater in regno exegit, quod auspiciatus est Ao. medio 151. & ad Majum Ao. 162. administravit. Novum argumentum struit ex moliminibus Tryphonis, qui Jonathanem pontificem, ætate sera Ao. 169. Seleucid. sive 170. Juliano cepit, sequenti 170. & quidem sub illius initium, in Judæam irruere est conatus, quo ipso tempore, interfecto puero regio, regnum invasit: ipso illo anno Judæi in libertatem sunt vindicati, 1 Macc. XIV, 27. Ex quibus & aliis efficit, priorem scriptorem uti vera æra Seleucidarum, non confusa ex anno Judæorum sacro & Syro-Macedonum. Inde inquiritur in tempus scriptæ epistolæ Lysiae, mense Dioscuro, ubi demonstratur, legendum esse Διός, & initium regni Demetrii Soteris 1 Macc. VII, 1. Ao. 151. illigatur, sed 2 Macc. XIV, 4. An. 150. nominatur, demonstrans, in græco codice utroque in loco legi Ao. 151. Idem monetur circa dubium, quod nescitur ex 2 Macc. XIII, 1. quod evanuisset, si textum græcum consulere voluisset. Ex collatione 1 Macc. I, 54. 59. cum 2 Macc. X, 3. concluderat Froelichius, restaurationem templi post biennium factam fuisse; sed triennium intercessisse, docet Noster. Epistolas Arianæ Lacedæmonii Oniæ pontificis 1 Macc. XII. confictas esse, indicat. Progreditur hinc ad dubia historica & geographica, e. c. quo jure 1 Macc. I, 1. Alexander primus Græciæ imperasse dici queat, & regna inter amicos dispertivisse: quod quam falsum sit, demonstrat tum a silentio scriptorum, qui res illius accuratissime sunt persecuti; tum quia is non successo-

- cessorem elegit; tum quoniam illi praefecturas adierunt, post longum autem tempus regiam dignitatem adsumserunt.
- Pag. 39-44. Quod porro 1 Macc. VIII, 7. de Antiocho M. a Romanis capto memoratur, pariter optimorum scriptorum narrationi adversum est. Quod dicitur v. 8. Romanos Antiocho devicto Indiam, Mediam, Lydiam ademisse, ac Eumeni dedisse, nulla ratione defendi posse, id solide monstratur, cum magna harum terrarum pars ne quidem unquam ab Antiocho fuerit possessa, & ab Eumenis regno nimis remotæ essent. *Hardinum*, qui Indiam & Mediam in Asia cis Taurum quærit, festive, erudite tamen, deperum dat. In excusationem Auctoris libri 1 Macc. id tantum dici potest, ebræum scriptorem posuisse voces, quæ Phrygiam ac Myfiam designarint, quas cum interpres græcus non intelligeret, substituisse Indiam & Mediam.
- 57-58. Circa mortem funestam Antiochi excutiendas proponit quæstiones has: (1) cujus urbis fanum spoliare voluerit? (2) ubi loci fuerit obruncatus? (3) cui deæ fanum illud fuerit consecratum? (4) num Epiphanes fuerit, qui illud expilare sit ausus? Quod (α) atinet, *Elymais* nominatur 1 Macc. VI, 1. *Persepolis* 2 Macc. IX, 2. Prius, locum habere nequit, *Elymais* quippe non urbs, sed provincia fuit; sed nec posterius, quia *Persepolis* ab Alexandro igne ita fuit concremata, ut illius nil quidquam remanserit; quod contra *Cellarium*, & *Auctores historiae universalis*, ostenditur. Fuisse autem fanum illud in *Elymaide* situm, loco separato, extra urbem *Tabas*, provincie *Paratæcenæ*, ubi (β) morti succubuit. (γ) Peremptus fuit in templo *Dianæ*, quæ barbaris *Anaitis* dicebatur, mendose 2 Macc. I, 13. *Navaea*. Disceptaturus (δ), quis Antiochus hic intelligendus? præmittat disquisitionem, qua multis iisque gravibus rationibus dat evictum, utramque Epistolam 2 Macc. I. effictam esse: Antiochum autem Epiphanem, non Antiochum *Euergeten*, intelligendum esse, ex toto orationis nexu accurate doct. Numum, qui anni notam BÆP 162. præfert, & quem *Froelichius* Antiocho *Euergetæ* tribuerat, Antiocho VI. *Dionysio* adscribit. Porro, libri *Maccabæici* an cum numis

numis consentiant, acquiritur. Quædam de numis, a Syria regibus, inde a Judeis a tempore Simonis cufis, monentur. Pag. 77-83.

Hæc ad prolegomena ampliffi, *Wernsdorfius* notaverat, in annalibus pariter diversa *παρορμήματα*, offendit. Ab Alexandro M. Judæi non *αὐτονομίαν*, sed potestatem religionem suam libere profitendi sunt consecuti. Antiochus Soter, morbo superatus, Ephesi decessit. Quod de Heliodoro ab equite armato & duobus peditibus angelis castigato, 2 Macc. III. narratur, inter fabulas merito refertur. De diversis Antiochi Epiphanis in Aegyptum expeditionibus exponit, illasque justo tempori innectit. Antiochus M. occupatis Hierosolymis, multos internecioni dedit, non tamen 80000. vti 2 Macc. V, 5. sed 10000. secundum narrationem Josephi. Nec Apollonii sevitiam fuisse tantam, quantam faciant Judei. Historiam de septem fratribus, jussu Antiochi crudeliter trucidatis, veram quidem habet, sed quædam *περσάσεις*, v. c. quod rex ipse præfens fuerit, & quod ob solam carnis suille detrectatam comestionem adeo crudeliter fuerint exeruciati, suspecta ipsi videntur. In prelio etiam cum Nicanore commisso, quod 2 Macc. VIII, 20. memoratur, multa offendit, quæ a fide historica abeant: nec Auctor prioris libri Maccæbæorum, nec Josephus prodigialis hujus pugnae ullam faciunt mentionem. In bello, quod Lysias Judæis intulit, quodque 1 Macc. IV, 28. & 2 Macc. XI. refertur, multa sese produnt, quæ invicem consistere non possunt. Epistolam regis Eupatoris ad Lysiam 2 Macc. XI, 22-26. Ao. 149. scriptam fuisse, arbitratur, sed vero ipsa illa suspicionem fraudis movet. Quod ad epistolam, quæ sequitur v. 27 seqq. quam pariter aliorum pertinere statuit, scriptam circa Ao. 148. quo ipso Antiochus Epiphanes in vivis adhuc fuerat, a probabili abludit ratione, Eupatorem se regem adpellare voluisse. Mors Epiphanis, descripta 2 Macc. IX. ita comparata est, ut probabilitatis nullam præ se ferat speciem, nec epistola, quæ subjicitur, a rege proficisci potuit. Ubi confert historiam bellorum, quæ Judas adversus hostes administravit Ao. 148. vivo adhuc Epiphane 1 Macc. V. & 2 Macc. X. ostendit.

E c poste-

- posteriorem vel per negligentiam, vel per ignorantiam turpiter esse lapsum. Circa verba 1 Macc. V, 3. καὶ ἐπολέμει Ἰθάσ· ἐν τῇ Ἰδαμαία τὴν Ἀκραβαίτην notat (1) mendum illis inesse, & sic emendanda ἐπολέμει· ἐν τῇ Ἰδαμαία καὶ τὰς ἐν τῇ Ἀκραβαίτην, vel πρὸς τὴν Ἀκραβαίτην, aut forsitan ἕως τῆς Ἀκραβαίτην, (2) male jungi Idumaeam & Acrabatenum, cum haec fuerit pars Samaria.
- Pag. 109. Quam minus bene conveniat in reliquis bellis percensendis, & quam crassos posterior committat errores, curate ostenditur.
- 110-116. Antiochus Eupator ingentem adversus Judaeos exercitum duxisse, dicitur, sed non constat sibi uterque, nec tantae vires regi tum temporis fuerunt, neque tot numero elephantum Syriae reges habere potuerunt, cum illis, ne elephantos alerent, ab Romanis esset interdictum, nec illi tantum pondus, quod ipsis datur, sustinere potuerunt: denique pugnantia sibi tum ratione viae, per quam rex copias duxisse fertur, tum ratione eventus, loquuntur. Talis pugna etiam deprehenditur in descriptione belli, quo Demetrius Soter Romanus laesivus. Adeo crudeliter in Nicanora saevisse Judaeos, ut caput ac dextra ipsi amputata, ejusque lingua frustatum concisa, avibus in escam fuerint objecta, 2 Macc. XV, 32. 33. ab religione Judaeorum, ac institutis gentium, moratorum certe, abit. Nec veritati convenit, quod v. 37. clausulae instar subjicitur, pugna cum Nicanore decertata feliciter, finem bellorum factum ac quietem reipublicae judaeae datam fuisse. Tota illa historia de foedere cum Romanis conciliando, quae 1 Macc. VIII, 1 seqq. narratur, inepte est consignata. Judas Maccabeus rerum romanarum nimium imperitus fingitur. Reges, qui ab extremis orbis regionibus bellum iisdem intulerint, indicari non possunt. Graecos, quod v. 9. 10. memoratur, unquam in animum induxisse, Italiam transmigrare ac Romam excindere, ab omni fide abhorret. Foedus quidem illud in dubium non vocat, sed ultima de Demetrio rege 1 Macc. VIII, 31. in quibus ipse rex adpellatur, quo tamen titulo post demum est insignitus, ipsi sunt suspecta: denique a Judaeis v. 26. postulatur, ne hostibus dent naves, quae

quæ tamen Iudæis non erant. De expeditione Bacchidis in Pag. 129 - Iudæam ubi agit, notamus (1) per Γάλαλα 1 Macc. IX. 130. Galilæam esse intelligendam, (2) prælium cum Iudæis non prope Paneadas, sed non procul ab Hierosolymis, habitum fuisse, de cujus prælii commissi tempore disceptatio instituitur. Alexander quoque 1 Macc. X, 1. minus recte adpellatur Ἀλεξάνδρος ὁ τῆς Αντιόχεις Ἐπιφανῆς, cum potius scribendum ὁ τῆς Αντιόχεις τῆς Ἐπιφανῆς, hic quippe nunquam Epiphanis, sed Euergetæ & Philopatris cognomen gefit. Adhæc Alexander hic non fuit filius Epiphanis, sed extremæ fortis juvenis, regiam stirpem fraudulenter mentitus. 132-134. Epistola Demetrii ad Lathenem 1 Macc. XI, 32-37. insigni mendo laborat, nullus justus inest sensus, multa sunt omiffa. In rebellionem Antiochenorum adversus Demetrium Nicatara, & inde secuta horum ingente strage, quæ memoratur 1 Macc. XI, 44-51. non tantam, quanta fertur, Iudæorum operam fuisse, in subsidium advocatis Diodoro Siculo & Iosepho, demonstratur. Num fides adhibenda sit narrationi c. XI, 70. 134-139. Ionathanem cum duobus centurionibus tantam hostium vim prostravisse, disceptatur. Orationem suam de cognatione 139-140. Spartanorum & Iudæorum, quam ante id tempus in gymnasio Gedanensi habuerat, typis post exscriptam, relectis nonnullis, repetit, varias virorum doctorum de cognatione ista in medium adferens, & examini subjiciens, inde epistolas istas ἀμοιβάσας commentitias esse pervincens. 140-149. His generalibus præmissis, monet ad epistolam Oniaris ad Oniam sacerdotem maximum 1 Macc. XII, 20-23. nomen regis diversimode scribi, ille solus super tanto negotio scripsisse dicitur, ac si suprema potestate, quæ tamen penes ephoros erat, gavilus fuisset. 149-151. Orditur epistolam, ἐν ἑβραϊστὶ ἐν γραικῇ περὶ τῆς τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἰουδαίων, ὅτι εἰσὶν ἀδελφοί, cetera. Litteræ diviniore κατ' ἐξοχὴν, γραικῇ dicuntur, sed in illis nilquidquam de cognatione hac est scriptum, & si quid in illis scriptum fuisset, non potuisset innotescere Ario. Tota illa prodit hominem non græcum, sed Iudæum. Vocula ὅτι videtur respondere ebraico ׀; cognati Ebræis dicuntur

220 AD NOVA ACTA ERUDITORUM

- fratres*, non Græcis; *εὐρήνη* notat hic, uti alias Ebræis, complexum qualiscumque prosperitatis, quo sensu apud Græcos non venit. Vi foederis inituri, Spartani Iudæis offerunt communionem omnium bonorum, quale quid in nullo foedere ullibi deprehenditur. Dicendi genus ubi respicitur, spirat dialectum vulgarem, sive Alexandrinam, sed Spartani Dorica utebantur. Objiciat aliquis, epistolam Dorica dialecto exaratam, in patriam conversam sermonem fuisse. Verum historicus fatetur, se non metaphrasin quandam, verum *ἀντίγραφευ* exhibere. Ebraismus est in illis: *ἀπαγγέλλεν κατὰ ταῦτα*, respondens his *כַּלְה לְכֶם לְהַגִּיד לְעַיְנֵי*. Epistole non annus, quo scripta, est additus, & quæ hujus generis alia notat. Ex his illud efficit, epistolam hanc ab impostore recutito, eoque imperitissimo, qui neque elegantie græcæ ullum sensum habuerit, cui nec status reipublicæ Lacedæmonix perspectus fuerit, confectam fuisse, qui denique scientia vulgari ad epistolam aliquam componendam præditus haud fuerit. Nec solum epistolam hanc spuriam reputat, verum etiam totam historiam foederis inter Arium & Iudæos, & pleraque res, quæ foedus hoc circumstant, multis difficultatibus impeditas deprehendit, quod specialius demonstratur. Ex quibus non ultima hæc est, Arius Oniæ P. M. scripsisse dicitur, in serie autem sacerdotum maximorum sunt IV. hujus nominis, quos singulos ubi percurrit, ne unum quidem invenit, qui cum Ario uno eodemque tempore vixerit, regnumque administraverit. Aliter judicat de epistola Ionathanis ad Spartanos, quæ scripta videatur ab homine pio, gravi, prudenti & rerum civilium satis perito, qui τὸ πρέπον ubique observavit, & stilum juxta temperaverit, nisi quod in illa crebra mentio foederis inter Arium & Oniam percussæ, & cognationis, sive fraternitatis inter utramque gentem commentitiæ recurrat. Judicium quoque suum de precibus & sacrificiis, quæ pro Spartanis quotidie offerri dicantur, exprimit. In verbis I Macc. XIII, 20. *κυκλώσας ἑὸν εἰς Ἀδάρει*, legendum contendit *εἰς Δῶρει*, v. 43. scribitur *παρετίβαλε Σίμων ἐπὶ Γάζαν*, sed *Γάζαν* re-
- Pag. 151-154.
- 154-158.
- 160-163.
- 166-169.
169. 170.
- scri-

scribendum esse, contra Froelichium erudite ostendit, quo modo etiam habeant Syrus & Vulgatus, quod etiamdum *Hunfredus Prudentius* docuerat: quam suam lectionem & utriusque urbis situm confirmat. Hinc commentatur de monumento, quod honoribus Simonis fuit dicatum, quodque aeneis insculptum tabulis, in templo, e columnis suspensum, integrum exhibetur 1 Macc. XIV, 27-45. In hujus initio legitur ἐν Σαραμείλ, quæ ita legenda esse iudicat: ἐν σαράμειλ (ל א ע מ ל) ἐπὶ συναγωγῆς μεγάλης ἱερῶν κ. τ. λ. nobis in porta populi congregatis: moris quippe fuit apud Iudeos, in portis publicos conventus agere. Epistola Lucii, consulis Romani, quæ exhibetur 1 Macc. XV, 16 seqq. ex argumento, stilo, totoque orationis habitu falli convincit, effictam ab homine inepto & rustico, forte eodem, qui Spartanorum ad Oniam litteras est commentus. Pro Keδρών 1 Macc. XV, 39, legendum esse monet τὴν Γεδρών, quæ urbs erat Idumææ, contermina Phœnicis, quæque memoratur Ios. XV, 58. prouti etiam vulgatus recte legit. Tandem ad epistolam de encænii templi, Hierosolymis celebrandis, accedit, quæ legenda fistitur 2 Macc. I, 11. quam confictam esse probat ab homine Aegyptio, quod præter alia inde colligit, quoniam summam terræ ignorantiam prodat, & illa tempestate Aegyptus locupletissima imposturarum officina fuerit. In qua epistola quoniam mentio fit arcæ foederis, itemque ignis sacri olim in terræ latebris occultati, inde inventi rursus, totum hoc argumentum ita solide discutit, ac adversariis omnia effugia occludit, ut quid patroni hujus figmenti contra dicere queant, non adpareat. 2 Macc. I, 36. reperitur vox Νεφθαί, quæ vertitur καθαρῖσμός, quam interpretationem ineptam jure pronuntiat. Quod si enim foret a נפת, quod in Niphal facit נפתח, tum laxatum, exemptum, emissum significare deberet: interim aliquid veri in appellatione Νεφθαί, qua vulgus fuerit usus, latere, censet, quæ probabiliter indicet naphtham Babyloniam. Hæc sunt potissima elegantissimæ hujus commentationis momenta, ex quibus cæl. Aucteris eruditio, ingenii acies, iudicii soliditas, abunde

abunde adparent. Argumentum suum ita tractat, ut non facile aliquid prætermittat, quod ad ejusdem plenioris excursionem facere queat; objectiones, quæ alicujus momenti sunt, acute solvit, leviores & exigui ponderis aliquando festive, imo jocosè diluit & perstringit, sententiis poeticis in subsidium advocatis. Charta & typi non sunt contemnendi, mendæ quædam, sed levioris momenti, quæ a prudenti lectore facile animadverti possunt, hinc inde occurrunt.

**CASTI INNOCENTIS ANSALDI, ORDINIS
Prædicatorum, de forensi Judæorum buccina, commen-
tarius.**

Excudebat Brixia, Iohannes Maria Rizzardi, 1745. Superiorum auctoritate, 4. maj. plag. 18.

Ex titulo hoc non facile aliquis conjiceret, quæ potissima intentio auctoris sit, & quod præcipuum argumentum eruditæ hujus lucubrationis: scilicet rationem reddere ἀλεκτροφοβίας, quæ tempore patientis Christi audita est Hierosolymis, quod ex seqq. pluribus patebit. Quo igitur viam sibi muniret, generalia quædam de buccinæ usu forensi apud Judæos præmittit, fundamenti loco substernens locum Num. X, 2 seqq. quæ adhibita fuerit, quoties populus, ut de communi re consulere, convocandus esset. Fateretur, temporibus judicum & regum, multa ex arbitrio gesta et populum raro convocatum fuisse: credibile tamen esse arbitratur, subinde populum ope buccinarum ad Comitia concelebranda convocatum fuisse. Quæ vero excitat loca, illa vel tempora turbulenta respiciunt, quoties nempe subitaneus hostium impetus metuendus erat, vel improprie sunt

Pag. 1-5. accipienda. Nollemus hoc ipsi excidisse, *historiam judicum et regum adeo jejune scriptam videri, ut vix successionem eorum ac bella gesta quædam attigerit p. 2.* Cum restituta vero post captivitatem babylonicam reipublicæ pristina forma, usum etiam buccinarum restitutum fuisse sibi persuadet. Hasmonei quidem principes mutationem aliquam reipublicæ induxerunt, dubium tamen vix ipsi esse videtur, quin aliquas hic sibi

fibi partes vindicaverit populus, uti se olim in rebus publicis Græciæ habuit. Quem ad modum autem Græci, quos annu-
 lati fuerint Iudæi, populi conciones celebrabant; idem etiam Pag. 5-3.
 fecisse Iudæos, a probabili non abluere ratione arbitrat, atque illud jus etiam retinuisse, ubi in formam provincie
 ipsorum terra fuerit redacta, utpote qui sub romanis quoque im-
 peratoribus tanquam *ἀγορεύοντες* fuerint spectati. Quod
 si igitur Iudæi per id tempus suis quodammodo legibus, suis
 magistratibus fuerint gavisi, colligit inde, suos etiam adpa-
 ritores, ministros ac buccinatores habuisse, et prouti buc-
 cinis, diebus festis itemque calendis, fuerint usi, ita etiam eas-
 dem ad populi universi agmen exciendum adhibuisse. 8-11.
 Ad hunc morem tum temporis usitatum, populum judaicum
 convocandi adludere judicat Christum Matth. XXV, 30. 31.
 Paullum 1 Cor. XV, 51. 52. 1 Thess. IV, 16. quod con-
 sensu multorum interpretum comprobatur. Iudæi tubis clan-
 gentes in festo clangoris sibi representare voluerunt tubam,
 qua olim mortui excitandi, in ejus confirmationem adducit
 illud Paulli 1 Thess. V, 2. et Petri II ep. III. 10. qui ubi dicit,
diem domini venturum esse instar furis in nocte, digitum intendi
 existimat Auct. in nocturnas veterum coitiones, buccinæ ope
 repente convocatas, hominibus metu furum, aut alio quo-
 dam subitaneo casu, congregatis. Verba *ἐν φωνῇ καὶ ἐν σαλ-
 πγγῇ* 1 Thess. IV, 16. respiciunt ad morem veterum, quo
 in solemnibus concionibus præco pariter atque buccinator mu-
 nere suoungebatur, quorum posterior signum dare, vel
 silentium poscere, prior, quæ edicenda erant, proferre so-
 lebat. Ex similitudine igitur formæ regininis inter Atheni-
 enses et Iudæos judicat, tubam pariter atque vocem præco-
 num in usu fuisse. Iudæi tradunt, antequam Christus cruci
 fuerit adfixus, præconem per multos dies proclamasse, ut,
 si quis in illius defensionem aliquid dicere posset, id libere
 faciat, quod ipsum omnino cum institutis Græcorum conve-
 niat, in quibus haud raro multi multo cum strepitu surge-
 bant, orabant, accusabant, vindicabant, ad quem morem
 Christus sermonem adcommodasse videtur Matth. XI, 41. 42. 22-28.
 Idem

- Idem adstruit ex Matth. XIX, 28. XXV, 33. Apoc. VIII. & IX. in quibus quoniam tubarum & vocis fit mentio, ad morem judiciorum Judaicorum adludi, & ex illo lucis aliquid accipere posse, censet. Omnium clarissime hoc liquere existimat, ex historia patientis Iesu. Cum enim ad Pilatum ductus esset; præconem populum convocasse, quo ita damnationem omnes pronuntiarent, quorum refert ἀλέκτορα illum, quem Christus prædicat ter canturum esse Matth. XXVI, 34. coll. 75. in quam sententiam se occasione conjecturæ *Almannianæ*, buccinam castrensem inferentis, quæ tamen in Itatavis & urbibus audita non fuerit, ingressum fuisse, fatetur.
- 33-34. Iudæorum quidem sententiam de gallis gallinaccis Hierosolymis non alendis, proprie accipit, proindeque cogitat de gallo extra urbem vocem edente, vel de gallo, qui in ædibus Romanorum fuerit alatus, vel ab ipsis Iudæis adservatus, cum domi suæ servare & edere, sed non alere fuerit integrum. Sed objicit (1), ædes pontificis non ita propinquas fuisse, ut sonitus in tanto strepitu audiri potuerit, (2) Christi sermonem fuisse familiarissime conceptum, qui ad gallum apud Iudæos respicere non potuerit, cum non aluerint, ad illum autem apud Romanos non debuerit. Gallum autem proprie sic dictum intelligi non posse probat, quia Marcus tantum de bis c. XIV, 30. 72. reliqui Evangelistæ de ter repetito cantu galli loquuntur. Dissensum hunc quidem tollere adniti sunt interpretum multi; quoniam autem in illorum conciliatione adquiescere non potuerit, in illam de buccina forensi sententiam se incidisse, adfirmat. Cui ut viam sterneret, vocem ἀλέκτορος diverso significatu accipi, docet (1), apud *Lycophronem* Alex. v. 1094. denotare *Græcos*, apud *Aeschylum* Eumenid. v. 864. *Athenienses*, cum hi populi fuerint pugnacissimi, (2) *conjugem*, etiam *virginem innuptam*. *Athenæus* deipnos. L. III. c. 20. Palladem adpellat ἀλέκτορα, quam vocem *Casaubonus* idem significare docet, quod αειπερδόνον. De homine usurpatur vox ἀλεκτηρών, ita *Zenobio* centur. proverb. VI. n. 34. dicitur Φιλίππος ἀλεκτηρών miles *Philippi*, a Care quodam Atheniensi interfectus. *Υρραμ* ἀλεκ.

ἀλεκτρυόνα olim dicitatam fuisse, ad *Plinium* observat *Hermolauus*. (3) Sumitur pro numo: ita in *Platonis* Phaedone circa finem leguntur verba Socratis morituri: Ἀσκληπία ὀφείλομεν ἀλεκτρυόνα. Interpretes fere accipiunt de sacrificio, Aesculapio offerendo. Enimvero quis credat, hominem, qui deos patrios irridebat, & cui hoc fixum immotumque sedebat, mortem imperterrito expectare animo, voluisse ab Aesculapio opem aliquam petere. Igitur certa pecuniae species, ab impresso gallo ita dicta, est intelligenda, quam se homini alicui, cui nomen erat Aesculapio, debere norat. Moris autem erat apud Graecos, numismatibus nomina ab animantibus, quorum figuras praeferebant, imponere. Hinc in proverbium apud illos abiit βῆς ἐπὶ γλώττης, quod de illis dicebatur, qui pecunia corrupti, quod sentirent, libere proferre non auderent: *Zenob.* cent. II. prov. 70. it. cent. III. prov. 48. Erat autem βῆς certa numi species. De numo etiam verba *Sophoclis* apud *Plutarchum* de orac. def. interpretanda esse, conjectat: εἶδος δὲ ἀλέκτωρ αὐτὸν ἦγε πρὸς μύλην, hunc gallus molarem ad lapidem dixit meus: verba sunt *Aemeli*, cui se certa mercede in servitutem addixerat *Apoilo*; gallum igitur nominat pro numo, cui gallus erat impressus. (4) Denotat tubicinem, sive buccinatorem, itemque buccinam. Sic *Athenaeus* deipnos. L. III. c. 21. Δεμάδης ὁ ἤτορ ἔλεγε τὸν σαλπικτήν ἐναὶ κοινὸν Ἀθηναίων ἀλέκτορα. Eodem sensu adhibet *Aristophanes* in *Vesp.* 87 seqq. *Plutarchus* cum gallis contra canentibus comparat illos, qui in publicis concionibus obloquerentur. Apud Athenienses more erat receptum, ut buccinator semel ad Ἐκκλησίας, ordinaria nempe judicia, aut ad conciones statas, signum tuba daret: bis autem clangeret ad συγκλητῶς ἐκκλησίας, quae & κατεκκλησία, item κατωκλήσιον nuncupabantur, quoties inexpectatum aliquod ancepsque bellum imminebat, aut civilia quaedam negotia citius, quam in ordinariis concionibus fieri id solebat, expedienda essent. Ex quo more interpretatur ea, quae *Aristophanes* in ἐκκλησιασῶσας habet, qui perpetuo ad ritus, quibus in areopago ob-

Pag. 48-52.

52-55.

55-57.

- secundabant, adludat: sed in hac ipsa comoedia adpellatur *αλεκτρῶν*, de illoque pronuntiat, secunda vice sonitum dedisse. Utitur comicus hac voce ad buccinatores fori designandum, qui pro forma arenopagitici iudicii, nocturno tempore buccinare solebat, quo ita concilium e somno excitaret. Atque hanc similitudinem aptissimam esse iudicat ad rem, quam intendit, vix exprimendam. Galli summo mane cantant, homines e somno excitant: tubicines in Græcorum urbibus matutino tempore ad forum vocabant iudices, elientes, caussidicos. Eodem sensu, quo Demadi, vox *αλεκτρῶν* est apud *Theognidem*, item Auctorem *βατραχομομοχίας*, & *Lucianum*. Ne quis autem dicat, Demadem esse sophistam, in horum autem scriptis poeticas frequentissime offendi locutiones, observat A. locutiones metaphoricæ, a communi maximeque obvio usæ esse transfusitas. Constitutionum apostolicarum Auctor, tempus, quo primi Christiani preces, signo edito, fundebant, descripturus, ita ait: *αλεκτρῶν δὲ κρῆνῃ διὰ τὸ τὴν ὥραν εὐαγγελίζεσθαι τὴν παρθεσίαν τῆς ἡμέρας*, quæ *Fronto* de publico signo dato interpretatur. Cum vero tum temporis signum aere campano non daretur, nonnisi de signo a tubicine, sive publico præcone facto, qui ratione antelucani sonitus gallus dicebatur, accipi posse pertendit: quale quid hodiernæ adhuc die, apud populos orientem versus solem fitos, obtinet, sacerdotibus super editiores turres clamantibus, & homines ad orationem convocantibus. Porro præcones conciones populi matutino tempore iudæi sonitu cogebant, in quem morem digitorum intendit *βατραχομομοχίας* Auctor. Que ratio est, quare instrumentum musicum, quo diluculo clangebant, adpellaverint *αλέκτορα*. Ita *Athenæus* deipnos. L. IV. adducit verba *Ζῆνι*: ἐπεὶ αὐτὸς ἀλέκτωρ λυδίων ἕμνον Ἀχαιῶν, resonabat tibia e somno excitans *Lydium hymnum Achæorum*. Ad quem locum notant *Casaubonus* & *Dalecampius*, tibiæ dici *αλέκτορα*, quod gallorum instar dormientes expergeficiat: quem locum Noster cum alio *Phalaris* confert. Existimat tamen, hic, non tam tibiæ, quam

quam *buccinam*, sive *tibiam* ad formam vel sonitum buccinae proxime accedentem, indigitari, quod ex *Athenaeo* & aliis firmare adnititur. In verbis illis *Ionio* apud *Athenaeum*, *deipnos* L. IV. *περὶ δὲ τοῖς σύγγε' Ἰδαῖος ἀλέκτωρ*, vidit *Iudaeos*; *Iudaeos* quippe *Idaeos* dicitatos fuisse, refert *Tacitus* histor. L. V. *Ἰδαῖος ἀλέκτωρ* est *Iudaeorum buccina*, ut hinc, substituta vocula similitudinis *ὄς*, verba reddi debeant: *praeurrit vero fistula tamquam Iudaeorum buccina*. His expositis, verbis evangelistae *πρὶν ἀλέκτορα Φωνῆσαι*, hunc aptat sensum: *antequam buccinator signum det, vel antequam buccinator tuba clangat, ad concionem videlicet populi convocandam*. Porro, ubi rerum a Christo gestarum scriptores scribunt, *καὶ ἐφώνησεν ἀλέκτωρ*, interpretatur: *Et buccina signum dedit Iudicii, Et concionem buccina vocavit, Et tuba sua clangit ad coetum forensium vocandum buccinator*. Verba Marci *πρὶν ἢ δὲ ἀλέκτορα Φωνῆσαι*, iudice cel. *Asfeldo*, accurate conveniunt cum loco *Aristophanis*, superius excitato, quo dicitur *ὅτε τὸ δεύτερον ἀλεκτρυόν ἐφθέγγετο*, pariter *κῆρυξ* *δευτέρου κηκόκκικεν*, ad universam populi concionem extra ordinem & subitaneam congregandam. Fundamentum sententiae ponit hoc, *magna in republ. administranda partes, tempore illo Iudaicum sibi vindicasse populum: in rebus maximi momenti, inque iudicandis violatae religionis rebus, pro graecanicorum forma conventuum, advocari populum debuisse; id haud alioquam buccinae, sive tubae signo, fieri solitum fuisse*. Aliud argumentum ex significato verbi *Φωνεῖν* & *Φωνῆς* adducit, quod de buccinae sonitu saepius adhibetur apud *τὰς ἐβραϊκούς*, item *Matth. XXIV, 31. καὶ ἀποσείλει τὰς ἀγγέλους αὐτῶν μετὰ σάλπιγγος Φωνῆς μεγάλης*. Symbolum *Pythagorae*, *ἀλεκτρυόνος μὴ ἀπτεσθαι λευκῶς*, de gallo, proprie sic dicto, interpretes vulgo accipiunt, sc. a gallo albo abstinendum esse, qui Iovi ac lunae sacer fuerit, quique habitus sit nuntius horarum ac diei. Sed quoniam ita etiam prohibere debuisse animalia diis sacra, porro ab esu nigri ac diversi coloris galli, quem tamen etiam horas diemque praenuntiare novimus: hic quoque *forensium gallum, sive praeconis vocem* atque

- atque *tubam*, sibi videre est visus. Quare hunc vult esse sen-
sum, *conciones, quas forensis gallus convocabat, esse evitandas*,
in quibus major esset confusio ac tumultus, in quibusque
etiam invidia non æque declinari queat. Adpellavit autem
gallum album, quo ita a gallo gallinaceo distingueret: *color*
enim *albus* apud Græcos pro *colore nativo* habebatur, unde
illud, *gallinae filius albae*; aut quod *alba vestis* apud Græcos
fori vestis esset. Argumentatus adhuc erat ex notione *αἰδέ-
ξας*: jam sententiam suam ex ipso orationis nexu fulcire ad-
laborat. Dixerat Christus Petro, *antequam gallus bis canet,*
ter me negabis: respondit Petrus, *si vel me tecum oporteat mo-
ri, non tamen te negabo*, Matth. XXVI, 34. 35. Ex familiari
igitur dicendi formula novit Petrus, hoc velle magistrum, *an-
tequam forensis buccinator, concionem, in qua morte damnandus*
*sum, tuba sua cogat, vel antequam iudicium de me fiat in con-
cione*. Aptè igitur regerit: *etiamsi forensis illa concio me*
quoque morti destinatum dixerit, & moriendum mihi tecum
fuerit, nunquam tamen perfidum dicam sacramentum. Iudi-
cium quippe illa nocte imminabat adversus Christum, co-
gendi erant iudices atque testes, par igitur erat, ut mentio
præconis fieret. Imo audacter provocat A. ad confessionem
tum veterum, tum recentiorum populorum, apud quos abs-
que *præcone ac tuba* factum nunquam fuerit, aut fieri potue-
rit reorum iudicium. Talem quoque apud Iudæos in usu
fuisse suspicatur, & probabile ipsi esse videtur, romanum
præsidem reos in concione hierosolymitana condemnaturum,
Iudæorum buccinatore ad eam convocandam usum fuisse.
Equidem *שופר* *buccina*, & *חצוצרת* *tuba*, differunt: sed magi-
stri discrimen non æque observant. Neque existimandum est,
populium casu quodam, aut curiositate actum, tristi specta-
culo interfuisse, sed potius, prouti id in græcorum iudiciis
obtinebat, tanquam testem præsentem fuisse. Delabitur hinc
A. ad quætionem, num patiente Christo, jus vite ac necis ha-
buerint Iudæi. Quod, examinata ante sententia *Bacchini*,
adfirmat, dicens, ipsis quidem jus hoc competisse, sed non plane
liberum, Christum a concione populi damnatum fuisse, cui
tamen

tamen praeferit Pilatus. Probat hoc Exemplo Ieremiae ex antiquioribus temporibus Ier. XXVI, 8 seqq. recentioribus, quod de Herode in jus vocato, refert *Iosephus* A. I. l. XIV. c. 9. Cum vero in illis conventibus populi multa turbulenter & seditiose fierent, Romani, maxime sub Principibus, cavebant, ne in illis soli essent, sed ut conciones moderarentur praesides, imperabant. Cardes Jacobi, absente praeside parata, Anano gravem iram Albini attraxit. Senatus Iudaeorum Christum quidem gravi supplicio adficere constituerat, sed executioni dare non poterat: quare cum temporis satis datum esset populi concione tubae sono convocandi, omnis multitudo duxit eum ad Pilatum, ubi accusare coepit. Sed quoniam sibi obstare vidit consilium synedrui, ne in festo interficeretur, ne tumultus in populo oriretur Matth. XXVI, 5. respondet, Iudaeorum primores, plebis numerum, & solitam extra ordinem coactis in concionibus licentiam, nimium extimuisse. Igitur noluisse universum populum Iudaicum, ad festum confluentem, congregatum, cum in illis concionibus repente convocatis semper inordinati multum, ac maximi tumultus orirentur, quos compescere non ita facile erat. Comprobat hoc ex Pl. II, 2. in quo loco Iudaeorum concio, cui ethnicus praefatus praerat, est intelligenda, quod multorum ex patribus interpretum consensu A. confirmat. Dubium adversus *Altmani* sententiam, vir aliquis doctus, qui se non nominavit, in bibl. Brem. cl. VI, fasc. 6. p. 1071. 1072. moverat, *Christum dominum non usum esse dialecto graeco, sed Aramaeo*. Legit cl. *Ansaldus*, *Armena*, quod pro mendo aliquo typographico haberi posset, sed repetit vocem, imo, quod miramur, adversus anonymum eum disputat, Christum non *Armena*, sed *Syriaca* dialecto fuisse usum. Estne igitur dialectus *aramaea*, quam recte nominat anonymus, eadem cum *armena*? Neminem fugit, Aramaeorum nomine venire Syros. Hoccine est proprius debellare errores? Sed haec *ἐν παροχῶ*. Ad objectionem respondet (æ) generatim, cum Matthæi textum habeamus nonnisi græcum, non

non aliam superesse viam eruendi verum sensum vocis controverſe, quam ut diſquiſitio vocis ἀλέκτωρ inſtituatur. (β) Aliquam vocis hujus rationem dari poſſe ex ſcriptis Talmudicis. Verba in cod. *Ioma* קודם קריאת הנבר denotare poſſunt, *antequam gallus canat*, item *antequam praeco vocet*, quod idem ſit, ac *antequam buccinator clangat*. Ipſe enim ſatetur *Relandus*, vocem נבר notare & *virum & gallum gallinaceum*; porro in Gemara locutio קרא הנבר per illud כרחא כרו *clamavit praeco*, explanatur. In vocibus homonymis, inquit A. ad alia ſepe ſubſidia conſugiendum eſt; ſic *dyos* notat & *urnam & afinum*, unde gentiles calumniandi anſam ſumſerunt, Iudaeos caput afini venerari; quae ambiguitas quoque ineſt voci huic apud Ebraeos. Sollicitat quoque interpretationem vulgatam, quo illum in partes ſuas trahat. Ille reddit, *antequam gallus canet*, & *gallus cantavit*; ubi *gallus forenſis*, ſive *praeco*, notione apud latinos ſcriptores laſis uſitata, intelligendus ſit. Ita voce uſus *Cicero* in or. contra *Pisonem* n. 26. pro *L. Muraena* n. 9. *Horatius* lat. I. Significatio haec, durante adhuc ſermonis latini caſtimonia et majeſtate, intellectu fuit facilis, verum ſequentibus temporibus, quibus barbaries dominari coepit, vox ἀλέκτωρ, & latina *gallus*, pro *gallo gallinaceo* ſumi eſt coepta, cui multi dein varias conſiderationes ſpirituales & myſticas ſuperſtruxerunt. Sub ſinem hujus commentationis diſſerit A. de loco, ubi forenſis buccina fuerit audita. Quamdiu in ſolitudine Arabia oberrabant, ad oſtium tabernaculi fiebat; templo erecto, ad ejuſdem atrium. Inde lucem aliquam verbis Salomonis Prov. I, 20. 21. inferri poſſe ſibi perſuadet, quibus proponitur, ſapientiam in capite barbarum undique confluentium, vocem in loco eminentiori edere. A temporibus Maccabaeorum, conciones Iudaeorum ad exemplar concionum graecarum ſunt convocatae. Sequentibus temporibus miniſter ſynagoga, quod auctor libri Siphri ad Num. X. notat, tuba ſumta, ſummam ediciliſſimi teſti civitatis conſcendit, ad ſabbathi celebrationem homines convocans, ut per urbem, & in ſuburbis

Pag. 107-

113.

114-117.

hīs audiri potuerit. Sic igitur privati *ἀπονομίαι*, usum tamen tubæ retinuerunt, qua etiam in excommunicationibus utuntur. Prolixiores aliquantulum fuimus, tum quod cel. Pag. 117-
 Auctor novam protulit sententiam, tum quod Libri in Ita- 121-
 lia excusi in Germania nostra non ita sunt frequentes. Lex, quam de gallis gallinaceis Hierosolymis non alendis, habemus in *baux kama* c. VII. §. 7. viros eruditos sollicitos tenuit, qui dici queat, galli tantum tempore Christi patientis Hierosolymis fuisse auditum. Non repetemus hic, quæ a *Relando*, aliisque viris doctis sunt notata. Hoc tantum observamus, cum gallorum gallinarumque comestio Iudæis non fuerit interdicta, imo constet, gallos gallinaceos Hierosolymis fuisse habitos, (testantur quippe cod. *מכרי דוקדושי* c. I. §. 4. gallum gallinaceum Hierosolymis ob necem pueri fuisse interfectum,) legem hanc non omnes & singulos cives, sed sacerdotes tantum obligasse. Conjecturæ nostræ has habemus rationes: (α) quia causa interdicti additur *מכרי דוקדושי*, propter *confecrata*, ne sc. galli, terram effodientes, vermes & insecta eruerent, quibus res sacræ polluerentur, sed illæ spectabant maxime ad sacerdotes. (β) Quia etiam *מכרי דוקדושי*, propter puritates, sacerdotibus extra urbem, in terra judaica, integrum non fuisse edicitur, alere gallos. Vel ambigi potest, num in terris versante Christo, lex hæc jamdum perlata fuerit: neminem quippe fugit, circa tempora Christi, vel non ita multo post, a Iudæorum doctoribus excogitata esse multa, quæ tuendæ externæ puritatis *ἀσπιδοει* tantum inservierint. His observatis, ulteriori disquisitioni facile nuntium mittimus. Visum tamen fuit cl. *Altmanno*, *buccinatorem*, qui sono buccinæ excubias nocturnas commiserit, invchere; quam suam conjecturam, ex usu vocis *ἀλεκτωρ* & *ἀλεκτρυών* apud scriptores grecos adstruere est conatus. Sed inventi sunt viri docti, ex quibus præter anonymum, superius nominatum, potissimum laudari meretur *Io. Doitina*, Mus. Brem. Vol. I. P. III. p. 377-390. qui producta loca studiose lustravit, liquidoque demonstravit, in illis vocem *ἀλεκτωρ* & *ἀλεκτρυών* proprio sensu sumi

fumi debere. Addatur *Bochartus* hieroz. P. II. L. I. c. 17. p. 119 seq. *Altmanno* successit doctiss. *Asfeldus*, qui buccinatorum non militarem, sed *civilem & forensem* in scenam produxit, iisdem fere locis, quibus *Altmannus*, motus: verum cum ipsum non lateret, quid hujus sententiæ vitio datum esset, ipse fuisse, loca illa ab exceptionibus virorum doctorum vindicare. Maccabæos voluisse republ. suam ad morem republicarum Græcarum, speciatim Atheniensis, instruere, a probabili abludit ratione: illa quippe tempestate, ab institutis græcæ abhorrebant Iudæi, nec novimus tubæ usum alium fuisse, quam *bellicum*, I. Maccab. III, §4. IV, 13. VI, 33. VII, 45. IX, 13. vel *facrum* Siracid. L. 16. Tempore Christi, buccinam usum forensem inter Iudæos obtinuisse, nullo testimonio probari potest; habemus tantum in N. T. locutiones emblematicas, ab usu tubarum mutuatas; nec Romani, rerum domini, permisissent, coitiones populares fieri. Alia missa facimus. Stylus Auctoris est satis emendatus, nisi quod singularem subinde adfectet orthographiam, & vocum trajectionibus utatur, quæ aliquando sensum dubium reddunt; mendæ etiam aliquot typographicæ offendunt. Charta & typi se omnino commendant.

JO. CHRISTOPH. STRUCHTMEYERI
Theologia mythica, sive de Origine Tartari & Elysi L. V.

Harderov. ap. Guil. Brinkink, bibliopolam, 1743. 8 maj.
Alphab. 2. plag. 10½.

Quem titulum huic suo libro dedit cl. Auctor, de *Origine Tartari & Elysi*, est angustior eo argumento, quod tractandum fuisse. Non tantum enim agit de statu hominum fato functorum, qui ex veterum doctrina vel in tartarum tenebricosum detrudebantur, vel in lucida illa omnique beatitate referta regna evehebantur: verum etiam universam fere theologiam mythicam percontet. Nec
conten-

contentus est, fabulas de diis, deabus, dæmonibus, femonibus, ac heroibus retulisse, verum etiam in rationes arcaniores inquiri, *Platonem* in plerisque secutus. Equidem, qui fabulas poetarum explanare adhuc sategerunt, illi eisdem vel *physicum*, vel *moralem*, vel *historicum* sensum subesse, non feliciter in multis demonstraverunt. Aliam viam est ingressus erudit. Auctor, qui, præter sensum moralem, plurimas, easdemque gravissimas doctrinæ revelatæ veritates, fabularum enigmatibus tectas & obvelatas; quinimo vaticinia de Christo, ejus perpeffionibus satisfactoriis, morte, resurrectione, ascensu in cælum, ejusque regno, & illius diversis fati, hic sibi deprehendisse est visus. Multæ etiam actiones deorum atque heroum, ritusque, adeo singulares ei sunt visi, ut tamquam typos rerum sublimiorum spectarit. Ita ipse contrariam omnino viam, quam olim *Spencerus* calcavit, ingressus est: uti enim hic suis hypothesibus omnem significatum typicum exclusit, prorsusque subvertit; ita ille non solum agnoscit sensum arcaniorem in legis ritibus, directe intentum, verum etiam pomœria theologiæ typicæ tam late protendit, ut jam, ipso auspice, typos rerum spiritualium & sublimiorum, in profanarum quoque gentium doctrina fabulosa invenire possis. Enimvero, cum in typis constituendis certos nos esse oportet, ritum aliquem ea intentione a Deo esse institutum, vel actiones cujusquam provida dei cura ita fuisse temperatas atque directas, ut sublimioris alicujus rei umbræ atque effigies esse poterint: nosse, levi quadam, vel etiam longius petita similitudine ac convenientia deprehensa, nullus dubitat, malefide huic tibicini superfructuere veritates gravissimi momenti. Quæ demonstrandi via si cognita fuisset Christi legatis, & primis civitatis christianæ doctoribus, necesse non habuissent, vanitatem & turpitudinem profani cultus tam operose evincere; suffecisset hoc, ut deorum historiam & ritus declarassent, & quo fine, quave intentione, ab antiquis illa omnia vel confecta, vel inventa essent, indicare. Hac via, paganos suis armis debellare, illisque mytheria ob animos ponere potuissent, quæ primi conditores religionis in oculis habuerant. Cujus

generis demonstrationes, num hoc tempore expediant, quo religionis veritates, iustis libratae ponderibus, adunco suspenduntur naso a plurimis, prudentioribus dijudicandum relinquimus. Illud etiam notandum est, ipsum regnum elysium & tartareum adeo lato sumere sensu, ut illud statum hominum piorum hac in vita, hoc impiorum, significet. Excurrit etiam aliquando in investigationem vocum, atque ad primas illarum origines regreditur, in quibus doctrinam quidem suam, & antiquorum scriptorum lectionem, fatis testatam facit, sed & hic subinde prudentiores coacti aliquid offendunt. Enimvero, ne quid præter jus & fas dixisse videamur, quædam speciminis loco in medium proferemus, posteaquam generalem totius commentationis partitionem exhibuerimus. Dispersitur in V. libros, quorum I. est de *natura & indole tartari*, II. de *fatis tartari & elysii*, III. de *allegoriis ab hominibus ductis ad describendum tartarum & elysium*, IV. de *animalibus, arboribus, & metallis*, quorum in tartaro & elysio fit mentio, V. de *quatuor vulgaribus elementis, terra, aqua, aere, igne, & hic adfinibus rebus, quibus comparantur tartarus & elysius*. Ut ordine singulas has partes lustremus, & quid in illis observatu dignum occurrat, enotemus, longum foret nimium: quare quædam tantum, quæ præ aliis attentionem merentur, brevi quasi tabella representabimus.

- L. I. c. I. differens de tartaro & campis elysiis, per hos intelligit felicitatem futuræ vitæ in Christo, per illum cruciatus impiorum, itemque prosperum rerum successum in hac vita,
- Pag. 1-6. & calamitates. Credidisse deum *unum & trinum* gentiles autumat; quorum posterius inde probat, quia numerum *ternarium* habuerunt pro perfecto, *Virgil.* ecl. VIII. 73. & in quolibet deorum genere tria recensent numina, quæ tamen
- 17-22. inter se natura sint conjuncta. Sed vero, num inde ratio duci possit, anbigimus. Autumabant, deos, maxime superos, *numero impari gaudere*, *Virgil.* eclog. VIII. v. 75. quod ipsum *Servius* & alii notarunt, hinc numerus non solum *ternarius*, verum etiam *septenarius* apud ipsos sacer habebatur, *Macrobius* in somnium Scipionis L. I. c. VI. *Filium dei* invenit in illis, qui

qui ex diis geniti fuisse dicuntur, speciatim in *Hercule*, qui *deus Fidius*, i. e. *deus filius*, I in d, ut sæpe fit, converso. *Sancus fidius* est *sanctus filius*. Hujus nativitas, qua hominis, representata est per *Palladem*, ex cerebro Iovis ortam. *Cerebrum Iovis* est summa dei *Sapientia*; *Vulcanus*, qui aperit caput, est *spiritus sanctus*; *securis*, qua fidebatur caput, est *doctrina caelestis*, quæ est acuta; ex aperto capite profiliit *Pallas*, grandis jam & armata, dominus noster simul atque editus est, se orbis vindicem demonstravit, qui armata manu populum suum defendit. Idem invenisse sibi visus est in Bacchi natalibus. *Spiritus sanctus* ipsi in eo obvenit, quia ubi Iupiter, vel alius aliquis deus adparuit, semper illi alius deus comes datur: ita filius, ad opus salutis consummandum non solus venit, sed spiritum sanctum socium atque adiutorem accepit. Speciatim uterque latet in fabula *Castoris & Pollucis*, quoties adparent naufragia, quo ipsos vindicent ab interitu. *Pugna*, quam suscepit Hercules cum Plutone, Acheloo, aliis, representat luctam filii dei cum diabolo. Tartarus & clysi campi delineant statum ecclesiæ, tum in hac, tum in altera vita, & impiorum hominum conditionem. *Osiris* est filius dei, *Ipsi* populus ab ipso redemptus. *Tartarus* est locus, in quo impii criminum suorum supplicia, eaque gravissima luunt, quæ tamen gradu sint diversa, e quibus nec liberatio aliquando sit expectanda. Illustratur locus I Petr. III, 18. *Μετὰ τὴν ὕψωσιν* explicandam esse censet de homine vel populo, vel humano genere, prout in hoc orbe se habet, modo felici, modo infelici, modo pio, modo nequam & calamitoso. Errori huic originem dedisse videtur ei sententia, fore ut aliquando mortui in vitam revocentur. Tartareum regnum est antiquissimum; impii homines sunt natura filii diaboli, & incolæ tartari, pro quibus filius dei cruciatus tulit inferorum. Tartarus cum fine mundi est delendus, hoc orbe autem durante, modo gens clysiæ, modo tartarei prævalent: quo significatur, pios, antea calamitatibus tartareis oppressos, emergere, & iterum florere incipere; contra impios, qui usi fuerint clysiis voluptatibus, rursus in miseriam detrudi.

- Annus magnus, quem sequetur *αινοκαταστασις*, complectitur totum tempus, quo mundus durat, vel describit tempus, quod ante servatorem nostrum, & post ipsum fluxit. De numeris sacris, eorumque ratione, dissertationem A. instituit p. 140-143. quam aliquibus interjectis prosequitur p. 153-203. Exhibet sententiam Zoroastris de duplici deo, alio auctore boni, alio fonte mali, ex *Plutarcho* de *Iside & Osiride* p. 369. *Oromazes* vite & lucis auctor, designat filium dei, *Arimanius* diabolum, *Mithras*, qui *medius* intercedit, homines notat servandos, qui, licet luci sunt adscripti, multis tamen tenebris animum adhuc habeant oblitum. Notat aliquos errores veterum circa conversionem mundi: (1) saepe eos confundere ultimam rerum conversionem, cum intermediis; (2) putare, eadem fata sine fine recurſura, nec mutationibus istis terminum futurum esse; (3) deum ita cum mundo eos combinare, ut unum cum illo constituat; (4) quae allegoricum habent sensum, ea ipsos proprie & litteraliter exponere, v. c. quae Sibylla Cumana, apud Virgilium, de Iesu Christo ejusque regno cecinit, explicare deflorente statu imperii sub Augusto.
- 244-249. *Ianus* non est ab Ebraico יָנַי , sed מַנְיָס mensis, dicitur enim *lunus & luna*; probatur hoc etiam inde, quoniam *Diana* est quasi *dea Iana*, quae eadem cum luna. *Curia* non est dicta a *cura*, quod in illa publicae curae invigiletur, sed a *xēgos*, sive filio dei, cui se addicebant, & per quem se itidem dei filios gloriabantur. Germanorum *God*, qui & *Wod*. antiquis dicebatur, reducendum est ad nomen *Iovis*: *Hercules* mortuus & redivivus representat filium dei, pro suis vita fun-
dum, & resuscitatum. Caritas electorum in se invicem, & in servatorem suum, mortem, si res ita ferat, non recusantium, occasionem dedit fabulae de *Pylade & Oreste*. *Saturnus Caelo* patri genitalia defecans, significat falsos doctores suis mendaciis & calumniis impediētes, quo minus procreatio liberorum sanctorum fiat, & efficientes, ut pietas atque veritas, ejusque defensores, falce quasi excindantur. *Venus* ex spuma maris enata, notat homines, post motus concupiscentiarum & calamitatum ad vitam meliorem redactos. Morituri
de

de rebus futuris vaticinantur, quia, quo propius ad mortem accedunt, eo felicitatis & divinitatis magis sunt participes: *Socrates* apok p. 39. & secundum *Platonem* de leg. L. XI. T. II. p. 931. senum & parentum imprecationes non sunt negligendae; hinc ratio *ἀποθεώσεως* est petenda. *Platonis* *Phædo* explicatur, de *ἀντροχρησία* sc. de sejunctione ab adfectibus & vitis; quam mortem dicebat: de reditu felicium in hæc corpora, de conversatione & colloquiis in beatorum sede cum sapientibus & heroibus: de immortalitate animarum. *Atlas*, est typus impurorum hominum, eorumque ducum & antesignanorum; aut ipse, tanquam filius dei, cælum sustentat, ne regnum illud divinum labascet, & in suffulciendo iræ divinæ gravitatem experitur. Adduntur quædam de forma *Herculis Gallici*, ejusque significatione arcaniori, ex *Luciano*, de Druidum sapientia, & *Bachi* specie, in *Indos* morturi. *Virgilius* *Aeneid.* VI. 426. infantes in tartari vestibulo ponit; sunt hi imago hominum piorum, qui in tartari sunt potestate, & omnibus modis sine culpa sua vexantur. Illustratur hoc testimoniis *Senecæ* tragici, & *Platonis*. Prope hos ponuntur falso mortis crimine circumventi, virique fortes, qui in bello ceciderunt, aut mortem anticiparunt; qui filium dei adumbrant cum sui cultoribus. Animæ hominum violenta morte peremptorum, quæ circa sepulcra vagari dicuntur, designant pios, qui in hac vita multam vim perpetuuntur, & ad quietem atque felicitatem nondum pervenerunt. Galli *Cybeles* genitalia sibi amputari curarunt, quo significatur, partim homines castos se iis membris orbare, quibus illorum libido irriteretur, partim ferre miseras, ne felicitatem suam amittant, aut deum prodant. Commentatur A. & de feriis atque festis diebus, in honorem deorum institutis, item de *Vacuna*, per quam nonnulli intelligunt *Minervam*, quæ fere Christum sistit, qui otium nobis & pacem laborando adquisivit. Ex festis autem diebus, qui inde ab antiquissimis temporibus inter gentes obtinuerunt, concludit, septimum quemque diem, ante *Mosen*, olim otio sancto celebratum fuisse. Quod *Seneca* in *Hercule furente* v. 760. seqq. habet, id non alio trahi posse judicat.

Pag. 304-308.

310-327.

336-339.

339-341.

351-356.

368-371.

379-384.

- Pag. 396-403. *dicat, quam ad Servatorem nostrum, nisi quis velit vim orationi
 Et parabolis facere. A sapientia nomen habet Minerva, a
 μένος, quæ est ipsa vox latina meus, sive animus: quoniam
 autem filius dei omnis sapientiæ fons origo atque præses est,
 ex ipsius persona hæc dea est sumta. Veteres comminiscun-
 tur, homines aliquando in feras fuisse mutatos, ipsosque dei
 vindicta ferinam induisse figuram. Lycaon, a Iove punitus,
 refert imaginem Iudæorum, a deo propter necem filii sui pu-
 nitorum. Diluvium Deucalionis, & quidquid præsci finxe-
 runt de incendio orbis futuro, repræsentat excidium urbis
 Hierosolymitanæ. Minos est Christus orbis Servator, rex po-
 puli dei sanctissimus, qui propter filium, i. e. ministros & pro-
 phetas suos scelerate & ex invidia interfectos, bellum adver-
 sariis suis intulit. Hercules se vivum expediens ventre balæ-
 næ, capillis amissis, est Christus, qui naturam humanam
 dedit, & necatus est, cum inferorum tyrannum adoriretur
 & deleret. Menes, primus Aegypti rex, qui idem est ac
 Minos, in Myridis lacum a propriis canibus compulsus, a
 crocodilo fuit susceptus, & in litus alterum transvectus. Chri-
 stum, proprii custodes & ministri, quibus se suamque nationem
 crediderat, sed & illos, qui Christo adhærebant, feris, gentibus,
 & morti, & omni calamitatum generi tradiderunt: sed ab eo-
 rum principibus et ductoribus tandem susceptus, omnes dif-
 ficultates superavit, & de orbe triumphavit. Iupiter, ægos pel-
 le & Gorgonis capite armatus, prostravit Titanes, qui repræ-
 sentat Christum, hostes suos vincentem, & regnum cæle-
 ste occupantem, perque orbem propagantem. Sphinx, moni-
 tu Iocastæ interfecta ab Oedipo, est Christus. Magi donan-
 tes monstra, ubi in bonum sumuntur sensum, sunt doctores
 piorum, qui rerum naturam mutare possunt, ex bestia for-
 mare hominem, & sic porro. Et hujus generis fuisse dicun-
 tur Idæi, Dactyli, itemque Telchines, dicti a Τελχυν, la-
 tare, etiam fraude circumvenire, decipere. Victimæ, quas
 diis obtulerunt, de piorum & Christi morte, eorumque inter
 se communionem, & destructionem pravorum doctorum, & ho-
 stium interitu, & reliquis religionis capitibus atque mysteriis, ex-
 plicari*

pl.ari debent. Addit quædam A. de cultu animalium apud Aegyptios, de abstinentia animalium Pythagorica, & de auguriis. Pag. 538-542.

Quæ præfci tradunt de phoenice, fabulosa quidem reputat, in iis tamen animadvertit symbolum piarum animarum, veterem speciem suam exuentium, pravisque adfectibus renuntiantium mortis item, unde resurgant ad vitam novam: alias significationes symbolicas adfert in seqq. De serpente, qui Hevam decepit, iudicat, hoc nomine allegorice venire diabolum, qui adparuerit in specie humana, qua se conspicendum dedit parentibus nostris filius dei. In ecloga IV. *Virgilius* proponit patrem ut rectorem & ductorem sui temporis; filium ut antistitem gentis nascendæ, & jam cælo demittendæ; Augustum vero *Apollini*, i. e. Christo, comparat. Felicitas autem illa demum dabatur, ubi dii labores & pericula exantlaverant. Christus, pariterque ipsius ministri, mille pericula, quin mortem etiam, sustinuerunt; ille ad felicitatem promerendam, hi ad promulgandam. *Aureum ramum Proserpinae* interpretatur de sanctitate, iustitia, ceterisque donis cælestibus, sine quibus felicitatem æternam obtinere non possumus: quin ex ipsius sententia refert ipsum Christum, auctorem horum honorum, quod specialius in seqq. explicat. Visco constitit, quod a veteribus pariter tessera cælestis iustitiæ, sive ipsius Christi habebatur; quare etiam huic apud Druides multus honos est habitus. *Μῆλον* accipi potest & de malo, & de ovi. *Achilles*, stygiis immerfus undis, invulnerabilis toto corpore est factus, excepta ea parte, qua a matre prehensus erat: pii obijciuntur omnis generis calamitatibus, & tartareis merguntur fluminibus, ut immortales evadant. *Orpheus* in morte sua petitus a dracone, depingit pios, qui ab hostibus suis victimarum instar immolantur. Quædam hic A. inspergit ad illustrationem Pl. XVI, 10. Per *Charontis* cymbam representatur, qua ratione pii æstuantes vitæ hujus miseris, per mortem ad cælestem quietem traducantur. *Pluto* figurat Christum; *Charon* ministros vulgaris ordinis. Huc etiam trahit heroum navigationes, v. c. argonautarum, ad repeterdum velus aureum, græcorum ad Troiam, Aeneæ in Italiam. Fabulae 647-659. 661-667.

bula de *Helle*, *Icaro*, & *Phaetonte*, significatio allegorica hæc datur: Sol est Christus, Phaeton sustinet symbolum inferioris ordinis pastorum ac præceptorum Iudaicorum, a recta via deflecentium, qui tandem iusta dei ira conflagrarunt: obolus inferus ori mortui, dandus Charonti, est honor et obsequium præstandum doctoribus; quo cum obolo confertur lo-

- Pag. 668-671. Multas etiam Græcorum voces, & deorum nomina, A. investigat. Inferos igne ardere omnis testatur antiquitas, illo indicatur dolor intensissimus, quo adficiuntur qui ibi degunt, sunt omni vigore, virtute & bonis destituti, ira contra, libidine, furore, cupiditatibus flagrant. Quod dicitur de Zona terrida, ob nimium æstum intolerabili, id veteres pro imagine tartari habuerunt. Ignis apud superos locum habet, qui usurpatur pro imagine Dei, Christi, Spiritus sancti, & piorum omnium, qui se invicem amant & unant, puri sunt a vitio, & per orbem celebres, hostesque suos ut ignis consumunt & perdunt. Ex his satis adparet, multum interesse, quid quis ingenii ac imaginationis impetu abreptus, ob levem aliquam similitudinis umbram, per adusionem quamdam dicere possit, & quid ex mente illorum, qui theologiam fabulosam concinnarunt, dicere debeat. Esto, quasdam veritates revelatas, oretenus traditas, fabularum involucris fuisse obductas: ecquis persuadebit sibi, ejus generis veritates ipsis perspectas fuisse, quæ demum per doctrinam evangelii in clariori luce sunt posite, vel quæ demum multorum sæculorum lapsu experimento sunt comprobate. Subnectitur auctoritas præcorum, qui vel laudantur, vel explicantur, rerum item atque verborum, index locupletissimus.
671. 688-735. 744-758.

☪☪☪ (241) ☪☪☪

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus VIII Sectio VI.

*GRATA PRO GRATIIS MEMORIA EO-
rum, quorum pietate munifica Vallis B. M. V. de Campo
litorum sacri & exempti Ordinis Cisterciensis Austria in-
ferioris cum initio Seculi XIII. surrexit, crevit, & in
hunc usque diem feliciter floruit, seu Fasti Campililienses,
conscripti a P. CHRYSOSTOMO HANTHALER, Professo & Bibliothecario Campililiense.*

Tomus I.

Lincii, sumptibus Francisci Antonii Ilger, bibliopole civici
1747. fol. Alph. 16. pl. 21. cum tab. æn. 3.

Ex quo tempore Reverendus huius libri Auctor, in mo-
nasterio Campililiensi, in Austria sito, sibi & Musis vi-
vens, bibliothecæ istius coenqbii custodiam in se susce-
pit, atque codices MStos insignis raritatis, ibidem repositos,
probe excussit, omnem dedit operam, ut otium illud litera-
rium, quo fruitur, in eruditi orbis utilitatem converteret. Eo
consilio Campililii sui fastos summo cum labore contextuit;
qui, quantumvis unico, eoque non magnæ molis libro descri-
bi facile poterant, Reverendus Auctor tamen nefas esse
duxit, memoriam eorum, quorum beneficio surrexit atque
crevit hæc ipsa monachorum sedes, tacere, aut monumenta,
H h quæ

quæ ipsi suppetebant, Austriae res in universum illustrantia, abscondere. Vitas igitur eorum Austriae Principum, quorum liberalitatem experti sunt Campilicenses, operosissime non solum enarravit; verum, ulterius adhuc progressus, e domo Babenbergica oriundos istius regionis moderatores in conspectum produxit omnes. Cumque monachi Campilicium incolentes, Cisterciensis ordinis statuta sectentur, istius etiam ordinis quæ fuerint inde a condito Campilicio fata, exposuit. Hac ratione, in maximam, & tantum non inconditam molem, opus excrevit; & vere dici potest, ea, quæ inscriptio promittit, minimam eius partem constituere. Prefatus eadem est verbis admodum multis, & varia hic loci vix quaerenda protulit in medium. Historiæ enim utilitatem maxime prædicat; rerum vero domi gestarum cognitionem,

15. historiæ peregrinæ studio præferendam esse, iudicat. Historiæ rite perdiscendæ præcepta, non quidem spernenda, ab aliis tamen iam dudum tradita, exponit; imo vero, de prudentia in omni literarum studio adhibenda, longius profecto ac præsentis instituti ratio ferre videtur, disputat: cum præsertim a tironibus, in quorum gratiam hæc regulas compositas a se Rev. Auctor declarat, vastum eiusmodi librum non legi, nobis persuasum sit. Cum diplomata insignem in studio historico præbeant utilitatem, de illis etiam, varia, quamvis valde proleptaria; & ubique obvia, Rev. Auctor disputat. Tabulas eiusmodi scriptorum fidem nonnunquam confirmare, nonnunquam tamen vicissim earum præbitatem ac fidem a consensu scriptorum pendere, observat. Autographa plus roboris ac fidei habere, quam quidem exempla ab illis descripta, monet. Vitia notariorum, in describendis diplomatis nonnunquam commissa, attingit. E monumentis insuper istis nihil probari posse, quam quod tempore confecti diplomatis accidisse fertur, inculcat. De fide scriptorum coarvorum dein verba faciens, ob solam vetustatem fidem illis habendam coeco assensu non statim esse iudicat: eum & fabulæ nonnunquam a scriptoribus coarvis & antiquis traditæ, ab aliis soleant describi, & pro narrationibus

bus veris venditari. Scriptores insuper, qui unius cuiusdam Imperii, Regni, aut provinciae peculiarem condiderunt historiam, illis, qui vasta chronographiae & historiae universalis corpora composuerunt, utique preferendos esse, contendit, Pag. 23.

Hisce praemissis, situm monasterii Campillienis Auctor describit. Nomen eius, a copia liliorum campestrium, propter aquas vivas illic undique scaturientes ubertim excresecitum, derivari commemorat. Primos deum loci istius possessores recenset, eorumque insignia describit. A fundatore monasterii, *Leopoldo VII.* in locum veteris ac primae compellationis, nomen *Vallis beatae Mariae* substitutum est; quamvis recepta & vulgaris denominatio, *Lilienfeld*, hodieum adhibetur. Salubritatem & amoenitatem istius loci Rev. Auctor valde praedicat. De aedificiis itidem, quae monasterium hoc constituunt, disputat, eorum effigiem ari incisam exhibet, omniaque memoratu digna illic obvia, lectoribus proponit. Cum omnem rerum, quae ad hoc monasterium pertinent, notitiam, ex *Ortilone*, monacho Cisterciensi, & primo Campillii incola, adeoque scriptore domestico, maximam partem hausserit Rev. Auctor, eius quidem praefationem, notis instructam, hic integram exhibet, ipsum Ortilonis librum ad calcem Voluminis editurus. Hoc absoluto, propylaeum factorum, quod elogium primorum decem Austriae Marchionum e domo Babenbergica sistit, comparet. Antequam tamen illud inspicias, sat longa iterum praefatio Rev. Auctoris tibi perlegenda est. Fidem nimirum *Aloldi*, qui capellanus quondam Adalberti Marchionis Babenbergici fuit, nec non *Ortilonis*, qui sua ut plurimum ex *Aloldo* hausit, enixe praedicat, virtutes Principum, quorum historiam sistit, miratur, earumque magnitudine se excitatum esse, ut fastis Campillii sui hoc praefigeret propylaeum, fatetur. Cum autem acres, de Marchionum ac Ducum Babenbergico-Austriacorum genuina origine, disceptationes inter historicos agitentur, Rev. Auctor, earum sopiendarum causa, dissertationem praeliminare huic propylaeo praemisit, in qua veteres Marchiones ac Duces Babenbergicos, male a nonnullis ad Ducum Ba-

- Pag. 30. varorum stirpem referri, contendit. De parentibus *Leopoldi Illustris* fuscè disputat, variasque variorum hac de re affert sententias. Leopoldum Illustrē A. 943. ab Ottone M. 53. Marchionem Austriae constitutum esse, ex Aloldo nos docet; multosque alios scriptores, circa hunc temporis articulum a vero aberrantes, corrigit, fontes errorum, quos commiserunt, detegens *.) In ipso propylæo, *Leopoldus Illustris*, primus Austriae Marchio Babenbergicus, agmen ducit, cuius maiores, eorumque res gestas, operose edisserens Auctor, Albertum decollatum, Leopoldi nostri avum fuisse, pro certo 59. sumit. Eundem Pechlariae confedisse, conicit. Errores a 62. Bonfinio circa res istius Principis commissos, redarguit. Res a Leopoldo contra Hungaros egregie gestas celebrat; cognomen *Illustris* eidem a congratulantibus vicinis inditum 68. fuisse, observans. Erga Ecclesiam Passaviensem paulo duriorē fuisse Leopoldum, conqueritur, quamvis ex ignorantia 69. potius quam malitia eum peccasse, autumat. Leopoldum adhuc superstitem, Austriam filio Henrico regendam tradidisse, narrat: quod tamen non sine pravio Imperatoris 70. consensu factum esse, nec fieri potuisse, recte monet. Necem Leopoldi quam maxime insulam, & tragicam, describit, eundem, Würzburgi a milite quodam per insidias sublatum esse, narrans. De uxore postea, filii, & fratribus Leopoldi, accuratam suppeditat notitiam, variorumque scriptorum errores corrigit. Henrico, Leopoldi filio & heredi, pessimum *rebellis* cognomen, perperam, & præter veritatem vulgo aspergi, observat, & scriptores talia affirmantes, Henricum nostrum, cum alio, eiusdem nominis, qui in Franconia Orientali sedit, & contra Cæsarem arma corripuit, confundere exillimat. Coniugem Henrici *Schwanhildin* fuisse, eamque filium & successorem Albertum peperisse, Rev. Auctor,

*) Ab eo tempore prodiit, *Caroli Com. ab Althann* tentamen historicum, de Leopoldo illustri, quo tempore Austriae marchionatum adiisse censendus sit? Viennæ 1754. 4. in quo, Marchionatus Leopoldi illustris initia, sub Ottone III. Imp. ponuntur. Hoc miramur, toto eo tentamine, neque nominatum fuisse Hantalerum.

Gor, Aloldi fidem secutus, refert, ac dissentientes, quos inter *Eccardus & Hoffmannus*, Professor quondam in Academia Francofurtana celeberrimus, præcipue nominandi sunt, refellit. De *S. Colomano*, qui sub isto Marchione martyrium subiit, Auctor admodum fuse disputat, plurima simul, omnem superantia fidem, ex Aloldo suo describens. *Henricum* Marchionem, Mellicii ut plurimum resedisse, nonnunquam tamen Ducumburgi commoratum esse, observat. Mortem eius A. 1018. contigisse, scribit, quamvis in die, quo eadem acciderit, scriptores dissentiant. Cum igitur in *historia foundationis monasterii Mellicensis*, legatur, *Henricum* A. 1032. debitum naturæ solvisse, hunc ipsum errorem Auctor ex merito castigat. *Adalberti*, qui in locum *Henrici* patris successerit, uxorem, fuisse *Alhaidem*, *Wilhelmi*, Comitis Pictaviensis, & *Cicilæ*, sororis *Stephani*, primi Regis Hungariæ, filiam, ex Aloldo nos docet. Cum autem Viri celeberrimi, *Hoffmannus & Ludewigius*, hic dissentiant; & ille in primis, duas Adalberto coniuges, *Frauram* nempe & *Alhaidem* assignet, Rev. Auctor contra hosce duumviros graviter depugnat, diplomata, quæ Hoffmanno subministraverat Ludewigius, nullius esse fidei magno opere contendens. Quid in Hungaria, turbis intestinis lacerata, gesserit hic Marchio, Auctor distinctius & meliori ordine, quam alii fecerunt scriptores, enarrat, & multa ad historiam Hungariæ pertinentia, ea occasione eleganter edisserit, haud paucis erroribus, hic committi solitis, profligatis. Albertum hunc, uno eodemque anno cum *Henrico III.* Imperatore mortuum esse, confirmat. Excepit illum Marchionem in Austria administranda *Ernestus* filius, cuius coniugem *Mathildem* fuisse dictam, Auctor evincit, & ad Hofmanni obiectiones, qui coniugem *Ernesti Schwanhildin* nominat, erudite respondet, duas habuisse Ernestum coniuges existimans. Fabulas, de filiis *Ernesti* circumferri solitas, profligat. De filia eius, *Juditha*, & sorore *Hemma*, quæ a multis scriptoribus *Ernesto* tribuuntur, nihil certi constare, dubiumque esse, an unquam vixerint, observat. Res

Pag. 80.

81.

84.

85.

88.

89.

90.

102.

105.

107.

- dein ab hoc Marchione per Hungariam gestas, a quibus
- Fag. 110. *strenui* cognomen apud posteros meruerit, edisserit. De diplomate *Henrici IV.* Imperatoris, quod varia Marchioni
117. huic tribuit privilegia, Auctor ample disputat, idque
119. genuinum esse contra dissidentes evincere nititur. Ernestum hunc, in acie contra *Henrici IV.* subditos rebelles dimi-
121. cantem periisse, narrat. *Leopoldum III.* A. 1056. natum esse, quanquam scriptores disertis verbis non tradant, Rev. Auctor tamen, coniecturis hanc in rem usus, non sane a vero
123. abhorrentibus, elicit. *Itham*, Leopoldi uxorem fuisse, non quidem negat, de eius tamen genere & familia nihil certi constare putat; sententias quorundam scriptorum, de stemmate
124. istius Principis excogitatas, explodens. Favorem Leopoldi in monasteria praedicat. Partes, quas in turbis a Gregorio VII contra *Henricum IV.* excitatis Princeps hic secutus est, de-
139. scribit, eiusque erga Caesarem perfidiam excusare omnimodo fatigat. *Leopoldum*, a *Conrado Bohemorum Duce*, qui ab *Henrici IV.* partibus stabat, fugatum, teris suis neutiquam a Caesare spoliatum esse, uti quidem *Aventinus* & alii narrant,
146. Auctor, *Ortilonem* secutus, contendit. Sententiam quoque nonnullorum annalium, qui *Marchionem* hunc expeditionem cruciatam instituisse, ibique vitam functum esse, narrant, tanquam iusto fundamento destitutam, reiicit. In rebus *Leopoldi IV.* quem *pii* & *sancti* cognomento ornavit posteritas, describendis; Auctor se, MSto seculi XIII antiquitatem referente, & vitas sanctorum secundum ordinem calendarii dispositas continente, usum esse, & ex eo varia ab
153. aliis non observata didicisse, praedicat; quamvis ea, maximam partem res *Leopoldi* domesticas, aut res monasteriorum, respiciant. De loco nimirum & tempore, quo natus esse dicitur ille Princeps, singulari cum cura disserit. Eius liberalitatem erga exercitum in *Palastina* constitutum describit, & laudat. Eundem, iter in *Palastinam* meditantem, ab *Udalrico* Episcopo *Patavien*si, gladio, solenni ritu fuisse cinctum, narrat; de ipso hoc ritu ea occasione fusius disputans.
163. *Henrici IV.* partes ab initio quidem secutus est hic ipse *Marchio*,

chio, a filio tamen Imperatoris perduelli, qui nuptias Agnetis, sororis suæ, Leopoldo offerebat, ad deferenda Henrici IV. signa sollicitatus est. Perfidiam hanc Marchionis, Rev. Auctor, amore in eum plane excoecatus, omnibus modis excusare nititur, unde quævis eius facta ipsi *sancta* videntur. Nuptias cum Agnete A. 1106 ipsi Maii Kalendis Leopoldum celebrasse, cum reliqui scriptores taceant, Rev. Auctor primus observat. Hodiernam Viadobonam in rudibus iacentem, eodem tempore Leopoldus Marchio instauravit. De familia istius Principis accuratam A. suppeditat notitiam. Pag. 169.

Ceterum, in eius liberalitate erga clericos extollenda, totus est. 170.

Chartam consecrationis Ecclesie Meuslingensis dum exhibet, testes quondam laicos auribus ad notarium attrahi in diplomatibus conficiendis fuisse, ex illa ipsa charta evincit. 172.

Origines monasterii Neoburgensis, cui condendo velum Agnetis occasionem præbuisse fertur, detegit, primumque eius lapidem ab ipso Leopoldo non fuisse positum, etsi plurimi scriptores contendunt, observat. In die istius ceremonie constituendo cum historici fluctuent, Auctor 12 Julii A. 1114. ei rei constituit. Res a Leopoldo contra 178.

Stephanum Hungaria Regem gestas, quem, societate cum Duce Bohemie iuncta, armis petit, describit. Leopoldum, 180.

mortuo Henrico V. inter candidatos, qui ad fastigium imperiale designabantur, fuisse, eundem vero honorem oblatum repudiasse, docet. Rogatu *Otonis* filii, ordinem monachorum Cisterciensium ab isto Principe in Austriam fuisse introductum, & monasterium illis exstructum, narrat. Variis quoque prædiis ordinem illum a Leopoldo fuisse ditatum, ex charta donationis adiecta, declaratur. Prodigia & miracula, quæ Leopoldus post mortem perpetrasse fertur, ad naufragam usque enarrat A. de eius in Sanctorum numerum adoptione, nec non templis & aris in eius honorem Viadobonæ exstructis, admodum fuse disputans. 204.

Agnetis, Leopoldi viduæ, familiam, tabula genealogica, satis operosa, lectoribus ponit ob oculos. Narrationem, 216.

quæ vulgo de Agnetis velo, quod claustro Neoburgensi adu-

- ædificando occasionem præbuit, circumfertur, Auctor propterea, quod in publicis monumentis eius rei nulla fiat mentio, inter fabulas relegandam esse, negat; cum MStum supra allatum idem disertis verbis doceat. Illam ipsam quoque Agnetem summis laudibus lætat, & in coelum quasi extollit Auctor; epochas nativitatis, coniugiorum, ætatis ac mortis eius, maxima cum diligentia constituit; & MStum sæpe laudatum, nec non Ortilonem secutus, certiora se invenisse, quam alii protulerint, sibi persuadet. Ordo filiorum Leopoldi, in chartis publicis atque chronicis, vehementer perturbatus est, ita, ut modo hic, modo ille primo loco commemoretur: Auctor vero ordinem illum ex MSto suo ita constituit, ut primus eorum sit *Albertus*, alter *Leopoldus*, tertius *Otto*, quartus *Henricus*, quintus *Conradus*, sextus autem *Ernestus*. De Principibus hisce, quantum ad institutum pertinet, deinceps disputat, exceptis
228. *Leopoldo & Henrico*, patris in principatu successoribus, quorum quippe vitas, in subsequenter demum, data opera descripsit. Eadem vero diligentia memoriam filiarum Leopoldi, oblivionum tenebris eripit, & MSto laudato facem præferente, multa ab aliis, & sigillatim *Hofnanno*, in dissertatione de *Stemmate Babenbergico*, minus recte dicta, corrigit. Mortuo *Leopoldo sancto*, filius eiusdem natu secundus, similis cum patre nominis, *largi* elogio insignis, prævia Pontificis Innocenti intercessione, ab Imperatore Lothario in locum parentis surrogatus est: unde facile apparet, Marchionatum Austriacum tunc temporis neququam adhuc hereditarium fuisse. *Albertum* insuper, Marchionis huius fratrem natu maiorem, tempore funeris paterni gravissimo morbo laborantem, administrandæ Austriæ admoveri non potuisse, doctiss. Auctor observat: alios scriptores, qui Leopoldum Alberto successisse, aut Leopoldum, a patre, Henrico prælatum fuisse, somniant, corrigens. *Conradum* Imperatorem, Bavariam, *Henrico superbo*, qui perduellionis reum se fecerat, ereptam, Leopoldo Austriaco A. 1139, concessisse, narrat, ac testimo-
269. monia scriptorum eo pertinentia, integra exhibet. Turbas

bas ideo excitatas, non reticet, easque mortis Leopoldi causam fuisse, monstrat. Munificentiam eius in monasteria multis encomiis ornat, & *largi* elogium eidem propterea ex merito tribui, existimat. *Henricum II.* Leopoldi fratrem & successorem, cognomentum *Josamirgott*, quod eidem tribuitur, a formula, quæ ipsi, fidem interponenti, familiaris fuit, traxisse, Rev. Auctor, ut iam olim Ludewigius, observat. *Austriam*, Pag. 281. cum, a Cæsare Conrado A. 1141. impetrasse, evincit. *Regnum Lusitanicum* circa annum 1139. ab *Alphonso*, Comite Portugalie, fundatum, & a Pontifice confirmatum fuisse, Auctor, quamquam huius loci non sit, exponit. Idem Regnum sedi Romanæ tributarium evasisse, quatuor auri marcis annuatim solutis, contendit. Imo usque adeo sive pium, sive superstitiosum fuisse primum hunc Lusitanie Regem, ut Regnum suum tutelæ monasterii ordinis Cisterciensis in Claravalle commendaret, eidemque monasterio, in modum *seudi & vassallitii*, quinquaginta marabitanos auri assuatim solveret, ex *Manriquei Annal. Cisterc.* Tom. I. p. 425. quem locum integrum apposuit, declarat. Acta Henrici Marchionis in Palestina, quorum se cum Imperatore Conrado III. contulerat, describit. Mortuo Conrado, Henricum nostrum, electioni Friderici Barbarossæ, patru sui, interfuisse, nos docet. *Borioariæ tunc Ducatum*, A. 1154. Marchioni huic per sententiam Cæsaris ablatum, & Henrico Leoni restitutum fuisse, pauci ignorant. *Henricum Austriacum*, in ejus rei compensationem, primum *Austriæ Ducem* fuisse renuntiatum, & de Bavaria supra *Anasini* fluvium insignem partem Austriæ unitam fuisse, certum est. *Diploma Friderici Imperatoris* de super datum, quale illud in nuperis controversiis cum domo Bavarica A. 1742. Vindobonæ recusum est, integrum hic Rev. Auctor exhibuit. Noviter creatum Ducem, Friderico Imperatori, *Medianum* oppugnanti, præsto fuisse, narrat, eius fortitudinem celebrat, eumque rebellibus civitatis ultius incolis gratiam Cæsaris iterum conciliasse, docet. *Monasterium Scotense*, quod Vindobonæ exstructum est, ab eodem Duce fundatum fuisse comprobatur; quamvis annus fundationis certo

- certo constitui nequeat. Ipsa diplomatis ideo evulgati verba, unde, hodiernam Vindobonam, tunc temporis *Favianam* fuisse dictam, liquet, variaque, de situ istius urbis, qualis tunc fuerit, possunt intelligi, Auctor exhibuit. Varia privilegia monasterio Neoburgensi Henricum concessisse, predicat. Eundem Principem, auctoritate Imperatoris inductum, relicto Pontifice Alexandro, in Paschalis Antipapæ transtulisse partes, ex *chronographo Reicherspergensis*, Auctori innotuit. Quamvis autem recte & præclare in eo egisse dicendus sit Henricus, Auctor tamen, eum in concilio malignantium tunc stetisse, dolet, hocque eius factum, excusare, supervacuo certe studio, nititur. Henricum Auftriacum, una cum Ottone Wittelspachio, ad aulam Imperatoris Constantinopolitani tanquam legatum missum esse, tradidit *Aventinus*. Huic vero narrationi, Rev. Auctor, varias, eisque gravissimas ob rationes, fidem denegat. Privilegia coenobio 362. Zwetlensi ab Henrico collata, recenset, & prædicat. Stephano Hungariæ Regi, Henricum suppeditas adversus Græcos tulisse, negat. Henricum Leonem, in Palestinam iter facientem, per Auftriam transtulisse, & a Duce summo cum honore exceptum esse, narrat. Filios Henrici Auftriaci, *Leopoldum* atque *Henricum*, ea occasione milites fuisse ab Henrico Leone solenni ritu creatos, conicit. *Zobeslaus Bohemus* A. 1175. in Auftriam irrupit, maximamque illi regioni cladem intulit. Causam huius rei neminem præter Ortilonem prodidisse, Auctor monet; ex eo nimirum intelligitur, Fridericum Imperatorem, qui semet Adalberti Archiepiscopi Salisburgensis exauclorationi opposuerat, ira percitum, Bohemos ad eam irruptionem sollicitasse. Ipsum hoc bellum cum Bohemis gestum Rev. Auctor describit. Henricum, in prælio cum illis commissio, perisse, narrat; 383. atque adeo in causa Ecclesiæ cecidisse putat. De uxoribus deinde ac liberis Henrici, Rev. Auctor, prout ipsi solenne est, summa cum cura disputat, varias & notat dignissimas inspergens observationes. *Leopoldum* VI. Henrici filium natu maiorem, qui *virtuosi* elogio nobilitatur, mortuo 384. patre,

patre, Austriam, quam vivo adhuc Henrico iamiam de manu Imperatoris acceperat, iterum per imperialem investituram suscepisse, Rev. Auctor nos docet. Filium vero eius, Pag. 396.
Fridericum, A. 1187. in curia Erfordienfi, Ducatum Austriacum beneficii loco a Casare obtinuisse, quod Chronicon aliquod Austriacum refert, in dubium Auctor vocat: cum neutiquam ipsi videatur verisimile, Principem, si pti num ætatis annum vix ingressum, Patre adhuc vegeto, has terras accepisse, Leopoldum hunc, A. 1182. privilegia coenobii Neoburgensis confirmasse, & circa idem tempus in terram sanctam profectum esse, ac portionem sanctæ Crucis secum asportasse, adnotatur. 405.
Ottocarum, Styriæ Ducem, Leopoldum terrarum suarum heredem scripsisse, A. narrat, plurimosque errores, ea in re a nonnullis commissos, corrigi. 406.
 Quid in Palæstina tunc acciderit, fusc narratur, gestis ibi a Leopoldo nostro non dissimulatis. De turbis, quæ, *Richardum* Angliæ Regem inter ac Leopoldum intercesserunt, insigni cum cura differit, atque Leopoldum recte & præclare egisse, quod Angliæ Regem, in patriam reversurum, ac per Austriam tendentem, captivum duxerit, contra scriptores Anglicos demonstrare omni ratione nititur. 414.
 Regnum Angliæ tunc temporis clientelari nexu Imperatori obstructum fuisse, negat. 417.
 Austriam, propter Angliæ Regem a Leopoldo captum, *interdicto* a Pontifice fuisse multatam, non diffitetur. Iterata autem vice illud accidisse negat, atque *Baronium*, una cum scriptoribus Anglicis, ea propter confutat. Leopoldum, novum iter in terram sanctam meditantem, iuxta Grætzium in Styria, fracto ex equi lapsu pede, A. 1194. periisse, & paulo ante mortem ab excommunicatione Pontificis fuisse absolutum, ostenditur. 433 sqq.
 Tempore interdicti contra Austriam emissi, maximis calamitatibus a Deo irato insiditæ eam regionem fuisse punitam, scriptores Anglici, & qui eos presse sequitur, *Baronius*, tradiderunt. Has vero calamitates neutiquam tam atroces fuisse, ac isti scriptores fingunt, immo & alias regiones eodem tempore paria sensisse fata, Rev. Auctor fusc comprobabat. 463.
Fridericus Catholicus, in locum mortui Patris succedens, 472.
 478.
 485.
 Austriam

- Austriam gubernavit, Styria fratri *Leopoldo* relicta. Quod, quamvis cum testamento *Ottocari* Styriae Ducis, qui utramque regionem ab uno eodemque Principe administrari voluerat, pugnare videatur; Rev. Auctor tamen, huic dubio obviam iturus, regimen harum provinciarum inter se fratres communi-
- Pag. 490. casse, observat. Res dein a *Friderico* in *Palestina* gestas, edisserit, eum, ibi constitutum, & annum ætatis viceſimum tertium agentem, vitam cum morte commutasse, narrans. Et in hoc
494. quidem temporis articulo propylæum huius operis. Rev. Auctor claudit: in eo potissimum laudandus, quod de familiis Principum Austriae tam operosam suppeditaverit notitiam, ex qua multi alii, qui in hoc campo defudarunt, forte corrigi, eorumque errores detegi aliquando possint. Quamvis negari nequeat, eum, more scriptoribus quibusdam perfamiliari, multa ad institutum non pertinentia admiscuisse, inque rebus, quæ duntaxat *ὁς ἐν παροίῳ* & connexionis causa tangendæ erant, iusto diutius hæsisse.
- Ipsos iam factos *Campillienſes* texere incipiens, ea, quæ cum fundatore istius monasterii, *Leopoldo* nimirum *glorioso*, ante fundationem eius acciderunt, commemorat:
499. eundem, sub initium statim regiminis, precibus monachorum *Cisterciensium* non modo se commendasse; verum etiam in communionem fraternitatis eorum
502. fuisse receptum, observans. Ordinem in hisce factis secutus est talem, ut unusquisque liber unius seculi completatur historiam. Singuli libri in tres decades divisi sunt, quarum unaquæque tria continet capita. Eorum primum, res Principum per decennium gestas, exhibet; secundum, res ordinis *Cisterciensis* exponit; tertium denique fata ipsius monasterii lectoribus ponit ante oculos. Quid igitur *Leopoldus* sub initium seculi decimi tertii gesserit, eadem ratione ac modo, uti supra in propylæo de vitis Principum disputaverat, narrat. Eum, ad peculiarem Episcopatum
528. *Vindobonæ* condendum animum appulisse, commemorat; neque controversias a *Passaviensi* Præfule ea propter motas, quæ coepta hæc *Leopoldi* tandem irrita reddiderunt, tacet. Eundem Principem, in turbis, quæ post *Henrici VI.* fata *Germaniam*

maniam agitabant, consilio Pontificis obtemperasse, & *Ottonis* partes amplexum esse, probatur. Eiusdem quoque inter-
 ventu, *Beatrix*, Philippi obruncati vidua, *Ottoni* nupsit. Pag. 535.
 Cistercienses, circa seculi decimi terti initium, ad 537.
 solvendum quinquagesimum numum, expeditionibus sacris
 inferviturum, a Papa sollicitati, multis precibus immunitatem
 ab eo onere tandem obtinuerunt: cui beneficio celebrando, mo- 543.
 nachos istos statis diebus psalmos poenitentiales recitare, Rev.
 Auctor narrat. De variis item viris, Cisterciensi ordini ad-
 scriptis, qui sanctitatis & eruditionis laude floruisse ipsi viden- 544.
 tur, fuse disputat. Hos inter, *Eustachius*, Abbas Flo-
 rentiensis in Anglia, qui de sanctificandis dominicis, festisque,
 conciones sacras habuisse fertur; & *Thomas monachus*, qui
 longam expositionem in canticum canticorum edidit, velut
 inter ignes luna minores, eminent. Merita Cisterciensium in
 expeditiones sacras, Auctor mire celebrat. Eosdem, in extir-
 panda Albigenium, ut vocat, hæresi, a Pontifice in auxilium fuisse
 vocatos, monet; quamvis, non tam argumentis, quam poe-
 nis & persecutionibus, monachos cum iis egisse, non dissi- 547.
 mulet. S. Dominicum, Cisterciensibus se hoc in negotio fo- 552.
 ciasse, narrat. Quas iste poenas luerit, potest Hanthalerus
 ex *Puella Aurelianensi* Voltarii, intelligere. Ad fundationem mo-
 nasterii Campilienensis accedens, literas Leopoldi ad ordinem
 Cisterciensem ea propter datas, nec non ordinis ad Leopoldum
 responsorias, ex *Ortilonis* parte posteriore, de *exordio Campilii*,
 nondum antea vulgata, integras apponit. 559.
 Hierarchiam & regimini ordinem, in singulis monasteriis huius instituti in-
 troduçtum, sollicite describit. Primum lapidem fabricæ mo- 563.
 nasterii inferviturum, suis manibus A. 1202. tempore ver-
 no posuit Leopoldus. Varias variorum sententias, in epocha
 fundationis coenobii constituenda, A. correxit. Primos mona- 566.
 chos Campilii incolas, *Ortilonem*, unum ex illis, Auctor secutus, 568.
 nominatim recenset. Inaugurationem novi monasterii, præ-
 sente Leopoldo Duce, factam, ex eodem Ortilone, cuius ver- 571.
 ba integra affert, describit. Bullam quoque *Innocentii III.*
 qua noviter constructum monasterium confirmatur, lectoribus 573.
 proponit.

- proponit. Literas denique foundationis Leopoldinae integras exhibet. Geminam foundationis huius monasterii chartam Ortulo commemorat, quarum utraque in feriniis Campiliensibus asservatur. Cum autem prior, quantumvis posteriore multo brevior, praeter exordium diversum, proximaque aliquas periodos nihil contineat, quod non in altera iisdem verbis legatur; Auctor
- Pag. 591. sufficere credit, si initium duntaxat prioris adscriberet, alteram vero integram apponeret. Leopoldum Austriae, in Hispaniam ad Maurorum insultus cohibendos profectum esse, narrat. Cum autem sub adventum eius barbari isti, a Regibus Arragoniae victi iamiam fugatique essent, Leopoldum Albigenes e via castigasse, ut aliquem itineris sui fructum caperet, conicit. Res in Palaestina per Leopoldum egregie gestas, & ab ipsis hostibus celebratas, summo opere praedicat, et poema theoticum incerti Auctoris, hoc de argumento confectum, & ab Eccardo iamiam vulgatum, hic integrum exhibet. *Stephanum Langtonum*, electum Academiae Parisiensis Cancellarium, Romanae Ecclesiae Cardinalem, & Archiepiscopum Cantuariensem, cui scripturae sacrae divisio in capita, quam hodiernum Ecclesia retinet, ex nonnullorum sententia debetur, Auctor hinc loci propterea laudat, quod eum ordini Cisterciensi nomen dedisse, a nonnullis perhibetur scriptoribus. Literas *Manegoldi*, Episcopi Passaviensis, quibus fundatio & privilegia monasterii Campiliensis confirmantur, de A. 1212. integras apponit; in quibus cum *Pontificatus Passaviensis* commemoretur, facile patet, *Pontificis* elogium Romano Praefuli tunc temporis proprium non fuisse. A praestatione decimarum, quae aliis incumbat coenobiis, immune fuisse Campilium, bulla *Innocentii III.* A. 1214. data, & hic exhibita, declarat. Iurisdictionem uti vocari solet altam, a Duce fundatore huic monasterio collatam, & a vicinis, fundos ibi possidentibus, subinde turbatam, charta *Fyederici II.* Anni 1217. hic edita, de quo confirmavit. Singularem Leopoldi erga coenobium recens

cens exstructum liberalitatem, Auctor non solum mirifice extollit; verum & hoc, quod coetibus monachorum religiosis frequenter interfuit, eoque pacto illorum devotionem acuit, praeicat. Conventui Veronensi, A. 1222. pro rebus Palestinæ ordinandis, per *Fridricum* II. indicto, nec non coronationi Henrici, Romanorum Regis, interfuisse Leopoldem, quod nonnulli pro certo affirmarunt, Auctor dubitat. Coenobium monachorum, Francisci regulam sequentium, a Leopoldo A. 1224. Vindobonæ fuisse fundatum, docemur. *Margaretha*, Leopoldi filia, Henrico VII Romanorum Regi A. 1225. nupsit: quo loco A. *Abbatem Urspergensem*, qui Principi huic *Agnetae* nomen inhæsisse refert, corrigat. Neque *Constantiam*, Leopoldi filiam alteram, cum *Henrico* Marchione Misniae circa idem tempus coniunctam, neglexit. De rebellionem *Henrici*, qui filius Leopoldi natu maior fuit, contra Parentem tentata, quantum satis est A. disputat. *Fridricum*, natu minorem filium, *Gertrudem*, ex domo Brunsvicensi oriundam, in matrimonium duxisse, contra *Eccardum* evincit. Concordiam inter *Gregorium* IX. atque *Fridricum* II. Leopoldi potissimum interventu fuisse restitutam, docet. Ipsi pacis & concordiae conditiones exhibentur. Inter hos ipsos labores, Leopoldus d. 28. Iulii A. 1230. vitam cum morte commutavit. Cum autem in variis chartis, mense Augusto istius anni confectis, quæ in *Hansizii Metrop. Salisb.* deprehenduntur, Leopoldus adhuc inter testes, qui subscripserunt, compareat: Auctor dubium, quod exinde moveri poterat, remoturus, monet, eiusmodi documenta non illo ipso die, quo negotium, de quo agitur, gestum est, confici suevisse, mora autem tali intercedente, nihilo minus qui actis interfuisent, eos tanquam testes fuisse adscriptos, etiam si nec præfentes, neque superstites. *Fridricum*, Leopoldi filium natu minorem, solum in mortui Parentis locum successisse, & provincias Austriacas administrasse, quod fratres ante eam nati debitum naturæ iamiam solviscenti Auctor contra *Hajelbachium*, qui Principem istum, una cum

Pag. 694.

700.

705.

707.

708.

711.

714.

736.

738.

740.

fratre

- Pag. 744. fratre *Henrico de Möding* successisse, putaverat, evincit. Sectam Albigenſium A. 1228. penitus fuiſſe deletam, narrat. Cumque Ciſterciensis ordinis in ea debellanda plurimæ partes fuerint, eum propterea ordinem quatuor marcarum millia domi loco accepisse, ex quorum annuis censibus, Patres, ad capitulum generale confluentes, reficerentur, commemorat. Tribunal *inquisitionis*, ideo introductum, ne Albigenſium cœtus semel deſſus caput iterum extolleret, inter præcipua huius rei comoda numerat. Literas *Gregorii IX.* ad Archiepiscopum Salisburgensem datas, quibus ille monasterium Campiliense ab iniuriis inſultibus defendere iubetur, integras Auctor appoſuit.
777. Confirmationes privilegiorum istius monasterii, a Friderico Austriaco profectas, nec non varias donationum, consensu istius Principis Campilio illatarum, tabulas, itidem hic
784. propoſuit. Uſque ad obitum Leopoldi hystoriam suam per-textuit *Ortilo*, quem Auctor preſe secutus est: quare in eius laudes operose excurrit; se præterea in bibliotheca Campiliensi, scriptorem pariter gravem, qui etiam Friderici vitam edisseruerit, invenisse nuntiat. Historicum istum *Fr. Pernoſium* de ordine prædicatorum esse, in sequentibus declarat, & quanti pretii sit ille scriptor, exponit. Ope illius innumeros aliorum errores, in rebus Friderici describendis commiſſos, proſigasse se gloriatur. Cum vero ille nihil de rebus monasterii Campiliensis attulerit, omnia se, quæ sequuntur, & Campilium respiciunt, e documentis ineditis, quæ
787. monasterium servat, hauſſe adſeruat. Ordinis Ciſterciensis fata uſque ad A. 1236. ſingulari cum studio edisseruit, & quatuor tomis comprehendit *Angelus Manriqueus*, ex quo
866. multa se hauſſe Rev. Auctor fatetur. Quamvis autem ex eiusdem annalibus, selectiora se, & notatu digniora excepſiſſe, ſuoque operi inſeruiſſe dicat: ea tamen ipſa, ſatis profecto ſterilia, & maximam partem nemini, quam qui ordinis istius voto adſtrictus est, proficua eſſe, unuſquiſque facile deprehenderit. Se interim *Manrico* duos fidelissimo deſtitui, Auctor valde dolens, ex appendicibus tamen ad ſingulos

los tomos ab eodem annexis, se, per annos insequentes historiam ordinis enarrantem, usum esse, reliqua autem undique congeisse, monet. Fridericum Austriacum per monachorum preces ad Deum suas, honori suo, quem amiserat, restitutum fuisse, *Chronicon Australe* Auctor secutus, gloriatur, hocque officii genus, Campilienses potissimum coenobitas prestitisse, conicit. Regiam dignitatem Friderico Austriaco ab Imperatore A. 1245. fuisse oblatam, quam tamen ille, ne Pontificem offenderet, recusaverit, ex *Pernoldo* suo Auctor observat. Eundem Principem, equitibus Teutonicis, contra Prussos arma moventibus, copias subministrasse, documentis, quæ *Illustr. Comes Wurmbrandius* in *collestantis genealogiis* evulgavit, hanc in rem usus, evincit. Chartam *Friderici II.* qua ducum Austriæ iura confirmantur, integram apposuit. Formulam alterius diplomatis, quo Imperator, Fridericum *Regem* creare se velle declarat, in *Tom. II. Epistolæ. Petri de Vinea, Lib. VI.* comparere, nos docet; quamvis illud ipsum diploma, consignatum quidem a Cæsare, nunquam tamen ab eo evulgatum fuisse, recte monet; quod Regis axioma sibi oblatum recusavit Fridericus. Interitum istius Principis, qui in prælio cum Hungaris commisso accidit, Rev. Auctor, *Pernoldum* secutus ducem, describit; aliorum falsis ea de re narrationibus confutatis. Miserrimum fuisse post fata istius Principis Austriæ statum, ex variorum testium narrationibus comprobatur; quas inter locus epitaphii, a monacho quodam Cisterciensi in honorem istius Principis confecti, deprehenditur, quo poeta calamitates ac turbas istorum temporum hæc verbis depingit:

*In diversa spargitur terræ dominatus,
Principis in sedibus regnat incolatus;
Agnus ovem devorat, lupus est beatus;
Cattis atque muribus par est Principatus. rel.*

Sententiam eorum, qui Austriæ ordines, sprete & in dubium vocata seminarum successione, ad Fridericum II. legatos misisse, & cum eo de novo Principe eligendo consilia communi-

928. communicasse tradiderunt, tanquam veritati contrariam profiti-
 gat: quamvis Austriam ab Imperatore per rectores ideo
 constitutos administratam esse, ac Ducem Bavarie sigillatim
 932. huic muneri fuisse admotum, observet. *Hermannum*, Mar-
 chionem Badensem, a *Wilhelmo* Romanorum Rege Ducem Au-
 strie constitutum fuisse, negat, etsi ille pro legitimo
 933. istius regionis Principe se gesserit. Inter Præfules, ad in-
 dictum a *Gregorio IX* concilium Romanum proficiscentes, &
 a *Friderico II.* captos, plurimos fuisse Cisterciensis ordinis
 938. socios Auctor narrat, eosque, tanquam martyres mira-
 tur, & plorat. *Coelestinum IV* Gregorii IX. in Pontificatu suc-
 cessorem, ordini Cisterciensi fuisse adscriptum, ex *Ughelli Ita-*
 939. *lia sacra* observat. Cistercienses in Polonia, Silesia, & Hun-
 garia constitutos, per insultus Tartarorum A. 1241. insecutos,
 plurimum pertulisse, lugeat. Non viros duntaxat, verum &
 feminas Cisterciensem ordinem illustrasse, A. commemorat: has
 940. inter, *Sanctiam*, ex Arragonie Regum sanguine prognatam,
 nec non *Constantiam*, Regis Legionis filiam, celebrat. Me-
 942. rita ordinis Cisterciensis in Papam *Innocentium IV.*, & privile-
 gia vicissim huic ordini ab eo collata, prædicat. Posteaquam me-
 tus, ex populationibus Tartarorum Austriæ incussus, evanuerat,
 unum ex dominis Campiliensibus, qui tum eum tractum
 incolebat, in monasterium omnia bona, beneficii nomine
 949. possessa, annuente Duce transfuisse, gloriatur. *Eberhardum*,
 Præfulem Salisburgensem, ut singulis annis duæ salis
 libræ monasterio Campiliensi, ab officialibus suis curam salis
 habentibus, gratis exhiberentur, præcepisse narrat. Ipsam
 Eberhardi chartam Auctor exhibuit. Seculo 16. monaste-
 rium hoc beneficio privatum fuisse, vehementer dolet. *Ferdin-*
 950. *andum* vero II. ex salinis Austriacis id damni reparasse,
 prædicat. Mortuo *Hermann*o Badensi, ordines Austriæ legatos
 ad Marchionem Misnicum misisse, ut sibi unum ex filiis Con-
 stantiæ Austriacæ Ducem ex peterent, *Pernoldi* vestigia secutus,
 955. recte omnino adserit. Turbas a *Wenzeslao* Bohemio capro-
 pter motas, itidem describit. Nuptias *Ottocari* cum *Mar-*
 959. *garetha* Austriacæ A. 1252. celebratas fuisse, contendit. *Mar-*
 gare-

garetham eam votis monasticis antea fuisse adstrictam, negat; Pontificis autem consensum in hæc nuptias ideo fuisse necessarium, quod Ottocarus cum Margaretha quarto cognationis gradu esset coniunctus. Ius in ditiones Austriacas Margaretham cum Ottocaro communicasse, non vero in eum transfuisse, urget; indeque eum, cum se a Margaretha per divortium seiuingeret, communionem illius iuris se ipsum spoliasse, concludit. *Guidonem* III. Archiabbatem Cistercii, circa A. 1258. Pag. 960. primum, lege publica, capituli generalis vetus in ordine interdictum, quo monachis vetitum erat ad vestes sacerdotales & ornatum altarium sericos & holosericos pannos adhibere, sustulisse narrat. Eiusdem Abbatis hortatu, Patres Cistercienses lege publica cavisse, ne unquam ab isto ordine, de ulla persona, quanta etiam sanctitate fulsisset, & prodigiis inclaruisset, in album sanctorum referenda, aliqua apud curiam Romanam mentio fieret, *ne sancti multitudine vilescerent*, memorat, ei autem instituto ridicule succenset Rev. Auctor. Circa hæc tempora, *Adamum* quendam, monachum Cisterciensem, floruisse, & in monasterio Alderspaccensi in Bavaria commoratum esse, narrat. Eximii Theologi encomio monachum istum Auctor maectat, qui omnem Theologiam moralem versibus hexametris comprehenderit, cuius poematis aliquot exempla in monasterii Campililiensis bibliotheca afferuntur. Opus insuper illud poeticum, in varias partes divisum, compendium magnæ illius summæ *Raymundi de Pennaforti* constituere, dicitur. Quantum interim pretium compendio isti moralis Theologiæ statui debeat, vel initium eius affatim loquitur. Præcipit nimirum illud de officio misse, ubi inter alia ita scribit:

*In summis festis ad missam dicitur, una
Tantum collecta — — —*

Etiamsi vero doctrinam non adeo insignem in isto opere deprehendi Rev. Auctor concedat, illis tamen, qui tales ingeniorum foetus flocci habent, acrem dicam scribit, voluntatem ad minimum in eorundem Auctoribus laudandam esse, inculcans. Foundationem, iura, atque possessiones monasterii

989.

990.

992.

- nafterii Campiliensis omnes, diplomate hanc in rem evulgato, confirmasse Ottocarum videmus. Pontificem, divortium istius Principis a coniuge Margaretha, nequam probasse, urget; quamvis eundem, ne potentis istius Principis gratiam amitteret, Ottocari consilium se non opposuisse concedat. Diploma *Richardi*, Romanorum Regis, quo Ottocaro eiusque heredibus Austriae Stiriaeque Ducatus conferuntur, pro spurio & conficto A. reputat, & argumenta hanc in rem affert plurima. Sententiam eorum, qui Margaretham ab Ottocaro veneno fuisse interentam contendunt, tanquam veritati contrariam, profligat. *Ludovicum Severum*, Boioariae Ducem, coniugem suam, propter levem violatae fidei conjugalis suspicionem, praecipiti consilio occidisse, utque caedem illam expiaret A. 1263, iuxta Monachium Cisterciense monasterium condidisse, narrat, eiusdemque simul piam munificentiam insigniter praedicat. *Iulianam* quandam, monialem Cisterciensem, ac Priorissam in monte S. Corneli prope Leodium, de festo corporis Christi singulis annis celebrando, prima agitatae consilia, eaque tantum habuisse roboris, ut per universam dioecesin Leodiensem istius festi solennia celebrari praeciperentur, Auctor loquitur. Posteaquam A. 1237. vitam cum morte commutavit ista monialis, alia quaedam, *Eva* nomine, Cistercio itidem adscripta, precibus ad Urbanum Pontificem suis effecit, ut per universam Ecclesiam regnaret haec ipsa solennitas. Epistolam ab Urbano ad hanc monialem ideo perscriptam, Auctor affert integram, & ordini suo gratulatur, quod tanti festi institutio eiusdem sodalibus debeatur. Monasterium *Stellae Mariae*, Germanis *Mariensfern* dictum, in Lusatia, virginibus Cisterciensibus inserviens, A. 1264. a *Bernhardo Comite de Camantz*, Misijae Episcopo, fundatum fuisse narrat. *Gregorium X.* ordinibus Germaniae, ut novum constituerent Imperii caput, literis A. 1273. ad eos datis, iniunxisse commemorat. Recte in eo fecisse, & iure suo usum esse Pontificem, putat, & in eos, qui potestatem Romanae curiae in eligendis Imperatoribus vellicant, vehementer invehitur; argumentis, defensore iurium Papalium dignif-

dignissimis, hoc est inanibus & nullis, eam in rem disputans. Imperatorem quoque, non admodum pie, gregis *Pag.* 1057. dominici *arietem*, Papam contra eius *pastorem* nominat. Diem, quo electus sit Rudolphus Habsburgicus, certo constitui non posse, & sententiam eorum, qui electionem istam d. 29. Septembris accidisse contendunt, iusto fundamento destitui, observat. Quamplurima insuper de isto Principe, notatu dignissima, profert in medium. Usum linguæ vernaculæ, in instrumentis sub Rudolphi imperio ubique introductum & stabilitum fuisse, negat. *Thomam Aquinatem*, in monasterio Fossæ novæ Cisterciensis ordinis in Campania constitutum, A. 1274. decessisse, commemorat, & narrationes complures, vehementer absonas, atque omni fundamento destitutas, de isto nugatore offert. *Jacobum I.* Arragoniæ Regem, deposito diademate, ordini Cisterciensi A. 1276. nomen dedisse, narrat. Chartam *Rudolphi I.* qua privilegia monasterii Campililensis confirmantur, non tamen integram, proponit; quod in ea, maximam partem a Leopoldo & Friderico iamiam sancita, non nisi repetantur. Luctuosum *Ottocari fatum*, Campililio valde infaustum existisse, conqueritur, & ab eo tempore singulis annis memoriam istius Principis recoli, nos docet. *Rudolphum I.* terras Austriacas familiæ suæ tribuendo recte egisse, cum easdem iure belli acquisiverit, & ab *Ottocari* invasione liberaverit, pronuntiat. *Misenenses* insuper *Marchiones*, iuri suo tunc temporis renuntiasse, audacter satis, sine omni tamen fundamento, lectoribus persuadere conatur. *Rudolphi* insignem pietatem, (liberalitatem in monasteria scilicet.) valde probat, & ubique probitatem, prudentiam, fortitudinem, ac clementiam, in eo deprehendit, dum beneficia in primis ordini Cisterciensi ab eo collata, recenset. *Martinum Polonum*, notissimi illius chronici a Christo nato usque ad *Honorium IV.* compilatorem, ordini Cisterciensi adscriptum fuisse, contra *Ughellium* & *Carolus de Viseh* Auctor negat; eundem potius ordinis prædicatorum sodalem fuisse, contendens. *Iohannem* quendam *de Wardo*, monachum *Dunensem* in Flandria, primum ex ordine Cisterciensi magistrum

1058.

1061.

1075.

1115.

1117.

1125.

1128.

1143.

1150.

1188.

- Theologiae in Academia Parisiensi renuntiatum esse, obser-
 vat. **Pag. 1189.** *Albertum I. A. 1298.* imperiali dignitate iamiam fuisse
 exornatum, qua de re nonnulli, ac sigillatim *Cl. Herrgottus*
 dubitaverat, pro certo sumit; ex diplomate Alberti, eodem an-
1238. no evulgato, eam rem luculenter comprobans. Iubilæum
 Romanæ Ecclesiæ A. 1300. a *Bonifacio VIII.* neutiquam pri-
 mum, aut noviter institutum fuisse, uti vulgo creditur, Rev.
1242. Auctor contendit, cum integro seculo antiquior, & A. 1200.
 per Innocentium III. introducta iamiam fuerit hæc ipsa ceri-
 monia. Privilegia & literas investituræ feudorum, quas *Ru-*
dolphus & Albertus I. evulgarunt, maximam partem in scri-
 niis monasterii Campillienfis fuisse repositas, membrana vet-
 tus, adhuc hodie in dicto monasterio extans, indigitat; cuius
1266. contenta Auctor hic integra exhibuit. Seculi primi factorum
 Campillienfium decursus, priori etiam huius operis tomo im-
 ponit coronidem. Ut vero fontes, ex quibus instituto suo
 inservientia Rev. Auctor derivavit, eo facilius adire posset le-
 ctor, ad calcem huius tomi, *Ortilonis excerpta historica*, tam
 ex *Aloldo Peklariensi*, quam ex aliis desumpta, nec non eius-
 dem *Ortilonis* libellum *de exordio Campillii*, una cum *Leu-*
poldi de Neunburga indiculo chronico actorum & liberorum S.
Leopoldi Austriæ Marchionis, & Fr. Pernoldi de ordine præ-
dicatorum chronicon Friderici bellicosi, ultimi Austriæ Ducis
Babenbergici, & Margarethæ Reginae, sororis eius, monu-
 menta hæcenus inedita, integra hæc evulgavit. Ne autem de
 fide *Ortilonis* aliqua esset dubitatio, peculiari commentatio-
 ne, quæ per modum dialogi instructa est, argumenta, ad fi-
 dem ipsi conciliandam facientia, collegit. Indices denique
 totius voluminis, certas in tabulas, quarum prima res
 ecclesiasticas, altera politicas, tertia denique miscellanea conti-
 net, summo eum labore confecit, ita ut ictu fere oculi
 contenta possint cognosci. Primum hunc, cuius notitiam iam
 dedimus, vasti huius operis tomm, tres adhuc alii exci-
 pient. Et prior quidem eorum, qui operis secundus est, res
 monasterii inde ab A. 1301. usque ad A. 1500. complectetur.
 Excipiet illum tomm operis tertius, qui historiam dicti
 mona-

monasterii ad nostra usque tempora pertinet. Quartus denique tomus, *Recensum genealogico diplomaticum* exhibebit, quo omnia documenta, quibus ad epochas constituendas, & personas, quarum in ipso opere mentio fit, cognoscendas, Rev. Auctor usus est, egregio ordine disposita, lector inveniet. Neutiquam vero chartæ illæ comparebunt integræ, verum, excerpta duntaxat earum brevissima, & nonnisi quæ ad rem probandam pertinent continentia, dabuntur. Pars ultimi istius voluminis altera, familias laudabit fere nongentas, quarum hoc in opere fit mentio, ordine cognominum alphabetico dispositas, unaquaque litera sectionem novam constituente. Gemina tandem appendix, quarum altera monumenta sepulcralia exponet, altera vero excerpta necrologii Campililiensis continebit, totum opus claudet. Hunc tantæ molis laborem si Auctor absolverit, summam illum apud suos gratiam, & insignem apud omnes indefessæ diligentæ laudem, reportaturum esse certo confidimus.

DISSERTAZIONE FISICO-ANATOMICA SOPRA
l' esclusione de fermenti stomacici, e delle glandole
nella Villosa &c.

i. e.

*DISSERTATIO PHYSICO-ANATOMICA
de origine fermenti stomacici & glandularum tunica villosæ. qua, tam vera origo ipsius membranae, quam vera chylosificationis ratio ostenduntur, Auctore Doctore CARMILLO BARBELINI, Romano, Physico.*

Romæ, 1747. apud Gregor. Roifeum, 8. pl. 2.

Clarissimus Auctor antiquam sententiam de fermento ventriculi in dubiam vocat, omnemque mutationem alimentorum, liquido nerveo per tunicæ villosæ ventriculi nerveos fines transpiranti, tribuit: quod ut ostendere posset, ipsam tunicam villosam experimentis subiecit, eamque nullis ad sensum foraminulis perviam esse, unde aliquis liquor
alius,

alius, quam qui nervorum, effluere posset, comperit. Neque enim armatus oculus in superficie illius tunicae, quidquam detexit eorum, quae ceteroquin de lacunis mucosis glandularum, suo villosa delitescunt, dici solent: neque quidquam aliud, quam reptatus vasorum omnis generis, deprehensum fuit, multo minus tunica illa tuberculis elevata visa est, nisi quod plicas ac rugas visui sifteret. Interea, compressa aliquantisper tunica illa, liquidum aliquod comparuit, illi simile, quod ex omni membrana cavum investiente exsudat; postquam etiam aqua calida tantisper diluisset macerassetque praedictam tunicam, glandulae singulares haud comparuerunt, praeter illas, quae foris ad ventriculum sub eius tunica membranacea iacent. Haec omnia, ut repetitis experimentis confirmaret, ad examen iterum iterumque revocata tunica villosa fuit, incisis *canum* atque *suum* ventriculis, in quibus glandulas istas rectius quam in homine detegi posse Heisterus notavit.

Sed successus voto non respondit, nec in boum quidem ventriculis quidquam repertum est, quod glandulae speciem referret. Igitur glandulas sub crusta villosa positas, ex quibus fermentitius ventriculi liquor fluere possit, in dubium vocat penitus Auctor cl., easque maximas esse oportere statuit, si officio illi, cui destinantur, pares esse debeant: siquidem minorem liquidi gastrici quantitatem, quam quae est vel salivae vel liquoris pancreatici, esse haud oporteret, cum tanta sit alimentorum quotidie ingestorum copia, quanta liquidis, ex minimo apparatu glanduloso fluentibus, solvi non posset. Mirum propterea illi visum est, quod Willisio sub tunica nervae *glandulae annulatae* visae esse dicantur, imo & depictae exhibeantur; quodque *Verheynius*, *Willisii* auctoritate indutus, istas glandulas similiter stabiliverit, quarum mentionem oculatissimus *Bartholomaeus Eustachius* facturus erat, si existerent. Si quid tamen tuberculorum est, quod imponere glandularum patronis potuit, illud fuisse Auctor putat, quod papillae nervae, figurae conicae, sese per superficiem crusta villosae ubique ostendant.

Propterea

Propterea tamen nec fermentum aliquid est, nec singularis liquor, cuius auxilio alimenta mutari oporteat. Solo igitur calore vitali, a visceribus circumiacentibus aucto, cibos intra ventriculum converti, asserit. Neque vero calor ille vitalis quicquam aliud est, quam spiritus nervorum, per plexus gastricos allatus. Non satis liquet, quid *Clariss. Auctor* sibi velit, dum nova quaedam vasa bilifera proponit, quæ ex hepate progrediantur, plena felle subtilissimo, calefaciendi corporis causa, hiemis maxime tempore; quibus etiam datum sit, id ipsum in ventriculo efficere, utpote per quem eiusmodi vasa similiter dispersa esse perhibentur. Quidquid illius est, quod a doctissimo Petrioli similiter observatum fuisse dicitur, meretur sane clarius ostendi, quam in parva hac scriptione fieri potuit: quæ nihilominus digna est, quæ legatur.

ELEMENTI DI FISICA cct.

i. e.

ELEMENTA PHYSICES, EXPOSITA A P. D. IOANNE CRIVELLI, Clerico Regulari, secunda hac editione aucta & emendata. Accedunt eiusdem Auctoris duæ dissertationes, de legibus motus, & de viribus vivis æstimandis: nec non problemata arithmetica Diophanii Alexandrini, analytice demonstrata.

Pars I. 1 Alph. 9 pl. Pars II. 2 Alph. 9 pl. Tab. 27. 4.
Venet. 1744.

Liber hic, ut moles eius ostendit, non prima saltim physices principia, sed uberiorem paulo in eam introductionem continet. Secundam editionem daturus Auctor, de illustrandis augendisque variis cogitavit, verum morte preventus est, die 14. Febr. 1743. Usus autem est ad hanc editionem exornandam iis, quæ Auctor preparaverat, Cl. Simon Occhi. Dissertationes duæ dynamicæ, ex tomo XXIX. diarii Italici, *Raccolta d' Opuscoli Scientifici e Filologici*, melius
L 1 &

correctius hic eduntur: Analytica Diophantea ex latino Auctoris Italice versa, nunc primum prodeunt.

Physicæ prima pars post præfationem, historiam eius complexam, quinque libris absolvitur. Primus eorum de principiis rerum; alter de motu, statica, atque dinamica agit; tertius hydrostaticam; quartus qualitates sensiles; quintus lucem & colores tractat. Ut appareat, quam copiosus sit Auctor in explicandis iis, quæ ad scopum suum spectant, en capitulum 12. quibus liber I. constat contenta: de principiis universalibus, de natura materiæ, de natura formæ, de primariis materiæ proprietatibus, de divisibilitate materiæ, observationes de subtilitate physica materiæ, de principiis Democriti & Epicuri, de vacuo, de materia ætherica, de principiis Leibnitianis, de elementis Empedoclis, de elementis Chymicis.

Cupidi cognoscendi quid Auctor de principiis Leibnitianis, (quæ quo iure ad physicam trahat, ipse viderit,) dicturus sit, hæc cap. X. reperimus. Principia rerum omnium secundum Leibnitium esse monades. Monadum nomine ipsi venire naturas simplices, quæ compositum efficiant. Vocari etiam atomos naturæ, formas substantiales, puncta metaphysica. Esse ingenerabiles atque incorruptibiles, sola creatione oriri, sola annihilatione interire. Esse singulas alteram ab altera diversas, neque adeo vel duas monades inter se, vel duo corpora perfecte convenire. Monadem originariam Deum esse, reliquas derivativas & secundarias. Hos luxuriantis ingenii foetus, hæc non intelligibilia principia, doceri in Theodicea Leibnitii & Hanschii. In quibus cum quid intelligibile sit, Auctor non indicaverit, utique responderi a Leibnitianis non potest. Omnia eum condemnare vix credimus, saltem omnia a Deo oriri, an intelligibile ipsi sit, nescimus. In dissimilitudine rerum omnium, quam physicus ex natura accuratiore contemplatione discere poterat, neminem scimus adhuc incomprehensibilis quidquam reperisse. Itaque res redire videtur ad extensorum ex non extensis ortum: quem si Auctor concipere distincte non potuit, poterat sane totum illud caput de elementis, quod ad sensibilibus phænomena explicanda Leib-

nitius

nitius nunquam transtulit, e physica omittere, neque futor ultra crepidam iudicare. Ceterum, ex contentis a nobis enumeratis satis iam patebit, Auctorem, quæ ex mathematicis ad physicam trahi solent, satis copiose adduxisse. Nam quæ de virium compositione, de machinis, de motu uniformi & variato, de legibus percussionis, & similibus tradi solent, distinde explicat, calculis analyticis usus. Attractionem Newtonianam a fluido æthereo comprimente deducit; elateris autem explicationem, qua P. Maziera. 1726. præmium Acad. Parisinæ obtinuit, adoptat. Theoriam colorum Newtonianam palmaris experimentis stabilit, additis tamen Rizzetti obiectio- nibus.

Secunda pars quatuor libros complectitur. Sextus, (eos primæ partis connumerando,) duabus lectionibus, de imaginatione, & de animi motibus agit. Septimus meteora contem- platur, Octavus Sect. I. spheram, II. elementa quædam chronologica, III. & IV. Systemata mundi, Ptolemaicum & Copernicanum, exhibet. Nonus, Sectione I. planetarum theo- riam Keplerianam, secunda systema Tychoaicum, tertia ra- tiones physicas Newtoni & Cartesii Systematis Kepleriani enarrat, quarta de fixis, quinta de Cometis loquitur. Addi- tus est appendix, de fluxu & refluxu maris. In his omnibus facile iudicabunt lectores, non multum novi, ut in elementa- ribus libris fieri solet, contineri. Nam & id scient morum eius regionis, in qua Auctor scripsit, periti, ab eo systema Co- pernicicum non tamquam thesin, sed tamquam hypothesein defendi. In dissertatione de legibus motus, nonnisi vulgaria de percussione corporum habentur. De virium æstimatione ita sentit: militare pro adsertis Leibnitianis multa, eaque ro- bustissima argumenta, sed quæ evertendæ penitus mensuræ Cartesianæ non sufficiant. Id quo perspicatur, palmaris Leibnitianorum argumenta recenset, responsionibus additis. Primum est ipsius Leibnitii, in his Actis primum publicatum, ex vi, quam grave cadendo acquirit, petitur: quæ vis cum tanta sit, quacum reflexo motu ad eandem unde descendit altitudi- nem ascendere rursus queat, altitudo vero sit ut quadratam velo-

velocitatis, collegit Leibnitiuſ, vim in eadem ratione eſſe. Ei argumento ſatis reſponſum eſſe Auſtor adſerit, conſideratione temporis inſtituta. Deinde iis, quæ aliuſ aliquiſ adduxit, & Bernoulliuſ elatris applicavit, ruruſ tempora actio- num inæqualia opponuntur. Tertium locum occupat conſervatio ſummæ factorum ex maſſis in quadrata celeritatum, in corporibus elatiſtis. Monet hic Auſtor, ſi vires non ſint contrariæ, æque conſervari motuſ, methodo Cartheſiana menſuratos: ſi vero contrariæ ſint, non opuſ eſſe ut differentia eorum ſummæ loco ſumatur, & negativum cum Leibnitianis pro poſitivo habeatur. Vires contrarias ſe mutuo deſtruere: & licet ſententia quod vires ſemper ob immutabilitatem divi- nam conſerventur, magnam veritatis ſpeciem præ ſe ferat, eam tamen experientiæ non convenire, cum videamus quo- tidie vires deſtrui, ut in occurſu corporum mollium æqua- lium æqualibus velocitatibus laterum, in adſenſu gravis, & ſimilibus accidat. Igitur ad vim percuſſionis menſurandam, elidi debere vires contrarias, & poſitiva tantum colligi, quo- rum ſumma conſtans ſit futura. Si M, m , ſint maſſæ, V, u , velocitates, & in mollibus, ubi velocitas communis poſt

ictum eſt $\frac{MV + mu}{M + m}$ poſitis $M = 4, V = 3, m = 2,$

$u = 1$, habeatur ea $= 7$. At vis Cartheſiana ante ictum erat 14 & poſt ictum erit 7 . $(4 + 2) = 10$. Si reliquis ma- nentibus ut ante ſit $u = -1$, veloc. poſt ictum erit $\frac{7}{2}$ & adeo vis $= \frac{7}{2}$. $\sigma = 10$, & vis ante ictum etiam $= 10$. Pro elatiſtis ſi $M = 1, V = 4, m = 3, u = 0$, vis ante ictum $= 4$, velocitas ipſius M poſt ictum $= -2$, & ipſius $m = 2$, ut vis poſt ictum ſit $\sigma = 2 = 4$. Si $M = 3, V = 3, m = 2, u = -1$, vis ante ictum $= 7$, velocitates poſt ictum ipſorum M & m ſunt reſpectively $-\frac{7}{2}$ & $\frac{7}{2}$ ut vis poſt ictum ſit $-\frac{7}{2} + \frac{7}{2} = 7$. Hiſ ſuccedit quartum argumen- tum ex conſervatione ſummæ virium Leibnitianarum, etiam in motibus obliquis, petituſ; cui reſerit, quod iam Mairanus animadverſerat, reſolutionem vis alicuius in componentenſ in-

ſinitis

finitis modis fieri posse, inter quos futuri quoque sint, qui Cartesianis favent. Experimentis Polenianis, s' Gravefandianis, & similibus, diversitatem a tempore oriundam rursus obicit.

De sex Diophanti libris analytice explicatis, non est quod multa dicamus: cum præter calculi algebraici ad problemata hæc applicationem, artificiaque analytica quædam haud adeo abstruse indaginis, nihil novi contineant.

Das Leben Ernst Salomon Cyprians

h. e.

VITA ERNESTI SALOMONIS CYPRIANI, S. S. Th. Doctoris, ac Summi Senatus Sacri, qui Gotte est, Præsidis vicarii, ad illustrandam divinam providentiam miserationemque, a studio quodam veri, vivo adhuc beato viro, conscripta, nunc autem, ex beati voluntate foras data, ab ERDMANN. RUDOLPHO FISCHERO, Collegii Sacerdotalis Coburgensis Seniore, Archidiacono ad adem d. Mauririi, & Serenissimo Duci a sacris confessionibus.

Lipsiæ, apud Bernh. Christ. Breitkopf. 1749. pl. 12 $\frac{1}{2}$. in 8.

Quum iam aliquoties Ven. Fischerus hanc provinciam obierit, & quum Gerhards, magni in primis apud nos Lipsiæ 1723. Theologi, tum Verpoortennii, S. S. Theol. quondam Lic. & Professoris in illustri gymnasio Coburgensi, vitas Coburg. memoriæ prodiderit: dubitandum profecto non est, quin tanto diligentius in exponenda Cel. Cypriani vita versatus sit, quanto accuratius ei constare de illa potuit. Nam & præceptore olim, & amico deinceps, magno illo viro usus est, & quater eum Gothæ convenit, ubi multa cum eo, remotis arbitris, egit, & usque ad extremam illius vitam, litteris ultro citroque missis, tam veterem tamque sanctam amicitiam coluit. Quibus etiam præsidii instructus erat, tamen voluntati beati viri parere, & quæ a morte illius, fasciculo quodam inclusa, acceperat, edere; quam ipse vel immutare quidquam,

L 1 3

vel

vel aliam eius vitam copiosoremque conscribere, maluit. Neque tamen nihil est, quod Fischeri debeamus. Namque & VI. capita posteriora, in quibus de ultimis Cypriani fati, eiusque libris, quos vel ipse confecit, vel præfationibus adornavit, vel qui, ab aliis conscripti, eius in nomine apparuerunt, exponitur, adiecit, & VI. priora variis observationibus illustravit. Elegans est in præfatione comparatio Cypriani nostri cum prisco illo Carthaginiensium episcopo, atque inter duodecim, vel viginti sex alios eiusdem nominis, (*vid. Cypriani annot. in Hieronymi catal. script. eccles. cap. 67. p. 268.*) uno, præcipuo, & clarissimo doctore. In utroque enim singulares proflus ingenii animique dotes, maxima in omni doctrinarum varietate intelligentia, atque incomparabilis eloquentia, eminebant. Antiquus ille, *est* satis vel a doctrina instructus, vel ab ingenio, tamen *vespuros* adhuc, primo presbyter, deinde summus sacerdotum apud Carthaginienses antistes crebatur, invito licet Felicissimo: atque hic noster juvenis XXVII. annorum, multis indignantibus, academici gymnasii Coburgensis clavo admovebatur. Utriusque in legendis relegendisque libris, sacris, atque evolvendis perscrutandisque antiquorum coetus sacri doctorum monumentis, singulare studium fuisse fertur: uterque, contra errores, doctrinæ coelestis puritatem inquinantes, egregie stetit: utrumque disciplinæ ecclesiasticæ vindicem acerrimum commendat posteritas, & porro commendabit, præsertim si qua futura est, quæ, quanta sit in ea, quæ divi Ernesti, Ducis Saxonis, legibus institutisque nititur, sapientia præstantisque, probe intelliget. Uterque etiam in exercitatione virtutum totus erat occupatus, in iisque commendandis orationem studiumque consumebat. Uterque erga pauperes inopesque liberalis fuit; utrique gravis erat vultus, & idem lætus; nec severitas tristis, nec comitas nimis, sed admixta utrinque temperies, ut esset ambigere, vereri plus, an diligi mereretur; nisi quod & vereri & diligi uterque merebatur. Uterque conviciis hominum, non tam sibi, quam vero coelesti inimicorum, proscindebatur: ab utroque admodum multa conscripta sunt, in suo genere admiranda: utriusque

que denique vita a variis consignata est litteris; ac veteris quidem illius a Pontio, diacono, Prudentioque Marano, e congregatione S. Mauri; huius autem nostri & ab aliis *) , & a viro hoc, veritatis cum primis studio, conscripta, deinde beati viri manu emendata, & a Fischero continuata est. Quae etsi iam omnium inter nos scientia continetur: tamen praecipua eius capita hic etiam replicanda putamus, partim quod vitam tanti viri omnium memoria dignam iudicamus, partim ut eius notitia etiam ad externos perveniat. In XII. igitur capita vita illius descripta est; quorum primo agitur de natalibus eius atque educatione. Natus vero est 1673. die 22 Sept. Osthemii, in Franconia, gente quidem, per Germaniam, Italiam, ac Poloniam satis celebri, cuius tamen opes apud nos, bello illo Germanico, per triginta annos gesto, vehementer debilitate fuerunt. Patre usus est Christiano, Φαειμακοπος; matre vero Anna Catharina, e nobilissima apud Saxones Schraderorum gente. Ab ineunte aetate scholarum Ostheimiensis, Salzungenfis, ac Schleusingensis disciplinae mandatus est, atque in hac quidem Christoph. Sontagium, celeberrimi theologum nominis, atque postea academiae Altorfinae ornamentum egregium, Io. Ernestum Schadenium, Martinum Christianum Goeldeln, atque Io. Georgium Hofmannum, praecipuos habuit. Duro usus est initio. Schadenio tamen, viro severo, sed in primis διδασκαλῶ, debere se professus est, qua ratione iuventus effrenis coercenda sit. Tum c. II. primo Lipsiam, deinde vero Jenam se contulit, atque hic, Rectore D. Gunthero Vilelmo Schelhammero, medico, in tabulas civium academicorum receptus, arti salutari operam dare coepit. Dulci tamen Dei guctu, aut vi potius amabili, ut ipse ait, a medicinae cultura ad theologiae studia revocatus,

Danzio,

*) Ut Ioanne Fabricio P. IV. p. 455. *bibl. Biblioth. suae*: Gabr. Willh. Goetten. *in vitam lebenden gelehrten Europa* P. II. p. 6. D. Godofr. Ludovici *in der Ehre des Casimiriani Academici zu Coburg*, P. II. p. 292. Moserus *in vitis theologorum hodiernorum*, p. 793.

Danzio, Weigelio, Hambergero, Io. Andr. Schmidio, Hebenstreitio, Io. Iac. Mullero, in philosophia præceptoribus usus est. Interim hunc studii medici fructum se tulisse fallus est, ut & Græcæ linguæ plurimum temporis tribuerit, eiusque tantam facultatem consequutus sit, ut super mensis principum, græcè cum Græcis sæpe numero loqui potuerit: deinde, ut, primo Hippocratis aphorismo monitus, per omnem vitam temporis non tam parcus esset, quam avarus. Postquam vero ad theologiam incumbere coeperat, iuri naturæ & gentium maxime dedit operam, atque, præside Mullero, non solum in universam ethicam, sed etiam de occisione furis nocturni, ac, sub præsidio Hebenstreitii, de theologia naturali plures disputationes habuit. Sic igitur philosophia linguarumque intelligentia fatis imbutus, ad *Bechmanni, Beieri, Velthemii*, sub quo *de sudore Christi sanguineo*, 1697. disputavit, *Philippi Mulleri*, cuius annotationes in mille quaestiones *Bruckneri* publice defendit, theologorum tum celeberrimorum, scholas adiit: atque *Lynckerum* quoque, de iure canonico præipientem, audiit. Tum *Io. Andr. Schmidium*, in academiam Helmstadiensem evocatum, sequutus, eiusque usus convictu, eundem in omni theologia, *Hermann. von der Hardt*, in antiquitatibus orientalibus, *Eisenhardium* in iure civili, *Werthofium* in iure publico, magistros nactus est. Disputavit etiam, præside *Schmidio*, contra *Liberium de sancto amore*, seu *Io. Clericum*, item de *sudariis Christi*, de *sacris Christi*, de *omophorio Episcoporum Graecorum*: ac postea, ipse præses, de *figis veterum*, de iure regio ad *Grotii* ius B. & P. L. I. c. 4. §. 3. de *fabrica crucis Christi*, de *disser. Tertulliani: Haeticorum patriarchae philosophi*. His ingenii documentis clarus, 1690. philosophiæ professor extraordinarius Helmstadii factus; sequenti vero anno d. 18. Oct. Coburgum, ad Directoris, quem dicunt, Professorisque Theologi munus evocatus est: quo etiam, litteris commcatus ab universa Brunsvicensium Lunæburgicorumque Ducum Serenissima domo impetratis, comitatus centum amplius studiosis iuvenibus, discessit. Etsi, vero multi erant, qui adolescentiam eius primo despicerent: tamen ita doctri-

doctrinam prudentiamque suam probavit omnibus, ut neque ante, nec post eum, illustre illud gymnasium augeat floruerit; quippe ad quem audiendum sere centum adolescentes, iique bonam partem nobilissimo genere, quotidie confluerent. Aperuit etiam, statim sub adventum suum, *noctes Casimirianas*, hoc est, conventus quosdam, die quoque Saturni habendos in museo suo, in quibus de rebus ad variam doctrinam pertinentibus ageretur; quamobrem non viri tantum docti, sed Principis etiam amici frequentes comparuere. Disputavit deinde ibidem de doctrina Tertulliani evangelica: de Clementis Romani, Ignatii, Polycarpi, & Iustini M. doctrina evangelica: de officio Principis, circa subditorum felicitatem æternam: de vere sacro: de cæde Mariæ Stuartæ, Scotiæ reginæ: de pictura, teste veritatis sub papatu: de moribus Socinianorum, qui doctrinæ suæ virus in Italia, Gallia, Germania, & Polonia primum sparserunt: de animadversionibus amicis, in libellum illo tempore Bambergæ editum, sub titulo: kurz und gut: de historia pædobaptismi restituta: de anulo Gygis: de propagatione hæresium per cantilenas: de Maximiliano I. Pontificatum M. affectante: de tacitis iudiciis populi. Plures edidit etiam prolusiones, argumenti & rari selectique, & scitu apprimè utilis necessariæque. A. C. 1703. secularem memoriam fundatæ huius inclitæ Scholæ, oratione quadam, de ortu progressuque Scholæ Casimirianæ, celebravit, ac 1706 Vitebergæ honores doctoris theologi, habita prius sub præsidio D. Casp. Leichterii disputatione, de legis termino ex Gal. III, 19. consequutus est, Henrico, Duce Roemhildensi, summo liberalissime suppeditante. Functus igitur munere suo ad annum 13. Gothiam a Friderico II. arcessit, ut a consiliis eius ecclesiasticis esset, ac principum iuventutis studia moderaretur, simulque bibliothecæ curam in se susciperet: quibus muneribus postea directorium musei numismatici 1723, ac tabularii Fridensteinensis cura, accessit. Præterea idem in sanctiori principis consilio, de rebus ad religionem evangelicam pertinentibus, referre iustus est: quo in munere, arduo sane, & fidem dexteritatemque probavit omnibus, & nunquam eorum

rum rerum, quas pro sociis fidei, variis in regionibus oppressis, deprecatus esset, repulsam se ab optimo Principe tulisse, haud vane gloriatus est. His tot tantisque meritis illustribus, sæpius magnis exterorum studiis querebatur, ac modo Ienam, modo Roemhildam, modo Goettingam, modo Vitembergam, modo Kilonium, honestis lautisque conditionibus propositis, evocabatur; frustra licet, quod, multis cummulatus a Principibus serenissimis beneficiis, mutare locum recusabat. Studio historiæ ecclesiasticæ mirum in modum deditus fuit ab eo inde tempore, quo ad sanctiorem se disciplinam contulerat: partim ut hæresum rationem indolemque penitus inspiceret; partim ut impacta cum religionis nostræ castitati, tum eius doctoribus, crimina, facilius dilueret. Quam in rem quum longas peregrinationes, ob munera, quæ ei iuveni admodum imponebantur, suscipere non posset, Belgium tamen, magnamque Germaniæ partem, peragravit: ac quum animo medicaretur, proficisci in Galliam, atque ibi præsidia historiæ ecclesiasticæ conquirere, camque ob causam mille numos imperiales a munificentissimo Principe accepisset, Argentorati, morbo implicitus, proposito desistit, & quod pecuniæ illius reliquum erat retinere nullus, ad librum quemdam, rei sacræ utilissimum, arte formularia exseribendum, & ad principes, purioribus sacris addictos, dimittendum adhibuit. Quamquam vero lenissimo erat animo, veri tamen studio litibus nonnullis implicitus est, ut cum Cel. P. Echardo, de vita Campanelle, cum D. Kochio de dialogo Iustini M. cum ordine Theologorum Halensium, ob L. III. comp. hist. eccl. Goth. atque antea cum nonnullis Godofi. Arnoldi studiosis, denique cum Cel. Pfañio, de unione utriusque Protestantium ecclesiæ, quæ res tum magna animorum contentione agebatur. Præterea etiam alios sibi inimicos sensit: partim quia muneris sacri dignitatem a calumniis atque iniuriis quorundam hominum strenue defendebat; partim quia disciplinæ ecclesiasticæ tenacissimus erat; partim quia verbum divinum forti constantique animo propugnabat; partim denique quod fere nullum Walliæ principi auctor fuisse credebatur, ut, salva religione

religione animi, ad sacras epulas, ecclesie Anglicanæ ritu celebratas, accedere se posse existimaret. Interim multorum maximorumque Principum gratia floruit, in primis vero incomparabilis Principis Friderici II. Saxonis, atque invictissimi Imperatoris Caroli VI. qui per Wurmbadium Comitem, consilii aulici imperii prælidem, torquem aureum ei tradidit, centum prope modum gemmis, & clypeata Augusti imagine, conspicuum. Sero quidem, his tamen postea, maxime licet cognatis heredipetis indignantibus, matrimonium iniiit, primo cum lægeria virgine; deinde, mortua illa, cum Bachoffia: ex neutra vero prolem suscepit. Ceterum pietas eius, rei sacrae inter nos conservandæ tuendæque studium, veri amor, liberalitas erga egenos, in servandis amicitis fides, in perseverando labore constantia, aliæque virtutes, ita eius nomen illustrarunt, ut nulla unquam ætas memoriam eius deletura sit. Tum c. VI. occasio scribendi libri, de *origine papatus*, & de *unione ecclesiastica Protestantium*, copiosius exponitur. Deinde c. VII. de ultima eius voluntate, quam septem capitibus testatam reliquit, differitur, qua Principi inventutis, in spem hereditatis adolescenti, illud etiam toto animo precatur, ut divinus spiritus adulatorum nationem ab eo defendat, qui, commodi sui studio, persuadere principibus cupiant, simplices fuisse maiores, mentisque politæ expertes; atque his se dictis insinuant, locupletare se damno maximo, & clientium potentiorum, & civium, quærant. Suis autem in summo Senatu sacro successoribus ita commendavit lege Ernestianas, quibus ecclesiarum scholarumque disciplina in terris Gothanis Altenburgicisque nititur, observandas, ut privatam eorum felicitatem aliter duraturam non esse interminetur; quia Deus periuros etiam in posteris puniat. Rebus ita compositis, (c. VIII.) die 8. Sept. 1745. animam Deo reddidit, sub professione, se, quicquid libri sacri, & ii, quibus symbolorum loco uteretur ecclesia A. C. toto animo bonaque fide amplecti, omnemque Atheismum, Indifferentismum, Fanaticismum, & Syncrctismum, serio detestari. Ad annum pervenerat septuagesimum secundum, ac die 22. Sept. præ-

lucentibus facibus, nocturno tempore, quod ipse vivus præceperat, elatus est. Bibliotheca eius, cuius duplex editus est catalogus, nempe 1726. & 1733. quæque, vivo beato viro, omnibus sanctioris disciplinæ cultoribus patuerat, post obitum eius, fata tot aliarum bibliothecarum sequuta est, ut nempe divenderetur, & velut disiecta Absyrti membra, passim dissiparetur. Nunc ex c. X. commemorandi etiam sunt libri, quorum ipse vel Auctor fuit, vel editor. Atque hic primo in maxima forma occurrunt: I) incomparabilis Francorum corona, laudatio funebris, dicta Thungio, Comiti, 1710. II) Hilaria evangelica, sive theologico-historica relatio de sollempni seculari Evangelicorum, Gothæ 1719. III) Ratio minime fraterna, qua theologi Reformati in Palatinatu erga eos, quos discriminis ergo Lutheranos vocant, utuntur, 1721. IV) Præconium funebre, Io. Friderico Bachoiiio, L. B. ab Echt, tributum, Goth. 1726. V) Consecratio Ernesti Pii, Gothæ 1729. vid. *Acta Er. A. 1729. p. 492.* VI) Adversaria historica, quibus Bernardi M. vita illustratur, Goth. 1729. VII) Præfatio Bibl. Vinar, ed. rec. VIII) Præf. ad Georgii Groschii defensionem ecclesie evang. adversus Gottfr. Arnoldi historiam hæresium: in qua tamen & VI. integra capita Cypriano etiam debemus, nempe I. II. III. IV. XIII. & XVI. Deinde in forma, quam quartam dicunt, edidit: 1) Schediasma de vitiis Paparum, adversus eorundem infalibilitatem, Colon. 1699. 2) de ecclesia subterranea, liber singularis, Helmstad. 1699. 3) S. Hieronymi Catalogus scriptorum ecclesiasticorum, cum notis Erasmi Roterod. Mariani Victorii, Henrici Gravii, Auberti Miræi, & Io. Alberti Fabricii, E. S. Cyprianus recensuit & annotat. illustravit, Franc. & Lips. 1700. 4) Gennadii Massiliensis liber de scriptoribus eccl. Ien. 1702. vid. *Act. Er. T. VI. Supplem. S. VII. p. 294.* 5) Animadversiones generales in Godofr. Arnoldi histor. eccl. & hæres. Helmst. 1700. 6) Uteriores studii partium, quo abreptus est Arnoldus, probationes, Franc. & Lips. 1702. 7) Conspectus theologiæ naturalis, Cob. 1701. 8) Dissertationum eccles. pentas, Ien. 1704.

1704. 9) Laudatio funebris, habita Franckio, consuli, Cob. 1707. 10) Coburgensium Theod. Gaza, oratio funebris, Erf. 1713. 11) Brevis institutio de Agendis ecclesiasticis, ex historia primæ purissimæque ecclesiæ, Cob. 1713. 12) Catalogus MScorum bibliothecæ Gothanæ, Lips. 1714. v. *Act. Er. A. 1714. m. Jan. p. 18.* 13) Clarorum virorum epistole CXVII, e biblioth. Goth. autographis, Lips. 1714. v. *Act. Er. A. 1715. p. 21.* 14) Legitima defensio rationis, qua usus est E. S. Cyprianus, in hoc uniendorum Protestantium ardore, Goth. 1722. 15) Iudicium celeberrimorum Angliæ doctorum de Synodo Dordracena, Goth. 1723. 16) Historia Augustanæ Confessionis, Goth. 1730. v. *Act. Er. 1730. p. 436.* 17) Casp. Sagittarii solida & uberior historia comitatus Gieichensis, Francof. 1732. 18) Tabularium ecclesiæ Rom. Seculi XVI. Franc. & Lips. 1743. Tacemus facras aliquot orationes, quas eadem forma foras dedit. In octava autem, ut vocant, hæc eius scripta sunt: 1) Io. Henr. Boecleri cogitationes, qua ratione adolescens, in spem fortunæ maioris natus, litteris elegantioribus erudiendus sit, Cob. 1702. 2) Viadicie Iustinianæ, sive pro Iustini M. dialogo cum Tryphone diss. apologetica, Ien. 1705. 3) Vita & philosophia Thomæ Campanellæ, Amstelod. 1705. vid. *Act. Er. 1706. p. 141. Er. 1723. p. 45.* 4) Ethica Christi, e monumentis Patrum illustrata, Cob. 1707. 5) Programmata selecta, cum triga dissertatt. Cob. 1708. v. *Act. Er. 1708. p. 332.* 6) Hugo Grotius de veritate religionis Christianæ, cum analectis Ern. Sal. Cypriani, Lips. 1709. 7) Friderici Myconiï hist. Reform. ab A. C. 1517-1542. v. *Act. Er. 1715. p. 179.* 8) Wilh. Ern. Tenzelii relatio historica de principio & progressu reformationis Lutheri, v. *Act. Er. 1719. p. 37. 322.* 9) Altera pars utilium documentorum ad historiam reformationis illustrandam, Lips. 1718. 10) Georgii Spalatini Annales reformationis, Lips. 1718. v. *Act. Er. 1719. p. 40.* 11) Institutio, ad persuadendum maxime idonea, de origine & incrementis Papatus, Goth. 1719. vid. *Act. Er. 1720. p. 353.* 12) Commonitorium, de ecclesiastica Protestantium unione, Erf.

Fr. & Lips. 1722. 13) Compend. hist. eccl. Goth. 1723. v. *III. Er. 1724. p. 393.* 14) Informatio de iure primogenitorum in familiis illustribus, lingua Germanica, v. *IV. Er. 1727. p. 179.* 15) Bibliotheca Cypriana, Goth. 1726. iterum Lips. 1733. 16) Ecclesia domestica, seu pia scripta ad domesticam pietatis exercitationem cum fructu adhibenda, Goth. 1739. sermone patrio. 17) Admonitio rationalis de fugiendo religionum indifferentismo, 1744. quæ eius cantio cygnea, quam ipse dixit, Germanico sermone confecta est. 18) Illustratio simplicis iudicii, quod Christian. Thomafius, Professor Halensis, de Arnoldina hæsiologia tulit, Coburg. 1747. germanice. In forma, quam duodecimam vocant, foras dedit: 1) Io. Caruti Lenæi de veritate & excellentia Christi religionis brevis informatio, Cob. 1701. 2) Centrum papatus, cum amica responsione ad libellum pontificium, *Kurz und gut*, Iena 1705. 3) Formula concordie, germanice, in usum ecclesiarum per ducatum Gothanum, Goth. 1714. 4) Animadversiones necessarie ad epistolam viri docti, scriptam ad Io. Georg. Rosenbachium, captivum in castro Coburgensi Ehrenburg. Ut de iis taceamus libris, quos suis præfationibus commendatos prodire in vulgus iussit: quemadmodum quoque plures eius epistolæ, ipso vel invito, vel insciente, in lucem datæ sunt; ut illa ad Ven. Pfaffium contra Protestantium unionem, atque aliæ nonnullæ, ad Lancilium scriptæ, ab eoque in appendice metallothece Vaticanæ editæ, Rom. 1719. Tum c. XI. varia doctissimorum hominum iudicia, b. Cypriano perquam honorifica, subiiciuntur, inter quos Turretinus, Lancilius, Cuperus, Burmannus, Thomas Crenius, & Io. Jac. Hottingerus eminent; ut Gundlingium, Ludewigium, Vockerode, Christ. Gottlib Schwarzium, Io. Burkhard. Menckenium, Liebium, Gesnerum, Eccardum, Io. Gottfr. Thomafium, Fabricios, Wernsdorfium, alios, omittamus. Tandem libri, qui apparere in eius nomine, afferuntur. Ad extremum varia additamenta, velut per lancem saturam, adiecta sunt, quibus, quæ tradita sunt in ipso libro, fides egregie conciliatur: atque ita coronis
vita

vite incomparabilis Theologi imponitur, cuius data plures simillimos ecclesie nostrae precamur, e re sacra præclare nos agere putamus.

**DE CARDINALIS DIGNITATE ET OFFICIO
HIERONYMI PLATI, Presbyteri Societ. Iesu, Tra-
ctatus, additionibus, notis, & dissertationibus opportunis
auctus, ac distinctis capitibus illustratus, a IO. ANDREA
TRIA, Archiepiscopo Tyvi. Opus non solum S. R. E.
Cardinalibus; verum etiam cuiuscvis Ordinis Sacri
Præsulibus, utile & accommodatum.**

*Editio quarta, cæteris exactior, cum triplici indice locuple-
tissimo, sanctissimo domino Benedicto XIV. Pontif.
optimo, maximo, dicata.*

Romæ, 1746. ex typographia Ioannis Zempel prope mon-
tem Iordanum, 4. Alphab. 3. pag. 4. Superiorum
permisso.

Opus hoc conditum est primum ab Hieronymo Plato, in gratiam fratris, *Flaminii Plati*. Is, cum post varios honores ecclesiasticos, tandem in ordinem cardinalium, quos adpellant, adlectus esset, a fratre petiit, ut formulam sibi aliquam præscriberet, secundum quam omnem vitæ suæ rationem componeret, quo ita munere tanto se dignum præstaret, eodemque in publicam salutem rite fungeretur. Obtemperavit Hieronymus, qui cum aliis scriptis suam doctrinam probasset, hunc etiam de Cardinalis dignitate, (de qua ante id tempus multa cum Flaminio ultro citroque iactaverat), intra duorum mensium spatium exaravit. Mens ipsius non fuit, ut aliquando publicaretur; præsit etiam Flaminus, qui, quæ sibi dicta essent, publicam lucem ferre non posse iudicabat; quod non ita constituta viderentur, ut eruditorum iudicium subire possent. Multorum tamen precibus, & inprimis *Michaelis Angeli Calcaroli*, se permoveri est passus, ut operarum sermibus exscriberetur liber. Quanti opus hoc fuerit assumatum, inde

inde adparet, quoniam editio, quam in præsentia enarramus, ordine est quarta. Prima decem annos a morte Auctoris prodiit Romæ a. 1602. altera Lugduni 1623. tertia Romæ 1723. hæc cum multis scateret mendis, plures venerabili Triæ auctores suasoresque extiterunt, ut librum prelo iterum subiiceret, a mendis repurgatum, additionibus, auctariis, & dissertationibus locupletatum. Quæ quoniam in præsentia nobis est describenda, non tam illis inhærebimus, quæ a Plato sunt dicta, sed ex illis potissimum, quæ a Triæ de novo adiecta sunt, quædam notatu digniora enotabimus. Brevis totius operis delineatio hæc esto. Absolvitur c. XXXIV. C. I. est de ecclesiæ sanctæ præstantia, II. de origine Cardinalatus, III. de illius excellentia & dignitate, IV. de primo officio Cardinalium, ratione ordinis, V. de secundo illorum officio, nempe eligendi pontificis, VI. de tertio, quod est adfiscere pontifici, VII. ipsos, vi status, ad perfectionem obligatos esse, VIII. in quibus illa consistat? IX. de particularibus illorum virtutibus, & primum quidem prudentia, X. de via acquirendi & augendi illam, XI. de iustitia, XII. de fortitudine, XIII. de studio temperantiæ, XIV. de castitate, XV. de divitiarum usu, XVI. quæ vitare debeant in divitiarum usu, XVII. quo modo honoribus uti debeant, XVIII. de amore dei, XIX. de rectitudine intentionis, XX. de studio orationis, XXI. quæ convenient ad animi puritatem servandam, XXII. quo modo se gerere debeant erga proximos, XXIII. quo modo erga familiam suam, XXIV. erga propinquos suos, XXV. quo modo nimium adfectum suum in propinquos temperare possint, XXVI. quid observare debeat Cardinalis erga alios Cardinales, XXVII. quid erga summum pontificem, XXVIII. de sententia in consistorio dicenda, XXVIII. & XXX. quid necessarium sit, ut ex animo extirpare possint desiderium pontificatus, XXXI. quid spectare debeat Cardinalis in eligendo summo pontifice, XXXII. quid a Cardinali observandum sit in legationibus, vel in gubernationibus sibi commissis, XXXIII. de professionibus, quæ Cardinalibus interdum committuntur, XXXIV.

XXXIV. de præmio, quod debetur bonis cardinalibus, & de poena, quæ malis.

Cardinalibus titulus eminentissimi & eminentiæ, in consistorio secreto, adprobante *Urbano VIII.* d. 10. Jun. 1630. est concessus. Cardinales olim dicti sunt presbyteri vel diaconi urbis Romæ, quales cum Petrus ex mente scriptoris nostri ordinavit, primum ille fundamentum cardinalitiæ dignitatis posuisse Auctori videtur. Numerus horum, necessitate urgente, successu temporis est auctus, atque inde distinctio in cardinales diaconos, presbyteros, & episcopos exorta. Cardinalis idem est, qui præcipuus & principalis: quo nomine dicti sunt, qui in clericorum ordine aliis præcellerent. Horum olim 53. fuisse perhibet Platus; qui numerus ad Honorium II. usque A. C. 625. retentus, qui vero post, pro ratione temporis vel imminutus, vel auctus fuit; Sixto V. placuit 70. illorum constituere, ad numerum sc. 70. seniorum, qui Mosis adiutores sunt dati. Cardinales, unum cum pontifice corpus constituentes, dignitate ipsi sunt proximi, qua de causa etiam pontifex iuramentum fidelitatis, uti dicitur, ab ipsis non postulat: censentur quippe, uti Sixtus V. loquitur, *pontifici quasi iniviserati*, ut sic a se ipso quasi istiusmodi religionem possidere videri possent. Uti vero pontifex omni mundana potestate superior, ita cardinales, recitamus propria Auctoris & Editoris verba, regibus non temere æquiparantur; quod nonnullos regum agnovisse, in adnotationibus adseveratur. Accedit, quod hi Apostolorum vicem teneant. Sed Christi legati, ane umquam honorem regibus æqualem adsectarunt? Superiores sunt Episcopis, quibus tamen quædam competunt, quæ non conveniunt cardinalibus, quia pontifici in cura universalis ecclesiæ adiunt, illum eligunt, ex iisque idem eliguntur. Quo tempore purpura ipsis fuerit data, & galerus ruber impositus, disputatur. Rubro colore hæc ornamenta tinguntur, ut perpassionum Christi sint memores, scilicet nec pro fide, si res ita postulet, sanguinem fundere detrectent. Insperfit hæc quædam doctissimus Editor, de promovendorum cardinalium virtutibus necessariis, item de ritu & forma creationis illorum, quibus verbis pontifex eos renuatiet, non-

- nullis in pectore reservatis, ipsis ingenua provolutis galerum imponat, os claudat, iterumque aperiat, & quomodo insignia cardinalitia ad absentes mittantur. Adiungitur cerimoniale duplex *Clementis XI.* & *Benedicti XIV.* quo, quæ ad decorum potissimum spectant, cardinalibus præcipiuntur. De cardinalibus episcopis quædam in medium adtulit Platus, ad quæ aliqua notat Editor, de residentia, rotulo, & consecratione pontificis, a cardinali episcopo Ostiensi, primo cardinalitii Ordinis, adhibito pallio, duobus aliis episcopis adsumtis, peragenda. Ex subdiaconis etiam aliquando pontifices sunt electi. Pontificem antiquitus a cardinalibus, universo clero, præsentate populo electum, subinde præterea confirmationem regum & Imperatoris requisitam fuisse, certum est, quod ad
- 77-81. Alexandrum III. usque duravisse dicitur. Ab illo tempore in Concilio Lateranensi constitutum fuit, ut ius omne pontificis eligendi penes cardinales esset, clero reliquo, ipso etiam
- 81-93. Imperatore, exclusis. Subdit Editor descriptionem ritus, quo hodierno die electio pontificis fit. Undecim diebus a morte superioris pontificis elapsis, cardinales conclave ingrediuntur. Electio fit vel per inspirationem, vel per compromissum, vel denique per scrutinium & accessum. Electione facta, ad altare defertur, primam salutationem, quam adorationem dicunt, cardinalium accepturus. Olim in more fuit positum, ut frequentia episcoporum italicorum concilia nationalia haberentur, cum iisdemque pontifex de re communi consultaret: quod cum incommodum esset, post invaluit, ut cardinales pontifici perpetuo adessent, & cum ipso universæ ecclesiæ curam susciperent. A cardinali postulat Auctor virtutem, non qualemcunque, verum perfectam: & quoniam ille spectari potest qua *christianus*, inde qua *clericus*, denique qua *cardinalis*, demonstrat, quæ ipsorum virtutes pro triplici ista relatione esse debeant: in quibus, quod inficiandum non est, multa utiliter præcipiuntur. Subnectit Editor dissertationem, in qua agit de consistorio, quod initio bis per septimanam est celebratum; inde, auctis negotiis, semel, pontifice res, quæ graviore non essent, in capella, cum voto capellanorum, unde
- 94-111.
111-113.
113-119.
120-126.
126-325.
- tribuet*

tribunal rotæ prodit, tractante. Sixtus V. constituit, ut congregationes haberentur, quibus certa negotia cum particularibus facultatibus assignarentur, difficilioribus ad pontificis deliberationem & discussionem reiectis. Inde differit A. de consistorio *extraordinario*, eodemque publico, & *ordinario*, sive secreto, indicatis rebus iis, quæ in utroque discutiuntur, denique *semipublico*. Porro agit de cardinalium convocazione, illorum pompa, ubi accedunt, quæ regia est, horum, quoties pontificem compellant, submissione; de negotiis, quæ disceptantur; de modo, quæ sententiam suam dicunt; de secreto tenendo in iis, quæ in consistorio proponuntur. Ad hæc commentatur de diversis congregationibus, quæ habentur, quatenus pontifex consideratur vel tamquam supremum caput ecclesiæ, vel tamquam episcopus particularis urbis, vel tamquam princeps regionis ad Romanam ecclesiam spectantis. Sequitur Epistola *Jacobi*, cardinalis Papiensis, ad cardinalem *Gonzagam* Mantuanum, quæ explanat officium papæ & cardinalium, quoties in senatum coeunt, qualem se is in proponendo, hi in deliberando & sententiis dicendis, præstare debeant. Post hæc *re-media* præscribit, quibus cardinalis desiderium pontificatus in se extinguere debeat, & qua intentione illum appetere liceat. Ubi Auctor quæstionem discuit, num liceat pontificatum respuere, & omnino recusare? respondet, non licere, quatenus non secundum propriam voluntatem, sed ex alterius dispositione id ipsi eveniat, qui si pertinax in proposito de non acceptando pontificatu persistat, posse ipsum a collegio ad eundem acceptandum cogi. Quæ circumspèctio, quæ prudentia a cardinalibus in eligendo pontifice sit adhibenda, docetur deinceps. Exhibet Editor & epistolam cardinalis Papiensis ad *Franciscum* cardinalem Senensem. Exponit deinde de legationibus, quæ a pontifice cardinalibus, ad certum aliquod negotium expediendum, committuntur: qua occasione illos nominat, qui posteaquam oratorum munere cum laude functi essent, ad fastigium pontificium sunt evecti, vel qui certæ provinciæ gubernandæ præficiuntur, virtutesque, quæ ab his requiruntur, percerket. Pergit ad illos, qui religiosarum sodalitatum, locorum piorum,

326-327.

327-334.

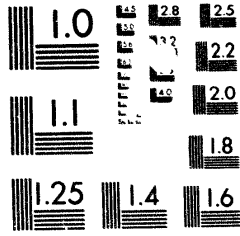
335-337.

338-344.

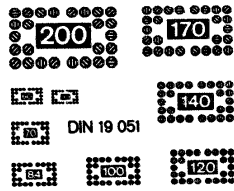
344-375.

375-398.

399-422.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

AD NOVA ACTA ERUDITORUM
QUAE LIPSIAE PUBLICANTUR SUPPLEMENTA

BAND 8
LEIPZIG 1757

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX.88.

rum, provinciarum & regnorum curam atque tutelam fulci-
 piunt, & quod illorum sit officium, declarat. Coronidem
 operi imponit dissertatio venerabilis Editoris, de privilegiis &
 præ eminentiis ecclesiæ romanæ purpuratorum: in ea quoni-
 am illa, quæ in ipso opere dicta erant, maxima ex parte re-
 petit, amplificat, & novis rationibus atque testimoniis confir-
 mat, ex illis aliquid excerptere superfedemus. De opere, ex
 iis quæ dicta sunt, facile iudicabunt Lectores.

DISSERTATIONS SUR L'ORIGINE DES FRANCS;

h. e.

*DISSERTATIONES DE ORIGINE FRAN-
 corum: de institutione ac primis progressibus imperii Fran-
 cici in Gallis &c. una cum historia breviori de
 regibus Francia, carmine exposita.*

Parisiis apud Chaubertum sub ingressum vici Augustinorum
 ad honoris & prudentiæ signum 1748. cum approbatione &
 privilegio regis, 8. min. pl. 14. & tab. figg. æn.

Variæ sunt de Origine Francorum opiniones & contro-
 versæ, quarum nonnullæ rem ipsam ac verisimilitudi-
 nem, aliæ superbiam spirant & adulationem. Auctor
 noster, Gallus, ad utram partem inclinet sententiam, le-
 ctoribus iudicandum relinquimus. Istud certum est, non
 heri demum aut nudius tertius, immatura temeritate hoc in
 argumentum incidisse scriptorem nostrum, quin iam ante ali-
 quot annos specimina quædam habuisse perfecta, publicique
 iuris fecisse. Primam Francorum mentionem invenit ille
 1. seculotertio medio, ubi Vopiscus memorat, ab Aureliano,
 inter gallos legioni cuidam præfecto, Francorum septingen-
 tos cæcos, captos trecentos: unde concluditur, tunc præ-
 2. fertim eosdem in Gallia fuisse dispersos. Fuit hoc tempus,
 quo primum in Gallias incursiones Franci fecerunt, & usque
 in Hispanias, immo & in Africam penetrarunt. v. *Aur. Victor*
 3. in Gallieno c. 33. Eosdem *Eutropius* Germanos vocat IX, 9.
Orosius

Orosius Germanos ultiores VII, 22: quibuscum consentiunt *Procopius* de bello Gothico L. I. c. 11. *Agathias* Scholasticus L. I. & *Fortunatus* de Gelefuintha, item carm. de nuptiis Sigiberti regis, ad annum 566. *Zosimo* L. I. referente, *Probus* alterum contra Francos prælium pugnavit, iisque opera ducum strenue vicis, cum Burgundis & Vandalis denicavit. Quum Franci ab imperatore sedes ad Pontum Euxinum obtinuissent, pars eorum quædam defectionem molita, magnamque navium copiam nacta, totam Græciam conturbavit, in Siciliam quoque delata, & urbem Siracusanam adorta, magnam in ea cædem edidit. Tandem, cum & in Africam appulisset, ac reiecta fuisset, nihilo minus domum redire, nullum passa detrimentum, potuit. *Julianus* Imperator orat. I. in Constantinum imperatorem, Francos & Saxones promptissimos sociorum, atque omnium nationum bellicosissimas, ultra Rhenum atque occidentis mare habitasse contendit. Sic & *Eumenius* in paneg. ad Constantinum, Franciæ nationes, ab ultimis barbariæ litoribus avulsas, ait, ut in desertis Galliæ regionibus collocatæ, & pacem Romani imperii iuvarent, & arma delectu. Istud barbaricum solum trans Albem fluvium, cum antiquioribus, collocat Noster; conf. *Eutrop.* VII, 5. *Victor* epit. de Decio, *Vopisc.* in Probo c. 13. & *Amian.* XVIII, 4. sed nominatim Hossatiam vocat, Sicambros, Cimbro, Marfos, ad eundem fere populum referens. Alii sunt scriptores, qui Francos ex Scythia, Pannonia, vel a Troianis deducunt. Est Gallus quidam, ad primam sententiam quod attinet, qui Phryges facit, per Pontum Euxinum transductos in Asiam; unde, per varia rerum discrimina, in Germaniam penetrarint, nomen adepti populorum, quos Maximinus imperator vicerit duxeritque captivos. Certe *Herodotus* de natione Scythica loquitur, quam Scythas liberos vocat. Auctor anonymus chronici Alexandrini memorat, Francos cum Carpis ac Scythis sociis adversus Decium pugnalisse; & *Nicetas* observat L. II. quod Manuel Imperator ingressus sit in terram Francorum, inter Danubium & Savum sitam. Ita & *Plinius* IV, 12. contendit, nomen Scytharum

Pag. 4.

6.

9.

12.

13.

15.

- Pag. 16. Sarmatis convenire atque Germanis. Neque Noster negat, Francos dici posse Scythas, cum omnes Europæi de boreali plaga venerint, aut fuerint Scythæ. Multi præterea tradunt, de Pannonia fuisse digressos, & primo quidem littora Rheni annis incoluisse, deinceps transacto Rheno ulterius venisse, vid. *Greg. Turon. hist. Franc. L. II. c. 9. Tacitus & Ptolemæus* de iis non loquuntur, nisi cursim, tamquam de populis trans Albim. Potiorum partem omittunt; reliquorum nomina corrumpunt. Ad Francorum nominis designationem quod attinet, Libanius sophista quasi vallo circumdatos nominat. Auctor chronici Moissiacensis, scripti anno 845. alique putant, Francos esse nomen adeptos de vocabulo Græco, quod indicet ferocem, a Valentiniano sic dictos, postquam Alanos rebelles ab iisdem paludibus fortiter repulissent; cf. *Chronica regum Francorum apud rerum Francicarum Scriptores T. II. p. 663. Cluverus Germania L. III. c. 9. 10. & 20.* arbitratur, foederi Francorum nomen deberi, quod Eucteres & Utipetes, in Sicamborum terras succedentes, & cum Anivaris, Attuariis, Bructeris, Chamavis, Chaucis, Saliis, in unum corpus coniuncti, sibi in tantum Iberis imposuerint, a Germanorum *Frey* derivandum. Noster, hanc sententiam aspernatus, opinatur, Frisios quidem inde nomen deducere, non autem Francos. Attamen si dicendum quod res est, ea vocabula prope modum eiusdem significationis sunt, solentque hodie pariter coniungi: *Franc und Frey*: quorum alterum utique Francis, alterum vero Frisii nomen imposuisse videtur. Inde et D. *Theod. Rainartus præf. in Greg. Turon. hoc unum constans inventio, Franci nomine hominem liberum & a qualibet servitute immunem designari.* Non habuit igitur *Schwarzius* causam, in obs. ad *geogr. antiquam Cellarii Lips. 1732. T. II. p. 6.* coniectandi, Francorum nomen esse quasi *Frie-raucken*, hoc est *libere currentium ac vagantes*: licet utrumque vocabulum agnoscamus Germani. At tamen Noster potius ab antiquissimo rege derivat illud nomen, præeunte *Isidoro origg. L. IX.* his verbis: *Franci a quodam proprio duce vocari putantur.* Inde conicitur, quod forsitan similitudo hominis huius cum Troiani cuiusdam principis nomine sequioribus scriptoribus occasionem dederit, Francis originem Troianam tribuendi. Rediens Noster a nomine ad rem, iterum quaerit sedes initio ad dextram Rheni partem, ubi collocet ultra Moguntiam tabula Peutingiana, & *Hieronymus* in vita S. Hilarionis, qui hæc habet: *inter Saxones & Alamannos gens est non tam lata, quam valida, apud historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.* Ducatus Bergensis, Clivienfis, Comitatus Marchicus, & Westphaliæ pars, Franciam illam representarunt, cuius priores habitatores fuerunt Bructeri, Anivarii, Chamavi, Attuarii, Casti. Pertinet huc

huc locus *Salpicii Alexandri* apud Gregor. Turon. L. II. c. 9. ubi de Arbogasto: *Agrippinam rigente maxime hyeme petiit, ratus tuto omnes Francia recessus penetrandos urendisque, cum decussis foliis nude atque arentes silve insidiantes occidere non possent. Collecto ergo exercitu transgressus Rhenum, Brictevos ripa proxima, pagum etiam quem Chamavi incolunt, depopulatus est, unquam occurrente, nisi quod pauci ex Ampsuariis & Chastis, Marcomere duce, in ulterioribus collium iugis apparuerunt.* Sic & *Ammian.* L. II. c. 10. *Rheno exinde transmissis, regionem subito pervasit Francorum, quos Attuarios vocant. Iidem Franci nominabantur Sicambri, Salii, Ripuarii. Proprie loquendo Sicambros in Galliam transfulerat Augustus, & ad sinistram Rheni partem collocarat. Neque solum habitationes mutarunt, sed nomina quoque, dicti postea Gubeini, Gugerini, aut Cugerini. Salii vocabantur ad Isalam vel Salam habitantes, qui Iulii temporibus insulam Batavorum tenuerunt: sic enim Ammianus L. XVII. c. 3. petit primos omnium Francos. eos videlicet, quos consuetudo Salios appellavit. Zosimus L. II. hist. p. 707. (ed. Francof. 1590. fol.) docet, quod a Quadis inde pulli, a Cesare autem restituti, atque Romanis legionibus additi fuerint.* 36. Confirmatio Germanicæ Francorum originis variis argumentis nititur; quæ potissimum sacra lingua, vestitus, consuetudines, atque alia suppeditant. Ad sacra Francorum quod attinet, *Greg. Turon.* L. II. c. 10. *sibi que, ait, silvarum atque aquarum, arborum, bestiarumque, & aliorum quoque elementorum sinxere formas, ipsasque ut Deum colere, eiusque sacrificia delibare, consuevit.* Lingua fuit Theodisca vel Teudisca. Inde *Flodoardus* L. IV. c. 35. *post quarum litterarum recitationem, & earum, propter reges, iuxta Theotificam linguam, interpretationem: ubi Ge. Coluenerus, commentator, in scholis observat, quod Theotisca seu Teudisca lingua inter epistolas Hinemari a Cotesio editas, exstat epistola Otrfridi monachi ad Luitbertum archiepiscopum Moguntiacensem, & præfatio in librum antiquum lingua Saxonica conscriptum, quæ ibidem vocatur Teudisca, & legitur adverbium theotifce.* Aliud Theodisce lingue exemplum exstat L. III. hist. Nithardi v. Coluener. ad *Flodoardum* (Diaci 1617. p.) 155. *Vestes erant striete, ac singula membra exprimentes. Rem militarem Germanorum a Tacito descriptam simillimam, Agathias proponit de Francis, apud rerum Gall. scriptores T. II. p. 65. Omnes denique, ceterarum consuetudinum eandem originem confirmant. Paulo longiores fuimus in isthac prima commentatione excerpta; quod præ reliquis nobis commemoranda videbatur: tanto ergo in reliquis licebit esse brevioribus. Altera igitur sedes Francorum in Gallis occupatas exponit: 60. qua occasione simul de Tungia & Thoringia agitur; de lingua*

- gue autem temporis illius Germanorum accuratone, testimonium egregium adfertur ex *Sidonii Apoll.* L. V. ep. 5. Sequens dissertatio est de sepulcro Childerici I. in quo præter annulum sigillarem aurei sunt numi reperti, ultra centum, in his non nisi IX. Imperatorum.
- 77.
78. Additur refutatio systematis Eccardi, de auctoritate primorum Germaniæ Galliarum. Spectat eadem Eccardi origines Austriacæ domus editas Lipsiæ 1721. ubi simul de patriciatu Clodovei & patriciis generatim agitur, cui tractationi interserviunt *Ostaviani Gentilis*, ex dominis *Rovelloni* Patricii septempe-dani, de patriciorum origine, varietate, præstantia ac iuribus, libri quatuor &c. Romæ 1736. Maioris momenti est de militia veterum Francorum dissertatio: quæ cum eadem ex parte veterum Germanorum sedulo comparatur. Neque minoris altera, de donis gratuitis antiquæ Francorum nobilitatis. Hanc excipit dissertatio de S. Remigii ad Clodoveum epistola quadam. Legitur eadem sub finem operum Gregorii Turonensis, a Ruinarto collectorum col. 1326.
- 104.
- 113.
- 114.
- 125-145.
- 146.
- 155.
- 156.
- 158.
- 160.
- 167.
- 168.
- 169.
- 173.
- 175-190.
- Indidem hic inferitur tota, cum Gallica interpretatione, & additis explicationibus. Sunt eadem propositiones sequentes: 1. Sensus epistolæ ad res Clodovei regnum circumstantes accommodari nequit: 2. S. Remigius, artifex erat eloquentissimus, quique, tunc libero tum ligato sermone, perquam eleganter scribebat, id quod *Gregorius Turonensis* L. II. c. 31. atque *Sidonius Apollinarius* L. VII. ep. 9. testantur; & ad poësin quod attinet, vel epigrammata duo hæc inserta confirmant: 3. epistola Remigio tributa peccat, dictionem æque ac decorem si consideres. Ex his argumentis, supposita ea Epistola videtur. Denique claudit agmen, historiæ Francicæ, eiusdem linguæ versibus elaboratæ compendium, ordine temporum ad marginem cuiusvis paginæ designato, id quod delectationi poëticæ singularem adiungit utilitatem.

❧❧❧ (289) ❧❧❧

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM.

Quæ Lipsiæ publicantur,
SUPPLEMENTA
Tomii VIII Sectio VII.

ISTORIA DI TRIVIGI

h. e.

*HISTORIA TARVISIENSIS, AUCTORE
IOHANNE BONIFACIO.*

Editio nova, auctior & emendatior.

Venetüs, apud Iohannem Baptistam Albrizzi 1744. 4.

Alph. r. pl. 15.

Multas sane grates magistratui Rovigenfi orbis litteratus debet, quod, prout ex epistola nuncupatoria ad Senatum Venetum directa intelligitur, hanc tractus Tarvisini historiam, a *Iohanne Bonifacio*, insigni quondam Italiae ornamento, conscriptam, & in eius seriniis latentem, cum eruditis communicaverit. Ut vero, quanta fuerint Bonifacii istius in rem publicam pariter ac litterariam merita, qualeque pretium historice huic statuendum sit, eo rectius cognoscatur, vitæ eius descriptionem huic libro præmittere non abs re alienum existimarunt editores clarissimi. Floruit igitur Bonifacius decimo sexto & septimo post Christ. Nat. seculis, ex illustri admodum stirpe oriundus, ita ut, si in antiquæ Romæ

O o

tem-

tempora eius incidisset ætas, ius imaginum consecutus fuisse videatur. Hunc vero natalium splendorem, & propriis meritis adaugere diligentissime laboravit. Patavium igitur studiorum causa se contulit; ubi cum arti Criticæ, Rhetoricæ, atque Iurisprudentiæ operam indefessam impenderet, Doctoris honores præmiû loco consecutus est. Postea, & pietatis & eruditionis specimina edidit quamplurima, variaque in omni litterarum genere scripta concinnavit, quæ in fronte huius operis recensentur. Contigit ideirco, ut in societates litteratas, quæ per ditionem Venetam institutæ sunt, plurimas, reciperetur. Senatoris etiam munere in variis Venetæ Reipub. civitatibus perfunctus est, usque dum senio fractus in patriam reverteretur, ibique honestum sectatus otium, sibi & Musis unice vacaret. Inter scripta autem a Bonifacio composita, historia hæc Tarvisiensis principem utique locum occupat. Inde ab anno 1575. lares suos Tarvisium Noster translulerat. Ibi cum primum biennium exegisset, manus huic operi conficiendo admovit. Cumque duodecim annos isti labori impendisset, anno 1591. tandem typis excudendum curavit, communi omnium applausu exceptum. Quia vero eius tempore, historia artis criticæ ministerio nondum satis erat perpolita, atque ideo faciles nimis ad credendum erant, quotquot rerum gestarum vicissitudines litteris mandant, neque Bonifacium ab eiusmodi nævis immunem dicere licet. Emendavit tamen postea quantum potuit hocce commentarios, ita ut posterior editio anno 1623. adornata, in qua rerum gestarum series usque ad illa ipsa tempora perducitur, emendatior omnino sit. Imo, curatiorem adhuc postea huius historiæ editionem parare laborabat: eius tamen consilii, morte preventus, compos fieri non potuit. Magistratus autem Rovigenfis, apud quem libri huius exemplar, quo ipsemet Auctor usus est, inde ab ao. 1718. ubi ab heredibus Bonifacii ad Senatum pervenit, delituit, statim quidem, ex quo libri istius copia ei facta est, de eo typis repetendo cogitavit. Cum autem & variæ difficultates obstant, & nonnulla in Bonifacii schedis deprehenderentur, ad
 isti^{us}

istius operis emendationem & augmentum facientia, ea prius suis quæque locis inferere editores laborarunt, ut adco præclarum omnino eius libri editionem parasse, merito dicendi sint. In duodecim libros universum opus distributum est. Situm geographicum tractus Tarvisini, primo, Auctor Clarissimus delineat. Dicitur ille postea est *Marca Tarvisina*, sex urbibus quondam constans, quamvis hodie non nisi quatuor ibi deprehendantur, duabus ab Attila destructis. De origine Tarvisii, varias variorum sententias affert. Discordias incolarum cum Patavinis ediderit: cumque eam ob causam multas illi turres exstruerent, e quibus hostes e longinquo prospicerent, seque ab eorum insultibus securos præstarent, quarum turrium rudera adhuc hinc & inde visuntur, urbs altarum turrium, Tarvisium dictum est, quæ & turres eas, in insignibus suis pictas, exhibuit. Exponit postea Cl. Auctor origines & fata reipublicæ Romanæ; inde Venetorum tractum, in quo Marca Tarvisina sita est, nunquam a Tuscis aut Galis subiugatam fuisse, immo Gallos Venetorum potissimum fortitudine etlic fugatos, contendit. In bello cum Hannibale gesto, Venetos semper in fide Romanorum perstitisse, & eam ob causam Romanos vicissim eos vehementer amasse, ita ut ob eam rationem nunquam eorum dominio subditi legantur Veneti, observat. Ius Latii eos per L. Pompejum consecutos esse, monet. Cæsarem postmodum Tarvisinis, una cum Veronenfibus, Patavinis, & Atestinis, civitatem Romanam concessisse, & varias urbes per illum tractum ædificasse, observat, simul quamplurimis, quæ amorem Romanorum erga Venetos loquuntur, in medium prolatis. Hac autem occasione, multus, & fere nimius est, citra quam hic decebat, in originibus & fatis reipublicæ Romanæ enarrandis. Cumque Petrum, post ascensionem Christi in coelos, primum Romæ episcopum fuisse, ex opinione apud Pontificios recepta, tradidisset, Prosdocimum quendam ab eo episcopum Patavinum consecratum esse, eumque Christi doctrinam civibus eius loci prædicasse, innumeraque miracula, quæ fidem fere superant, perpetrasse, idemque in civitate Ta-

visina fecisse, & quamplurimos ibi sacro baptismatis fonte
 Pag. 17. abluisse, Lectoribus tradit. Ab eo etiam tempore, Tarvii in-
 colas crucem albam in area rubra insignibus suis inseruisse,
 observat. Fortitudinem horum hominum in repellendo Ma-
 22. ximino, qui Romæ pro tyranno habebatur, prædicat. Phi-
 lippum Arabem, primum Imperatorem Christianum fuisse,
 argumentis magni ponderis, ut videtur, statuit. Fidelita-
 tem Tarvisinorum erga Theodosium, contra rebelles in
 vicinia decertantem, describit, quotque urbes continuerit
 tunc temporis Marca Tarvisina, edisserit, tandem & de episcopis,
 qui per hunc tractum floruerunt, nonnulla addit, quæ
 tamen fabulæ vehementer redolent. Calamitates, quæ
 occasione incurfus barbarorum in Italiam, perpessi sunt
 22. istius regionis incolæ, deinceps exponit. Patavinos potissi-
 mum gravissime eo tempore a barbaris esse vexatos, observat, qui
 postea, metu barbarorum in sinum maris Adriatici fugientes,
 in insulis ibi repertis nova domicilia constituerunt. His
 enim in locis satis securos se sperabant fore, cum propter
 mare circumiacens pedestres copiæ eos invadere non possent,
 neque propter fluxum & refluxum navigia hostium ea in
 loca pervenirent. Primis ergo civitatis Tarvisinæ tempori-
 bus, Consules summæ rei præuerunt, quorum etiam nomi-
 mina Cl. Auctor recenset, & postea regimen tribunorum ibi
 invaluisse, contendit. Cum dein a. 418. adventum Atau-
 phi, Alarici successoris, metuerent, consilium, portus in Insu-
 la Rivalta construendi, ceperunt, cuius ope ab insultibus
 barbarorum eo tutiores redderentur. Anno igitur 421, Con-
 sulibus suis eius rei curam demandaverunt, qui urbem rei-
 publicæ cognominem, Venetias, edificarunt. Origo eius urbis,
 quæ hodie cunctis, quibus eam oculis usurpare contigit, mi-
 raculi instar est, admodum fuit tenuis. Non enim, nisi vi-
 ginti quatuor domus lignæ ibi constitutæ sunt; cumque tri-
 bus annis elapsis ignis ibi exortus omnes illas domus
 consumeret, una duntaxat, quæ ex lapidibus erat constructa,
 salva permansit. Eius aiunt possessorem voto se obstrin-
 xisse, de domo sua, si a flammis fervaretur; Sto Iacobo conse-
 cranda; subito igitur pluviam esse ortam, quæ ignem restin-
 xerit.

xerit. Et hac quidem occasione, templum Sti Iacobi, quod Venetiis est, exstructum esse, idque ex inscriptione marmoris insculpta, quae in sacello istius templi visitur, nec non ex historicorum Venetorum testimoniis, apparere, Cl. Auctor dicitur. Pag. 35.
 Quamplurimis deinceps ex vicinia hanc in urbem veluti tutissimum portum confugientibus, numerus incolarum in dies est auctus, ita ut successu temporis, eam amplitudinem & potentiam, quam hodie obtinet, consequeretur. In obsidione Aquileiensi, ab Attila facta, Patavini, civitatibus sibi subiectis, milites ad suppetias Aquileiae ferendas imperarunt. Calamitates, quas Italiae hic tractus ab Attila per- 39.
 pessus est, fusc. A. edisserit. Tarvisium autem meliorem sortem quam aliae urbes habuit, posteaquam se Attilae subiecit, ab eodemque in gratiam esset recepta. Hoc pacto incolae vicinarum urbium, quae destructae erant, Tarvisii sedes fortunatarum fixerunt: quae res non potuit non permultum ad florem atque incrementum istius loci conferre. Hanc vero felicitatem prudenti consilio episcopi sui Tarvisium debuisse, Cl. Auctor ostendit. Theodoricus ubi urbes ab Attila de- 44.
 structas reaedificavit, quamplurimi Marcae Tarvisinae incolae, qui relictis sedibus in insulas secesserant, redierunt. Ex eo autem Tarvisium civium numero iterum crevisse, Cl. Auctor monet. Statum dein reipublicae Venetae sub Theodorici imperio depingit, atque virtutes istius principis vehementer celebrat. 47.
 Tarvisium etiam, sub eius auspiciis, suos magistratus habuisse, & libertatis quadam specie gavissimum esse, observat. In bello quod Gothis intulit per Belisarium Iustinianus, pactum cum Gothis tandem est initum, vi cuius Marca Tarvisina eorum dominio tradita fuit. Cum postea Belisarius a Iustiniano ex Italia revocaretur, Vitaliano in eius locum substituto, qui cum Gothis infelicissime iuxta Tarvisium depugnavit, Gothorum in Marcam Tarvisinam dominatus, monente Auctore, eo magis stabilitus est. 51.
 Res gestas Gothorum postea amplius edisserit. Cum Narses, a Iustiniano in Italiam missus, fortissime se gereret, multaque a Gothis obsessa Imperatori restitueret, Teia, Gothorum Dux, ad Marcam Tarvisinam ab insulibus Narsetis custo-

- Pag. 60. custodiendam, missus est. Hac de re certior factus Narfes, exercitu in duas partes diviso, Longobardos contra Teiam in Marca Tarvisina constitutum misit: hic, cum non tante copiae sibi suppeterent, quot ad reprimendos Longobardorum insultus requirebantur, facile victus est; qua victoria Longobardis iter supra Athesin, Mincium, atque Padum apertum est, ita ut iuxta Placentiam atque Ravennam castra ponerent. Paulo post ab ipso Totila, Gothorum Rege, cum Longobardis pugnatum est, qua in acie Totilas periit. Hunc ipsum Regem, Tarvisium patriam habuisse, ex *Olas Magni historia Gothorum* ostenditur. Gothi tandem a Narfete ex universa Italia exterminati sunt. Hoc Italiae minus feliciter cessisse, & melius ei consultum fuisse, si Gothi, qui moribus barbaris depositis, elegantiorum Italorum vivendi rationem iam adoptaverant, eam in potestate retinuisent, Cl. Auctor Lectoribus persuadere omni modo laborat. Qualis eo tempore status ecclesiae Romanae fuerit, deinde exponit. Pontificem R. primum inter omnes episcopos fuisse, eumque a clero & Populo Romano eligi, atque ab Imperatore confirmari fuisse, can-
 61. dide profitetur. Episcopum Tarvisinum sub inspectione metropolitani Aquileiensis fuisse constitutum, observat. Ubi per Narfetis prodicionem Longobardi Italiam, atque adeo Marcam Tarvisinam quoque, invaserunt, Tarvisium, Episcopi illius loci intercessione & prudentia, ab excidio, quod ipsi Alboinus Rex minitabatur, liberatum, & in gratiam ab eo receptum est. Multa de hoc ipso *Episcopo, Felice*, notatu digna, dummodo non fabulosa sint, Cl. Auctor protulit. Cum Longobardis, maiores Comitum de Collalti in Italiam venisse, alios autem eiusdem gentis in Germania renansisse, a quibus Comites de Hohenzollern, hodiernique Marchiones Brandenburgici descendant, adserit. Comites eos insignia bona circa
 68. Tarvisium possedisse, observat, aliasque insuper de origine istius gentis affert coniecturas. Longobardi, Italas terras a se occupatas in sex praefecturas dividerunt, inter quas Marca Tarvisina fuit, a Marchione, Tarvisi degente, administrata; unde insignem huic loco splendorem accessisse, omninoque hunc tractum, barbaris, qui cum infederant, plus quam Imperatoribus

ribus debere, Cl. Auctor pronuntiat. De Marchionibus, eorumque potentia, multa notatu dignissima in medium profert, Pag. 70. & quomodo distinguendi sint a Ducibus, edisserit. Post necem Alboini, Tarvisenses, principum Eltensium auxilio fultos, iugum barbarorum excussisse, seque in libertatem vindicasse, evincit. Cum a. 594. Franci in Italiam adventarent, Valsarus Marchio Tarvisensis se illis sociavit. Circa eadem tempora gravissimam pestem per ea loca exstitisse, ita ut homines stertentibus introductum fuisse, sibi persuadet Cl. Auctor: quae tamen in re an consentientes habiturus sit hodiernos historicos, est cur dubitemus. Agilulfum, pace cum Francis inita, omnes, qui iis praeterito bello adhaeserant, graviter castigasse, atque eandem ob causam Tarvisum gravissimis ab eo calamitatibus affectum esse, docet. Rotharium, Longobardorum Regem, Tarvisum Longobardis iterum subiecisse, ostendit. De Venetorum republica deinceps quamplurima legimus; inter haec, Venetos, auxilio Ernesti principis Eltensis, Longobardos adortos esse, atque in acie vicisse. Finem deinde regni Longobardici A. enarrat. 80.

Carolus M. Italia potitum, Tarvisum per Henricum Principem Eltensem gubernasse, docet. Hunc vero a Tarvisinis, libertatem frustra petentibus, e medio esse sublatum, Atestia coniuge, & Ottone filio, carceri inclusis. Illud vero facinus a Carolo, aliquot annis post in Italiam revertente, atrocissime punitum est. Postmodum, ubi Carolus Imperatoris dignitatem consecutus est, filius eiusdem, Pipinus, Italiam, adeoque etiam Tarvisum, rexit; Veneti tamen liberi manserunt. Bellum postea istius rei publicae, cum Pipino, Cl. Auctor exponit. Motus Italiae, qui post Arnulphi tempora exstiterunt, quando Berengarius, Dux Foroiuliensis, Longobardiam sibi subiecit, & Imperatoris nomen assumpsit, recenset. Nimirum, cum ea de causa multae & gravissimae lites cum Ludovico III. Arnulphi filio ipsi intercederent, Hunni ea occasione utendum rati, cum fortissima manu ad Italiam occupandam sese accinxerunt. Itali igitur, Berengarium Ducem elegere, qui, exercitu collecto, illos quidem

- dem ab aditu Italiae prohibere laboravit, verum ab iis fufus fugatusque, Mediolanensem tractum, in fuga constitutus, petiit. Hunni victores, gravissima inde Italiae mala intulerunt, agros longe lateque populati sunt, atque Tarvisum inter alia
- Pag. 92. occuparunt. Quae postea ad tempora usque Ottonis M. ibi gesta sunt, a Cl. Auctore aequè enarrantur. Rambaldum, unum ex maioribus Comitum de Collalti, elogio Comitis Tarvisini ab Ottone III. esse decoratum, A. memorat. Eundem Imperatorem, partem Tarvisiensis tractus, a Longobardis quondam occupatam, ecclesiae patriarchali Aquileiensi, atque ecclesiae cathedrali Tarvisiensi Asolum, castellum amoenissimum, dono dedisse, eamque donationem postea a Friderico Imperatore confirmatam esse, contendit. Tarvisienses cum vicinis gentibus graves lites habuerunt, per Henricum II. Imperatorem tandem compositas. Idem Imperator regimen Tarvisii in meliorem statum transformavit. Observat Cl. Auctor, inter turbas, quae in illis regionibus per continua bella orae erant, Episcopos regimen civile ad se rapuisse. Imperator ergo, ut Tarvisii duo Consules, singulis annis a magistratu creandi, atque ab Imperatore confirmandi, de rebus civilibus & criminalibus cognoscerent, edixit. In aliis etiam tractus Tarvisini civitatibus magistratus certos constituit, tributa Tarvisii incolis imposuit, atque rem militarem ordinavit. Henricus IV. Matildem atque Beatricem, Duces Estenses, Marchiones Tarvisienses creavit. Matildis, quae matrem vivendo superavit, Dux Ferrariae, Marchio Tarvisiensis, Comes Canossa, nec non Vicaria ecclesiastica & Imperialis per universam Italiam facta est. Ob dissidia, quae inter sacerdotum & imperium tunc temporis intercedebant, multas turbas existisse, Cl. Auctor monet, ipsasque illas lites, quas cum papa Imperator habuit, egregie, & ut decet historicum fide dignum, exponit. Patavini, ope Tarvisiensium & Ravennatensium freti, arma contra Venetos ceperunt, cum de finibus regendis discordia inter eos esset exorta. Has vero turbas Henricus IV. in vicinia constitutum, sopivisse, Cl. Auctor adfirmat. Henricus V. Tarvisio Adrianum aliquem Ducem

cem & gubernatorem præposuit, qui tamen Mathildæ fidem & obedientiam polliceri coactus est, cum per omnem vitam Marca Tarvisina ipsi concessa esset. Henricum V. sæpius Tarvisi commoratum esse, multisque amicorum tractus non- Pag. 110. nullos in feudum concessisse, Auctor observat. Circa hæc etiam tempora gravissimus terræ motus per omnem Marcam Tarvisinam exstitit, & theatrum illud nobilissimum Veronense, magna sui parte evertit. Fridericus I. Comitibus de 111. Manfredo & Schinella regalia per Tarvisinum tractum concessit, & erga ecclesias illorum locorum valde liberalem se præbuit. Supremum tamen sibi reservavit dominium Im- 117. perator, & Mediolano destructo, cum per Tarvisinum iter faceret, omni hominis genere a civibus exceptus est. Tempo- 119. re motuum Gibellinos inter & Guelphos, varias urbes dominatum Tarvisinum reculasse, & exinde gravissimas lites exstitisse, Cl. Auctor egregie ostendit. Cum autem plurimæ istarum urbium intelligerent, se Tarvisinorum copiis, quippe qui armata manu eorum conatus reprimere moliebantur, impares futuros, veniam actorum implorantes in gratiam recepti sunt, atque fidem, interposito iureiurando, promiserunt. Quædam tamen Friderici I. auctoritatem implorarunt. Hic patriarchæ Aquileiensi mandavit, uti discordias eas componeret. Is cum Tarvisinis non integræ fidei videretur, & multa illis perniciosæ decerneret, in armis tutius remedium quærebant, atque pugna feliciter pugnata, omnes sibi iterum feliciter subiecerunt. Mediolanenses interim, cum urbem suam reedificassent, insolentia legatorum Cæsaris in vicinia commorantium excitati, & dubio procul a Pontifice etiam sollicitati, in cuius quippe honorem oppidum aliquod recens exstructum Alexandriam dixerant, denuo arma contra Fridericum I. ceperunt. Tarvisinum Mediolanensibus se ea occasione sociasse, Cl. Auctor observat. Imperator ideo Romam obsidione cin- 121. xit, & pontifex Venetias, in fuga constitutus, petit, Cæsare necquicquam eius traditionem postulante. A Venetis potius summo honore affectus est Pontifex, pro quo, ut iis se gratum præberet, inter quamplurima privilegia, ius, connubi- um

- um cum mari Adriatico celebrandi, iis indulſit. Tarviſien-
 Pag. 127. ſes tamen poſtea, interſinis laborantes diſcordias, Caſari ſe ipe-
 130. rum permiferunt. Mox vero novam regiminis formam ibi
 exiſtiſſe, & decem magiſtratus creatos eſſe, qui diſcordias ad-
 136. huc ibi regnantes ſopirent, Cl. Auctor docet. In Conſtan-
 tienſibus tandem comitiis, a. 1183. habitis, Tarviſium cum
 quamplurimis aliis Italiae civitatibus, Friderico ſemet ſubiecit,
 & pacem cum eo iniit, cuius condiciones Cl. Auctor ſuſe enar-
 137. rat. Cenedenſem civitatem dominio Tarviſienſium tunc tempo-
 ris quoque ereptam eſſe, eam tamen ſua ſponte poſtea, iſti rei-
 publicae fidem & obſequium iterum ſpondiſſe, aſſeverat.
 Henricum VI. Friderici Imperatoris filium quoque ſupremum
 dominium in Tarviſium obtinuiſſe, & exeiſſe, exempla a
 Cl. Auctore adducta loquuntur; qui etiam pacem Conſtan-
 tienſem a patre cum Italis civitatibus initam, confirmavit,
 143. omneſque illas urbes in gratiam recepit. Lites etiam, quas
 cum vicinorum locorum incolis ſibi ſubiectis agitarunt Tarvi-
 ſienſes, Cl. Auctor exponit. Victoriā eorum ab episco-
 148. po Bellunenſi reportatam, deliaeat. Hanc ipſam vero ob
 cauſam Tarviſienſes a Pontifice excommunicatos eſſe, oſten-
 dit. Bellanenſes tamen poſtea obedientiam & fidelitatem
 152. Tarviſinis iure iurando promittere ſunt coacti; qua occasione
 Cl. Auctor, fortitudinem pariter ac magnitudinem animi Tar-
 viſienſium ſummis extollit laudibus, multasque alias urbes ſe
 153. in tutelam & praſidium eorum contuliſſe, obſervat. Cum
 patriarcha Aquileienſi, qui id ægerrime ferebat, bellam mox
 Tarviſinis interceſſit. Hoc vero patriarcha uti lucluofiffimum
 exiſtit, cum copia eius ad interaerionem uſque cederentur,
 vexillis ſimul amiſiſſis omnibus. Ea interim res male ha-
 buit Innocentium III. Pontificem, qui litteris admodum
 inclementer ſcriptis, excommunicationis fulmine Tarviſien-
 ſes percuiſit. Matthaſius quidam Cenedenſis Epico-
 pus, & Tarviſienſium ſocius, pacem cum patriarcha reſtituere la-
 boravit quidem, ea tamen res ad eo Tarviſienſibus diſplicuit,
 ut cum ſeditioſi inſtar haberent, cuiusque fundos depopula-
 158. rentur. Poſt maximas tandem turbas, hac occasione mo-

motas, quas Cl. Auctor eleganter edidit, pax eos inter & patriarcham facta est, atque ab excommunicatione Tarvisiensis absoluti sunt. Ottoni IV. in Italiam adveniendi, fidem & obsequium sub iurandi religione Tarvisiensis promississe, eique tributa & milites subministrasse, Cl. Auctor memorat. Ab hoc ipso etiam Imperatore, eorum privilegia egregie sunt stabilita. Quamvis enim nonnulli ex Imperatoris consiliariis iurisdictionem civitatis imminuendam suaderent; tantum tamen abfuit ut hoc consilium Imperatori placeret, ut potius litteris ad Tarvisinum magistratum datis, omnia in antiquo statu relinquenda esse constitueret non solum, verum etiam licentiam urbis munienda ipsi indulgeret. Historiam belli Patavinorum inter & Venetos seculo XIII enati Cl. Auctor exponit, & Tarvisinum primo Patavinorum, postea autem Venetorum partes secutum esse, ostendit. Pacem quoque cum Istria in-
 Pag. 167.
 colis factam esse, qui in fraudem Tarvisii patriarcha Aquileiensi adhererant, monet. Addit intestinos motus, circa 168. hæc tempora compositos. Cum episcopatus Tarvisiensis ære alieno laboraret, terras nonnullas ad episcopatum pertinentes vendere Antistiti permisit Pontifex. Discordias, quæ hanc inter civitatem, atque Episcopos Felitrensem & Bellunensem intercesserunt, fuse exponit Cl. Auctor. Cumque Tarvisini, nonnullos civium, ex partibus hostium stantes, tanquam rebelles gravissime punirent, a Patriarcha Gradeni omnibus sacerdotibus prohibitum est, sacra Tarvisii celebrare. Bellum inde cum illis Episcopis atrocissimum gestum 170. est. Cumque apud Imperatorem accusaretur Tarvisinorum respublica, ille, auditis illius rei publicæ legatis, inducias inire Tarvisinos iussit. Postea a Pontifice Romæ coronatus Cæsar, necquicquam pacem reducere laboravit. Pontifex tamen, missis Tarvisinum legatis, *interdictum*, (ita enim appellant canones excommunicationis sententiam contra integras civitates latam,) solenni absolutione iterum sustulit. Cum 173. deinceps frustra de pace ageretur, Pontifex, Tarvisinis per modum legis præscribere ausus est, quibus conditionibus pacem inirent. Male ea res habuit illam rempublicam, quæ cum

- cum se vehementer hoc pacto læsam sentiret, ad Imperatorem Fridericum II. quem inter atque Papam novæ iam existerant controversiæ, provocarunt, cui tamen auro sese acerrime opposuit Pontifex, sententiamque suam confirmavit, Tarvisinis licet neutiquam obedientibus. Gravissimæ postea lites Pontificem inter & Cæsarem agitatæ sunt. Gregorius X. in primis, qui circa hæc tempora pontificali throno potitus est, vehementer Fridericum II. exagitavit. Accessit variarum Italiæ urbium contra Imperatorem seditio, inter quas & Tarvisium fuit. Quas seditiones Imperator compescere, & poenas a seditiosis sumere studens, cum fortissima manu in Longobardiam advenit. Pontifex autem, qui hisce motibus vehementer delectabatur, Imperatorem ad expeditionem in Palestina suscipiendam, sub excommunicationis poena, sollicitavit. Iratus hac super re, uti par erat, Cæsar, in ipsius Pontificis territorium arma movit, unde excommunicationis fulmen expertus est. Civitates novarum rerum cupidæ, hac occasione utendum existimantes, societatem foederis Lombardici nomine insignitam contra Imperatorem inierunt. Is vero nonnullas earum vi cepit, Tarvisio frustra oppugnato, cuius tamen incolæ sua sponte Imperatoris dominio iterum se subiecerunt, multaque obedientiæ ediderunt
189. specimina. Verum non diu in fide manserunt. Vix paulo post a Papa excommunicato Cæsare, ab Alberico quodam incitati, iterum rebellarunt, neque ab Imperatore, veniam actorum illis pollicente, si quidem a coepto desisterent, ad meliorem frugem reduci potuerunt. Hac re valde exacerbatus Cæsar, Tarvisium, una cum vicinis civitatibus, Patavinis dono dedit, omnemque istius loci agrum igne & ferro devastavit. Et quamvis ea res Friderico neutiquam vitio verti posse videatur, finistre tamen de hoc Imperatore Cl. Auctor iudicat, & Tarvisensium facta omni modo excusare studet. Illi interim Pontificis Gregorii IX. auxilium implorarunt, qui, pro more Pontificum, Albericum a iureiurando fidelitatis Imperatori præstito absolvit, Patriarcham quoque Gradensem, atque Venetos, ad auxilium Tarvisinis ferendum sollicitavit, insuperque

que legatum ad res Italiae componendas ad Imperatorem misit. Is prius Tarvisium atque Patavium petiit, ibique discordias inter utramque civitatem ortas, feliciter sopivit. Cum Tarvisinis vero gravissimum bellum vario Marte gessit Imperator, usque dum a Pontifice Innocentio IV. in concilio Lugdunensi deponeretur, quam rem magnum, uti vocant, interregnum subsecutum est. Circa ea tempora Albericus atque Ezzelinus, qui iam antea summam per has terras sibi auctoritatem arrogare tentaverant, universam Longobardiam potestati suae subicere conabantur; quod tamen adeo infeliciter ipsis cessit, ut cum universa familia miserum in modum trucidarentur, uti Cl. Auctor fuisse edisserit. Motus dein, Guelphos inter & Gibellinos, & quid interregni tempore ab illis gestum sit, exponit, Tarvisiumque, a Guelphorum, adeoque Pontificis partibus stetit, observat. Dissidia quoque eorum cum vicinis gentibus depingit, & inter haec narrationem lectu dignissimam, de Episcopo Tarvisino, ob orationem sacram, qua Pontificis & Cardinalium luxuriam & superbiam reprehendit, Romae accusato, exhibet. Cum Conradus in Italiam venire tentaret, varias civitates, interque eas Tarvisium, societatem contra eum iniisse, eiusque coeptis pertinaciter resistisse, observat. Rudolphus I. tandem Imperator constitutus, in Italiam venire, & Romae coronari, vestigiis antecessorum territus, recusavit; unde cum res Italicas parum curare videretur, & tributorum solutione contentus esset, haud paucae civitates liberae manserunt, inter quas & Tarvisium fuisse Cl. Auctor contendit. Ut motus inter Guelphos & Gibellinos orti sopirentur, feverissime Tarvisenses civibus suis iniunxerunt, ut nullus eorum se aut Guelphum aut Gibellinum diceret. Marchionem Obizensem ab Imperatore praefectum & iudicem Marcae Tarvisinae esse praepositum ad quem provocari posset, Cl. Auctor observat. Alberti I. etiam tempore, cum neque is in Italiam venire, insigni libertate Tarvisium gaudebat. Henricus VII. tandem in Italiam venit, & Vicarios Imperiales in variis civitatibus constituit. Tarvisenses imperium Caesaris agnoscere ab initio recusarunt, quamvis postea aliarum civitatum seditiosorum

rum exemplo perterriti, oratores, veniam ante actorum imploratos, ad Caesarem mitterent, quo facto Legatum atque Vicarium eius admiserunt. Cum autem eorum Legatorum nonnulli tyrannos agerent, ad seditionem sollicitatus populus, libertatis amore, cincto Caesaris Legato, quatuor rectores constituit, aliquo tamen tempore interiecto, cum Caesare reconciliatus est. Postea iterum contra Imperatorem turbas haec urbs movit, sed mox, etsi difficulter, respuit. Cum vero nuntium de Henrici obitu acciperent, libertatem quovis modo conservandam statuerunt. Hinc & vicinis, quorum libertati insidiae struebantur, masculae succurrunt, cuius rei illustria documenta Cl. Auctor affert. Motu nete eudendae ius Tarvisium habuisse, ostendit, discordias inter Tarvisinos & Venetos exponit, & nova defensionis libertatis specimina affert. Cumque post quamplurimas strages fere in servitutem, a *Cane de Scala*, redacti essent, tandem Friderici Austriaci Imperatoris protectionem & implorarunt, & obtinuerunt, qui etiam Academiam Tarvisii erectam multis exornavit privilegiis, quae ipsa Academia postmodum Patavium translata est. Ex eo autem tempore non amplius praefectos constituere Tarvisinis licuit, verum Vicarios Imperiales admittere, & fidem Imperatori promittere coacti sunt. Postmodum Caesaris Vicarius, Comes de Gorizia dictus, Tarvisi federe coepit, quem incolae summo honore affecerunt. Hoc isti civitati admodum feliciter cessisse, eamque ab Imperatore ab insultibus hostium fortissime defensionem esse, Cl. Auctor observat. Vicarius hic Caesaris, nonnullos Tarvisii cives equites creavit. Insidiis, per latro- nem a Marchionibus Estensibus corruptum, parum aberat quin perierit Comes, nisi opportune comprehensus latro, debitas facinori poenas subiisset. Tarvisium ipsum per proditio- nem capere meditabatur *Comis de Scala*: quod tamen consilium feralem exitum habuit, ministro proditionis miserum in mo- dum Tarvisii trucidato. Post mortem Comitis de Gorizia, vidua eius, tanquam tutrix filii, qui Vicarius Imperatoris itidem dictus, rexit Tarvisium. Variis eo tempore insidiis ea ci-
vitas

vitas petebatur, cum supra memoratus *Canis*, nihil non ageret ut summæ rei potiretur, cuius tamen artes omnes feliciter detectæ sunt. Inducias & pacta dein cum eo sunt inita, Pag. 324. quibus tamen non stetit, sed Tarvisii occupandi spem constanter aluit. Cum Rex Bohemæ, qui, prout notum est, 326. atrocissimas contra Ludovicum Bavarum exercuit inimicitias, fratrem suum Vicarium generalem constitueret, cum agnoscere Tarvisium recusarunt, super qua re gravissimi motus excitati sunt, a Cl. Auctore succinctè expositi. Tandem vero *Canis* 330. de Scala dominatui subiecit se Tarvisium, cui adeo urbem ingredienti, eamque occupanti, summos exhibuerunt honores. Multa hac occasione de istius Principis virtutibus Cl. Auctor affert, eumque, parvo tempore post Tarvisii occupationem interiecto, extinctum esse commemorat. Post eius 343. mortem, *Maffinus*, defuncti patruelis, quantumvis natu minor, ipsi successit, maiore natu fratre *Alberto* in consortium imperii adoptato. Multa postea lites & bella ipsis cum *Io-* 347. *hanne Bohemæ Rege*, qui varias Italia occupaverat regiones, intrecerunt, in quibus Tarvisini insignem operam adflicti tulerunt. Cum autem *Scaligeri*, potestati suæ subiectas civitates, interque has Tarvisium, gravius premerent, de excutiendo eorum iugo cogitatum est. Veneti quoque feliciter contra eos bellarunt, & quamplurima loca eorum potestati eripuerunt, uti Cl. Auctor fuse edisserit; Tarvisium tamen frustra oppugnarunt. Post infinitas tandem strages, pax cum *Scaligeris* est inita, vi cuius Tarvisium Venetis concessum 378. est. Mutationes, quas nova hæc regiminis forma Tarvisii introduxit, Cl. Auctor fuse enarrat, atque dissidia cum patriarcha 381. sqq. *Aquilensi*, nec non bellum *Genueses* inter & Venetos gestum, exponit. *Ludovicus* etiam, *Hungariæ Rex*, Venetos 387. sq. bello petiit, varia loca cepit, Tarvisium etiam, quamvis frustra, oblidione cinxit. In hoc ipso bello cum *Hungaris* gesto, imprimisque in iis quæ cum Tarvisio acta sunt enarrandis, Cl. Auctor admodum diffusus est. Historiam quoque 394. belli inter *Leopoldum Archiducem Austria*, qui Tarvisium potestati suæ subicere meditabatur, atque Venetos, enarrat. In 409. bello

- bello deinceps cum Genuensibus gesto, graviter Veneti afflicti sunt, & fame profecto interissent, nisi maximam frumenti vim ipsis subministrasset Tarvisium. Immo cum Rex Hungariæ Genuensibus suppetias ferret, conclamatum videbatur cum Venetis, nisi Regis Hungariæ filius, qui exercitui præerat, pecunia a Venetis allectus, pacem illis procurasset. Ceterum, in illo bello pulveris pyrii usum primum in Italia esse
416. adhibitum, Cl. Auctor contendit. Tarvisium postea a Venetis Leopoldo Archiduci Austriæ donc datum est, cum id a Francisci de Carrara, domini Patavini, insultibus, vindicari & defendi ulterius posse desperarent. Mox tamen Carrara Tarvisium a Leopoldo obtinuit. Id quod inique ferentes Veneti, societatem cum Scaligeris inierunt, atque Carraræ bellum intulerunt. Victor tamen discessit Carrara, atque Scaligeros omni possessione exiit. Hac occasione data Cl. Auctor historiam istius familiæ cum lectoribus communicat.
437. Franciscum de Carrara, senio fractum, Tarvisii quietum sedisse, 439. observat. Cum postea Carraræ res in dies in peius ruerent, 442. a Venetis tandem recuperatum est Tarvisium. Leges civitati præscripsisse Venetos, easque auctoritate & iussu Senatus Veneti in unum volumen a præfeto Tarvisiensi Zenone collectas esse, Cl. Auctor observat. De advocatia Tarvisiensis ecclesiæ etiam disputat, atque ea occasione docet, advocatos a sede apostolica constitutos fuisse, ut bona episcopalia custodirent, & re ita ferente, armis defenderent, sede etiam episcopali vacante, eius commodis invigilarent. Familiis quibusdam nobilibus tale officium in feudum solebat concedi, illisque simul prædia quædam, ut eo commodius munere advocati perfungerentur, præmii loco tribui; id quod exemplo Alteniери Azzoni, eiusque posterorum, Cl. Auctor illustrat. In iis quæ sequuntur, non modo res Tarvisium, 448. verum & universam istius terræ tractum respicientes, A. edisserit. Ita de *Francisco Vistorino*, Felitris nato, & ob summam in elegantioribus litteris peritiam celeberrimo, disputat. Artem typographicam seculo decimo quinto in Italiam introductam, exponit. De libro quodam, *hipneromachia Poli-*

Polifli dicto, in quo per modum fabulæ antiquitates Tarvisii Pag. 474.
 enarrantur, circa hæc tempora typis excuso, nonnulla me-
 moratu digna affert. Belli Venetorum cum Turcis gesti, in 476.
 quo Negropontus capta est, historiam narrat, & Tarvisien-
 sium fidelitatem mirifice extollit. Rovigenfis tractus quo-
 modo in Venetorum potestatem pervenerit, ostendit. Maxi- 477.
 miliari I. Imperatoris bella cum Venetis edisserit. Cyprium 483.
 quomodo acquisiverint Veneti, docet. Circa finem istius se-
 culi Turcorum invasionem sensitse Tarvisium, obser-
 vat, & quæ damna dederint isti barbari, recenset. Tar- 487.
 visium a Cæsare vehementer in angustias esse redactum, &
 eius incolas ad fidelitatem ei iure iurando promittendam addu-
 ctos esse, tradit. Cum vero circa idem fere tempus Regis 498.
 Hungariæ legatus, Venetias petens, per Tarvisium proficere-
 tur, oratione ad populum habita is effecit, ut spretis Germa-
 norum minis, fidem reipublicæ Venetæ constanter serva-
 rent. Fidelitas hæc Tarvisientium usque adeo placuit Vene- 499.
 tis, ut eos per quindecim annos ab omni tributo & onere
 immunes declararent. Gesta inter Imperatorem & Vene- 500.
 tos per hunc temporis tractum, Cl. Auctor fuse edisserit, &
 Tarvisinorum fidelitatem, quam, quavis data occasione, erga
 rem publicam illam testati sunt, mire extollit. Frustra ea
 urbs a Cæsare oppugnata est, fortissimeque hostium insultibus
 sese opposuerunt istius loci cives. Immo, cum aliquando
 pecuniæ inopia Veneti premerentur, atque militibus Tarvisii
 prædianis stipendium desisset, erant nonnulli, qui de suo il-
 lis mercedem exsolvere, & hoc pacto eos in fide retinere,
 æquum putarunt. Pace postmodum subsequuta, Tarvisium, in
 præmium tantæ fidelitatis, egregie a republica Veneta est mu-
 nitum: quæ noviter exstructa munimenta, nec non omnem
 istius tractus situm, Cl. Auctor operose & fuse delineat. Bel- 522
 lum inde cum Turcis gestum describitur: adventus item Regis 534
 Galliæ Henrici III. in ea loca. Originem Academiæ *follici-*
torum, uti dicuntur, Tarvisii erectam A. expromit. Controver- 538.
 sias, inter Paulum V. Pontificem & rem publicam Venetorum
 motas, deinde commemorat. Pontifex nimirum, leges quas-
 dam

dam Venetas, ut iuribus curiæ Romanæ adversas, damnaverat, &, ut quantocyus abrogarentur, sub excommunicationis poena, iusserat. Respublica tamen Veneta, causam suam adeo feliciter Romæ peroravit, ut omnes mox sopirentur controversiæ. Academiam *perseverantium* eo tempore etiam esse erectam, Cl. Auctor ostendit. De Bartholomæi Burchielati, Physici Tarvisini, opere, cui titulus est: *Commentariorum memorabilium multiplicis historiæ Tarvisinæ locuples promtuarium*, in libros quatuor distributum, a. 1616. typis impresso, disserit, illiusque operis auctorem, summa diligentia reconditas Tarvisii antiquitates illustrasse, testatur. Habes hic, Lector, aliquem historiæ huius Tarvisiensis conspectum. Negari quidem nequit, varia Cl. Auctorem attulisse, quæ in huiusmodi libro non quæsieris, & quæ ad institutum utique parum pertinent; omnino etiam verum est, eum in miraculis, & eiusmodi rebus, quæ vix fidem merentur, fuscè recensendis, vehementer delectari; optandum etiam esset, ut maior typographi diligentia in opere excudendo fuisset adhibita: nihil tamen fecius quamplurima etiam egregia, & bonæ frugis plenissima, hoc in libro occurrere, eumque non sine utilitate a curiosis rerum Italicarum scrutatoribus perlectum iri, ex vero iudicamus.

LEXICON CHALDAICO RABBINICUM, CUM Rabbiorum abbreviaturis, in duas partes distributum, ab ANTONIO ZANOLINI, I. V. D. in Seminario Patavino linguarum orientalium Professore, collectum: in quo, pro vocabulorum opportunitate, res ad Sacram scripturam, rem publicam, & religionem Hebraicam pertinentes, aliæque multæ, exponuntur. A cedit disputatio de Targumim, sive paraphrasibus Chaldaicis, T. Amule, Cabbala, commentariis Rabbiorum, & lingua Chaldaica. Ad exercendos tyrones. Lexici sui annexa est hystoria quaedam factis festiva, a Rabino Abrahamo Matemonide ex lingua Arabica in Hebraicam Rabbicam translata, qua admonentur homines, iustitiam religiose servandam esse.
Singula

Singula autem. quæ in lexico passim occurrunt, exoticis linguis exarata, lingua Latina statim explicantur, ut a quolibet intelligi possint. Ad usum eiusdem Seminarii.

Patavii, 1747. typis Seminarii, Superiorum permisso. 4.
Alphab. 5. plag. 5½.

Ex titulo quidem operis huius, & illo certe prolixo satis, unusquisque per se intelligere potest, quid illud contineat, & quid quærere debeat: instituti tamen nostri memores, ex disputatione præliminari quædam in medium adducemus. Erudit. Auctor, qui lexicon hoc eminentissimo *Carolo* Cardinali *Rezzonico*, supremo sacrorum apud Patavinos Antistiti, inscripsit, ultra 40. annos in Seminario Patavino litteras humaniores primum, inde linguas orientales, docuit. Quo igitur iuventutis studiose commodis invigilaret, editis ante aliquot annos lexico tum Ebraico, tum Syriaco, præfens cum orbe erudito communicat, quo sic via ad dialectos, chaldaicam & rabbinicam, penitus pernoscendas sternetur. Chaldaica lingua ab antiquitate se commendat, ut cum ebraica de palma certare possit. Permultæ partes codicis veteris foederis hoc ipso idiomate sunt consignatæ. Rabbinorum scripta, quæ ad *ἑσθὴν* N. T. intelligendam, ad ritus atque instituta prisca pernoscenda, faciunt plurimum, absque notitia linguæ chaldææ legi ac intelligi nequeunt. Et quoniam magistri crebris utuntur scribendi compendiis, ne lectori horum ignorantia mora quædam iniiceretur, huic etiam incommodo medelam adferre constituit, explicationem illorum suppeditando. Occasione vocabulorum, multa ad sacras litteras, Iudæorum rempublicam, regionem, & alias res pertinentia, passim attulit. Dissertatione præmissa agit de *Targumin*, sive *paraphrasibus Chaldaicis, talmudæ, cabbala, commentariis rabbinorum, & lingua Chaldaica*, & quidem, quo firmitus ea iuvenum animis infingerentur, per quæstiones & responsiones proponit. Initium facit a Targumin. *תרגום* generatim interpretationem denotat qualemcumque, speciatim chaldaicam, quæ

quæ talis $\alpha\alpha\tau'$ $\dot{\iota}\xi\alpha\chi\alpha\gamma\eta$ est dicta, fuit quippe versionum omnium prima. Illius necessitatem inducit ignorantia linguæ ebræe post captivitatem Babylonicam, eius notitia apud doctiores tantum superstita. Primæ paraphrasæ non scripto consignatæ, sed ore in Synagogis inter legendum prolata. Harum indicium sibi deprehendisse vixit Luc. IV. 18. 19. quæ enim Christus ex Ies. LXI adduxit, (quod ad postrema v. 18.) neque cum textu Ebræo, nec versione LXX. senum consentiunt. Quidni vero interpretationis ergo addi potuerunt? Paraphrasæ confecerunt *Onkelosus*, *Jonathan Uzzielides*, *R. Iosephus*, cæcus dictus: quorum ille legem, iste prophetas, hic hagiographa in idioma chaldaicum transtulit, exceptis chronico:um libris, Danielis & Esthæ, de quorum stilo, eiusdem diversitate & modo interpretandi, quædam mo:et. Præter has existit paraphrasæ Ionathanis, falso ita dicti, in legem, & Hierosolymitana, quæ tamen tantum fragmenta integræ alicuius versionis referre videtur, vel alio itemque alio tempore, a diversis paraphrastis composita, in unum tandem collecta fuisse.

Fag. 1-4. Hinc ad Talmudem progreditur, de cuius adpellatione, distinctione in Hierosolymitanum & Babylonicum, utriusque pretio, partitione in *mischiam* & *gemaram*, sex ordinibus ספרי , eorundemque diversis codicibus, תוספתא , differit. Hunc Iudei maximi faciunt, ut vel ipsi sacro codici anteponant. In illo quidem multa sunt, quæ ad legis ritualis intelligentiam faciunt, multis tamen ineptis scatet fabulis, v. c. de Leviathane, ac tauro mactando, aë ingentis magnitudinis, & huius generis aliis, in vulgus notis. Diversitatem stili repetit a perpetuis ipsorum exiliis, & quod inter gentes barbaras fuerint proiecti: quæ allegorice dicta erant, proprie acceperunt, ac inde ineptas fabulas commenti sunt. Ubi queritur, quid utilitatis Talmud adferat, & num abolendus? historiam litis inter *Reuch'num* olim & *Pfiffikornium* agitatæ breviter tangit. Utilem Talmudis lectionem esse arbitratur, quod ex illo arma ad Iudeorum perveraciam expugnandam depromantur, atque ritus iudaici propius cognoscantur.

tur, & rationem sili scriptorum N. T. intelligamus. Di- Pag. 4-10.
 versas Talmudis editiones, sed non plene enarrat, de diversis
 legem interpretandi modis commentatur, indeque ad Cabbala-
 lam delabitur. Huius explicat appellaciones, indolem declara-
 rat, diversas eiusdem species recenset, addens quædam de de-
 cem Sephirot, lectorem ablegans ad *Reuchlinum*, & librum
 italico idiomate consignatum, editum Venetiis a. 1741. a
Francisco Maria Ferretti ab Ancona, Ex-Iudeo. Inde 10-15.
 vertit se ad commentarios rabbinicos in scripturam V. T.
 quorum alii sunt prolixiores, ut occasione unius versus inte-
 gra efficiant volumina, alii breviores, unice textui, in-
 terpretationibus ore tenus propagatis reiectis, inherentes;
 alii allegorias, sensu litterali prætermisso, consecantur, alii
 cabbate mysteria crepant, sensus ridiculos, quorum exempla
 producit, extundentes, alii sensum grammaticum vestigant,
 ex quibus præstant *Aben-Esra*, *Kimchius*, *Salomo Iarchi*. De
 commentariis Iudeorum alii nimis tenuiter & abiecte iudi-
 cant, quales ex pontificiis nominant *Kiberam*, *Dominicum Gar-
 siam*, ex protestantibus *Io. Forsterum*, cui addere possumus *Cassé-
 tium*, omninoque illos, qui hodierna luce defectibus linguæ
 ebraicæ ex arabismo mederi contendunt; alii contra sunt, qui
 insignem ipsis utilitatem adscribunt, quod ex antiquis fecit
Hieronymus, ex recentioribus *Minsterus*, *Fugius*, alii, qui-
 bus etiam ipse cel. Auctor accedit, quia utiles iudicat ad ge-
 nuinum vocum ebraearum sensum determinandum, ad dicen-
 di modos, in V. & N. T. obvios, explanandos, ad ritus
 plenius cognoscendos, ad Iudeos ex propria magistrorum
 suorum confessione refutandos, & que id generis sunt alia. 15-18.
 Omnino in constituendo vero Rabbinorum pretio medium
 esse tenendum, nos quoque existimamus. Laudaverat
 in Supp. *Aben-Esram*, *Kimchium*, *Iarchium*: horum
 igitur notitiam aliquam suppeditat, & quid de illorum
 commentandi ratione iudicandum sit, subiungit. Adhuc 18-20.
 quedam de *Onkeloso*, *Ionathane*, & *Iosepho caeco* in medium
 adfert: porro de *Targum Hierosolymitano*, cuius Auctor in-
 certus; ostendit præterea, quantum alius alio præstet, &
 quem usum adferant, edisserit: denique indolem *Masore*, &
 quem in finem constituta sit, diversas editiones paraphrasium
 chal-

chaldaicarum nominat, interque illas etiam utriusque libri chronicorum, quam cl. *Beckius* describendam curavit. Postremo de linguae chaldaicae antiquitate, praestantia, utilitate, verba facit, & num illa linguae Hebraeae dialectus, an lingua ab Hebraea distincta, haberi debeat? disquirat: quod posterius ob sequentes rationes, (nobis illae infirmae videntur,) adfirmat: (1) quoniam Hieronymus de se testatur, licet idiomatis ebraici peritus existeret, nihilo tamen minus multa caecidia, ut chaldaicam addisceret, se devorasse: (2) varia verborum & nominum sit flexio: (3) voces sibi habeat privas & peculiare: (4) Ieremias nomine Dei c. V. 15. munitur, se adducturum gentem, (Chaldaeam,) cuius linguam non intelligant: (5) Daniel cum sociis suis iussu regis Nebucadnezaris illam multo studio addiscere debuerit. Tandem quaestionem movet, num, qui linguis his operam navant, aliquid periculi ab heterodoxis metuere debeant, qui omnes artes & technas adhibent, *omnes dolos nectunt, quo Christi fideles* (ecclesiae romanae socios) *decipiant, seducant?* Quam ut solvat, de victoria, ab his reportanda, gloriose ampullatur, cum doctrina ipsorum, industria, & eruditione virorum eximiorum ita sit confirmata, ut nil extimendum sit. Interim ingenue fatetur: *ipsi* (heterodoxi, quos adpellat) *in caussa fuerunt, ut ad tantam magnitudinem* (ecclesia Romana) *evehetur; ipsi effecerunt, ut desideris identidem mores, labensque subinde disciplina, excitaretur; ipsi quodammodo coggerunt, ut ingruentibus vitis statim opportuna ac praesentissima remedia adhiberentur.* Protestantium doctorum eruditio ipsis calcare addidit, ut ad doctrinae studia acrius colenda animam adiunxerint: sed vitia doctrinae & disciplinae, horum emulatione emendata esse, non omnino liquet. Id verum est, ab emendationis sacrorum tempore, cautiore fuisse factos, & doctrinis suis fucum aliquem atque colorem induxisse. Quod ad lexicon attinet, sub radicibus suis derivata ponit, & passim quaedam addit, quae ad illustrationem institutorum tum civilium, tum religiosorum, facere possunt. Atque fatemur omnino, illud usibus iuventutis esse accommodatum: sed ipsius fuerat, vel verbulo indicare, per quos profe-

profecisset, quod tamen prorsus facere neglexit. In lexico passim *Buxtorfi* lexicon chaldaicum, talmudicum, & rabbinicum describit, quæ is habet vel totidem verbis repetitis; vel ordine aliquantulum mutato, vel una atque altera voce conversa: certe exempla omnia, quæ subiicit, Buxtorfius subministrat. Conferantur modo, quæ p. 4. habet ad אַנְגְּרִית בְּקִדָּה, ubi præterea minus recte legit לְיִמְכֹר, cum debeat esse לְיִמְכֹר; porro ad אַרְיָא, tota quippe explicatio de quatuor angelis, maxima parte etiam quod ad verba, mutuata est a Buxtorfio. Idem dicendum de iis, quæ notat ad voces אַחְרַיִת & אַחְרַיִת p. 8. אֶמֶן p. 15. 16. אֶרֶק p. 26. סִרְיָא, סִרְיָה, סִרְיָא p. 321. quæ p. 717-719. de Ianne & Iambre in medium profert, e Buxtorfio col. 2515. ad vocem אֶרֶק & col. 945 - 948. ad voces יוֹחֲבָא יוֹחֲבָא sunt contracta. Hæc speciminis loco sufficiant, plura utriusque laborem conferenti occurrent. Scribendi compendia rabbinis usitata, quæ abbreviaturas adpellare solent, non separatim a lexico, ita ut secundum litterarum seriem se excipiant, exhibet, sed lexico ipsi immiscet. Sed vero & in his Buxtorfio fidem comitem se adiungit, cuius abbreviaturas ita sequitur, ut, si paucula quedam excipias, ipsas compendiorum notas, illarum explicationes, & exempla exhibeat, ipsa haut raro verba paullulum immutata. Quæ de abbreviaturis generatim differit p. 29. seqq. omnino debet Buxtorfio, quæ p. 340. s. ad אֶרֶק profert, partim ex illius abbreviaturis p. 157. edit. Herborn. 1708. partim ex eiusdem bibliotheca rabbinica p. 69-72. ubi notitia libri Sohar datur, sunt desumpta. Quem subiicit apologum, ab *Abrahamo Maimonide* in idioma ebraicum conversum, ut tirones haberent in quo indultriam suam exercerent, seque rabbinorum lectioni adfuerent, est ille quidem stilo facili, plano, & satis puro consignatus, argumentum etiam, iusiurandum sancte servandum esse, & Deum homines periuros variis iudiciis, in hac etiam vita, persequi, satis est grave: multa tamen eidem insunt, ne quid de continuis prodigiis dicamus, de dæmonum societate, & dominio monarchico in homines, horum notitia legis

mosaica, & δευτερονόμιον, illorum studio homines secundum legem iudicandi, consuetudine cum feminis & liberorum procreatione, quæ teneriores animos facile offendere possunt. Duplex index rerum, & quæ in dissertatione præliminari, & quæ in lexico continentur, magna ille quidem copia, sistit. Chartæ & typorum nitore lectori se facile commendabunt; mendæ operarum a prudenti lectore nullo negotio animadverti & emendari poterunt.

Bibliſch-Exegetiſche Unterſuchungen, 2c.

i. c.

10. DIETERICI WINCKLERI, S. S. THEOL. Doct. Hildesienſium Eccleſiarum Superint. Conſiſtorii Aſſeſſeris primarij, & Gymnaſij Epheſi, Biblio-exegeticae Diſquiſitiones.

Pars II. Lemgovia, typis Io. Henr. Meieri, 1748. 8.

Plag. 18.

Pars III. una cum appendice & indicibus, ibid. 1749. 8.

Alph. I. plagg. 4.

Prima operis huius exegetico-sacri pars indicata fuit in his Actis nostris A. 1747. pag. 561. seqq. cui similes profusus esse iussit S.R. Auctor duas has posteriores partes; nisi quod & grandiores paulo easdem prodire voluerit, & subsidiorum philologico-criticorum plus, quam in prima parte, intersperlerit. Quindecim huius generis observationes pars secunda continet, in enucleandis variis utriusque foederis sacri eloquiis divinis occupata, quarum nonnullas attingere iuvabit. **Pag. 1.** Prima, oraculo gravissimo Mosæico Genes. XLIX. n. lucem adfundit. Postquam Iudeorum depravationes, aliasque interpretum explicationes, accuratius pro more Auctoris commemoravit atque refutavit, hoc loco de passione & morte Messie raticinium luculentum contineri probat, ita ut indumentum & velamen ipsius humanam naturam, inprimis vero illud animam, hoc corpus Christi denotet, per lavare autem in vino

Et uvarum sanguine passio cruenta eiusdem designetur; cuius quidem interpretationis larga adiecta est confirmatio. Secunda observatio estatum divinum Iesu. XLV. 19. pulchre enunciat, docetque, non de liberando a Babyloniorum iugo populo Iudaico, cum Iudaeorum doctore Aben Esra, itemque Campesio Vitringa, & Io. Jac. Rambachio, accipiendam esse praedictionem eam; sed spiritualement hic loci, per Messiam praestandam humani generis redemptionem, promitti. Sensum vero oraculi genuinum ita Auctor determinat: Non dixi, frustra quaerite me: quod quidem ex mente supremi Numinis sequentem in modum explicandum: Quaerite me ita, ut videatis, non frustraneum esse. Quae quarto loco est, de Magis 66. agit, ad cunas Servatoris nati Bethlehemum adventantibus, Math. II. 1. 2. commemoratis, Hermanno von der Hardt & Venerab. Io. Chr. Harenbergio opposita, qui pro Iudaeis Magos istos habuerunt. Persas fuisse, Auctor docet, qui sacrorum veteris testamenti voluminum haud ignari, tempore nati Christi, ex immediata divina revelatione rem eam hauserint, ex Zoroastris vaticiniis id profecto nunquam edocti. De 84. stella magorum istorum enarrantur variae recentiorum aequae ac veterum interpretum sententiae: eandem vero pro vera, quamvis praeternaturali & extraordinaria stella, Auctor 90. habendam esse censet, cuius quippe apparitio, cum singulari divina instructione fuerit coniuncta. Disquisitio septima in exponendo loco Apocal. II. 1-4. occupatur. Quae hic primo loco: num septem illae epistolae Apocalypticae, sensu literali & historico, an vero mystico & prophetico gaudeant? Prior ab A. sententia posteriori praefertur. Sequitur ipsius ad episcopum Ephesinum datae epistolae Ioannez enodatio. 146. Octava animadversio ad locum Iesu. LXXI. 23. illustrandum spectat, quem inepte quosdam interpretes de ecclesiae feliciore statu expectando explicasse, Auctor probat, & de triumphante ecclesia ipse intelligit. Ordine nona verba Apocal. V. 9. 10. dilucide exponit, in quibus laudem Servatori a quatuor animalibus & XXIV. senioribus tributam, factus Dei vis descripsit perquam emphatice. Accipere librum

- Es aperire eius sigilla idem Auctori est, ac futura ecclesiae facta revelare.* Ex decima patet, *Astor. XIV. 16.* non *vitas* sed *religionis vias* indigitari, quas ad summi Numinis fructum consequendam homines sibi elegerint sequendas. *Duodecima* docet *Cant. I. 3.* per nomen Christi doctrinam de ipso indicari, quæ per universam ecclesiam dissipata, amoenissimi odoris fuit. Locum *decimum tertium* tenet *Psal. CXI. 2.* illustratio, quem de operibus regni gratiæ, non naturæ agere, contra *Io. Thomam Haupt.*, ecclesiarum inspectorem Templinensem, confirmat Auctor.
- Pars tertia* quindecim pariter disquisitiones biblicas Lectori exhibet, quarum nos æque aliquas, sed paucas, recensitas dabimus. Prima in *Psal. L. 16-20.* conscripta, de argumento huius Psalmi sub initium agens, contra *Bernh. Walth. Marpergerum.*, & cl. *Geo. Lud. Oederum.* cum non de peccato filiorum Eli, nec de Davidis cum Bathseba commisso adulterio, sed cum *b. Sebft. Schmido* de statu ecclesiæ Iudaicæ tempore Christi & Apostolorum, accipiendum esse probat. Huic scopo Psalmi generali accommodantur ab Auctore *coronata 16-20.* quibus, ex ipsius mente, altera causa, cur non possint non populo Iudæorum divina iudicia imminere, indicatur, hypocritica nimirum populi vita, & fucata pietas. *Secunda*, in *Ioann. II. 4.* servata ista verba increpationem Mariæ seriã continere demonstrat, contra *Rev. Io. Henr. Pratje.* aliosque, mitiorem illis sensum tribuentes. Refutatur & cl. *Geo. Ludov. Oederus.* cui iam beatus *Chr. Lud. Hoheislius.* Gedanensium philologus, contradixerat, singulari dissertatione anno 1732. habita. *Tertia* quæ ordine sequitur, evictum dat, *Rom. I. 17.* non *iustitiam Dei* essentialem immui, sed *iustitiam fidei*, Christi merito debitam. Verba autem *ex fide in fidem* perfectionem huius fidei declarant, modo Hebræis familiari, ex *Psal. LXXXIV. 8. CXLIV. 13.* cognoscendo. *Quarta* observatio in explicandis Pauli verbis *1. Corinth. IX. 26.* versatur, beato *Io. Laurentio Mosheimio* imprimis opposita, contra quem divi *Lutheri.* verbum *INCERTUM* incerta eventus interpretantis, versio vindicatur. *Sexta*

in pericopo sancti *Lucæ* evangelicæ, *cap. XIII. 1-5.* comprehenſe, inſervit illuſtrandæ, quam Auctore de Galilæis intelligit a Pilato inter ſacrificandum crudeliſſime oppreſſis. Simul quaeritio ventilatur, num pro iudicii divini punitivi exemplo habenda ſit hiſtoria iſta. Immediate ſequens hiſtoricæ narrationis pars *cap. XIII. 6-9.* obſervatione ſeptima explicatur, ſingulis ſermonis Servatoris circumſtantis ita enucleatis, ut, quanta uſus erga Iudeos peccatores Deus fuerit patientia & longanimitate, doceatur. *Octava* diſquiſitio arduo loco *Zach. VI. 1-8.* cum cura enucleando dicata ab Auctore eſt. Poſt enarratas ac reſutatas varias aliorum interpretum ſententias, de miniſterio eccléſiatico in eodem agi probatur, ad quod & ſingulæ viſionis propheticæ partes applicantur. *Decima* lucem loco propheticæ *Ieſa. XL. 10.* accendit, eumque de everſione regni diaboli, per Meſſiam præſtanda, vaticinium continere demonſtrat. *Undecima* itidem *Ieſaianum* *cap. LVI. 6. 7.* illuſtrat, oſtenditque, de divino cultu a converſis gentilibus, tempore novi foederis die dominica præſtando, agere divinum vatem. Verba *Pſalm. CX. 3.* ſequenti *duodecima* obſervatione uberius declarantur, & in illis multiplicationem eccléſiæ, eiusque membrorum, nuntiari probatur, ita, ut quid ſingulæ ſibi velint locutiones propheticæ, dilucide monſtrentur. Nec diſſimili ratione in reliquis diſquiſitionibus illuſtrata deprehenduntur oracula divina, quæ nova luce donare in animum induxit Auctor. Pag. 217.

Quintuplex *Mantiſſa*, ad calcem tertiæ huius Partis, adiecta 315. ab Auctore eſt, quorundam locorum biblicorum explicationibus, beati *Hermannii von der Hardt*, Helmſtadienſis quondam percelebris, at heterodoxis variis opinionibus indulgentis philologi, oppoſita. Depromit eas *Wincklerus* ex opere quodam viri iſtius, quod ipſe poſſidet, anecdoto, *explicatione difficiliorum quatuor evangelistarum locorum*, totasque Lectori exhibuit excerptas, ac ſimul reſutatas. *Mantiſſa prima* ad locum *Ieſa. XL. 1-11.* ſpectat, quem pro ſermone vatis conſolatorio ad Hiſkiam regem, & populum Iudaicum, ob Hieroſolymam a Syriæ rege Sennacheribo obſeſſam valde afflictoſ, venditare *Hardtius* non dubitavit, ab Auctore

- Pag. 334. re reprehensus. *Secunda* in *Iesa. LXVI. 22-24* coll. *Marc. IX. 49. 50.* commentatur, quorum locorum priorem *Hardius* de eadem obfitione urbis Hierosolymitanæ, & imprimis de Assyriorum eade, interpretatus est, ita ut commemoratum novum coelum & nova terra, ex ipsius mente, feliciora instantia Iudaice gentis fata indicent. Auctori nostro aliter videtur.
342. *Tertia* appendix de loco *Matth. III. 2.* agit, in quo quidem per *coelorum regnum* concedit *Hardius* spirituale Dei regnum intelligi, at Ioannem Baptistam censet, æque ac Iudæos, de
356. mandano Messie regno futuro cogitasse. *Quarta* ad *Luc. XVII. 20. 21.* vindicandum genuinum sensum pertinet, contra *Hardium* directa, qui una cum *Vulgato* interprete, & *Elsnero* in verbis *περὶ παρρησιῶν*, Servatorem perstringere Iudæis putavit Iudæorum negligentiam, tempore adventus sui testatam. *Quinta* deinceps in *Matth. XVIII. 6.* docet, male *Hardium* per *parvulos* intelligere *Christi discipulos*, per scandalum autem afflictionem, ita ut sensus sit: *Qui profecerit, torserit, afflixerit discipulos, poenam læt gravissimam.* Singulis his expositionibus paradoxis opponens se *Wincklerus*, veram genuinamque interpretationem rite confirmare non neglexit. In *præfatione* parti huic tertiæ, ad cuius finem indices necessarij in omnes tres partes adiecti sunt, phrasin aliquam, in *prima* disquisitionum parte pag. 22. obviam, & in *Actis* nostris *A. 1747. pag. 562.* tanquam luce egentem notatam, cum cura sub examen vocavit, atque defendit. Quod quidem ita præstitit, ut sanus iam eiusdem sensus luculenter pateat; amica nostra monita amice excipiens, & ad illa humaniter respondens. Huius generis bella critica emolumento esse eruditæ reipublicæ, quis non videt? Promittit tandem in fine præfationis triplex a se edendum opus: 1) *Animadversiones philologicas & criticas ad varia sacri Codicis sacri loca*: 2) *Disquisitiones biblico-pastorales*: & 3) *Biblicas Decimas Deo dicatorem negotiorum sacrorum.* Prius horum operum, *Animadversiones* scilicet, constat iam iam produsse, & in *Actis* nostris *A. 1752. pag. 689. seqq.* & *A. 1753. pag. 39. seqq.* & *133. seqq.* enarratum esse. Reliqua duo, ut sauto pariter sidere luci publicæ exponantur, optamus.

i. e.

**DISSERTATIONES CHIRURGICAE ANGELI
Hannoni. I. De Fistula lachrymali. II. de Cataracta.
III. de Medicamentis exsiccatibus, de medica-
mentis causticis.**

Parisii, 1748. pag. 21. octonis.

Prima Dissertatione de fistula lachrymali agitur, latius ac-
cepto termino, veluti illa vox omne lachrymarum, quo
minus ad canalem nasalem ipsamque narium cameram
descendere possint, impedimentum continet. Impediuntur
lachrymæ, vel cum in ipsis tubulis lachrymalibus, quorum duo
ex utroque palpebrarum limbo cartilagineo descendunt, adest
aliqua res, quæ sorberi lachrymas haud sinit. Aliquando mu-
cus est, quem lemas dicunt, qui tenues istos tubos explet, ali-
quando tuberculum ante puncta lachrymalia, vel in ipsis ca-
nalibus lachrymiferis nascitur; coalescunt etiam, cum illos
eruentos effecit nimia explorantium & specillis subinde uten-
tium nimia industria. Ex inflammatione similiter concre-
scunt, & potest ulcusculum, relicta cicatrice, istas vias non mi-
nus implere. Specillis utendum omnino est, quo confitet,
an prope a punctis lachrymalibus absit, utrum in sacco la-
chrymali, an vero in ipso canali nasali sedeat, quæ fluere la-
chrymas haud sinit resistens. Deinde intra saccum lachry-
malem est, quod lachrymarum viam ad nasum cohibet. Ille
enim, quem oportet intra ossis unguium atque apophysis ma-
xillaris limites continere, eminent quandoque, & integumenta
communia distendit similiter, cum volumen illius vario modo
auctum est. Atque ille tumor, quamdiu nec doloris, nec in-
flammationis, nec puris particeps est, Hernia lachrymalis di-
citur. Sed sola doloris aut inflammationis absentia, securum
sinit esse neminem, ut sibi propterea persuadeat, præter laxi-
tatem sacci lachrymalis, nihil mali subesse. Potest enim caru-

Rr 3

indo-

indolens & fungosa tumescisse conceptaculum: igitur tunc demum a sola laxitate sacculus lachrymalis intumuit, cum sibi lachrymas exprimi, admoto digito finit, ipso tumore tunc exinanito, nec quacunvis alia materie punctis lachrymalibus expressa, præter sinceras lachrymas. Tunc comprimi tumorem iuvat prælis ad frontem ligatis, sub quibus tumor diu contineri possit, donec elaterem suum sacculus indipiscatur. Quodli autem materies, punctis lachrymalibus expressa, spissa est, tenax, alba, olida, etiamsi sacculus premendo exinaniri potest, ex sola laxitate tumor haud est, sed subest mala res, quæ de ulcere tenet, maxime si vetustus iam morbus est. Male consulunt, qui tunc comprimi tumorem volunt. Præter enim, quam quod haud proficiant, irritant latens ulcus, & ophthalmiam inducunt. Igitur videndum quid causæ subbit, qua pus gignitur. Lachrymæ certe solæ non rodunt sacculum, nec suppurantur, condensabuntur forte in lemas aut lentam mucaginem; putrescere nequeunt. Igitur tunc superficiem sacculi lachrymalis internam, tuberculis ac carne aliqua fungosa exasperatam esse liquet. Hanc multi iniectionibus, per puncta lachrymalia demissis, absumere tentant, inani omnino labore, cum, quæ rodere solent, pharmaca, istis viis iniici neutiquam possint. Etiamsi etiam, quod Chirurghi Parisienses nunc agere suscipiunt, cannula argentea sub osse spongioso inferiore demersa, posset aliquem in aperiendis lachrymarum viis effectum edere, videaturque hac chirurgia omnino ingeniosa, impedimentum illud auferri posse, quod in carne fungosa canalem nasalem adimplente consistit: neutiquam tamen, quod experientia docuit, ista cannula vel ducendis lachrymis fuit sufficiens, vel causæ huius obstructionis par est, utpote quæ in carne fungosa consistit, quam absumere hoc instrumentum nequit. Igitur, cum lachrymosus oculus, atque ille subinde inflammatus, & materies suspecta ex punctis lachrymalibus expressa, absconditum in sacculo lachrymali ulcus produunt, aperienda via est, qua medicamenta caustica induci, & caro fungosa vel callus, quem tamen veluti coriaceam materiem ulceribus nullis inesse Clarissimus Auctor putat, absumi possit. Sponte haud

haud raro abscessus iuxta canthum oculi internum nascitur, quem Anchiopem graeci vocant, atque ille cum ruptus est, quid porro perficiendum sit, ostendit, vianam monstrans, qua inducendum causticum, atque absumenda caro sit luxurians, dummodo sacco lachrymali abscessus ille respondeat. Solent enim quandoque intra cellulosum sub cute contextum abscessus nasci, qui viis lachrymalibus non respondent, quod intelligimus, cum iniecta per osium externum materies, punctis lachrymalibus haud effluit, neque vice versa, si quid punctis lachrymalibus iniectum fuit, externo ulcere effluit. Quod si autem abscessus perripit saccum lachrymalem, sinus vero angustus est, oportet omnino a commissura palpebrarum ad usque marginem orbitae vulnus fieri, per quod demitti excedentia remedia possint. At ubi purulentus oculus est, nec tumor ad angulum oculi internum eminet, si praeterea vetustum malum est, vana sunt iniectionum tentamina, & oportet locum externum incidi, qui sacco lachrymali respondet, cuius inveniendi causa, specillum per punctum lachrymale alterutrum demittitur, quo locus indicatur, quem scalper dissecturus est. Tunc sese manifestat morbi ambitus, & utrum falsa ossa sint, an illa cariem habeant, apparet: quod difficile cognitu illis haud est, qui ossa nuda specillo explorare, atque ex puris foetore cariem latentem iudicare volunt. Cum ergo os unguis sincerum est, absumenda omnis caro est, quae sacci lachrymalis superficiem internam exasperat; quod caustico lunari, vel particula aliqua praecipitati rubri, aliisque causticis benignioribus, commode perficitur. Laudat exercitatissimus Auctor cauterium actuale, & modos illud applicandi describit. Deinde, cum canalem nasalem caro fungosa obsideret, tentarunt quidam, setam rigidioram, vel cannulam flexilem illuc deducere, quod ingeniosius dictu, quam factu facilius est. Examinatur Alexandri Monro, Edinburgensis, methodus, nova puncta lachrymalia efficiendi, cum per externum ulcus acus in cartilagineum palpebrarum marginem transfigitur, filamentum transducitur, atque illud, donec callus inductus sit tubulo, relinquitur. Postea, quid factu opus sit, cum cariem ossa ha-

bent,

bent, exponitur. Quodsi enim os unguium solum morbidum est, cauterium actuale inducitur, vel os illud alio modo destruitur: atque hoc ipso nova lachrymis ad nasum via panditur. At desperata fere res est, ubi caries ad usque ossa spongiosa superiora descendit. Interea, cum pertusum os unguis, atque turunda, quam duram ac prementem esse haud decet, dilatata via est, exfoliationis lege possunt etiam corruptissima ossa corrigi. Igitur turundarum usus damnandus ubique haud est: recte autem earum usum taxat Noster, cum ossa sincera sunt; neque tolerandas esse cannulas, quas multi per externum ulcus ad sinum lachrymale demittunt, propterea arguit, cum oporteat oculum his omnibus inflammari, quare satius sit, ulceris carnes luxuriantes selectioribus causticis penitus educere, in quo unico, vera fistula lachrymalis sanandae idea ponatur. In altera, quae de cataracta inscribitur, dissertatione, ita sentit: Cum liquor ille diaphanus, qui lentem crystallinam componit, penitus conerevit, matura cataracta dicitur, ante enim, cum ex parte adhuc est diaphana, mollior cum sit, acum haud fert. Oportet igitur illum, qui lentem depressurus est, cum qua cataractae specie rem habeat haud ignorare. Cum corpus crystallinum perfecte induruit, caesum est & glaucum, albet illud cum vetustus morbus est; & tunc quidem pro suscipienda acu est aptissimum. Quapropter expectationi aliquid largiendum est, ne, nimio sanitatis desiderio, praecipitium capiatur consilium. Cum molle corpus est, acu dividitur, nec cedit. Possit aliquis obicere, vetustate obriegescere cataractas, & solvi deinde haud posse: sed contrarium testatur experientia, quae vetustissimas cataractas commode deponi posse docet. Hoc unum est, quod capsula quae lentem amplectitur, successu temporis concresecat cum ipso lentis corpore. Enim vero hoc haud officit, potestque capsula illa una cum corpore destrui, quae tunc cataractae pars est. At cum recentes cataractae sunt, potest etiam lens deprimi, salva manente capsula; quoniam corpus crystallinum suo liquido demersum, capsulam haud attingit, sed laxa ab illa comprehenditur. Igitur nolit sibi persuadere chirurgus, capsulam omnino de-

destruendam esse, illa enim diaphana est, & humore aqueo penitus ad illam, qua ante fuerat, convexitatem elevatur. Videat ergo, num obsequiosam lentem habeat, quæ, cum facile movetur, intacta capsula deprimitur. In seligendo instrumento, quod cataractæ deponendæ aptius sit, artifices ambigunt, an lanceata, an mucronata acus præferenda sit, dubitantes. Noster acuminatam præfert, quod vulnus parvum sit, iactura humoris aquei sit minima, magisque versatile hoc instrumentum sit, nec facile dissecantur vasa, quorum hæmorrhagia sæpe tota operatio irrita redditur. Præterea, quo loco defigenda, quibus partibus oculi parcendum, quomodo ad operationem præparandus, & cum illa peracta est, regendus æger sit, exponuntur quam ingeniosissime.

Tertia dissertatio latino sermone comprehenditur, agitque de medicamentis exsiccantibus, quorum est, oscula vasorum adunare, & puncta contactuum inter illa augere, pro ulceris superficie in cicatricem sensim convertenda. Sed & illud est desiccare, auferre materiem ulcerosam a superficie, atque proinde illud avertere, quod contactum vasorum minimorum, unionis causa auferre solet ac potest. Quæ vasorum minimorum contactum augent, adstringentia sunt, plerumque acida, deinde moleculæ terrestres bibulæ, atque ex gummatibus illa, quæ glutinant, uti masticis, olibani, myrrhæ, thuris. Huiusmodi exsiccantia profunt exsiccandis ulceribus tantum carentibus cuticula, hinc illis, quæ sub ampullis materiem sebaceam continent, ac illis denique, quæ altius descendunt in adipem. Sed omnibus suis modus est, oportetque selectum medicamentorum, veluti unumquodque ulcus est, haberi exquisitissimum; ulceribus, quæ cuticula carent, maxime illis, quæ ex ambustione sunt, conducit spiritus vini, cum color, æstus, atque dolor sese aliquantulum remiserunt. Ab initio enim, cum dolor urget, satius est demulcentibus uti, oleo olivarum cum sulphure, thure, mastiche cum succo plantaginis, solani & stramonii. Ex simplicissimis est aqua frigida. Si quæ ulcera cutanea ex interna causa sunt, illa felicet

herpetica atque venerca, internis sanantur medicamentis, quibus accedunt aliqua externa, inter quæ est alumen rupeum. Vulnere recentia & sincera, nec vexata seu contusa, folius nature opere tandem siccantur, & cicatrix sensim nascitur, quam sicca deligatio, & levis iuvat compressio. Quarta dissertatio de causticis inscripta est. Horum quæ mitissima sunt, cuticulam a cute separant, alia cutem devorant, & escharam excitant, eo efficaciora, cum solidorum nexum penitus solvunt. Omnia igneæ sunt iudolis, siquidem eosdem, quam quos ignis edit, effectus producant. Horum singulorum usus cum cautelis practicis indicatur, atque in omnibus singularis scientiæ ac experienciæ apparatus ostenditur.

IO. BAPT. CARACCIOLI, CLERICI REGULARIS, in Pisana Academia Publici Philos. Prof. de Lineis curvis Liber.

Pis, 1740. 4. Alph. 1. pl. 4. Tab. æn. 12.

Agnoscat doct. Auctor, uberrimeque in præf. sua exponit, nihil de præstantissimis in physica rebus sine mathematicos ope dici posse, nisi aut in historia, aut in commentitiis hypothesebus vel aliorum enarrandis, vel nostris condendis, vanas terere moras velimus, nosque calamitose implicare. In hunc finem vero lineæ curvæ imprimis necessariæ indicantur, præcipue ad mechanicarum disciplinarum & motuum corporum intelligentiam. Igitur lineas curvas magis insignes, tam geometricas, quam mechanicas adhuc memoratas explicandas adgressus est; uberius quidem istud, quam ad physices studium & litteras necessarium sit. Librum vero in capita distinxit, materia non, ut mathematici solent, in propositiones digesta, sed continuo sermonis filo diducta. Itaque Cap. I. naturam linearum generatim aperit, II. curvarum in geometricas & mechanicas distinctionem exponit, III. de natura sectionum conicarum, earundemque in infinitum progressu, IV. conicas sectiones cuiusvis generis describere

bere docet, V. de Cissoide Dioclis, & Conchoide Nicomedis, & de ratione eas extendendi in infinitum, agit, VII. curvarum geometricarum exempla alia adfert, VIII. de spirali Archimedeae, & de aliis instar ipsius in infinitum efformatis, IX. de Quadratae Dinostratis, & de eius in infinitum processu, X. de Cycloide & Epicycloide recentiorum, XI. de curvis aliis mechanicis tractat. In his omnibus nihil ferè agit Auctor, quam ut æquationes pro curvis adsumat, & quomodo pro infinitis curvis, exponentes indeterminatos ponendo, universales reddi queant, doceat. De figura, aliisque conditionibus, ex æquatione definiendis, nihil, vel paucissima habet, neque in toto opere quequam, præter vulgarissima Algebrae principia supponit. Interdum ex genèsi quædam de curvarum adreccionibus deducit, puta epicycloidum alias esse geometricas, alias mechanicas. Sub finem totius libri curvam aliquam considerat, cycloidi quadamtenus similem. Si super media basi cycloidis vulgaris, perpendiculariter erigatur diameter circuli genitoris, curvæ in vertice eius occurrens, inque hanc diametrum demittantur perpendiculares ordinate ex curvæ punctis, notum est ordinatam quamvis æquari respondentem summæ ex ordinata circuli genitoris, & arcu eiusdem a vertice computato. In curva Auctoris, ordinata æquatur ipsi arcui circulari, ut adeo cyclois in hanc curvam abeat, si ponatur circulus genitor ad diametrum reductus, ut eius ordinata evanescant. Hinc curvam hanc *cycloidem diminutam* vocat Auctor, aliis ni fallimur *faciam cycloidis dictam*. Eius curvæ proprietates credit ex cycloide ita, ut diximus, immutata deduci posse. Ita quemadmodum in cycloide spatium sub ipsa & basi contentum triplum est circuli genitoris, ita hic spatium illud duplum esse ait, cum nil aliud sit, quam spatium cycloidale circulo genitore diminutum. His rationibus quanta vis ad geometriæ animum cogendum inest, aliis diiudicandum relinquimus, opus indicasse contenti, quod splendido de lineis curvis titulo, videbatur egregium geometriæ

triz generalis systema promittere, cum nihil re vera doceat, quam quod nec tirones Algebrae apud nos latet.

BREVE COMPENDIO D' OPERAZIONI GEOMETRICHE &c.

i. e.

BREVE COMPENDIUM OPERATIONUM GEOMETRICARUM, circino & regula absolvendarum, Auctore CAN. ANGELO CAPELLI, Parmesano Prof. Astr. & Soc. Reg. Berolin. membro, usibus incipientium dicatum.

Venet. 1740. plag. 6. tab. zn. 35. 8.

Quod non longi simus in recensendo hoc libro, excusabit nos satis ipse titulus, ostendens, nil nisi vulgarissimas geometriae praxes in charta expediendas in eo doceri. Haec figurarum sat magna copia, ut numerus tabularum indicat, illustrantur, figurisque, ut fere mos est in eiusmodi libellis, parerga ornata causa subiiciuntur, sed quae multum subsistunt infra elegantiam eiusmodi ornamentorum, quam plurima geometriae practicae compendia gallica & germanica ostendunt.

OSSERVAZIONI DELLA COMETA &c.

i. e.

OBSERVATIONES COMETAE ANNI 1744. & duarum eclipsium lunarium, Veronae institutae a IOANNE PAULO GUGLIENZI & IOANNE FRANCISCO SEGUIER, iuncta positione geographica circularis eius.

Veronae, 1744. 8. plag. 2.

Tran-

Transitus Mercurii sub sole, Venus a luna occultanda, duæque lunares eclipses, Novembri 1743. & Maio 1744. expectandæ, Auctores invitarunt, ad parvam speculam, inde a longo tempore in Palatio March. Scip. Maffei exstructam, & iam restauratam, in usum vocandam. Veneris & Mercurii observationibus coelum non sedit; id vero compensavit apparitione insignis cometæ. Cuius observationes, cum observationibus eclipsium lunarium, si totas huc transferamus, operæ pretium credimus nos facturos.

Cometæ apparentis rumor inde a medio Ianuarii spargebatur, sed ob coelum nubilum, cum non nisi 31. Ian. primum contemplati sunt observatores, oculis tantum iudicibus, ad quartam partem distantia inter γ & β Pegasi prope Φ . Post observatores usi sunt instrumento ab ipsis invento, quod sic describunt. Semicirculus est in gradus divisus, itaque mobilis, ut quæcumque inclinationem nancisci possit. Circa centrum eius revolvuntur duæ regule, sibi invicem perpendiculares, quarum uni adfixum est telescopium ped. $1\frac{1}{2}$ cum duobus filis in foco lentis ocularis se decussantibus. Si planum semicirculi perpendiculariter erectum est, secundum direct. meridianæ alicuius, filum telescopii perpendiculari representat meridianum, & transversale parallelum. Hoc instrumento ad situm cometæ investigandum sic usi sunt. Semicirculus inclinatus sic ponebatur, ut cometæ species per telescopium transiens filum transversale raderet, & tempore, quo crucem a filis formatam transibat notato, una cum gradu, quem regula, ei quæ telescopium portabat, perpendicularis, indicabat, filum transversale quod radebat cometæ, exhibet eius parallelum, & alterum circulum horarium, in quo erat tempore observationis semicirculo sic firmato, expectabatur transitus stellæ notæ positionis, & quam minimum a parallelo cometæ distantis, dirigendo ad illam telescopium, quod, secundum planum inclinatum semicirculi motum, satis exacte rectum ei circulo horario manebat, in quo erat cometæ observatus. Stella filorum intersectionem tangente, notabatur

tempus & præterea gradus a regula indicatus. Differentia temporis in gradus mutata dabat diff. ascens. rect. & differentia graduum erat diff. declinationum stellæ & cometæ, unde cognoscatur ipsius cometæ long. Huius organi usum tubo consueto, micrometro instructo, prætulere auctores, quia in illo adhibere poterant principales Pegasi stellas, quarum loca maxime certa sunt, licet distantia parallelorum illorum superet campum telescopii, ut per illud immobile conspici omnes non possint. adeoque liberati erant observatores labore expectandi transitum stellarum, vel plane non, vel non satis conformiter in catalogos relatasum. 1. Febr. instrumento imperfecto adhuc uti non licebat, collum purum erat, & cometa stellis primi honoris præire videbatur. Distabat circiter dimidio gradu a ϕ Pegasi, sed quia huius stelle positio diversimode a Flamstedio, Baiero, Pardiesio, & aliis traditur, inde positionem cometæ deducere neglexerunt. Recta per γ & β Peg. paulo supra cometam transibat, & alia per α Peg. & per α triang. paulo infra eum, ut versus septentrionem erat resitutus, cauda quasi 12° longa, fere ad α Andromedæ pertingebat, luce eo languidiore, quo longius a nucleo recedebat, prope quem sesquigradum latitudine æquabat.

Die 2. 3. 4. 5. 6. parum vel nihil observatum propter nubes. 7. hor. 7. 2' 0" cometa in interfectione linearum per λ , γ , Peg. & per β , δ , Andromedæ, unde eius A. R. $350^\circ 20'$ & decl. B. $17^\circ 15'$ Observatio facta ope organi ita peragebatur:

Cometæ appulsus ad horarium tubi	7 ^h 2' 0"
Appulsus Algenib vel γ Peg.	7. 40. 32,
differentia temp.	38' 32"
in part. æquat.	9° 39' 35"
Cometæ in parallelo	13° 44' 50"
Stella in eodem	3 30 0
diff. declinat.	10 14 50

A. R. Algenib, e notitia temporis Parisina

360 1 10

diff.

diff. Subtractiva	9 39 35
A. R. Cometæ	350 21 35
Decl. bor. Algenib	13 44 50
diff. additiva	3 30 0
Decl. bor. Com.	17 14 50

Neglecta est correctio ob refractiones, quia vix in stella & cometa differunt, nec nisi quantitate maxime exigua locum cometæ immutare possunt.

Long. Com. $28^{\circ} 15' 36''$ (Lat. bor. $19^{\circ} 37' 33''$)

Differentia inter utramque observata satis parva ut patet. Hoc die convicti sunt motum apparentem cometæ esse c. S. S. Cauda fere ad δ Androm. pertingebat, sed parum lucis habebat paululum supra α eius Asterismi. Lux nuclei vividior erat quam reliquis diebus. Stellula apparebat fere in eodem cum cometa parallelo, paululum supra.

8. Febr. coel. fere semper nub. stellula iam multum infra comet. h. $7\frac{1}{2}$.

9. Coel. nubilum.

10. Coelum breviss. tempore serenescibat, cometa fere in linea per τ piscis septentrionalis & α Pegasi, sic tamen ut esset paululum plus versus γ eius Asterismi, cauda proxima α Androm. ut hanc stellam quasi raderet.

11. hor. $6, 47' 20''$ Ope reftarum per δ Balenæ & γ Pegasi, atque per β & paululum supra δ Androm. indicabatur A. R. $348^{\circ} 15'$ D. B. $16^{\circ} 50'$. Ex organo eodem modo adhibito A. R. $348^{\circ} 22' 19''$ D. B. $16^{\circ} 48' 40''$. Long. $26^{\circ} 10' 10''$ (Lat. B. $20^{\circ} 0, 0$).

12. Febr. Coelum satis seren. Locus cometæ non definitus ob observationes dubias. Cometæ transitus per horarium tubi durabat $6'' 30''$ quæ observ. sæpius repetita unde diameter cometæ p. p. $1' 33''$. Dimidia hora antequam occidebat, cauda videbatur divisa ad tertiam partem spatii in duas partes, quarum una versus meridiem, alia versus α Androm. dirigebatur.

13. hor. $6, 32' 32''$ ope organi A. R. $346, 42' 53''$ D. B. $16^{\circ} 6' 50''$ Long. $24^{\circ} 23' 8''$ (Lat. B. $20^{\circ} 1' 5''$)

14. hor.

14. hor. 6, 32', 24". A. R. 345° 55' 40". D. B. 15° 39' 50".
 Long. 23° 27' 37" (Lat. B. 19° 55' 18".

15—22. Tempus nubilum.

22. Parum adhuc cometa conspicuus. Occidebat hor. 6, 57'. Amplit. occidua borealis = 14° 30', sed quia post montes aliquos occidebat, locus eius ex hac obs. non deductus. Cauda bifurcata, ut reliquis diebus. Per vapores coloris velut aurei, & maior apparebat. Appropinquaverat stellæ ξ Peg.

23. hor. 6. 36' 25". A. R. 338° 12' 5". D. B. 8° 44' 50".
 Long. 13° 15' 0" (Lat. B. 16° 36' 13".

24. Coel. nub. 25. Cometa sole occidente conspectus.

26. Cometa non nisi 10' post occas. \odot conspicuus, & spes præclusa, vespera cum adhuc observandi, sed alia orta, eum scil. telescopii ope media die videndi, ut Venerem & Iovem, quibus nec diametro apparente, nec lucis intensitate cedeat. Insequenti die mane tempus eius ortus veri 17^h 34' 6". Lucente sole conspectus hora 21. ope telescopii Newtoniani 2 ped. magna cum observatorum voluptate, qui alium Cometam interdiu visum esse ignorant.

27. tempus nubil. 28. Coel. seren. Cometa ortus 17^h 35' 18" factis correctionibus ob refract. Visus usque ad transitum suum per merid. non tubo solum, sed nudo oculo, licet a sole distaret saltem p. p. 10°. Id multi homines in tota urbe, loco cometæ ab observatoribus indicato, mirabundi contemplati sunt. Asc. R. Com. & Decl. deductæ ex comparatione cum loco solis, sumto ex ephemeridibus Eustachii Manfredii, observato transitu \odot per merid. Fuit itaque

28. Febr. 23^h 23' 11". A. R. 332° 34' 20". D. Austr. 2° 17' 59" Long. 3° 43' 34" (Lat. R. 8° 25' 39".

29. Ortus Cometæ 17^h 30'.

Mart. 1. 2. Nubes impedimento fuere.

3. 4. Licet Cometa iudicaretur adhuc aliquot diebus supra horizontem appariturus, non tamen amplius conspicuus fuit, vel ob lucis defectum, vel ob solis propinquitatem.

HIERO.

HIERONYMI LAGOMARSINI, E SOCIETATE
Iesu, orationes quinque.

Mediolani, apud Franciscum Agnellum, superiorum permissu. 1746. 8. pl. 112.

Has orationes bibliopola dedicavit Animosorum Academiae, in collegio Braydensi societatis Iesu; non his solum adolescentibus, sed omni studiose iuventuti, siquidem cum iudicio legantur, maxime commendandas. Habuit eas Auctor Gallus Florentiae, litteras elegantiores professus. Prima Pag. 1. docet, multam esse dandam literis, at non multis, operam. Ubi per exempla partesque demonstrat orator, insignem esse cuiusque disciplinarum generis amplitudinem, ut nec singulis emetiendis plane par sit aetas humana, nedum coniunctis. Multas simul notatu dignas observationes admiscet. Sic, de 20. enarrationibus (quas *notas* inepto vocabulo solacoque vocant,) in omnes veteres Latii scriptores, in usum Delphini 21. publicatos, nihil gravius vult dicere, nisi videri plurimos earum auctores, quantum ingenio possent ac facultate, contendere voluisse; testemque nominat *Petrum Dan. Huetium*, cui secundae partes in instituendo Delphino, cum *Bossuetio* principe, credebantur. Hic enim eadem de re queritur, in commentario *de rebus ad se pertinentibus*, p. 120. ed. Lips. 1719. Singulatum plures appellantur eximii poete, qui vel nulli, 24. vel non nisi mediocres oratores; & oratores, qui poetica facultate minus valuerunt. Illos inter, *Homerus, Virgilius, Sannazarius, Fracastorius, Borgiaeus, Hyschius*; inter hos *Demosthenes, Cicero, Visoarius, Sigonius, Muretus, Perpinianus, Manutii*. Maxime celebratur *Io. Cyprius*, tamquam summus in Hetruscis orator, cuius unam ad *Carolum* imperatorem orationem mavult noster, quam aliorum sexcenta volumina, scripserit. Sed eiusdem latina carmina, sunt illa quidem non 26. contemnenda, neque talia tamen, ut sit cur similiter se posse scribere plerique desperent. Ratione diversa, nihil potest non

- non modo fieri, sed ne cogitari quidem splendidius, uberius, elegantius, hetruscis *Francisci Petrarcae* carminibus; cum Latina, sive fuerint epica, sive bucolica, repetere cupiat nemo. Quo sane confirmetur, esse diversam hetruscae Latinae
31. que poësis tradendae discendaeque viam. Oratio secunda in-
33. quam Latinam commendat. Orator in prima vituperat Italos, quod ipsis opes suae forderent, alienae semper appetentur avidius: ad linguam quod attinet, immutatur accusatio, Latinam praesua, quam omnibus in angulis colant, temere spernentium. Unam vero Germani nostri aliquanto
43. Italis hac in causa dissimiliores essent! Sed rem agamus. Omnibus quidem linguis aequalis in se praestantia conceditur: sic autem, ut, quae scriptoribus optimis abundant, merito reliquis praeferrantur. Sic Atticam Graeci, Latini Romanam, Galli Parisinam, Hispani Castellanam, Itali Florentinam, aut Hetruscam certe, praetulerunt. Videmus igitur, quod familiarum nobilitati maiores, hoc linguarum dignitati conferre scriptores: qua quidem in re neque dissentit *Var-*
47. *chius* in *Herculano* p. 160, ed. Florent. 1730. Nonnum-
48. quam accessit, poliendae conservandaeque cuiusdam loci linguae, sollicitudo. Conservarunt eam antiqui, neglexere passim recentiores. Si qui vero non ita religiosi, vel in novis vocabulis inducendis, vel in vetustis innovandis, fuere, (quales poetarum nonnulli, nominatim *Dantes Aligherius* inter Italos); id neque tam saepe fecerunt, ut vocabulorum novorum aut innovatorum ratio magnopere sit habenda, neque non necessitate quadam sive metri, sive convenientiae syllabarum extremarum consonantiaeque, coacti fecerunt, nec illis ideo tam laus tribui, quam venia solet. Unde simul elicitur, quidquid, praeter significandi vim, linguae bonitatis habent, adscitum esse, non insitum, & a scriptoribus, non a natura. Si quis igitur, vel in alias contenta lingua, polite terseque scribat,
50. merebitur laudem. Mediolanensi dialecto, multa *Carolus Maria Maggius* elegantissime scripsit, ac vehementer delectavit: neque tamen admodum eleganter loquitur Mediolanen-

ses putantur. Vix ullus sermo magis, quam Ligurum, ce-
 terorum auribus inconditus & absonus apparet: cum ta-
 men *Antonius Folieta* mirifice exornavit. *Cnaullus* autem,
 eiusdem gentis homo, quod de *Catone* dicitur, ad omnia ver-
 facilis & ingenii felicissimi, tantam ad pulcritudinem ac venu-
 statem scriptis suis patriam linguam exivit, ut, tali scriptore
 freta, cum quavis ex elegantissimis de dignitate certet. Hinc 52.
 ibi temere trahit patriæ caritas; cum quo quæ magis est sapi-
 entiam consensu prælata lingua, eo iustius prærogativam me-
 retur. Est eadem Latina, tamquam vinculum quasi commune 61.
 litteratorum omnium. Hæc igitur vertendo, scribendo, lo-
 quendo, præ ceteris in succum & sanguinem: converti merc-
 tur. Prævit Christianus ille Cicero, *Paulus Segnerus*, cuius 62.
 hominis, ut noster arbitratur, quo similiores sunt, hoc me-
 liores evadunt oratores Itali; tantum a summa perfectione,
 quantum ab imitatione *Segneri*, remoti. *Ciceronis* hic in
Verrem orationes, non modo multum ac sæpe legisse, fere-
 que descripsisse, sed *hetruſcas* omnino fecisse, dicitur. Eo-
 demque consilio, præstantissimus poeta, *Torquatus Tassus*, *Ænei-*
da Virgilianam Italice reddidit. Quid, dum, ob mutabilita- 65.
 tem rerum, verendum est, cuiusque gentis, linguam, post
 non adeo multos annos fore diversam, ea nunc omnino con-
 stantissima præstabit. Sequuntur pro publicis scholis oratio- 72.
 nes tres. Vituperatur hic non modo barbaries temporum
 nostrorum, verum etiam per inferiores scholas festinatio, gy-
 mnasiorumque contemptus iniustissimus. Prima nominatim
 agit de magistrorum genere, ac mutationibus; altera de do- 105.
 cendi diuturnitate; de morum corruptelis tertia. Bene mo- 107.
 net orator, propter iuventutem esse *gymnasia*, non secus; 110. sq.
 sed acriter simul invehitur in corruptos studiose iuventutis
 mores, quibus omni potius nequitia, quam fini se suo accom-
 modant. Certe, pariter ceteris, adeo communis est littera-
 rum pestis, factus ac mollities iis addictorum, indeque sufful-
 tus, divitis magis quam erudita turba; procerumque rei-
 publicæ, contemptus. Noster, ut priori certe vitio medeatur, 112.
 cum

- cum publica privatam institutionem & inspectionem coniungi iubet. Quod longiori comparationi præbet occasionem;
125. in qua singulatim *Torquati Tassi*, quem principem illum epici apud Italos carminis alitem nominat, exemplum collaudat.
127. seq. Is enim, cum a Bernardo patre, vix dum quatuor annos natus, in publicam disciplinam traditus & commendatus esset, tam celeriter profecit, ut septennis, & latinam perbene linguam nosset, & Græcam non ignoraret, & versus & orationes scriberet, & ad coronam, quæ scripserat, recitaret. Excitari quippe iudicat, a multitudine, cum discipulos, tum ipsos magistros, ut muneri certatim, cumque maiori pondere, satis faciant. Præfertur & in publicis scholis disciplina, præfertur harmonia doctrinarum ac discipulorum, præfertur in exercitationibus & elaborationibus peccatorum correctio. Simul hic, ut alibi passim, plures inmixtos poetarum versus videmus; quod, num Ciceronis, aut alterius optimorum Latinitatis oratorum, exemplis tueri queat *Lagomarsinus*, ipse viderit.
142. Oratio quinta pro grammaticis Italice scholis, coram *Iosepho Maria Mantello*, primario rei sacchioris antistite, dicta fuit, veterem docendæ grammaticæ rationem contra recentiores defendendi gratia. Nos laudamus, si quis propositi tenax est; sed vituperamus, si cui nova quælibet fordent, quia sunt nova. Meminimus audire, qui solum *Schmidium* collaudarent, & omnem grammaticæ lingua patria institutionem fusque deque haberent. At hodieque supersunt, si quis consuetudinis iugum excutere voluerit, emendanda multa perficiendaque, quæ quidem non est huius loci designare, facile vero sentient, in Latio, cum accuratatione iudicioque, versati. Sunt inter recentiores temerarii; sed sunt etiam antiquis sui ævi. Nihil igitur temere novandum; nihil etiam, sine discrimine iudicioque, contemnendum. His, ut arbitramur, sanæ rationis præceptis imbutus, in extrema pariter illa oratione, præter offensionem versari poterit, ubi sæpius impinget alius.

LETTERE DI GELASTE MASTIGOFORO ALL' ECCELLENTISSIMO Signor Dottore Clemente Bini, per comunicargli le riflessioni fatte sopra le Lettere critiche dal medesimo, scritte contro le *Dissertazioni Anonime intorno all'Essenza di Dio, ed all' immortalità dello Spirito umano,*

i. e.

GELASTI MASTIGOPHORI EPISTOLAE AD Clementem BINIUM. quibus exhibentur cogitata in Epistolas criticas ab eodem scriptas, adversus Dissertationes anonymas, de eo quod est Deus, & de animae humanae immortalitate.

Luceæ, ex typographeo Philippi Marie Benedini. Cum licentia Superiorum. 1746. plagg. 9. in 4.

A pud eundem typographum, æque adnuente superiorum licentia, Pisanus Professor ediderat a. 1745, 10. plagg. librum, in cuius fronte legitur index, *della Essenza e degli Atributi di Dio, e della immaterialità ed immortalità dello Spirito humano secondo la mera Filosofia, Ragionamenti Metaphisici del Signor * * ** Diximus de hoc libro alias. Adversus eum D. Clemens Bini Dissertationes duas scripsit ad Abbatem Franciscum Cecchi, Luceæ a. 1745. luci publicæ expositas. Personatus Gelastus his sese accinxit legendis, easque sibi haud satisfacere deprehendit. Quare Metaphisici illius librum *de Essentia & Atributis Dei* curavit recudendum, congruenter editioni primæ, eique suas adiunxit epistolas. Inprimis id videtur urgere, Anonymum Deo eripuisse **Pag. 10.** omnipotentiam & libertatem, quippe qui docuerit, Deum non posse plus eo, quod creavit ac produxit iam, creare. Deum non esse *moraliter* liberum, in actionibus *immanentibus*, dat Noster. At negat, libertatem Deo esse ideo respectu *actionum ad extra* denegandam. Creatio utique ad has **12.** est referenda. Et qui Deus in creata posset beneficentiam

- prodere suam, nisi libertate posterioris speciei gauderet? Fieri hanc benignitatis actionem per meram Dei bonitatem naturalem, negat Nofter, laudans illa sui Thomasti: *Cum Deus alia a se non velit, nisi propter finem, qui est sua bonitas, non sequitur, quod aliquid aliud moveat voluntatem eius, nisi sua bonitas.* Metaphysicus tamen, sic liceat eum cum censoribus vocare, docuerat, Deum, nec intrinsicus nec extrinsecus coactum, sponte ac libere creanda ea, quæ creavit, delegisse. Tradiderat vero, creationem fluxisse ex libera voluntate, & hanc nisi essentiali beneficentia *sapientissima*. Et quis sapientiam, eiusque exercitium, a fine, liberrime mentibus obversante, diiunget, vel alteram alteri opponet? Potuit, & potest Deus per se se creare plura; at noluit, quia sapientissime egit, ideoque finem consecutus est plenum. Non potuit itaque *moraliter*, haud *physice*, plura prorsus nova, & diu duratura, creare, quia ita fert ipsius sapientia. Si quid videmus, inde libertas & potentia Dei, licet utraque haud porro creandi prodant actionem, non periclitantur. Utraque enim haud latius se exserit, quam finis Deo præstitutus, & sapientia postulant. Principium rationis sufficientis sequitur Metaphysicus, seu argumentum a contingentia mundi desumptum, quo Thomas Aquinas, & quis non præterea? usus fuit. De Lutheranorum, de Leibnitii, Wolfii, aliorumque doctrinis, hic non differitur. Referenda hæc sunt ad philosophiæ stadium. P. Turneminius, cel. olim Iesuita, metaphysicam Perilli Wolfii, lib. Baronis, ac præcipue theologiam eius naturalem, illi principio superstructam, ab atheismo immunem pronuntiavit.
26. Ambrosius, *Hexæmer.* l. 5. iuculenter: *Deus fecit quia bonus, quod foret utile; quia sapiens, quod optimum iudicabat; quia omnipotens, quod amplissimum prævidebat.* En hæc Lactantii *L. de Opif. Dei* c. 3. *Considerans conditionem rerum, intelligo, nihil fieri aliud debuisse, quam factum est; ut non dicam potuisse, quia Deus potest omnia. Sed necesse est, ut illa providentissima Maiestas id effecerit, quod erat melius & rectius.*
28. Infirmam vero esse sapientiam Dei, & imperscrutabilem, quis negabit? Metaphysicus, Deum miracula edidisse, ac in posterum face-

re posse, haud infitiat. Quomodo igitur dici possit idem negasse libertatem Dei *ad extra*, non adparet. Deum ex quibuscunque mundis possibilibus delegisse eum, qui scopo suo sapientissimo, ac complexui suarum perfectionum, maxime congruebat, docuit æque Cel. & Ven. Gallæ Antistes, consensu & adprobatione collegii Sorbonici præmunitus, in libro, *Essai philosophique sur la Providence, Paris, 1728. Mo. Pag. 32.* Metaphysicus certe libertatem hominum adeo reliquit salvam, ut nihil supra. Ipse hyperaspista, quem esse illum ipsum coniectamus, enuntiata (Metaphysici) firmat testimonio dogmatico S. Augustini uno & altero. Libertatem homini in ipso gratiæ Dei ordine salvam manere, comprobatur pronuntiat Theologi, Romæ florentis, ac theologiam docentis, quæ legi possunt in illius *Theol. discipl. XIV, II, p. 197.* hunc in modum: *Remanet nobis potestas ad oppositum -- -- 45. non proponitur nobis verum sub omni ratione veri, Et bonum sub omni ratione boni -- -- Mens Et animus non rapitur illa necessitate, qua in verum bonumque in communi protendimus -- -- non absorbetur voluntas a plenitudine bonitatis.* Augustinus: *Potest alio amore superari, Et ex mundi delectatione marcescere.* Mirum sane, fuisse homines, qui Metaphysico atheismi maculam & crimen inurere sustinerent: qui eum flammis & inexorabili ferro addicerent: qui aliis persuadendi cupiditate arderent, ipsum nefanda audacia fecisse Deum mali auctorem, & Collinii vestigia pressisse. Metaphysicus docuerat, omnem substantiam spirituales finitam, esse omniscientiæ, sapientiæ, & sanctitatis infinitæ expertem, ideoque ignorare quædam, & per se capacitati mali mæralis esse subiectam, non quidem erumpenti per creationis exordia, nec semper tali ut vinci non possit. Pelagianismum hæc redolere, distitunt censores, Florentini imprimis, qui *Nova ibi Litteraria* condunt. Metaphysicus, per philosophiæ lumen, quod adhibuit unice, haud definire valuit, quod Deus per gratiam specialem effecit. Thomæ & Petavii docuere, humanam Christi naturam, angelos in virtute confirmatos, coelitesque, per

per effectum specialis gratiæ Dei, a malo morali fuisse & esse exemptos. At philosophus hæc haud negat, ignorat tamen, qua philosophus, modum, quo Deus facultatem istam labendi mentibus, nonnullis exemerit. Lumen revelatæ divinitus doctrinæ, non repugnat quidem lumini naturæ: sunt tamen utrique limites, haud quaquam confundendi. Enuntiata, quæ philosophice & brevissimis verbis proferuntur, sunt attente perpendenda, & capienda recte, antequam resellendis illis laborem impendimus. En Hieronymi ep. 46. haud dissentientis verba: *Solus Deus est, in quem pec-*

- pag. 61. *catum (aberrandi a lege facultas) non cadit. Cetera cum sint liberi arbitrii, in utramque partem suam flexere possunt voluntatem.* Libertas igitur contrarietatis tribuitur mentibus, quæ adhuc versantur in via ad sempiternam salutem, suffragantibus Theologis. Eadem docuit Augustinus. Quæ cum ita sint, nobis haud licet videre, quid erroris admiserit Metaphysicus Luccensis in christianam & ipsam suæ ecclesiæ theologiam. Oportet tamen philosophos tantum exquisiti & subacti acuminis federe iudices controversiarum metaphysicarum. Hæc ad epistolam primam. Dolemus, quod reliquas, si tamen in lucem exierunt, inspiciendi & expendendi nobis occasio nondum fuerit oblata.

337

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Qua Lipsia publicantur,

SUPPLEMENTA

Tomi VIII Sectio VIII.

Explication de divers Monumens singuliers &c.

h. e.

COMMENTARIUS IN MONUMENTA NOTA-
*tu dignissima, quae ad religiones vetustissimarum gentium
intelligendas multum faciunt. Accedit de nupera operum
S. Hieronymi editio, nec non de astrologia iudiciaria di-
spusatio auctore R. P. DOM Monacho Benedi-
ctino Congregationis S. Mauri.*

Lutetiae Parisior. apud Lambertum & Durand, bibliopolas.
1739. 4. cum tabul. 12. æn.

Alph. 3.

Saepe multumque audimus, doctos & perspicaces viros in
utramque partem disputare, utrum reipublicae litterariae
intérisit, aliorum libros castigare, & si castigentur, uti-
liusne sit, acriter & contentiose, an leviter, & cum quadam
animi sedatione, censuram agere. Neutri deest parti suus ar-
gumentorum color. Ajunt enim ii, qui modestius & placi-
dus rem transigendam esse autumant, humaniorum littera-
rum hanc esse oportere disciplinam, ut comitate & blanditiis,
V v non

non rixis & cavillationibus viri eruditi certent. Habet ea rationis conclusio, atque, ut nobis videtur, in circulis amicorum, vim & potestatem, sed ad causæ illius defensionem non admodum probabilem. Etsi enim ita agrèsses & barbari non firmus, ut ingenii morumque rusticitatem urbanitati acceptonamus, aut unquam auteponi posse arbitremur: licet tamen cuius docto homini, tanquam in re publica libera, ἀπερωπολήπτος verum dicere; quod cum per se nostris temporibus odium pariat, nemoque sit, qui non laudes potius, quam vituperationem expetat, facile intelligitur, genus hoc scribendi forte, vehemens, ex omni parte causæ septum, acre, in unaquaque re commorans, subtile acriterque profligans saltus & impudentiæ vitium, quo nullum pessilentius rei litterariæ accidere potest, nulli horum placere, qui ingenii vanitate quadam & audacia exsultant, maioriq; litterarum ambitione, quam cura torquentur. Tantum igitur abest, ut concertationes litterarias, etiamsi acerbæ, plane damnæ sint, ut potius frugèras sepe, duplicique hominum generi salubres esse profiteamur. Alterum enim est eorum, qui, dum primi esse volunt, nec sunt, superbiam induunt, fucum aliis faciendo, nec tales viros reprehendere erubescunt, quorum ingenio & labore omnem litterarum elegantiam & restauratam fuisse, & adhuc stare comperimus. Horum insolentia, nisi violentis quibusdam remediis, tanquam morbus universas corporis partes pervadens, tollitur, frustra reprimitur. Alterum genus est eorum, qui etiamsi naturæ beneficio in artibus multa subtiliter & acute cernant, & severiori lege in litteris proficere aliaborent, ea tamen sunt vel verecundia vel humanitate, ut viri alicuius auctoritatem & famam pro ratione æstiment, & cum his errare malint, quam aliam studiorum viam lubrico eventu ingredi. Atque horum causa voce & scripto cavere debet is, cuius ingenium vel subtilior cognitio & ratio litterarum astut, vel usus, assidue lectio scriptorum omnis ævi, dudum confirmavit, ne illi a semidoctis hominibus, tanquam ab Agyrtis, decipi se patiantur. Postulat autem hoc scribendi genus candidam veri ex-

possi-

positionem, non mellitos verborum globulos, qui dici non potest quam subtili rationum complexioni officiant. Quis est ergo, aut quotusquisque, qui Ciceronem, cum summus in republica viros graviter reprehendentem legat, inhumanitatis aut neglectæ morum elegantie reum facere conetur. Nilominus tamen ea est sæculi nostri indoles, ut viros, penes quos rectum est de litteris & litteratoribus iudicium, *canes Grammaticos*, unoque nomine, cuius vim nunquam ceperunt, *Criticos* appellare soleant. Quod si intellexerint, candorem summis in laudibus poni, virtutemque maxime idoneam esse ad institutionem, doctrinæque absolutionem, nullum dubium esset, quin, ut hoc tantum utamur, Burmanni scriptis adversus *Caperonnerium*, *Clericum*, *Gundlingium*, & alios, delectarentur. Mira enim est in iis venustas, & si nonnulla asperius dictæ excipias, quæ fortassis in viro tanto, & aliis huius similibus, excusari possunt, ubique tamen rerum & præceptionum utilissimarum copia regnat, qua profecto, nisi cum inscizia quorundam hominum bella gerenda fuissent, inviti careremus. Sed de hoc loco plura dicere hic nihil attinet, qui fortassis iam plura, quam pro instituti nostri ratione par erat, in hanc rem disputavimus. Est autem hic liber, cuius causa hæc scriptio suscipitur, ex eorum numero, qui præter doctrinarum ubertatem, criminationibus in viros eruditos inædis abundant: quod etsi per se vitio dari non possit, habet tamen apud bonos omnes gratiam, si illius sanæ & meritis parcatur, cui haud dubie omnis propemodum cavea eruditorum assurgit. Fæc enim in nonnullis lapsus esse illustriss. *Marchionem Maffei*, quod tamen æque minus certum esse videtur, quam id, de quo disceptatur: acerbitati tamen verborum eruditissimus huius libri Auctor temperare debuisset. Si enim diversum sentientem in re obscura, difficili, & lubrica, in qua, si partes omnes diligentissime perscrutatus fueris, præter veri speciem, & assensionis titubationem, nihil effeceris, ita premere soles, quis prohibebit illum, quin te eodem exemplo deceptum quandoque, & infirmum humana æstimatione irrideat, quod sane

*Chryſippus non dicit idem, nec miſte Tholetis
Ingenium, dulcique ſenex vicinus Hymetto.*

Multo minus virum gravem decet, ira, odio, & invidia adſcribendum compelli, quarum animi perturbationum ſuſpicionem conflare videntur rumores ad nos perlati, de perpetuis inimicitis inter ill. Marchionem & alios eius ſimiles in Italia viros, quos Auctorem huius libri ſtimulaſſe ferunt, ut ill. *Maffri* aliquot ſcripta ſub examen vocaret. Haud diſcile precibus tranſalpinorum morem geſiſſe noſtrum aiunt, quem ſive domeſticus livor, ſive decus ſocietatis bonarum litterarum Pariſienſis, evulgandæ ſupelleſtilis antiquariæ laudem ab extero homine ſibi præreptam diu ægre ſerentis, ſua ſponte armavit. Eam ob cauſam, cum ſibi perſuaderet e uditifimus Auctor, neminem vel acutius vel incorruptius de ſuis veterum monumentorum interpretationibus iudicaturum eſſe, quam *Academiae inſcriptionum* ſocios, illuſtrem hunc ſenatum exiſtimavit dignum, cui librum ſuum, velut in tutelam daret. Quos viros ſi cauſæ ſuæ cognitores etiam non conſtituiſſet, tanta tamen eſt noſtri doctrina, rerumque antiquarum cognitio, ut neſciamus, an peritiorem vetuſtatis indagatorem, doctioremque nominis ſui vindicem & propugnatorem eo invenerint Galli. Quis enim non novit *Iacobi Martini* de antiquitatibus Franciſis merita? Atqui hunc eſſe libri noſtri Auctorem, non vanis rationibus inducimur, ut credamus. Neque enim dictio, neque ſententiarum, quæ ſubiacent verbis, ubertas, a priſtinis eius libris abludit. Immo diſertis verbis nomen ſuum proſiteri nobis viſus eſt, quando in *Praefatione* eruditifima, pluribus ſe de *Druidum* antiquitate, ingenio, & moribus, alibi diſputaſſe ait; quod factum non ſine quadam recordationis voluptate meminimus in *Antiquitatibus* eius *Galliſis*, (*Antiquités des Gaulois*) ſ. *Celticis*, ubi ex inſtituto hoc argumentum perſecutus eſt.

Etiamſi vero multa in promptu haberemus, deſenſioni cauſæ *Maffrianae* nonnihil profutura: religioni tamen nobis ducimus, iudicium noſtrum interponere, quando omnia leviter, & velut in tranſcurſu dicere, inſtitute ſcriptionis ratio iubet.

Sive

Sive enim partes doctissimi *Martini* sequare, quoniam in multis rebus obscuris tenebras dispulit, multa dixit subtiliter & dialectice, multa quoque ex interiori litterarum disciplina admiscuit, intemperantis tamen esse arbitramur, scribere, quod occultare quandoque honestissimum censetur: sive ill. *Massei* interpretationes in omnibus adprobes, quam rem inceptes, vide. Tam veri enim cupidum fuisse illustr. *Marchionem* scito, ut ambitiosam falsi defensionem, benevolentie aucupandæ gratia factam, ipse noluerit. Magnum præterea est efficere, ut quis intelligat, vindicias nostras tantum ponderis apud viros eruditos habituras esse, quam suam ipsius defensionem. Nemo enim ignorat, quæ sit & quanta in his questionibus subtilitas, quam sint multa ingeniose, & lubrica sæpe argumentorum conclusione explicanda, quam argute de quibusdam veterum monumentis differendum. In quo litterarum genere cum illustr. *Masseius* non mediocriter versatus fuerit, nulli dubitamus, quin reperiat demonstraturus aliquando, eo disputatis contra ill. Virum concedi quid possit, aut quid negari. Ne vero Lectores nostros fugiat, quibus potissimum *Massei* libris dicam Auctor noster scripserit, tenendum est, quod aliunde iam constat, illustr. *Marchionem* ante annos complures in Galliam iter fecisse, vel quia mos est, vel quia multas ibi antiquorum monumentorum reliquias se inventurum esse ominabatur. Feliciter ingresso Galliam, peragrantiq; nobilissimas illius regni urbes, tanta titularum veterum multitudo se offerebat, ut non modo antea iam promulgatos solerter recognoscendi, vel nondum editos describendi, cupiditate incenderetur, sed etiam alios velut in societatem fructus ex itinere percepti vocare in animum induceret. Quare ad celeberrimos quosque aliarum terrarum viros litteras dedit, in quibus vel solas marmorum inscriptiones, numerumque typos, bona fide retulit, vel aliorum percunctando sententiam, obscuriores plerumque titulos candide, & probabiliter, ut solebat, interpretatus est. Has epistolas, sive latine, sive vernacula lingua, sive Gallico idiomate conscriptas, iunctim *Lutetiae Parisiorum* a. 1733. edidit; quam editionem postero anno

Veronenses repetierunt, cui exemplo quoque in his Actis nostris 1736. mens. Jul. p. 298. locum dedimus. Illis igitur Gallie antiquitatibus ubique fere Auctor noster refragatur. Inprimis displicent ei, quæ verbi causa de *mensibus Aegyptiorum*, de formula *sub Ascia dedicare*, de deo *Mithra*, & de *cultu deorum inferorum*, ibi disputaverat illi, *Marchio*. Alter libellus, quem in principio statim confutandum sibi sumsit Auctor noster, est de *religionibus gentilium s. idololatrarum in summo mortis articulo constitutorum*, cui olim elucubrando marmor quoddam, in Palatio Regis Christianissimi asservatum, occasionem præbuerat. Editus est Parisiis 1736. sed locupletior postea, *observationum litterariorum* Tomo I. ab illustr. Maffeo Veronæ 1737. 8. vulgari coepto, accessit. Inde factum, ut non istius modo libri, sed marmoreæ quoque tabulæ speciem depingeremus in Act. Erudit. 1740. mens. Jan. p. 13. Tertius est, nova operum Hieronymi Stridonensis, in Tomos X. distributorum, editio, non tam labore & studio Maffei absoluta, quam iudicio eiusdem, consiliis, animadversionibus & ope, perfecta. *Dominicus* enim *Vallarfius*, Veronensis Presbyter, vir Ebraicarum græcarumque litterarum studiis adprime innutritus, id sibi negotium dari credidit, ut post *Martianayum*, & alios Franciæ viros doctos, Hieronymum denuo recognosceret, plurima eiusdem loca mendosa ex codicibus manu exaratis restitueret, nodosque, vel suo ingenio, vel conquirendo aliunde auxilia, solveret. Hæc igitur editio simul ac lucem vidit, dici non potest, quam contemptibilis visa sit Francis quibusdam: sive, quod nonnulli societatis Benedictinæ S. Mauri asseclæ hac de re subtilius relictiusque iudicare se posse sibi persuadebant; sive quod plerisque Gallorum hodie, quicquid ab alia gente proficitur, ad unco suspendere naso volupe est. Interim, si fides haberi debet nostri censoris testimonio, ipsam enim Hieronymi editionem nondum vidimus, doctiss. *Vallarfius* non usquequaque in pervestiganda Hieronymi dictorum sententia solertem fuisse, nec ubique rem acu tetigisse, diffidendum haud erit. Quicquid sit, nihil tamen potest esse iniquius, quam culpam

editoris in summam *Maffei* invidiam rapere. Sed fatis iam de his, quæ ad huius controversiæ originem & causas generatim spectare videbantur, & quæ ante nosse intererat, quam ipfius libri describendi periculum faceremus.

Videmus alias sæpe eiusmodi libros, quibus vel litern alteri intendimus, vel dirimere eam, & iniurias declinare solemus, propterea vulgo contemni, quod maxima pars illorum, vel inferendis iniuriis, vel propulsandis impenditur, ceterum præter maledicta nihil ex iis dici posse arbitrantur multi. Sed bona illorum venia dixerim, falsum non raro id esse, quod fumitur. Si enim *Scioppium*, *Scaligerum*, *Heinsium*, *Salmasium*, *Gronovium*, *Perizonium*, *Bentleium*, *Burmamum*, attente legerit quispiam, de nobilissimis cognituque maxime necessariis quæstionibus, cum altercarentur inter se, dilueruisse cognoverit. Ex horum numero noster est liber, in tantum profecto laudandus, in quantum commendabilis argumentorum varietas, proba & docta antiquorum monumentorum, h. e. marmorum, numorum, gemmarum, signorum & anaglyphorum operum interpretatio, rerumque autem incognitarum follers peruestigatio & traditio, intelligi potest. Non enim semper irascitur, non ubique secat & urit, non per omnem librum commotionibus animi indulget eruditissimus Auctor, sed amaritudinem dictorum plurimarum rerum dulcedine mitescit, & temperat. Operæ igitur pretium esse censemus, de singulis libri nostri partibus sigillatim videre. Totius operis distributio in partes nulla est. Verum, quæ ibi commode abesse poterat, a nobis Lectorum gratia describetur. Constat quippe hæc præstantissima dispersarum ex omni antiquitate rerum collectio XXIV. capitibus, quorum unumquodque in suas quoque paragraphos dispescitur. In primo demonstrat *caerimoniarum funebrium apud veteres rationem*, in primis quo pacto defunctos *conclamaverint Romani*: in 2. exponit *de Baccho*: in 3. *de Messeniorum restauratione*: in 4. *historiam Marsyæ* tradit: in 5. formulam *sub Asia dedicare* enodat: 6. est *de Druidibus*: 7. *de sacris Deorum inferorum*: 8. *de religione Aegyptiorum*: 9. *de computatione*

tatione amorum apud Aegyptios: 10. de deo Mithra: 11. de vera Sagigallorum specie adversus Deslandium: 12. de Sarcophagi cuiusdam Romani anaglypho opere: 13. de venere Epitragia: 14. de peculiari quadam figura Isis: 15. de Deo Paganolo: 16. de Rhodope: 17. de Iove Summano: 18. de nuptiis Romanorum: 19. de mysteriis Cereris: 20. de ludis in honorem Aesculapii institutis: 21. de Tigrane: 22. de Horoscopo Augusti: 23. animadversiones complectitur in nuperam operum d. Hieronymi editionem Veronae factam: tandem in 24. de Astrologia iudiciaria post Iulium Firmicum nonnulla disserit Auctor. Omnes hi profecto loci sunt eiusmodi, ut, si eos cum ingenio Cl. Martini contendas, atque illud etiam cogites, nonnulla alibi frustra quaeri, facile de toto libro possis iudicare. Vere dicere possumus, esse hunc librum incredibili raræ eruditionis copia refertum, adeoque omnibus litterarum elegantiorum cultoribus, inprimis artis antiquariæ studiosis, commendandum. Verum quando non fieri potest, ut ex huiusmodi libris, quicquid utilium rerum continent, afferatur, hanc rationem tenebimus, ut ex nonnullis capitibus, ordine tamen partium servato, notatu dignissima commemoremus. De Præfatione vero dicere hic nihil attinet, quoniam si sententiam suam Auctor confirmavit, his novis tibicinibus facile carere poterimus; sin sua ipse vineta cædit, tunc demum nostrum erit, suo quodque loco collocare. Primum igitur locum occupat tabula marmorea, quam longe aliter, magisque ex vero, quam illustr. Maffei, explicasse sibi visus est doctiss. Martinus. Deditur iam huius tabulae imaginem in his ipsis Actis nostris 1740. ad p. 20. mens. Ian. quam identidem inspicere licebit, si de duumvirorum illorum interpretatione dissimili, in neutram partem propenso animo, Pag. 2. iudicare velimus. Oculos statim nostros in se rapit mulier in thoro iacens, capite reclinato ad sinistram, quasi reformidans acerbitatem mortis. Ad caput eius sinitur infans flens, & convertens se ad aliam feminam sedentem in sella prope thorum, quæ capitis velamento moerorem aperte significat. Pone hanc stat alia vigentis adhuc ætatis femina, armillis con-

deco-

decorata, vestem suam lacerans, manumque sua ad crines versa dolorem indicat. Latus huius, sive matronæ, sive virginis, tegit alia quædam mulier sinistram inferens pallæ, quasi pedus percussura, & ante eam genius conspicitur tædam suam extinguens. Ad dextram femine sedentis duo homines reperiuntur, quorum alter tubam, alter, cingulo togam confringente notabilis, cornu quoddam inflat. In medio thori loco stat infans, brachio suo nixus crepidine lecti, & irretortis oculis respiciens defunctam, quasi maxima lætæ pars ad se pertineret. In eadem linea iuvenis apparet togatus, laureato capite, dextra lectum attingens, sinistra cistulam quadratam cum operculo in acutum angulum desinente portans. In imo thori loco, ideoque ad pedes defunctæ, duo rursus togati superveniunt, itidem laureati, quorum ad pedes focus conspicitur, in quo vas, tantum fumi & vaporis emittens, ut operculum vasculi suo propemodum loco moveat. Sub thoro effictus est ab artifice canis recubans, cum sandaliis defunctæ. Hanc descriptionem ipsa tabula suggerit. Videamus quanam in re dissentiant duumviri. Summa controversiæ huc redit: 1.) illustr. *Maffius* hanc feminam in thoro iacentem putat esse moribundam, (prossima à morire); *Cl. Martinus* vero iam defunctam esse censet. 2.) Laureatos homines pro sacerdotibus Neniæ accipit *Maffius*, quos gentiles nominarint *Coronatos* κατ' ἐξοχήν: *Martinus* vero existimat esse Libitinarios s. Pollinctores. 3.) Cornicines illos furoris cuiusdam & temulentie accusat illustr. *Maffius*, quod nihil inconvenientius esse credebat, quam ægrotis molestiam tanto sonorum strepitu creare; si tamen aliqua reddi ratio debeat, conicere se, id propterea fieri, ut lemures & spectra pellerentur, quæ homines inquietare solerent: contra ea autem *Celeb. Martinus* in his figuris *conclamationis* ritum querit. Ex eo statim apparet, utramque interpretationem multis adhuc dubiis obnoxiam esse posse. Quis enim pro certo ausit definire, utrum mulier in thoro cubans, mortua, an moribunda dici debeat. A quo tamen fallaci & lubrico questionis initio, omnes ducuntur rationum complexiones. Quare hac con-

troverfiam mitius tractare debuerat Cel. Auctor, præcipue contra talem virum, quem suo merito inter præcipua Italiæ decora collocamus, cuius peccata, fi quæ forte irreperant, tam acerbè exagitare fas non erat. Verum audiamus Cel. *Martinium*, qua via *Maffei* reprehendat, & quomodo, interpretatione adverfarii fui fublata, fuam corroboret. Ante vero, quam ordiamur eius rationes describere, temperare nobis non possumus, quin promiffi noftri memores ea afferamus, quorum doctiff. Auctor in præfatione meminit. Non diftinetur, *Kirchmannum* & *Gutherium* multa fcripiffè de *funeribus Romanorum*, neutrum tamen fubtiliter fati & accurate rationem conclamandi defunctos expofuiffè: auctorem *Antiquitatum expofitarum* hunc ritum, ope marmoris cuiusdam, quod in manibus habuit, mirifice illuftrare potuiffè, nifi harum rerum imperitus fuiffet. Obftupefactum enim *Montefalconium* velut re inaudita ita pronuntiaffe fcribit Cl. *Martinus*: *quid hic fibi vult fenex ille coronatus? quid quaefo hic repræfentatur per tibicinem? Fortaffè heros efl unus ex maioribus Glyconis & Himeræ, qui innocentem vitam degens iam abibat in campos Elyfos, & amorem erga Muficam conſervare ſtudebat, cui per totam eius vitam deditus erat.*

Altuta certe, inquit Cl. *Martinus*, & antiquario digna oratio, qui *cornu* & *tibiam* eodem loco & numero habet, & amorem erga mulicam hac ratione in farcophago exprimi poſſe credit. In eodem quoque errores ſapiffime ill. *Maffei* incidiffe haud diſſimulat, etiamſi uterque horum reliquos omnes ſapientia anteire ſomniatur. In ipſa vero quæſtionis tractatione probat Auctor, mulierem non poſſe eſſe moribundam, primo propter genium adſtantem & extinguentem tædam ſuam, quod ſignum manifeſto declaratur, mortuam iam eſſe feminam: 2. ex aliorum monumentorum contentione poſſe comprobari, mortuis demum annulos detrabi, cuius rei *Plinium* teſtem excitat, ſed nullum hifloriæ naturalis neque librum neque caput, quod profecto ſi omiffum ab eruditiff. Auctore non eſſet, ad veri ſpeciem multum conduceret. Perluſtravimus quidem huius rei gratia Caput I. Libri XXXIII. qui

qui locus de annulis apud Plinium præcipuus; sed formam huius rei frustra quæsvimus. Ceterum illustr. *Maffei* cre- Pag. 4.
 diderat, ex marmoris & anaglyphi operis elegantia nobilitatem dignitatemque feminæ illius posse colligi; quod tamen per se satis corrui, cum tituli ipsi apud Gruterum, & alios veterum epigrammatum collectores, satis abundeque demonstrant, quo progressa sit in conficiendis quandoque monumentis libertorum etiam & fervorum liberalitas. Verum id rectius poterat colligi ex *astraba*, vel si dicere malis pedaneo fellæ, quo genere nemini, præter summæ dignitatis viros & feminas, uti licebat: hinc etiam constat, Homerum suis heroibus semper eiusmodi fellas tribuisse. In §. 3. Auctor noster rationes amplius occultare noluit, quare ill. *Maffei* dissertationem refellere apud animum constituerit, primo, ut illustri illa femina, (*Caumontia* fortassis, ut suspicamur, ad quam litteras aliquot ill. *Maffei* in *Antiquit. Gallicis* dedit,) & reliqui eruditionis *Maffei* admiratores in Gallia sentiant, quanta cum suorum iniuria exteros magni facerent, cum adhuc plures intra illum Heroes sint, qui palmam exteris præripiant. His expositis illustr. *Maffei* interpretationem in compendium mittit, eumque vituperat, quod neglecta hac muliere, quæ in sella conficeretur, statim ad tres laureatos homines provolans, in iis continuo sacerdotum imaginem agnoverit, propter coronas, quibus semper ornatos fuisse sacerdotes audivisset: quod quasi aliud agendo demonstraverit, sacerdotes olim κατ' ἐξῆς Coronatos fuisse dictos, & ab his sacerdotibus nomen suum haud dubie quatuor *Divos Coronatos*, quorum memoriam Pontificii quotannis recolunt, sortitos esse. Quam omnino animadversionem Cl. *Martinius* irridet, dicens, horum quatuor sanctorum origines tam certo ad martyres referri posse, ut disputatione non egeat. Causam erroris *Maffei* in eo quærit Cl. *Martinius*, quod ei solemne sit, mores orientis cum occidentis ritibus confundere. Exploratum quidem esse concedit Auctor, fuisse in Asia certum genus sacerdotum, quos *ἱερεῖς* appellaverint, sed longissime diversos a Romanis sacerdotibus simul ostendit. Illos

Illos enim magistratum gessisse, & per eosdem factam esse annorum computationem, quemadmodum Romani per consules annos numeraverint. §. 4. novi erroris accusat Auctor Maffeiū, quod homines tibias inflantes temeritatis cuiusdam (extravagance) reos fecerit, cum tamen ex historia satis constet, nihil hoc ritu apud Romanos fuisse usitatus. Interea ut Lectoribus suis adfensionem extorqueret, illico Maffeiū, more docti cuiusdam Mathanasi, multa *Theophrasti, Athenaei, A. Gellii, Virgilio, Augustini, Plinii, Tibulli, Iuvenalis*, testimonia compilasse, non eo consilio, ut ostenderet, quæ huius furoris tradi probabilis ratio possit, sed ut magno conatu doceret, quod omnes noverint, veteres Musicam quandoque adhibuisse ad leniendos morborum dolores, & incantationum vim frangendam. *Plinio* enim teste, ut vult ill. Maffeiū, æris sonitum artibus magicis obstare. Verum primo emendationem Maffeiā Plinii falsam esse, retur propter duas potissimum causas. Si enim tubicinem legi oporteret pro *tibicinem*, suo se gladio iugulare Maffeiū inquit; quoniam præ strepitu tubæ dea Nenia exaudire preces sacerdotum non potuisset: deinde etiam finis negligetur, propter quem tibicines magistratum præivisse dicitur apud Plinium. Neque illum locum de precibus sacerdotum, sed magistratum intelligendum esse contendit Auctor noster, utpote quibus solennibus precationibus tibiæ cantus eo consilio adhibuerunt veteres, ne quid aliud exaudiretur, ne ad aliam rem, qui sacris intererant, animum converterent, sed ut omnes vocem præconis exaudirent, quæ profecto, si tubæ horridum murmur accessisset, acutissimo illo clangoris fuffuro fracta & suppressa fuisset. Ut vero omne interpretationis Maffeiæ fundamentum penitus subvertat, locum hic 12. sacerdotes nullo modo habere posse arbitratur, propterea quod, si munere suo fungebantur, velati esse secundum *Servium* ad *L. 3. Aeneid.* debebant; deinde quod vel manus elevarent ad deos superos, vel deprimerent ad deos inferos, necesse erat; tertio, quoniam nulli sacerdotum licebat domum mortui intrare, nisi sex diebus præterlapsis, inde ramum cupressi

epressi ante domus funestæ ianuam collocarunt veteres, ne
 sacerdotes forte imprudentes talem ingrederentur domum;
 quarto, non fuit permillum sacerdotibus, mortuos iatueri, Pag. 13.
 hinc elata fuisse funera, ne Pontifex, aut alius quispiam sa-
 cerdos, obviam exequis fieret. Augustus propterea Impera-
 tor velavit caput suum, cum oratione funebri Agrippam
 laudaret, ne tanquam Pontifex aspiceret corpus funestum.
 Ostendit porro Auctor noster, Maffei coniecturam de preci- 15.
 bus ad Deam Neniã missis, nullis rationibus sustentari.
 Nam cum elegantia marmoris fati demonstrat, hoc opus
 Augusto Imperatore antiquius esse, facillime effici posse cre-
 dit Auctor, cultum deæ Neniæ falso hic sumi, quoniam ante
 seculum III. Romanis hæc dea cognita non fuerit, nec ante
 Arnobium huius deæ mentionem scriptores iniecerint. Ever-
 sa igitur Maffei sententia, iam suam stabilire allaborat §. 8. 18.
 Primo enim originem tubarum in funere adhiberi solitarum
 ex Hygino, & conclamationis ritum ex Plinio, tanquam ex 19.
 purissimo antiquitatum fonte, haurit. Per conclamationem
 autem non intelligit orationem illam præconis, qua rogo iam
 impositum, & crematum cadaver, compellabat: *vale: nos te 20.*
ordine, quo natura permisit, cuncti sequemur; sed eam, quæ
statim post mortem fiebat. §. 9. docet, qua ratione per se 21.
ptem dies conclamaverint defunctos, ubi tamen omnia sine
idoneo Auctoris veteris testimonio dicuntur. Primo die,
inquit Auctor, cornicines & tubicines ita mortuo adstabant,
ut cornua aures attingerent, adeoque sonus perstreperet to-
tum corpus; secundo pectus nudabant mortui, ut eo facilius
sono cornuum spiritus, si qui forte superesset, refocillaretur.
Per Coronatos intelligit Libitinarios, ob tres potissimum cau- 27.
sas: 1. propter vasculum appositum, ex quo vapor aquæ for-
tasius calidæ & ferventis oriebatur, qua uti debebant ad lavan-
dum corpus; atque hi propterea Pollinctores audiebant;
2. propter cistulam, quam unus ex iuvenibus illis fecum af-
fert, in qua haud dubie aromata, oleum, & aliæ res lavationi
inservientes incluse erant: 3. propter cornicinem & tubici-
nem, qui fortassis Libitinariorum servi erant. Cur vero Libi- 29.
tin-

tinariis corona laureata hic data sit, quæ victoribus solum propria fuit, quærere quis posset, cui Auctor noster ex Plinio L. 15. c. 30. respondet, *lustrationibus lauream adhiberi*, usque his coronis Libitinarios esse, 1.) ne eorum adventus domicilio inauspicatus esset: 2.) ne cadaveris tactione & lavatione ipsi polluerentur: 3.) ut ipsæ pellerentur: 4.) ut remedio essent variis morborum generibus, v. c. Epilepsie, comitiali morbo, & aliis.

Fig. 34.

Etiam si vero Tertullianus Libitinarium & sacerdotem semper ita iunxerit, ut inde *Maffei* adhuc coniecturam stare cuidam videri posset: tamen, quia adprobante id Auctore nostro, liberior Tertullianus esse solet in dictione, formisque & luminibus orationis intemperantius utitur, eius auctoritatem magni in his rebus non facit Auctor. Nam Libitinarius quidem *καταχρηστικὸς* sacerdos dici posset, quoniam sacerdotes & Libitinarii in re quadam conveniunt. Ut enim veri sacerdotes statuas deorum purgabant, & minio colorabant: ita etiam Pollinctores & Libitinarii cadaver aqua, aromatibus, thure curabant. Misis iis, quæ §. 16. Auctor noster de Geniis contra *Maffei* disputat, perveniendum nobis est ad alteram tabulam, quæ in eadem dissertatione *Maffei* descripta fuerat. In hoc marmore putat Auctor §. 17. solemnia Bacchi, quæ Orgia dicuntur, exhiberi; in quo explicando rursus ill. *Maffei* hallucinari suspicatur. Cum enim omiserit duas personas, quæ Minervam circumstant, nullo modo prætereundas, non potuisse fieri, quin recta de-
41. erraverit. Monstrantur autem hic personæ quinque. Prima est Satyrus, tenens sinistra tympanum, dextraque sonum edens, in qua instrumento feminas nonnunquam Etruscas huisse, coniecerat ill. *Maffei*. Altera persona planipes est, instrumentumque aliquod musicum tenet, de quo duas inprimis coniecturas affert Celeb. *Martinius*: primo hariolatur, illa hominis figura depingi fortassis speciem servi apud Petronium Satyr. c. 69. *Nequissimus servus lucernam de sinu fictilem protulit, & amplius simihora tulicines imitatus est.* Secundo instrumentum ait esse æreum, cui inerant duo codones cum duplici ansa, ut inverti posset, & hac ratione modo acutus,
modo

modo gravis edi sonus. Quarta figura est Faunus, cuius humeris defluit pellicula cervina, qui secundum ill. Maffeiū duplicem tibiam, secundum *Martinium* vero tibiam *Phrygiam* inflat, quæ a Poetis *adunco* s. *flexo tibia cornu* dicitur. Quinta Pag. 44. figura scabillum, (non scabillam, ut Cel. Martinus identidem 45. scribit, notum enim est, dici in neutro tantum genere, rarius in masculino,) seu crotali speciem pedibus calcat. Negat hic Cl. *Martinus* tale instrumentum *ὑπερὸδιον* dici posse, sed a Polluce *ὑπερὸδιον* nuncupari. Eo instrumento simul docet 46. usos esse Boeotios, postea Romanos, qui tamen Crupezia seu Scabilla alligare pedibus non solebant, sed symphoniaci pedibus tantum ea feriebant, ita, ut quatuor folliculi, scabillis inclusi, & copulati invicem, certos sonorum numeros ederent. 48. Neque hic ab erroribus liberum fuisse ill. Maffeiū contendit Auctor noster, quod tali quoque instrumento inter saltandum veteres usos esse crediderit, cum tamen locus Luciani de saltationibus abunde probet, Lacedemonios semper insidentes fellæ luisse. Causam denique, quare idem homo manus in coelum sublatis iungat, apud Petronium latere in Satyr. c. 52. sibi persuadet Auctor noster. Inquit enim ibi Arbiter: *credite mihi: cordacem nemo melius ducit. Atque ipse erectis supra frontem manibus Syrum histrionem exhibebat.*

Sed ut est hominum in opinando levitas & inconstantia, ita etiam hic verum esse illud græcorum: *Φρονίδες δευτέρας κρείττους προτέρων*, cognoscimus. Damnat enim Auctor noster nonnulla in præfatione, quæ in libro ipso scripserat: nimirum paulo ante diximus, instrumentum, quod Satyrus tenet, lucernam Auctoris sententia Petronianam videri; sed diligentius hac de re cogitantem eum ratio tandem & contentio aliorum monumentorum in hanc potissimum sententiam duxit, ut existimaret, potius *Hydraulium* esse, quam lucernam, idque cognosci ex tabula, a viro illustri, *Matthæo Aegypcio*, celeberrimo Scti de Bacchanalibus interprete, sibi donata. Addit eodem in loco Athenæi verba ex *Deipnosophistis* L. 4. p. 174. ubi non solum forma *Hydrauli* describitur, sed illius etiam Auctorem fuisse *Cres-*
bium

Pag. 51. *bium* Alexandrinum perhibetur. Ex hoc diverticulo redit Auctor noster ad prius marmor, tandemque de cane ibi expresso, & locis Romanorum, nonnulla exponit. Cane non propterea in marmoribus, statuis, & sarcophagis exhiberi putat Auctor, ut documentum & signum essent fidei; hoc enim nullo scriptoris testimonio probari posse existimat: sed ut artificis elegantia operi immortalitatem pareret, quod *Petroneus* docet Satir. 71. *valde te rogo, ut secundum pedes statue mee catellam pingas . . . ut mihi contingat tuo beneficio post mortem vivere.*

Satis diu capiti primo inhæsimus. Videamus reliqua. In 55. Capite II. novum quendam *Bacchum*, cognomine *Psilam*, in signo æreo, Lugduni ante aliquot annos effosso, expressum, primus, ni fallimur, producit Auctor noster. Gestat autem Bacchus in dextra fruges cum foliis, sinistra, ut videtur, lynga, caput eius corona floribus conferta, exornatum est. Hoc signum plurimi, vel pro Deo *Como*, vel pro Cupidine acceperunt, quemadmodum fecit desideratiss. *Montfauconius* in *Antiquités expliquées*, quem propterea reprehendit Auctor noster. Sed cum accideret aliquando, ut Auctor noster in *Pausania* locum quendam delaberetur, vidit tandem, Bacchum sub hac forma ab *Amyclis* cultum fuisse, & quoniam volitans pingitur, *Psilæ* cognomen accepisse a *ψιλον*, quod Ælam græcis significat. In sinistra portare lynga sibi persuadet Auctor, quod quidem avis genus per motacillam plerique reddiderunt: sed quoniam etiam *λυγξ* græce *κνωπίδιον* dicitur, colligit inde, anatis quoddam genus videri. Cur autem Baccho consecrata sit, facile ex eo constare, quoniam per Lynges illecebras amoris & cupidinum expresserint veteres, sine Cerere autem & Baccho friguisset *Venerem* Poetas confiteri. Dextra tenet Bacchus varios arborum fructus, quos 62. veteres *Acrodrina* appellabant; atque his ficos quoque inesse non dubitat Auctor noster, indeque intelligi, quare Bacchus Græcis *Sycitis* dicatur.

In Capite III. explicat numum antiquum, in quo Messeniorum recuperatam libertatem tradi opinatur Auctor.

Ad.

Adversa pars ipsum Epaminondam sistitequo vehementem, dextra gladium vibrantem, & capita hostium prostermentem; aversae parti Dioscurorum imagines tribuit Cel. *Martinius*, ad quorum pedes in extrema numi parte haec litterae conspiciuntur: --ITOMA. Verum in huius numi explicatione nondum nobis satisfecit Cel. Auctor. Probare enim prius ex aliis monumentis debuisset, hunc esse vultum Epaminondae; secundo, ita quoque Dioscurorum vultus in aliis veterum signis occurrere. Alter enim horum laureato capite equitat, quae non videtur esse imago Dioscurorum; desunt etiam pilei, quibus Dioscurorum capita semper condecorata esse scimus; neque extra omne dubium positum est, verbis in extrema numi parte excusis designari *Ithomem*, Thessaliae urbem, quae Melfeniis parebat. Si enim numus est in honorem Epaminondae cufus, a Graecis fuit confectus, qui cur non potius IΘΜΗ scripserint, quam --ITOMA, perspicere non possumus. In capite IV. Historia *Marsyae* ex signo quodam aereo, Lugduni itidem reperto, adhibitis Hygini, Lucani, Pausanix, & Diodori Siculi testimoniis, traditur. In capite V. de *se-* 76. *puleris sub Aetia* exponit Auctor, ubi profecto illustr. *Masseius* acerbius, quam par erat, perstrinxit. Primo enim reprehenditur in eo, quod sine idonea ratione titulos veteres, antea iam evulgatos, denuo in Antiquitatibus Gallicis descripserit; quod qua causa sit factum, se nondum intelligere, nisi forte *Masseius* iam editos esse ignoraverit. Novimus, id quoque vitium non semel a nostris quoque hominibus illustr. *Masseio* obiectum esse. Ferunt scilicet illustr. *Masseius* eos per sepe titulos pro ineditis vendidisse, qui tamen vel apud *Sponium*, vel *Pletwoodum*, aut alios inscriptionum collectores invenirentur. Sed ipsius *Masseii* verbis haec facile iniuria propulsari potest. Ait enim p. 96. ed. Veronenf. *non ineditas tantummodo, ut ceteroquin soleo, hic tibi Epigraphes congero, sed praestantiores id genus quascunque in hoc itinere collegerim. Sunt enim quae inemendate prodierint, sunt quas libri continent, quae communiter non sunt ad manum, quem locum de industria excerpimus; cum ut defenderemus nomen illu-*

stre Maffei, tum vero etiam ut responderemus aliquantum Cel. Martini censura, qui *Cassianum* illud Maffei obvertit, quæsitque cui bono recederentur tituli, diu iam accuratius evulgati & lecti. Progreditur deinde Auctor noster ad formulam sub *Afcia* dedicare, quæ tot modis a rerum antiquarum studiosis explicata fuit, ut nuper doctiss. *Mazochius* integrum librum de hac sententiarum varietate confarcinare potuerit. Impugnat primo Auctor noster Mafficianam interpretationem, qui

- Pag. 82. his verbis nihil aliud denotari censebat, nisi quod sepulcrum modo artificum manibus exierit, nec ulli antea patuerit.
85. Postquam pauca de *Afcis* & earum nominibus coetera Mafficum diligerat Auctor noster, suam demum profertur sententiam,
88. sibi que persuadet, *dedicare* nihil aliud, præsertim Ciceronis ævo, denotare, quam ritum consecrandi: primo quia semper in Deorum Manuum potestate & dominio sepulcra fuerint; tum quia sine consecratione sepulcra dici sacra non possint; porro quoniam nullo modo inter se differant *Consecratio* & *Dedicatio*. Illustr. autem Maffei interpretationem ideo non tolerabilem esse autumat: 1. quia plerumque alii fuerint domini, qui sepulcra struxerint, alii qui consecraverint.
2. quod domino vivente sepulcrum extructum, post mortem demum fuerit consecratum. Nova hic inter Martinium
97. & Mafficum exorta est quæstio, utrum femina potuerint dedicare *sub Afcia*, quod negat Martinus, Maffei vero, ingenti numero inscriptionum Lugdunensium nixus, contendit omnino, mulieres quoque cum filijs & maritis suis sub *Afcia* dedicasse. Sed cel. Martinus subtiliter demonstrat, tempora & casus verborum & nominum sibi nunquam constare,
98. v. c. si dictum fuerit, hæc vel illa posuit, addi demum in alio tempore & casu: hoc monumentum *sub Afcia* dedicatum est; ex quo effici posse arbitratur Martinus, feminas quidem habuisse ius ponendi collocandique, sed non consecrandi, quod idem valere posse de servis credit, qui iure *dedicandi sub Afcia* destituti erant. Ut paucis rem absolvamus, formula hæc Auctori nostro videtur significare, sepulcrum ita consecrare *Diis Manibus, ut is Afcia sit dignus, qui sepulcrum violare auderet.*

In

Inde cuius Sarcophago Afciz signum illatum, & per *εὐφρασίαν* violatoribus imprecationem factam esse. Hanc dif- Pag. 122.
 putationem sequitur alia, de Druidibus Galliz, cui elucubran-
 dz occasionem dedit symplegma vetus, senem quendam iu-
 veni ita nexum exhibens, ut senex collo iuvenis manus im-
 ponat, iuvenis vero thorace usque ad genitalia indutus senem
 complectatur. Quo signo initiationis sacrum innui contendit
 Auclor. Scilicet iuvenem seni obedientiam promittere; & quo-
 niam disciplinz senis primum tradere, nudum circa genita-
 lia comparuisse iuvenem. Cum enim feminz his sacris initi- 130.
 tari non potuerint, cavisse legibus Druides, ne quis nomen
 suum, nisi nudis genitalibus, apud senes profiteretur. Suc-
 cedit iam descriptio cultus Deorum inferorum, Epistolae XVIII. 133
Antiquitat. Gallic. ill. Masseti opposita, ex qua notatu dignif-
 sima seligeremus, nisi hæc repetere, cum aliarum rerum item
 bonarum copia, prohiberet, tum festinatio, ut ea persequa-
 mur, quæ exoriri sumus. Quare veniamus ad locum illu- 144.
 streum de Religionibus Ægyptiorum, quem adeo diligenter ab
 Auclore fortassis pertractatum non haberemus, nisi vasculum
 a Siccardo ad Fleurianum ex Ægypto missum fuisset, hie-
 roglyphicis undique litteris & figuris exornatum. Quatuor
 autem partibus illud distinguitur. Prima pars continet quæ-
 dam signa Ifidis & Osiridis. Præter sistrum enim, cistulam
 Ifidis, scuticam, anseres, plumas, pectinem, accipiter, spe-
 culum, & sceptrum conspicitur. Altera pars ipsa solemnia
 Ifidis exhibet: videmus enim duas naves cum herba Loto.
 In tertia parte ipsa Isis cernitur, septa undiquaque Loto,
 ex corpore eius progerminante, puerumque Mercurium la-
 stans. Quarta pars Anubin cum duobus bobus ostendit,
 per quos Apin & Mnevia significari censet Auclor. In hoc
 argumento tam caute versatus est cel. Martinus, ut nihil
 sumferit, nisi quod Herodoti, Diodori Siculi, Plutarchi, Ma-
 crobii, Servii, Apuleii, & aliorum, qui de mysteriis Ægy-
 ptiorum nonnulla memoriæ prodiderunt, testimoniis com-
 probari potuit. Quoniam vero annorum computatio sacra-
 rum rerum particula erat, operæ pretium esse duxit Cel. Au-
 clor, acutius diligentiusque, quam a multis factum erat,

- Pag. 201. *Ægyptiorum diversam rationem computandi annos* definire. Neque hic cum illustr. *Maffeo* in gratiam redit, sed quoniam ille in Epistola VIII. Antiqu. Gall. p. 46. Veron. ed. merum somnium esse contenderat, *Ægyptios* post *Æliacam* victoriam methodum numerandi *Iulianam* recepisse, missa computatione & ordine temporum a maioribus tradito, monstrat ei ex loco *Dionis L. 51.* ubi dicitur εἰς τὰ ἔπειτα ἐπὶ αἰχμὴν τῆς ἀπαρ. *Ἰουλιανῆς αὐτῶν νομίσσεως*, mandatum hoc *Augusti* non posse referri ad urbem *Romam*, utpote cuius parum intererat numerare annos a capta urbe *Alexandria*, sed utique teneri hac lege tantum *Ægyptios*. Multa subinde disserit Auctor noster, *Censorini*, *Syncelli*, *Clementis Alexandrini*, *Theonis*, & aliorum testimonio adutus, de principio computandi annos, de discrimine anni *Iuliani* & *Ægyptiaci*: quare his, qui penitus has lautitias degustare volunt, auctores sumus, ut cum illis, quæ dicta ab Auctore in libro ipso sunt, contendant rationes, quas in Præfatione idem docuit. *Martinius* contra *Petavium*, *Kircheri Oedipum*, & imprimis *Averanii* dissertationem de mensibus *Ægyptiorum* a pag. XX-XXXVIII. studiose congestit. Properamus ad quaestionem de *Mithræ* sacris, & *Deo Mithra*. In oppido *Arelatenfi* frustum marmoris adservatur, ubi *Mithras* tauro insidet, pone eum duo homines mitra & veste *phrygia* induti, tenent lampada, infra taurum *hydra* & *canis* cernitur, super antrum vero *quadrigræ* sohs adparent. Quod monumentum cum sibi illustrandum sumeret *Maffei*us, haud difficulter ex *Serpentis* & *Zodiaci* signo *Mithram* solem posse cognosci dixit. Sed *Cel. 232.* *Martinius* denuo παραδοξολόγος *Maffei*um criminatur: nam ex *Macrobio*, *Æliano*, *Iulio Firmico*, *Porphyrio*, & *Eusebio* demonstrari posse, *serpentis* imaginem non ad solem tantum, sed *Lunam* quoque trahi. Postea de ipso *Mithra* verba facturus Auctor noster, negat, *Mithræ* sacra a *Persis* ad *Romanos* transtisse, 1. quod *Persæ* nulla templa, nullas statuas in honorem *Deorum* suorum posuerint: incongruum enim *Persis* visum esse, hos limitibus circumscribere, quorum infinita esset vis & potestas: 2. quod vestes, quibus *Mithras* ani-

amiciri solet, nunquam fuerint Persicae, sed Phrygiae. Deinde exponitur, per Mithram intelligi apud Persas solem deficientem, & obscuratum Lunae intercessione: propterea intra antrum coli. *Est enim in spelaeo Persico habitus, Leonis vultu cum Tiara, utrisque manibus bovis cornua comprimens, quemadmodum Luctatius Scholiastes Statii loquitur.* Fabulati praeterea sunt veteres, Mithram ex lapide nasci, cuius Pag. 243. fabulae hanc vim esse putat Auctor noster, ut ostenderent veteres, ignem e lapidibus plerisque elici posse. Constat etiam, Mithram antiquitus a multis cultum esse tanquam boum abactorem: sed tantum abesse dicit Cel. Auctor, ut hoc Persae crediderint, ut potius haec de Mithra opinio piratis Ciliciae tribuenda videatur, qui, ut furti & rapinarum aliquem fauorem tutoremque haberent, eiusmodi de Deo Mithra comminiscabantur. Persas vero non solum Deum, sed Deam quoque Mithram coluisse, ex *Julio Firmico* ostendit Auctor: quae 245. triformi vultu, & monstruosis circumdata serpentibus, pingitur, quibus notis ad mutationes Lunae ac cursus obliquitatem respexerint. Innotuit haec Dea reliquis gentibus sub nomine *Veneris Coelestis*, Aegyptiis vero *Atargadis* audit; qua occasione *Macrobius* notat Auctor, qui per *Atargadin* terram intellexerat. Cultores autem Mithrae nomina siderum & Planetarum sibi tribuebant, quod cum ex *Porphyrio*, tum imprimis ex *Hieronymi* Epistola ad *Ledam* apparet. Quem quidem *Hieronymi* locum neminem intellexisse nobis persuadet Auctor, praeter *R. P. Martianum*, editorem *Hieronymi* operum, utpote qui primum viderit commemoratos illic planetas nomina Mithricolarum esse: in *antro enim Mithrae*, inquit *Hieronymi* doctissimus interpres, *erant symbola Astro- rum & Planetarum atque simulacra consequenter siderum ab Hieronymo recensitorum.* Quae verba Auctori Antiquitatum Gallicarum, materiam, copiosius de eodem argumento disserendi, suppeditaverunt; cuius etiam ipsius loci summa argumenta hic repetit noster, eoque demum delabatur, ut plagii ambo *Hieronymi* editores, *Vallartum* & *Misseium*, accuset. Ad huius criminis suspiciones communiendas, testimonia necessaria-

cessaria comparavit Auctor, & ut furtum illud facilius cognosceretur, velut in tabula quadam sua cum illorum verbis contendit. Utrum hæc ab Auctore licentius, an vere, divulgentur, nostrum non est perquirere. Interim his accusationibus maior obrectatio, & contumeliosior, excogitari non potest. Restant adhuc quædam de ipso titulo dicenda. Tauro incisæ litteræ hæc sunt, *Nama Sebesio*. Qui sensus his verbis insit,

Pag. 281. nondum liquet. Gruterus & Capaccius pro Persicis venditant. Bulengerus, & Muratorius in notis ad Poema S. Paulini, legunt *Nanae* s. *Nannae* pro Nama. Alii a græcorum *vāna*, *αρος*, liquor, fons, & *σέβουμ* veneror, deducunt. *Philippus a Turre*, in dissert. de Mithra, putat esse idem quod *Hamma* & *Semis* apud Ebræos, quoniam ex Epiphanio intelligatur, Hæreticos nomina sideribus Ebræa intulisse. Huius sententiam sequi primo Auctor noster videtur, eo tamen discrimine, ut Nama derivet a verbo *נמא* reservavit, cuiusque præterito *נמא*; *Sebesius* autem ex *נבס* Ebræorum: verum paulo post ita animum inducit, ut credat, quoniam sacra Mithræ aut Persica aut Phrygia fuerint, a Perlis quippe in Phrygiam translata, voces etiam *Nama Sebesio* necessario ex harum linguarum fontibus hauriendas esse; etenim *Nama* apud Persas & Medos significare vitam & historiam, *Sebasius* autem divinum denotare. Inde ad verum nos proxime accessuros esse sperat Auctor, si per *Nama Sebesio*, divinam historiam

294. (sc. Mithræ) intelligamus. Succedit iam locus de *forma Sagi antiquorum Gallorum*, cui illustrando anam dedit signum vetus lapidare, iam a Cl. *Deslandio* publici iuris factum. Huius

Deslandianæ interpretationis præcipuam partem hic inseruit Auctor, cum ut offenderet, in multis peccasse virum doctum, tum ut veram sagi Gallici speciem ex veterum signis restitueret. Sed, quod prætereundum non videtur, Cl. nostro Auctori, iisdem salibus ipse *Deslandius* respondit in Epistola quadam gallica ad Abbatem . . . scripta, quam *Observa-*

(*Observationum suarum in Auctores recentiores* Tomo 22. p. 112. sur les écrits *Desfontainius* & *Granetius* inseruerunt. In illis vindiciis suamodernes.) det *Clariss. Martino*, ne tantopere in posterum de suis *Anti-*
quiti-

quitatibus Gallicis gloriatur, sibi enim satis perspectum esse, maximam bonarum rerum partem, *Antonii Giffelini Historiae veterum Gallorum, Adriani Serieckii originibus Celticis & Belgicis, & El. Schedii libro de diis Germanorum*, deberi. Sed videbimur fortasse pæne nimis longi in commemorandis huius libri argumentis illustribus, etsi breves fuerimus, & multa omiserimus. Lectores benevoli iam vident, quam acute doctæque in confutando interpretandoque Celeb. Martinus versatus sit. Id ut magis eluceat, sumamus adhuc speciminis loco Sectionem XVII. de Iove Summano, & XXIII. quæ animadversionibus in nuperam Hieronymi editionem referta est. Neque tamen totas referre licebit, sed maximam tantum partem. Quod ad *Iovem Summanum* attinet, certum est, neminem e recentioribus de hoc cognomine Iovis quicquam probabiliter scripsisse. Adfunt quidem nonnulla huius nominis vestigia in *Cicerone, Varrore, Ovidio, Pisto*: eius naturam tamen nemo præter *Plinium* vel melius intellexit, vel aptius descripsit. Cicero tantum de eius statua loquitur, quam templi Iovis Capitolini fastigio deiecerat fulmen. *Ovidius* nescire se, quis sit *Summanus*, fatetur. *Pistus* tantum nos docet, Iovem fulgurem & Summanum fere unum eundem esse. Sed *Plinii* locus, uti omnium clarissimus, ita dignus est, qui hic a nobis repetatur: *Romani*, (inquit L. 2. c. 10.) *duo tantum ex iis* (sc. Etruscis Diis), *servavere: diurna attribuentes Iovi, nocturna Summano*. Accedit *Augustini* de civit. Dei L. 4. c. 23. testimonium: *Romani veteres nescio quem Summanum, cui nocturna fulmina tribuebant, coluerunt magis, quam Iovem, ad quem diurna fulmina pertinerent. Sed postquam Iovi templum insigne ac sublime constructum est: propter aedis dignitatem se ad eum multitudo confluxit, ut vix inveniat, qui Summani nomen, quod audire iam non potest, se saltem legisse meminerit*. Quanquam autem *Martinus Capella*, in libro de nuptiis philolog. L. 2. c. 40. dicit *Summanum* esse *Plutonem*, quod sit velut *Summus Manium*: nihilo tamen secius Auctor noster hoc cognomen Iovis personæ vindicat, non solum propter trifulcum fulmen, sed etiam propter alia Iovis insignia, quæ in

genama hac opportune expressa, cum Epigraphe *Iovi Summano*, L. B. videbunt. Veniamus iam ad *Animadversiones Criticas* in editionem novissimam operum Hieronymi exproptas, quas secundo loco promissimus sub finem nostrae expositionis in compendium redacturos esse. Eas qui legerit, mirabitur, his armis inter viros doctos pugnari, & pugnandum esse. Sed nemini potest esse dubium, quin insignis & intolerabilis acerbitas Cl. *Martinium* commoverit, ut præter consuetudinem humanitatis, quam vulgo in eius popularibus tantopere laudant, in *Vallarsum* & *Maffieum* inveheretur. Præmo enim damnat Vallarii emendationes, ex ingenio tantum profectas, non Codicum MSC. auctoritate nixas; quod sane pessimo exemplo fieri conqueritur. Si enim hæc licentia emendandi in his quoque libris grassari incipat, quos quæso Patres aliquando nos habituros esse interrogat. Deinde, quoniam Vallarius in primo Tomo Hieronymi Epistolam de Palterio ad Sophronium omiserat, & in eadem, verba inprimis græca, quæ Martianayus constituit *ἀντὶ Φορτίων τὰ βαία σὺρασι*, commutaverat in *ἀντὶ Φιλοφειῶν κατὰ σὺρασι*, ipsam Epistolam, cum variis lectionibus trium Codicum Parisiensium, describendam curavit Auctor, in quibus sibi persuadet, se veram hand dubie illorum verborum lectionem reperisse. Legitur enim in quodam vetustiori Codice: ANΤΙΦΑΩΝ ΚΩΝΟΠΙΑΙΑ ΚΙΟΥΥΚΙΝ, ex quo ingeniose confecerit Bimardus *ἀντὶ Φαῶν Κωνοπέσια Σὺρασι*, quod cum Horatiano illo, in *silvan ne ligna foras*, egregie convenit, idemque est ac si diceret: *noctuas Athenas portare, ac pro Syribus Conopea facere*. Vallarium præterea vehementer errasse in notis ad Hieronymi Epistolam ad Aletam monstrat Cel. Auctor, quod Maffieum forte secutus, putet, legi debere: *Heliodromo innitebantur*; cui profecto emendationi sensus popularis repugnet, quoniam Heliodromus ipse sit *Zodiaeus*, representari vero fidera, non inniti Heliodromo posse, tirones norunt. Alterum Vallarii peccatum non cor-
 401. rectione, sed contemptu & irrisione dignum esse censet, quod scilicet duos *Eugyios* fecerit, unum qui *Excerpta Augustini* scripse-

Pag. 383.

397.

scripserit tempore Cassiodori, alterum, qui alio tempore floruerit. Neminem denique Cel. Auctor adeo litterarum graecarum expertem fore existimat, quin sua sponte intelligat, novam hanc d. Hieronymi editionem multis inutilibus & superfluis observationibus oneratam esse, neque a Codicibus MSC. quos contulisse editores graeca fide gloriarentur, commendabilem videri. quod ut evidentius Lectoribus adprobare posset, unam Epistolam Hieronymi ad Aletam selegit, eamque Pag. 414. cum quatuor antiquissimis Codicibus Monasterii Benedictinorum d. Mauri, qua potuit sedulitate, contulit. Ac vellemus profecto, commode fieri posset, ut quam verum sit, quod dicit, commemorandis emendationibus & animadversionibus demonstrarem. Sed quia Epistola primo omnis describenda, deinde plura dicenda essent, quam instituti ratio patitur, viros doctos ad ipsum librum amandamus, qui, si hoc satis est dixisse, expectationem de illo nostram longissime superavit.

CHRISTIANI HENRICI ECKHARDI, I. V. D. Societatis lat. ephori, Introductio in rem diplomaticam, praecipue germanicam, in qua regula idonea vera diplomata a falsis discernendi exponuntur, & luculenti exemplis illustrantur: in usum historiae ac iuris publici & privati Germania.

Ienae, 1742. ex officina Ritteria. 4.
I Alph. 8. pl.

Non sine eximio patriae communis emolumento, & numi Germanorum a *Koehlero, Seelaendero*, atque aliis auctoribus sunt explicati, & tabularia publica ab aliis velut aperiuntur: his nimirum fulcris, praeter terrarum ac temporum descriptionem, historia nititur universa. Quae cum ita sint, non sane possumus, quin consultissimi Eckhardi propositum laudemus, qui operae pretium duxit, quae diplomatum de fide sunt disputata, idoneis praecipis completi, atque elegantissima scriptionis forma proponere. . Vel ipsa, quam

quam cum litteris elegantioribus amabat, ac fovebat iuris prudentia, ad hoc ipsum eum incitavit. Non enim ignorabat, quum ferveat ubique Germanici iuris, tum publici tum privati, studium, nihil magis, quam eiusmodi monumenta studiose inventuti commendari solere, ut ex ipsis fontibus hauriret plenioris iuris scientiam, cum tamen normam non habeat, ut, quid distent aera lupinis, cognoscere posset. Sed, cum hoc nec rite explicari, nec satis intelligi posse videatur, nisi generatim & carptim perstrictis iis, quæ diplomata in universum spectant: post prooemium de necessitate, utilitate, & subsidii rei diplomaticæ, *Sectione prima* de arte ipsa differuit, & quod eius fundamentum sit, accuratius demonstravit. Nimirum, recte colligit, genuinis diplomatibus notas quasdam inesse debere, quibus a falsis fecernantur; easdemque ex similitudine plurium exemplorum deduci. Hinc ea quoque expendenda voluit, quæ ad antiquitatem & auctoritatem eiusmodi scriptorum pertinere videntur, quæque de fatis ac materiis illorum diligenter sunt litteris consignata, vel observata a doctissimis viris. Quibus capitibus tertium adiungitur, de materia in qua, & ex qua, scripta sunt diplomata. Præterea eum res diplomatica duobus quasi momentis, consideratione externorum atque internorum, absolvatur: singulatim ea exponantur in posterioribus sectionibus. Altera nimirum tribus capitibus agit de lingua & scriptura diplomatum, de monogrammatibus, de sigillis: altera, septem capitibus, de invocatione numinis divini diplomatibus præmissa, de nominibus & titulis regum atque imperatorum Germ. in diplomatibus, de contextu diplomatum, itemque imprecationibus, de clausula, subscriptione & subsignatione, de archicancellariis & cancellariis, eorumque subscriptionibus, de adnotationibus temporum, indicationibus, aliisque notis temporum designationis, ac demum de locis, palatiis, villis publicis & curtiis regis. Sed distinctius de nonnullis partibus agemus. In prooemio multiplicia, quod commendat cel. Auctor studii, emolumenta & auxilia nominantur, & ubique fere non nihil memorabile notatur. Ita inter usus diplomatum

is, quem in iure germanico privato exhibent, attenditur. Pag. 14. Apud Germanos v. c. dotem non uxori marito, sed uxori maritus adferebat, teste Tacito, de moribus Germanorum c. 18. ita quoque luculenter diplomata vetera docent, ritum hunc diu in Germania servatum fuisse. Tale est diploma Heinrici Aucupis apud Maderum in antiquitt. Brunsvic. p. 102. & Keitnerum in antiquitt. Quedlinburgens. n. 1. Ottonis II. apud Leuckfeld. antiq. Poeldens. p. 203. Richardi, Ducis Normannorum, ap. Luc. d. Achery T. VII. spicil. p. 204. ut alia exempla taceamus, quæ habet Leibnitiur in cod. iur. gent. diplom. T. I. & Miræus in codice donationum picorum c. 99. p. 106. in quibus omnibus 15. mariti uxoribus dotem constituunt. Tanto maioris quoque pretii illa sunt, quod clarissime loquuntur, quæ tropica sensim instituerit ius rom. Videmus enim, dotem illam maritali, seu dotalitiur, quod cum illa convenit, donationem propter nuptias vocari, vid. Gundling de emt. uxos. c. 2. §. 23. luculentissimo argumento, accommodatum hoc esse iuris rom. principiis, ex quibus non dotis, sed donationis propter nuptias, nomen illi, quod maritus uxori offert, convenit. Ita omnia iuris rom. laciniis infecta sunt, & tenebræ obduæ nobilissimæ de dote doctrinæ, quæ vix sibi constat, nisi consulas diplomata, quorum luminibus argumentum hoc illustrarunt, Io. Petr. de Ludewig, in diss. de dote mariti, & Iustus Henning Boehmerus in diss. de secundis nuptiis personar. illustr. Præterea diplomata luculenter definiunt, quomodo dotalitia constituta sint, vel generatim, nulla coniuncta temporis mentione, vel ad dies vitæ, vel ad viduitatis statum restricta, qualia exempla permulta collegit Io. Ge. Effor in diss. an dotaliti. cesset propter secund. nupt. c. 4. §. Inter regulas, quas lectio prima tradit, facile primaria est: quæ 27. in omnibus partibus internis & externis conspirant diplomata, vera & legitima habeantur; quæ vero ab illis discrepant, commentitiis accensenda sunt, donec contrarium probetur. Sectione II. eiusdemque statim capite I. varix occurrunt notabiles adnotationes, in quibus non pauca lectu digna, de ratione barbaris seculis usitata scribendi, interpungendi, litteras mutandi,

- tandi, augendi, imminuendi, perque compendia scribendi, proponuntur. Forſitan eodem referri poſſunt monogrammata ſeu characteres, ſingulas nominis litteras, vario modo
- Pag. 63. ſq. diſpoſitas, exprimentes. Dividuntur autem iſta in cruciformia & quadriformia. In illis medius pro centro rhombus ſupplet locum vocalium in ipſo nomine occurrentium, reliquæ litteræ conſonæ ſingulæ ſunt expreſſæ, & arbitrario ordine
65. diſpoſitæ. Poſteriora conſtant littera fundamentali quadrata, cui reliquæ litteræ vel innectuntur, vel inferuntur, vel per contignationem adduntur. Ad ſigilla quod attinet, tres
100. præſertim regulas addit Eckhardus: I. ſigilla quo antiquiora ſunt, eo minus habent elegantie, & omnia mediæ ævi ſigilla ſunt ſimpliciſſima: II. ſigilla Carolingorum, Saxonico- rum, & Franconicorum, alius coloris quam candidi cære impreſſa, *voſetas* vitio non carent: III. ſuſpecta eſt antiquitas ſigilli, cuius cera adhuc mollis & pinguis videtur. In
127. ſeſſione tertia notatu nobis digna viſa eſt *capiti V.* incluſa de archicancellariis, archicapellanis, & cancellariis tractatio. Dicebantur ita, qui deſcribendis regis chartis & præceptis vacabant. Apud Romanos, cancellarii munus non magnæ dignitatis fuiſſe vel inde patet, quod nil foedius viſum ſit Flavio Vopifco in vita Carini c. 1. quam præfectum urbi, qui principem eius ætate locum tenebat, ex cancellariis ab hoc Imperatore creatum. Sed iam Sæc. V. *Caffiodorus L. XI. varior. c. VI.* de cancellario ita loquitur: *per te præſe iandus agnoſcat, per te noſtris auribus deſiderium ſupplicis innotefcat: niſſa noſtra ſine venalitatſ studio expedias, ut noſtram poſſis commendare iuſtitiam.* Apud Francos notariorum munere fungebantur; nimirum ſcribebant diplomata, eaque in ſeriniis regis reponabant, conf. *Io. Wilh. de Goebel diſſ. de capellanis imp. & cancellariis p. 23. ſq.* Dicuntur autem cancellarii non a *cancellando*, quod ius illis eſſet inſpiciendi libellos, & iniquis lituras inducendi, quæ eſt ſententia *Budæi, Turnebi* in *adverſ. XI, 25.* & aliorum, ſed a *cancellis*; propterea quod inter illos ſe continerent, ut populus, cui aures dabant, ab ingreſſu prohiberetur. Illi autem muneri non niſi illuſtres

fres, ac summo loco nati, adhibebantur. Quemadmodum Pag. 129. vero Reges Francorum plures habuerunt cancellarios: ita quoque diplomata a pluribus notariis sive cancellariis subscripta reperiuntur. Idem Meroveidarum saepe vulgo Referendarii dicebantur, quorum inter Palatinos primaria erat dignitas. Custodiebant illi anulos regios, itemque diplomatibus subscribebant. In referendariorum locum, Carolingis imperantibus, cancellarii successerunt, qui diplomata illorum recognoverunt. Capellani dicuntur a *capa* seu *capella*, vestis specie, quo nomine postea S. Martini vestis *naar' & Goryn* nominata est. Hæc in palatio regio, una cum ceteris sanctorum reliquiis, a Francis summa religione, in usum sacramentorum, adservabatur: unde & sacrarum capellarum nomen descendit. Hæc *Λεψαυα* 130. custodientes dicebantur initio capellani, custodes, custodes palatii. Ad hoc munus etiam ipsi rei sacræ antistites evehebantur, in augmentum dignitatis. Cum vero apud Francos diplomata in capellis regis conderentur, ipsa cancellaria capella dicebatur. Summus cancellarius audiebat præterea notarius sum- 131. mus, absolute notarius, & cancellarius, item archicancellarius, nec minus sub Carolingicis Archicapellanus, & Apocriarius: quæ munera erant interdum diversa, licet subinde in una persona coniungerentur; attamen, apud Germanos, idem semper officium fuit, vid. *Bernh. a Malinkrot de archicancellariis* 133. p. 227. & 235. in collectis *Wenckeri*. Ceteroquin ab *Heinrici III.* imp. tempore, archicancellarii nomen magis & maxime placuit, v. *de Goebel de capellanis imp.* Qua id dein- 134. cepti primarii antistites, Moguntinus, Colonienfis, ac Trevirensis, adhibuerint ratione, & hic, & a *Georg. Franc. Helmerhausen*, in *diff. de archicancellariis S. R. I. Erfordiæ 1740.* habita exponitur. Archicancellarii, si in aula imperatoria non præ- 141. sentes, aut aliis negotiis distracti essent, vices suas delegare solebant aliis, qui loco illorum rebus expediendis præsent, & subscribendi officio fungerentur. Usitatum hoc iam fuit circa confinia sæc. VII. & VIII. Eodem pariter tempore, quo 142. vicecancellarii orti sunt, archicancellarii nomen, ad distinctionem a vicario cancellario, in diplomatibus usurpatum est.

- Sed nomen vicecancellarii recentius est, & a *Sigismundi* Imp. tempore primum auditum; vid. *Iustus Henning, Boehmer* in *diff. de episcopo vicecancellario imp.* Olim udem dicebantur simpliciter cancellarii, aut notarii. Quorum, ut & archicancellariorum medii ævi, indicem addit noster copiosum
174. & luculentum. Aliud est insigne quod exponitur momentum, de chronologia in diplomatibus observata, quæ ad tria capita revocatur. Consistit enim tum in adpositione anni & dici, tum in adnotatione indictionis, tum in adiectione
179. annorum regni & imperii. Ex Merovingicorum regum diplomatibus annos incarnationis exulare, extra omnem dubitationem est positum, & luculenter hoc probavit *Nic. Zyllefus* in *defens. abbat. S. Maximini P. II. p. 59.* Nec alius mos fuit secundæ stirpis regum, nisi quod eorum diplomata, quæ rem publicam maxime spectant, cum annis regni adiunctos habeant annos incarnationis. Errat igitur *Salomo van Til* in *diff. de annis Christi, phosphoro prophætico adnexa, P. I. c. 1.* qui sub *Eugenii IV.* pontificatu anno 1431. demum hanc computandi rationem inva-
180. luisse contendit. Modus hic tempore omnino *Caroli M.* non incognitus fuit, quod vel constitutiones in synodis factæ satis demonstrant, vid. initium Synodi Germanicæ *Dingolfingensis*, anno 1272. habitæ apud *Gewoldum* in *addit. ad Hundii Metropol. T. I. p. 250.* Illud vero certissimum est, *Carolum Crassum* magis firmasse usum annorum Christi in diplomatibus, vagum antea & inconstantem, eumque certiore ab eius ætate invaluisse, & ad posteriores Germanorum Reges
181. propagatum esse. Indictionum tres notandæ sunt species: Constantinopolitana seu Græca, quæ a Calendis Septembris inchoatur; Constantiniana, quæ ab 8 Cal. Octobris; & Pontificia seu Romana, quæ a Calendis Ianuarii incipit. Ex his *Constantiniana* potissimum ab Imperatoribus usu servata est, ideoque etiam Cæsarea dicitur. Eandem quoque *Iustinianus*
184. Imp. instrumentis inseri iussit, per *Nov. XLVII. c. 1.* Annos denique regni adscribendi consuetudinem, ex numis in diplomata transiisse, minime dubitat noster. Præterea etiam dominici dies

ab initiis dñstorum sacrorum, quibus tunc cultus divinus incipiebatur, dicti sepius adnotantur, nec minus dies secundum nomina Sanctorum indicati. Immortales hic laudes meruit *Icones du Mon.*, L. B. de *Carsson*, quod in splendidissimo opere, quod inscribitur *Corps diplomatique du droit des gens*, secundum iustam temporum seriem, diplomata digerere, eorumque data cum æra vulgari componere studuerit: neque tamen semel excidit ausis. Ne quis autem hic in posterum offendant, & ut rei diplomaticæ studiosis longæ inquisitionis labor absit, salebrosum & oblitum spinis iter ingressus est *Jo. Jac. Kabe*, in *calendario festorum dierumque mobilium, in usum rei diplomaticæ*, Onoldi 1725. 4. edito, cuius institutum quam maxime commendatur a nostro. Hac ut in parte facile nos habet contentientes, ita iidem non possumus, quin luceamus præmaturum Auctoris præclari, qui paulo ante Eloquentiæ Professor in Academia Ienensi constitutus fuerat, obitum; qui egregia multa, orbi olim erudito exhibenda, CL Eckhardi opera, uno quasi icu intervertit.

A Natural History of Birds

h. c.

HISTORIA NATURALIS AVIUM. QUARUM plurimæ adhuc nec iconibus expressæ, nec descriptæ fuerunt, aliæ ex obscuris & brevioribus descriptionibus, sine iconismis, vel ex iconibus male delineatis parum cognitæ sunt; continens icones sexaginta avium, & duorum animalium quadrupedum, ad vivum delineatas & coloribus ornatas, cum descriptionibus accuratis, per GEORGIUM EDWARDUM.

Londini, 1743. impensis Auctoris, in Collegio Medicorum. fol. man. pl. 18. Tab. æri incisæ 52.

Tantus est Historiæ naturalis ambitus, ut, si unicum tantum corporum naturalium genus describendum sit, non omnia uni Auctori observanda occurrant, sed ex collectis

collectis tantum plurium Auctorum observationibus, methodica dispositio, imprimis in regno animali, suscipi queat. Laudanda igitur est Cl. Auctoris diligentia, qui animalia, imprimis aves, quas conspicere ipsi licuit, non solum accurate delineavit, & æri inculptas icones coloribus vivis ornavit, sed accuratas quoque partium descriptiones adiecit. Præfatio nonnullas quæstiones curiosas, de mutatione corporum naturalium in varietates, de migratione avium &c. tangit: quæ tamen, cum non evolute, sed tantum indicatæ sint, repeti haud possunt. De opere vero suscepto hæc monet Auctor. A viginti iam annis varia animalia exotica in Anglia viva delineavit, & coloribus vivis expressit, & ita curiosorum desideris satisfaciendo, ipse collectionem iconum accuratam adornavit, quam curiosis naturæ scrutatoribus sæpius ostendit, qui eum ut icones publici iuris faceret excitarunt; ipse igitur, adhortante eum Dn. Catesby, qui simile opus olim susceperat, delineationes suas æri inculpsit, & coloribus vivis pinxit, sed ex centum tabularum numero eas tantum exposuit, quibus descriptiones aptas subnectere poterat, & reliquas ulterioribus curis reservavit. Optandum fuisset, ut nomina recentioribus scriptoribus accommodata elegisset: sed cum illa ut plurimum vulgaris sint, catalogum exhibitori, ad vera avium genera omnes reducere annitemur.

1. Aquila, cauda alba, ad fretum Hudsonis in America septentrionali.
2. Rex Vulturum, ex India occidentali. Mas videtur. Rostrum mandibulam superiorem longiorem aduncam habet, cutis carnosæ aurantiæ coloris circa basin rostri, plumæ longiores cinerei coloris collum cingunt, digiti anteriores nonnihil membranis connectuntur, unguiculæ parum incurvæ.
3. Falco maculis transversis insignibus, bruni coloris, nonnihil in pectore albidus.
4. Falco similis priori, magis nigricans. Videntur convenire ut mas & femina. Ad fretum Hudsonis.
5. Psittacus nigricans, ex Madagascar, cauda & pennæ remiges longiores sunt.

6. Psitt.

6. *Pittacus minimus* Indiae orientalis viridis & rufus.
7. *Touraco* ex Guinea ad cuculi genus proxime accedit, plumae virides tenuissimae pilosae totum fere corpus tegunt, in alis & ad caudam plumae verae ex violaceo rutilantes, pennae remiges purpureae, digiti bini anteriores bini posteriores.
8. *Merops* (*King. Fischer*) maior ad fluvium Gambiae repertus.
9. *Merops* ex albo & nigro maculatus, ex Gamrou in Persia.
10. *Merops* cauda longa hirundinis, Surinamensis, rostrum ut in praecedentibus rectum, sed cauda longa, & binae plumae ex his longitudine dupla eminent.
11. 12. *Merops Bengalensis minimus*. Prior coeruleus magis est in supremo corpore, alter viridescit; prior rostrum luteum, alter nigricans habet: in utrisque pectus luteum, cauda & pennae remiges ex fusco nigricantes.
13. *Casuarus* (*Buffard*) arabicus, ex Arabia felici, digitis anticis tribus postremo nullo; ex fusco albis, pennae remiges nigrescunt.
14. *Quan* vel *Guan* ex India occidentali, ad Gallinarum genus pertinet, & cum *Iacupema Brasiliensi* Marggravii convenit.
15. *Columba* alis viridibus, pectore purpurascente, ex India orientali.
16. *Columba*, cauda longissima, ex India occidentali.
17. *Columba fuscineo transversim striata*, ex India orientali.
18. 19. *Minor* sive *Mino*, ex Insula Borneo, maior & minor; ad corvorum genus pertinent, ad loquelam exercendam haec avis apta deprehensa fuit.
20. *Passer solitarius coerulefcens*, ex regionibus calidioribus Europae.
21. *Sturnus Chinenfis*, aut avis nigra, corona plumosa ad radicem rostri posita.
22. *Merula rosei* aut *carnei* coloris, non indigena Angliae, at tamen prope Londinum inventa, forsitan a migratione avium. Caput cum corona plumosa, alae & cauda ex coeruleo nigrescunt, reliqua rosei coloris.

23. *Certhia (Creeper) coerulea* Surinamensis, sub collo, in alis, & cauda brevi, nigrum colorem ostendit, de reliquo coerulei coloris est.
24. *Parus (Titmouse) nigricans*, capite aurei coloris, Surinamensis, dorsum ex violaceo nigrescit.
25. *Avis coerulescens*, abdomine rubente Surinamensis, forsitan ad *lusciniæ* referri posset.
26. *Fringilla viridis*, capite rubro, Surinamensis; dorsum, alæ & cauda, viridi colore infignuntur, pennæ remiges, nigrae, pectus ex viridi coeruleum.
27. *Rubecula coerulescens Bermudiana*; collum, pectus & abdomen rubent, caput, dorsum, alæ & cauda coerulei coloris, pennæ remiges nigrae.
28. *Ficedula viridis*, capite nigro, Surinamensis, pennæ remiges & pedes nigrescunt.
29. *Ficedula viridis*, capite coerulecente, Surinamensis, pennæ remiges nigrae, pedes lutei.
30. *Certhia parva*, ex fusco alba, Indiæ orientalis.
31. *Hirundo marina (Martin or Swift) maxima*; color fuscus, sed in abdomine & sub collo albidior conspicitur.
32. *Ficedula pectore coeruleo*.
33. *Ficedula cinerea*, cum præcedente ad fretum Gaditanum inventa.
34. 35. *Ficedula tertia Alderovandi*, mas & femina; collum, pectus, & abdomen albicant, reliqua ex fusco nigricantia, magis nigricat mas.
36. 37. *Oenanthe rufescens*, mas & femina; cauda & alæ nigri coloris sunt, & in mare collum nigrum; ad fretum Gaditanum reperitur.
38. *Avis murmurans (Humming-Bird)*, cauda longa, abdomine rubro, Surinamensis, varietate colorum insigniter ludit. Hæc & sequentes forsitan ad *Certhiam* referri possent: sunt ex genere picarum.
39. *Avis murmurans parva* Surinamensis, ex fusco rubra est, cauda & pennis remigibus violaceis.
40. *Avis murmurans viridis*, cauda longissima, Iamaicensis.
41. *Avis*

41. *Avis murmurans*, cauda longissima, capite nigricante, Jamaicensis.
42. *Avis murmurans*, abdomine albo, Surinamensis.
43. *Avis murmurans viridis & coerulea*, Surinamensis.
44. 45. *Avis murmurans viridis*, abdomine nigro, Americana, mas & femina.
46. *Avis murmurans cristata*, ex India occidentali.
47. 48. *Avis murmurans*, pectore purpureo, Carolinensis, mas; femina simul depicta, tota parte corporis inferiore alba est.
49. *Avis rubra Surinamensis*, ex characteribus forte inter passeris poni posset, licet magnitudo corporis, & rostrum tenuius, obstare videantur.
50. *Passer Chinenfis (the Gowry Bird)*, quoniam viliori pretio, moneta Gowry dicta, emitur, fusco colore insignis, in pectore ex nigro & albo marmoreus.
51. *Passer Chinenfis mas (the Cock Padda or Rice Bird)*, quoniam granis illis veskitur; cinereus, abdomine rubente, capite, pennis remigibus, & cauda nigra.
52. *Passer Chinenfis femina*, priori ferme similis.
53. 54. *Passer Chinenfis fulcus*, mas & femina, mas capite nigro insignis.
55. *Linaria fusca*, capite luteo, ex India occidentali.
56. *Grus maior* ex India orientali; collum album, caput rubrum, corpus cum alis ex cinereo nigricat.
57. *Turiga*, digitis membranaceis incisifis.
58. *Pluvialis indicus cristatus*, pectore nigro, ex Persia. Color fulcus, pennæ remiges & apices caudæ nigricant.
59. *Gallinago alis aculeo antrorsum donatis*; caput carnosum, crista tripartita ornatur; rostrum digitis brevius: forte ad capellam reduci posset: ex America meridionali.
60. *Penguin*, ex capite bonæ spei; anatis forma, sed erecto corpore, rostrum teretiufculum, alæ brevissimæ, vix plumosæ; pedes tribus digitis membranis coniuncti, quarto, (qui ab aliis non attenditur,) soluto, lateraliter adhærente.
61. *Columba Groenlandica maculata*, (spurious nomen,) rostrum

372 AD NOVA ACTA ERUDITORUM

- strum teretiufculum acutum, habitus columbæ, digiti antici tres tantum membranis coniuncti.
62. Hircus Groenlandicus. Habitus hirci, cornua ramosa.
63. Hystrix, ad fretum Hudsonis reperiendum, corpus fuscum, cauda longa.

BIBLIOTHECA HISTORICA SELECTA, IN suas classes distributa, cuius primas lineas duxit b. BURC. GOTTHELF STRUVIUS, emendavit, & copiose locupletavit, CHRISTIAN. GOTTLIEB BUDER, Sereniss. Saxon. Ducum consiliarius uulicus, Iuris Publici, Feudalis, & Historiarum in Academia Icnensi Professor Publicus Ordinarius, Collegii Facultatis Iuridicæ Assessor.

Ienæ, 1740. sumpt. Christ. Henr. Cunonis, in 8 mai.
4 Alph. 20 pl.

Hæc quarta est Bibliothecæ selectæ Struvianæ editio, licet in titulo, quod alias fieri solet, non addatur editionis numerus; nam tertia editio prodit Ienæ 1705. in 8. nec tamen vel ibi in titulo expressum editionis numerum reperias. Manca omnino erat historica illa b. Struvii collectio, & obiter tantum compilata, ut quorundam studiosorum, qui selectos libros historicos familiares sibi reddere volebant, fieret satis desiderio. Proderant post annum 1705. multæ novæ librorum historicorum editiones, immo ipsi libri novi historici magna copia sunt editi hoc seculo, ut adeo in tanta scriptorum historicorum multitudine oberrassent historico studio dediti, veluti nautæ in aperto mari sine pyxide nautica, nisi accessisset tempestive Celeb. Buderi opera atque studium, emendandis atque supplendis primis *Bibliothecæ Historicæ Selectæ* lineis, a Struvio quondam ductis. In nova igitur hac editione consultissimus Buderus, in tractandis & inquirendis rebus historicis, quotidie, tam in publicis, quam privatis prælectionibus, (ad quas magnus auditorum numerus semper cupide advolare solet.) occupatissimus, non invidet lectoribus selectum istum scri-

scriptorum historicorum numerum, quem post tempora proxime præcedentis editionis, in usum Auditorum suorum potissimum collegerat, disposuerat, & plerisque perfectis valore eorum examinaverat. Exinde factum est, ut in emendationibus celeb. *Buderi*, & accessionibus, egregias plerumque observationes, & solidissima de scriptoris huius vel illius indole iudicia, paucissimis licet verbis expressa, reperias. Sed non suffecit præstantissimo *Budero*, suas lucubrationes atque collectiones cum lectoribus historicarum deliciarum cupidis communicare, quæ vel solæ largissime oblectare & erudire potuerant lectores; vocavit etiam, propter maiores lectorum usus, talium virorum labores in subsidium, quos noverat in studio historico & exercitatissimos esse, & diligentissimos. Rogavit itaque virum illustrem *Ge. Christ. Gebauerum*, Professore iuris in Academia Goettingensi celeberrimum, ut quos in privatum usum, Lipsiæ, ex illustrissimis privatis Bibliothecis, præsertim copiosissima Senatoria illa publica Lipsiensis, curiose pervestigaverat & annotaverat scriptores historicos, ex notis MStis exempli sui Bibliothecæ Historicæ selectæ Struvianæ, excerpandos, & novæ istius libri editioni inferendos, sibi permitteret. Annuit facile honesto *Buderi* nostri desiderio excellentissimus *Gebauerus*, & ut remp. litter. novo beneficio sibi devinceret, exemplum suum *Budero* benevole tradidit; uti quos vellet ab illustri *Gebauero* collectos, & manu sua consignatos scriptores historicos, egeret, & si præ ceteris utiles illos iudicaret, supplementis Bibliothecæ Struvianæ Historicæ infereret. Idem, ex collectionis suis historicis manu scriptis, subsidium præstitit illustri *Budero* clarissimus vir *J. E. Schreiberus*, eo tempore in Rostochiensis Academia degens; nec defuerunt alii eruditi viri, qui lucubrationibus suis consilia illustris *Buderi*, in emendanda & supplenda Bibliotheca Struviana Historica, egregie & liberaliter adiuverunt: quibus etiam novæ editionis Auctor *Buderus*, in præmissa præfatione, quas illis se debere profitetur, agit gratias. Nec dubium est, quin illustris

Editor, ex selecto scriptorum historicorum numero, qui in catalogo Bibliothecæ *Menckianæ*, catalogo scriptorum historicorum Langleti du *Fremoy*, le *Long* Bibliotheca Historica Gallicæ, *Antonii* Bibliotheca Hispanica, *Gryphii* apparatu de *Scriptoribus historicis* Sec. XVII. aliisque similibus reperiuntur, in usum suum converterit præstantiores, ut a lectoribus maiora caperentur ex nova editione Bibliothecæ Historicæ Struvianæ commoda. Facile autem conicere poterunt emunctioris naris lectores, quantum molestiæ facessiverit illustri *Budero* novæ editionis cura: nam hæc Bibliotheca historica selecta, non solum ad præcipitatum quorundam auditorum b. *Struvii* desiderium, & perfunctorio studio erat confarcinata, ut ipse *Struvius* pro candore suo ingenue fatebatur *Budero*, cui per multos annos in familiaritate eius esse licuit; sed etiam priores editiones, per negligentiam eorum, qui curam editionum susceperant, tot tantisque deturpatæ erant erroribus, *Struvio* certe non imputandis, ut lectoribus non exiguum moverint tedium. Ipse autem *Struvius*, ob ardua & concatenata negotia, plerumque tantum temporis in disponendas & emendandas Bibliothecas suas, Iuris, Philosophiæ, & Historiæ, impendere non poterat, quantum ad tam molestos & difficiles labores requirebatur. Has ob causas, longe facilius etiam fuisset celeb. *Budero*, novam prorsus condere Bibliothecam historicam selectam, oeconomia & partitione suo ipsius ingenio constituta, quam tam larga supplementa addere, quæ ubi commodissime inferi possent, multum investigationis postulabant, studii, atque iudicii. Sed sibi ad laudem potius esse putavit *Buderus* noster, retinere quædam laborum præstantissimi præceptoris sui *Struvii* vestigia, neque prorsus irritum reddere illorum studium, qui e priorum Bibliothecæ historicæ Struvianæ editionum dispositione, quandam sibi comparaverant historicorum scriptorum notitiam: quam commodiorem eligere in pertexenda nova Bibliotheca historica rationem. Adidit itaque innumeros fere, qui a *Struvio* omisi erant, vel post

post eius tempora prodierunt, scriptores historicos selectiores, variasque eorum editiones, cuiuslibet populi, quorumlibet eventuum, omnesque suo ordine recensuit, deque illorum valore & usu, vel ipse plerumque sententiam suam subiecit sine odio, sine invidia, & saepe debita cum laude ac meritorum veneratione; vel aliorum virorum, de Scriptorum historicorum praestantia optime & accurate iudicantium, secutus est iudicia, tantumque adhibuit in supplenda hac Bibliotheca historica studium, ut vix prioris laboris *Struviani* vestigia remanserint. Licet autem forsitan aliquis existimet, alienum esse ab Auctoris instituto, Bibliothecae historicae selectae etiam inserere varios minorum gentium scriptores, qui nec ob ingenium, nec ob doctrinam, nec ob iudicium, magno opere laudantur: in iis tamen congerendis diligentia non prorsus est spernenda, praesertim cum saepius etiam leviora scripta necessarium nexum cum maioribus selectis scriptis historicis habeant, atque vel hanc ob causam in Bibliotheca quadam historica selecta non sunt omittendi. Nec quis vitio vertat Editori, quod idem scriptum haud raro bis & saepius in Bibliotheca hac historica adducitur, e. g. *Guil. Paradini* p. 131. & p. 369: nam unius scripti plures esse possunt fines, ergo etiam pluribus, quam uno loco, illius mentio fieri potest & debet. Illustris *Buderus* retinuit quidem plerosque capitum antiquae editionis titulos; sed singula capita tantopere novo scriptorum historicorum numero locupletavit, & tam varias observationes insperfit, ut capita multo ampliora ditioraque, quam in praecedentibus editionibus, compareant. Interdum caput priorum editionum in duas partes divisit, si nimirum populi non satis commode combinati erant, vel subdivisio perpicuitatis causa requirebatur; uti e. g. *Struvius*, in praecedente editione, capite 17. promiscue egerat de Scriptoribus Germaniae generalibus & specialibus. Illustris *Buderus* hoc caput in duas sectiones distribuit, quarum prima solos continet scriptores generales; altera solos

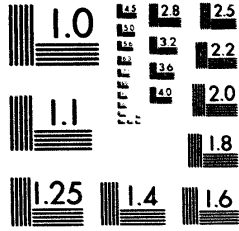
solos scriptores speciales; & hæc subdivisio omnino perspicuitatem maiorem habet. Ex capite 16. igitur *Struvii* in celeb. *Buderi* editione fit caput 16 & 17; hæcque duo capita optimo iure vocaveris præcipuam Bibliothecæ huius partem. Illustris enim Auctor non solum omnium scriptorum, collectionibus Scriptorum rerum germanicarum insertorum titulos indicat aliquot paragraphis, e. g. quotnam & quosnam scriptores contineat collectio *Reuberi*, *Freheri* &c. sed etiam per 21. distinctos paragraphos seorsim exhibuit scriptores de vitis Imperatorum a *Carolo M.* usque ad *Carolus VI.* Cap. XVII. de Scriptoribus Germaniæ particularibus, potissimum res ad Historiam Ecclesiasticam pertinentes tractat: agit enim de Scriptoribus ecclesiarum cum primis Germaniæ. Illustris quoque editor & continuator huius editionis, *Buderus*, sine dubio vel ex hac ratione, & optimo quidem consilio, in investigandis & indicandis Scriptoribus Germaniæ magis occupatus fuit, quam in pertractandis ceteris capitibus: attamen caput *de Scriptoribus Galliae* etiam satis locupletatum, quia omnino Historico, inter Germanos viventi, maiori est honori, nosse Historiam Germaniæ, & scrutari libros ad Historiam Germaniæ pertinentes, quam Historiam exterarum gentium; quæ, etsi domesticæ historiæ opitulatur, tamen ei postponenda est. Ideo haud immerito *Langlet du Fresnoy*, in *methodo discendæ historiæ*, ridet illorum stultitiam Historicorum, qui scrutationem & notitiam Historiæ exterarum gentium præferunt diligenti studio Historiæ patriæ. Separavit etiam interdum Editor illorum populorum Scriptores, quos coniunxerat *Struvius*, & qui tamen minus commode coherere posse videbantur, & suorum Historicorum copia peculiare caput explere poterant. Ita *Struvius* olim capite XIX. de Scriptoribus Hungariæ, Bohemiæ, Silesiæ atque Moraviæ, coniunctim egerat; sed *Buderus* de Scriptoribus rerum Hungariæ, & vicinarum provinciarum, separatim & amplum caput, idque

que 28 constituit, & capite 19, de foliis Scriptoribus rerum Bohemicarum, Silesiacarum, atque Moraviae egit. Ita etiam *Struvius*, de Scriptoribus rerum Borussiae & Brandenburgicarum coniunctim dixerat, in capite XX primae editionis: illustris vero *Buderus* de utrisque seorsum egit, & quidem capite XXII, de Scriptoribus rerum Brandenburgicarum, & provinciarum Brandenburgicis subiectarum; capite vero XXX, de Scriptoribus utriusque Prussiae, Polonicae atque Brandenburgicae. *Struvius* capite XXX, coniunxerat Historicos Poloniae, Lithuaniae, atque Moscoviae; sed celeb. *Buderus* seorsum de Scriptoribus Historicis Poloniae & Lithuaniae capite XXIX, de Scriptoribus vero rerum Russicarum capite XXXIII, egit. Ratio divisionis facile cognosci potest, partim quia regnum Moscoviae & regnum Poloniae cum Lithuania non unius domini imperio subiacent; partim quia vel de rebus Russicis Scriptorum tanta est multitudo, ut unum idemque caput illis omnibus recensendis non sufficiat, nisi caput, dissertationis, vel tractatus speciem praeseferre debeat; tantum abest ut coniunctim cum alius cuiusdam populi Scriptoribus commode produci queant. Historiam Imperatorum Germanicorum, quam immediate *Struvius* cap. 7. cum Scriptoribus Historiae Byzantinae cap. 6. coniunxerat, forsitan ea ex ratione, quia olim regnum Orientale & Occidentale combinata fuerunt, & illud postea ab hoc divortium fecerat: sed consultissimus *Buderus* recte iudicavit, Historiam illorum Imperatorum, quorum imperia hodie quam maxime sunt separata & disiuncta, seorsum etiam pertractari debere; exemit igitur caput VII. in antiqua *Struvii* editione de Historia Imperatorum Germanicorum agens, & aptiori loco inseruit, nimirum capiti XVI, ubi de Scriptoribus Historiam Germaniae generaliter illustrantibus agitur, & §. speciatim 6. introductio in scriptores de rebus gestis Imperatorum Germanicorum a celeb. *Budero* suppeditatur. De Imperatoribus enim Germanorum omnino in capite de Historia Germaniae generali agendum erat, quia sacrum Romanum Imperium maximam Germaniae

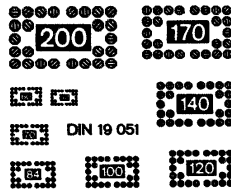
maniae partem constituit. B. tandem *Struvius*, in editionibus prioribus, coniunctim egerat de Scriptoribus Poloniae, Lithuaniae, Moscoviae & Graeciae, capite XXX: sed illustris *Buderus* peculiare caput, nimirum XXXIV. Scriptoribus Graeciae hodiernae tribuit, quia Moscovia & Graecia non ad unum dominum pertinent. Exinde facile cognoscent lectores rationem, cur in praecedentibus *Struvii* editionibus sint tantum XXXI. Bibliothecae huius Historicae capita, in illustris vero *Buderi* editione capita XXXV. Peritissimus enim historicus, *Buderus*, & prudentissimus perspicuitatis arbiter, optime vidit, lectorum commodis magis consuli, si interdum, quandam in partitione *Struvii* susciperet mutationem, & tractationis in minores partes & plura capita divisionem. Indicavit etiam in nova hac editione celeb. *Buderus* titulos scriptorum, qui in pretiosissimo *Burmanni* Thesauri Italiae, & *Muratorii* scriptoribus Italicis, du *Chesne* scriptoribus Galliae, *Marianae* Hispania illustrata, & multis similibus aliis, obvii sunt; quibus vel solis praestantissimis operibus recensendis, *Buderus* magnam lectorum iniit & meruit gratiam. Sed longe plura sunt, a viro hoc doctissimo praestita, quae nos eius operam, huic Bibliothecae Historicae Struvianae impensam, quam maxime venerari iubent. Indicantur saepius Anonymi & Pseudonymi scriptores, quorum notitiam multam ad scripta eorum rectius intelligenda conferre nemo dubitat; ostenditur haud raro editionum huius vel illius scriptoris differentia, quibusque ex causis una editio alteri anteferri, vel possi poni debeat. Verus Historicorum multorum scopus multoties detegitur ab illustri Viro, quem scopum nonnulli scriptorum, variis ex causis politicis, occultaverant, aut longe aliam simularant. Tacemus alia Auctoris illustris in hac editione merita, quibus opus hoc *Struvianum* rude antea atque informe, mutilum & mancum, lectoribus utilius reddidit atque praestantius. Nec tamen in nova hac editione, saltem in indice, obiter illum perlustrantes, deprehendimus indicata nomina & scripta Historicorum non infamiae fortis, e. g.

Bôn-

Boncontri, qui scripsit Historiam Sicilia; Abbatis de *Marolles Histoire des Roys de France*, in qua inter alia notabilis locus occurrit de Papa Leone X. quem orator quidam vocaverat leonem de tribu Iudæ; nec habet hæc nova editio aliquid de *Sueur Hist. ecclæs. & imperii*. Tacemus *Ludovici & Freyeri* scripta historica, *Tappianæ* item tabulas Hist. universalis: quod forsitan tria ultima scripta minus digna visa sunt, quæ Bibliothecæ Historicæ selectæ infererentur. Sed facile excusare poterit illustrem Auctorem multorum Historicorum neglectus, quia nec eius scopus fuit, omnes indicare, nec exactissima omnium Historicorum recensio ab ullo unquam expectari poterit. Sed, *adde parum parvo magnum cumulatis acervum*. Negari etiam nequit, accuratius in multis esse illustris *Buderi*, quam *Struvii*, de scriptorum valore iudicium. Ita *Struvius* in editione Bibliothecæ suæ Historicæ 1705. p. 9. §. 6. de scriptoribus, in penu artis historicæ propositis, iudicaverat, *eos scriptores antiquiores esse, hodie parum utiles, nisi quod Bodinus in methodo sua adhuc aliquam laudem mereatur, licet sæpius in Germanos perquam sit iniquus*. Hoc *Struvii* iudicium iam notaverat celeb. *Reimannus* in *catalogo litterario* p. 547. & contrarium potius statuit, nimirum, scriptores in penu artis historicæ contentos, lectoribus quam maxime esse utiles. Agnovit etiam illustris *Buderus* minus accuratum in hac causa *Struvii* iudicium, ideo verba, a nobis paullo ante adducta, omisit. Rectissime etiam *Buderus* ex Scriptoribus Historiæ Æthiopicæ eiecit *Heliodori Historiam æthiopicam*, quam, velut præcipuum in Historia Æthiopicæ librum, primo loco inter scriptores Historiæ Æthiopicæ collocaverat *Struvius* edit. 1705. cap. 12. §. 3. p. 266. Nam vel leviter in Historia litteraria versatus probe novit, *Heliodori* librum non esse Historiam veram, sed fictam, & librum romanensium, quod iam monuit du *Fremoy* in præf. *der Anweisung zur Erlernung der Historie*, ubi ita inter alia, ex versione Menkeniana, disserit: *Der Herr Struv hat sich ziemlich*

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

AD NOVA ACTA ERUDITORUM
QUAE LIPSIAE PUBLICANTUR SUPPLEMENTA

BAND 8
LEIPZIG 1757

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX,88.

vergangen, wenn er zur Erlernung der Historie von Makedonien, Heliodori Historiam Ethiopicam vorschlägt, da doch mündlich bekannt, daß dieses ein Roman, dessen Autor Bischoff von Tricca in Thessalonien gewesen, der gleichwohl hernach lieber sein Bissthum fahren lassen, als sich von diesem herrlichen Werke (scil.), so er in seiner Jugend geschrieben, lossagen wollen. Præterea quoque Struvius in editione Bibliothecæ suæ Historicæ anno 1705, edit. capite XIV. §. XII. p. 320. Ioh. Sleidani versionem Commentariorum Philippi Cominacii, versionem eorundem Commentariorum per Casp. Barthium; sed illustris Buderus, vel propria investigatione, vel ex Ioh. Burc. Menckeni schediastate, de Commentariis Historicis sive Mémoires p. 5. not. (c) meliora edoctus, recessit a Struvii hæc in re sententia, & capite XIII. edit. novæ §. XII. p. 363. tantum hæc addit de versione Ioh. Sleidani: *Falsa est hæc versio eleganti stilo, sed non ad verbum, quod præstitit in alia, quæ, quod ad verum auctoris sensum Sleidani (scil. versionem) præfertur, (scil. a Ioh. Burcardo Menckenio, qui mavult Ioh. Andr. Bosii, quam Struvii iudicium sequi, quem forte ex nimia festinatione errorem admisisse censet Mencknius, & cum Bosio, Barthii versionem Commentariorum Cominacii præfert versionem Ioh. Sleidani) interpretatione Casp. Barthii, Francof. 1619. in 8. Ex his, multisque aliis eiusmodi, quæ afferri possent, speciminibus, prudentiores facile intelligent lectores, quam caute, quam prudenter, quam circumspicte egerit illustris Buderus, in procuranda nova Bibliothecæ Historicæ Struvianæ editione, ne cum Struvio falsa pro veris, lubrica pro certis, traderet, sed, quibus opus esset locis, primi auctoris Struvii errores emendaret. Interdum tamen editiones librorum præter necessitatem multiplicatæ nobis videntur, & fœdum indicata, quæ coniunctim debuissent nominari. Ita cap. XII. p. 289. Buderus dicit Ioh. Jac. Chiffletii Vindicias Hispanicæ prodidisse Antwerpiz 1647. in f. & 1650. in f. & eiusdem ad Vindicias Hispanicæ lumina nova lucem vidisse etiam Antwerpiz 1647. in f. & 1650. in f. ubi quidem commodius dici potuisset nobis*

nobis videtur. *Chifletii* Vindicias Hispanicas, cum luminibus novis, prodisse Antwerpiae 1647. & 1650. fol. quae nova lumina in prima vindiciarum Hispanicarum *Chifletii* editione, Antwerpiae 1645. in 4. deerant. Capite XIII. p. 340. omittit editionem *Scipionis du Pleix del Histoire generale de France* &c. anni 1624. voluminibus 2. editam, in fol. quam *Struvius* in editione Bibliothecae suae Historicae anni 1705. capite XIV. p. 310. adduxerat, & eius editionis loco illustris *Buderus* collocat editionem huius Historiae du *Pleix* de anno 1621. 5. voluminibus in fol. editam. Sed si etiam revera exstat editio Historiae du *Pleix* anni 1624. 2. voll. a *Struvio* adducta, (quam investigare per temporis angustiam nobis non licuit,) nescimus, cur *Buderus* illam omiserit, quia in Bibliotheca quadam Historica omnino tot, quot fieri potest, indicari debent librorum historicorum editiones, ut lector, si velit, & illius interfit, in omnium, quae prostant, huius vel illius auctoris editionum differentiam inquirat. Nec numerus editionum minuendus, sed potius per sedulam illarum investigationem augendus est. Forfitan autem *Struvius* in indicanda editione Historiae du *Pleix* anni 1624. errorem commisit, & pro anno 50. ponere voluit, ut illustris *Buderus* annum 1621. & pro 2. voluminibus volumina 5. tunc quidem recte *Buderus* emendatione sua sustulit *Struvii* errorem. Si autem *Lipenio* in Bibliotheca reali philosophica p. 545. (b) fides est habenda, du *Pleix Histoire* prodit & anno 1621. & anno 1624. Adde etiam potuisset quinta Historiae du *Pleix* editio, quae prodit 1637-1639. 3. voll. in fol. quae reperitur in Bibliotheca publica Ienensi, quae, quomodo potuerit effugere, illustr. *Buderi* noticiam, non videmus. Sed quia du *Pleix*, Historia non satis fide digna est, (ut quidem ipse Auctor celeb. *Buderus* p. 341. indicat haud obscure,) lectoribus sine dubio profuisset, si immediate post du *Pleix* historiam, commendata fuisset lectio annotationum de *Margues* & *Bassompierre* in historiam du *Pleix*, Paris. 1665. in 12: quorum duorum Auctorum nomina, in indice Auctorum ne quidem allegata deprehendimus, nisi quod *Bassompierre*

pierre, ob aliud scriptum in isto indice fuerit adductus): quae necessario cum lectione du *Plex* coniungenda sunt, si quis huius historiam recte intelligere & emendare velit. Et talia scripta, quae necessario ad alicuius historici illustrationem faciunt, etiam alia occasione immediate post Auctores, quos illustrant, indicari debuisse, ut opposita iuxta se posita magis elucescerent. Eod. capite XIII. §. VI. p. 346. illustris *Buderus* recte quidem emendavit errorem *Struvii* in editione Bibliothecae suae Historicae 1705. cap. XIV. §. VIII. p. 313. ubi perperam *Molsheimi* posuerat pro *Molsheimi*, (ut recte habet *Buderus*): sed etiam alter error emendari debuisset, quod nimirum *Struvius* annum editionis 1625. *Cocci* libro tribuit, quem tamen librum ipse *Struvius* p. 480. edit. cit. & *Buderus* p. 1006. edit. novae rectius anno 1623. produisse dicunt. Pag. 461. novae editionis illustris *Buderus* omittit editionem *Guil. Paracelsi* Basileensem 1654. in 8. quam *Struvius* in edit. citata p. 339. nominaverat; & substituit tamen alias huius libri editiones, nimirum Lugdunensem 1542. in 4. Basileensem 1542. & 1550. in 8. Forfitan *Struvius* in indicanda editione Batavensi 1654. in 8. erravit, ideoque recte haec editio ab illustri *Budero* omissa esset: sed de errore *Struvii* nondum satis certi sumus. Pag. 462. edit. *Budariana* addi potuisset recentior editio anni 1628. in 4. 2 voll. de l'*Histoire des Rois, Ducs, Et Comtes de Bourgogne*, par *André du Chesne*, indicatur enim tantum editio 1619. in 4. Pag. 498. *Buderus* recte quidem *Carolus le Coënte* vocat Annalium Ecclesiasticorum Francorum conditorem laboriosissimum, sed lectores sine dubio valorem horum annalium facilius cognoscere potuissent, si Vir doctiss. simul monuisset, dominum *le Coënte* studio labores suos annalium produxisse & multiplicasse, lucri cupidine ductum, ut nimirum salarium, ab ordine Clericorum Galliae, ipsi, conscribendis his annalibus, destinatum, eo diutius perciperet, nec usu salarii sui privaretur, si intra iustum tempus annales eos absolveret: ex quo factum est.

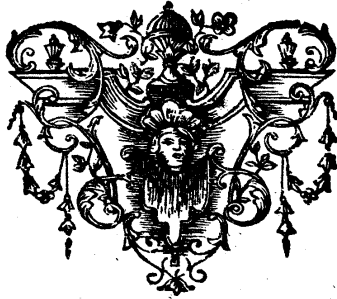
est, ut verbosiores habeamus *Cointii* annales ecclesiasticos, quam decebat, & longiores in illis ambages, quam lectores perspicuitatis, brevitatis, & selecti iudicii amantes, ferre possint. Eiusdem luci cupidinis & stratagematis literarii accusantur fratres *Sammathani*, qui etiam destinato consilio telam contexenda Galliae Christianae produxisse dicuntur, ut per longius temporis spatium salaria, propter exantlandos eos labores ipsis assignata, perciperent. Pag. 1434. non immerito *Poggium* Florentinum nimii in patriam amoris accusat *Buderus*, nam notum est de *Poggii* partium studio distichon illud:

*Dum patriam laudat, damnat dum Poggius hostem,
Nec malus est civis, nec bonus Historicus.*

Ideo *Nicol. Machiavelli* Historia Florentina longe praeferritur *Poggii* libro mendacissimo. Pag. 1436. illustris *Buderus* non sine ratione *Supplementa Historiarum*, quae *Colon. Agrippinae* 1719. in fol. prodierunt ad *Nicol. Isthuanfii* res Hungaricas, partium studio laborare iudicat: sed hoc & de ipso *Isthuanfii* opere dici potuisset; nam licet *Cxvittingerus*, in *Specimine Hungariae literatae* p. 190. & 191. laudet *Isthuanfium*, tanquam partium studio minus deditum, sibi ipsi tamen statim contradicit, dum hunc Scriptorem erga alienae religioni addictos odium suum prodidisse indicat; quomodo enim a partium studio abesse potuit *Isthuanfius*, si amori erga suae religioni addictos, & odio erga alienos, indulset. Accedit, quod *Isthuanfius* nomina germanica saepissime corrumpit. Quod attinet ad supplementorum, quae ex calamo doctissimi *Buderi* Bibliothecae Historicae *Struvianae* accesserunt, multitudinem, illam vel exinde facile cognoscere possunt lectores, quod editio nova *Buderi* ad paginas 1718. excreverit, etiam maiorem formam habeat, quam editio *Struviana* proxime antegressa, quae tantum paginas 815. continet: licet & hoc fatendum sit, typos in nova *Buderi* editione maiores esse, quam in illa

Stru-

Stravii, & proportio typorum non satis iusta & exacta electa est; quæ quantum iuret oculos, vel, si minus observata fuerit, lædat, & in nominibus propriis promptè inveniendis moretur, non opus est monere. In indicem Auctorum non omnes, qui in hac Bibliotheca Historica occurrunt Scriptores, relati videntur: ita nihil in indice reperias de *Christoph. Ludov. Dietherro*, (quem *Gryphus* in apparatu de *scriptoribus historicis* Sec. XVII. p. 61. perperam vocat *Diherrum*.) cuius tamen mentio fit in editione celeb. *Buderi* p. 1716; nihil de *Nicol. Machiavello*, cuius mentio fit p. 1433; qui p. 346. & 1006. rectè vocatur *Iodoc. Cæsius*, in indice perperam nominatur *Cocæsius*. Index rerum etiam non sufficere videtur. Sed hæc omnia, si etiam plura essent, leviora sunt, quam ut pretio novæ & utilis Buderianæ editionis aliquid derogare queant. Optandæ potius sunt illustri Viro firmæ corporis vires, ut etiam impostero doctrinæ suæ apparatus maximum, in largissimos lectorum usus, promere possit.

☪☪☪ (385) ☪☪☪

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur.

SUPPLEMENTA

Tomii VIII Sectio IX.

MEMOIRES DE PORTUGAL, AVEC LA BIBLIOTHE-
que Lusitane.

i. e.

*COMMENTARII LUSITANIAE, CUM BIBLIO-
theca Lusitana, inscripti Celsitudini Regiae EMANU-
ELI, Principi Lusitanorum, nato in spem successionis:
adornati ab Equite D'OLIVEIRA.*

Amstelodami, 1741. 8.

Tom. I. 1. Alph. 2½. pl. Tom. II. 1. Alph. 2. pl.

Primities haec suas Ill. Auctor Emanueli, Lusitanorum
Phoebo, Europæ delicio, & Musarum splendori, dedi-
cavit, siquidem nemo verius & luculentius hoc Regio
Principe de universa operis huius compage valet iudicare.
In Auctoris generosissimi laudibus est numerandum, quod in
itineribus suis ubique patrii soli, Lusitanie, habuerit rationem.
Ipse enim, ex quo a. 1734. Lisbonam reliquit, sermoni Ita-
lico Gallicoque accurate addiscendo multum studii tribuit, &
utrumque felicissime arripuit, id spectans, ut libros extero-
rum ipse legere, illorumque iudicia de Lusitanis eorumque pa-

C c c

tria

tria exquirere valeret. Dum id moliebatur, incidit in diversissimas historicorum sententias, quarum alia Lusitanis favent, alia eis maculam inurunt. Tum vero coepit colligere sibi que enotare, quidquid in litterarum monumentis de Lusitania & Lusitanis sese legenti obtulerat. Inde coaluit tandem hæc historia, quæ res Lusitanorum prodit, & quæ etiam hoc nomine commendabilis est, quod bibliothecam scriptorum de Lusitania editorum in calce repræsentat. In hæc haud exstant nuda Auctorum nomina, cum mentione scripti libræ coniuncta: adiciuntur potius hinc inde vitæ eorum, actiones, ingenium, elogia, & iudicia de eisdem. Addidit præterea Gen. Auctor iudicium suum, candideque, quos in libris evolutis deprehendit indicavit navos. Næc dissimulavit in præfatione, Tomo priori præfixa, gentis suæ maculas, ab exteris merito notatas. Acclamat simul civibus suis amabile illud pronuntiatum: *Emendate vos*, illisque suadet, ut egregios exterorum mores, sibi ipsis opus, imitentur. Ignorantiam civibus suis exprobrari haud inficiatur, ipsique exprobrationi nullam subesse veri umbram, non contendit. Tomum II. dedicavit Comiti de Ericeyra, & in Præfatione Academiam historicam Lisbonensem dilaudat. Tomi prioris hæc sunt capita. Primo differitur de primis Portugallie

- T. I. Regibus, immo de universis, adeo succincte, ut p. 65. tractationi imponatur finis. Caput secundum exhibet Reginas Portugallie ac filias regias, quæ Imperatoribus Regibusque nupserrunt. Initium facit a Carolo II, Regis Magnæ Britannia, uxore Lusitana, ac expositionem Gilberti Burneti transcribit. Præterea adiungit nonnullas alias. Capite tertio differit de Principibus & filiabus Regum Lusitanicis. Primordia capit ab Alexandro, Theodosii filio, & Maria Lusitanica, quæ Alexandro Farnesio, Parmæ Duci, nupsit a. 1566. Exponit de Alphonsis, Antonio Ludovici notho, Beatrice, a. 1521. Duci Sabaudorum nupta, de Catharina Duce Bragantina, cuius posterii iam sedent ad regni gubernacula, de Eduardo † 1540, 20. Oct. de Emanuele, Indorum Prorege, ac de Theresia, Eudonis III. Ducis Burgundionum uxore. Caput quartum inscriptum est de legatis & administris publicis varii generis ordi-

ordinisque. Capite quinto recensentur nonnulli Lusitanorum Sancti, Cardinales, Prælati, Duces bellici, Proreges, præfides provinciarum, administri rei sacræ & profanæ, hominesque in vario vitæ genere illustres. In horum censum referuntur: Alexis de Meneles, Archiepiscopus Gome, Albertus Cardinalis, Archidux Austriæ, Franciscus d'Almeida, Emanuel Alvarez Iesuita, Alvares Cabral, classi præfectus, Andreas d'Amarat, S. Antonius Patavinus, ortu Lisbonensis, Alfonsus de Castro Iesuita, a. 1558. a Moluccensibus in mare proiectus, Petrus de Fonseca Cardinalis, Franciscus Xavierius, & Henricus Henriquez, Iesuita. Capite sexto recensentur illi, qui adscripti fuerunt ordinibus Portugalliæ militaribus, vel alibi Ordinibus sacris militaribus præfuerunt, aut eorum exstiterunt sodales, Ordo sacer, isque militaris, a S. 126. Maria Evoræ cognominatus, a. 1147. originem suscepit. Ordo Iesu Christi fundatus fuit a. 1318. Capite septimo differitur de bellis, præliis, copiis terra marique præclaris, regni Portugalliæ. Octavi summa versatur in pacificationibus, induciis, & regni commerciis. Nono exhibentur periodi historiarum sacræ iuxta ac civilis memorabiliores. Decimo agitur de capite regni Lisbona, sive Ulyssipone. Aegre se, dum hæc in literas referimus, ab ingenti clade, quam terræ motus sub anni 1755. finem adtulit, urbs pulcherrima refecit. Undecimo exponitur de tribunali quæstionum sacrarum, & Lusitanico & Indico, cuius horridam faciem nativo depinxit Gen. Auctor colore. Duodecimo differitur de regnis & regionibus, Regi Portugalliæ subiectis. Concilia Bracarensia enumerat, primordio ab a. 408. capto. Capite 13. exhibentur scriptores & scripta, quibus Lusitani historiam suam debent. Inicitur inter hæc mentio de Manuscriptis, librisque anonymis. Retinetur in librorum titulis lingua illa, in qua singuli fuerunt conscripti. Nonnunquam notavit Gen. Auctor nonnihil ad librorum mentiones. Huius generis est illud, quod demonstravit opera Antonii Henriques Gomez in Lusitania legi per interdictum publicum non posse. Tomi posterioris capita sequuntur ordinem eundem, sunt tamen passim copiosiora, magisque elaborata. Scriptis, capite postremo recensitis, adnotiones

- tiones accesserunt sepius longiores, & pleræque olent lucer-
 T. II, nam. Vitam Augustini Barbose, Iuriscultorum Principis
 Pag. 365, quis non merito hic inter Lusitanos exquiret, propiusque nos-
 citare adlaborabit? Theologis volupe erit cognoscere
 memoriam *Diogi de Paiva de Andrade*, Conimbricensis, qui
 358. Synodi Tridentinæ auctoritatem adversus Martinum Chem-
 nitium ivit vindicatum. Gratulamur Generosissimo Equiti
 fructus itineris sui per reliquas Europæ regiones auspiciato
 collectos, & feliciter collocatos, sperantes, diligentiam ipsius
 præstantissimam amori & honori bonarum litterarum cellu-
 ram, hominesque generosos simili eruditionis studio ac-
 censuram esse.

THE HISTORY OF THE PURITANS,

i. e.

*HISTORIA PURITANORUM, SIVE PROTE-
 stantium Nonconformistarum, Vol. IV. Auctore
 DANIELE NEAL, A. M.*

Lond. 1738. 1. Alph. 19. pl.

Representat volumen istud, cuius aliquam quasi tabulam
 tibi, Lector, exhibemus, ea Britannicæ tempora, qui-
 bus, cum dissentientium ab Anglicana Ecclesia prote-
 stantium malis, idem finis fuit. Quamquam enim ex eo
 tempore non sine omni rerum difficilium querela eorum fuit
 ratio, atque inde a Guilielmo III. regnante vota ipsorum
 eventis nonnunquam caruerunt: tamen ex illo veluti puncto
 exordienda annorum computatio est, quibus legum de his
 litarum severitas, & sacra illa Clericorum adversus eos vehe-
 mentia deferbuit, omnia persecutio, sublata poenæ sunt,
 mentiumque restituta libertas.

At enim, antequam ad ea ventum est, turbulentissima fuit
 resp., atque is rerum status, hic quoque ut optent etiam
 nunc Britanni, ut excidat ævo eius memoria, ne postera no-
 rint secula. Quod enim usu venire solet navi, quæ, coorta
 subito

subito tempestate, excussoque in mare gubernatore, permessa ventorum arbitrio, scopulis vago cursu illiditur, & tantum non submersa fluctibus, navalibus e mari servatis rescindendi sui vix facit potestatem: id vero tum animadvertere datum est in Anglia, quæ, cæso Rege, intestinis factionibus civium, nihil commune præter mutuas iras habentium, procerumque violentia satis diu vexata, vix ægre tandem in antiquam speciem rursus conformata est. Quod uti rite possit perspicui, id omnium primo memoria repetendum est lectoribus nostris, quod ultimum in referendis rebus Vol. III. narravimus, Regem Carolum, paucorum scelere extinctum, inhonorato funere privatim humatum esse. Quod ut ne dubites, C. I. ad regiam dignitatem in contemptum adducendam factum esse, inferioris curiæ Parlamenti solertia, (si quidem ea legitima curia est, quæ tertia sui parte caret,) cautum est. Ea enim, quamprimum sublatus erat Rex, exheredavit regium Principem, omnesque, qui Regem eum renuntiandum ducerent, in iis iussit habendos, qui læsæ maiestatis essent rei. Præterea his quoque de rebus suffragia lata sunt, ut inutilis curia superior, gravisque ac periculosa regia dignitas censeretur; libera esset respublica; constituerentur XL. viri, penes quos summum esset imperium, essetque eorum annua potestas; sacramenta illa, quibus antea in obsequium Regis obstringi consueverat, proinde nulla essent; sed in hunc fere modum iurarent quilibet: fidos se fore constitutæ, uti nunc esset, reipublicæ, sine Rege, & sine superiori curia. quod iurandi genus *the Engagement* appellari solitum est.

Erant in exercitu non pauci, qui non excussum, sed mutatum iugum esse rati, postulabant ab Senatoribus eius curiæ, ut domum discederent, quos hi per Cromwellium repressere. Capite plexi sunt duo, qui duces se his præbuerant; ceteri dispersi. Cumque inter hæc Scoti, missis in Belgium legatis, filio Caroli regnum ea lege offerrent, ut solemnibus foederis se iure iurando obstringeret; Cromwellius cum exercitu XIV millium in Hiberniam traiecit, ut ex ea parte potissimum tutæ res essent. Ibi brevi tempore loca munitissimis

mis captis, ad coercendas hostium reliquas Iretantum reliquit; ipse in Angliam ad Scotos adoriendos rediit, a quibus iam propius impendebat periculum. Mira iam sese probebat studiorum in omnibus rebus diversitas. Cromwellius & Fairfax tolerationem omnium dissentientium, exceptis Pontificiis, commendabant. Contra eam pronuntiabant Presbyteriani plerique, iidem novae illi rationi adversi, in quam composita nunc erat respublica, detestabantque fidelitatis sacramento obstringi, quo semet adigi facile Sectariani patiebantur, atque huius rei causa scriptis quoque disceptabatur. Scoti per litteras Anglis se purgabant, pacifcebantur cum Rege, & hic etiam Anglorum Presbyterianorum causam agebant, ad quos interea pro tempore sacrorum cura in Anglia delata erat, sublati de dissensu in religione legibus.

Mox delectus a Scotis Rex Carolus, cum in ipsorum finibus advenisset, manu cum Cromwellio conferta, fufus fugatusque est, regnumque fere omne ab Anglo captum. Scoti nihilominus solemni ritu Rege inaugurato, copias ad invadendam Angliam colligunt, ubi, coniuratione Presbyterianorum quorundam, qui cum Scotis ac Rege faciebant, detecta, Rev. Love, qui earum partium princeps fuerat, capitis damnatus cecidit. Interea Rex, Cromwellio capiendis reliquis Scotorum urbibus intento, XVI. armatorum millibus stipatus in Angliam movet; is vero Lambertum praemittit, legatum suum, qui cum delectis equitibus tergo procedentis inhaereret, dum ipse cum pedestribus copiis sequeretur. Id quod paullo post accidit, relicto altero legato Monk, qui cum parte copiarum ea, quae occupaverat ipse in Scotia, tueretur. Pugnatum itaque est ad Vigoriam: fufus Rex, eius IV. millia caesa, capta septem: ipse vix aegre in Galliam effugit. Inde Monkus domitam Scotiam iungit reipublicae Anglicanae, res sacras non nisi de voluntate Westmonasteriensis curiae procurandas iubet, liberamque esse cuique edicit in religionis ratione conscientiam.

Bello interea contra Belgas decreto, cum Cromwellius, ablati suis sibi copiis, (quibus velut exoneraturum sese Parliamentum

tum pro claffariis uti volebat,) nihil fatis tutum sibi profpicens, de fententia ducum fuorum negat fe dimiffurum exercitum, nifi illi univerfo fipendia ad affera numerarentur. Id factum infequta curiæ indignatio occafionem dedit confilio exercitus de immutanda reipublicæ forma. Discordia primo fententiarum orta, mox ducum plerique Cromwellio regaum obtulerunt, titulumque regis, cui tamen ipfi Protectoris nomen magis placèbat, ut invidiam ea re effugeret. Quod cum capere fecum confituiffet, progressus cum paucis fuorum ad eum locum, ubi Parlamentum congregatum erat, principio quidem Senatores eius, mox eodem die etiam XL viros reip. administranda ab his constitutos, difcedere iubet; lecto ex copiarum ducibus concilio, ipfe rempublicam gerit; convocat delectos ex omni Britannia CXX viros, cum quibus de republica constituenda deliberaret; ad ultimum a concilio ducum protector Britannicæ publicæ renuntiat, & res civiles componit, & quod fpeciatim monendum est, Presbyteriana potestate, quæ factis efferet, permiffa, communem omnibus fore libertatem confcientiæ, fe rempublicam tenente, edicit.

His ita geftis, foris bellum Belgicum componit; domini- C. III.
micos fuos partim evitat confilio, partim vi reprimit; delectos constituit, qui futuros facrorum ministros accurate examinent, noxios eiecerent, haberentque Academiarum & promovendæ Christianæ doctriinæ curam. Inde vacuos in exercitu ducum locos fupplet, foedereque cum Gallis facta, iam ab omnibus honoratus, terribilis hostibus, classe altera res repetit a Tufciæ Duce, altera Hispanis Iamaicam, Mexicani maris infulam, eripit. Vexatis etiam vallium, Italiam a Gallia dividendum, incolis, quos religionis caufa eiecerat Dux Sabaudus, fedes fuas, quietemque, fua auctoritate reftituit, quæ etiam ad confervandos Hugenos, Nemaufi, Gallicæ urbis, incolis, valuit. Circa idem tempus claffis Hispanorum auro argentoque onufta, aut capta, aut fubmerfa: & Dunquerque urbs, ad mare Britannicum fita, iisdemque ea tempore fubiecta, Anglorum armis cefit. Quibus rebus

bus cum apud externos floret fama, apud suos confirmasset sibi potestatem, deficientibus sensim viribus, febre correptus obiit, natus annos undeciesaginta, d. 3 Sept. 1651, ipso illo die, quo ter ante, ad Marston-Moor, ad Dunbarum, & ad Vigorium, victor fuerat; vir rebus gestis, quam genere, clarioris aetate, ut fertur, & manu fortis, & callidus consilii-que plenus, animo & labore ingenti, par & armis hostium & invidiis, qui & se ipsum in potestate haberet, & cupiditates aliorum iurari apprimere sciret, magnificus & sumtuosus publice, privatim iucundus & civilis, protestantium sacris addictus, sed nullius in verba sectae iurans, libertatis omnium propugnator, moderatus in vita, castus, & liberalis; ceterum, quasi Socraticus *ἠδυστέρως*, dissimulator, gloriaeque amantior.

- C. IV. Hic maritus filium Richardum constituit, qui post ipsam teneret rempublicam. Is tamen, ut qui placido & ad privatam vitam aptiore natus esset ingenio, de voluntate exercitus Protestantis potestate se abdicavit. Resumfit tum rerum habenas Parliamentum illud, sub quo Rex Carolus ceciderat. Dum autem dimittere veteranum tentat exercitum, ab illo ipsum discedere coactum est. Iamque confusa erant omnia. Regem revocaturi erant Presbyteriani: Monckius liberi Parliamenti causa e Scotia advolabat: restituebatur vetus Parliamentum ab eodem, qui exautorarat, exercitu: & modo discordia partium erat, modo pax rursus. Tandem reconciliatis inter se urbe, Parlamento, & ad speciem etiam Monckio, Presbyteriani denuo aliquantisper valebant, cum & respirarent Episcoporum reliquiae, & Rex, quamquam verbo protestantem se profiteretur, puriora interim sacra abiuraret. Ea quoque simulatione factum est, ut revocaret cum Parliamentum inconsultus credulum, & nec suae auctoritati, nec sacerorum rationi, nec limitandae potentiae Regis prospiciens.
- C. V. Tum vero caput rursus extulere Episcopales, quos vocant: novi creati sunt Episcopi; de expellendis Presbyterianis actum est; hisque interdictum, suo ritu publice sacra facere. Ex quo tempore derivanda est, quae sequentibus temporibus

poribus fuit, protestantium Nonconformistarum persecutio. Matrimonium inter hæc Rex iungit, Parlamentumque convocat. Sequitur Episcoporum, Presbyterianorumque, de pace **C. VI.** inter se consultatio, cui the Savoy-Conference apud populares nomen est. At nihil disputando, ut sæpe deinceps, effectum. Vexari iam passim Presbyteriani coepti sunt, instaurari per Scotiam Hiberniamque Episcoporum ratio, irrepre Pontificii, luxuria occupare & aulam & populum, editum illud celebre, quod the Act of Uniformity vocant, subscribendum proponi, quo hæc requirebantur: uti Clerici ab Episcopis non inaugurati denuo inaugurarentur; uti in omnibus formulis, ritibus, ac ceremoniis, cum Episcoporum ratione se plane consentire iurarent; uti canonicam, quam vulgo dicunt, obedientiam promitterent; abiurarent solenne foedus religionis causa antea initum, declararentque, iniustum esse, si quis quacunq; de causa arma sumat contra Principem. Inde proscriptiones, exilia, vincula, faræ, multæ, ludibria, ceteræ calamitates, quibus tum Puritani **C. VII.** ripiebantur, ex hoc ipso tempore Nonconformistæ appellati; quo nomine & Presbyteriani, & Independentes, & Anabaptistæ, & Tremuli comprehenduntur.

Supplicatum super hæc Regi, ut remitteretur quodammodo ille rigor, idque ita obtentum est, ut ex æquo Rex Pontificiis faveret. Certam enim erat ei, aut cum Nonconformistis protestantibus & Pontificiis suos servare, aut, sine his, ne illis quidem salvi quidquam relinquere. Parlamentum autem nullo modo remittere de legum severitate decreverat. Itaque cum passim orationes haberent in privatis ædibus Presbyteriani, Tremuli etiam publice concionarentur, constituti certi quidam homines, vexare hos delationibus, multis, bonorum direptionibus, coeperunt. Dumque foris bellum cum Belgis, in urbe contagio est, reicgati sunt Nonconformistæ ex urbibus pagisque omnibus, in quibus Episcopales esse solerent Clerici, illisque iniunctum, ut nunquam intra quintum a quoque eiusmodi loco miliarium confisterent. Exiguæ tamen inter hæc mala fuerunt quasi induciæ,

- ducis, cum, urbe incendio absumta, templisque combustis, domum passim concedentes Episcopales locum his docendi populi darent. Optabat Rex tolerationem generalem, sed obstabat Parliamentum, eiusque animum cupiditatibus indulgentem facile auro redimebat. Irrita id faciebat consilia de reconciliatione partium capta omnia, ac dissentientium promovebat vexationem. Rex sine legibus, iamque & sine Parlamento, suo arbitrio deinceps imperare meditabatur.
- C. IX. Ad Pontificios, quorum crecebat quotidie numerus, Dux Eboracensis, frater Regis, qui & regnavit post ipsum, transibat, & paulo post Mutinensis Ducis filiam altero matrimonio sibi iungebat. Neque ita multo post, cum, in sua viscera converfis Protestantibus, Pontificis animus tanto magis in dies creceret, quanto plus purioris doctrinae crecebant pericula, accidit meliori fortuna, ut bello altero, quod circa id tempus cum Belgis gestum erat, composito, Maria, Eboracensis Ducis maior natu filia, Arausionensi Principi nuberet.
- C. X. Interiecto tempore impatientes more Pontificii, ac nimis cunctatorem ad ipsorum promovenda commoda Regem rati, ut partes suas tanto magis confirmarent per Angliam, huiusmodi consilium ineunt: tolleretur e medio Rex, regnumque e manibus Pontificis Dux Eboracensis acciperet; facinoris autem infamia ad Presbyterianos transferretur. Ita futurum, ut accensis ira ceterorum animis, magna istorum pars cederetur, essetque proinde universi protestantium numeri excidendi occasio. Ea res tempestive detecta, cum excitasset e veterno Anglos, effecissetque, ut inhabiles ad gerendum ullum munus publicum Pontificii censerentur; pratereaque, dimisso Rex Parlamento, suo iudicio in rebus gerendis uteretur: adire quidam Carolum importunis precibus, ut alium e populo senatum convocaret; id improbare alii, ac Regis relinquere omnia arbitrio; partes petentium (the Petitioners,) abhorrentiumque (the Abhorers) vocabulis distinguunt: quae postmodo ita immutata sunt, ut illi quidem Whigs, hi Torys appellari coepti sint. Inde multiplex Nonconformistarum calamitas secuta est, secuta vincula, proscriptiones, quo-

quorundam etiam cædes. In Scotis adhibita severitas seditioni ansam præbuit. Ea sedata, mors Regis supervenit, principis miti a natura & tractabili ingenio, sed luxuria corrupto, præditi, cui esset & viventi religionis fideique parum, & morienti poenitudinis. Exstinctus est Carolus II, anno C.N. 1684. d. 6 Febr.

Successit mortuo Iacobus frater. Is cum per se in Non-conformistas esset severior, Monumetensis Ducis seditione plane exacerbatus in eos est. His tamen postea non contemnendam libertatis partem dedit, ubi, multo favore Pontificis facto, Episcopales sibi inimicos reddidisset. Ad ultimum quoque, legibus adversum Non-conformistas latis omnibus plane abrogatis, iraque omni in Episcopales conversa, ut quidque libitum est, illis bona restituit, istos vexavit; libertatem religionis omnibus proposuit. Itaque nec illis satis ipsi confidentibus, & istis abalienatis, ac Nonconformistarum auxilium spe mutatorum beneficiorum implorantibus, cum pro sua libidine Rex omnia faceret, ea secuta sunt, quæ minime grata ipsi esse potuerunt. Vocatus enim in regnum Arau- C. XI.
sionensis Dux, Guilielmus, Regis gener, cum cuncta in peius quotidie ruentia prospiceret, dolusque supposititii partis Reginae, sterilis adhuc credita, suboleret, classe ad Torbay appulsa, Iacobum ad relinquendum regnum coegit, oblatumque sibi accepit imperium. Ab hoc in Scotia Episcoporum ratio iterum abrogata est, ac per Angliam libertas Nonconformistis data, in quos tamen ingrati Episcopales, officiique pæne immemores fuerunt: ut qui & hoc vivo in invidiam eos adducere conati, & mortuo, Reginae Annæ ingenio contra illos abuti ausi sint. Illi tamen inde a Georgio I, regnante conciliatorem experti fortunam, persecutionis suæ tandem aliquando viderunt finem, & nunc, post exhausta tot mala, veluti prolatis rebus, placide feriantur. Ea summa est operis, cuius seriem his paginis comprehendendam nobis sumseramus. Fecit eius consensum Zacharias Grey, Ictus; qui librum ea de re scriptum Londini edidit. In quo hæc fere dicuntur: Auctorem nimis & Cromwellio favere, & Parla-
D d d 2 mento;

mento; generatim in describendis præcipuorum hominum personis causæ inferire suæ; & alibi quoque in rerum commemoratione nonnunquam errare. Sed nec de hoc plura dicere nostri est instituti, & liberum de utriusque ratione lectoribus relictum esse volumus iudicium.

THE SATIRES OF JUVENAL TRANSLATED.

i. e.

JUVENALIS SATYRAE, CUM TRANSLATIONE Anglicæ & annotationibus, quibus ea, quæ ad Græcas Romanasque antiquitates pertinent, explanantur.

Londini, ap. D. Browne, 1739. 8 mai.

I Alph. 4 pl.

Et si multos videas, in institutione juvenilis ætatis versantes, qui in lectione veterum a commentariis tirones avocant, ipsisque simplices potissimum editiones librorum, ac nihil alieni habentes, ad usum quotidianum aut commendant, aut etiam procurant: non tamen hi id agere putandi sunt, ut, quicquid est subsidii ad intelligendos Auctores a doctis paratum, e manibus discipulorum eripiant, eosque in rerum multarum ignoracione, tanquam caligine, versantes, sine sensu & intelligentia libros percurrere quidem, sed sententias, ut ita dicam, prætervetù velint. Hoc enim si intenderent, ne illi non levius desperent eo, qui aqua flammam alere laboraret. Sed salva res est. Neque enim aliud habent sibi propositum viri prudentissimi, nisi ut ingenia tironum, auctoritate vulgo duci solita, & ut fumus pueri, sic res probantia & reicientia, prout ab aliis aut commendatas, aut contemtas viderint, avocent a servitute & ignavia, ac, quod liberalius honestiusque sit, suo ipsorum iudicio, & uti, & stare doceant, iisque expeditam in legendo diligentiam inculcent. Quod optimum profecto istorum consilium est. Facit enim iuvenes ad coniciendum callidos, ad iudicandum non minus

minus promptos, quam providos, cautos ad assentiendum, strenuos ad res agendas omnes; inprimisque cavet, ne nescio qua opinione solertiae decepti, uni libello totidem annis, quot Ilio Græci, assideant. Cæterum, non penitus magistri illi improbant, quæ a nonnullis ad illustrationem rerum & verborum in bonis Auctoribus comparata ac congesta sunt; sed tum ipsi ea studiose legunt, tum etiam discipulis, quæ expedire videntur, frequenter ex ea penu promunt. Neque inficiabuntur, credo, iidem, esse, ubi annotationibus quibusdam aut commentariis, aut quocunque nomine id laboris genus appellare libet, commode carere non possit. Sæpe enim, si te tironem, eumque & magistro & libris aliis destitutum fingas, quod non raro accidit, unicum in his auxilium est. Tum enim non, ut hæreas in loco aspero ac difficili, sed ut celerius expedire, efficiunt. Eaque sine dubio causa permotus, videtur hic etiam Anglus laborem suum exorsus esse, qui huius loci paucis verbis attingendi nobis occasionem dedit. Illum intelligimus, qui Iuvenalis Satyras, Anglice a se conversas, & annotationibus Anglicis ornatas, simul cum Latino textu civibus ante aliquod tempus dedit. A quo libro, ut sciant lectores, quid expectare debeant, nunc curandum est. Itaque post paginam primam ac secundam, quarum illa, more nonnullorum, non nisi nomen libri, *Iuvenalis Satires translated*, hæc librorum quorundam apud D. Browne venalium catalogum exhibet, tertia sequitur, quæ paullo ampliorem titulum habet. Inde præfatio est, huius fere argumenti: excellentem esse Auctorem, & omnino dignum ea admiratione, in qua apud doctos omnes ad nostram usque ætatem fuerit. Satiras enim eius sic contra vitia sui temporis declamare, ut de his nihil reliquisset indictum videantur; sicque plane esse comparatas, ut perfectam, non eius doctrinæ solum, quæ de moribus est, sed P^rosophiæ fere omnis, complexionem appellare possis. Quo factum esse, ut, qui posterioribus seculis ad idem scribendi genus sese applicuissent, magna ex parte vestigiis Iuvenalis insisterent, eumque ducem sequerentur. Sed adire eum, atque admirari, non nisi his fere & suis civibus

adhuc licuisse, qui ampliori instructi essent doctrina. Nam esse quidem optimi Auctoris translationes, sed non optimas. ipsoque admodum dignas esse. Itaque Stapyltonum sic esse insipidum, ut legi non possit; Holydaium vero adeo barbarum, ut non intelligi; denique Drydenum, eleganti quidem carmine, non Iuvenalis sententias, sed suas, exhibuisse. Quare se, veritum, ne quid simile sibi eveniret, pedestri stilo legibusque carminis soluto, scriptorem convertisse sic, ut non feminis minus, quam viris, eius legendi intelligendique perinde sit potestas. Eoque forsitan fervori quidem elegantiae, que eius decessisse aliquid, sententiam autem ac propositum hoc apertius patere. Quod autem quidam, qui pudoris in hoc volunt rationem haberi, integrum Iuvenalem non cui-cunque, omnium minime feminarum oculis auribusque, offerendum esse censent; his quoque non obscure est ab Auctore responsum. Equidem satis innuit, aut scribendam esse in vitia suorum civium Satyræ, aut, si qua ab antiquis scripta haberi possit, in manus tradendam. Quorum cum posterius fieri potuerit, tanquam lenius remedium adhibendum fuisse. Atque hæc de his dicta sint. Iam post illa exposita, quæ, de vita Iuvenalis, (de qua sentiunt alii aliter,) tradenda putavit, Satyræ ipsæ lectoribus offeruntur. Quæ, quod ad faciem externam attinet, sic sunt dispositæ, ut textum Anglicum, cum subiectis annotationibus dextra exhibeat pagina, sinistra Latinorum versuum tantum, quantum in dextra Anglicè expressum est. Quod aut sub his versibus superest spatium, id, operarum, (ut putamus,) inepto consilio, vacuum ubique conspicitur. In ipsa vero versione, atque annotationibus, multum diligentiae adhibitum esse, res ipsa ostendit. Neque id successu caruit. Nobis enim iudicibus, si non ubique, certe plurimis in locis, Latina Auctoris verba cum accurate, tum clare, in versione expressa sunt: prætereaque data est opera, ut, quæ liberius ille dixit, Anglica dictione subinde emollirentur. Neque tamen ita sibi interpres perplacet, ut humani aliquid neget accidere sibi potuisse, ac nullibi a se erratum esse contendat; ut qui probe sciat, in quam difficili, & interdum pa-

rum

rum lucis habente opere, fuerit versandum. Quæ modestia cum per se laude dignissima sit, tum nobis spem fecit, fore, ut non moleste legat homo æquisimus nonnulla eorum, quæ tanquam ipse in his minus bene aut verum viderit, aut rem expresserit, in legendo passim a nobis notata sunt, possentque forte, uti censuræ quorundam, sic aliorum locum dare errori.

Itaque, Satyra I. p. 8. versum Iuvenalis:

Quo tendente gravis juveni mihi barba sonabat,

Sic transtulit: *wo's Scissors said my youthful Beard grown somewhat long.* Quod, si Latine reddas, eam habet sententiam: cuius forpex juvenilem meam barbam, ubi longius ea procrevisset, detondebat. Neque tamen, ubi poeticum abtuleris ornatum, quicquam dicit Iuvenalis, nisi se olim eo tonfore, quod contentum Romæ hominum genus erat, usum esse; nec, nisi versus causa, sonum novacule, pro qua forpex interpretis fecit, commemorat. Quare satis erit, si reddideris: *who was my Barber, aut, barbed me in my Youth.*

Eadem pag. 8. in verbis Poetæ:

— — *Nam quis iniquæ*

Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se?

manifesto omnia alia sunt, quam quæ Interpres habet. Quæso enim, an dicit Iuvenalis, neminem esse tam ferro restrictum, ut possit a fuga pessimæ urbis retineri? Non, credo. Sed tamen Anglice ita hæc redduntur: *Where's the Man, so unconcern'd in this Licentious Town, so ribb'd with Iron, to be restrain'd from flying out?* Plurimum autem perspicuumque est, ex ipsa verborum comprehensione atque nexu, hanc esse Iuvenalis sententiam: Cum ea Romæ fiant, (quæ scilicet ipse dixerat,) difficile esse Satyram non scribere; nam ea verba immediate præcedunt. Neminem enim tam omnium vitiorum patientem esse, tamque nihil re ulla moveri, ut ab indignatione ac scribenda Satyra continere se possit. Nos itaque, bona cum pace interpretis, si convertimus verba Iunii: *For who is so unconcern'd at the Vices of the Town, and of so excessive an Indifferency, as to contain himself (from Indignation and Writing Satires?)*

Deinde

400 AD NOVA ACTA ERUDITORUM

Deinde ut Sat. III. p. 58. verba Latina,

— — *Me ueno ministro*

Fur erit,

non bene redduntur Anglicis: *I'll not be the Receiver*; sic Sat. VI. p. 130, ubi Iuuenalis de impotente sui femina pronuntiat:

— — *Vficia non imperat,*

ab interprete tantum dicitur: *She can't contain herself*, quam & alio loco, p. 160, *custodem vitis Et horti*, in versione desideret. Scimus, in his rebus eloquendis interpretem voluisse verbis præferre pudorem. Sed hæc, curare decet, quominus horrida & cruda videantur; tacere autem, interpretem non decet, eum inprimis, qui alias, quæ breviter ab auctore, aut obiter etiam, dicta essent, multorum verborum explicatione amplificavit. Sic enim afferri posset locus de Sat. I. p. 18, ubi Iuuenalis in versu,

— — *Et gemma fecerat uda,*

obiter, & ut solent Poetæ, plenioris descriptionis causa, gemmam udam appellat; interpretatio autem, quamvis profa, neque hoc omittit, & insuper etiam rationem addit: *apply the Seal first wet, to make the Impression beautifull*, i. e. ut hoc elegantius signum exprimeretur. Eodemque pertinet, quod Sat. VI. p. 164. dicitur.

— — *Et aperta palluit agna.*

Ut enim sciatur, veritam palluisse mulierculam, ne tristia essent exta, sic ab interprete provisum est, *and grew pale as the Lamb was opening by the Southsayer, lest the Tokens should prove unfortunat*. Sed ad alia pergendum est.

Eadem enim Satyra, p. 130. querit Poeta:

— — *Cuneis an habent spectacula totis,*

Quod securus ames?

Neque vero, si vel orchestra nobis obiciatur, ea rem conficit. Idque Anglice sic expressum est: *Can the Boxes, Pit or Gallery afford one that you may place your Love upon it with Safety?* In quo ego addubito, an, ut nos hodie, sic olim Romani quoque, theatrorum loca, & structuræ modo, & usu

usu, in *Loges, Parterre, & Gallerie*, (est enim, quod Latine nescio, Gallice exponendum,) distinxerint. Causam dubitationis iustam, vel a sola lege Roscia affero, qua sancitum erat, ne quis, nisi eques Romanus, qui possideret HS quadraginta, intra XIV. theatri gradum consideret. Quod si enim *les Loges* tantum nuncupande fuerunt, a quibus abstineret plebs, cur gradus numerari homo mirus iussit?

Eadem Satyra, p. 144.

— — ut se tibi semper

Imputet.

Anglice sic legitur: *for which she must domineer over you all the Days of her Life.* Mihi autem cum sic videantur, salva quidem auctoritate doctiorum, commutari latina posse: ut quotidie, qualem habeas feminam, aut etiam, qui sis per illam, obiciat: crederem non inepte utrumque ita exprimi, *for which she must obiect you every Day, what valuable and precious a Piece of Wife you are posses'd of in her Person.* Sed hæc strictius & acutius Angli: nos ultra sensum significandum sapere nolumus. Omnino autem sensus turbatur, si, pro *se imputet*, quasi *imperet* faciamus, quod maxime per *to domineer* denotatur.

P. 154. nescio ego, num adulteræ illud, *Homo sum*, satis explicatum perspicuumque futurum sit lectoribus Anglis, latinarum imprimis litterarum ignaris, si sibi tantum verbis a cive suo adhibitis dicatur. Hic enim sic habet: *Homo, is a Name common to both.* Quæ loquendi ratio nec ad personam procacis moechæ sustinendam, neque ad iuvandam legitis coniecturam, accommodata est. Iam quando non verba curamus, sed sensum quærimus, qui hic est: humani id esse aliquid, i. e. ni fallor, commune cum pluribus, ac leve peccatum: non absurdus, puto, fueris, si, quanquam id quoque laxius, converteris hoc modo: *Let 'tis a little Fault, and deserves no such Cry's like a Thing unhear'd of a mony Mankind.*

Pag. autem 166, duo verius:

Dicit, quis viduam praegnantem fecerit, & quo Mense, quibus verbis contumbat quæque, modis quot,

Ecc

hi

hi igitur duo versus manifesto laborant in versione, quæ hæc est: *She can tell, who got the Widow with Child, the very Month, how oft, and what she said.* Nam postrema & aliud quodammodo dicunt apud Auctorem, & ne pertinent quidem ad viduam. Itaque aut sic reddendum est, quod sensit Auctor, & per se latine satis planum est: — *who got the Widow with Child, and in what Month it happened;* si ad priora trahas, & quo mense: aut etiam sic distinguendum: — *with Child; and knows to expound, in what Month, with what a Tale, and in how many a Manners every Woman is carest'd.*

Hæc de versione satis fuit: ex annotationibus iam pauca decerpamus. Itaque ad verba Deciana Satyræ VI, p. 160.

— *quam sint duo Cæsaris Anticatoes,* (quæ sunt a Britanno sic reddita: *than the Compass of the two Books writ by Julius Cæsar, call'd Anticato's, rolled together;*) litterarum hæc commentatur: *Cæsar to reflect upon the Memory of Cato maior that was dead, wrote two Books, which he called Anticato's; and when they were rolled up in the Form of a Cylinder, as all Books then were, they made a considerable Bulk.* Est autem omnino falsum, & nullo modo speciem veri induere potest, a Cæsare de Catone maiore, quod huc pertineat, conscriptum esse quicquam. Scripsit quidem Cæsar de Catone, sed alio, prætorio scilicet, M. Catonis, tribuni plebis e M. Catone Saloniano nati, filio, qui dictus est Uticensis, & a Catone illo maiore, Censorio viro, Scipionis Africani æquali, quantum a proavo potest pronèpos, tantum differt. Res enim sic habet. Biennio circiter, et computant, antè, quam Attici consolandi causa Catonem maiorem edidit Cicero, quem eius de Senectute librum etiam nunc habemus, idem alium Catonem scripsit, bello Cæsaris Africano confecto, qui etiam laus, sive laudatio M. Catonis appellatus est. Atque hic quidem liber de altero illo Catone agit, qui paulo ante, quam hæc laudatio a Cicerone scripta est, mortem sibi Uticæ conscivit. Iam vituperatio Cæsaris non contra alium Ciceronis Catonem directâ fuisse potest, aut, si quidem Cicero ipsi credimus, directâ fuit, quam cuius

cuius tum exstabat laudatio a Tullio perscripta. Ex quo apparet, Cæsar's Anticatonem, sive Anticatones (duo enim libros fecit,) non ad Catonis maioris memoriam commaculandam pertinuisse, sed minoris vitia, etsi cum laudibus maximis Ciceronis, ut ipse ait, taxavisse. Idque nullo modo dubium esse potest scriptores evolventi, quos Fabricius Marcoduramus, in historia Ciceronis, de ea re diligenter collegit; nisi quod e Gellio sic quædam excerptit, ut induci aliquis possit ad credendum, quod ibi reprehenditur, nempe Catonem Uticensem a patre M. Catone, nepote Censorii eo fuisse, qui cum Q. Marcio Rege, id est A. V. C. 631. aut 32, consul fuit.

Ad eandem Satyram, ubi p. 180. Iuvenalis:

— — quoniam Delphis oracula cessant,

hæc notata lit. h. legimus: *It is said, the Oracle of Apollo at Delphos was silenced at the Birth of Christ.* i. e. Dicitur oraculum Apollinis Delphici Christo nascente obmutuisse. Et dictum id quidem est, sed pie magis, quam doctè, dictum. Nam multo ante Pythia tacere coeperat. Quod si nulla alia re constaret; constat autem plurimis certissimis documentis: tamen vel uno Ciceronis loco, qui libro de Divinatione II. exstat, conficeretur. Ibi enim: *Sed, quod caput est, inquit, cur isto modo iam oracula Delphis non eduntur; non modo nostra ætate, sed IAM DIU, iam ut nihil possit esse contemptius?* Idque IAM DIU paullo ante strictius quoque definierat hoc modo: *Praeterea Pyrrhi temporibus iam Apollo versus facere desierat. Quorum verborum auctoritate etiam Minucius Felix aliquando usus est.*

Sat. XIII. p. 345 littera z. sic habet: *The Pygmies were a People of Thrase, not much above a Foot high, who had continual War with the Cranes.* In quibus verbis non unum est, quod possit notari. Sed breviter agemus. Est enim ad finem properandum. Non deesse autem interpreti omne, in hoc quod asserit, fundamentum, credimus nos quidem, sed an satis tutum sit, & maiori parte auctorum firmatum, qui Pygmæorum mentionem fecerunt, (quorum nubem Wal- ad Ov. Me-
chius tam, VI. 90.

chius collegit.) valde dubitamus. Certe e Iuvenalis verbis, nec, cum ad *Thracum volucres* dicit *Pygmaeum currere*, elici potest, Pygmaeos populum fuisse, aut fictum esse Thraciae, nec inde, quod imminuendi causa idem habet.

— — — — — tota cohors pede non est altior uno,
necessarie consequitur, hanc verissimam accuratissimamque esse eorum mensuram. Dicunt enim alii aliud. Sed priori quidem illi proposito repugnant etiam Homericus versus, ex Iliadis tertio, quorum haec est sententia:

*Utque gruum est sonitus pertendens aethere vasto,
Cum fugant hiemes atque imbrica tempora brumae,
Et trans Oceanum cedunt clangore volucres,
Pygmaeoque ferunt caedes ac fata popello.*

Itaque aut non valet Homeri auctoritas, aut Thraeces genere habitos esse Pygmaeos, negandum est; quandoquidem, secundum illum, Thraciae tempestatibus fuga evitatis, trans mare ad eos debellandos Thraeciae grues venerunt. Utrum-

I. IX. c. 4.

que autem, & patriam hanc Pygmaeorum, & staturam pedalem, convellit id, quod Gellius de his traditum refert, cum dicit: *Iidem illi Scriptores gentem esse aiunt apud extrema Indiae, corporibus hirtis, & avium ritu plumantibus, nullo cibatu vescentes, sed spiritu florum naribus hausto vivitantes. Pygmaeos quoque haud longe ab iis nasci: quorum qui longissimi sunt, non longiores esse, quam pedes duos & quadrantem.* Plura de his non addimus. Id tamen commemorare iuvabit, quod hic generatim de interpretis nostri more loquendi iudicare memini homines non imprudentes, cum dicerent, de rebus fabulosis sic loqui, tanquam vere ita gestae essent, ut factae sunt, atque, ut in re seria, determinate conclusaeque dicere, hoc factum est: id vero vel maxime eo comparatum esse, ut narratiunculis eiusmodi, eadem vultus severitate factis, qua folium Sibyllae recites, in errorem adducerentur ingenia hebetiora, atque ad istas ineptias arripiendas per se factis credula. Atque omnino egomet ipse verissime dicere possum, me recordari hominis eiusmodi sermonem, quo ille, et si saniora ab eius aetate expectasset, tamen, quia fabulas plane

placere sic, ut divina mysteria, narrari audierat, etiam per animum iurans confirmabat mihi rem, ut putabat, vix de se credibilem, quæ erat, se multa eorum, quæ essent apud Mythologos, pro non verisimilibus habere. Sed de ea re, ut cuique videbitur, ita per nos iudicet.

De fine Satyræ XV. p. 400. cuius hæc verba sunt:

Pythagoras, cunctis animalibus abstinuit qui

Tanquam homine, ac ventri indulget non omne legumen,

prolixa est apud interpretem annotatio, qua primo & Pythagoram, & Pythagoreos, a fabis abstinuisse, non dubitanter asseritur; deinde commemoratur, quod de Crotoniate quodam Pythagoreo, eiusque uxore, apud Iamblichum exstat exemplum, qui ad Dionysium iuniorum accessit moveri non potuerunt, ut arcanas discipline illius suæ causas proderent; denique tanquam verisimillima eius abstinentiæ ratio proponitur ea, quod apud Ægyptios sacerdotes, a quibus accepit instituta Pythagoras, fabarum ullum usum facere nefas fuerit. Potestne autem, quod ad hoc postremum attinet, probabiliter dici de Philosopho, quicquam esse ab ipso inter sanctissima discipline suæ mysteria relatum, haud alia de causa, quam quod id ita vidisset facilitari ab aliis? Aut quomodo potest quantumcunque in hoc insanierint Pythagoræi, de Pythagora ipso, sine novis iisque certissimis documentis, sic pronuntiarum? ut in vulgus sparsam eius abstinentiam rem esse verisimam putes, quæ nisi etiam falsa est, profecto apud hominem cautum magnam dubitationem habere debet. Nolo hæc explicatius ipse proponere, sed causam pro me dicere volo eundem, quem & ante citavi, A. Gellium. Cuius adscribam, rei breviter conficiendæ causam, plusculum: quo & hoc appareat, non argutis, aut captionibus, uti rationem nostram; & simul lectoribus consulatur, qui forte, dum hæc legunt, in promptu Gellii librum non habent. Verba autem hæc l. IV. c. II. sunt: *Opinio vetus falsa occupavit & invaluit, Pythagoram philosophum non esstasse ex animalibus: item abstinuisse a fabulo, quem κνέσταιοι Graeci appellant. Ex hac opinione Callimachus scripsit:*

Καὶ κνώμων ἄπο χεῖρας ἔχειν ἀνωτέρων ἔδοξαι
Καὶ γὰρ, Πυθαγόρας ὡς ἐκίλευε, λέγει.

Ex eadem item opinione M. Cicero in libro de divinatione I. haec verba posuit: iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis perturbationemque offerat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne sada vescerentur, quae res habet inflationem magnam. Is cibus, tranquillitatem mentis quaerentibus, constat esse contrarius. Haec quidem M. Cicero. Sed Aristoxenus musicus, vir litterarum veterum diligentissimus, Aristotelis philosophi auditor, in libro, quem de Pythagora reliquit, nullo saepius legumento Pythagoram dicit usum, quam fabis: quum is cibus et subdueret sensum alvum, et lacvigaret. Verba ista Aristoxeni subscripsit: Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μέλιστα τὸν κώμων ἐδοκίμασε, λίαν κινητικὸν γὰρ εἶναι, καὶ διαφρητικόν. διὸ καὶ μέλιστα κέχρηται αὐτῶν. Porculis quoque minusculis et haecda tenerioribus vidit esse, idem Aristoxenus refert. Quam rem videtur cognovisse ex Xenophilo Pythagorico, familiari suo, et ex quibusdam aliis natu maioribus, qui ab aetate Pythagorae haud multum aberant. Ac de animalibus Alexis etiam poeta, in comœdia, quae vita Pythagorae inscribitur, docet. Videtur autem de κώμῳ non estata causam erroris fuisse, quia in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythagorae sicutus est, versus hic invenitur:

Δειλοὶ πάνδηλοι κνώμων ἄπο χεῖρας ἔχουσαι.

Opinati enim sunt plerique, κώμων legumentum vulgo dici. Sed qui diligentius scitiusque carmina Empedoclis arbitrati sunt, κώμῳ hoc loco testiculos significare dicunt; eosque, more Pythagorae, aperte atque symbolice κνώμων appellatos, quod sunt eis τὰ κύνει δεινοὶ καὶ αἰτίοι τὰ κύνει. Idcirco Empedoclem versus isto non a fabulo edendo, sed a rei venerae proluvio, voluisse homines deducere. Reliqua, qui volet, apud ipsum Gellium legat. Nos ad haec nihil, nisi ut observemus, verba Q. c. 30. Ciceronis & M. fratris, libro citato, in Ciceronianis exemplaribus paullo aliter esse posita. Extrema enim sic ibi leguntur: quod habet inflationem magnam is cibus, tranquillitati mentis,

vera

vera quaerenti, contrariam. Ac de Pythagoricorum quidem institutorum ratione, quid certum, quid incertum sit habendum, ex his satis, puto, apparet. Quaecunque autem adhuc de his rebus sunt dicta, hæc omnia non eo a nobis in medium allata existimari debent, ut incommodemus interpreti, aut laudi eius industriæ consulto detrahamus; sed ita comparata sunt, ut officii sui, id est, cautionis, admonerentur lectores. Quibus nihilominus, si sapiant, ut iucundus, ita non inutilis hic liber in multis esse potest.

*GERARD IQUAGLIA, MEDICI NEAPOLITANI,
in Academia Salernitana Lectoris Physicæ ac Geometriæ,
de Venæ Sectionis usu, pro medicina faciendâ, dissertatio.*

Neapoli, 1744. 8. plag. 13.

Magna est Auctorum, atque ipsorum, cum morbos curant, Medicorum, circa Venæsectionis modos & tempora dissensio: quibusdam sanguinem fere in omni febre, etiam si debilis est, etiam si provectior illa iam est, detrahentibus; aliis sanguinis effusionem plus iusto extimescentibus, putantibusque, sine virium iactura, quarum tamen ad morbos superandos magna sit necessitas, aperiri venam non posse. Igitur, cum de Venæsectione oborta esset disputatio, Clarissimus Auctor, quid de heroico isthoc auxilio, in quo facilis omnino error est, sentiendum sit, exponit. In omnibus morbis, quo tempore, in quo homine, quibus motibus naturæ absentibus, vel præsentibus, magnum aliquod auxilium tentari debeat, dispiciendum est sedulo. Neutiquam ergo convenit sanguinem subducere, cum febris aliqua iam adolevit, æger ex symptomatum caterva fractus est, & spontaneæ aliqua, quæ ex natura morbi fluunt, excretiones, eandem solvere posse vise, iam comparent. Certe, ut virum ingentium decet, arbitratus est Clarus Auctor, quando in aliquo febris exemplo, cum de vena secanda ambigeretur, *die septima, quæ sanguinem quidam detrahendum putabat, quum vires proiectæ essent,*

essent, frigidus sudor per collum & frontem deflaret, perque alvum ductam subtilis materia exturbaretur, venæ sectione aegrum interfectum iri, exstimavit. Eo autem maior futura erat temeritas in illo casu, qui sectionis argumentum est, si venam incidere voluisset homini, nulla motus sanguinis auctioris signa ostendenti, & pulsum habentirarum ac parvum: quo in casu vis vitæ augenda potius, quam imminuenda evacuantium usu erat. Non enim intelligi potest, quid commoditatis habiturus sit agrotus subducto sanguine, cuius motor ad coctionem humoribus præstandam intra febrem haud sufficit. Omnes certe auctores, quibus aliqua fides est, in eo conspirant, quod ad virium præsentiam, in omni evacuationum, maxime autem venæsectionis usu, respiciendum sit. Ceteroquin nulla febris est, quin venæsectionem toleret, si ad conditiones generales, sub quibus venam secare integrum est, Medicus respexerit; ut ne in peste quidem ipsa, sub initium febris, venæsectionem Celeberrimi Auctores detrectaverint, maxime cum affectus comatosi intercurrerent. Omnium autem minimus venæsectionis usus in præsentis casu esse poterat, cum diarrhoea, septimo die apparens, causæ intra primas vias hærentis significationem ederet. Non enim nisi sanguinis viis opportuna est venæsectio, maiores tubos nihil attinet, nisi si illi ex inflammatione laborant. Ne autem ab omni venæsectionis usu alienus videretur Auctor noster, leges passim stabilit, iuxta quas sanguinem mitti oporteat: si dolor fixus in aliqua parte cum febre est; si spasmus urgent; si sanguinis iter per aliquod viscus impeditum fuit; sique febris ipsa ex natura plethoræ est. Etiam si autem Clarissimus Auctor suam contra censuram sententiam masculè defendit, modeste tamen ubique, & erudite, controvertit.

*DISSERTATIONES DUAE, DE FEBRIBUS**
una, altera de Succo Nervorum. Cl. Medicis Neapolitanis.

Romæ, 1740. expensis Benardini Gessari.
 plag. 4.

Prima

Prima, quæ theoriam febris sistit, succincta quidem, sed ponderosa est, quantum ad argumentum, expositio. Ignotus enim Auctor, etiamsi legum mechanicarum, quibus vivimus, sit peritissimus, & tota scriptiuncula ad demonstrationum rigorem exactissime sit composita; ex machina tamen sola febrium theoriam sisti posse negat, & motus ipsos febriles ab anima nostra rationali excitari affirmat; ut propterea pneumaticorum schola causæ suæ patronum hic inventura sit. Ille quidem Clarissimus Auctor non est, qui omnes conditiones machinæ in febre abesse putet, quin de causis atque symptomatis febrium, ad mentem acutissimorum mechanicorum ubique scribit; illud tamen sibi persuadere nequit, motum febrilem, seu conatum organorum vitalium, quo illa causas morborum depellere annuntiantur, ex rationibus solidorum & fluidorum, & motu horum reciproco in se invicem, affirmari posse. Proinde febris illi nihil quicquam est aliud, quam autocratia animæ, qua illa, pro facultatibus sibi a Deo datis, necessitatibus corporis prospicere, & organa excretoria ita excitare potest, ut motus critici exurgant, qui unicuique causæ, innumeris modis discrepanti, & vix definiendæ, sufficiant. Habet enim anima alias facultates apparentes, in sensuum atque intellectus exercitio positas, alias autem habet absconditas, nec nisi ex effectu claras: quas uti in sano homine negaturus facile nemo est, cum videt animæ motus certos, certos etiam humoribus motus inducere; ita iniurii omnino in animam sunt, qui illam a convalescendi negotio exclusam omnino volunt. In febrium certe theoria, plurima intercurrunt phaenomena expositu difficillima, nisi ad motorem, secundum ideas præconceptas agentem, recurras. Quis unquam typum febrilem ad destinatas horas revertentem, quis frigoris & subsequenti caloris, quis excretionum vicissitudines, nisi principium sciens atque intelligens istis effectibus intercurrat, ex ullius machinæ rationibus sufficienter expositurus est? Quam misere se excruciant phaenomenorum febrium rationes exposituri, cum volunt, ex resistentin erga cor, & motu eius aucto, febrem esse; quæ tamen non

minus adest, etiamsi cordi nihil resistat, uti fit in febribus ab humorum colliquatione, aut eorum defectu, ortis. Cur volunt frigus febrile esse a constrictis vasis extremis? cum tamen, durante frigore febrili, summa adsit, veluti ex tremore sentimus, fibrarum laxitas. Certe convenientius foret, veluti famem & sitim, somnum & vigiliam, pathematum leges, omnemque providentiam quæ sanitatem nobis servat, animæ facultatibus largiri: ita etiam animæ non denegare facultates, in motu spontaneo erga causam morbificam directo, consistentes. Clarissimus Auctor, ut mechanismi insufficientiam in febribus declararet, varias profert propositiones. *Motus cordis mere mechanice declarari nequit: fibrarum cordis elasticitas, eius motui perennando non sufficiens est. Motus cordis perennari nequit, a motu circulatorio fluidi nervei. Cordis motus dependet tamquam a potentia motrice. Interdum cordis motus etiam remittuntur, prout variis animi pathematis afficimur: illud vero explicari nequit, nisi animæ dominium in cordis motu agnoscat. Pulsus cordis auctus etiam illis est, qui non febriunt.*

Accedit de nervorum succo altera dissertatio. Hic, defæcata aliqua lymphæ est, quam spiritum animale vocant, cuius nervei succi existentiam etiamsi Malpighius ex eo non satis probaverit, quod ex dissectis nervorum tubulis liquor aliquis destillet, utpote qui crudior est, quam ut possit spiritus dici: non tamen defunt argumenta alia, quæ liquidi nervorum præsentiam arguunt; scilicet, nervorum ad leges aliorum vaporum directio, motus & sensus a compresso nervo eodemque ligato deficiens, & undulationis illius sensus, quem homo percipit, cum illi stupidi hæctenus articuli reviviscunt. Est autem subtilis istius fluidi, & ætheri similis, tubulis nervorum, etiam non armato oculo, non conspicuis, id est summe tenuibus, simillima ratio. Hanc ab optimo sanguine arterioso carotidis internæ separat cordis impetus, corticalis cerebri partis auxilio. Neque vero opus est, ut de motore fluidum nerveum propellente simus solliciti, cum vel sanguis a tergo semper irruens, fluidum nerveum propellere, vel ipsi spiritus suis motibus sufficere possint; non aliter ac
æther

æther, & ex corporibus magis materialibus spiritus chymici, & sales volatiles, ac olea ætherea, ex se ipsis sui motus causas habere possunt.

UTIL USO DELLE BATTITURE IN MEDICINA.

i. e.

*DE USU VERBERUM IN MEDICINA. OPUS
physico medicum LUDOVICI VISONIS, Neapolitani.
Dedicatum Illustrissimo Domino Francisco Buoncore, pri-
mario Regis Siciliarum Medico, Regni Neapa-
litani Protomedico.*

Venetiis, 1741. plag. 18. in 4.

Etiam si durum esse videtur, crudeli & illiberali medicina curare morbos velle: nihil tamen turpe est aut inhonestum, quod sanitatem procuret, pro qua quilibet facere aut pati, omnino decorum est. Igitur novum non est, flagrorum usu curam variorum morborum instituisse medicos. Meibomius, invitis medicorum a Tito, discipulo Asclepiadis, qui tempore Augusti vixerat, consultum fuisse scribit: maniacos flagellis coercendos, ut, sinistro mentis iudicio depulso, respicerent. Coelius Aurelianus libro I. tartarum passionum Capite V. phrasas libro I. cap. IV. alique multi, quos Meibomius *de flagrorum usu in re venerea* refert, erotomaniam ferularum usu coercendam esse statuerunt. De febre quartana Seneca refert, *quandoque flagellis discussam fuisse*. Alii ad obfirmandam sanitatem, & robur corpori conciliandum, verberibus usi sunt. Ita refert Galenus libr. XIV. cap. XVI. de methodo medendi, cum de reficiendis corporibus extenuatis, ac restituendis particulis, quæ deficiunt, agit; quibus vero a natali die gracilia sunt membra quædam, iis etiam mangones puerorum hoc ipso præsidio succurrent, & cum certa percussione, quam græce epicrusin vocant. Ferulas parvas ac leves, modice illitas, gracilibus partibus incutiunt, donec modice attollantur. Idem convalescendi modus fuit, cum membra obstupefcerent, veluti de

usu urticarum Coelius Aurelianus Lib. I. tartar. passio. retulit. Recentioribus exemplis ferularum usum in re medica suffulcit Clarissimus Auctor, & ex Thom. Campanella refert, Principem Venusæ alvum deponere non potuisse, nisi verberatum a servo, hunc in finem conducto. Etiam si autem pauci hac ratione convalescere vellent; argumentum tamen hoc commendatione dignum visum est. Igitur ad fulciendam de utilitate verberum sententiam, illorum actionem in solida illam esse supponit, qua oscillatio minimorum deficiens, & dependens ab illa sanguinis motus, restitui augerique possit. Estque in ipsa natura animalis repositum, plurimas actiones celebrari viscerum tritura ac verbere. *Satis est*, ait Lancisus de motu cordis, *oculos conicere in organa triturationis alimentorum, deglutitionis, respirationis, motuumque omnium localium, vel totius, vel partium corporis, ut aperte Fabrilium pene omnium operum instrumenta dignoscamus, scilicet infundibula, folles, veltes, trochleas, siphones, valvulas, reliquumque humanarum artium apparatus.* Ut autem intelligeretur, singulares verberum in machinam ignavam effectus esse posse, multa erudite de actione gravitatis auctæ in corpora ignava, de elatere languido elasticorum corporum applicatu, mathematicis demonstrationibus proponuntur, & super hoc argumento doctæ disputationes adducuntur, tandemque evincitur, illud omne salutare homini esse, quod vim inertæ in illo quandoque prevalendis superat. Etiam si enim impetus ille, quem percussiones edunt, superficiem saltim corporis tangit; in tantum tamen effectus illius totam attinet machinam, in quantum actiones cuti propriæ auctæ, hoc ipso plus intenduntur, reditus autem sanguinis venosi plus magisque intenditur. Deinde illa quoque est verberum alicui parti extremæ applicatorum efficacia, quod sanguis illuc, ubi pars afflicta est, maiore impetu feratur, ipsique spiritus plus magis illuc rapiantur, ubi dolor est. Ita Galenus loco adducto sentit. *Primum quidem pars intumescit, post gracilescit.* Ergo, quibuscumque particulis binam habitudinem reddere studemus, hæc est fricare, & perfundere, & percutere, & picare oportebit tantisper,

tisper, dum intumescant: hoc ubi factum est, protinus desistere prius, quam digeri coeperint. Etenim quae calefaciunt omnia, sicut attrahere, ita etiam digerere apta sunt. Si ergo perstes, dum quod attractum est, digestum sit, operam luseris. Ad hunc modum mango quidem proxime nates pueri (sane consuntas) brevi auxilii, percussas, mediocri quotidie usu, aut saltem alternis diebus; item moderata picatione. Ceterum, quibus totum corpus est extenuatum, iis lavari quoque post cibum est idoneum. Non minor flagrorum, ferularum, & id genus alia corporum durorum, applicatu suo dolorem, hinc calorem facientium, utilitas est, cum aliquid ex nobiliore corporis viscere, ad extrema abripiendum revellendumque est. Cumque aliqua in parte sanguis quiescit, proinde dolori capitis profunt verbera, plantae pedum, aut natibus applicata. Lipothymicos excitamus, quando illis palmas virgis caedimus. Est etiam in affectibus somnolentis sua doloribus istis efficacia. Nec minus compertum est, apoplecticos virgarum castione excitari potuisse. Quilibet autem facile perspicit, ita comparatas esse istas afflictiones corporis debere, ut vi destruyente solida destituantur. Cum enim vis gravitans elaterem vaporum multis modis superat, tantum abest ut illa robor accipiat, ut potius debilitatis parietibus humores transfundant, quos contineri oportebat, fiatque ecchymosis; eo enim usque intendi vis affligens haud debet, ut pars afflicta, ultra quam natura fert, irriteretur. Sed caloris augmentum, & rubor seu inflammatio aliqua artificialis, qualis etiam a frictione & strigilum usu excitatur, huius experimenti modos & limites definit. Erudita haec scriptio est antiquiorum aequae ac recentiorum lectione plena, cui sub finem observationes aliquae, de salutari flagrorum usu, una cum exemplis de salutari eventu huius remedii, subiunguntur.

STORIA DELL' ACADEMIA CLEMENTINA
di Bologna,

i. e.

HISTORIA ACADEMIAE CLEMENTINAE BO-
nonien-
Fif 3

414 AD NOVA ACTA ERUBITORUM

*noniensis, aggregatae Instituto Scientiarum & Artium,
per LAELIUM DE VULPE*

Vol. I. continens librum I. II. Bononiae, 1739. 4to. 3. Alph.
4½. pl.

Vol. II. complectens librum III & IV. 2 Alph. 4. pl. cum
tabb. 4. figg. aeri incis.

- I**ll. Ioanni Petro Zanottio, qui huius operis videtur esse Auctor, visum fuit addere formulam dedicationis ad D. Carolum Philibertum Estensem, Marchionem S. Martini. Libri argumentum versatur in exponenda Academiae Bononiensis pictoriae natura, & initio atque progressu. Primordia eius incidunt in annum 1606. Prima congregatio contigit ad XI. Iulii, intra porticum palatii Comitis Fava. Instituit eam ac illustravit splendore novo Comes Ludovicus Ferdinandus, ex nobili & antiqua familia Marsiliorum Bononiae natus, in sago togaque illustris, Martis ac scientiarum honos, a. 1708, ac ipse Pontifex Romanorum Clemens XI. Academiam & patrocinio & nomine suo dignatus fuit. Numerus Academicorum adprobatus fuit quadragenarius. Leges Academiae non est cur huc transferamus. Recens Academia a. 1709, 26. Dec. fuit aperta, & Instituto novo nobilitata anno 1712, quum Comes Illustrissimus Senatui Bononiensi donaret rariora ac pretiosa, a sese collecta, ac Academiam scientiarum adiungeret Academiae pictorum ad 30. Nov. Possimus nomina Praesidum hic collocare, nisi brevitati esset litandum. Praesidem iam agit successor *Mazzæ*, Ioannes Petrus Zanotti. Haec fere libri prioris est summa. Posteriori ediferuntur Academici, qui e vita discesserunt, eisque praemittitur Vita L. F. Marsilii Comitis, Ducisque bellici. Hic vero in lucem editus fuit Bononiae, ex Marsiliorum familia pervegnsta a 1658, 20. Iul. patre Comite Carolo Francisco, matre Margareta Ercolani. Adolescentulum ipsum Laelius Triumphetti philosophicis imbuit studiis, Mathesin ei instillavit Geminianus Montanarius, doctrinam anatomicam praevit Marcellus Malpighius. Romam adiit a. 1677, Venetias a. 1679.

1679, ubi rem militarem cognovit. A. 1683. in Hunga-Pag. 117. riam abiit militatum adversus Turcas, auspiciis Imperatoris Leopoldi. In manus hostium incidit 2 Julii, liberatus demum a. 1684, 25 Martii, rediit Bononiam. Viennam redux fuit, iussus Strigonium permunire. A. 1689. primarium egit tribunum. Paulo post Imperator ipsi demandavit negotium pacificationis cum Turca. Quum huic operæ sese accinxisset, observationes physicas concessit, ac ipse tentavit varias, quas eruditi dudum suspexerunt editas. Pax inter hæc coit Carlovicensis. Anno 1701. Bononiæ in ædibus suis speculam astronomicam extruxit, eique ad coeli phænomena spectanda præfecit Eustachium Manfredi. Anno 1703. dux bellicus fuit ipse in Brügovia, a Comitis de Arco iussis pendens, qui Brisacum, invito Imperatore, Gallis tradidit, causeque dictionem morte sua antevertit. Cudebatur itaque faba illa in Marsilium, qui dimissus Clementi XI. munia bellica præstitit, copisque præfuit eiusdem. Posthæc, ut telluris indolem propius noscicaret, in Helvetiam, tum Parisios, ac tandem Masiliam abiit. Singulari Regis Galliarum iussu, Academiæ Scientiarum Parisiensi fuit adscriptus. Opus de Mari Masiliæ ad finem perduxit, Amstelodami expressum typis. Revocavit Marsilium Pontifex a. 1708, conscribendo militi intentus numerosiori. Bello facile profligato, Marsilius rediit cum Mussis in gratiam, ac Institutum Bononiense ad umbilicum perducere studuit. Quo factò, sodales 40. domum ipsius coire a. 1710, 2 Junii iussit, & ipse Academiæ gravissima initiavit oratione, quam eodem anno Clemens XI. probatam suo de nomine adpellavit. Ut Comes opus suum, de *Danubio* scriptum, curaret splendide edendum, a. 1721. Londinum ac Amstelædamum abiit, Newtonoque sese adprobavit. Anno 1723. Bononiam revertit; reportato insigni animalium, fructuum, & rariorum naturæ gazarum adparatu. Anno 1727. Academiæ donavit reditus annuos, e quibus præmia dari possent certantium æmulantiumque principibus. Masiliam quum concessisset denuo, ab apoplexia specie quadam tentatus fuit, qua impetum resumente, obiit

obiit a. 1730. die omnium Sanctorum. Senatus Bononiensis memoriam defuncti publice celebravit 23. Novembris die. Academici autem in eius honorem erexerunt monumentum in templo S. Dominici. Excipiunt Marfilii vitam vitæ Caroli Cignani Comitis & Equitis, a. 1719, 92. ætatis anno defuncti, Benedicti Gennarii, Iosephi Mariæ Mitelli,

- Pag. 221. Iosephi Magnavaccæ, Ludovici Quaini, Iacobi Antonii Mannini, Marci Antonii Franceschini, Ioachimi Pizzoli, Herculis Gratiani, Marci Antonii Clarini, Ioannis Hieronymi Bonessi, Ioannis Iosephi de Sole, Ioannis Antonii Burrini, Francisci Mariæ Franciæ, Iosephi Moretti &c. Volumine secundo describuntur reliquorum Academicorum vitæ, nominatim Iosephi Mazzi, Iosephi Mariæ Moretti, Ludovici Matthioli, Iacobi Bolognini, Iosephi Mariæ Crespi, dicti Hispani, Felicis Torelli, Remundi Manzini, Donati Creti Equitis, Angeli Michaëlis Cavazzoni, Andreae Ferreri, Ioannis Petri Cavazzoni Zanotti, Aureliani Milani, Cæsaris Iosephi Mazzoni, Angeli Michaëlis Monticelli, Ioannis Baptistæ Grati, Petri 193. Herculis Favæ Comitis, Ferdinandi Galli Bibienæ, Francisci Monti, Iacobi Antonii Boni, Iosephi Galli Bibienæ, Angeli Gabrielis Pii, Iosephi Orfoni, Stephani Orlandi, Francisci Galli Bibienæ, Herculis Gratiani, Victorii Bigari, Seraphini Brizzi, Ioannis Baptistæ Bolognini, Antonii Roffi, Dominici Mariæ Frattæ. Hisce nominibus honor libro tertio habetur. Liber quartus exhibet Academicos honorarios, & indicem diligentissime concionatum. Vivant vigeantque successores tantorum virorum, laudesque eorum nunquam desistant æquare! Theatrum, scientiæ & artis ipsorum testis, æri incisum est, tabulisque quatuor representatur, quibus index datus: *Figura palatii Instituti Scientiarum Bononiensis.*

REFLEXIONS HISTORIQUES ET CRITIQUES SUR
les differens Theatres de l'Europe,

COGITATA HISTORICA ET CRITICA DE DI-
 versis Europae Theatris, una cum iudicio de Declamatio-
 ne. Opera LUDOVICI RICCOBONI.

Amstelodami, 1740, Sumtibus Societatis, 18. pl. 8.

Opusculo, quod Elisabethæ Farnesæ, Hispaniarum Regi-
 næ, consecratum est, docemur, theatralem dramati-
 camque artem nondum ad id fastigium adspirasse, quod
 ipsi est optandum. Mendæ eius & imperfectiones Cl. Auctor
 luculente delineat, eundo per omnem theatri Europæi clas-
 sem. Poetas, qui scenæ ornandæ componunt scripta,
 hinc discere posse modulos, religioni, rationi, bonisque mo-
 ribus convenientiores, ipse sibi persuadet. Theatri Italici ac
 Hispanici rationes præmittit, temporum studiosus. Tum ve-
 ro exponit de theatro Gallico, Anglico, Hollandico, & Ger-
 manico. Edidit idem librum iam pridem, cui inscriptio est,
Histoire du Theatre Italien. Paulo ante annum 1500 Itali
 rem comicam instaurarunt, ac *Calandrum* præbuerunt specta-
 dam. Fabulis comicis aliis datum ea ætate fuit nomen *Fur-*
ces, aliis *Comédies*. Passionem servatoris olim scenice repræ-
 sentarunt Itali in Coliseo Romæ, ac restant inde *Tragoedie* Pag. 4.
 nonnullæ. Desiit mos iste paullo post annum 1549. Primor-
 dia eius sunt satis vetusta, nec tamen ad annum certum revo-
 canda. Cionaccius retulit, Francisci Belcari comoediæ
 de Abrahamo & Isaac, in templo S. Mariæ Magdalenzæ a.
 1449. Florentiæ fuisse spectatam. *Mysteria* autem V. T. 6.
 Londini iam a. 1378. & in Galliis a. 1398. publica in scena
 fuerunt recitata. Abrogatio ludii, quo Passionem Servatoris
 Itali in Coliseum revocare solebant, ad Paulum III. est refe-
 renda. Extra Coliseum nihilominus postea consuetudo eadem
 viguit. Aquilæ enim a. 1614. adhuc tragice Passio Christi
 fuit representata per Ioannem Baptistam Filaurum. Acade-
 mici Senenses, vulgo Intronati, primi fuerunt, qui exem-
 plo suo accenderunt societates literarias alias, ad comoedias
 scribendas egregias, & ad eas edendas in scena. Quæ postquam
 Auctor eleganter commemorasset, rem omnem comicam Ita-
 Ggg loruna

- lorum, qualis ea nunc quidem est, percensuit. Exeunte seculo superiori Italos inceserat cupiditas imitandi Hispanos eorumque dramatica fastigia. Præcipiti seculo coeperunt Italici arridere ea, quæ Cornelius & Racinius, Galli, cecinerunt.
- Pag. 21. Raro Itali fabulis scribendis novis adpellunt animum, siquidem Academiae, his olim intentæ, in dies intercidunt, nec comicæ rei scriptoribus suppeditantur laborum impense. Interpretes magis agunt Itali Gallicarum fabularum, quam inventores & scriptores propriarum. In Allacii *Dramaturgia* memorantur poetæ tragici & comici Italorum bene multi, inde
23. ab a. 1500. deducti usque ad a. 1660. In collectione Vaticana numerantur tragoediæ 235, comoediæ 500, bucolica 237, tragicocomoediæ 120, tragoediæ sacrae 405. Comoediæ extemporales, *Farses* adpellatæ, adprobant sese iterum Italici, quæ ante instauratas litteras post latinæ linguæ ruinam ibidem vulgo placuerant. Dantur tamen artifices etiam scenici, qui in Italia ex memoria prompta recitant fabulas, simulque id, quod *patheticum* & *magnum* dicitur, representant.
29. Actores Itali singulis fere personis agendis sunt apti. quæ ingenii felicitas haud æque locum tenet apud reliquos Europæos histrionics, scenicosque artifices. Musicam & concentum organorum diu iam Itali miscuerunt comoediis, & eo ipso prodixerunt in lucem id, quod *Opera* vocatur, cuius origo incidit in annum 1637 urbemque Venetiarum. Historiam eius habes recensitam in libello, Venetiis expresso: *Le Glorie della Poesia Et della Musica*, a. 1730. edi coepto, & quotannis fere suppleri solito. Dum cantores Italorum præcipuos Auctor enumerat, admiratur *Fausinam Bardoni Assi*, & Carolum Brokchium dictum *Farinello*, Londini, Parisiis, postea Madriti, famosissimum. Hispani iam medio seculo XVI. theatrum instaurarunt, eamque redegerunt ad conditionem, qua illud adhuc ibi eminent. D. Lope de Rueda & Navarro, ætate supparum, comoediis coeperunt tribuere Actus tres, quum illæ antea constarent Actibus quatuor. Iuvat apud Auctorem legisse
33. partes, e quibus scena apud Hispanos exstrui solet. *Dramata sacra*, in quibus allegorice mysteria religionis exhibentur, vocantur

vocantur a gente illa *Autos sacramentales*. Don Pedro Calderon eis concinnandis excellit mirum in modum. Memoria, voluntas, Iudaismus, Apostasia, Ecclesia, & quid non? inibi instar personarum prodeunt in scenam. Exeunt hæ representationes in mentionem de Eucharistiæ missaticæ ceremonia. Postea Auctor de theatro Gallico differere instituit. Contrahit heic vela, siquidem a. 1734. in lucem exit liber: *Histoire du Theatre Francois*, cuius sententias aliquot ipse in eudi reddit, & ad limam vocat. Quinque poemata Parassoli in tragoediarum numero deputare recusat, siquidem ea constant versibus satyricis, historiæ superstructis. Comoedias Gallicas, ab una persona haud recitatas, recentiores esse anno 1398, contendit. Omittimus reliqua, memoratu adeo digna, ut apud Auctorem sint evolvenda. Deinde comparisonem ipse instituit inter Italorum, Hispanorum, ac Gallorum spectacula, theatris solita exhiberi. Itali & Hispani de antiquitate eorum sibi vindicanda mutuo certant, nec Auctor litem dirimit diu disceptatam. Itali, primorum theatri spectaculorum conditores, ipsi videntur serviles fuisse Terentii ac Plauti imitatores. Substituerunt enim fabulis de mancipiis feminisque ad libidinem proiectis, amores erga uxores, fallacias & arcanas Monachorum fraudes, lenarum commercia, &c. Hispanorum vero moriones scenici abutuntur ad iocos suos nominibus sanctorum. Licentiam tragoediæ castigarunt ac correxerunt inter Gallos Rotrou & Cornelius. Molerius primus induxit in scenam puros castosque mores. Expectaveramus tamen plura in illa comparationis institutione. Sed contentos nos esse oportet hoc Catone. Nec tamen omittit dicere, Carolum Paulum post annum 1626, primum existisse in Germania comicorum, quæ Gallis vocantur *in promptu*, magistrum, studiosis comitatum: Ioannem Velthemium, Velthemii Theologi Ienensis filium, studiosos Lipsienses & Ienenses aliquot ad civisse socios, ludosque egregios in aula Electoralis Saxonice scena luisse. Id nobis dicendum restat, exhiberi heic summam tragoediæ, quam Cl. GOTTSCHEDIUS noster adornavit, nomine *Catonis* prefixo. Adiunxit notas

Anonymi criticas, qui in ea nonnihil navorum & imperfectionum detegere studuit: hisque subiecit redditam ad eas responsonem, Gottschedi Vindicias. Commemorat & recenset postea tragoedias & comoedias, scriptas ab Hanso Sachso Noribergensi, defuncto 1567, a Martino Opitio, ab Andrea Gryphio, & Lohensteinio. Agmen claudunt cogitata *de declamazione*, in quibus excellunt ea, quae de discrimine inter orationem theatralem & sermonem sacrum, e suggestu recitandum, differuntur, & de tragica oratione, multo minus naturale habenti, monet.

RISPOSTA AL LIBRO INTITOLATO, DEL L'IMPIÉ-
go del Danaro,

i. e.

*RESPONSIO AD LIBRUM, QUI INSCRIPTUS
est, de impendio pecuniae. Auctore P. IOSEPHO AU-
GUSTINO BRIGIDA, ex
Minimis.*

Angustæ Taurinorum. Ex typographia Philippi Antonii
Campanæ. 1747. I Alph. 16 pl. 4.

Introductione præmissa, de instituto suo disserit Auctor dili-
gentissimus, laudatque Ballarinum & Concinam, qui ante
se idem saxum iam voverint egregio labore. Laudat Be-
nedicti XIV, Pontificis supremi, litteras encyclicas, qua-
rum exordium est, *Vix pervenit*, & quibus damnatur omne
huiusmodi lucrum, quod sortem superat, ac reputatur *illicitum
& usurarium*. At ideo patroni usurarum haud deseruerunt
usuræ vindicias, siquidem pecuniarum omnia obediunt. In pri-
mis Auctor libri, *dell'Impiego del danaro*, multos nactus est
sectatores. Causam deprehendisse sibi videtur Noster in mo-
ribus sæculi corruptis. Intendit itaque in Auctorem illum &
oculos & mentem potissimum, habens ob oculos illud Augu-
stini: *Diligite homines; interficite errores*. Addit & hæc Ill.
Scipionis Maffei ex eius *Scienza Cavalleresca* 1, 3. *Dottrina
falsa*

falsa non fu mai coerente a se stessa, error sibi haud unquam constat. Negat advertarii sui illud, contractum dipleuron, Pag. 9. quo neuter læditur, sed utilitatem reportat, esse honestum ac iustum. Credit, Auctori sententias excidisse, quibus fiat plenum, usuras esse & licitas & illicitas. Namque ei tribuit 11. negligentiam distinguendi inter indemnitatem & usuram. Maffei contenderat p. 304, decimo tertio seculo demum omnem usuram fuisse proscriptam, ratus idem p. 330, Basilii Macedonis ævo eam iam fuisse vetitam. Præterea venatur alias contradictiones, quibus Auctor, usuræ patronus, sese implicaverit. Subiicit hisce discrepantiam doctrinæ, inter 17. Benedicli XIV litteras encyclicas, & Ill. Maffei sententias intercedentis. Inferit deinde litteras illas encyclicas integras, 1745, 1. Nov. publicatas. Declaratur eis, omnem ex pecunia mutuata usuram esse peccati plenam ac illicitam, licet hæc videatur moderata ac exigua, licet ea a divitibus exigatur. Adduntur deinde a Pontifice hæc: *Per hæc nequaquam negatur, posse quandoque una cum mutui contractu quosdam alios, ut aiunt, titulos, eorumque ipsinet universam naturæ mutui minime innatos & intrinsecos, forte concurrere, ex quibus iusta omnino legitimaque causa consurgat, quiddam amplius supra sortem, ex mutuo debitam, rite exigendi. Neque item negatur, posse multoties pecuniam ab unoquoque suam, per alios diversæ prorsus naturæ a mutui contractus natura, recte collocari & impendi sive ad proventus sibi annuos conquirendos, sive etiam ad licitam mercaturam & negotiationem exercendam, honestaque inde lucra percipienda.* Excipiuntur igitur hypothecarii fructus & montes pietatis. At simul ac ad doctrinam de quanto morali generalem hæc revocantur, fundamentum elucet, unde omnis questio facile decidi potest. Intexit summus Pontifex reliquis hæc memoratu digna: *Absit a Christianorum animis, ut per usuras aut similes alienas iniurias, florere posse lucrosa commercia existiment.* Mutuum esse usuræ impatiens, ex Christi doctrina, indicetur ex Matth. V. 42. Sunt multa monasteria, quæ ex pecuniis creditis, quibus debitores substituunt quotannis frumentorum pensionem, vel pecuniam pretio frumenti æqua-

lem, vitam sustentant. Ne quis hæc ad usuras defendendas trahat, cavit Pontifex §. 5, adquiescens in Ecclesiæ Romanæ de *Usura* iudicio. Hisce præmissis, succedit Tractatio ipsa, quæ libros tres comprehendit. Libro primo, argumenta e sacris litteris de prompta, usuræ opponuntur. Libro secundo exhibentur argumenta, eodem tendentia, ex Patribus, Iure

32. Canonico, & scriptoribus recentissimis. Libro tertio remouentur argumenta, in utramque partem adferri solita, ut ea, quæ usuram profligant, triumphant. Sub operis exordium
 35. definitionem *usuræ* exponit, negans, hanc esse exactionem inconvenientem, licitaque maiorem. Restituit definitionem Christianorum veterem, per quam usura sit *lucrum ex mutuo exactum vel speratum*. Confugit, ut hanc stabiliendam suscipiat, ad loca Ex. XXII, 25. 2. Esdr. V, 4. Deut. XXIII, 19. XV, 6. Luc. VI, 34. Lev. XXV, 36. Licuit tamen Ebræis recipere usuras a gentibus non ebræis. Deut. XV, 6. Unde intelligitur, usuram per se haud aduersam esse iuri naturæ. Ostendenda igitur est æqualitas familiæ & civitatis Ebræorum ac Christianorum, aut adferenda est ex N. T. *lex positiva*, christianis uniuersis usuram interdicens. Usuram damnarunt Lactantius *Instit.* VI, 18, Basilii *Hom.* in Pf. XIV. (nostris XV.), Tertullianus *contra Marcionem*, IV, 17, Ambrosius in L. Tobie c. 14, 21. Hieronymus in Ezech. XVIII, Augustinus *Serm.* III, n. 6, in Pf. XXXVI, *Serm.* CCXXXIX, n. 45. Anno 397. Synodus Carthaginensis can. XVI. Clericis usuram omnem interdixit. Synodus Agathensis ad a. 506. usuram ita definiuit: *Usura est, ubi amplius requiritur, quam quod datur, v. g. si solidos decem dederis, Et amplius quaesieris, vel si dederis frumenti modium unum, Et super aliquid exegeris*. Legitur id apud Gratianum *Caus.* 14. *quaest.* 4. *cap.* Usura. Urbani III. sunt hæc de usurario homine: *qui non alias mutuo traditurus, eo proposito mutuum pecuniam credit, ut, licet omni conuentione cessante, plus tamen sorte recipiat*. Et post pauca: *Iudicandi sunt male agere, Et ad ea, quæ taliter sunt accepta, restituenda usurarii*. Auctor operis imperfecti in Matthæum Hom. XII. in c. V. *Iubet nos Christus mutuum dare pecuniam,*

non

non tamen sub usuris. Paulus Ictus: *Mutuam damus, recepturi non eandem speciem, quam dedimus, (alioquin commodatum erit Pag. 49. aut depositum,) sed idem genus. Idem: mutui datio consistit in his rebus, quae pondere, numero, mensura, consistunt.* Ex his aliisque sententiis Auctori visum est stabilire veterem de mutuo definitionem. Ut doceat, peccato infectam esse usuram, memorat loca, Amos. VIII, 4. Neh. II, 5. Zach. VII, 10. Ex. XX, 15, ubi furtum vetatur, Lactantii *Instit. divin.* VI, 18, Ambrosii *de bono mortis* c. 12, Augustini in Pf. CXXVIII, Ex. XXII, 25, Cyrilli Alexandrini ad Amosum VIII, Ioannis Damasceni *Sac. parall.* tit. 9. Tobiae I. 25. Deut. XXIII, 19. Lev. XXV, 35. Pf. XIV, 5, LIV, 12. LXXI, 14. Ez. XVIII, 10. Esdr. V, 7, 11. Matth. V, 43. 17. Luc. VI, 27. Postremum 74. locum ad usuram prohibitam transferunt Tertullianus l. c. & Bernardinus *Serm. 36. de Usuris art. 3. cap. 4.* Bonaventura ad Luc. VI, 27, Thomafius in III. *Distinct.* 37, qu. I. art. 6. *sed contra* & I. 2. q. 108, art. 3 ad 2, Concilium Melodunense, ac Rhemenfe, a Gregorio III. confirmatum 1583. c. 14, atque Burdegalense a. 1583, c. 29. Adde Tirinum in Lucæ locum, Merbesium To. I. p. 325. Respondet ad Matth. XXV, 27. ac Luc. XIX. 13, parabolam ibi adferri, ab homine auctero defumptam, usuris inhiantem, haud exponendam convenienter sensui primo litterali, siquidem *littera occidat.* Augustinus *Quaest. Evang.* L. II, n. 2. ita: *Quod servi, reddentes rationem ex eo quod acceperant, laudantur, qui lucrati sunt, significat, eos bonam reddere rationem, qui bene usi sunt eo, quod acceperunt ad augendas divitias Domini.* Christus parabolice laudavit iudicem iniquum, ac villicum iniquitatis. Remittit Auctor patronos usurae ad Io. II, 14, ad trapezitas, 92. templo eiectos. Augustini L. I. *de Serm. Dom. in Monte* c. 21. singularis est sententia, hæc edentis: *Neque quod in lege dictum est, oderis inimicum tuum. vox iubentis iusto accipienda est, sed permittentis infirmo.* Sic quoque Thomafius D. 2. qu. 78. art. 1 ad 2: *Quod Iudæi ab extraneis usuram acciperent, non fuit 97. eis concessum quasi licitum, sed permittum ad malum maius vitandam, ne scilicet a Iudæis Deum colentibus usuras acciperent propter*

- pt. r. avaritiam, cui dediti erant.* At fallitur Augustinus. Verba enim, *Oderis iunicum tuum*, haud leguntur in Moise, sed enata sunt inter homines ebraeos recentiores, a doctorum traditionibus pendentes. An Thomasi similis Augustinianæ expositio, sit omnium optima, contendere haud licet. Nam permittenda non sunt hominibus mala, ut inde eveniant bona. Rom. III, 8. Libro II. Auctor loca, e Patribus græcis decerpta, usuram damnantibus, exhibuit fatura lance. Nobis iam haud vacat ea repetere, vel examine critico adhibito
- Pag. 200. collustrare. Libro tandem III. argumenta, ut, usuram esse peccatum, doceat, conquirat. Secus sentiunt Hugo Grotius *de Iure belli & pacis* II, 12, Gerardus Noodt *de Foenore & Usuris* I, 4, I. H. Boehmerus ad Fleuri *Institutiones Iuris ecclesiastici* P. III, c. 13. *de Usuris*. En argumentum primum. Omne mutuuum debet esse gratuitum. Innocentius XI. propterea damnavit *contractum moatra*. En argumentum secundum. Deus iussit, ut ne furemur. Horatius illum predicavit beatum, qui sit omni foenore solutus. En argumentum tertium. Pecunia per se est res sterilis, nec ad gignendum apta. Id physice capiendum. Pecunia enim gignit domos, naves, pileos, urbes & terras, æstimatione morali, quæ facit, ut diversa sibi possint invicem substitui. Hieronymus ad Ez. XVIII. monet, *omnem fructum, ex agro natum, non iure feminis, sed iure soli percipi*. At soli pretium substitui potest iuri pecuniæ. Sic alii. Nec tamen omnem usuram fuisse olim damnatam, intelligitur ex L. 7. Dig. *de admittut.* cuius est titulus, *si tutor pecuniam pupillarem otiosam relinquit, tenetur eius pecuniæ usuras præstare*. Adde Synodi Mediolanensis primæ c. 58. *de usuris*, ita statuentis: *Ex mutuo - nihil præter sortem a quovis homine percipi ex convento vel principaliter sperari possit, tametsi pecuniæ ipsæ sint pupillorum, aut viduarum, aut locorum piorum, vel etiam dotales, nisi quatenus id iure nominatim permittatur*. At peccatum permitti numquam debet. Iam canones synodi Melinensis, Burdegalensis, Cameracensis, usuras quascunque in peccato deputant. Qui secus sentiunt faciuntve, eis Concilium Viennense *sententiam ex-*
communis-

communicationis irrogat, *Lib. V. Clement. de usuris*. Inde, scriptorem *scientiae equestris* incurrisse procriptionis ab eccle- Pag. 242.
 sia sententiam, colligit Auctor. Basilius & Augustinus iusse-
 runt singulos homines christianos restituere eis, a quibus ac-
 ceperant, usuras. Addit noster, commercia olim sine usuris
 floruisse. Repetit illud Iesu, *mutuum date, nihil inde sperantes*.
 Usurarum cultura & cura in causa est, quod negotia alia magis
 necessaria & culturae possessionum negligantur. Argumentum
 hoc, Auctori probatum, laudatur ab Alexandro III. ac Innocen-
 tio IV, *Lib. de usur. c. 1.* Solent autem argumenta in contra-
 rium desumi ex legibus civilibus. Ad hæc Auctori ita visum fuit 272.
 respondere, ut nitatur potissimum illo Augustini pronuntiato,
de lib. arbitr. I, n. 13. Videtur tibi lex ista, quae regendis civi-
tatibus fertur, multa concedere atque impunita relinquere, quae 280.
per divinam tamen providentiam vindicantur, & recte. Idem Au-
 gustinus ep. 153. ad Maced. n. 25: *Quid dicam de usuris, quas*
etiam ipsae leges & iudices reddi iubent? - Haec atque huius-
modi male utique possidentur, & vellem restituerentur; sed non
est, quo iudice repetantur. Gerfon. To. III. P. II. Propos. 17:
Lex civilis, usuras aliquas tolerans, non ideo semper dicenda est
contraria legi divinae vel ecclesiasticae. Legislatores agunt more
prudentis medici, qui tolerat minora mala, ut peiora vitentur.
Datum est exemplum de meretricibus, & in antiqua lege de libel-
lo repudii, & de usura data alienis. Pontifex a. 1563. con-
 cessit ludæis privilegium, sumendi ex forte centum thalerorum
 quotannis 24 thaleros usurae loco. Gregorius XIII. usuram 282.
 hanc ad 18. thaleros definivit. Montium pietatis indolem
 Noster, esse discernendam ab usurarum indole, contendit.
 Tractationi succedit Index, atque tum lis est missa. Ill. Scipionis
 Maffei librum *dell' Impiego del danaro*, de impendio pecuniae,
 Veronae editum 1744, 4. quem Auctor impugnat, dudum
 in compendiosam enarrationem redegit. Maffei librum
 praeterea refellere aggressus est Anonymus in libro: *la dottri-*
na della chiesa cattolica circa l'Usura, dichiarata e dimostrata con-
tro le pretese della novella opera intitolata, dell' Impiego del danaro.
 Diximus de hoc libro alias. In praesenti monemus, eundem
 esse Bononiae 1747, 4. recusum, 9½ plagulis constantem.

ANNALES ECCLESIAE DANICAE DIPLOMATICI, (oder nach Ordnung der Jahre abgefaßte und mit Urkunden belegte Kirchenhistorie des Reichs Dänemark) *collecti ab ERICO PONTOPPIDANO, regio ecclesiae aulicae, SS. Theol. Prof. extraord. ac sodalis collegii de cursu evangelii promovendo.*

Part II. Hafniae, 1744. Apud Christoph. Georg. Glasfing. 5 Alph. 1 pl. 4.

O sedulum hominem & numquam cessantem ! Libuit Viro Ven. ac Celeberrimo, Tomum secundum ordiri ab initio Saeculi XIV. ac ad annum usque 1536, quo Dania a superstitionibus fuit repurgata, reducere. Adspiret Deus ter optimus ei porro vitam, otium, vires, ut Partem III. veluti colophonem huic monumento addere valeat, historiam scilicet ab a. 1536. ad aetatis nostrae memoriam. Exhibuit ipse iam a. 1734. *epitomen historiae reformationis Danicae*, Lubecae editam. Diximus de ea in *supplem. ad N. A. haec Eruditorum To. I. Sect. IV. p. 173, f.* Nec ulli dubitamus, Auctorem ad illam epitomen intra decennium insignes parasse accessiones. Inseruit idem Tomo secundo chartas, acta, & diplomata passim, quibus fides fieri diclis potest. Nec tamen ipse litteris, quotquot reperit, indulgentiarum locum in illo esse voluit. Complectitur Tomus II. librum quintum ac sextum historiae ecclesiae Danicae. Sequitur hic Ven. Auctor morem sui instituti. Capite primo generatim Saeculi cuiusque conspectum exhibet. Secundo capite delineat Regum, Archiepiscoporum, ac Episcoporum, vitas. Tertio historiam praecipue ecclesiam ordine chronologico exponit. Saeculo XIV. in Dania fasces regni tenuerunt Ericus Mendeved, Christophorus II. eius frater, Waldemar III. ac Margareta, Semiramis Norwegica vulgo cognominata, nec non Olaus filius eiusdem. Summa rerum, regnante Christophoro, coepit labescere. Ipso mortuo, interregnum septennale Daniam adregna septentrionalia, erga Succos minus cauta, quibus praefectos

fectos imposuit Danicos, securitatis suæ magis conscia, quam Pag. 4.
benevolentiam Suecorum respiciens. Pontificum Romanorum
in Danos animum Auctor copiose exponit. Ostenus Episcopus
a. 1395. litteris suis pastoralibus hæc inseruit: *Curate 5.*
omnes, ut tributum pendatis, unusquisque, qui Eucharistiam
accedit, numeratum nummum minimum, qui ex incude regia de-
cidit. Hanc pecuniam sanctus Petrus, qui Romæ est, possidet,
ideoque tributum Romanum seu denarius Petri vocatur. Archie-
piscopus Iorunder in Norwegia cum Rege Hacone se in idem
solum collocavit. Ius hospitalitatis seu cathedraticum auxerunt
Episcopi. Parochi redivitibus suis augendis mirum in modum 7.
studere, ipsi ab Episcopis vicissim tendendi, ni potius de-
glutiendi. Formula iurisiurandi Episcopalis, in medium ad-
lata, eiusrei testis est. Convivia & inventaria perpetua Cano- 9.
nicorum erant splendida & sumtuosa. Synodi coactæ fuerunt
sacræ octo, Koldingensis 1314, Helsingburgensis 1335, Haf- 11.
nienensis 1336, Helsingburgi 1345, Kallundburgi 1360, Oden-
sæ 1327, Malmoensis 1373, Helsingburgensis 1394. In-
terdictum ecclesiasticum regno imperatum impositumque, fre-
quentatum quippe, coepit vilipendi. Pro domo regia publi-
cæ preces dici coeptæ iussu episcoporum regni 1386. Mos 12.
coepit mittendi unum vel duos juvenes in academiam Parissen-
sem, e singulis Canonorum Capitulis, eorundemque sumtu.
Hafnienensis scholæ iniicitur mentio ad a. 1340. Schola cathedra-
lis S. Mariæ Rewalienensis privilegio Regis fuit ornata. Disci-
puli scholares gestabant nigras talares, ac stipem ostiatim cor-
rogabant, e qua præceptores partem percipiebant. Corroga-
tioni huic tamen postea lex obdita. Hemmingus Danus 13.
1312. Rector erat universitatis disciplinarum Parisiensis. M.
Petrus Danus, Canonicus Ripensis, a. 1326. iterum eiusdem
fuit Rector, Wisbyæ in Gothlandia natus, Suecis potius adnu-
merandus, scientia mathematica clarus. Nicolaus, Archiepif-
copus Lundensis, scripsit *Chronicon*, editum per Joannem
Petrum de Ludewig in *Reliquiis Manuscriptorum omnis ævi* 13.
To. IX, p. 166-175. Nicolai Brun, Episcopi Slesvicensis,
Chronicon nondum in dias auras protractum est. Oliverius
Hhh 2 seu

- seu Olaus, Dominicanus Nestwedensis sæc. XIV. scripsit commentarium in *Lucam*, ac *sermones de tempore*. Martinus Magui, magister Parisiensis, frustra adgregatur Dominicanis. Scripsit hic Danus ineunte sæculo XIV. multa, ac in primis librum *de modis significandi*. Anonymi Dani ex sæc. XIV. *Chronicon* edidit Ill. de Ludwig T. IX. n. I, nec non alterius cuiusdam Anonymi æque n. 6. Rex Ericus Mendeved ipse iussit colligi acta, diplomata, ac documenta, ad historiam & 17. ius patriæ referenda. Utinam hæc superesset alicubi collectio! Bartholdus Schwarz, qui pro pulveris pyrii inventore habetur, a nonnullis existimatur Danus. Merita operum humanorum & indulgentiæ Sæc. XIV & XV. in Dania 20. summi facta. Festa Euphrosyne, Florentii, Ursulæ, & XI. M. Virginum sæc. XIV. celebrari coeperunt. Doctrinam de *cognitione spirituali* in pretio Clerici habuerunt. Anniversaria festa, poenitentiarum moles, fulmina ecclesiastica, peregrinationes & deambulationes pomposæ sacræ, alique ritus, pluris valuerunt, quam ipsum Dei verbum. Fuerunt, qui panem eucharisticum non consecratum sumere maluerunt. Eschilus, Episcopus Ripensis, morem præpotterum sustulit.
23. Docuerunt nonnulli damnatos non manere infernalem poenam. Upsaliensi synodo a. 1368. huic opinioni obviam itum. Vita Clericorum conspurcata fuit vitio ebrietatis, concubinatus, cædium, iracundiæ, vanitatis, ac ignorantæ rerum optimarum. Ericus VIII. Mendeved Rex a. 1302. mitigavit fulmen in se evibratum Pontificium verbis perquam supplicibus, obiitque expertus hærede a. 1319, 13 Nov. Christophorus II. ei successit, crudelis, perfidus, miser, & contemptus. Obiit ipse a. 1331. Waldemarus III. vicit Reges dissimulandi ac simulandi peritia. Hanseaticis urbibus parum favit, itineribus crebris intentus, vendidit Ensisferorum Germanicorum ordini 18000. marcis Esthoniæ ac Livoniæ, Papæ Gregorio XI. a. 1370. renuntiavit per litteras, severe animadvertit in subiectos, concubinas aluit, ac per amorem furtivum errans, ex Regina Helwige genuit Margaretham, obiit a. 1375.
44. ex doloribus podagricis. Successit ei Olaus VI, Margareta &

& Haquini Regis Norwegorum filius, sub tutela matris, præmature extinctus a. 1387. decimo septimo ætatis anno. Margareta mater vixit usque ad annum 1412, virago, animi & consilii plena, vixit a. 1388. die ipso Matthiæ, Albertum Sueciæ Regem, a. 1398 *Calmarisem* perfecit *Unionem*, ac per Pag. 49. nævum politicum principatum Slevicensem vacuefactum Comitibus Hollatiæ in feudum contulit. Conciliavit sibi caro pretio fraternitates complures. Non est, quod repetamus Archiepiscopos Lundenses, Episcopos Roeskildenses, Odenseenses, Slevicenses, Ripenses, Aarhufanos, Wiburgenses, Borglumenenses, Sæculorum XIV & XV. Omittimus chronologiam sacram utriusque Sæculi, diplomatibus ac chartis vetustis refertam. Nobilitatis decus in Dania sæculo XV. crevit in immensum. Nobilium Germanicorum familiæ in Daniam infusa, sibi vindicarunt haud secus ac Danicæ, amplissimas ecclesiasticas dignitates. Commercia per Daniam exercebant tunc urbes Hanseaticæ, quarum caput erat Lubeca. Sed Christianus II. Hafniam mutavit in emporium, ringentibus illis urbibus, ac causam ad Imperatorem deferentibus. Clerici & Canonici cerevisiam divendebant Germanicam. Rustici 25000 infurgebant in Episcopos & Clericos, eis pensionem denegantes. Legatus Pontificis, Martinus Fregenus, dicti- 267. vit, illum *omnem creaturam humanam regere*. Episcopi ac plerique antilites sacri erant quidem *Nobiles*, at rei sacræ imperiti. Quare Protestantibus cum impares essent, Ioannem Ecci-um evocabant frustra, ac per imprudentiam Episcopatus amittebant. Vitia eorum copiose exposuit Cel. Auctor. Rectores ecclesiarum rixabantur cum Monachis de redditibus. Illorum vestes non erant definiti coloris. Monachi S. Salva- 280. toris ac sorores s. Brigittæ, in communia monasteria congregati, Daniam sæc. XV. intrabant, nec non Carmelita, & sorores S. Theresiæ. Franciscani ad avia prolabebantur, propterea 286. coerciti. Monachi omnes, ingruente Reformatione, dilapsi. Hæc & alia, ad statum ecclesiasticum & litterarium referenda, Ven. Auctor solide disquisivit ac copiose descripsit; iam ad Episcoporum patriæ dignitatem amplissimam evectus.

*ACTA DIVAE RESTITUTAE VIRGINIS ET
martyris, cum philologicis enarrationibus IACOBI CA-
STELLI ad Sanctissimum Dominum nostrum, Bene-
dictum XIV. P. O. M.*

Neapoli, 1742. in 8. pl. 13.

Quotannis, in magna hominum celebritate, sacra S. Restitutae sunt Neapoli. Cuius res gestae quum plerisque propterea fugiant, quia vetusti actorum codd. MSti in pluteis obsignati latent; maxima autem *Bollandorum* volumina, in quae patrum memoria, fuerunt acta relata, in amplis tantum bibliothecis servantur: Auctor clarissimus suum esse putavit, illa separatim emittere, neque tantum ad veterum codicum fidem castigare; sed etiam pro virili parte illustrare; acta quippe sui suarumque rerum tutelaris. In fronte igitur epistola ad Pontificem M. comparet, quam praefatio ad lectorem, & litterae Benedicti XIV. quibus gratias agit Auctori, sequuntur. Ipse vero libellus in tres partes descriptus est, quarum prima *Acta S. Restitutae virginis Et Martyris, Aesae, in Aenaria insula primum sepultae, deinde Neapolin translatae*, complectitur. Quibus praemittitur *Godofrici Henschenii, e. soc. Iesu, praefatio*, (ex Actis Antverpiens. Sanctorum) qua tria potissimum loca habitatione, sepultura & translatione reliquiarum S. Restitutae celebria haberi indicat: nempe provinciam *Africanam*, in eaque locum *Ponizarium*, ubi coram iudicio *Primarii*, seu Advocati illius provinciae, utique proconsularis, se christianae disciplinae alumnam professam sit: deinde insulam *Aenariam*, nunc *Ischiam*, ad quam funus eius delatum: tandem *Neapolin*, in qua urbe *Constantinus*, quem *Magnum* usurpamus, in eius honorem templum extruxisse dicitur, in quo sub altari ante annum 1610. reliquiae eius repertae pie creduntur. De actis ipsis idem vir doctus iudicat, esse ea gravi-

pag. 7. ter satis, nec ineleganter (ut eo Saeculo) scripta: apparere tamen longas illas inter martyrem ac iudicem dissertationes, Et quas ipsa ad Deum fuisse dicatur preces, ab ingenio auctoris rhetorico fuisse adornatas, quales tunc occasione ac tempore crederit conve-

convenire. Utinam autem, ille subiungit, simili libertate non
 sint explicata cruciatuum Sanctae adhibitorum genera atque aliae
 plures circumstantiae! Quam viri acuti indignationem nemo
 poterit non probare, qui quidem acta ipsa, quae ex duplici Pag. 9.
 Ms. eruta a Caracciolo dicuntur, & in tria capita descripta sunt,
 perlegerit. Exponit vero c. I. de professione fidei coram iudi-
 ce & erudita dissertatione, c. II. post prima tormenta & consul- 18.
 tum a iudice Praescriptum, de nova fidei professione, c. III. de 26.
 posterioribus tormentis, obitu, sepultura. Sed satis de his, quae
 pridem in actis sanctorum Antverpiensibus publici iuris facta
 sunt. Sequitur altera libelli pars, Jac. Castellii castigaciones 33.
 complexa, quas e tribus voluminibus scriptis sumisse ait, quo-
 rum formam faciemque ipse satis describit. Sed praeter titu- 34.
 lum ac divisionem, quae in MS. nulla est, quippe uno & in-
 tegro excursu scripturae exarato, vix quidquam invenimus, ad
 res quidem verborumque sensus praestans. Quamobrem 49.
 ad tertiam venimus partem, quae eiusd. philologicas enarratio-
 nes in acta exhibet, in quibus primo de nonnullis rebus in ge-
 nere disputat, quae ad acta spectent, deinde vero singu-
 los eorum locos illustrat. Illuc quidem pertinent, quae de
 Auctore discribit, quem nihil commentum esse putat, partim
 propter virginis divae sagacitatem, quae ideo subtiliter copiose-
 que disputare potuisset; partim propter magistratum con-
 suetudinem, qui sedentes in foro late differere quosdam con-
 sucti fuissent, partim propter exceptorum seu notariorum, qui
 litteris acta consignarent, celeritatem. Eodem referendum
 est, quod de tempore martyrii prodit, quod non in Diocle-
 tiani, aut Valeriani, sed Numeriani imperium, incidere iudi-
 cat. (p. 57.) Denique ibidem alias fuisse Restitutas comme-
 morat, (p. 65) nec quatuor tantum illas, quod Caracciolus
 putavit, sed quinque: tres nempe in Africa, quartam in Sar-
 dinia, quintam in Italia. Postremo, si S. Restituta corpus
 legatur ex Italia in Galliam, translatum esse, id sic intelligen-
 dum esse ait, ut Sanctorum corpora in partes divisa, & ossa
 translata esse alio, pronuntiet, ubi mutus est in defenden-
 da hac consuetudine a lege quadam XII. tabularum, qua, ho-
 mini

mini mortuo, vetitum est, ossa legi. Quibus tamquam prælibatis, ad singularium rerum enarrationem progreditur; sed implorata prius, votis ac precationibus, diva sua, ut ipsa tutelaris coepto operis prosperos det successus: (p. 73.) Pleraque, quibus acta illustrat, ex historia ritibusque antiquis ducuntur: ideoque per se fere nota sunt iis, qui aliquem rerum veterum usum habent. Interim tamen quædam non vulgaria passim etiam asperguntur, quo referas, quæ de præfecto Africæ, (p. 80.) de primariis, (p. 109.) de iure iurando per limina sacra templorum, (p. 156.) de elogiis christianorum capitibus damnatorum, (p. 162.) & id genus aliis, erudite differit.

Fig. 201. Coronidis loco ex libro *Davidis Romæi*, qui est *de septem sanctis custodibus ac præsidibus urbis Neapolis*, (1570) adiecta sunt, quæ ad d. *Resstitutam* pertinent, de quibus, quod parum superioribus discrepant, in præfenti plura dicere necesse non est.

☪☪ (433) ☪☪

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur.

SUPPLEMENTA

Tomi VIII. Sect. X.

*VINDICIAE EXEGETICO-THEOLOGICAE
de discipulis XII. Ephesinis in Ioannis baptisma ba-
ptizatis, ac donis Spiritus Sancti miraculosis exorna-
tis, Act. XIX, 1-7. Auctore M. IOANNE ANDREA
SIEPIO, ecclesiae Sizenrodenfis
Pastore.*

Torgaviae, 1751. apud Io. Theoph. Peterfellium. 4.
pl. 18.

Dividit Auctor reverendus opusculum suum exegeticum in
duas inprimis sectiones, quarum *prior* exegetico-dog-
matica; *posterior* exegetico-elenctica est. In prio-
ri, ante omnia, opera, labor, & studium apostoli Pauli lauda-
tur, & quanta circa ecclesiam Christi instituendam et ampli-
ficandam eorum fuerit industria, strictim docetur. Idem factum
est in ecclesia Ephesina, ubi secundum Lucæ commemora-
tionem, circa tempora Iohannis, iam discipuli quidam, ab
ipso baptizati, commemorati fuerunt. Dispar est sententia de
his hominibus, in Messiam advenientem aqua lustrali initiatis.
Proxime tamen veritati accedere videtur sententia eorum, qui
statuunt, Iudeos fuisse illos, ex Asia Hierosolymam, sacro-

rum causa, quondam peregre abeuntes & redeuntes, ita tamen, ut ante reditum a Iohanne fuerint baptizati; vel, Iohannis Baptiste tempore in Iudæa illi fuerint versati, ab ipso baptizati, & deinde ante perpassionem & mortem Salvatoris, incertum quo casu, delati fuerunt in terras peregrinas, ubi relictum a Christo gestarum expertes manserunt. Optimo itaque iure hi discipuli in dispersorum Iudæorum numerum sunt referendi. Inquiritur hic etiam in significationem *spiritus*, in textu occurrentis, de spiritu igneo, *Matth.* III, 11. & de donis extraordinariis æque, ac ordinariis, larga copia effusis, explicandi; ubi celeberrimi *Lightfooti* sententiam non improbat Auctor, dicentis, non omnem cognitionem donorum Spir. S. Ephesius esse denegandam, sed notitiam saltem effusionis Spiritus S. non habuisse illos. Paulus igitur cum intellexisset, hos advenas Ephesios ignorare statum ecclesie post Christi ascensionem in coelos, suggerere illis vult, unde factum sit, quod donis illis illustribus & miraculosis sint destituti. Novam hinc illis quaestionem proponit, ut eliciat eorum responso, organon salutis, quo, fidei participes, confirmati fuerunt. Querit itaque ex illis *his vi*, in quid baptizati estis, in quam doctrinam & institutionem? Nemo enim adultiorum, sine prævia institutione, baptizabatur, quia in iis baptismus erat instrumentum fidei obsignandæ, & confirmandæ. Hanc doctrinam suam & institutionem nunc vocant Iohannis baptisma, a potiori nimirum denominatione facta, & per synecdochen, toto Iohannis ministerio, quod docendo & baptizando peragebatur, designato. Hac itaque ratione contentur, se Iohannis doctrina atque ministerio ornatos, & ecclesie initiatos quidem fuisse, ac de Spiritu Sancto audivisse, sed dona eius extraordinaria non percepisse. Quo facto Paulus *ἡμεῖς οὐκ ἐλάβομεν τὰ δώματα τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου πνεύματος* Iohannis Ephesius indicat, quod ipse videlicet primum fidem in Christum docuerit, ac deinde candidatos baptismi de Christo informatos, in nomine Iesu baptizaverit. Iohannes, vox clamans, seu clamantis dicitur *1.20.* quia verbum Dei de poenitentia ore suo tradebat, legem & Evangelium proponebat, & hac ratione vox predicantis Dei merito se ipsum

ipsum dicebat, utpote qui non sua inventa protulerit, sed eam quam Deus ipsi suggessit doctrinam proposuerit. Hoc in loco inferit Noster quædam de Iohannis, primi N. Testamenti doctoris, vocatione ad ministerium sacrum, itemque de loco *Bethabara & Aenon*, ubi baptismali munere functus legitur. Inferit inde Auctor, in Ioanne vaticinium Malachie esse completum, illumque quasi limitem fuisse V. & N. Testamenti, quocum illud finitum, hoc vero inchoatum fuerit. Legem & Evangelium summam prædicationis Ioannis fuisse, quæ non auda oratione, sed fortasse catechetica etiam informatione, absolvatur, confessionemque illum eregisse publicam ante baptismum, satis constat; & notiora sunt ista, quam ut his recensendis prolixius admodum inhzreamus. Confessionem quidem hanc Iohanneam ita exponit Noster, ut stipulatio quædam, conventio, & pactum eiusmodi inter Deum & hominem baptizatum intelligatur, quando Deus in baptismo cum baptizando paciscitur, eique ex pacto confert bonam conscientiam, a reatu nempe ac poena, per Christum, liberatam. Deus, se ei fore Deum, Patrem, Providorem, & Protectorem promittit; atque vice versa fidelis homo pollicetur, se Deo patri futurum esse filium obedientem, ac fidelem servum, se novam vitam ingressurum, conscientiam bonam ab eo acceptam conservaturum, usque ad extremum vite habitum. Pergit inde Auctor ad demonstrandam divinam baptismatis Ioannis auctoritatem, ubi præter reliqua, satis nota, de profelytorum baptismo in V. T. nerve breviterque disputat, eumque prorsus negat, ideo, quia nullum plane eius in tota scriptura extat mandatum; deinde, quia huius baptismi vestigia, ante tempora captivitatis babilonicæ, sunt obscurissima; & quia denique, nec apud *Iosephum*, nec apud *Aristeam*, nec *Philonem*, nec *Tacitum*, ullum huius ceremonie vestigium deprehendimus. Accedit, quod nemo Patrum primæve ecclesiæ baptismi huius meminerit, cum tamen ceteroquin de ritibus Iudæorum non taceant. Sed redimus ad rem, ubi differentia inter ministerium Ioannis & Apostolorum explicatur; quod nimirum poenitentes a

Ioanne fuerint edocti credere in Christum, natum quidem, sed nondum publice manifestatum, quod is monstraverit Christum revelandum, & nunc presentem: Apostoli vero Messiam passum, mortuum, in vitam revocatum, & sublimia petentem templa coelorum, prædicarunt. Adcoque re vera finis ministerii Ioannei alius non erat, quam ut homines ad poenitentiam & fidem in Christum perduceret, ut baptizati in fide conservarentur, vitæque spiritualis, ac donorum sanctificantium incrementum caperent, nec non varios fidei fructus proferrent: cuius doctrine capita prolixius Auctor exponit, & eorum sententiam subruit, qui cum Grotio & Limborchio, aliique, putant, per baptismum Iohannis homines tantum ad resipiscentiam obligatos fuisse, non autem illum Christo, eiusque disciplinæ, eos consecrassè, ac fidem in adultis obsignasse. Sed perspicue Ioannes, teste Paulo, in nostro loco, huius rei contrarium affirmat, &, quam curate ad Messiam populum adducere studuerit, docet. Pergit inde Auctor ad versiculum *quartum & quintum*, ubi Paulus auditorum Ioannis mentionem facit, ita ut omnes Baptizate doctrinam de Christo recipientes, & credentes, baptizati fuerint. Hoc sibi volunt verba, obscuriora aliis visa: Ἀκούσαντες δὲ Ἰωάννου βαπτίσματος κ. τ. λ. Per ἀκούσαντες, non præcise intelliguntur discipuli Ephesini, quos Paulus tunc instituebat, sed omnes ii, quos Ioannes Baptista docuerat, & ad baptismum suum præparaverat. Id evincunt connectendi particula, *καὶ* & *δὲ*, quæ sibi invicem respondent & opponuntur, ita, ut comma *quintum* compleat sententiam commatis *quarti*, atque hæc duo commata ita cohæreant, ut ambo contineant sermonem Pauli, quo hos Ephesios discipulos plenius erudit de Ioannis baptismo. Reliqua hinc verborum connexio & virtus sine ullo negotio erit explicanda, ubi per se patet, Paulum Ephesios non denuo baptizasse, quia iam obedientes dicto Ioanne fuerant antea Ephesii isti. In *nomen* Iesu Christi baptizare vero hoc in loco est, in mandatum, secundum ordinationem Iesu baptizare. Nulla enim est dubitatio, quin Ioannes etiam eadem, quam Christus præscripserat, formulæ, in

in baptizandis discipulis fuerit usus, & nomen Patris, Filii, & Spiritus S. adhibuerit, cum ex doctrina doctoris illius primi satis liquido appareat, eum perspicuam Trinitatis populum docuisse notionem. Certissimum inde est, Ephesios discipulos dona sanctificantia, ut illuminationem, regenerationem, conversionem, iustificationem, & sanctificationem, accepisse, non vero dona administrantia miraculosa & extraordinaria, per impositionem manuum. Ritus hic est antiquissimus, & quoties illius in Scripturis sacris mentio iniicitur, toties quoque in memoriam nobis revocandæ sunt eius preces, qui alteri manus suas imposuit. Atque his precibus Numen divinum implorabatur, ut per suam omnipotentiam homini id concederet, quod ab illo per suos legatos & prophetas petebatur. Et facile est iudicatu, quod ardentissimis precibus Paulus in hac manuum impositione fuerit usus, licet illæ non exprimantur. Hac itaque ratione, discipulis his Ephesius, dona miraculosa contingebant, & in numerum eorum isti referbantur, qui antea non adierant scholas eruditorum, sed audiendo Apostolum Paulum, eiusque manibus impositis, tot tantisque donis instructi erant extraordinariis, ut non solum vaticinia de Christo ipsi intelligerent, sed aliis etiam hominibus, linguis peregrinis, Evangelium annuntiare potuerint. Quæ omnia ex effusione Spiritus S. proveniebant bona; atque ista erat obsecratio satisfactionis Christi, & fructus ascensionis Christi, ad patrem eveffi. Succedit *Sectio* posterior, quæ est *Exegetico Elenctica*, ad quam satis est, paucis monere lectores, ut sciant, Auctorem primo, & prolixè etiam, contra Cl. *Benerum* insurgere, minus caute statuentem, iterum hos discipulos fuisse baptizatos. Omnia hic dissentientis expendantur momenta, ut nihil facile addi possit. Reliqui dissentientes, v. g. *Limborchius*, *Bellarminus*, *Sociniani*, *Græci*, aliique, in ceteris oppugnantur dissertationis huius partibus, de qua vere dici potest, Auctorem clarissimum, secundum summum probabilitatis gradum, verba Lucæ ita exposuisse, ut omnem Theologorum assensum mereatur; & licet

& licet non omnia noviter dicta fuerint, nova tamen ratione, id est solide & curate, sententiæ suæ causam orasse.

IOANNIS CUIRYSOSTOMI A SANCTO IOSEPH, ex Clericis regularibus Scholarum Piarum, Dissertatio de Canone sacrorum librorum, constituto a sanctis Patribus in magno Nicæno Concilio. Dissert. II. de Numero Canonum, quos Sancti Patres in magna Synodo Nicæna constituerunt. Diss. III. de S. Athanasii appellatione ad S. Iulium Papam, & perfugio ad Constantinum Imperatorem.

Romæ, ex typographia Octavii Puccinelli, Superiorum facultate. 1742, 4.
4 Alph. 12½ plagg.

Historiam ecclesiasticam, artemque criticam, diudicandis doctrinis theologis non solum aptam, sed necessariam quoque esse, nemo facile dubitat. Utramque callet pl. rev. Auctor, eiusque peritiæ specimen triplex orbi erudito in hoc opere exhibet luculentum, in opere, quod Pontifici Maximo Benedicto XIV. inscripsit. Dederat ipsi Benedictus XIII. id negotii, ut consignaret litteris historiam Synodi, quam ipse in Laterano Romæ celebraverat. Scripsit Auctor Synodi decreta, interpositis passim scholiis, quibus lectorem ad decreta superiorum conciliorum delegabat. Obtulit deinceps Benedicto XIII. historiam illam. Hic eam voluit Archiepiscopo Theodosiæ, qui nunc est Benedictus XIV. inscribi. Interrupit editionem mors Benedicti XIII. inopinata, & autographum Auctoris, in manus, quas ipse nescit, translatum fuit. Ita spes editionis intercidit. Commentatur itaque hoc libro de concilio œcumenico Nicæno, eoque canonicorum librorum seriem numerumque credit fuisse definitum. Implicatur hoc argumentum definitione numeri canonum Nicænorum, inter quos Auctor refert eos, quos ex arabico quodam codice, Baptista Romanus, Societatis Iesu

Iesu presbyter, illico latine reddidit. Canones Nicæni græci æquant numerum XX, non superant. Natalis Alexander negavit, provocasse Athanasium ad Iulium Episcopum Romanum, respondens ad primum argumentum, Arabicis Nicænis canonibus accommodatum. Inde subnata fuit Auctori occasio scribendi tertiam Dissertationem. Ut primam scriberet Dissertationem, adductus fuit a Cl. Iosepho Blanchino, Patricio Veronensi, ac Congregationis Oratorii Romani Presbytero, qui, publicaturus nonnullos Italæ versionis bibliorum antiquæ Codices vetustos, primo volumini generalem præfationem præfixit, in qua recenset ea, quæ ad catalogum biblicorum librorum pertinent. Voluit hic ad mentionem Concilii III. Carthaginensis adnotari hæc: *Canon Scripturarum concilii huius in celebri Codice Vallicellanae bibliothecæ inscriptus est Concilio Nicaeno.* Neglecta fuit, inter festinationem preli typographici, hæc adnotatio. In mentem venit Auctori, rem tanti momenti exponere peculiari Dissertatione. Adnuit Blanchinus, & instituti meminit p. 361. Patres Concilii Carthaginensis tertii memorant, se a Patribus in ecclesia legendos accepisse libros. Canon Vallicellanus eis suffragatur, Diff. I. seculi VIII. aut IX. opus. En illum: *Ut præter Scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur. Capituli XXIV. *) Nicaeni Concilii. Item ut præter Scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine divinarum Scripturarum. Sunt autem canonicae Scripturae, id est, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Hiesus Nave, Iudicum, Ruth, Regum Libri IV, Paralipomenon Libri II, Iob, Psalterium, Salomonis Libri V, Libri XII. Prophetarum, Ysaïas, Hieremias, Hiezechiel, Daniel, Tobias, Judith, Esther, Esdrae Libri II, Machabeorum Libri II, Novi Testamenti: Evangeliorum Libri IV, Actuum Apostolorum Liber unus, Epistolae Pauli XIV, Petri Apostoli II, Iohannis Apostoli III, Iudae Apostoli una, Iacobi Apostoli una, Apocalypsis Iohannis, Liber unus. Hoc etiam fratri & confacerdoti nostro Bonifacio, vel aliis earum partium Episcopis, pro confirmando*

*) Lege Capituli XLVII. Carthagin. Concilii.

mando illo *Canone*, innotescat: quia a Patribus ista accepimus in ecclesia legenda. Bonifacius ille Episcopatum Romanum cepit anno 418. Meminisse iuvat inter hæc, Afros, tempore huius Bonifacii, haud habuisse definita per Concilium Nicænum, eaque genuina, in manibus, sed ea secum voluisse a Bonifacio communicari transmissa. Vide *Codicem Canonum ecclesiae Africanæ* Christophori Iustelli, Parisiis editum 1615, 8, p. 349, 353, 354. Librorum in ecclesia legi solitorum canon fuit perscriptus synodo Carthaginensi 397, Bonifacio nondum Romanæ ecclesiae presidente. In catalogo synodi illius 397. celebratæ, canon N. T. sic recensetur: *Novi autem Testamenti viginti septem. Pauli tredecim, eiusdem ad Hebræos una* —. Differunt hæc a codicis Vallicellani modulo, non re ipsa. Auctori visum fuit e re sua fore, si in præfatione, Dissertationi priori præmissa, iudicii Guillelmi Whitackeri, Angli, Pappo Argentoratensi, & ipsi Ioanni Calvino obviam iret, ratis, libros V. T. qui a Protestantibus vocantur *apocryphi*, ante Synodum Tridentinam publico concilio haud habitos fuisse pro canonicis. Opponit eis Noster Innocentii I. epistolam ad Exuperium c. 7. Augustinum, Gelasii synodum, cuius Acta alii intercidisse putant, Alcimi Carmen, Cassiodori testimonium, nec non Isidori Hispalensis, auctoritatem synodi Carthaginensis, Toletanæ I, Lateranensis ad a. 1215. & Florentinæ sub Eugenio IV. Illa verba: *Hoc etiam fratri & confacerdoti nostro Bonifacio, vel aliis earum partium episcopis, pro confirmando illo canone, innotescat*, dicuntur vulgo spectare ad synodum Carthaginensem VI. Sic enim legitur in margine To. I. Harduin. col. 968. At in hac synodo nulla iniicitur mentio canonis librorum, in ecclesia legendorum. Indicatur potius Bonifacius aliquis, episcopus Numidiæ, qui cum tractus vicini episcopis haud comparuerat in Synodo. Horum desiderabatur subscriptio, qua canonicis confirmationem adicere more erat receptum. Canonibilibicorum librorum, quibus doctrinæ christianorum superstructæ erant, confundendus haud est cum canone librorum, qui in ecclesia legebantur, quorum nonnulli tantum inserviebant

bant ædificationi plebis qualicunque. Prælegebantur etiam publice vitæ & acta Martyrum. Canon biblicus differt a canone ecclesiastico. Hic enim præterea complectitur *apocrypha*, Sapientiam, Siraciden, Judith, Tobiam, & unum vel etiam duos Maccabæorum libros, testibus Radulpho Flaviacensi in Levit. L. XIV. c. 8. Glossa iuris canonici in c. *Canonones* dist. 16. in verb. *Apocrypha*, Hugone de S. Victore, Petro Blefensi, Hugone de S. Caro Cardinale in præfat. ad librum Iosue, & *Commentario* super Esther circa finem, aliisque romano catholicæ ecclesiæ cultoribus. In Hieronymi *Prologo gæato*, qui Vulgatæ præfixus est, perspicue hæc leguntur: *Hic prologus (in Librum Regum), scripturarum quasi galeatum principum, omnibus libris, quos de hebræo vertimus in latinura, convenire potest, ut scire valeamus, quicquid extra hoc est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filii Sirach liber, & Judith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone.* His adnumerat duos de Maccabæis libros. Idem in præfatione ad librum Judith: *Eius auctoritas ad roboranda illa, quæ in contentione veniunt, minus idonea indicatur.* Idem in Præfat. ad Proverbia: *Libros Judith & Tobiae & Machabæorum legit quidem ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas hæud recipit; sic & hæc duo volumina (Sapientiæ & Ecclesiastici) legit, ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.* In canone biblico igitur his libris Hieronymus hæud statuit locum, tantum abest, ut librum Judith crederet in canonem biblicum a concilio Nicæno fuisse collocatum. In Præfatione quidem in Judith ita videtur scripsisse, *sed quis hunc librum synodus Nicæna in numero sanctarum scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestrae; attamen nemo unquam comprobabit, concilio Nicæno canonis biblici & ecclesiastici libros in censum numeri collectos vel computatos fuisse.* Græci canones XX, arabici LXXX, arabici LXXXIV. Ahrahami Echellensis, tacent hic prorptus. Ad Synodum Punicam, vel Nicænam Africæ, illa spectant, ad synodum Carthaginensiam tertiam. Eodem refer ex codice Vallicellæ;

no mentionem *Nicaeni Concilii*. Carthagini enim novæ, ab Augusto prope locum veterem instauratæ, nomen quoque adhasit *Nicaeae, Felicis, Aureliae, Commodianae, Iustinianae*. Hieronymo illa duo pronuntiata, *legere in ecclesia ad aedificationem plebis, & legere ad auctoritatem*, satis differunt. Au-

20. Auctor contra: *Quisque videt, pro uno eodemque accipi, librum legi in ecclesia, ac recipi in auctoritatem*. Credit ipse, patres Carthaginensis III. synodi, canonem librorum in ecclesia legendorum, accepisse ex decreto concilii magni Nicaeni. At intra XX græcos canones huius concilii nihil legitur de canone librorum, in ecclesia legendorum. Recipit se itaque Auctor ad canones 80, immo 84, ex arabico latine factos, quos evulgavit denuo Iohannes Harduinus To. I. *Concil.* col. 463, f. Conquieverunt tamen in numero XX. canonum græcorum, reiecto inter spurios Baptista Romani libro, Christianus Lupus, Bernardus van Espen, Natalis Alexander, alii. Ipse Auctor indicat, hanc adhuc causam esse in medio, & litem sub iudice.
24. Viginti modo canones concilio Nicæno tribuunt Rufinus H. E. I, 22, licet unum canonem bis in geminum dividerit, ac ita 22 numerarit; Theodorus H. E. I, 8. Gelasius Cycizenus in *Actis Concilii Nicaeni* II, 31. Io. Richardson *Prael. eccl.* Vol. I, c. 16. Tillemontius *Memoir.* To. VI. P. III, art. 16. Christianus Lupus *Diff. de Synodo Nicaeni* c. 8. p. 278. To. I. Opp. Emmanuel a Schellstrate To. I. *Antiqu. eccles. illustr.* p. 292. arabicos illos canones post Iustinianum Magnum fuisse demum proculos, docuit Romæ. Petrus de Marca *de concordia Sacerd. & Imperii* II, 9, originem eorum reiecit ad decimum usque Sæculum. Dispiciemus nunc enuntiata pl. rev. Auctoris. Monet ille, sacros Hebræorum libros ab ecclesia christiana fuisse pro divinis susceptos, testibus insuper laudatis Iustino Martyre, Tertulliano, ac Eusebio. Adgregarunt Christiani volumini illi scripta Evangelistarum & Apostolorum, quæ continentur ex consensu omnium Christianorum tabulis N. T. Tentarunt iam sæculo III. & IV. utrique illi volumini aliquid addere homines, e. g. Hermæ pastorem, duas Clementis epistolas, octo libros constitutionum

num apostolicarum &c. Necessum itaque fuit, ut discerneren- Pag. 4.
 tur libri canonici ac divinitus dati, a non canonicis. Synodus
 Laodicensis indicavit paullo ante concilium Nicænum, apocry-
 pha V. T. haud esse suo iudicio divina. Ea enim in catalogo
 haud recensuit. Aliis videtur Synodus illa in annum 364. po-
 nenda. Origenes apud Eusebium H. E. VI, 25. & Comment.
 ad Pf. I. apocrypha V. T. omisit, monens, extra divinorum
 V. T. librorum censum esse libros Maccabæorum. Melito,
 Episcopus Sardenfis, apud Eusebium H. E. IV, 26, libros
 V. T., quos Iudæi pro divinis haud receperant, in canone
 haud refert. Auctor synopsos, quæ solet Athanasio tribui,
 ac Tomo II. Operum eius legi, dilucide: *Alii V. T. libri non
 canonici, qui catechumenis tantum leguntur, Sapientia Salomon.
 Sapientia Iesu Sirach. Esther *) . Iudit. Tobias.* Libros de
 Maccabæis nequidem meminit. Augustini sunt hæc de Civ.
 Dei XV, 23: *Multa sunt sub nominibus & aliorum propheta- 6.
 rum, & recentiora sub nominibus Apostolorum, ab hæreticis pro-
 lata, quæ omnia sub nomine apocryphorum, auctoritate ca-
 nonica, diligenti examinatione, remota sunt.* Inde colligit No-
 ster, ante Augustinum, remotionem, per concilii alicuius deci-
 sionem, fuisse peractam. Ariani ex Hermæ Pastore protu-
 lisse dicta, ostendit Athanasius, qui addit, *is liber ex canone
 non est.* Inde putat Noster, iudicium hoc nisi decreto Syno-
 di. Pastorem Tertullianus eximit libris N. T. canonicis, eo
 quod *ab omni concilio ecclesiarum inter apocrypha & falsa sit
 iudicatus, L. de Pudicitia.* Origenes eum Comment. ad Ro-
 manos XVI. *divinitus inspiratum* putat. Eusebius H. E. III, 3. 9.
 negat eum scriptis, *omnium ad sensu approbatis, adnumerari,*
 Rufinus in *Symboli expositione* libros V. T. & N. T. recen-
 set, quos *Patres intra Canonem conclusurunt, & ex quibus fidei II.
 adsertiones constare voluerunt, omisit Sapientie libro, Ecclesia-
 stico Siracidis, Tobie libro, Iuditha, & duobus Maccabæo-
 rum.* Tum vero addit, eos, & Pastorem, his præmissis: *scien-
 dum est, quod & alii libri sunt, qui non sunt canonici, sed eccle-
 siastica maioribus adpellati sunt — quæ omnia legi quidem in eccle-
 siis voluerunt, non tamen proferri ad auctoritatem ex his fidei*
 con-

Kkk 2

*) Puta Fragmenta.

confirmandam. Provocat ad *Majores*, ac reliqua scripta vocat *apocrypha*, & addit, *Haec nobis a Patribus tractata sunt.* Athanasius videtur dixisse, libros eos esse statutos *decreto Patrum.* Inde Auctor concludit, designari Patres Nicænos, non Laodiceos, quippe qui Apocalypsin Iohannis omiserint. Ipse sibi persuadet, plerumque libros V. T. dictos fuisse *canonicos*, qui fuerint in canone ebræo; *ecclesiasticos* vero, qui in

- canonem ab ecclesia christiana fuerint præterea recepti. At canonicos N. T. libros Rufinus secernit æque ab ecclesiasticis. Auctor synopses illos V. T. ecclesiasticos dilucide vocavit, *non canonicos.* Ecclesiasticos illos excluderunt Rufinus, Hieronymus, alii, ab auctoritate doctrinarum ecclesiæ. At canonici fuerunt adhibiti, ob auctoritatem dogmatum divinam. Sunt tamen, qui illos ecclesiasticos V. T. libros latiori sensu vocarunt *canonicos*, e. g. Augustinus C. D. XVIII, 38. Canonici ita adpellati distinguebantur olim rursus in libros doctrinæ adferendæ ac confirmandæ inservientes, & extra hanc auctoritatem legi solitos, ad ædificationem plebis & catechumenorum. Eapropter Augustinus II, 23. adversus Gaudentii epistolam ita: *Scriptura Machabæorum recepta est ab ecclesia non instituta, si sobrie legatur vel audiat.* Athanasius in *Festali Epistola* de Apocryphis V. T. didascalica apostolorum, &
19. *pastore*, sic iudicat, eos, *a patribus decretum esse, legendos ab eis, qui nuper ediscendi pietatis verbi gratia accesserint, non ad dogmata inde comprobanda.* Si decretum Patrum in concilio Nicæno factum fuit, omittendi erant ab Athanasio *Didascalica & Pastor.* Per decreti mentionem transit Auctor ad concilii decisionem. At græcus Athanasii sermo ut id indicet, veremur admodum. Nec *Pastor*, temporibus Athanasii, in libris vel canonicis vel ecclesiasticis fuit relatus. Scrupulum hunc
21. Auctor animis legentium eximere studuit magnopere. In epistola synodi Alexandrinæ, quam Athanasius ad omnes scripsit:
25. ecclesiæ, hæc leguntur: *Ex Pastore, quamquam is liber non est ex canone, etiam nonnulli doctores allegationes faciunt.* Decretum igitur illud Patrum haud spectat ad canonis formationem. In Nicæno Concilio de *Scripturis sacris* adversus Ari-

nos disceptatum fuisse, Noster contendit. Arianos, in enun- Pag. 27.
 tiatis codicis sacri perperam interpretandis, eo concilio fuisse
 diligentes, tradit Theodorus H. E. I. 4. p. 11. (ed. Cantabrig.
 1720, f.): at, ipsos de numero librorum canonicorum liti-
 gasse, nemo veterum affirmavit. Constantinus Maximus re-
 misit dissidentes in concilio ad libros evangelicos, apostolicos,
 que, ac veterum prophetarum oracula, quibus, quid de Deo
 sit sentiendum, aperte doceatur, teste eodem Theodoro I,
 7. p. 26, f. Nihil a quoquam de numero librorum canonicorum
 fuit obmotum, nihil obiectum. Examen & disceptatio
 fuit ad communem fontem remissa. Eusebius, qui ad Con-
 stantini mandatum codices 50. divinorum librorum venuste
 describi iussit, a nemine fuit reprehensus, ob libros aliquos,
 vel librorum partes, omisas vel corruptas, licet ipse subtili-
 ter esset Arius. Noster monet, vocabulum *Photinianorum* 31.
 irrepsisse, aliunde intrusum in canonem VII. Synodi Laodi-
 cense, ac substitutum expositionis ergo voci *Paulinianorum*.
 In editionibus quamplurimis, vocabulum utrumque deficit.
 Auctori visum est sese munire testimoniis Cassiodori & Au- 34.
 gustini, quæ nobis ad id, quod inde ivit comprobata, mi-
 nus apta adparent. Monet, acta Chalcedonensis Concilii
 haud existare, siquidem Anastasius autographa iusserit combu-
 ri. Maioris momenti est Hieronymi Stridonensis testimo-
 nium, ex præfatione ad librum Iudith, quod supra iam adigi-
 mus. Mirum est, quod Hieronymus utitur illo *legitur*, atque
 libro Iudith auctoritatem canonicam simul detrahit his verbis:
*cuius auctoritas ad roboranda eâ, quæ in contentionem veniunt,
 minus idonea iudicatur.* Si unus ac alter adfessorum concilii
 Nicæni magis adhibuisset enumerationes e libro Iudith, dici
 omnino poterat, librum Iudith a Nicæna synodo legi in nu-
 mero Sanctorum Scripturarum computatum. Computatio
 enim illa fieri poterat vel facto, vel verbis. Si credidisset
 Hieronymus, librum Iudith tunc inter canonicos fuisse rela-
 tum, cum haud ubique exclusisset a canonica auctoritate.
 Nullum in concilio Nicæno canonem de numero librorum
 canonicorum fuisse editum, monuit iam Natalis Alexander.

- Pag. 43. At peti sic, quod est in principio, tradit Nolter. Id tamen momenti alicuius est, quod post concilii Nicæni ætatem, Patres quidam, librum Iudith pro canonico haud reputarunt, ita haud sensuri, si auctoritas canonica ei per synodum Nicænam accessisset. Sic Natalis Alexander. Respondet Nolter, distinguendo inter canonem Ebræorum, & Christianorum. An distinctio hæc sit genuinis fundamentis superstructa, disquirant
46. alii. Tum vero Antonii Faji, Theologi Genevensis, argumenta, libro Iudith opposita, retundere adgreditur, laudans illa Hieronymi ex *ep.* 22., & Prudentium, qui in *Psychomachia*, typum christianæ pudicitæ, ex triumpho Iudithæ de Oloferne depromit. Deinde proponit canonem codicis Vallicellani biblicum, quem supra dedimus. Inquit porro, quæ via biblicus canon a Nicæno in concilium Carthaginense derivatus sit, credens, recensionem epistolæ Pauli ad Ebræos in canone Carthaginensi, indicem esse illius ex concilio Nicæno derivationis. Putat enim, de epistolæ eius *Deo xvevsico* passim ante hoc concilium dubitationem vixisse, licet Hieronymus, sua adhuc ætate, eam Latina consuetudine recipi negaverit. S. Athanasius in *festali epistola*, & Rufinus: *ad Symbolum*, eam tamen canoni inferuerunt. Hieronymus *quosdam*
85. Latine ecclesiæ designavit. Martini Chemnitii ratiocinationem, ex Augustino *Doctr. Christ.* II, 8. deductam, examinat, nec adplaudit Bellarmino, qui *de Verbo Dei* I, 10. respondit, Augustini ævo numerum canonicorum librorum a concilio generali nondum fuisse definitum. Monet, se discessisse in
96. *Bibliotheca Passionea* de variis bibliorum interpretationibus, per Protestantem curatis. Recenset denuo earum nonnullas, immemor discrepantiarum, quæ olim regnarunt inter *versiones* latinas, & has inter ac Hieronymianam, atque porro inter manuscripta vulgatæ, licet ad hanc sexies fuerit emendatio traducta. Conservavit Deus fontes, ut ad eos examinarentur rivi, quos haud licet invenire tam puros ut fontibus æ-
102. quiparent. Fuit iam olim, florente Augustino, in ecclesia, mirabilis, tum Interpretum, tum Codicum latinorum varietas, quemadmodum refert præsul Hipponensis *de Doctrin. christian.*

lian. II, 16, col. 19. nec non c. II, 12. Tom. III. Antwerp. 1700. f. Idem adiungit hoc moniti, ob *latinorum interpretum infinitam varietatem*, ad exemplaria hebraea & graeca esse recurrendum. Idem repetit ipse *contra Faustum* IX, 3. Auctor se putat invenisse, in ipso hoc Augustini libro, vestigia canonis biblicae, per Concilium Nicænum confirmati. En Augustini verba: **Pag. 108.**
Nostrorum librorum auctoritas, tot gentium consensione, per successiones Apostolorum, Episcoporum, Conciliorumque roborata, vobis adversa est. XIII, 5. Ipse tamen eam dixerat *confirmatam Apostolorum temporibus*, IX, 3. Cur S. Augustinus in adferendis libris canonicis non fuerit usus auctoritate canonis Nicæni, Auctor disquirat deinceps. Originem libri sapientiae negat Philoni Iudeo esse tribuendum, suspicans, Philonem fuisse interpretationis graecae auctorem. **Prævidet id telum, 121.** quo ufuri sunt quidam, mirati, cur post Synodum Nicænam Patres dissenserint, si ea numerus librorum canonicorum fuisset constitutus. Hieronymus certe haud congruit aliis aliorum sententiis, nisi quis cum Auctore crediderit, Hieronymo *canonis* vocabulum probari sensu Ebraeorum. Epiphanius sententiæ ab Auctore haud citat exponuntur. **Expendit ac illustrat sententiam Gregorii Nazianzeni de Apocalypsi 131.** Joannis, quam, hoc tradente, maior pars a censu librorum sacrorum voluit removeri. Respondet Noster, Gregorium adtulisse falsas aliorum opiniones, ac disputationes scholasticas. Id vero ex iambis Gregorii non patere, alii monebunt; rati, Gregorium ita haud fuisse scripturum, si numerus librorum canonicorum definitus esset iam Synodo Nicæna. Hieronymus ad Dardanum scripsit *ep. 129: Apocalypsin ab Ecclesiis Graecorum haud suscipi.* Cyrilus tamen Alexandrinus *de Adoratione & Spiritu L. VI. eam Patrum iudicio comprobata esse, tradidit.* Gregorius ex ea argumentum unum atque alterum dogmaticum depromsit, Or. 32. 35. Unde Andreas Cretensis collegit Gregorium & Cyrillum habuisse Apocalypsin pro libro canonico. Iudicat inde Noster, Gregorii iudicium de Apocalypsi fuisse manu aliena e carmine eius iambico abrafum. Hieronymo rem esse cum paucis, hisque fortasse hæreticis
Græco.

- Pag. 135. Græcorum ecclesiis, putat, præcuntibus Baronio ac Bellarmino. Rufinus, recensio*n*i librorum canonicorum, quibus Apocalyp*s*ta Ioa*n*n*is* adnumerat, subiunxit hæc: *Hæc sunt, quæ Patres intra canonem condiserunt.* Adiecit Aucto*r* *fistalem*
138. Athanasii *epistolam*. At synodi Nicenæ modo XX. canones fuerunt sanciti. In his nihil de canone & censu librorum biblicorum. Respondet Aucto*r*, eum in Actis Synodi relatum fuisse, quæ adpellentur ab Athanasio *τὰ τῶν πᾶσι*, & ab interprete Latino *Acta Patrum*. Pagius & Valcius, Acta eiusmodi Nicæna litteris fuisse consignata, negarunt. Eusebius eorum haud meminit. Sed Noster sibi persuadet, canones esse Aetorum indices, & teste Nicolao I, inter Acta constitutos, & Synodi Chalcedonen*s*is Patres professus esse, se Synodi Nicenæ ordinem sequi, ponentes canonum seriem inter Acta. Vide
148. *Act.* 12. & 13, ubi id ipsum ita haud legitur. Hieronymi *adversus Iulianum* hæc sunt: *Superfunt adhuc homines, qui illi Synodo interfuerunt. Et, si hoc parum est, quia propter temporis antiquitatem vari admodum sunt, & in omni loco testes esse non possunt, legamus Acta & nomina Episcoporum synodi Nicenæ: & hos, quos supra diximus suscriptos, subscripsisse hominibus inier ceteras reperiemus.* Hæc ad symbolum, nisi fallimur, spectant, partim ad historiam synodi, a multis tunc scriptam. Provo*c*at Aucto*r* ad symbolum Synodi Antiochenæ, quod copiosius est Nicæno: ad Hilarii *libellum adversus Constantium*, cuius locum varie legitur: ad Athanasium, qui enuntiata concilii Nicen*is* de Filio Dei adfert, quæ nec in
151. Epistola, nec in canonicis extant. Confugit ipse ad Synodum Chalcedonensem, cuius hæc sunt: *Itaque Patrum Nicæno*r*um vestigiis insistentes, unum atque eundem profitemur esse Filium, Dominum nostrum Iesum Christum: & una voce omnes depreciamus perfectum eundem in humanitate.* Non cuiusvis est, hinc intelligere, Patres Chalcedonenses indicasse, hæc verba de Christi divina & humana natura, ex sententiis Patrum Nicæno*r*um scriptis desumpta esse. Arius in Nicæna Synodo haud fuit accusatus opinionis, quæ somniat, filium Dei adsumpsisse corpus, non animam hominis, supple*n*te partes & munia

munia huius, Verbo. In Symbolo Nicæno legitur: *Et homo factus est.* Homo, animæ expers, certe non est homo. Huc respexisse videntur Chalcedonenses, & ipse Leo Magnus ep. 79. qui copiosius exposuerunt Synodi Nicæne sententiam. Nostro autem visum, spectare enuntiata Chalcedonensium, ac Leonis Magni ad Acta Synodi Nicæne. Non negat, canones Nicænos esse modo XX. Postulat vero sibi dari, præter illos Pag. 153. canones existisse Synodi Acta, & in his non paucas alias definitiones, partim ad disciplinam spectantes; atque inter eas fuisse catalogum librorum canonicorum, derivatum inde in Synodos posteriores. De hac sua sententia tandem Auctor modeste ita sentit: *Constanter eam nunc teneo, discessurus ab eadem sine molestia, quando validioribus evincar rationum momentis.* Sicuti enim illa a me est libenter proposita, ut viri eruditi ad eam illustrandam excitentur: ita sane, si contra dicant pro veritate, libenter pariter a me deserta erit. Fuimus copiosi in delineando huius Dissertationis sensu atque argumento, ne quid deesset iudicio, & nostro qualicumque, modestissime interposito, & lectorum potissime.

Progredimur nunc ad *Diff. II. de Numero Canonum*, quos sancti Patres in magna Synodo Nicæna constituerunt. Distributa ea est in Partes duas. Summa istarum in eo versatur, ut Natali Alexandro, aliisque fiat 2. satis, qui pro XX. Synodi Nicæne canonibus pugnarunt, & ut omnibus adpareat, multo potiora esse rationum momenta pro pluribus quam viginti canonibus, quam argumenta in contrarium allata. Eo ipso demonstraturus est, sacrorum librorum canonum faciliem aperiri aditum, ut inter canones Nicænos numerari etiam debeat. Recenset singulas Natalis Alexandri rationes, respondendi ad argumenta, quibus plures quam viginti canones, concilio Nicæno, a quibusdam, non ab omnibus ecclesiæ Romanæ viris eruditissimis, tribuuntur. Tum vero Auctor illis responsionibus subiungit animadversiones suas, nondum a Natali obiectiones penitus fuisse extrictas, ostensurus. Versatur causa in testimoniis, quæ ex Zosimi epistola, Ambrosio, synodo Carthagenensi, litterarum formatarum canone, Ildoro, Innocentio I, synodo Cpolitana Nicæ-

- Nicæno Paschatis canone, aliisque canonibus, vulgo Nicænis, arcessi solent. Zosimus ius adpellandi ad ipsius consultum deduxit ex privilegiis, a Iesu impertitis Petro Apostolo. Idem sensere Bonifacius, Gelasius, & Nicolaus, Papæ, statuentes, tantum sibi ideo esse auctoritatis, ut nemo possit de ipsorum *retractare* ac resiliire sententia. In argumento adpellationum Romanarum, originem mansisse ex canonibus synodi Sardicensis, Petri de Marca fuit opinio. Longe lateque ad-
10. versus eam sententiam disputavit Auctor, ratus, Sardicenses canones esse additamenta ac expositiones Synodi Nicæne, ideoque in numero Nicænorum canonem fuisse quemdam, adpellationibus ad Apostolicam sedem proprium. Videtur ad eum provocasse Leo Magnus *ep.* 25. ad Theodosium Imperatorem, quem tamen canonem Sardicensis concilii proferat, præmittens hæc: *Canonum Nicæne habitorum decreta id testari.* Innocentii I. epistolam, ad Victoricium Rothomagensem datam,
13. peræque laudat. Persuadet sibi, concilium Nicænum univæro orbi, Sylvestro summo pontifice auctore, per Constantinum
196. Magnum fuisse indictum. Synodi illius durationem a Cresconio diebus XXXVII. potuisse concludi, vix ipsi videtur probabile. Dedit ei annos tres & ultra præfatio, euidam codici arabico præfixa. Consentiant huic Nicephorus VIII, 14. & Cassiodorus in *Chronico*. Ad sex fere annos produxerunt Photius *Bibl. eod.* 88. & Eusebius in *Chronico*. Videntur nempe Episcopi præparasse antea destinata per secretos conventes atque communicationes. Quicquid vero ecclesiis singulis in more fuit positum antea & posthæc uberius expositum, illud dictum fuit per Nicænos Patres, eorumque decreta, confirmatum, licet canonibus singulis id haud fuerit declaratum. Innocentius I. haud aliter videtur sensisse, scribens Episcopis Galliæ, *voluisse Nicænos Patres, traditiones apostolicas atque ecclesie institutiones ad notitiam omnium pervenire.* Quicquid igitur erat disciplinae vel auctoritatis episcopalis pars, a synodo haud sublata, id dictum fuit Nicænum, & Patrum Nicænorum decretum. Auctori id laudi cedit, quod synodi Nicæne præsidem fuisse Osium, fuerit confessus. Eiusdem argumen-

gumenta, quibus, plures fuisse quam viginti canones synodi Nicenae, ivit demonstratum, repetere haud vacat singula. Res Pag. 201. ipsi ac lis est potissimum cum Natali Alexandro. Atticum, Episcopum Constantinopolitanum, putat e numero canonum Nicenorum aliquos fuisse. Id nobis videtur minus probable, siquidem fasciculus ac sylloge canonum illorum, haud in unius Attici erant manibus, sed peculium fuere Imperatoris, praefectorum, episcoporum. Praefectis illos fuisse ad manus, intelligitur ex legibus & constitutionibus Imperatorum, quarum normam praefecti servare fuerunt iussi. Theodosius ad a. 421. Philippo, praefecto praetorio, qui Illyrico praesidebat, ita: *omni innovatione cessante, vetustatem & canones pristinos ecclesiasticos, qui usque nunc tenuere, etiam per omnes Illyrici provincias servari praecipimus, ut, si quid dubietatis emer- sit, id oporteat non absque sententia viri reverendissimi, sacrosanctae legis Antistitis Ecclesiae urbis Cypolitanae, quae Romae veteris praerogativa laetatur, conventui sacerdotali, sanctoque iudicio reservari.* Notro videntur Acta Synodi sextae Carthaginensis esse vel omnino supposita, vel vehementer suspecta. Theodorito, qui H. E. I. 8. canones modo XX. Synodi Nicenae tribuit, opponit id, quod idem, Episcopus modo 270. ad illam convenisse tradidit; cum nemo dubitet, interfuisse ei Episcopos 318. — Gelasii Cyziceni testimonio II, 3, quod numero XX. canonum favet, opponit varia. Examinat graecum canonum codicem, in Synodo Chalcedonen- si lectum. Ad auctoritatem Hincmari Rhemenfis minuendam, adfert eruditionem omnino magnam. Dissertatione III. disputat de Athanasio, Alexandrini Patriarchae, ad Constantinum Imperatorem per fugio, eiusque ad Iulium Romanum Episcopum provocatione, opponens sese Natali Alexandro, cuius ad Sec. IV. Diff. XXII. haec sunt verba: *S. Athanasius, a Synodo Tyria damnatus, & sede sua exturbatus, Iulium Pontificem Maximum non adpellavit.* Indubie verum est, Athanasium cum Eusebianis diu concertasse, viro, cui ex damnato Ario errore bellum fuit enatum & illatum, Sectatores Eusebii Nicomedienfis obiecerunt Athanasio, vix dum electo, magice ar-

- tis studium atque operam. Eum apud Constantinum in crimen violatæ maiestatis vocarunt. Conflata fuit ad causam investigandam Synodus Tyri. Athanasius, cum non paucis Aegypti Episcopis, eo venit accitus. In discrimen maximum adductus Patriarcha, per fugit ad Constantinum. De hoc perfugio exaravit diatriben Auctor, Dissertationi III. suffixam. Accessit Imperator eos, qui Synodo interfuerant, universos ad se. Innocens Athanasius ab Imperatore in Gallias mittitur exsulatum. Obiit paulo post Imperator, cum statuisset iam reddere eum sedi suæ, licet Eusebius secus rem
12. evenire voluisset. Filius Constantinus iussa patris expediri fecit, freudentibus inter hæc Eusebianis. Ariani Alexandriae turbas seditionesque in reversum concitarunt. Eusebius Constantium in Athanasium incendit, irritationibus repetitis. Utroque auctore Synodus Antiochena existit, quod putabant, si decreta synodi Nicænæ subverti, ipsumque Athanasium sede sua deturbari posse. Abrogarunt Patres Athanasium munitis, ac ei Georgium quendam Cappadocem surrogarunt. Fugit Athanasius e turbis Romam, ad Iulium Episcopum. Adpellationem vocat id perfugium Noster, innixus testimonio epistolæ, ex Synodo Romana, sub Damaso habita, datæ, & litterarum Coelestini Episcopi Romani, ad Clericos Cpolititanos scriptarum. Habentur hæc in Parte I. Concilii Ephesini. Provocat præterea ad Gelasii epistolam, Dardaniæ Episcopis scriptam, nec non ad Socratem III, 25, & Sozomenum III, 8, atque Liberatum
44. Diaconum. Post hæc expendit Natalis Alexandrini argumenta, usque ad tractationis finem.

ΟΡΘΟΔΟΞΟC ΟΜΟΛΟΓΙΑ,

i. e.

ORTHODOXA CONFESSIO CATHOLICAE ATQUE
apostolicæ ecclesiæ orientalis, cum interpretatione
latina, & versione Germanica: præmissa est historia huius
homologiae a D. CAROLO GOTTLÖB HOFF-
MANNO Prof. Prim. Theol. Vir. &c.

Wratislaviae, 1751. apud Io. Iacob. Korn 8. mai.

Alph. 1. pl. 1½

Con-

Confessio hæc Ruthenica longe est notissima ex prioribus editionibus, quam ut summam illius in nostris enarrationibus instituamus. Duo itaque supersunt momenta hic indicanda, quorum alterum ad *historiam* præmissam, alterum vero ad *rationem* novæ huius editionis spectat. Prioribus sæculis, religio Russorum non adeo Germanis erat cognita, quia nulla fere inter utramque gentem commercia intercedebant, & a mutua consuetudine uterque populus abstinuit. Nostris vero, & patrum temporibus nostrorum, & phura, & certiora ad nos, de doctrinis Russorum religiosis, allata sunt. Ex quo enim tempore bella cum his gesta, commercia magis culta, & legationes frequenter missæ sunt; ex quo etiam *Petrus I.* varias superstitiones terris suis exulare iussit, & *ordinationem ecclesiasticam* promulgavit, quin & sacra ipsa emendare studuit; & Russi ipsi cum nostratium quibusdam doctoribus commercium literarium susceperunt, suos quoque sanctioris doctrinæ candidatos ad exteras academias miserunt, scholasque & monasteria bibliothecis instruxerunt: magis magisque constare coepit, quænam sint capita præcipua religionis inter Russos receptæ, & quæ illi immerito, etsi vulgo, affirgantur. Certius autem iudicium de religione Russorum ferri non potest, quam ex illo ipso *Catechismo Russorum*, qui liber est symbolicus eius gentis, publica auctoritate *Petri I.* constitutus, & Patriarcharum Moscoviæ, & synodi perpetuæ consensu, ita confirmatus, ut ea confessio, publica ecclesiæ genuinæ Russicæ vox habeatur, & ad cuius normam omnes, in Russia sacris operantes, doctrinam in academiis & ecclesiis conformare teneantur. Variæ huius libelli adfunt denominationes, dum v. g. modo *Catechismus Russorum*, modo *Expositio fidei Russorum*, modo etiam *Homologia* appellatur, & *Catechismus maior*, ideo, quod alius *minor* prostat, iussu *Petri I.* compositus, præcipua doctrinæ capita brevissime complectens. Apud Græcos audit *ὁμολογία τῶν Ῥωσίων*, i. e. Orthodoxa Confessio Græcorum, quem titulum esse voluit *Nectarius*, Patriarcha Hierosolymitanus, quemque deinceps *Laurentius Normannus*, & alii, de Græcorum religione disputantes, servarunt. Nec hoc male fit. Non solum enim de

Ruffis, sed & de omnibus Græcis, per quatuor illos patriarchatus viventibus, ex hac confessione intelligitur, quam fidem & religionem profiteantur, vel saltem profiteri debeant, si membra ecclesiæ græcæ orthodoxæ esse velint. Auctor huius catechismi vero non est *Meletius Syrigius*, neque *Nectarius*, sed *Petrus Mogilas*, Kioviensis Metropolitæ. Hinc emendandus est error in præfatione, Normannianæ quondam editioni præmissa, ubi hæc confessio *Nectario*, ut auctori, falso adscribitur. *Petrus* ille *Mogilas* a patriarcha Hierosolymitano *Theophane* electus atque creatus erat metropolitæ Kioviensis, illustri ex sanguine, stirpe nimirum ducum Moldaviæ Valachiæque, prognatus. Hic catechismum nostrum componens, tres episcopos sibi subiectos, & a Constantinopolitano Patriarcha consecratos, in consilium adhibuit, deque singulis fidei capitibus cum iis suam sententiam contulit, synodum in urbem metropolitanam congregavit, & celebribus dioeceseos viris libellum suum proposuit diiudicandum, cumque ab omnibus probatus esset, cum ecclesia constantinopolitana, huiusque synodo, tandem eum communicavit. Milit itaque in Moldaviam *Isaiam Trophimum*, *Connoricium*, & *Xenovicium*, Russis: quo etiam venerant *Porphyrius*, metropolitæ Nicææ, & *Meletius Syrigus*, patriarchæ Constantinopolitani & synodi personam partesque tunc in Moldavia agentes. Hi communi consilio *ex Secro* hanc auxerunt, emendarunt, mutarunt, tandemque quatuor patriarchis confirmandam exhibuerunt, atque deinde confirmationem ac subscriptionem retulerunt. Facta est hæc approbatio publica, teste patriarcha *Parthenio*, anno post Christum natum MDCXLIII, die undecimo mensis Martii. Patet exinde omnino, multam diligentiam *Petrum Mogilam* adhibuisse, ut ecclesiæ suæ mentem rite ac plene adsequeretur, & accurate exprimeret, quod ipsi, viro erudito atque assiduo, non male cessisse, unanimis applausus ecclesiæ Græcæ satis superque docuit. Occasionem conscribendi hunc libellum, sine dubio, *Petro Mogilæ* dederant turbæ sectariorum quorundam, qui, *Cyrillo Lucare* forte auctore, novas quasdam Geneventium opiniones in ecclesiam Græcam introducere studebant. Primo græcæ & latine con-

scribe-

scribatur catechismus hic Rufforum. Postea vero, ubi approbatus a quatuor patriarchis fuerat, in linguam Rufficam transferebatur, in qua typis exscriptus, a Ruffis assidue legebatur atque tractabatur. Extant nunc etiam Slavonicæ versiones, diversis formis, & diversis locis impressæ, quod inter omnes constat. Notissimum etiam est, latinam versionem, a Laur. Normanno editam, non esse illam a Patriarchis perfectam, sed aliam, & ab ipso Normanno, uti præfatio docet, confectam. Prima catechismi huius Græca editio, cura atque impensis *Panagiotæ*, interpretis quondam orientalium atque occidentalium linguarum in aula Constantinopolitana, Amstelædami MDCLXII, æræ Dionysianæ fuit edita, & gratis divulgata. Poterit ex his emendari error *Caroli du Fresne*, ubi de *Panagiotæ* tradidit, ac si ille catechismi Rufforum versionem in linguam Græcam vulgarem composuerit; cum *Nectarius* patriarcha clare doceat, *Panagiotam* ὁμολογίαν tantummodo edidisse, non vertisse. Hac occasione *Arnoldus* refert, *Panagiotam* pecuniam quidem misisse, sed Ordines Foederati Belgii eam remisisse, & suis impensis ὁμολογίαν exprimi curasse, ut *Panagiotæ*, interpretis aulici, favorem sibi conciliarent. De auctoritate catechismi Rufforum, in coetibus eorum, vix ac ne vix quidem dubitare licet; etsi nonnulli, minus quidem recte, de ea dubitare voluerint. Ordo rerum pertractatarum, a *Petro Mogila* electus, totum opus in tres partes, *fidem, spem, & charitatem*, dividit. Ad *primam* partem referuntur duodecim fidei articuli, symboli nempe Nicæni & Constantinopolitani I. & neque plures, neque pauciores credendos esse, *quaestione quinta* contendit catechismus. Ad *secundam* partem reicitur expositio orationis dominicæ, & novem beatitudinum. In *tertia* parte divina præcepta decalogi explicantur, præmissa specialiori institutione de ieiunio & elemosinis, de prudentia, iustitia, fortitudine, & temperantia. Methodus cum sit catechetica, responsiones subinde volunt confirmare testimoniis S. Scripturæ, Synodorum, & Patrum, tanquam tribus principiis theologiæ cognoscendæ, in ecclesia Ruffica receptis. Sunt vero multæ multo prolixiores, & nimis diffusæ,

fuse, catechumenorum captum sæpe superantes; id quod etiam *Petrus I.* commoverat, ut minorem catechismum, antea commemoratum, conscribi iuberet. Quod ad novam *Hofmanni* editionem spectat, sciendum est, triplicem versionem hic exhiberi lectoribus, *græcam, latinam, & germanicam*, typis Breickopffianis egregie, & charta maiore, formaque elegantiori, Lipsiæ excusam. Græcus textus idem ille est, quem *Panagiotes* vulgari dialecto composuit, & *Normannus* Lipsiæ anno Christi MDCXCV. publici iuris fecit. Variæ lectiones, a *Normanno* additæ, servatæ sunt & in hac editione, textuique subiectæ, et si nondum constet, unde sint petitæ aut collectæ. Latina versio est *Normanniana* illa, satis bona, textum commode exprimens, nec proflus inelegans. Germanica versio auctorem habet *Frischium*, Berolinensem, Slavonica lingua peritissimum, qui ex Slavonica etiam lingua confecit Versionem, exemplari usus, quod Petroburgi, cum præfatione & commendatione Patriarchæ, *Adriani*, anno aere Dionysianæ MDCCXXII. prodierat. Retinuit tenorem literæ, ita tamen, ut elegantia ac perspicuitati vernaculæ nostræ linguæ nihil decederet. Multos habuit hic labor applausus, quod & huic trilingui editioni ominabamur cum prodiret, certo consili, bibliopolam, honestissimum virum, magnam & Russorum & exterorum gratiam sibi inde esse collecturum.

IO. IAC. FREY A. M. COMMENTATIO DE
*Muntmannis, quasimul, quid Mundeburdium
fuerit, uberius ostenditur.*

Noribergæ & Altorfii, sumtibus Laur. Schupfelii A. S. R.
1749. pl. II. in 4.

Gratulamur sæculo nostro, quo res Germaniæ præfæ
mediæque sollicitius investigantur. Laudandus erit hoc
nomine pariter auctor hic noster, qui Noricarum præ-
sertim antiquitatum studiosus, auctoritate iussuque summi viri,
b. *Hieronymi Guilielmi Ebneri* ab *Eschenbach*, ex illo celebri di-
plomate, quod Friderico II. debet Norimbergensium respu-
blica, selegit sibi de *Muntmannis* argumentum, interpreta-
tionum

tionum varietate satis impeditum. Ita tamen id exposuit, ut simul nobis sitim relinqueret *Schwarzionae*, quam pollicetur, huius diplomatis illustrationis, quam primum fieri possit, non sine generali fructu videndæ. Noster interim, ad ipsum §. 2. vocabulum quod attinet, *Goldasti*, *Cangii*, *Pfiffingeri*, *Schwarzii* sententias, exponit. *Goldastus* homines proprios esse putat, cum *Mont* apud veteres *potestatem* aut *dominationem* designarit; vel cum etiam tutelam *mundium* dixerint, eos qui quidem in tutela sint magistratus, civitatis autem iure careant, Cl. *Frey* ad *Neumanniana*, dudum explosa, in Ebræa lingua principia relabatur, & ad patrium quoque sermonem eadem accommodat; quasi vero, quæ profert, exemplis, non totidem, aut plura possint in contrariam partem opponi. Vel hic tamen etiam sunt observationes criticæ, non omnino nullius momenti. Colligit ex iisdem, *Mundiburdium*, vel *Mundburd*, §. 3. ut in charta *Ludovici* II. legitur, esse defensionem, patrocinium, tutelam: cuius interpretationis varios testes adpellat, ac secus sentientes refellit. Nominatim autem sententiam *Stadenii*, *Pol. Lyseri* (qui *Helmst.* 1727. edidit *de Mundiburdio observata historico-diplomatica*), & *Io. Ge. Wachteri*, perquirat. *Wachteriana* præsertim argumenta fusius excutiuntur, & §. 4. modeste, non sine iustis critici nostri laudibus, confunduntur. Hinc per partes itur distinctius. Sic autem in ecclesiis manu §. 5. missi servi fuerunt illarum in *mundeburdio*, licet non semper: in principum vero, quod violare præcipue nefas, per denarium §. 6. manu missi steterunt, aliique. *Mundeburdium* ergo duplex erat: regium, & sacrum; cum utroque vero potestas aliqua coniuncta. Principes habebantur defensores ecclesiæ, quod Carolingicorum exemplis probatur, ut Imperator hodieque dicitur divini coetus advocatus. Inde, singularem *mundeburdii* §. 8. promissionem a principibus ecclesiæ petebant; cuiusmodi chartas innumeras dedere principes. Eundo per exempla, probatur istud documentis *Dagoberti*, *Theodorici*, cuius quidem charta suspecta, *Caroli* M. *Ludovici* pii, *Pipini* R. *Aquitaniae*, *Lotharii*, *Ludovici* II. *Caroli* calvi, *Arnulphi*, *Hugonis* §. 9. sq. Italiae Regis, *Otonis* M. *Otonis* II & III. *Henricorum* II.

III. IV. VII. & aliorum. Ubi sæpius iudicium instituitur non

- §. 11. ineptum, & spuria præfertim diplomata sciunguntur a legitimis. Plerumque mundeburdio iungebatur immunitas, cuius fructus exstiterent varii. Simul autem aderat subiectio, qua factum est, ut nec ecclesiæ principum a potestate liberæ forent; qui potius & defensores vicarios dabant. Episcopis singularem & Abbatibus minora monasteria commendabantur. Ad hæc pupilli, viduæ, & omnes infirmiores mundeburdio principis gaudebant. Occasionem disquisitioni novæ præbet, an mundeburdium solis sit ecclesiis datum? & cur exempla nulla reperiantur exhibiti civitatibus mundeburdi? civitatumque distinctione facta, tales in imperatorum mundeburdio revera stetitse comprobatur. His expeditis, ad Muntmannos pergitur, quibus *Mundiliones, Mundiculi, Mundlingi, Iamundilingi, Vogtleute, Vogtmanni*, similes fuisse putantur, scilicet advocatum agnoscentes ac defensorem, id quod ævi medii quibusdam monumentis corroboratur. Hinc & in *Nothero* §. 16. *Muntmannum esse vasallum*, contra *Schilterum* ostenditur. Postea quaeritur: an aliorum se tutelæ commendare prohibitum sit? agiturque de Romanorum clientibus, Gallorum *ambactis, devotis, solduriis*, priscorum Germanorum comitibus. Potissimum in hisce comitibus principum, *vasallorum* imaginem, verorum nimirum, & ut ita dicamus *feudalium*, sibi cernere visus est *Struvius* in *syntagmate iur. feud.* e. I. §. 3. p. 8. Nec mala isthæc sententia apparuit *Heineccio*, in *elem. iur. Germ.* l. I. tit. 3. §. 66. Noster autem, inter hos comites & *vasallos feudales* luce clarius discrimen agnoscentes, clientum Germanicorum exemplum eos præbere putat. Ad ipsam motam quaestionem quod attinet, negatur, urbium civibus licere, potentioris alicuius principis tutelæ sese dicere, cum iam habeant dominum, atque *Muntmanni* tales, in interregni turbis exorti, civitati suæ damnum adferant. Id ut uberius confirmetur, Imperatorum Romanorum leges adversus eos excitantur, qui vel spe causæ obtinendæ, vel tributorum vitandorum, eligant sibi patronos; & quid statuant leges Germanicæ, de more duos habendi patro-

nos,

nos, evincitur. Porro talium malus animus probatur, & § 19. poenæ *Muntmannorum* Norimbergenfium edicuntur; præcipue dum civium Norimbergenfium ipse fit Imperator Advocatus. Hac occasione, mentio *Muntmannorum*, in diplomate §. 20-25. *Carolino* Osnabrugensi, sed fufpecto, examinatur. A *vasallis* propriis *Muntmanni* distinguuntur; neque minus a *Pfalburgeris* ac *Uiburgeris*, ut & a *propriis hominibus*: cum cives non homines proprii fuerint ifti. Sic & ab *Hinderfaffis* differabant, aliisque, quibuscum iam quidem exoleverunt. Valent tamen hodieque leges, quæ fubiectos aliis in tutelam recipere vetant; fic autem, ut paffim exceptio habeat locum. Superest appendix, quam conftituunt formulæ *Mundebrudii*, & diploma, quo *Ludovicus* pius monachos *Balneolenfes* in *mundebrudium* recipit ad §. VIII. lex Imperatoris *Sigismundi*, contra *Muntmannos*, ad §. XIV. & exempla civium *Argentoratensium*, in tutelam receptorum, ad §. XVII.

SOGNO FILOSOFICO INTORNO ALLE CAU-
fe della Pioggia, &c.

h. e.

SOMNIUM PHILOSOPHICUM DE CAUSSIS PLU-
viæ, Auctoris recentioris.

plag. 2. tab. æn. 1. in 8.

In lunam cum amico, ope machinæ cuiusdam volantis, delatum se fomniavit, ibique cum aliquo lunæ incolarum, philosophatum Auctor. Ille pluvie cauffas explicaturus, primo solares radios graves adferit, idque probat hoc experimento: fi libere suspendatur bilanx accurata, quali aurifabri utuntur, & in eius lancem unam proiciatur radiorum solarium, vitro cauffico unitorum, focus, descendere bilanx observabitur. Experimentum in loco ventis non expofito inftituendum, Auctor monet; fuumque instrumentum, eo fini adhibitum, quinque pollicum circumferentia fuiſſe. Addit, radios solares igneos eſſe, ignem autem vi repellente præditum; quod pateat, cum

M m 2

colla-

collocatis rosarum foliis recentibus in vase, cuius fundus perforatus est, iisque imposita charta spissiore arena testâ, huic autem vase carbonibus pleno, humidum ex rosis per fundi foramina *per descensum* destillet; cum, si attrahens vis inesset igneis particulis, in arenam migraturum sit. Obtendatur loculamento ligneo pannus madefactus, & situ obliquo soli exponatur, ut aliam sicus obumbret, & post aliquod tempus madefactus hic in umbra positus conspicietur, quod propellentem, radiorum solarium vim, lunarita autumante, arguit. Si vero duo vasa aequalia ventricosa, collo angusto longo recto prædita, æqualiter liquore replcantur, alterum vero in umbra collocetur, alterum soli sic exponatur, ut radii solares orificium colli eius feriant, ex hoc minus evaporasse ponderando deprehensum iri, quam ex illo, asseverat lunæ incola. Hæc omnia eo tendunt, ut *solem attrahere vapores*, qui ex terra ascendunt, refutet: quod sanè nos credimus firmioribus multo argumentis a physicis terricolis refutatam diu esse. Adscensum vero vaporum, & casum pluvie *forma*, ex legibus gravitatis specificæ explicat lunarita, plane ut noltri physici. Tum reditum parare, tempestate infesta deiectus ex machina, cogitur Auctor, estque subito in lecto suo cum evigilaret. Totum opusculum maioris momenti quam fonsium æstimare vix possumus, sed ficti etiam quo placere possit nihil habet, præter titulum: nam quæ lunarita ille disserit, a quovis terricola poterant proferri, præcipue cum Italos Auctores & Gallos perpetuo citet.

ANTIQUITES ROMAINES EXPLIQUEES

i. e.

ANTIQUITATES ROMANORUM EXPLICATAE
*in commentariis Comitis de B*** quæ acciderint*
ipfi complexis, ut & insignem numerum historiarum &
arcanorum perquam notabilium, pervestigationes item ac
novas inventiones, ad antiquitates Romanæ civitatis, &
alias

alias curiositates Italiae pertinentes, in tres partes divisas, & ultra centum figuris aeneis ornatis.

Hagæ Com. apud Ioannem Neaulmum 1750. 4.
I Alph. 22½ pl. I Alph. figg. æu.

Opus istud, ad morem commentariorum eiusmodi Gallicorum consignatum, potius popularis illis, ut vulgo dicuntur, hominibus, & nobilioribus natu, quam ferèis elegantiorum litterarum & antiquitatum amatoribus, proderit. Varietas delectat, opiniones plurimæ mixtæ iuvant, diserturos magis, quam iudicatos. Velut ab initio vitæ curriculum & iterum enarrat Auctor, vel fingit. Pueritiâ exponens, de scholis etiam publicis iudicat, in primisque mollem eorum versandi rationem reprehendit, quibus principum iuventutem & nobiliorum cura, tanto consensu permittitur. Nimirum & hic muadus regitur opinionibus, quique vigilans esse creditur, multam in lucem stertere potest. Intentius multo commendat mortuos doctores, & in iis præsertim admirabiles meditationes morales Marci Aurelii Antonini, pretiosas vitæ regulas Rochefoucaultii ducis, ac Fénelonii Telemachum inimitabilem. Progreditur inde, ut de sermonibus sacris iudicia fileamus, ad principis cuiusdam, Gallis æque ac Germanis cari, quosdam amores cum *Adriana Coureur*, virgine comica vere generosa, de qua, quemadmodum aliis de personis alibi, scriptis Romanensibus dignissima memoratur. Carpuntur, hac occasione, præsertim rationes sacerdotum Parisinorum, cadavera personarum comicarum, quibus ordinaria sepultura negatur, tractandi. Sed vel magis adducitur beatissimus ille iniuria, licet antea perquam laudatus, dum ideo pontificiorum castra sequi noluisse dicitur, quoniam isti noluerint amicam sepelire. Junguntur alia quædam amatoria Parisinæ narrationes, quibus addat quis, vel demat fidem, per nos licet. Iam ad alteram partem progredimur, itinera nostri percensituri. In civitatem Senensem

sem principio venit, ibique primum antistitem adiit, qui vix antiqui splendoris rudera præbentem monstravit urbem, & Romam aliquatenus antea designavi. Sed actutum, ubi comitem nostrum comitari laboramus, in recentem incidimus fabularum amatoriarum labyrinthum. Tandem inde revertimur Lugdunum Gallorum, quam ^{urbem} ut foli Lutetia secundam, nos ter describit. Reperit ubidem, in curia vestibulo, Claudii imperatoris censoris oratio pro Lugdunensibus, antiquitus aeri incisa. Montem pessulanum describens nos ter, novos errores amatorios miscet, qui passim inperfi, si consideres singulatim, haud omnem veri similitudinem excedunt, sed iunctim omnem ita superant fidem, ut iustissimam acutiorum nauscam pariant. Massiliam, ob hilaritatem incolarum, in ipsis non raro plateis publice saltantium, designat, quorum tamen mores alioqui rudes sagillat. Ob incolarum potius superbiam, quam ædificiorum, Genuam esse superbam dictam, arbitratur. Licet isti, vel nobiles, optime sibi videantur educare liberos, si apud vilissimi pretii magistrum, lectionem, scriptionem, & computum edidicerint. Iisdem obicitur, quod natu maiores contemnunt minores, neque liberaliter cum illis conversentur. Multo magis laudatur Siena, Gallisque commendatur, ob insigne pretium eruditionis, ac litterarum copiam, frugalitatem, & amabilem conversationem. Sequitur pars tertia, nominatim Romam contemplata, cuius temporum antiquorum habito respectu, tristis hodieque adpectus indicatur. Plurimos ibi reperit sacerdotes ac religiosos homines, quos potius ruinis, quam opibus civitatum adnumerat. Prims vero que monumenta designantur, sunt columnæ Traiani & Antonini. Priorem ædificavit Adrianus, centum quatuordecim pedum altitudine, excepta marmorea basi, cuius post portam, per scalas 185. graduum, interius ascendi potest ad summum, XLV. rimis aut fenestris minoribus immittentibus lumen, Superius erat colossus eius imperatoris, urnam auream manu tenens, Adriani cineres complexam. Ea vero status, cum iniuria temporum cecidisset, S. Petri 1589. imponendam curavit Sixtus V. Exemplar ea columna præbuit

Auto.

Antoninianæ, quæ quidem Antonini philosophi triumpho describit, cuius & ibi cineres conservabantur. Multam damni cum passa esset hæc columna, eodem anno cum altera renovabatur, & accipiebat statuam Pauli. Expeditio Marci contra Marcomannos hic vel imprimis exsculpta considerari meretur. Est alia columna Clemente XI. pontifice 1705. reperta, cum inscriptione: DIVO ANTONINO PIO, ANTONINVS AVGVSTVS ET VERVS AVGVSTVS FILII, & sculptura, qua Antonini pii & Faustinae coniugis consecratio representatur. Deportata fuit ex orto, ubi inventa, in curiam Innocentii, longitudine pedes habens quinquaginta. Adduntur deinceps numi quidam antiqui, sed explicatio deest, cuius locum occupat satis trita prisca Romæ primordiorum narratio. Generatim nobis satis confuse scripta, neque cum antecedentibus accurate coherere videtur, pars hæc postrema. Comes, antea novis extraordinariis & amatoris intentus, nunc alia sequitur omnia, & ipsius amantissimæ, cuius absentiam ægerrime tulerat, obliviscitur, solis nunc rudibus intentus, & aliis momentis, nec ab eius educatione, nec a moribus expectatis. Hosce tamen spirant ipsæ narrationes tam inordinate, quam minus passim accurate. Sed contenti hæc dixisse, comitabimur eum ad alia visitanda. Ostendit nobis turrata moenia. Turres partim *eremitaæ*, sive sanctam solitudinem adamantes, partim feminae famosa vita, partim noctuæ & eius generis aves, inhabitant. Porta Nomentana nunc a Pio IV. pia nominatur, quod ille pontifex reparavit. In ipsis moenibus urbis rudera sunt amphitheatri, forsitan a Sciano, prætorianarum cohortium ad usum, constructi. Non procul inde reperitur circus Antonini Caracallæ, cursibus imprimis equestribus destinatus: qua simul occasione de circo maximo A. disputat, & de aliis. Sic & dum Coecilie Q. Cretici Metellæ magnificum sepulcrum, quod a capitibus boum insculptis iam *Capo di Bova* nominant, consideratur, occasio præbetur aliis de mausoleis & monumentis loquendi. Ostensam ad portam sermo fit de
Casi

Caſi Ceſtii pyramide; quo loco etiam de Ceſtio multa dicuntur. Neque minus eſt verboſa teſtacei montis, & illius qualitatium, deſcriptio. Moles Adriani, multo minus invenitur munita, quam dicitur vulgo. Ceterum illius fatum & incrementa fatis accurate perſcitantur. Pons Aelius, hodie caſtelli angelici nomen habet, ut A. putat. Triumphalis arcus Titi, narrationem amatoriam immixtam, ſequitur. Eſt is æneus partim, partim marmoreus, & oſtendit inter reliqua vaſorum Hieroſolymitani templi ſacrorum imagines. Alius eſt Conſtantini, cui, noſtro iudice, magui cognomen indidit adulatio, quique falſo, & ad uſurpationem iniuſtiſſimam velandam, pontifici dicitur Petri patrimonio donaſſe. Totus eſt marmoreus, ac triplex arcus, quaſi ter maior Tito fuerit Conſtantinus. Dicitamen poterit potius arcus Traiani, cuius ænea ſtatua medium occupat locum. Ad iatus, iuxta pietatem, conſpicitur Salus dea, manu ſerpentem tenens, vel potius extremis dextræ digitis attingens. Arcus Septimii Severi, & eius filii Caracallæ ſerviens honori, dimidiam ultra partem eſt ſepultus. Iuxta viſitur ædificium marmoreum, Iani ſcilicet quadrifrontis templum, quatuor anni tempora repræſentans. Obeliſci memorantur, ac partim deſcribuntur, ſex, admodum inſignes. Templorum primarium locum occupat Pantheon, a M. Agrippa Auguſti genero ſtructurum, rotundum illud, ac diametrum habens pedum CXXXII. Huic addita porticus, templum ipſum, ſuperbiſſimum licet, pulcritudine vincit. Auguſti thermæ, in monte Palatino, nihil hodie reperient eminentius. Attamen, ut ibi nihil ſingulare, ſic nec de amphitheatris, theatris, & aliis huius generis antiquitatibus, neſtquam hic invenimus, quod non alibi iam legere nos meminimus. Relinquimus igitur, ſpeciminibus illis, ad faciendam fidem, excerptis, iure noſtro, talis generis theſaurum oculo potius quam animo, & hic pariter delectationi magis, quam amplificandæ antiquitatum cognitioni.

ferre oblitum sunt. Itaque operæ, quam in eo argumento tamquam refingendo posuit Vir doctissimus, omnino fecit pretium, magnamque ab artium honestarum cultoribus gratiam inicit. Quicquid vero est, quod de *Patriarchis Iudæorum* ex monumentis veterum collegit, in *otto* descripsit capita, quorum *primum* de legibus Imperatorum, quibus eorum fit mentio: *alterum* de Iudæis, quibus patriarchæ præfuerunt, *eorumque* in occidentales & orientales divisione: *tertium* de nominis origine, & varios honores significandi potestate: *quartum* de summis Iudæorum post N. C. magistratibus, ex doctrina Talmudica: *quintum*, quinam fuerint *Patriarchæ* Iudæorum: *sextum* de officio illorum, potestate, & reatibus: *septimum* de tempore, quo præesse Iudæis & coeperint, & desierint: *octavum* de genere illorum ac serie, notatis temporum rationibus, exponit. Hæc velut summa est totius operis, maxima diligentia confecti: nunc pauca quædam ex eodem tamquam delibabimus, lectoribusque nostris, faciendi gustus causa, exhibebimus. *Cælicioæ* quinam sint, qui & in legibus & inscriptionibus sæpenumero adiunguntur quidem Iudæis, ut interesse aliquid inter utrosque facile intelligatur, quærit, atque, cum graves in ea re dissensiones virorum doctissimorum reperiantur, vero sibi proximum videri, ait, homines indicari, qui doctrinas nonnullas Christianorum, sacrasque cærimonias, placitis Iudæorum religionibusque impie voluerint coniungere. Quæ vero de re, quum divinarint magis inter se, quam definiverint aliquid alii etiam viri docti, certare nunc quidem nolumus; vellemus tamen, ratio quoque nominis, quæ ita minus apparet, nobis aperta simul esset, ducenda fortasse ex Flori quodam loco (II, 5.) si recte legatur, recteque intelligatur. Leges novem sunt, quæ istorum Patriarcharum faciunt mentionem, totiusque causæ tanquam argumenta continent. Quod ad terras attinet, in quas, victi ab Assyriis, Iudæi exules deducti sint, Samuelis Bocharti sententiam (in Phaleg L. III. c. 14. p. 220. ed. Cadom.) imprimis probandam esse iudicat. Præclara etiam sunt, quæ de variis Iudæorum dispersionibus, non solum clade Assyriacæ & Babylonica,

sed

sed variis etiam, post utramque, migrationibus eorum, accurate disputat, quarum omnium, in sacris novi foederis libris, *διὰ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων* nomine, fiat mentio. Iudeorum doctores ipsos suæ gentis homines in *viros terræ Israeliticæ, ac viros Babelis* descripsisse, idoneis eorum testimoniis probatur. Unde etiam aliud eorum discrimen manasse dicitur, quo in *orientales*, Persiam vicinasque huic regiones inhabitantes, & *occidentales*, per totum orbem Romanum, singulasque eius provincias, tam Asiaticas & Africanas, quam Europæas, dispersos, dividerentur. De origine nominis patriarcharum, v. n. floque illius in libris sacris usu, erudita sunt quæ disputantur. Neque minus eleganter de vi nominis *πατριῶν* disseritur, eiusque a *Φολῆ* discrimine; hoc quidem tribum, illo autem tribus indicante partem: unde difficilior etiam locus Eph. III. 15, lucem accipit. Patriarchæ nomen altero a C. N. sæculo, ad honorem dignitatemque docet ab Iudeis translatum esse, quos secuti sint Montanistæ, quod tamen unius Hieronymi, a studio partium haud liberi, testimonio, non satis recte credi dicitur; tandem etiam christiani summis sacrorum antistitibus illud tribuisse perhibentur; quod, quantum quidem scimus, a Socrate Scholastico primum factum est; immo ipsis etiam Abbatibus, qui religiosorum caelibum domicilia regunt, idem interdum conceditur. Binis habuisse Iudeos principes, alterum qui orientalibus, *ἀρχιμελωτάρχου* nomine, præfisset; alterum qui Principis (*Nasî*) auctoritate moderaretur rebus occidentalium, testimoniis idoneis evincitur. Quod ut eo magis appareat, quænam in Babylonia fuerint inde a Sæc. III. celeberrimæ scholæ, quæritur; atque *Sorana* in primis, quæ sedem in urbe *מחסינה* habuisse creditur, *Nahardensis*, *Pumbetitana*, *Nareschana*, *Machisensis*, *Peruzensis*que commemoratur. Singulas vero illas, *משיבתי* appellatas, illa tempestate nihil aliud fuisse docetur, quam iudicia quædam (*בית דיין*), in quibus imitatio esset aliqua imperii & iurisdictionis, civilisque obedientiæ. Præterea etiam quævis habebant suos rectores, quorum princeps erat ille, quem *caput captivitatis* (*ראש גלות*) vocare consueverant. Quem etsi supra diximus Iudeis orientalibus

libus præfuisse: tamen, quæ fuerit ratio eius muneris, impedita est quæstio. Noster igitur, corrogatis summa diligentia, super ea re, doctiorum Iudeorum sententiis, id sibi ad verum accedere proxime videri pronuntiat, Aechmalotarchas eodem quondam fuisse, qui Rectores academiæ Soranæ, quem aucto Iudeorum & academiarum numero, caput exulum esse iusserint, ut eo maior illius esset auctoritas, eidemque omnium academiarum velut magistratum quemdam detulerint: cætera, quæ de illo Iudæi gloriantur, vanitati gentis adscribenda esse. Sequitur, ut de Iudeorum occidentalium capite ac principe pauca quædam adhuc afferamus. Synedrîi magni caput quum principis olim ornaretur titulo, magnaue auctoritate esset, factum est, ut academiarum præses eodem mastraretur elogio, & ἡγεμὼν vocaretur. Plura vero Synedria, quæ florentibus Iudeorum rebus erant, plures ex se Academiis tamquam pepererunt, quarum tamen princeps erat illa, in qua ruinæ Synedrîi magni velut spirabant. Quo loco quum Tiberienfis haberetur ab Iudæis, rectores illius non splendore solum Principis nomine ornabantur; verum etiam auctoritate inter suos valcbant plurimum. Qui deinceps, permissa Iudæis liberiore, ad leges suas vivendi, ratione, summum inter suos magistratum consecuti videntur, ut testimoniis etiam Christianorum constat; ita, ut Aegyptii, perinde ac reliqui Iudæi, per imperii Romani provincias dispersi, eidem essent subiecti, neque suum sibi ἡγεμὼν, ut Vitringa cum aliis opinatus est, haberent, quod testimoniis luculentis evincitur. Quæ obfata videtur lex XIII. *cod. Theod. de Iudæis*, in qua sit de *archisynagogis patriarchisque* mentio, ita nostro emendanda videtur, ut, pro *patriarchis, hieris* legatur: partim quod manifesto si hic enumerantur, qui rem sacram in Synagogis faciebant; partim quod aliis in locis *hieris & patres synagogarum* coniunguntur. Duo igitur quum principes essent Iudeorum, alter orientalium, alter occidentalium; hic, qui Tiberiade domicilium habebat, is maxime fuit, quem Imperatores christiani que doctores sepe *Patriarcham* vocent; etsi Babylonicus non minore, inter suos, esset auctoritate. Relinquebatur vero Patriarcharum dignitas posteris, iure hereditatis; ipsique imperio tantum precario uteban-

utebantur, atque in viros sacri ordinis potestatem habebant, varios Synagogæ honores conferebant, novas scholas condebant, de fuorumque libris, tanquam arbitri, cognoscebant; qui etiam tributum ei solvebant, quod varie solebant vocare, ut *ἀπεσολην, aurum coronarium*, &c. Orti sunt, cum Synedrio dicendi iuris potestas omnis adiretur; ac circa 420. annum esse desierunt. Quo genere nati esse debuerint, parum liquet; ipsa autem eorum nomina, iis, quibus est volupe, videnda relinquimus in libello, in quo si novi nihil admodum invenitur, magna tamen diligentia congesta sunt omnia, quæ pertinere ad materiam propositam videbantur.

DE LINGUARUM ARTIFICIO ET DOCTRINA.

Parisis, apud viduam Estienne & filios, via Jacobæ sub signo virtutis, cum approbatione & privilegio regis 1751.
pl. 113 12. mai.

Nondum penitus exulant apud Gallos Muse latinæ, cædemque castiores. Parvus iste libellus, insignibus autem Græcis oblectus, hoc ipsum demonstrat. Laudat in primis Romanæ linguæ studium atque commendat, ita vero, ut a generalibus ad singularia procedat. Agens de linguæ Atticæ studiis apud Romanos, & apud Gallos latinæ, præfatio, iustas simul querimonias de posterioris corruptione, difficultatibusque temere passim adiunctis, complectitur. Ipsi tra- Pag. 12.
ctationis liber primus, commune linguarum artificium exhibet. 31.
Loquendi beneficium, ante generalem cluvionem viventibus præstitum, communemque Noachidarum omnium linguam, ad posteros traductam, DEVS ipse primus, ab illa pristina simplicitate paululum mutavit, & cum quadam inter hos & illos diversitate, si non vocum, certe flexionum, exerceri voluit. Attamen e. g. Ismaelitis, Europa tota pulsis, articulus 35.
Arabs mansit, nominibus rerum commode præfigi solitus, & sones finales, quorum summa fuit iis temporibus incuria, in casibus aliquot, haud in omnibus tamen, supplevit. E Megalonenfi agro, & meridionali Gallia, e Salernitano litore, ac
N n n 3 meri.

- meridionali Italia, ex Hispania demum univcrsa, subinde discendentes Arabes, in iis potissimum locis, post se superstitem reliquerunt versuum similiter desinentium, vel puerilitatem, vel, si vis ita, concinnitatem. In singulis autem linguis naturale fundamentum, ædificium hominum arbitrato superstructum, & ornamentum ab eruditis additum, reperiuntur. Inde grammatica triplex, elementorum scientia, proprietatis & authorum, critica. Nascitur hinc optima, si non unica disciplina linguarum, docendique minime dubius ordo. Ita libro secundo continetur linguarum doctrina, & expedita omni arte discendi facultas. Ab usu legitimo noster vult ad regulas transferri, non contra. Usus vero non vult interpretetur eo sensu, quo Poloni, Hiberni, Bohemi, Belgæ, aliique non pauci boreales accipiunt, quorum est summus quidem sciendi ardor & scriberdi, summa tamen in pluribus incuria sermonis & stili abnormis: quod vitium est ab ipso scriptorum neglectu, grammaticæque doctrinæ falsitate profectum.
62. Suos habent Angli, Germani, Batavi, Helvetii, scriptores optimos, & laude latinitalis illustres: at imitatores eiusdem stili paucissimos. Tædium lectoribus creant *Walenburgii* fratres, inculto stilo, *Boerhavius* aspero, & *Gravesandus* horrido, tot
75. Belgæ theologo nullo. Melius aget positus in tuto linguæque securus, quam fecit usu suam. Talis deinde commodius adfciscet *Valgelsium*, *Menagii* origines, adversaria *Buhursi*, *Maresii*, *Busserii*, *Reftaldi*que recentissimas de Gallico sermone commentationes. In eiusmodi grammaticorum libris versabitur libenter & fructuose, quos antea ne quidem affectus intelligendo fuisset, si primordium ab iis ignotæ linguæ duxisset. Ipse noster passim inserit huiusmodi grammaticas observations. Eo pertinet, falli qui putant, in veteribus linguis ordinem rerum inverti, cum sit re vera nostrarum linguarum inversio propria, von veterum. Sic historica latinitas imaginem profert rei gestæ. Hinc inversionis, quam constructionem quærendam vocant, in scholis usitata, utilitas nulla.
116. Triplex ergo cautio proponitur initium interpretandi facientibus: ut scriptoris ad legendum propofiti, quamquam probatissimi, sit plurima tamen simplicitas; ut adiungatur interpretationi

tationi frequens usus elementorum; & ut in interpretando stet latinitatis ordo semper inconcussus. Hinc a doctore vult, Pag. 132. quæ sint in scriptore veteri legenda, gallice prælegi, vel exponi; mox versionem & interpretationem adiungi; demum orationis latinæ lectionem resumere, ad fluxum sonumque colloquii familiaris. Discipulis autem dat exercitationem, interpretationem repetendi, non turbata ullatenus latinitate; gallice 133. rem totam enarrandi; fideliter ad elementarem grammaticam latinæ dictiones revocandi; gallicam interpretationem in eandem latinitatem convertendi; & eiusdem orationis in latinum sermonem conversæ extemporales interdum scriptio- nis. Quæ de classibus & cursibus diversis sequuntur, vel peculiaris sunt indolis, vel partim alioqui trita, nec ita comparata, ut nos morari debeant. Eodem referimus, quæ singula- tim de scientiis & artibus afferuntur. Speciminis tamen loco, de dimenso sermone nonnihil commemoramus. Sanctissimi 211. religionum præfides perpetuis huiusmodi versibus utebantur, quos & canerent commodius alii, & memoria comprehendere- rent. Quicquid autem adiutrice musica docerent, ænigmatum aut fictionum involveris tegere solebant, ac veri concitare desi- derium, ex quo poetarum ipsis nomen accevit, hoc est vel fictorum, vel artificum. Eadem causa est, cur & hymni, & heroum laudes, & præcepta, & morum vetustissimi quique ser- mones, poetice scripti reperiantur. Sic facile solvitur nodus, quem facit legentibus Homerica lectio. Nihil tam infolens, 212. aut a nostro sensu magis alienum, quam ab Agamemnone, Troianum ad bellum proficiscente, traditam & commissam vati seu poetæ fuisse pubescentem Clytemnestram, quæ magi- strum haberet virtutis cum ac duce. Adiungitur huic tractatio- ni de imitatione fufior disputatio. Crescit artificum laus & fortu- 219. na, pro imitandi gradu, & in summa tum operum tum ingenio- rum dispartitate, conferetur cum *Homero Fontanus* ipse, cum *Ci- cerone Lullius*; quia par in omnibus imitandi felicitas. Nec superat *Cornelius* imitationis virtute *Racinius*, sed inventio- nis. Ex noto *Racinius* pingit: agnoscunt omnes morum pi- cturæque mirabilem veritatem. In lectione tamen Homerica 235. mirum

mirum id videri solet, & omnem superare fidem, illiteratis nempe temporibus existisse virum, qui, quæ vellet, imitationis optimo genere pingeret, & cum esset nemo, quem sequeretur ducem, fabulæ ordinem contexeret artificio singulari. Magistris iisdem usus est *Homerus*, quibus ætatum omnium artifices optimi, natura, societate, ingenio, studio, sapientia. Sic & pastoralia cecinerunt *Sigisfridus* & nobilissima *Defulera*, (*Antoinette du Logier des Houlères*), bene, ac Romane. Mores hominum pingunt *Beucherus* & *Adolfo*, graphice & Romane. Christiana scribunt *Bosquetus* & *Bardalæus*, magnifice & Romane. Tales una imaginum veritate similes, mirum quam pro varia materiarum facie varias abeant in formas, & in eodem sæpe genere, quæ tus omnium sit, at inter ipsos tamen dissimilimus, lepiss. Ea nature fecunditas est; & quamquam sit imitari naturam una lex omnium, & suprema, quemadmodum nature multiplex est in omni materie vultus, sic imitationis veræ non potest exhauriri varietas.

VITA DEL VEN. CARDINALE D. GIVS. MARIA
TOMASI de Clerici Regulari.

i. e.

VITA VEN. CARDINALIS D. IOSEPHI MARIÆ
Thomasi, Clericis Regularibus adscripti, scripta
a DOMINICO BERNINO.

Romæ, apud Fratres Pagliarinos. Permissu Superiorum. 1746.
2 Alph. 10. pl. 4.

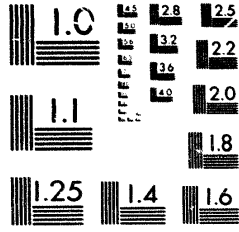
Clemens XI. iusserat vitam Purpurati Thomasi, simul e vita excessisset, litteris breviter consignari. Dicto audiens ei fuit Dominicus Berninus, ac compendium vite Purpurati defuncti edidit Romæ 1714. denuo ibi 1722. evulgatum, testimoniis luculentis refertum. Prodit hic tertium liber, *Indice* auctus. Viri doctrinam, & virtutes, orbis eruditus perpetuo suspiciet. Tentarunt quidem nonnulli eius famam. Fuere tamen, qui eam vindicarent. Huius generis controversiam experta fuit Thomasi sententia, rati, Anastasium

fiam haud fuisse totius *Pontificalis Romani* auctorem. Eam enim & falsam, & periculolam esse, gravi libro, Romæ editæ, quidam ixit comprobatur. Respondit vero vindex Thomasi, opusculo italice scripto, ac Panormi 1723. in lucem emisit. Propugnavit famam & sententiam Thomasi L. A. Muratorius, in Præf. ad Tomum III. *Scriptorum Rerum Italicarum*. Confer hæc *Acta* ad a. 1724. p. 378. Nostrium est, dare quædam ex Thomasi vita. Ablolvitur ea capitibus 24. Originem stirpis Thomasi Auctor refert ad vetustissimam Romanam familiam *Leopardorum*, quæ cum Constantino Maximo Constantinopolin sedem transtulit, Heraclio Imp. defuncto Anconam traducta. Postea ob gemellos fratres, Iustinum & Artemium, posterii eorum perhibentur adpellati *Thomasi*, id est *gemini*, non in lingua græca, ut Auctori sedit sententia, sed in sermone hebræo ac aramæo. Ancona gens ea se contulit Senas, Capuam, inde in Siciliam. Carolus Thomasi Philippus IV, Hispaniarum Rex, a. 1636. solemnè diplomate declaravit *Palmae Ducem*. Patre Cardinalis noster gavisus est Duce *Palmae*, Principe *Lampedusa*, Barone *Montis Clari*, Equite S. Iacobi, *Iulio Thomasio*, matre Rosalia Traina. Iulii huius vitam scripsit *Biagus della Purificazione*, Carmelita discalceatus, ordinis sui historiographus. Rosaliæ vitam dedit Hieronymus Turanus, Canonicus basilicæ Agrigenti, primis capitibus vitæ, quam idem scripsit de *Maria Crucifixæ*, ex illa olim nata, insertam. Iulii frater primum genitus, Carolus, renuntiavit primogenituræ, victurus & mortuus in Congregatione Clericorum Regularium Teatinorum, Auctor librorum 73, quorum e numero 56. fuerunt formis publicis expressi. Vitam eius scripsit Ioannes Bonifacius Bagatta, sacerdos eiusdem religiosæ societatis. Mariæ ac Caroli frater, Iosephus, cesit ius primogenituræ fratri Ferdinando. Huius vitam æque scripsit Biagus. Quatuor ipsorum sorores consecratæ fuerunt rationibus vitæ votivæ, in monasterio quod pater olim *Palmae* condiderat. Unam earum fuisse *Mariam Crucifixam*, monuimus. Eam, novimus, in sacra Rituum Congregatione renuntiatam fuisse *beatam & venerabilem*. Iosephus

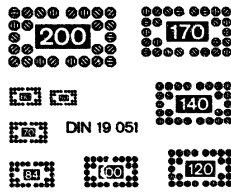
phus Maria 1649. 12. Sept. natus fuit Alicatæ, Siciliae urbe, Thomasiorem ad tempus feudo. Mater eum potissime educavit, ex qua beneficentiæ studium in egenos didicit feliciter. Oscula nutricis, ac aliorum, iam puer respuit. Amavit ab ineunte ætate ecclesiastica vestimenta. Proverbiosus fuit, in teneriori ætate, *Moriatur peccatum & vivat Deus*. Valetudinis erat tenuissimæ, ac vitæ admodum austere, & a confortiis aliorum re-

- Pag. 18. ductæ. Puer didicit linguam Hispanicam, præter grammatices & rhetorices elementa aridiora, cantu ecclesiastico ac musicè devota sese oblectans. Mature in solitariam vitam Clericorum Teatinorum sese immerfit, a matre eo animo imbutus. Voto sese adplicuit ordinis Teatini 1664, 11. Nov. die Martini Turonensis, in urbe Panormi. Paulo post factus hospes, hinc novitius vitæ monasticæ candidatus, tandem fodalit, voto nuncupato adstrictus a. 1666. Mutinam contulit se, philosophiæ ornamentis condecorandus. Romam inde abiit, theologiæ operam navaturus, salutatus in basilica
48. S. Ioannis Lateranenfi *Subdiaconus* 1670, 20. Dec. & *Diaconus* 1671, 2 Dec. Palmam rediit. Miracula itineribus eius immixta, prætermittere libet. Revertit Romam 1683, sacerdotio ibi ornandus. Magistrum Iudæum, quo in addiscenda
77. lingua hebræa usus fuerat, ad christianam traduxit Romæ religionem. Chaldaicam arripuit, præeunte R. Mose Cave, Romano, quem æque ad religionem suam impulit amplectendam, ac nomine Thomasi, aqua sacra imbutum, insigniri
109. curavit. Inprimis animum adpulsit ad historiæ ecclesiasticæ antiquioris studia reconcita; ut doctrinas, ritus, disciplinam primi christiani orbis inde erueret. Lustravit eo sine antiquissima Msta, & Codices Vaticanæ, & aliarum Bibliothecarum, inprimis Christianæ Regiæ, cui vicem vice relaturus, librum paulo post inscripsit ac tradidit observanter. Edidit 1679. *Speculum divi Augustini*, respiciens ad Possidii Vitam
115. Augustini c. 28. Eo sine libellum eum edidit Romæ, ut lector suam erga Deum obedientiam explorare, ac probare posset. Adiecit f. Doctoris Pfalterium, quod matri suæ composuerat. Anno 1680. evulgavit Romæ *Codices sacramentorum*,

*nongentis annis vetustiores, nimirum Libros tres Sacramentorum
 Romanae Ecclesiae, Missale Gothicum sive Gallicanum vetus,
 Missale Francorum, Missale Gallicanum vetus, ac Reginae dedi-
 cavit Christina. Edidit ibidem 1683, Psalterium iuxta du-
 plicem editionem, Romanam & Gallicam, una cum Cantici, ex
 duplici item editione, Hymnarium atque Orationale, ex MS^{tis}
 exemplaribus. Editio illa duplex fuit olim ab Hieronymo
 profecta, una Romae, iussu Papae Damasi, altera ad Bethlehe- Pag. 118.
 mum, ad preces Paulae ac Eustochii, matronarum Romanarum,
 curata. Romana, olim, per occidentem totum fuit in usu. Pius
 V. eam reservavit ecclesiae Vaticanae, & alteram Gallicanam in
 communem psalmodiae usum traduxit. Prodiit Thomasia li-
 bellus 1684, ibidem, hoc titulo: *Exercitium fidei, spei, chari-
 tatis*. Exiit in lucem 1686, Romae novum eius opus, cui ti-
 tulus est, *Responsoria & Antiphona Romanae Ecclesiae, a S.
 Gregorio Magno disposita*. Sucescit 1687, eiusdem Opus-
 culum, *vera norma di glorificare Dio, e di fare Orazione, secon-
 do la dottrina delle divine Scritture, e de' Santi Padri, esposta*
 da G. M. Caro, *Prete Theologo*. Anno 1686, edidit ibidem *Sacro- 123.
 rum Bibliorum, iuxta editionem seu 70. interpretum, seu b. Hiero-
 nymi, veteres titulos sive Capitula, Sectiones, & Stichometrias,*
ex parte maiore ante annos mille in occidente usitata, una cum
*antiquis prologis, argumentis — ex MS^{tis} Codicibus deprom-
 pta —* Dedicatores, Relationes, ac Praefationes ad Constitu-
 tiones Monachorum Palmae Benedictinorum, 1690. emissas in
 lucem, a I. M. Thomasio sunt profecta. Adparuerunt
 ipsius antiqui *Libri Missarum Romanae ecclesiae, id est, Anti- 125.
 phonarius S. Gregorii Papae Comes, ab Albino emendatus, una
 cum aliis Lectionariis, & Capitulari Evangeliorum, ex MS^{tis} co-
 dicibus, sive primum edita, sive emendata*. Post tempora Grego-
 rii, accessiones variae rituum in liturgicis fuerant factae. Ope-
 rae pretium erat, antiqua nosse, accessionibus vacua. Litte-
 ris consignaverat Purpuratus Thomasio duos libros *de Fer-
 mento, unum Prisci fermenti novam expositionem, seu de fermento
 hebdomario, alterum de fermento paschali*. Fermentum, cre- 126.
 didit, iam saeculo II, significasse sanctissimum corpus Christi,
 datum*

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

AD NOVA ACTA ERUDITORUM
QUAE LIPSIAE PUBLICANTUR SUPPLEMENTA

BAND 8
LEIPZIG 1757

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX.88.

datum per acoluthos summorum Pontificum, quibus tunc sacerdotes praesto fuerint, receperintque ab eo corpus Iesu Christi ab illis consecratum, datum presbyteris titularum seu parochiarum, quae erant Romae per VII. regiones. Venerunt hi libri in manus Ciampini, qui inde composuit *Coniecturas de perpetuo Azymorum usu in Ecclesia Latina, vel saltem Romana*, editas Romae 1688, in cuius praefatione laudat Iosephi Mariae Thomae operam, huic tractationi impensam. Edidit porro Thomasius *Officium dominicae passionis secundum ritum Graecorum*, Romae 1695. Hoc fuit primum graecorum officium, quod latino sermone prodit in lucem. Evulgavit idem ibidem 1697. *Psalterium cum Canticis, versibus, prisco more distinctum, argumentis & orationibus vetustis, novaque literalis applicatione brevissima dilucidatum*.

- Pag. 133. Successit eiusdem liber, Romae 1699. editus, tituloque hoc ornatus: *Breve ristretto de' Salmi, che comprende i versi d'orazione, in quelli contenuti, per uso quotidiano di fare orazione, e specialmente ne' giorni santi di Festa o di penitenza, e nell tempo dell'agonia della morte*. Ad devotionem Christianorum liber fuit omnis scriptus, vel potius libellus. Collegit Thomasius porro *Institutiones theologicas antiquorum Patrum, quae sparso sermone exponunt breviter theologiam, sive theoreticam, sive practicam*. Formatus fuit inde postea libellus, qui 1701. Romae prodit, titulum nactus *Indiculi Institutionum theologiarum veterum Patrum, quae aperte & breviter exponunt theologiam sive theoreticam sive practicam*. Excellunt tamen pronuntiata Christi & Apostolorum, praecelsitate ecclesiae, posterioris magistri & praceptorum. Ex indiculo nati fuerunt postea Tomi III, quibus est index: *Institutiones theologicae antiquorum Patrum, quae aperto sermone breviter*
 141. *theologiam sive theoreticam sive practicam exponunt*. Tomus I, exit in lucem Romae 1701, complectens Librum Tertulliani de *Praescriptione adversus haereticos*, Orationem S. Gregorii Nazianzeni de *moderatione in disputationibus servanda*, & quod non sit cuiusvis hominis, nec cuiusvis temporis, de Deo disputare &c. Tomus II. apparuit ibidem 1710, continens Librum III. Cypriani *Testimoniorum ad Quirinum*, operas asceticas S. Basilii

fili de *Iudicio Dei, de vera ac pia fide, & octoginta eiusdem regulas, inclusas libro, Ethica, seu Moralia.* Tomus III. prodiit 1712, complexus *Ancoratum* Ephiphanii, & *Expositionem fidei*, insertam illius L. III. To. II. Panarii. Institutum illud, edendi doctrinas ac libros Patrum vetustissimorum, iam in Synodo Bononiensi probatum fuerat præsidibus Marcello Cervini & Joanni Mariæ Montano, postea Summis Pontificibus. Deducere illud in exitum conatus fuit Thomafius. Ediditigitur 1712. Tomum I. *Moralium* S. Gregorii, sermone Italico. Evulgerat iam 1710. librum, *Breve Istruzione del modo di assistere al santo Saerificio della Messa, secondo lo Spirito & intenzione della Chiesa, per le Persone che non intendono la lingua Latina.* A. 1710. edidit *avovvovos Esercizio quotidiano, per la famiglia & Revisione esattissima del nuovo Missale.* Famam sibi & estimationem his operibus collegerat Thomafius. Elogia Pag. 148. eius concessit Berninus. Ipse pontifex Clemens XI. ei gravissima commisit munia, quibus sese iara dudum præstiterat dignum. Anno 1712. Purpuram obtinuit, diu reluctatus. Celebratur eius virtutes, & conscientie integerrimæ fame, frugalitas, amor in omnes, misericordia in egenos. Obiit 1713. Kal. Ian. estque adhuc celebratissima eius, etiam inter doctos homines, memoria. Collegium, quod *propagandæ fidei* vocant, hereditate sua donavit. Quæ illi miracula tribuuntur, scire a nobis nemo certe cupiet.

CORPORUM LAPIDEFACTORUM AGRI VERO-
nenfis Catalogus, quæ apud IOAN. LACOBUM SPA-
DAM Gretianæ Archibresbyterum asservantur. Editio
altera, cui accedunt Annotationes, & marmorum, quæ
in eodem agro reperiuntur,
Elenchus.

Veronæ, 1744. pl. 10. Tab. 10. in 4.

Cum historice naturalis ea sit conditio, ut quoscunque in sui rapiat amorem, mirum non est, plures extare viros, qui omnem adhibent operam, ut vel cognita iamiam, vel

recens inventa, sub certas disponant classes, aliorumque in iis addiscendis & perlustrandis faciliunt industriam. Hic quoque erat Cel. *Spadae*, in edendo hoc opere, præfixus finis. Conseripserat autem primo corporum tantum, quæ in museo ipse asservaret, naturalium, & rariorum, & formæ elegantia præ aliis sese commendantium, catalogum: aucto deinde eorum numero, ut secundum methodum disponerentur, & vulgaria quæque adderentur, suaserunt amici, quorum satisfactorius voluntati, novam hanc molitus est editionem. In qua & ea præstitit, quæ desiderabantur, & locorum, ubi descripta corpora naturalia inveniuntur, nomina, vocumque, quæ huic scientiæ propriæ sunt, etymologiam adiecit, & brevem, sed elegantem satis, de lapidifactoris in genere, præmisit præfationem. Corpora, quæ petrefiunt, diverso se habent modo, ut vel crusta lapidea inducantur tantum, vel intus extusque lapidescant simul, vel intus materia repleantur lapidea, exteriori superflite crusta, vel exteriori crusta pereunte, solus interior lapidifactoris corporis nucleus relinquatur. Ex quibus mutationibus nostro videtur sequi, inepte pro solo naturæ lusu haberi corpora petrefacta; id quod ulterius, ossium cervi, piscium, aliisque corporum lapidifactorum exemplis, comprobatur, quæ quoad externas æque ac internas condiciones nativis eruntur simillima. Quo autem corporum in lapides permutatio intelligatur, ad lapidum generationem contemplandam se A. convertit. Quotidie novi formantur lapides. Constat enim inter physicos, cum aqua arenæ metallorumque abrasas commiserit particulas, & pro variis particularum generibus, diversa fluida, atque ex his vel coeuntibus inter se, vel alia ratione digestis, diversa fossilia suam habere originem. Idem in generi lapidum valere, putat ex lapidibus patere, varia corpora, fossilia, vegetabilia, animalia, heterogeneaque continentibus; vel ex iis quoque, qui lapidea vestiuntur materie, ut ex impositis sibi lamellis tunicati quasi esse videantur. Moles, ex glareæ & saxis fluvialibus compactæ, in durissima saxa conversæ reperiuntur. Marmor, quod *della Pernice* vocant, ex conchis minimis; aliud ex argilla & bucarditis componitur:

marmo

marino rosso Ammonis cornua includit; alia vero alia eiusmodi corpora in sinu suo foveat. Immo marmora sepe terræ superimpositæ colorem referunt. Aquæ nonnullæ herbas, & alia naturalia corpora, lapidea massa incrustant. Quod, uti de novo lapidum incremento & genesi clare testatur: ita ad diluivium universale, tanquam harum mutationum causam, ut respiciamus, prohibere autumat; hancque suam sententiam eo confirmari credit, quod ordine suo cuncta consistant, & in uno monte pisces, in alio Ammonis cornua, deprehenduntur, quæ a diluvio si huc deducta fuissent, non absque confusione collocata invenirentur. Hisce in præfatione expositis, ad ipsam corporum lapidefactorum recessionem progreditur, atque in classe prima de univalvis differit, ex quibus, inter *intorta*, & *serpentum instar inter se convoluta*, primum genus constituit *cornu Ammonis*, alterum *Nautilitæ*, qui cum priori forma Pag. 13. quidem conveniunt, sed in eo differunt, quod extus unicotan- 19. tum orbe donentur squammato, intus concameratis cellulis, in medio perviis, consistunt, cum Cornu Ammonis plures habeat circumvolutiones, intusque angustas valde & terebratas cellulas exprimat. Ab his progreditur ad *univalvia intorta* & *tur-* 20. *binata*, & primo de *Cochlitis* agit loco, qui in leves, lineatos, calatos, sulcatos, reticulatos, & strumosos dividuntur; deinde de *Nerititis*, ore plano, vel hiatu non rostrato donatis; de 23. *Trochitis*, conum referentibus, basi planum, & mucrone acuminatum; de *Buccinitis*, medio latis, in margine vero produ- 24. ctis, ut os bifidum representent; nec non de *Turbinitis*, qui 25. tortuosi sunt, & in longum desinunt mucronem; & tandem de *Purpunitis*, sinibus ornatis, multiplicibusque cuspidibus, pul- 27. chre dispositis, armatis, rostroque longo gaudentibus, differit, diversasque species, inter lapidefacta repertas, recenset. Hæc vero corpora cuncta spiris vel anfractibus sunt prædita, quæ in subsequenteribus *univalvibus*, *helice carentibus*, desiderantur. *Echinitæ* enim globosi tantum sunt, & a marinis quoque spinarum vel radiorum absentia distinguuntur. *Belemnitæ*, qui 32. & *Lyncurii* nominantur, parva sistunt spicula, in quibus radii conspiciuntur. Hæc primam classem constituunt. *Secunda* continet

- Pag. 33. tinet *bivalvia*, quæ duabus valvis constant, cardine coniunctis. *Conchitæ* a forma, quam cum conchis communem habent.
36. nomen traxerunt, prout *Chamitæ*, Chamæ nigre Rondeletii, *Musculitæ*, musculis fluviatilibus, *Bucarditæ*, cordi bubulo, *Pectinitæ*, pectinum dentibus, *Ostreitæ*, testæ ostreæ lapidesactæ, similes quodammodo inveniuntur. Sed cum corpora naturalia ita sepe sint comparata, ut cognitas nobis figuras rerumque similitudines non expriment: ea, quæ magnitudine vel forma a ceteris discrepant, anomia vocat, atque *Conchitæ anomias*,
40. qui *Gryphitæ* & *Terebratulæ* dicuntur, hoc nomine comple-
42. ditur. *Tertia* denique *classis Tabulata* exponit, quorum unicum *Tubularum* genus est, qui oblongi sunt, & instar canalis cavi: quod vero nonnullorum singularis plane est figura, delineari eosdem curavit Cl. Auctor in tabulis, huic operi adiectis. At non testacea tantum, sed vegetabilia quoque, & animalia, haud raro in lapides convertuntur, eaque vel integra, vel quoad partes. Hæc in *quarta classe* in unum caput collecta sunt. Detexit enim diversis in locis, quæ ad animale regnum pertinent, glossopetras, ossa cervi, integros pisces, vel eorum vertebra. Vegetabilibus vero corporibus annumeranda sunt corallia, femina seu lapides frumentarii, quos tamen conchas bivalvas esse autumat, hisque oolithos & dendrolithos, tandemque plantas herbaceas, seu arborum frondes, saxis nigricantibus, & cinereis impressas, & fructus adiungit; fungitas tandem, dendrophorosque, una cum stellatis lapidibus, qui Madreporæ species esse videntur, ultimo describens loco. In appendice corpora crystallina, pellucida, lapidesque Selenitæ & Botrytæ dicti, Stalactitæ, Stalagmitæ, & Fungi glaphyri recensentur, nec non lapides obscuri & obscure pellucidi, ætitæ, geodæ, & draconitæ exponuntur. Quibus omnibus, marmorum agri Veronensis, una cum nominibus locorum, in quibus pariuntur, catalogus adiicitur. Aenæ tabulæ montis Bolca delineationem, variaque corpora lapidesacta, sistunt.

⚔⚔ (481) ⚔⚔

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomii VIII. Sect. XI.

Πλατάρχου περὶ Παιδῶν Ἀγωγῆς.
i. e.

PLUTARCHI DE LIBERORUM EDUCATIONE Commentarius, cum nova interpretatione latina, & adnotationibus CHRISTIAN. AUG. HEUMANNI. Editionem curavit, GUIL. XYLANDRI suasque observationes addidit, IAC. FRIDER. HEUSINGERUS. Accedunt indices locupletissimi.

Lipsiae, apud Mich. Carol. Frid. Mullerum 1749. in 8.

Clarissimus huius libri editor gratum fecit & Plutarcho, & sibi, & aliis. Illi librum egregium strenue vindicavit, luculenter satis expositum; sibi litteratorum spem excitavit atque expectationem, haud quaquam inanam; aliis iter munivit ad optimi libri intelligentiam multo expeditiorem. Plures iam illius editiones proflare novimus, quas vero negligentiae, potissimum in corruptiore contextu significatae, accusat Heusingerus. Accurationem igitur maiorem exhibiturus, scibi in Scriptoribus Graecis adhuc desiderandam, *Guilielmi Xylandri* vestigia sequitur, editionem de anno 1620, rarissime,

Ppp

nec

nec sine rationibus redditis, deferens. Eiusdem interpretationem, a se ita emendatam, ut nova videri queat, debemus V. C. Chr. Aug. Heumanno; quam hic, ut accepit, noster exhibet, licet in observationibus non raro scedat. Idem liberalissimus Heumannus addidit editionem Lips. 1705. ad *Olao Helychio* curatam, atque Heumannianis observationibus manu adscriptis instructissimam. Item *Io. Christophorus Wolfus* Prof. Hamb. celeberrimus, manu sua descriptas lectiones variorum antiquissimorum codicum transmissit, in observationibus, non sine fructu insigni, usurpatis, omnesque, una cum iis quas Francofurtensis laudata editio ad operum calcem exhibet, pariter sub finem fideliter repetitas. Ab editore Londinensi *Ge. Sylvano* eximia quælibet expectarat *Heusingerus*, at invento demum exemplari, non solum nihil emolumenti accepit, sed quoque dubitare coepit, puerisne illæ observationes, an a puero scriptæ essent. *Franc. Fabricii* autem scholiis perquam invitus carere coactus est, quod, *Xylindro* indice, manuscriptos codices adhibuit vir alioqui accuratissimus. Illius autem locum supplevit *Io. Tob. Krebsius*, qui nostri observationes correxerat, illustravit, supplevit. In rudiorum gratiam *Heusingerus*, *Io. Heinr. Rappii* plenissimum indicem, quo singula fere vocabula copiosius illustrantur, adiiciendum putavit, eumque ex *Plutarcho* Argentorati 1663. edito descripsit, numerisque in scholis vulgo receptis accommodavit. Nos autem ad ipsos novos labores accedimus. Prima statim observatio, in prima linea, εχοι επρεν supplet per εζουσιαν, ideoque allegatur *Luc. XII, 4. 5.* itemque *Act. IV. 14. 16.* Ubi nos quidem admodum laudamus diligentiam, omissionem, adeo singulis linguis sollempnem, exquirendi: sed ita, ut vel ad voluntatem respiciat, vel ad facultatem. Ad facultatem aut potestatem pertinebit prior ille *Lucæ* locus: ad voluntatem forsitan *Plutarchi* noster; idque aliis linguis consentientibus. Germanus e. g. reddere posset, *was iemand vielleicht zu sagen haben moechte*: de latinis forte fortuna locus *Ciceronianus* occurrit *L. I. ep. 5. de causis regia tantum habeo polliceri*. Suppleamus in *Plutarcho* nostro εζουσιαν, & videbimus alienam ab Auctoris opinione sententiam

tiam inde nascentem, quippe qui temerarius esset, si facultatem plura vel alia dicendi cuiquam negaret. Et sicubi etiam quam commodissime sic reddi potest; regula tamen, quæ a propria verborum significatione recedere prohibet, nisi urgeat necessitas, huc pariter accommodari poterit, ut eo usque nihil supplicamus, donec alioqui interpretari commode nequeamus sententiam. Accommodamus id statim ad sequentes observationes, ubi commodius ad *σπουδαῖσι τοῖς πρόποις* & *τῶν τρόπων*, omissiones particularum ἐν & *κατὰ* notari potuissent atque confirmari, dum sine istis salva non est notio & coniunctio grammatica; quamquam, quia trita sunt, nihil hic omnino peccavit el. editor. Maluissimus autem, in sequenti observatione *βέλτιον* per *ἐδέειψεν*, quam *ἐν ἀλλογενῆν* expositum fuisse, ob eandem superiorem regulam, forte sic: *Melius autem forsitan erit, ab ipsa generatione primum incepisse, scilicet non nisi deinceps ad alia procedentes, quam secus facere.* Qualis explicatio, mutatis mutandis, ad omnia facile exempla, quæ vulgaris grammaticorum error, ad fulcrum figuræ plerumque vitiolosi querendum, cumulavit, accommodari poterit. *Ἰσως* hic per forsitan interpretati sumus, quamquam est, qui ad Aristotelis eth. X, 9. provocans, per certe exponere maluit. Dum ad sequentem loquendi modum, *τυχεύουσας γυναιξὶ συνακέν*, duplici de causa, observationem querimus, ad indicem confugere coacti, pia desideria in animo nasci sentimus, accuratiorem derivationem, cum eadem significationum coniunctionem, earumdem legitimum ordinem, ac deinceps immutationem, a sensu cognatis vocabulis, ut & diversarum in verbis radicum, (quarum confusio ex deficientibus tot anomala fecit,) accuratiorem distinctionem, præ ceteris expetentia. Optafimus ideo, ut novum el. editor, quod ipse maluit, indicem elaborasset; quamvis sit etiam, quod passim correxit, meritum infigne. In oculos incidit sequens cel. Heumanni observatio, quæ λέγω, ait, non significat inquam, sed significat ich meyme; at in deteriore vir summus non accipiet partem, si regula, iam ante fundamenti loco posita, iterum nos in significatione propria contineat, ita ut Lutheri versionem Eph. V, 32. ubi *ich rede aber* interpret-

terpretatus est, amplectamur. Illa sola regula, si spatium permitteret nps ulterius progredi, plurimas sane gigneret emendationes, vel etiam qualescumque meditationes, quas tamen ideo pariter eo libentius tacemus, ne forsitan quis iudicet, reprehendere nos, quam commendamus, diligentiam: licet exploratum habeamus, auctores ipsos tanto id æquius consulturos, quo magis iuvat perfectionem, qui vel minima, quæ forte restant, menda indicat; sincerus præ eo, qui promiscue singula prædicat, hoc est adulate. Unum adiungemus votum, ut cl. *Heusingerus*, repetenda suo tempore editione, huius, vel aliorum, quorum spem fecit, *Plutarchi* librorum, philosophi Chæronensis, inde a Neronis tempore clari, adeoque Scriptorum N. T. sacrorum æqualis, stilum cum sacris libris comparet, cuiusmodi comparationis spem fecerat in parte postrema descriptionis Germanicæ vitarum in Europa eruditorum p. 485. b. *Stradtmanus*.

OBSERVATIONUM IURIS CIVILIS ROMANI LIBER singularis.

Hagæ Comit. apud Petr. de Hondt 1743. pl. 10. 8. mai.

Pervulgata querela est, sanctissimas Romani iuris reliquias eodem modo, quo cætera, quæ ad nos pervenerunt, antiquorum ingeniorum monumenta, cum a librariis, tum a Triboniano, eiusque sociis, pessime habitas fuisse sæpius, eodemque sincerum verborum sensum, negligentia sua & incitia, vehementer compluribus in locis turbasse. Hærent inde ac misere torquentur læti, dum ad hanc vel illam legem perlati, tot nodos Gordios observant, quibus dissolvendis & tempus perdunt, metallo quovis pretiosius, & patientiæ, qua utuntur, vim inferunt incredibilem. Quod ipsum quo certius efficit, ut legendi retardetur, celeritas operosisque ingeniis, & graviora cogitantibus, illiberalis ac molestus divinandi labor imponatur: eo sane magis laudandi, omniumque digni adplausu sunt, qui non perferutari tantum hæc vulnera, sed medicas etiam manus adplicare iisdem student. In eiusmodi virorum collegio, haud vulgare sibi vindicat subfellium, harum observatio-

num

num Auctor politissimus, quippe qui viginti ac duobus capitibus, partim varias iuris Romani dictiones, levi correctione, transpositione, aut geminatione, integritati suæ restituit; partim lectiones receptas mutatione indigere nulla ostendit; partim etiam Florentini Codicis dignitatem tuetur, & quæ aliis suspecta in eo visa sunt, merito esse retinenda contendit. Atque hæc omnia tam est modeste exsequutus, ut vix futuri sint, qui doctissimas eius coniecturas suo comprobare ad sensu dubitent. En, earundem exempla quædam. *Cap. II. p. II. sq.* verba Caii in *l. 20. D. de damn. inf.* sub examen vocat Auctor. Dicit enim Ictus, *refectionem aedium ad fructuarii onus non pertinere.* Quod quum plane repugnet iuri recepto, facile adparet, aliquid vitii in his Caii verbis latere. Ut igitur hoc obstaculum removeretur commode, Caiusque in concordiam redigeretur cum Ictis cæteris, Cuiacio, aliisque, particulam *non*, in qua omnis hic difficultas est, e medio tollere placuit. Sed dura emendandi ratio, quæ in verborum necem exercetur, iam dudum reiecta est a criticis recentioribus. Clarissimus Auctor, levissima mutatione rem expediri facillime posse credit, posita quidem negatione post verbum *pertinet*, ita sane, ut legendum sit in posterum: *Nam de ruina aedium neuter ab altero cautionem desiderare potest, fructuarius ideo, quia refectio aedium ad eius ipsius onus pertinet, non proprietarius, ideo, quia usitata stipulatio, qua de Restituenda (s. e. per geminationem, qua de re restituenda) fructuarius cavet, ad hunc quoque casum porrigitur.* Hoc modo si emendetur Caius, in præcedentibus particula *non* erit intelligenda, aut repetenda ex voce *neuter*, ac si ita scripsisset Ictus: *Nam de ruina aedium neuter ab altero cautionem desiderare potest, (non) fructuarius, ideo — — non proprietarius, ideo — —.* Negationem vero, quam priori loco Caius omiserat, quia per se clarum erat, mox sequentia, quæ a voce *neuter* pendeant, negative esse accipienda, in sequentibus, quæ itidem pendent a vocula *neuter*, adiciendam existimavit, ne quid ambigui superesset. Hæc Auctoris nostri opinio est: cui addit, etiam alibi hunc ipsum usum voculæ *non* occurrere, ut uno tantum loco adhibita,

bita, altero intellectu repetenda sit, quam ob causam provocat partim ad observationes *van de Water lib. II. cap. 14. p. 193.* partim ad *l. 8. D. de muner. Et honor. itemque ad l. 8. §. 1. D. de poenis.* Si quis tandem quaerat, unde in dicto Cuii loco id vitium derivandum sit, non dubitat Auctor illud librariis adscribere *Καὶ ἀργαίφοις*, qui quum parum attenti verborum ordinem turbassent, id quod vel doctissimo facile evenire solet, multo magis turbæ rudi, non semper correxerunt, sed, ne opus literis deformaretur, omnia, ut semel erant perscripta, reliquerunt. *Cap. XXII. p. 134.* Florentina lectio in *l. 17. §. 3. D. de iniuriis* probatur, ac vindicatur ab emendationibus criticorum. Quum enim Ulpianus ibidem scripserit: *quaedam iniuriæ a liberis hominibus factæ levis nonnullius momenti habentur: Gregorius Haloander, Hugo a Porta, Chevallonius, aliique, pro verbis levis nonnullius legere maluerunt leves Et nullius; Charondas contra, ut minus a Florentina scriptura recederet, dicendum esse coniicit leves non ullius.* Sed fluctus in simpulo moveri hic, existimat Auctor, rectissimeque se habere hunc ipsum locum in Codice Tusco credit. Quin & elegantiam in ea lectione animadvertere sibi videtur, a correctoribus hæc non observatam. Monet nimirum, Romanos scriptores adiectivis sæpe iungere pronomina *aliquis, quidam, non nullus*, quibus velintendatur, vel minuatur, vocum, ad quas pertinent, significatio. *Ciceroni, ait, hoc est perquam familiare; qua de re notavit aliquid Paull. Manutius ad Ciceron. lib. I. ad fam. epist. 9. Et lib. 4. epist. 3. Ab Auctoribus nostris exempla petita occurrunt in l. 21. §. 12. D. de recept. Et qui ab arbitr. rec. Et si quidem dies adiectus non sit inesse quoddam modicum tempus. In l. 1. §. 8. D. de Aedil. Edictis: non utique quod libet quam levissimum efficere, ut morbosus vitiosusve habeatur. In l. 27. pr. D. Locati: ut aliquam partem parvulam incommodi sustineret. Constit. omnem §. 1. in f. Et tunc tantummodo ex aliqua minima parte revocandis.* Quibus in locis, aequè ac hic, pronomina minuunt significationem. *Iniuriæ igitur levis nonnullius momenti sunt, quæ vix pro iniuriis reputandæ.* Hactenus ille. Eodem in

in *Capite p. 136.* Haloandriam editionem repudiat, quæ in *l. 9. pr. D. de feruis. pro simplicius*, quod Florentiæ est, habet *simpliciter*. Nec placet aliorum sententia, mutandum esse hoc in *simplici usu*. Comparativum enim usurpari pro positivo adferit, quemadmodum in *l. 6. D. ad S&S. Trebell. certior voluntas pro certa*; & in *l. 27. §. 1. D. de furt. securior creditor pro securo*. Plura non addimus, satis persuasi, vel ex his perspici posse, quid boni complectatur istud opusculum.

ANTONII FIZES, REGIS CONSILIARII ET MEDICI, in alma *Monspelienſium Medicorum Academia Medicinæ Professoris Regii, ac in Facultate Iuris Monspelienſi Matheſeos Professoris*, Opera Medica, varii argumenti, nimirum *de Tumoribus, de Suppuratione, de cataracta, de conſpectu partium ſolidarum, de Hominiſ liene ſano, ac de ſecretione bilis*. His acceſſit *de Hominiſ generatione Exercitatio digeſta, concinnata, latinitate donata, a NICOLAO FIZES, Regis Conſiliario, in Facult. Iur. Monſpel. Matheſ. Prof. Regio ante ſignato, Iur. utr. Doct. cauſarum Patrono, Auſtoris Patre.*

Monspelii, apud Anton. & Petr. Rigaud 1742.
Alph. 1. Plag. 15. in 4.

Nulla est ex his octo Dissertationibus, quæ non iam olim lucem aspexerit. Qua de liene agit, A. 1716. edita fuit; tribus annis post, in qua de bilis secretionem exponitur; A. 1721. prior de suppuratione agens; A. 1724. altera, in qua suppurationis eventus in partibus mollibus expenduntur. A. 1729. cl. Fizer conſpectum partium ſolidarum in lucem erexit, duobus annis post, & de Tumoribus tractatum, paulo ante quam hæc ipſa Opuscula iunctim ederet. Tandem quod ad opusculum de generatione attinet, scripsit, ubi primum in medendi arte gradum ambiabat, quod

- quod, quo anno factum sit, non constat. Incipiamus ab illo Opusculo, quod de Tumoribus, quorum illi tantum in eo expositi inveniuntur, qui a quiescentibus humani corporis succis proveniunt. Eorum ille causam in omni impedi-
- Cap. I. mento ponit, quod fluere succos libere per vasa non sinat.
- §. 5. 6. Quod cum dicat ex succis ipsis, vel vasculis, vel rebus externis oriri, videretur eos arteriasque maiores neglexisse, quæ hoc, quod non raro impetuosum nimis sanguinis motum faciunt, inire ipsum libere per vasa non sinunt, nisi huius rei inferiore aliquo loco mentionem fecisset. Quæ præterea in
- §. 28. primo capite de differentiis, symptomatibus, exitu vario, diagnosi, prognosi, & curatione tumorum in universum proponuntur, in his nihil adeo novi invenimus. Alterum caput inflammationis historiam continet, tertium phlegmones, quartum erysipelatis, quintum vedematis, & sextum scirrhi. Itaque in omni inflammatione dicitur ruber sanguis, potissimum in arteriis, cum sanguinem, tum quoque lympham vehementibus, quiescere. Neque hoc ad *Boerhaviū*, verum ad *Vieuf-*
- §. 21. *senium*, tamquam inventorem referendum esse; similemque deviationem, ut vocat, globulorum sanguinis, in mensium fluxu, sanguineo sudore, niçtu cruento in variolis, fluxu hepatico, pluribusque malis accidere. Neque vero sanguini per omnes inflammate partis arteriolas viam præclusam esse; cumque per aperta manentia vasa tanto celerius sanguis in venas, per easque ad cor proferatur, febrem accendi. Quam ut a celeriore sanguinis per totum corpus motu, frequentioreque ac valentiore cordis contractione proficisci concedamus: tamen celerior eius per parvæ cuiusdam inflammate partis venas profluxus possit accendere, non sine causa metuimus. Pariterque & id multis probatum non ita, existimamus, quod *Cl. Auctor* de spissitudine sanguinis in inflammationibus proposuit, eam scilicet partim a causa morbi, sanguinem ad inflammationem inspissando disponente, partim ab hoc provenire, quod ruber sanguis, simul cum mucilaginoso ac fibroso crassioribus partibus, quæ per obstructas lymphaticas arterias profluere non possint, in sanguineas venas profluat.
- Tum

Tum, ratione difficilis transitus sanguinis per vasa, tres gradus inflammationis esse, quorum primus Phlogosis, alter inflammatio proprie dicta, tertius gangrænodos sit. Cum primo §. 27. autem febrem non adeo sæpe coniunctam esse. Post hæc §. 29. seqq. causa inflammationis secunda, sive remota, sed ita exponuntur, ut evidentia, in nonnullis saltem desideretur, quo pertinet, ut eo exemplo utamur, hoc, cibos salios, acres, aromaticos, potus spirituosos, ardentis sanguini partes, duras, tenues, ab aliis se iunctas, mobiles, vasa stimulantia, suppeditare, ab iisque omnibus sanguinis rarefactionem produci. Neque aliud fere iudicium ferre de exitu inflammationis quadruplici expositione licet, resolutionis, scilicet, suppurationis, indurationis, & mortificationis. Melior deinde Prognosis expositio est, quæ §. 50. seqq. utique pro sede morbi, magnitudine, loco, causa, specie & exitu, variare debet. In curatione inflammationis duo a Me §. 59. dico observanda esse Cl. Fixis opinatur, sanguinis vim minuere, eumque fluidiorem reddere. Quod cum possit per §. 60 62. victus rationem, de qua accurate exposuit, non nisi tarde obtineri, protenus venam secandam esse, eamque pro sede variare, quo possit revulsio fieri. Tum quia spissitudo sanguinis a pravis primarum viarum succis alatur, vel purgantem, vel emeticam medicinam post venæ sectionem dandam esse, quam fortasse satius fuerit, protenus dare, si ab hac causa inflammatio orta, si tantum ab ea aucta, dicta, & lenissimis alvum mollientibus purgare. Deinde contra æstum & acrimoniam §. 67 69. edulcorantia, propter dolorem narcotica, commendantur. Tandem extus superhabenda auxilia ita proponuntur, ut, cum diversæ indolis sint, quando quæque convenient, lectoribus patere possit. In tertio capite de Phlegmone agitur, eamque §. 75. Auctor tumorem dicit elatum esse, circumscriptum, calidum, rubrum, tensum, duriusculum, dolentem, cum pulsationis molesto sensu, præcipueque propter limites, quos definitos habet, ab omni alia inflammatione distingui posse. In eaque, §. 76. ut sanguifera vasa spisso tenacique sanguine, ita lymphæ simili ab ea nominata vascula oppleta atque distenta esse. Cum §. 82. vero sibi relicta phlegmone, vel resolvatur, vel pus concipiat, meden.

- §. 84. medentis esse, semper resolutionem prius tentare, ad quam nullum venæ sectione in brachio, vel si superiores partes corporis laborent, circa malleolos instituta, efficacius auxilium sit, cui tamen, pro inflammationis magnitudine varia, tenuis diætæ, enemata pariter ac vomitoria, atque cathartica subiungi
- §. 88. debeant. Tum ex topicis, in principio morbi lenia reprimantia, in incremento quæ molliendi laxandique virtutem habeant, & ubi decreseat, roborantia superhaberi posse. Fuerunt autem cum horum, tum intus sumendorum medicamentorum, permultæ formulæ additæ. Erysipelatis sedes in cute, adiposa membrana, subiectisque musculis ponitur, in quarum partium vas sanguis parum spissus, sed acris, ac æstuosus,
- §. 95. quod ait, subsistat. Semper vero operam dandam esse, ut resolutio quiescentis humoris fiat, pariter per venæ sectionem, emetica, purgantia, atque enemata. Extus autem in magno æstu lac, vel cum eo parata cataplasmata mollia, fotus emollientes; in minore, vinum tepidum, similesque resolventes fotus, interdum etiam anodyna, cum resolventibus mixta, superhabenda esse: quæ ut medentium multis satis probari possunt, non parum metuimus. In Oedematis curatione, de quo in capite quinto agitur, si a corruptis succis proveniat, cum corrigendos hos esse, tum quoque sedi oedematis extus adhibenda auxilia esse, quibus solis id vinci possit, quod tantum ab externa causa provenerit. Itaque in priori mali genere, a purgantibus initium faciendum esse, hisque diuretica calida & aperientia, deinde martialia cum purgantibus & diureticis remixta, ac postremo, si his malum non cesserit, & habitus corporis mollis flaccidusque fuerit, lignorum decoctum subiiciendum. Quæ tamquam topica commendantur, ex roborantium adstringentiumque genere sunt: quibus tamen si vinci morbus non possit, ab externa causa ortus, ferrum candens adhibendum esse, Cl. *Fizes* opinatur. Ultimum caput de Scirrho doctrinam continet. Eius sedes dicitur in cute, a-
- §. 109. diposa membrana, periosio, ligamentis, tendinibus, carnis muscularibus, & potissimum glandulosis esse; quod, quo iure dicatur, parum intelligimus. Magis aridet, quod de cau-
- fa

In Scirrhorum profert, oriri scilicet, si a vitio in succis latente
 recedamus, cum in tumoribus, cum inflammatione coniunctis,
 sanguis, non vero lymphæ, in suis vasibus subsistens, mobilis red-
 ditur. Pluribus deinde ad prognosin scirrhi pertinentibus §. 112.
 propositis, ubi breviter de scirrhi a venerea vel scrophulosa, 121.
 quam vocat, lue orta, curatione egit, Auctor se de simplici tan-
 tum scirrho agere velle, monet, eumque distinguendum esse,
 an ex cachectica, an ex melancholica constitutione prodierit,
 etsi ab utraque causa ortus resolvi debeat. In eo igitur scirr- §. 122.
 ho, qui a pituitosa causa ortus sit, digestionum instrumenta
 roboranda, sanguinem potenter incidendum, & a sero super-
 fluo, per purgantia, diuretica, & diaphoretica, liberandum esse,
 quo fibræ robur, lymphæ fluiditas, reddatur. Ad quem
 finem obtinendum, ubi Medicus per aliquot dies idoneis
 auxiliis usus sit, extus resolutiva superhaberi posse, quæ tamen
 non impediunt, quo minus scirrhus interdum pus concipiat. §. 123.
 Aliter mederi nos docet Auctor a melancholica constitutione
 orto, facileque in cancerum abeunti scirrho. Nam post san-
 guinis missionem, infusum purgans præscribit, iusculaque
 pulli iunioris cum helenio, cichorio, pimpinella, & cancris
 parata, per novem dies mane fumenda. Post quæ suadet fe-
 rum lactis, in quo ferrum candens extinctum, & cui, ubi al-
 bo ovi clarificatum & percolatum fuerit, sacchari pauillum,
 & interdum succus chærefolii aut nasturtii, addi possit. Inter-
 dum & utile esse decem aut duodecim vivos millepedes in fe-
 ro lactis decoqui, cuius proinde mane duodecim vel sedecim
 uncias, per duodecim dies bibantur. Dein iterum purgatum
 corpus, ad usum asinini lactis, millepedum pulveris, interdum
 quoque testudinum, ranarum, similibusque iusculorum, aqua-
 rum mineralium, præcipueque domesticorum balneorum
 perducendum, persistendumque in ea curatione per duos aut
 tres menses esse. Quæ dum intus fumantur, extus emollien-
 tia & aquosa, sub forma fotus, vaporis, irrigationis, balnei, ad-
 hibenda esse. Sequitur duplex de suppuratione specimen. In Prop. 1.
 priore ostenditur, partem, in qua suppuratio fiat, vita gaude-
 re, neque unquam in ea pus nasci, nisi rupta vascula, eaque 2.
 Qqq 2 san.

- Prop. 3. sanguinem vehentia, fuerint; cruorem etiam, magna copia effusum, & in maiore aliquo cavo corporis collectum, in quo interdum per plures dies fluidus maneat, qualem se Auctor dicit ex pectore educi vidisse, nunquam in pus converti, verum
4. in cadaverosum quid, tabum adpellatum. Idem interdum fieri, si cruor ruptis sanguinem vehentibus vasis parce effusus sit, græci *ἐκχύμασι* vocant, sanguinemque adeo, etsi in putridum quid, in pus tamen verum mutari non posse. Suppurationem vero in parte molli sic fieri. Ex ruptis in vulnerata parte vasis, primum sanguinem effundi, cumque is, propter resistentiam in illis minutam, maiori vi adfluat, & integra quoque, quæ in vulnerata parte semper superint, vascula distendat, ruptorum vasorum extrema, cum propter hoc, tum quia & ipsa breviora atque angustiora fiant, comprimi, sanguinisque effluxum cohibere. Qui adeo retentus cum agat in vasa, in iisque inflammationis notas excitet, ab his, præcipueque integris ambientibus ita agitur, ut, fetosis particulis absumentis, globuli cum fibrosis partibus intermixtis, in mucilage sanguinis velut inviscati, in spissum, æquabile, & albicans liquidum, pus dictum, solvantur, cui simul ruptorum vasorum emollite soluteque laciniæ admisceantur. Ultimo loco, quæ suppurationi inchoate superveniant, & qua ratione iterum uniantur partes, exponitur. Ex quibus hoc unum adduxisse sufficiat, Auctorem secta vel rupta vascula omnia occludi opinari; quæ vero in vulnere coeunte exigua tubercula aut velut monticuli adparent, integra vascula esse, ad os vulneris reflexa, & a succis adfluentibus extensa, per eaque solutas partes uniri. In altero specimine, præcipui suppurationis eventus in partibus mollibus expenduntur. Suppuratio igitur vel non, vel difficulter excitatur, si in vasis neque tumor, neque motus vehementior vitalis producitur, si in parte læsa pauca sanguinem vehentia vasa sunt, si plurima vascula contusa vel lacerata vim vitalem perdiderunt, si etiam integra nimiam sanguinis vim continent, & ultra modum distenta sunt, si vasa inanita sunt, vel causa aliqua prægressa resoluta, aut mollia nimis, vel contra rigida ac nimium tensa, vel ab externa causa compressa, si fluida in parte læsa nimis spissa, si serum & tenuis muc-

mucilago in sanguine deficit, vel spirituosus particulis is plurimum orbatus est. Cum his conveniunt magna ex parte ea, quæ deinde de varietatibus & anomaliis præcipuis suppurationis, ratione symptomatum æque ac indolis puris, proponuntur. Nam cum bene & facile succedat suppuratio in carnis partibus, minus feliciter fit in tendineis, nervosis, ligamentosis, adiposis, & glandulosis. Neque alia sanguinis ratio est, a quo bene constituto facilis & laudabilis suppuratio fit; mala contra, si dissolutus, vel crassus & viscosus est, si cachexia, vel cacochymia, item scorbutus, venerea lues, corpus tenent, vel si scrophulosa sanguinis diathesis est. Variat quoque suppurationem tumoris diversitas, neque bona erit in erysipelate, oedemate, scirrho, cancro, tunica inclusis tumoribus, & ab initio in gangræna. Neque eodem modo suppuratio fit, si vulnus cæsum, & si punctum inflictum, si partes laceratæ, adustæ, aut frigore læsæ sunt; quibus de noxiis mutationibus quædam subiiciuntur, quæ non raro solent, in parte, quæ suppurat, oriri. Brevioribus nobis licet in exponenda illa Dissertatione esse, quæ hanc excipit, & in qua de Cataracta agitur. Nihil enim in ea reperimus, quod in omnibus fere de oculorum morbis, vel de chirurgicis quoque curationibus emissis scriptis, non inveniatur. Contra omissa non pauca sunt, quæ a recentioribus reperta, cum in cognitione suffusionis, tum in chirurgica eius curatione, permulta variant. Nam, etli membranis cataractis admissis, frequentissimas tamen in crystallina lente sedem habere dicit, nihilominus de velamenti lentis, & utramque partem interfluentis humoris mutatione, ut quæ pariter suffusionem potest efficere, nihil dixit. Deinde, etli maturam vult cataractam esse debere; tamen, neque cur debeat esse, rationes subiungit, neque eius, quæ nuper de hac re fuit, & adhuc est, disputationis, vel verbo mentionem facit. Omisit etiam verissimam *Petiti* suffusionis curandæ rationem: contra, ita iubet acum demittere, ut cameram oculi posteriorem intret, velamentique adversam partem radat, ac lentem deprimat; ex quo, quam parum vera debeant subiuncta Corollaria esse, non obscure intelligitur. Quintum

- Opusculum nomen conspectus anatomico mechanici partium C. H. solidarum habet. In hoc primum de vasis, membranis, nervis, cellulis, vesiculisque hinc inde occurrentibus, agitur, ut, qua ratione formentur, constare possit. Negatur vero, in liene cellulas, in musculis, & ad vasorum extrema, quæ singulis partibus aliter figurata sint, vesiculas vel folliculos glandulosos esse. Deinde de arteriæ minimæ divisione, ac fine, de fibra simplici, eius elementaribus particulis, ac firmitatis causis, pressione ac nutritione, aliqua proponuntur, quæ partim satis nota sunt, partim vix aliquam veritatis speciem habent. Post hæc fibrarum elasticitas, sed mechanica tantum, ut videtur, exponitur, ad quam pertinens continuus se restituendi nifus vitam efficiat, quæ proinde in perpetuo mutabili æquilibrio, quod vocat, fluidorum vasorumque consistat. Cum per hoc dilatationem contractionemque vasorum intelligit, quæ per totam vitam invicem fiant, de cordis alterno motu, tamquam mechanica earum causa, quædam subiiciuntur, æstimaturque ampliatio aortæ omniumque continuorum ductuum, quæ in cordis systole fit, 2. pollic. & 432. lin. cub. æqualis esse. Ex his consequens esse dicitur, nullum in corpore vasorum genus esse, quæ ab arteriis deriventur, quod non pulsæt. Ut vero vasorum actionem ex elastica vi, ita ex eadem carneæ fibræ vim exponit, sed ita, ut nonnullis ab aliis, ne quidem nominatis auctoribus, fictis anatomicis principiis utatur. Ulgimo loco nerveis fibris vibrationem Auctor adscribit, ac de poris meatibusque solidarum secundum aliorum observationes, aliqua profert. De Hominis liene sano Dissertatio sequitur. In eius partis, quantum internam fabricam attinet, descriptione, Cl. *Fises Ruyfchium* sequitur. Deinde in quinque subiectis Propositionibus ostendit, lienem præcipue ad sanguinis arteriosi particulas discerpendas, solvendas, atque intime permiscendas constructum esse; ad quem finem etiam minor in liene lymphæ, quam in aliis visceribus, deperditio fiat: hunc vero in liene paratum sanguinem, cursum illius promovere, qui per vasa hepatis capillaria fertur, plurimumque ad bilis secretionem conferre. Præter hæc intermixta aliqua sunt de velocitate sanguinis cursus,

sus, eiusque particularum divulsione, quarum hæc in minoribus, illa in maioribus arteriis, maior sit. Ostenditur etiam, secretos succos, etsi summa tenuitatis sint, tamen posse deinde ipso sanguine venoso crassiores fieri; quomodo sanguinis, vena emilius, cogatur; & quare animal, cui vel ademptus splen sit, vel a natiuitate desit, tamen vivere queat. Postremo querelæ quædam ac vindiciæ lienis leguntur. A liene ad iecur transitum facimus, in quo quomodo naturalis bilis secretio fiat, peculiari Dissertatione Auctor exposuit; eaque tria lemmata continet, de vasculoso iecoris contextu, ac de secretionem in uniuersum, & quinque propositiones, in quarum tertia & quarta contra illos disputatur, qui vel propter figuram & magnitudinem pororum determinatam, vel per fermentum in viscere hærens, ut omnium succorum, ita bilis quoque in iecore fieri opinati sunt. Quintam vero totam hic adponamus: In sanguine venæ portæ fluida adsunt indigena, quæ, dum is in venæ cavæ radices tendens iecoris substantiam permeat, aperta tubulorum secretiorum extremis portæ ramusculis continuorum ostiola, eaque fat patula, continuis pariter cavæ radicibus, minus tamen ampla, ut transire possint, indiscriminatim subeunt; quo deinceps a reliquarum & essentialium cruoris partium societate, motuque intestino liberata, vasorumque sanguineorum officitatione vitali haud amplius concussa, biliarium vero actioni exposita, humorem a sanguine distinctum constituent, determinatum, bilis nomine cognitum. Quæ ultimum locum occupat, de hominis generatione, Exercitatio, undecim Periochas habet; quæ etsi singula huius doctrinæ capita complectuntur, tamen, quia eorum plura Cl. Fizes non tam plene exposuit, quam tribus fere tantummodo verbis tetigit, de præcipuis tantum dicamus. Itaque, si Auctori credimus, fetus humanus in ovo, ex quo omnia vivipara oriuntur, efformatus, germinisque illius ortus ab Eva est; partes vero corporis nostri simul efformantur, vel delineantur; fecundat ova subtilissima feminis aura, quæ, ne diffletur, crassiori parti quasi inviscata est, atque, ut Bohnius dixit, in sanguinem exhalat; eius particulæ sanguinem leviter inspissant,

ac textum fibrarum uteri & mammarum emolliunt; in placentam ab utero non lac solum, sed & sanguis transit, quod peculiari aliqua observatione probatur, contra a fetu in utero sanguis non refluit. Tum plures ad doctrinam de mensuris pertinentes quaestiones agitantur, diciturque partus per umbilicum aequè ac per os nutriri, amniique liquorem peculiari aliqua ratione haurire, aërem vero non ducere. Sanguis autem in circulum fertur in partu, eo modo, quem sine causa *Meryus* reiecit, atque in pulmonibus aërem inspiratum admittit, qui sanguini fluxilitatem conciliat; mira vero inter matrem & partum consensio est, eaque a fluidorum matris diathesi partim, partim imaginatione pendet; editur & octavo mense vitalis partus, qui protenus & respirat, & insignem, ratione sanguinis circuitus, mutationem patitur. Reliqua, & vulgaria, & nimis fere breviter exposita sunt.

DIATRIBA DE AVIBVS ESU LICITIS, QVAM ex codice sacro, talmudico Chullin, & naturae scrutinio, in ulteriorem locorum Lev. XI. & Deut. XIV. illustrationem, & apologiam sui schediasmatis de ארבה חגב חרמול סלעים חגב adornavit, & suis impensis edidit

ANDREAS NORRELIVS, Reg. Acad.

Upsal. Bibliothecarius.

Upsalæ, 1746. pl. 19. in 4.

Erudit. Auctor dissertationem de lege cibaria ad Lev. XI. 20 23. Amstelæd. a. 1720. 8. typis describendam curaverat, quæ quoniam se ob argumenti novitatem, egregiam linguarum orientalium notitiam, exactum iudicium, & dictionis concinnitatem ac perspicuitatem, multum probebat, eandem dignam indicavit eruditiss. *Hysæus*, quæ bibl. bremenf. cl. III. fasc. I. p. 36 57. notulis quibusdam adpersis, infereretur. Sed vero, quoniam a communi interpretum sententia prorsus discedebat, non desuerunt, qui ipsius commentationem examini submitterent, & quid in illa desiderarent, decla-

deklararent. Præ aliis hoc egerunt *Gerh. Outhovius, & Io. Georgius Meintelius*, quorum obiectiones ut expediret, argumentum de novo executendum sumit, & singula illius momenta intentiori cura expendit. Fecit hoc in præfenti elegantissima commentatione, quam inscripsit Serenissimo folii Suecici designato tum Successori, *Adolpho Friderico*, eiusdemque Coniugi regis, *Ludovicæ Udabricæ*, cuius utriusque singularem in urbem & academiam Upsaliensem gratiam & beneficentiam, cum illam sua præsentia dignarentur, multis iisdemque magnificis prædicat verbis. Absolvitur liber confirmatione & illustratione illorum, quæ in dicto schediasmate protulerat, parte quadam codicis Chullin, latina veste & notis donata, itemque discussionem dubiorum ab Outhovio & Meintelio motorum. Sed in ipsam rem ingredimur, & quæ digna notatu visa sunt, exhibebimus. Vox פָּרָשׁ, unde פָּרָשׁ, significat *copiosissime parturire, prolem copiosam edere*, unde פָּרָשׁ accipitur de avibus foecundis, Deut. XIV. 19. (non 29), de piscibus insignem in modum se multiplicantibus, Lev. XI. 10. Quo sensu etiam vult sumi פָּרָשׁוֹן פָּרָשׁוֹן פָּרָשׁוֹן Lev. XI. 41-43. designari sc. illa, animalia foecunda, multos catulos, vel multa sua gignentia. In loco præfenti nota characteristica avium memoratarum non est volatus, qui ipsis cum aliis est communis, sed foecunditas, & multorum suorum parturitio. הַדְּוֹרָה פֶּלֶא אֲרֵבֶע non accipi potest de *quatuor pedibus*, cum tales Pag. 1-10. aves, nisi monstrosæ sint, in tota natura non dentur, sed *pedibus in quatuor digitos natura divisi*, uti etiam explicat Misch-nici in cod. Chullin c. III. §. 6. fol. 59. edit. Amstelæd. & in 10-12. Gemara p. 65. Circa verba לֹא כְרַעִים מִמַּעַל לְרַגְלֵיָהוּ notat, loco particula לֹא non, uti in kerî habetur, legendum esse לֵי, qua occasione mentem suam de lectionum illarum varietate explicat, incuriæ librariorum & superstitioni Iudæorum suos illam debere natales. Verba igitur ita reddit: *aves multiparæ, quadrifidis gradientes pedibus, quæ non sunt unguis grandiusculi.* כְּרַעִים non explicat per *crura*, sed *pedem*, qui 12-19. in quatuor digitos, unguibus præmunitos, se exporrigit: quem sensum, etiam hic obtinere debere, inde probat, quoniam

- niam addatur לרגליו, ממעל לרגליו, quæ verba non referenda ad partes supra pedes sitas, sed inas, talos nimirum, qui digitis
 Pag. 19-21. omnino sint superiores. Verbum נחר, ex usu apud Arabes & Aethiopes, gaudet significatu *dissolvendi, discerpenti, dispercendi*, quale quid proprium est avibus, quæ corpora domesticarum avium in minutissimas particulas discerpunt & dilaniant. Inde, quid per כחף & ירך in corpore animali sit intelligendum, definit, quædam ad illustrationem Exod. XXVIII. 4. in medium adducit, item quid per שוק & כרכים, & ubi 1 Sam. IX. 24. nominatur שוק וזעליה. Per שוק nonnulli indigitari existimant obesum posticæ partis agni femur, & per עליה caudam illud prominentem, cum caudæ ovium in Oriente admodum fuerint pingues & ponderosa, proptereaque plostello, ne humi lacerarentur, imponi debuerint, *Goliuz*, lexic. p. 145. *Bochartus*, hieroz. L. II. c. 45. p. 494. Hinc locos Exod. XXIX. 22. Lev. VIII. 25. illustrari posse, recte iudicat. Num vero id ipsum 1. Sam. IX. 24. adcommodari possit, subdubitat, & cum in finem diversas interpretationes & magistrorum explicationes confert, & quid per
 25-29. שוק & ירך Iud. XV. 8. sit intelligendum, disquirat. Ex his efficit, vocem שוק significare *crus*; ubi vero 1 Sam. IX. 24. dicitur שוק, & additur עליה, per prius quidem crus intelligendum esse censet, per id vero quod additur עליה, femur & armum, ut sic crus fumatur simul cum partibus superioribus, illud proxime excipientibus, quod ipsum etiam iudicandum sit de ריטין שוק, qui sacerdoti cedebat Lev. VII. 32.
 29-31. 33. Vocem רגל & in duali רגלים digitos, vel pedem in quatuor digitos natura fissum ac divisum notare, ex Lev. XI. 20. 23. 42. ostendit. קרסרל plantam pedis notare evincit. Vocem כרעים suo significatu involvere (1) notionem unguæ in animalibus quadrupedibus puris, (2) digitorum, ungue acuto præmuntorum, in impuris, feris pariter ac cicuris, ut & involucris rapacibus, iudicat, quarum priorem Amos. III. 12, locum habere, arbitratur. Sed videtur cel. Auctor plus ex hoc loco conclusisse, nisi supponat integrum animal a leone haustum fuisse, unguis tantum prominentibus, & uti aures
 sunt

sunt extremae in capite partes, ita per □□□□□ ungulas tamquam extremas totius corporis partes intelligendas esse. His præmissis, quænam aves speciatim indigentur, disquisitionem instituit. Qui per *Arbeh, Solam, Chargol, Et Chagab*, locustarum species innui volunt, illos in incerto fluctuare censet, cum differentiam indicare nesciant. Speciatim contra *Othovium* demonstrat, locustas plane non indicari, quoniam de illis dici non possit, quatuor incedere pedibus, quæ tamen, quod *Aristoteles* iamdum docuit, & *Io. Leonhardus Frisch* confirmavit, sint senipedes. Digreditur hinc ad locustas, quibus *Ioannes* vitam suam in deserto sustentasse dicitur. Per *angl. des. Isidorus Pelusota* iamdum intellexit *ἀνεπίμωτος Βορραῖον, ἢ Φυρῶν*, summitates herbarum & fruticum, quam ipsam sententiam confirmavit *Enemannus*, quondam academiae Upsalensis Professor, qui hæc ipsa loca invisit, & in itinera suo manu adhuc exarato dedit. Locustis, quarum species aliqua Israelitis ad comedendum licita erat, Ioannem famem non exemisse, inde vel maxime probat, quoniam illæ tempore hiemali & autumnali in suis latibulis lethali somno oppressæ torpeant, ut sic ipse per magnum anni tempus ieiunium agere debuerit. *Diodorum Siculum* L. III. c. XXIX. ad quem pro locustis provocaverat *Bochartus*, minus favere huic sententiae, ex integro contextu ostendit, cum Aethiopes, illis victitantes, describat tamquam homines brevis vitæ, quique variis, itemque tetricis morbis, fuerint obnoxii. Sed vellemus, Cl. Auctorem ad examen revocasse testimonia, quæ ex præcis scriptoribus excitavit *Hafæus*, ex quibus constat, in deliciis habitum fuisse certum locustarum genus, ut illas non adeo insalubres fuisse oportuerit. Hinc quibusdam, postulatorum causa, præmissis, se convertit ad explicationem Levitici XI. atque v. 20. ita interpretatur: quaelibet aves fœcundæ, quadrifidis gradientes pedibus, vobis abominatio sunt. 21. Has tamen ex quibuslibet quadrifidis pedibus gradientibus avibus editote, quibus infra pedes non sunt unci digiti, quibus in terra discernant. 22. Ex huiusmodi avibus, editote columbam & eius speciem, anserem & eius speciem, gallum & eius speciem, & passerem eiusque speciem. 23.

- Ceterae omnes forundae aves, quae quadrifidi pedes, vobis abominabiles sunt.* Per ארבה nigitur intelligit columbam, avium genus foecundum, pavidum, pedibusque in quatuor digitos-fifis instructum, quod probat ex Job. 39. 20. ubi ארבה opponitur equo feroci, quod cum de locusta accipi non possit, quadret autem in columbam, hanc indicari opinatur. Sed & in hoc ratiocinio aliqui istud desiderabunt, ipsum characterem hunc nimium restringere, ac columbis tantum adplicare.
- 55-57. סלעים ipsi est *anser*, quoniam in gemara, codic. chullin, c. III, fol. 65. & a *Maimonide* de cibis interdict. c. I. idem statuatur cum ירושלמית וירחנה, per hanc autem non locustam, sed avem, quae Hierosolymis alta & saginata fuerit, anserem sc. intelligendam esse decernit. Fuit autem anser esulicitus Iudaeis,
- 57-60. ac illi conveniunt characteres Lev. XI. indicati. חרנול non esse locustam, adversus *Bochartum* disputat, sed *gallum*, quod ex convenientia cum talmudico חרנול, qua voce *gallus* designatur, & quoniam, alias nullum vestigium liciti esus illius in lege existet, adparere statuit. Adducit praeterea verba cod. *Sehabb. e. VI. §. 10.* יוצאת בביצת החרנול *die sabbathi egrediuntur cum ovo chargol*, ubi ovum locustae intelligi non posse demonstrat. חנב habetur pluribus, potissimum *Bocharto*, pro locustae genere, sed non certo nititur fundamento. Numer. XIII, 33. exploratores dicuntur Enakæis visi fuisse instar חנבים, quocum confert *Auct. locum Ies. XL. 22.* In prioriloco, causatur, similitudo peti non potest a locustis, quoniam inter illas dantur satis grandes, in quarum locum si substituantur passeris, similitudinem concinnam esse putat. In posteriori loco pariter similitudinis rationem non satis aptam esse
- 63-65. sibi persuadet, cum locustae inaequalis sint magnitudinis. Sed II. Chron. VII. 13. nominatur חנב, cui tribuitur comedere fructus terrae, quod de locustis iure potest affirmari. Magistris חנב notare passerem ex שירח שירח probat, ubi צפרת חנב esse dicitur, sed חנב מין חנב *avis vinearum species* est dicitur, sed צפרת generale quidem, *Kimchio* iudice, est nomen avis, speciale autem *passeris*. Hisce iam recensitis avibus aptat
- 65-67. characteres a *Mose* designatos. Sunt (1) foecundi, (2) incedunt

cedunt pedibus quadrifidis. (3) unguibus recurvis, raptui Pag. 67-68. aptis, destituuntur. His demonstratis, observat, apud Ebræos & Arabes dari multa *ἁμῶνμα, πολύσημα, imo ἐναντιόσημα*, quod prolatis exemplis probat: quorum tamen quædam ita sunt comparata; ut generali vocis significatui commode sub-iici queant, vel voces sunt prægnantes, non unum sensum, sibi tamen non contrarium, inferentes: addit, ipsum hoc etiam apud Latinos & Græcos obtinere. Prouti vero harum sensus in linguis Europæis ex adfinibus determinari potest: ita etiam vocum ebræarum, quarum significatas non æque est perceptus, ex linguis adfinibus, chaldæa, syra, arabica, & æthiopica, dari potest. Hoc adcommodat ad præsens argu- 68-75. mentum, & illos, qui locustas intelligi volunt, speciatim Outhovium, arguit, quod quatuor sic dictas species confuse admodum sub generali nomine locustarum exhibeant, nec distinctam illarum notitiam tradere possint. Sicit dehinc c. III. 75-77. cod. talmudici Chullin, qui locus totus agit de avibus, cuius textum ebraicum, cum latina versione & subiectis adnotationibus, repræsentat. Notas characteristicas avium mundarum & immundarum sola traditione constare negat, cum illæ in lege satis sint expressæ. Imo, pergit, nisi locus Lev. XI. de avibus dictis explicetur, non constare, num illæ esui sint licitæ. Opinionem Iudæorum, aves immundas a mundis, internis, 77-80. non externis signis, internosci, reicit. R. *Eiefer*, nominando *אביר*, non locustas, sed aves in animo habuit. R. *Ioseph* censuit, omnem avem, quæ nomine *אביר* veniat, esse mundam. Cum in cod. Chullin, Arbeh sub se complecti dicatur *avem vinearum*, porro R. *Iscides* vocem *אביר* per *אביר* *columbarum* 80-85. *pullum* explicet, aliquid de avibus in loco Levitici cum vidisse, colligere licet.

Subiicit examen dissertat. epistolaris a *Io. Georgio Meintio*, V. D. M. scriptæ & Suobaci a. 1744. 8. editæ, *Christophoroque Birkmanno*, V. D. M. Norimbergensi, tamquam suæ fori missæ, in qua Arbeh, Solam, Chargol & Chagab, quos pro bestiis vendit, de statu suo temere depulsi, in integrum restituende præ se fert. Omissis durioribus quibus-

- dam, tantum momenta causae breviter dabimus. - Removet statim ab initio novitatem explicationis Cl. *Norrelii*, cum sit innixa integris Moysi tabulis; contra id se egisse affirmat, ut verus sensus dudum sepultus in apricum fuerit productus. Notat porro, Meintelium confundere שרץ העוף & שרץ הארץ על הארץ. Negat etiam, ellipsin habere locum in locutione פג. 98 ודוולך על ארבע, ut subintelligi debeat רגלים, notione pedum, cum legislator voce ארבע istis dilucide expresserit avem, non quadrupedem, qualem omnes ignorent, sed *bipedem, quatuor* gradientem, h. e. super quatuor אצבעות 2 Sam. XX. 20. *digitos*, quos natura infra pedem locavit, incedentem.
- 100-105. Verbum שרץ involvere *notum prae timore* docet, & istum 108-109. significatum Job. XXXIX. obtinere demonstrat. De verbi 109-111. כהלל significatione dissentit. Vindicat denique se a crimine plagii, ac si *O. de Rudbeckio* hanc suam sententiam debeat, eandemque ipsi surripuerit, demonstrans, quae Rudbeckius subministraverit, generalia tantum spectare, specialem deductionem & singulorum explanationem propria cura ac sagacitate se instituisse. Sub finem quaedam adfert de genuina notatione vocis מוטרון, quam ex latino *mediator* fluxisse arbitratur, & quid sibi de illa cum Rudbeckio intercesserit, edocet. Qui hanc commentationem curate leget, egregiam doctrinam, acre iudicium, circumspexam sagacitatem, & laudabilem contentionem, in res obscuras & a memoria nostra remotas penetrandi, cel. Auctori non negabit. Si cui vero argumenta quaedam videbuntur non illud robur habere, quod illis inesse iudicatur, ille secum reputet, circa istiusmodi rem verisatam esse Norrelium, quae propter necessariorum adminiculorum defectum ad liquidum perducere non potest.

RECENIORUM POETARUM GERMANORUM
Carmina latina selectiora, ex recensione M. IO.
TOBIAE ROENICKII.

Helmstadii, ex mandato editoris apud Christ. Frid. Weygand. 1749. 1 Alph. 10 pl. 8. mai.

Deni-

Denique prodire coepit, hucusque, invito curiosissimo Editore, morata collectio, quæ luculenter satis demonstrat, Italicis, Gallicis, Anglicis, non esse inferiores Germanorum poetas. In his excellentem ipse locum occupat, qui deliciarum suarum amore captus generoso, latere noluit eruditos rivales, quin potius ope sua protrudit atque illustravit. Quantum ipsius humerivaleant, & specimina quaedam inserta docent, & limatissima præfatio. Sane, si non temporum modo sed artium quoque lux est historia: maximum Auctori meritum præbent, quæ de antiquissima poeseos dignitate præfixit analecta. Hic, antiquissimum esse studium poësis, ante omnia ostenditur, quod & liberam eloquentiam ætate antecire, ab ipso eloquentiæ quodam professore, in bibliotheca Hamburgensi mixta, & alibi ab aliis, evictum legere meminimus. Roborat eandem antiquitatem, studium apud omnes fere, atque inter illas maxime barbaras nationes, tam generale, pondusque simul, suavitatem atque internam quandam animos alliciendi facultatem commonstrat. Adhæc indidem, ut Horatius canit, honor & nomen divinis vatibus atque carminibus venit, quoniam laudes divinas, doctrinam sacram, historiam omnem, prudentiam iuris, legesque, doctrinam moralem, amores atque alia, facile quævis poetica facultas compledebatur. Unde & iam de antiquis, Lactantius, Aristoteles, Strabo, Maximus Tyrius atque alii, primas poësi partes dederunt: eiusdemque studiosos singulari cultu profecuti sunt veteres; id quod hic per gentes eundo, breviter pro instituto confirmatur, simulque optatur, ut Cl. *Io. Gottfr. Hauptmanni* fasciculi carm. Lat. vet. optimæ notæ, in præfatione promissa, ac delineatæ ab eodem institutiones poëticæ, quippe qui simul pollicitus fuerit, insignem istam historię literariæ lacunam supplere, quam primum prodcant. Nos elucubratum opus esse novimus, & ab aliquo tempore, bibliopolæ mpenfas expectare, sed idem adhuc experiri, quod ipsi ven. *Roenickio*, in isthoc laude dignissimo instituto suo antea contigit. Dum igitur præfertim adhuc ignoramus, quo tempore illas institutiones visuri simus: eo interim lubentius compendium isthoc excipimus. Primura
ibi

ibi locum obtinent Ebraei, quorum de poesi, prisca illa, plurima, in ipsis sanctissimis literis, specimina, internam vero ad rationem quod attinet, post tot eruditorum certamina, non adeo multum exploratum habemus. Proximi ab iisdem ponuntur Aegyptii, Persae, Chaldaei, Babylonii, Cretenfes, Indi, Scythae, Celtae, Iberi, Lusitani, Gothi & Longobardi. De primis Zoroaster vicies centum millia versuum condidisse, iisque sapientiae instituta discipulis posterisque commendasse, dicitur. Aliorum reges, Mithridatis exemplo, poetas secum in bella duxerunt, atque in primis honorarunt, ne res a gestae praekonibus destituerentur. Celtarum poesis, si vel Germaniam Taciti evolamus, abunde commendatur. Illorum plerique populi cantores ac vates in proelia secum sumferunt, qui ad fortitudinem incenderent animos, fortiumque virorum laudes celebrarent. Longum, fuisset de Druidis, tamquam deorum internuntiis, multa repetere, praesertim, ex quo tot iam commentationibus ac libris de iisdem scripserunt eruditi, ex quibus vel Frickios appellasse sufficere. Eodem pertinent Scandinaviae Scaldi ac Bragures, a quibus vel regum ac principum filii modorum doctrinam cupidissime imbibebant, immo vero, qui regum ipsi proximi erant, & quorum unus vel alter ad folium etiam carminibus iter munivit. Hic quidem Edda, Saxo Grammaticus, Snorro Sturlaefonius, alique consuli merentur. Quid de Graecis dicemus ac Romanis, qui artis poeticae laude praeter ceteris omnibus praerogativam quaesiverunt? Impleverunt illi praesertim, & orbem carminibus suis, & historicos de ipsis ipsorumque arte narrandi studio, & omnem posteritatem imitationis ardore. Inter imitatores, postquam semel montes transcenderunt literae renatae, & proximis maxime saeculis, eminere videntur Germani. Iam deiectos quidem esse spiritus ac tepidiores nonnulli existimant: sed certe adhuc nondum fuisse, Roenickii nostri diligentia demonstrat. Ipse quidem non potest non de scholis haud paucis queri, praeposterum maxime philosophiae studium accusans, ac Latium breviter quidem sed strenue vindicans. Interim tamen dum luctatur adhuc virtus, licet prematur, forsitan in

poste-

posterum quoque superare posse, ac luce sua depellere barbariam obscuram, ex eiusdem indicio videtur. Sed ad poematum latinorum collectiones cum ipso accedimus. Habemus veterum antiquiores Marschalci & Vorstii, non admodum selectas, sed primo statim obtutui occurrentem particulam excerptas; neque minus recentiores Freyeri, & quam supra nominare meminimus, a Freyeriana & modo & ambitu recentem, ut adeo temere nonnulli confundant. Sed diversus eorum est nifus, qui recentiora variarum gentium collegerunt. Inveniunt hic Lusitani, atque alii, de quo seiactent. Germanorum vero poetarum delicias, Ianus Gruterus publici fecit iuris. Ex hoc tempore plurimas quidem singulares carminum editiones, collectiones autem variorum poetarum, & selectissimorum modo carminum, novimus nullas. Quot igitur tanto temporis spatio cum blattis ac tineis colluctata sunt elegantissima poemata, quot rudibus salsamentariorum manibus discerpta! Non adeo mirum est, istud si fatum exosi, luculentioribus ac fructuosioribus operis plures se addicere laborarunt. His omnibus noster occurrit, sed dignis; mediocrium enim, atque invita Minerva natorum poetarum, non est iactura. Quod cum propositum, inde a novem annis, foveret; de sexcentis, quæ initio ad manus erant, carminibus, non nisi quinque selegit, quæ mirifice ac præ ceteris omnibus placerent. Sed incrementa mox coepit illa paucitas, litteratissimis viris certatim cumulantibus opes. Laudatur eo nomine præsertim Paullus Gottlieb Werlhovius, qui collectionem suppeditavit a Iulio Christophoro Boehmero privatim factam, eandemque locupletissimam, tribus quippe tomis in folio constantem. Illi primario, aliorum accessere plurima dona, de quibus, & suo editoris adparatu, natales suos repetit collectio ista, & externo fulgens & interno splendore. Ipse vir modestissimus præmonet: „credas nolim, benevole lector, omnia eadem ac singula esse selectissima, & cetera omnia, quæ mihi adhuc supersunt, hisce omnino cedere oportuisse præstantia. Innumera supersunt, quæ vel genio, vel numero poetico, vel rei novitate ac dignitate, horum quamplurima ante-

„antecellunt. Ea enim est natura collectionum, quas multi ingredi volunt ac debent, ut raro alter alteri, nedum omnes ac singuli singulis, eadem in re, æquari possint. Cavimus tamen sedulo, ne quæ recipereamus, nisi qui ad genium & normam veterum probatissimorum poetarum proxime accederet.“ Quæ quidem ingenua confessio tantum abest, ut quid operi derogeret, ut sequentium potius voluminum insignem pariter excitet sitim. Excitabitur eadem; non Germanis modo, sed simul exteris, Italis potissimum dum in primis civis sui Hortensii Mauri Abbatis, qui vero plurimum ætatis in Germania consumpsit, & vitæ compendium in hoc statim primo tomo invenient, & poemata omnia. In disponendis autem carminibus noster, præter illum e præcipuis generibus ordinem, continuam secutus est annorum seriem, rebus & auctoribus convenientissimam. In epigrammatibus vero digerendis, ob defectum anni plerorumque, omnino nullum ordinem observavit, nisi qui forte casu ipsi fuit oblatas. Ita quidem hic legimus heroica carmina XXIX, elegiaca XLVIII, lyrica XVI atque epigrammata permulta. Heroicorum auctores sunt: Gottfr. Guil. Leibnitius, Hortensius Maurus, Ioach. Abelius, Henr. Muhlius, Io. Werlhofius, Io. Ioach. Meierus, Io. Conr. Steph. Hoellingius, Brandanus, Frid. Mylius, Conr. Gerh. Lutemann, Er. Christoph Neubour, Henr. Christ. Crüger, Io. Matth. Gesnerus, Io. Gottl. Immermann, Frid. Weichmannus, Io. Tob. Roenickius, Alex. Gottlib. Baumgarten, Io. Gottfr. Hauptmann, Io. Sam. Müllerus, & Heinr. Io. Carstens. Elegiaca carmina scripsere: Heinr. Muhlius, Io. Ge. Eccardus, Seb. Kortholtus, Io. Christoph Krüfieke, Hortensius Maurus, Heinr. Christ. Crüger, Io. Caspar Carstedius, Io. Mich. Gasser, Conr. Gerh. Lutemann, Io. Frid. Noltenius, Rud. Aug. Noltenius, Gottfr. Christ. Roth, Frid. Weichmann, Sam. Wakher, Frid. Bernh. Meierus, Io. Gottfr. Hauptmann, Conr. Ikenius, Gottfr. Schütze, Io. Aug. Hartzbach, Io. Tob. Roenick, & Mich. Richey. Inter lyricos poetas recens accefferunt: Ilgenius, A. C. Augsburg, Christ. Gottl. Schwartzius, Janus Brouk-

Broukhufius, Mat. Vaiff. la Croze, Adolph. Theob. Overbeck, B. G. Clauswitz, Nathan. Baumgarten, Elias Casp. Reichardus, & Car. Sam. Walther. Sic & epigrammatum, præter nominatos, varii sunt Auctores: Ulr. Obrechtus, Heinr. Meibomius, Ge. Phil. Harsdoerferus, Gottfr. Thomafius, I. R. Seubert, Frid. Ben. Carpzovius, Casp. Coerberus, Mich. Kirftenius, Io. Pet. Titius, Th. Ittigius, Paul. Gottlib. Werlhof, Io. Rempen, Ioach. Negelein, atque alii. Jam vero potius, ut idoneum esse arbitrum Roenickium ostendamus, ipsius de speciminibus aliquid afferamus, & quidem illius ex heroico carmine, quod initio scholastici muneris dedicatur, statim initium.

Fata Deumque ducem, mandataque munera patrum,

Officiumque meum cano. Qui regis omnia nutu,

O Deus almè, sacro, tuâ quæ divina voluntas

Eventura homini decrevit, quique paratum

5. Me, quoçunque trahar, tandem his succedere tectis

Iussisti, iuvenumque gregem mihi tradis agendum,

Affer opem, placidusque meis his adnue coeptis,

Quæque canam rata fini. Vos, o pietate verendi

Patres conscripti, quibus artes cura tuendi

10. Infidel ingenuas, iuvenumque fovete salutem,

Quique magisterii mihi decrevistis honores

Firmandos hodie, iam munera vestra canenti

Aspirate mihi, linguisque anisique favete.

Stabat arenosis urbs antiquissima campis,

15. Heptapolitanae decus inter Marchidos urbes,

Ad Mildam, sub scepro aquilae, lupuloque frequenti

Cervisiaque sua totum celebrata per orbem.

Claudius hanc Drusus quondam, legione locata

Praesidii, coluisse Nero, primusque vocasse

20. Nomine Gardlegiam fertur. Quæ pacis alumna,

Fidaque Misorum nutrix, iam saecula multa

Foverat arte viros celebres: sed sinere cari

Languida Bergmanni, postremum vulnus alebat

Pectore, nec placidam dabat anxia cura quietem.

508 AD NOVA ACTA ERUDITORUM

25. *Mœstam stare scholam, viduos doctoris alumnos.
 Tam lugere diu mortem, fœtoque carere
 Praeceptore, salus urbis multusque negabat
 Prois amor. Tandem diuturna silentia mater
 Rupit, Et his curas emovit pectore dicitis:*
 30. *Quem demum finem dabis, alma Pronoea, morarum?
 Quando novum certa reddes mihi sorte magistrum?
 Qui, velut expertus moderando navita remo,
 Artibus infixas mentes studiisque iuventas
 Arte fideque meae regat, Et feliciter illum*
 35. *Provehat ad portum, largas ubi prodiga veri
 Exposuit, cupidisque ultro sapientia merces
 Offert, ac meritis tribuit sua praemia virtus.*

*LIBRORUM AB ANNO I. USQUE AD ANNUM
 L. Sec. XVI. typis exscriptorum, ex libraria quadam
 suppellectile, Norimbergae privatis sumptibus in commu-
 nem usum collecta & adservata, Millenarius II. speci-
 minis loco, ad supplendos Annalium Typographicorum la-
 bores, editus a CAROLO CHRISTIANO HIRSCHIO,
 Diac. Ecclesiae Norimberg. Ad
 d. Laurent.*

Norimbergæ, prostat apud Felfekeros, prelo Ioannis Iosephi
 Fleischmanni. 1748. pl. 13. in 4.

Pergit, laudabili nifu, ven. Hirschius, dum hic ea nobis
 monumenta proponit, quæ priorem sæculi XVI. partem
 nobilitarunt. Ignoramus fere, cum quælibet sint pro-
 pmodum rariora, quid inde ad sitim lectoribus excitandam
 enotemus. Quæsiimus codices rariore, sed obruebamur cu-
 mulo: spectavimus argumentum sacrum tractantes; quilibet
 autem videbit, dummodo spatium temporis perpendat, ultra di-
 midium illos opus complere. Recipimus nos itaque ad ele-
 gantiores litteras, ibique Romana poësis nominatim occurrit,
 quanto tunc ardore coli coepta, tanta nunc propmodum
 remif-

remissione, præter ius fasque, passim neglecta. Movet antiquitas, atque auctoritatem præ se fert: moveat & ille conatus noster, ut iterum vicinis lauream præripere conemur. Sufficiant hæc eadem sola, ad institutum nostrum defendendum. Ita vero hic habentur, præter alia plura, nam selecta modo damus: Io. Franc. Pici, Mirandalani Principis, Concordiæque Comitum, hymni heroici 3. ad SS. Trinitatem, ad Christum, & ad virginem Mariam, una cum commentariis luculentissimis, ad Io. Thomam filium, additis sparsim ab ipso auctore pauculis, quæ in priorii impressione deerant. Eiusdem Sylva, item staurorichon, hoc est carmen de mysteriis crucis in Germaniam delapsis. Præfatus est editor B. Rhenanus, Argent. 1511. Plauti, poetæ lepidissimi nobilissimique, Epidicus, amorem & ignaviam fugiendam, verba insuper subdola declinanda, accuratissime ac doctissime indicans. Exstat in fronte Viti Werleri Ode, in qua libellus lectorem alloquitur. Impressa Lipsiæ, 1513. fol. Conr. Celtis Protucii, primi in Germania poetæ coronati, libri odarum IV. cum epodo & seculari carmine, diligenter & accurate impressi, & hoc primum typo, in studiosorum emolumentum, editi a Ioach. Vadiano, Argent. 1513. 4. Io. Francisci, Mirandulæ domini, de expellendis venere & cupidine carmen heroicum. Eiusd. hymnus de divo Laurentio. Bapt. Mantuani elegia in amorem. Eiusd. in Venerem heroicum. In Cupidinem nocivum, carmen Luciani, (dedic. Io. Fr. Picus Cuonr. Peufingero, Icto, viro docto & amico), Argentiniæ 1513. Ulr. de Hutten, Equitis, ad Cæs. Maxim. ut bellum in Venetos coeptum prosequatur exhortatorium. Eiusd. ad Cæs. Maximil. epigramm. L. I. De piscatura Venetorum, heroicum eiusd. Eiusd. Marcus, heroicum. De non degeneri Germaniæ statu, heroicum eiusd. Eod. auctore ad Maximil. Cæs. epistolæ Italianæ; Auctore Helio Eob. Hesso Maximilianiad Italianam responsoria. Item varia Hutteni epigrammata, & eius apud Hadrianum Card. pro Capnione intercessio. Edidit & præfatus est Ioach. Vadianus, excus. Joh. Müller 1519. 4. Helii Eobani Hessi bucolicorum Idyllia XII. nuper anno demum decimo octavo a prima editione recognita, ac dimidia plus parte vel aucta,

auſta, vel concifa, atque in ordinem alium redacta. His acceſſere ex recenti editione Idyllia V. Haganœ 1528. 8. Sermo verſibus comprehenſus & habitus ab Ambroſ. Loſaſſero, magiſtro bonarum artium, cum novis magiſtris ſcholæſtici honores decernerentur, Lipſiæ 1749. 4. Neque Latina ſolum, verum etiam Germanica poemata nominantur. De poſterioribus exempli ſit loco, *Ein nützlich Büchlein, ſo Reimweiſe geſtellt, darinn alle Staend der Menſchen begriffen, ordentlich und mit Fleiß, aus viel alten Hiſtorien zuſammen bracht, den iungen fruchtbarlich zu leſen.* . Par pari refert *Hanus Hoerburger* deſic. auctor *Herr. & Georgio von Schwangow und zum Schwangſtain*, fratribus & nobilibus dominis ſuis, Auguſtæ Vindel. 1531. 4. Adſunt pariter inſtitutiones poetiæ, quo referri debent *Elucidarius poeticus*, continens hiſtorias, poeticas fabulas, infulas, regiones, urbes, fluvios, montesque inſigniores, atque huiusmodi alia, omnibus adoleſcentibus, in poeſi verſantibus, oppido quam neceſſarius, collectore *Hermanno Torrentino* Col. 1536. 8. & de re metrica libri III. *Iac. Micylli* Argentoratens. cum præf. Phil. Mel. Francof. 1539. 8. Si forte hæc ſpecimina numero nimis exigua, pondere minuta videntur, quam quæ maius nos ad rei poetiæ ſtadium attrahant, cogitandum, quod de ortu ſolum litterariæ quaſi dei ſermo ſit, ubi creſcunt officia creſcentibus igniculis ac luminibus ſolis quem iam opinamur meridiani. Quod porro nonniſi privata cuiusdam bibliothecæ, quæ omnium minime poeſin curare videtur, exhibeatur index, quodque neque nos omnes inde titulos depromerimus, extra cenſuram eſt. Hos autem dum nominamus, optaremus ſane, ut otium ac propoſitum ven. editoris, etiam uberiora excerpta & iudicia, in ſcriptis præſertim ad emendationem ſacrorum pertinentibus, adiungi permiſſet. Nos certe multum inde utilitatis ſperaremus; grata interim mente agnoſcentes, vel nutu nobis ac voce haud ſane contemnendos fontes fuiſſe designatos.

PERICULUM DE EDUCATIONE NOBILIIUM.

Parisiis apud Durandum in platea s. Iacobi, cum adprobatione
& privilegio regis P. I. pl. 19. P. II. pl. 20. 12. mai.

Miramur sane, cur, & necessitate, & utilitate laudabilis educationis toties ostensa, tamque graviter commendata, communis tamen cæcitas ac pernicies adeo graffetur, ut in dies eadem in peiora ruat, tantum abest ut meliorem ad sortem evahatur. Novum hic invenimus periculum, cui præ multis eminentiam lubentissime largimur: maiores successus iure quodam nostro precamur. Initio statim utilitas educationis accurate vividius commendatur, atque ipsis parentibus nominatim iniungitur; qua occasione Salmasti, Iosephi Scaligeri, Heinrichi Stephani, eruditissima Dacieria, quibus educandis, qui generant, operam dedere, laudantur. Videmus quidem iisdem, in contrariam partem, opponi exempla posse: nemo tamen temere negaverit, sanæ mentis parentum curam, inspectionem, providentiam, insignie pondus habere. Neque alia est nostri sententia, qui propterea statim doctoris eligendi conditionem designat, atque illum nutricibus, ante septimum ætatis annum, adiungendum esse opinatur, ne superstitiones ac vani terroris imagines nimium cumulentur, una cura præiudicatis opinionibus, ridiculis narrationibus, & quadam animi indecentia. Primam pueri institutionem vult ad lectionem pertinere; ac Gallicæ quidem elementis commendat Launæi docendi rationem, Parisiis editam. Ad disciplinam sacram pergens, sapientibus ac piis consiliis naturalem vult ac revelatam ita coniungi, ut pravaram simul hæresum patronis obviam eatur, atque os occludatur irrisoribus. Linguarum studium, ad eruditas a patria potissimum transire desiderat. In Gallica nominat libellum grammaticum abbatis Regnierii Desmaretis, tamquam fati bonum, sed fufum nimis; Buffierii, tamquam magis pueris accommodatum, cuius

cuius optima editio fit anni 1732; & Restautii, cuius quinta & accuratissima editio prodit 1745. Ad linguæ Latinæ studium refertur poësis, ubi poetas, propter variam utilitatem, sedulo evolvi cupit noster; versiculos autem non promiscue, atque invita Minerva conscribi. Linguæ Græcæ præscribit Lanceloti rationem Græca facilius addiscendi. Sequitur geographia, dictionaria quædam exhibens, inter quæ illud Martii exactum est, ac brevius, *Baudrani* 1705. lingua gallica editum correctius, vitiosius Latina, *Martinierii* emendatissimum. Historia inter antiquissimos ostentat Græcorum illum *Thucydidem*, tamquam historicum fidelem ac sincerum, cuius ad exemplum optimus quisque se accommodavit. Eundem, ut & Xenophontem, Titum Livium, Polybium, Sallustium & Tacitum, tamquam fecundos grandibus characteribus, & eventibus notatu dignissimis, qui æque se reddant delectabiles atque utiles, designat. Sed infinitis modis eminent historia sacra, prout ipse divinus spiritus consignavit. Commendantur autem, inter sanctissimarum litterarum versiones, quam *Saci* dedit Gallica, simulque *Calmeti dictionarium* 4 Voll. in fol. cum figg. Parisiis 1722. & 1728. editum, tamquam perbonus commentarius. Antiquitates Judaicæ *Iosephi*, quarum admodum bonam interpretationem Gallicam dederit *Arnoldus d'Andilly*, commendantur, quod ibi reperiuntur magna specimina eloquentiæ, præter res admodum curiosas notatuque dignas; licet non de nihilo sit criticorum quorundam sententia, Iosephum, profanis gentibus placendi cupiditate, longius nonnumquam ab accuratone ac veritate discesisse. Tacemus alia historiarum genera & monumenta, quæ potius cumulantur, quam, usu indicato legitimo ac selectu. iuvenibus commoda redduntur. Sequitur ars heraldica, vel insignium cognoscendorum, neque minus scientia mathematica, ita coniuncta, ut se non immerito excipiant, & ita nobili commendabiles, ut supra esse queat propemodum nihil. Hinc iure locum obtinet philosophia, cuius argumentum atque utilitates inculcans auctor, veri simul philosophi imaginem proponit, tamquam hominis motuum suorum domini. Commendantur in primis nobilibus,

bus, præter Socratem, Plato, Aristoteles, Xenophon, ad amorem philosophiæ ingenerandis. Plato & carmina composuisse, ac militiam esse dicitur secutus: Aristoteles exquisitiore habitu incedens, annulis conspicuus, rasam sæpe barbam habens depingitur. Xenophon sistitur venationis amator, & conviviorum, apud Cyrum iuniorem gratiofus, eloquentiæ tam insignis, ut Atticæ Musæ titulum reportarit, plus vice simplici exercituum præfectus. Caput sequens philosophiæ manum atque instrumentum instrumentorum, Logicam tangit. Commendatur hic Wolfianæ conversio Gallica. Ubi quidem aliter sentiunt cl. bibliothecæ criticæ (Bibliothèque Raisonnée T. XL. p. 134.) auctores. Accusant enim plurima cel. Wolffii operæ ficitatis, qua iuventutis animi fatigentur ac retrahantur. Præferunt igitur eo nomine logicam *Regnaultii*, Loiolitici patris, cuius accuratior editio litem viderit 1745. apud Wetstenios, sub tit. *l'Art de trouver la Vérité, ou Logique en forme d'Entretiens, par le Pere Regnault.* Idem mallent *Rationalis philosophiæ institutiones, sive de erudenda regendaque mente, a de Soria editas* Amstel. 1741. 8. nisi liber esset Latina lingua consignatus. Sequitur doctrina *μεταφυσική*, ubi nos quidem nihil præcipue observandum invenimus. Indidem ad moralem properamus, ubi oratoriam potius, quam dogmaticam esse tractationem, opinamur nos invenisse. Haud pauca omittuntur, exclamationum illa vacua loca merito expletura: condemnantur alia, tam atro carbone non adeo digna. Forsitan eodem pertinent tragoediæ & comoediæ, in quibus omnia concurrere ad easdem perniciosas efficiendas existimatur. Laudatur autem contra de officiis Ciceronis liber, ubi principia virtutis austeræ pandantur; atque omnia proponantur, quæ quidem sibi soli relicta ratio percipere queat. Finem denique imponit doctrina naturalis, ubi dum *Regnaultii Entretiens physiques* noster commendat, nunc, versa vice, hunc librum, tanquam imperfectum ac subinde vitiosum, taxant iam nominati censores.

Pars posterior, primo loco, considerat artem rhetoricam, quam æque utilem magistratibus, militibus, politicis, privatis, non sine causa noster pronuntiat. Ita vero Demosthenis eloquen-

eloquentia vel sola tutas præstitit Athenas adversus artes Philippi ac vim: ita Cæsarem Augustum hæc eadem ad imperii culmen facilius evexit, quam Iulium fortitudo: ita Marlboroughius, eloquentiæ subsidio, gentis suæ consultationes, turmas militares, foedere iunctos principes, ad sententias suas mirabiliter deflexit. Ceterum, vituperat auctor ille antiquum usum, Latina lingua rhetoricam proponendi atque eloquentiam exercendi, quod & absurdum sit, & cum veterum exemplo pugnet. Ubi quidem nos haud diffitemur, posse quoque patria id lingua fieri: cum tamen ipse ante voluerit nobilem suam addiscere latinam, tamquam eruditam linguam, non sane videmus, quare simplicem malit, quam duplicem eadem opera utilitatem. Adhæc omnino Latini Græce declamabant, usque ad virilem ætatem, potius quam latine. Fac vero, nec docuerint, nec declamaverint Græce: nobiliori nostris eruditio loco est latina lingua, quam superbis Græcorum victoribus Græca. Sed, innuitur ratio: rumpi debet antiquum eruditorum civitatis coniungendæ vinculum, ut ubivis imperet gallicus sermo, quem, per universam Europam, qui non didicerit, Gallus credit male educatum fuisse. Nos libenter concedimus illi patriam in sermonem pietatem, quam nihilominus æquis rerum arbiter ab exteris haud postulabit, suæ potius cuiusque linguæ debitam. Hinc ad communionem amabiliter continuandam, neque literatam Europam tot in civitates dissecandam, quot ibi sunt linguæ: quid, quæsumus, convenientius est, quam antiquis moribus impedire, ne quod dissensionis, superbiæ, pigritiæ, asylum aperiatur? Commendatur autem præcipue Giberti rhetorica, tamquam regulis atque exemplis præcellens, longa experientia confirmata, atque incipientibus nominatim conveniens. Addi tamen potest Lamii ars dicendi, maxime quarta editio. Coniungi meretur Oratorum lectio, doctore præfente, atque omnes internas & externas pulcritudines observante, sedulo instituenda. Suadetur ibi collectio Gallicarum orationum, quam *Vaumorière* curavit, tamquam admodum sollicita & utilis, quamvis tritæ sint ac vulgares præceptiones. Oratores funebres laudantur: *Bossuetus*, *Mascaron*, *Flecher*; panegyrici

gyrici & sacri, *la Rue, Bourdaloue, Cheminai, de la Boiffière, de Maffilon*, in primis autem academiae Gallicae specimina. Neque minus commendantur primarii Gallorum poetae, ut & antiquorum nonnulla loca, e. g. quaedam orationes *Homeri, Herodoti, Thucydidi, Demosthenis* Philippicarum; quippe cum illi sint quasi nobis magistri bene dicendi, una cum principibus latinorum. Eodem epistolae referuntur, in quibus optimum exemplum praebent *Ciceronianae*. Inter Gallos *Voiture* laudem sibi epistolis comparavit, quae tamen hodie non sunt omnes ad palatum, quippe genium potius quam animum delectantes. *Rabutini* comitis epistolae, nobilem facilitatem habere dicuntur, proponendimodum elegantem, ingeniosum, persuadentem, ad Regem scriptae. Nobilis feminae *de Seigné* liberius sunt consignatae, locisque vividioribus ac delicatis referre, quippe dum singularibus gratis condat quae scribat omnia, narret bene, breviter, eleganter, ita ut pingere videatur: alioqui tamen pauca subinde plurimis verbis proponit, licet numquam non sine venere. Sed est cur ad alia properemus. Sequitur igitur consideratio corporis exercitiorum, non minimam sibi, quae nobilior putatur vitae, partem vindicantium. Proximum vulgo locum obtinet musica, quam vero vituperare magis nos, quam laudare videtur. Architectura, sculptura, pictura, maiori ei sunt in existimatione, praesertim cum non solum vividius res proponant, sed etiam consuetudines ac ritus diversarum nationum antiquarum designent luculenter. Quae succedit prudens civitas, & actionum & morum, (la politeffe) laudabiliter depingitur, tamquam omnibus hominibus perquam utilis ac salutaris, veluti primaria honoris mortalium & gloriae arbitra. Isthanc itinera iuvabunt, inde a praeistis temporibus maximi habita. Sic *Pythagoras, Solon, Lycurgus*, multas regiones peragrarunt. *Homerus*, omnibus qui saeculis admirationem iniecit, non potuisset tam perfectas habere provincias, moresque gentium, & consuetudines tam gnauiter pingere, nisi diu multumque profectus. De eligenda vitae conditione meditationes subiunguntur haud quam contemnendae, ut & singulatim de statu militari atque eo quem politicum dicunt. Agmen denique claudit, in omni vita

quod maximi esse ponderis solet, matrimonium. Verboſiſſimum eſt penultimum caput, quo de ſtatu civili politiorum Europæ partium accuratius diſcritur, atque etiam imperium Germanicum conſideratur. In primis novam politicæ faciem dediſſe dicuntur Weſtphalicæ pacificationes, quas pater *Bougeant* & ſolidiſſime & elegantiſſime designavit, quippe cuius in libro ſingula documenta primarii hoc in genere operis adpareant, (tous les reſſorts d'un chef d'oeuvre de politique) Titulus eſt: *Hiſtoire du Traité de Weſtphalie, ou des Negotiations qui ſe firent à Munſter & Osnabruck*; lucem vero vidit Pariſiis 1744. in 12. 6. Voll. Adhæc non paucorum epiſtolæ civiles commendantur. Speſtant eo epiſtolæ Cardinalis Oſſati, artiſticiis Ludovici XI. inſtructi, quæ excellentiſſimum exemplar præbere putantur, in quo verſutia & ſapientia, ſimplicitatis ac modeſtiæ velo teſta ſuſpiciantur; id quod Callicii teſtimonio notabili ſane probatur. Epiſtolæ *Arlingtoni* res curioſitate lectorum abunde dignas pandere dicuntur: ut equitis *Temple* magnam præ ſe ferre ſollertiam, *Mazarini* primariam artem, calliditatem, prudentiam in litterarum ſtudiis, & comitis *d'Eftrades* dexteritatem in negotiis, inque iuribus ſuis defendendis firmitatem. Quale non ſine naſo iudicium aſibi pariter, aliis deſcriptis, interpoſitum, libri pretium haud parum adauget.

RELATION ABREGE'E D'UN VOYAGE &c.

i. e.

NARRATIO COMPENDIOSA ITINERIS FACTI in interiora Americae meridionalis, a littore maris australis usque ad fines Brasiliae & Guianæ, secundum ductum fluvii Amazonum. Auctore de la CONDAMINE, Academiae Regiæ Scientiarum Socio.

Parif. ap. Viduam Piſſot, c. Tab. geographica fluvii Amazonum. 1745. pl. 14. in 8.

Anno

Anno 1735. ad mensurandos gradus sub æquatore, pro determinanda telluris figura, missi fuerunt Academiae scientiarum socii, *Godin, Bouguer, & Condaminus*. Quæ hæc in rem ex eorum observationibus resultarunt, cum observationibus, in Gallia, & sub circulo polari habitis, probe conspirantia, eorum rationem reddidit *Bouguer* in Prælectione d. 14. Nov. 1744. coram Academia habita. Non vero scopulo palmario solum fuerunt intenti; sed & ad plurima alia, Physicam, Historiam naturalem, Astronomiam, Geographiam spectantia, quorum observandorum hæc in terris data fuit occasio, attenderunt. Horum varia iam in *Commentariis Academicæ* apparuerunt, aut uberiori totius expeditionis descriptioni, in lucem adhuc dandæ, reservantur. Inter alia operatur *Condaminus* conitium, fluvium Amazonum, totam *American meridionalem* cursu suo transcierit, maximumque totius orbis terrarum fluvium, totum fere hæcenus incognitum, investigandi, geographicam eius delineationem conficiendi, & quascunque posset de eo, regionibusque adiacentibus, observationes colligendi. Quod cum executus esset, argumentum duxit attentione dignum, de quo, ex itinere redux, in consessu Academiae publico, d. 28. Apr. 1745. habito, verba faceret. Hæc illa est, quam in præsentem exhibemus, Prælectio.

Principio, quidam hæcenus de fluvio Amazonum innotuerit, exponit. Primus eum detexisse vulgo dicitur a. 1539. *Franciscus d'Orellana*, eique ob inspectas mulieres armatas, quibus haud temere fidendum esse fuerit monitus, nomen illud indidisse. Sed ante *Orellanam*, iam ab a. 1513. sub nomine *Mirannon*, quod fuit nomen alterius Hispani, fuit cognitus. Unde perperam Geographi quidam duos diversos inde fluvios commentum sunt. Hodie ab Hispanis promiscue utroque nomine salutatur. Post varios alios ad eundem lustrandum missus est a. 1638. *Petrus Texeira*, comitantibus *P. P. d'Acunha* & *d'Artieda S. I.* cuius itineris notabilia sunt edita Madriti a. 1640. ac inde quoque mappa geographica a *Sansone* expressa. A. 1707, *P. Sam. Fritz* S. I. in his locis Missionarius, eiusdem

dem delineationem novam edidit, at, ob instrumentorum inopiam, multis adhuc defectibus laborantem.

Fluvius ille e lacu sub 11° latit. austr. oriundus, primo versus boream, dein versus ortum, cum æquatore fere parallelus, cursum dirigens, in oceanum sub ipso æquatore illabitur, a loco, ubi primum incipit fieri navigabilis, 30 gradus longitudinis, sive 450 mill. germ. quæ ob flexus quarta adhuc parte augetur, et mensus. A parte australi & boreali utrinque ingentem recipit fluviorum numerum, quorum plures quingenta sexcentave milliaria conficiunt, Danubio Nilove nullo modo inferiores.

Quæ in hoc itinere successive annptavit Auctor, perfectam fluvii delineationem constituentia, enarrare si vellemus, veremur ne tædio fiamus Lectoribus: quare potius varias delibabimus observationes, præcipue Physicam & Historiam naturalem illustrantes. Barometri altitudo sub zona torrida non, ut sub nostris climatibus, variat. Observatum est in urbe *Quito*, per integrorum annorum decursum, maximam eius differentiam vix sesquilineam excedere. Variatio eius, quæ fere lineam 24. horarum spatio efficit, vices satis regulares experitur; quo semel cognito, facile de altitudine media ex unica observatione concludi potest. Determinavit Auctor mediam hancce altitudinem ad superficiem maris, unde variorum locorum elevatio supra eam superficiem facile colligitur, methodo satis cognita. Varia locorum elevatio, varios gradus caloris vel frigoris fere sola in hoc climate efficit, adeo ut, per spatium 2000 hexap. gall. ascendendo, e valle æstu solis fervidissima, ad montes nivibus æternis obritos, transire liceat.

- Pag. 21.
48. Prope dictum flumen, infra urbem *Borjam*, ad quadringenta quadringenta milliaria usque, lapides omnes, & vel si lex minimus, adeo sunt rari, ut gemma pretiosissima. Incolæ huius tractus, ne ullam quidem lapidis foveam ideam, & talem primo conspicientes in summam rapiuntur admirationem. Indi, Americæ meridionalis indigenæ, h. e. commixtione aliarum nationum non vitati, sunt coloris bruni rubescentis, magis minusve dilutioris, pro varia aëris temperie, a maximo zonæ torridæ æstu

aestu, ad frigus haud exiguum variante. Ex insigni quoque regionum, quas incolunt, diversitate, magna in moribus eorum varietas, quæ ulterius adhuc a moribus Christianorum, quibus subiecti sunt, novum discrimen sortita est: in multis tamen apprimè conveniunt. Inprimis in iis ea observatur animi conditio, fundamentumque morum constituit, quam an apathia, an stupiditatis nomine insignire debeat, Auctor ambigit. Linguas Americæ meridionalis omnes deprehendit pauperrimas, inprimis ideis abstractis seu universalibus designandis impares. Comparationem linguarum harum cum aliis, fere unicam putat esse originis Americanorum detegende subsidium. Voces quasdam Hebraicas, plurimis linguis Americanis esse communes. Singularis prorsus est, & difficillima lingua nationis *Tameos* dictæ. Vocem inspiratione formant, nec ullam fere vocalem pronuntiant; verba habent, a nobis non nisi per multas syllabas exprimenda; ultra tria numerare nesciunt. Plantarum omnis generis, terra hæc Americana longe fertilissima est. Frequentissimum est, & mirum satis, illud genus, quod funium loco ab incolis adhibetur, quod nempe arbores vicinas undique cingit, & cum ad earum ramos pervenit, fila quasi demittit recta deorsum cadentia, in terra radices agentia, & denuo surgentia, idque sæpe repetitis vicibus. Alia eiusmodi filamenta, vento aliove casu deiecta, sæpe aliis arboribus sese affigunt, ibique speciem funium confuse quaquaversum pendentium efformant. Variis variæ eius species gaudent proprietatibus, ut e.g. de Ypecacuanha satis constat. Quædam sunt adeo crassæ & fortes, ut arbores, quas cingunt, suffocent, mortemque iis inducant. Gummata, resina, balsama, succi omnes, incisione arborum exsillant, olea, innumera. Singularis est resina, *Cahuchus* dicta; ei recenti figura quævis induci potest, formantur inde lagenæ non fragiles, vasque quævis valde elastica, post compressionem sese in pristinam figuram prorsus restituentia, syringes, & similia; pluviae est impenetrabilis. Anthropophagi adhuc dantur, non quidem ad ripas fluvii Amazonum, sed in terris adiacentibus, qui captivos suos devorant. Plurimi sunt harum regionum incolæ,

Pag. 66.

74.

84.

incolæ,

incolæ, auribus adeo monstrosis præditi, ut lobus extremitatis inferioris sæpe 4 aut 5. pollicum longitudine dependeat, crassitie eius parum imminuta, isque foramine diametri 17 linearum & ultra pertusus; id quod cylindro ligneo continuo maiori huic foramini intruso efficiunt, donec auris ad humeros dependeat, cui dein fasciculum herbarum florumve annexunt. Curiosa est, quam instituit Auctor, de celebratissimarum illarum Amazonum existentia, disquisitio. Cum a diversarum nationum incolis de istis feminis esset percontatus, plurima collegit testimonia, vi quorum earum existentiam in dubium vocare vix licet. Terra ab iis habitata, communi consensu, ad montes in medio Guianæ statuitur. Attamen eas adhuc hodie existere, valde dubitat, quod propter vicinarum nationum notitiam de iis hodie nullam, vero non videtur simile. Eas enim vel domicilium mutasse, vel, (quod magis adhuc ei arridet), mores pristinos, & a maribus fugam, profus deseruisse, existimat. Hoc tamen nihil detrudere veritati existentie earum pristinis temporibus. Sufficere enim, vixisse feminas absque marium consortio; reliqua, ut mammæ dextræ amputationem, accessoria esse, & forsitan commenta. Certe, si unquam mulieres in animum inducere potuerint, absque maritis vitam degere, hoc in America potuisse contingere, ubi maritos in bellum comitari, durissimamque conditionem subire cogantur. Nec existentiam earum profus fictitiam concipere licet, nisi quis tot gentes in falsa de iis testimonia exhibenda conspirasse velit affirmare. Fluxus & refluxus maris in fluvio Amazonum, ad distantiam plus quam 200 miliarium a litore maris, sese manifestat singulis 12 horis, nec minus, quam in mari, quovis die retardat. Maxima fluxus altitudo ibi observata est ab Auctore non excedere 10½ pedes; unde sequitur, fluvii declivitatem, in tanta cursus longitudine, quæ est ultra 200 mill. nonnisi 10. pedum esse cum dimidio, quod idem & per observationes barometricas confirmatur. Liqueat autem, fluxum, qui ad ostium fluminis accedit, ad tantum intervallum nonnisi plurium dierum spatio pervenire posse, cum id in ipso mari 5. aut 6. horarum decursu contin-

Pag. 101.

134.

contingat. Et sane ab ostio usque ad dictum locum, fere viginti sunt quasi stationes, in quarum singulis fluxus eodem tempore, quo in maris litore, contingit, & successive variationes omnes subit, per intervallum inter binas quasvis, idque 12 horarum spatio; simulque in omnibus istis stationibus afficitur retardatione in litore maris conspicua. Hæc æstus maris per undulationes propagatio vero similiter in ipso mari locum habet, & continuo eo magis retardari debet, quo magis a loco, ubi aqua maxime astringit, ad litora acceditur. Plures circumstantias notat Auctor, in flumine hoc respectu æstus maris observandas, ac ulteriore indagazione dignas: ut proportionem, in qua variet velocitas fluxus, secundum decursum fluvii; duos aquæ torrentes, sibi met oppositos, tempore fluxus conspicuos, unus in superficie, alter in quadam profunditate; duos alios oppositos, quorum unus ad ripas ascendit & acceleratur, alter in medio alvei descendit, & retardatur; duos denique alios, in vicinia maris sibi obviam euntes, ubi fluxus simul per duas plagas oppositas intrat; & id genus alia, in hoc inprimis fluvio ubi æstus ad maiorem, quam in ullo alio, distantiam a mari ascendit, observanda. Apud nationem, Pag. 140.
Topagos dictam, maxime invenitur singularis lapidis viridis species, sub nomine *lapidis Amazonum*. Olim magno in pretio fuit habitus, ob virtutem, calculum, colicam nepriticam, & epilepsiam, sanandi ipsi adscriptam. A Gagate orientali nec colore nec duritie differt. Origo eius ignoratur. Lixæ resistit, nec facile est intellectu, quo artificio Americani veteres, absque ferro, varias formas, figurasque animalium lapidibus hisce inducere potuerint. Hoc fabulæ ansam dedit, lapidem hunc nil aliud esse, quam limum fluminis, cui adhuc molli forma quævis imprimatur, quique in aëre dein summam istam duritiem adsciscit. Verum tentamina eiusmodi, a credulis instituta, figmenti huius falsitatem satis ostenderunt. Ceterum alia lapidis figurati species, smaragdi nempe politæ & foramine conico pertusi, ad ripas fluminis adhuc reperiuntur, industriæ veterum Americanorum monumentum. De 154.
 animalibus harum regionum rarioribus, quædam commemorat Auctor, etsi indultiam, quam curatio eorum inquisitio
 Vuu deli

desideraret, ipsi adhibere haud licuerit. Pisces quod attinet, observatur hic maximus cognitorum piscium aquae dulcis, ab Hispanis *vaccæ marinae* nomine præditus, cum phoca, seu vitulo marino, non confundendus. Caro & pinguedo vaccinae sunt admodum similes. Cornibus tamen, ut quidam voluerunt, destituitur. Mammæ habet femina. Herbis ad ripam fluminis nutritur. Amphibium sensu stricto non est; nunquam enim totus aqua exit, non exire potest, pedum loco non nisi pinis duobus, longitudine 16. poll. prope caput instructus. Quam Auctor observavit, vacca fuit $7\frac{1}{2}$ ped. paris. longa, latitudinis maximæ 2 pedum; dantur tamen maiores. Oculi respectu corporis mire exigui, rotundi, & non nisi 3 lineas diametro comprehendunt. Aurium apertura adhuc minor, & non aliter ac foramen acus apparet. Reperitur hic lampetræ species, cuius corpus, instar vulgaris, multis foraminibus pertusum, quæque eadem proprietate, qua torpedo, gaudet, ut, qui eam manu, imo baculo, attingit, torporem in brachio sentiat dolorificum. Variæ dantur plantæ, virtute pisces inebriandi præditæ, quarum ope ab incolis uberrima fit piscatio. Magna hic crocodilorum copia. Eorum insensibilis hostis tigris, quarum multæ hic, ut in omnibus regionibus calidis; datur species cute bruna, maculis non insignita. Frequentissimum hic animalium simia, cuius dantur species multæ diversissimæ. Aliæ magnitudine leporis, aliæ gliris. Exiguæ istæ coloribus pulchris sunt variegatæ, formam cum aliis simiis communem non habent, sed potius ad leonis similitudinem accedunt, earum tamen nullam conservare & in Europam transferre potuit. Reptilia hic innumera. Serpentum quædam species innocuæ, plurimorum tamen morsus lethalis. Maxime singularis est magnus serpens amphibius, 25 aut 30 pedes longus, & unum crassus, in lacubus habitans, qui non solum capellam integram deglutire fertur, sed & respiratione invincibili animalia vicina attrahere, sicque devorare. Quod adeo mirum, ut fidem pene effugiat, ab Auctore recentiore *Orinoci illustrati* confirmatur. Vespertilioes hominibus, præsertim vero pecudi, maxime infestæ, quorum sanguinem sugunt, nisi sub tegmine dormiant, adeo ut variis in locis armenta eo trans-

translata prorsus destruxerint. Avium insignis hic varietas. 171.
 Nulla tamen fere reperitur species cantu amoeno gaudens; sed colorum imprimis præstantia & varietate sese commendant. Artem psittacis colores a naturalibus diversos inducendi possident Indi, nempe plumis ipsos orbando, cutemque (ut fertur) sanguine ranarum quarundam inungendo; etsi Auctor suspicetur, totum artificium nonnisi in inunctione liquoris cuiusdam acris, imo in sola plumarum extractione, consistere, quemadmodum id in erine animalium conspicitur. Avis *Chuitahu* extremitates alarum cornu valde cuspidato instructas habet, aliudque cornu parvum in rostro gerit. Tacemus plura de animalibus apud Auctorem nostrum reperiunda. Observationes, ad figuram telluris maxime pertinentes, de penduli longitudine instituit in urbibus *Quito* & *Para*, quarum illa in litore maris est sita, altera 1400 aut 1500 hexap. gall. ultra superficiem eius elevata, utraque vero sub æquatore fere posita. Reperit, pendulum in hac urbe, spatio 24 horar. temporis medii, 31 aut 32 oscillationes dare plus quam in illa. Unde colligit, sub æquatore duo corpora, quorum unum in superficie maris ponderet 1600 libras, alterum 1000, elevata, illud ad 1450, hoc ad 2000 hexap. altitudinem, perdere æqualiter plus quam unam libram sui ponderis, quem admodum id fere ex Theoria Newtoniana, vel ex aliis observationibus debeat contingere. Lethalis est Indis variolarum morbus, quos omnes pravæ inoculatione servare docuit Missionarius. Singulare ætus marini phenomenon observatur, ubi fluvius plurimis insulis valde angustus redditur. Tribus diebus circa plenilunium & novilunium, ubi fluxus solet esse maximus, mare, quod alias ad maximam altitudinem fere 6 horarum spatio denuum pervenit, nonnisi unum duove minuta eo impendit, quod fit maximo cum strepitu, ad 2 milliar. spatium percipiendo. Montes exurgunt aquei, 12 aut 15 ped. altitudine, incredibili vi omnia ipsis obiecta secum rapientes. Facta attentione deprehendit Auctor, id semper ibi contingere, ubi mare affurgens occurrit obstaculo cuidam remoram ipsi sistenti, & post illud iterum cessare. Observationes circa velocitatem soni instituit *Cayennæ*, eamque 183½ hexap. gall. uno secundo deprehendit, cum prope *Quito* esset nonnisi 175 hex. Ibidem experimenta circa sagittas venenatas instituit.

524 AD NOVA ACTA ERUDITORUM

Eiusmodi sagittæ ultra anni spatium iam veneno inductæ, effectum suum, etsi paulo tardius, præstiterunt, nec saccharum quod verum earum antidotum prædicatur, paulo post adhibitum, opem tulit. Parantur e succo permultarum herbarum commixto. Eadem experimenta Leidæ, præsentibus *Musschenbroekio*, aliisque physicis, repetit.

Præfenti Libro annectitur sequens, quæ & separatim extat, Epistola:

*Lettre à Madame * * * sur l'envie populaire, &c.*

i. e.

*Epistola ad * * * de seditione plebeia, orta in Peruviana urbe Cuenca, contra Socios Academiae Scientiarum, ad mensurandam terram missus.*

pl. 7. c. Tab. ænea. 1746.

Nomen Auctoris quidem non additur; facile tamen patet, eam ab eodem *Condaminio* esse conscriptam. Continet prolixam narrationem tumultus in dicta urbe a plebe excitati; in quo parum absuit, quia Viri eximii mortem pro laborum suorum mercede reportarent. Occasionem quodammodo præbuit, etsi remotam, *Seniergues*, Chirurgus regius, ipsorum in hoc itinere comes, qui & ab effrænata plebe trucidatus est. Eius executor testamentarius nuncupatus ab ipso *Condaminius*, actionem contra reos instituit coram summo iudicio iis in terris constituto; ast summam iniustitiam expertus est. Qua de re palam hic conqueritur, eumque in finem acta ipsa processus criminalis præcipua hic addidit. Hac occasione adiecit adhuc responsum medici urbis *Cuencæ* practici, ita comparatum, ut Lector an in risum effundi, an statum medicinæ illic loci deplorare debeat, nesciamus.

D. Dan. Heinrich Arnolds ausführliche und mit Urkunden versehene Historie der Königsbergischen Universität.

i. e.

D. DAN. HENR. ARNOLDI AD CURATA DOCUMENTISQUE INSTRUCTA REGIOMONTANÆ ACADEMIÆ HISTORIA. Partes II.

Regio-

Regiomonti in Borussia, ex officina Io. Henr. Hartungii, 1746.

Pars I. Alph. 2. pl. 9. Pars II. Alph. 1. pl. 20. 8. mai.

Mancam esse ac sterilem Academiarum historiam, iam olim conquestus est *Morhofius*, optavitque, ut hanc operam deposceret sibi vir prudens ac doctus. & quemadmodum *Conringius* generalia Academiarum, ita specialiora tum e variis de hoc argumento scriptoribus, tum ex sua experientia concinnaret. Hæc viri summi verba sunt in *Polyhist. T. I. lib. I. cap. 16. §. 73.* At frustra sperabitur integrum eiusmodi opus, unius quippe hominis vires ætatemque superans, nisi unaquæque Academia virum nanciscatur, qui annales perlustret sedulo, & ex iis ipsis eiusdem deinceps descriptionem fulcipiat. Quod quum probe cognitum haberet reverendus *Arnoldus*, in componenda Regiomontanæ Academiæ, quam suis ornat meritis, historia, non sine prospero successu operam collocavit; dignus propterea, quem alii Academiarum Professores eodem ardore ac studio proxime sequantur. *Pars I.* libri lectu iucundissimi his absolvitur argumentis. Scilicet *Capite I. de conditione rei literariæ apud Borussos, ante Academiæ primordia*, inscriptum est. Sæculo XIV. *Winricus a Kuiprode*, Magnus Ordinis Teutonici Magister, primus de litteris in Borussiam introducendis cogitavit, eoque consilio scholas exstruxit. Illius successori, *Conrado Zöllnero a Rottenstein*, debentur natales Academiæ Culmenis, quæ tamen in ipsa pueritia extincta est. Post sacrorum nostrorum emendatio, a *Luthero* peracta feliciter, commoda maxime accidit Musis Borussicis. Præcipue tunc temporis *Albertus*, primus Borussorum Dux, litterarum florem curæ habuit cordique, ac, præter scholas varias ad constituendam quoque Academiæ animam adpulit, qua de re deinceps plura. *Capite II. de Pædagogio* agitur, quod olim Regiomonti fuit. *Albertus* anno 1541. urbem ornavit primariam, ut proluderet conatibus altioribus, iuvenesque studiosi non ad linguas tantum artesque liberales discendas haberent occasionem, sed graviorum etiam disciplinarum certa ponere fundamenta possent. Neque, condita iam Academia, neglectum Pædagogium, quin novis potius auctum fuit rebus, donec tandem anno 1619. mutata subinde rerum facie, iussu Principis Electoris, *Iohannis Sigismundi*, esse penitus desineret. *Caput III. de primordiis*

Academiae Regiomontanae docet luculenter, Pædagogio vix biennio ante instituto, ortam esse Academiam, dieque supra decimum septimo mensis Augusti, anno 1544, laudati Alberti auspiciis solemniter consecratam, excitante potissimum Ducem uxore serenissima, *Dorothea*, Regia Danorum Principe. Sub eiusdem anni finem privilegium Pontificium a *Petro Bembo* petiit *Sabinus*, quo gradus eo loco decreti comprobarentur. Sed responsum Roma fuit, Pontifici, inconsulto Cæsare, statuendum nihil esse novi, in ea præsertim civitate, quæ immunis quidem a Cæsaris imperio, in illius tamen patrocínio & quasi tutela sit. Nec mutavit Pontifex sententiam, *Bembo* eum hac de re denuo adeunte: vota Principis ad Imperatorem omnino esse deferenda, constanter iudicavit, qui i tribuerit privilegia, velle se promisit eadem auctoritate sua confirmare. Post accepit Academia a *Sigismundo*, Poloniarum rege, Diploma confirmationis; frustra vero expectavit Cæsarea, quorum impetrandorum spes erat, privilegia; ordo licet theologicus de consueta Doctorum renunciatione, quam denegaverat Imperator, concesserit. *Capite IV*, reverendo Auctori sermo est de *Professorum salariis*, quæ longe tunc temporis lautiora fuisset, quam in cæteris Germaniæ Academiis usu receptum erat, ostendit, quantumque primo statim anno cuiuslibet Professorum sit constitutum, quæ deinceps mutatio facta, ex Academiae tabulis separatim comprobatur. *Caput V*, exhibet privilegia Academiae & immunitates, de quibus singulari etiam eaque egregia, dissertatione a. 1744. egit illustris Cancellarius, *Reinoldus Fridericus a Sahne*. Sequenti *Capite VI*, de *Statutis* disseritur, & *legibus Academicis generatim*. Hæ promulgatæ primum a. 1546. emendatæ autem, auctæ, & a Principe probatæ fuerunt anno 1557. Impugnavit quidem easdem aliquot annis post *Heshufus*, Episcopus Sambienfis, inspectionem & iurisdictionem in Academiam totam sibi vindicaturus; sed masculè se opposuit Senatus Academicus, & sublato, post *Heshufi* discessum, Episcopatu, incorruptos iurium suorum fructus percepit. Quibus uberiori sermone expositis, singularum, ut vulgo dicuntur, Facultatum statuta tangit Auctor celeberrimus, & sub huius Capitis finem, recentiores *Friderici Guiselmi*, gloriosissimi Regis, constitutiones prædicat, easque ipsas a Successore augustissimo stabilitas denuo fuisse monet.

Caput

Caput VII. & VIII. eas recenset speciatim *leges, quae partim docentibus praescriptae, partim ad discipulos pertinent.* Observamus hic ex postremis duo saltem notatu digna. Primum, studio si iuvenes cuiuscunque ordinis, si per aetatem licet, iusiurandum praestare Academicum debent, antequam albo inscribantur, deinde adhuc a. 1683. iure gestandi gladium iisdem serio fuit interdictum in Academia Regiomontana, adeoque non ipso belli tricennalis tempore consuetudo contraria ibidem invaluit, ut de ceteris Germaniae Academiis evicit aliquando celeberrimus *Heumannus.* *Caput Partis ultimum* idque IX. in signe Principum studium laudat, eorum sustentationi impensum, quos res angusta domi a Musarum arcere confortio videtur. Inde in *Parte II. capite X. ad stipendia Borussiae* transit Auctor doctissimus, quae a variis litterarum patronis constituta fuerunt. Non exiguus profecto eorum est numerus, fortisque summa generatim septuaginta circiter millia Imperialium completitur. *Caput XI. Aedes* describit *Academias,* qua occasione de publica etiam Bibliotheca nonnihil dicitur. Est ea in media Collegii novi contignatione reposita, & egregie aucta fuit a. 1710. legato *Blaefingii,* Professoris Regiomontani, qui omnem suam suppellectilem, rebus cum primis mathematicis ditissimam, Academiae dicaverat. Non quidem numero, at operibus tamen, saeculo adhuc XV. editis, superbit, inter quae antiquissimum perhibet auctor *Apuleium de asino aureo,* a. 1469. typis impressum. *Capitis XII. summa est de typographis & libris Academiae Regiomontanae.* Iam per viginti annos ante conditam Academiam, typographia fuit in urbe; sub ipsa vero eiusdem incunabula *Io. Weirichii, & Io. Luffii,* Vitembergensis, officinae memorantur. Successores, quos diligenter recenset celeberrimus *Arnoldus,* eorumque privilegia & officia, silentio praetermittimus, id subiungentes tantummodo, censuram librorum Episcopos primum Sambienfes, post Consistorium Regiomontanum Academiae reddidisse dubiam; vicisse tamen eam ex voto, plenamque victoriam reportasse. Ad librariorum quod attinet, primis temporibus soli fere bibliopoei libris vendendis operam dederunt, donec ineunte saeculo XVII. magis effloresceret illud commercium, virisque peritioribus relinqueretur. *Caput XIII. de inspectione in Academiam, eiusdemque ministris, agit.*

Ne quid Universitas hæc litteraria detrimenti capiat, Senatus prospicit Academicus quem ex tribus altioribus Facultatibus bini priores, ex ordine contra Philosophorum quatuor Professores, ætate reliquis superiores, constituunt. His semper accedit eiusdem ordinis Decanus. Procedendi modus regulariter non nisi summarius esse debet, si tamen de re magni momenti lis oriatur inter partes. a Senatu ad curiam provincialem, & in causis, quæ disciplinam Academicam tangunt, ad regimen principis provocare licet, soluta prius, in casum succumbentiæ, certa pecuniæ summa. Soli Professores, qui Senatus Academici membra sunt, ad Rectoris aspirare possunt dignitatem, perpetuam olim Sabini ætate, ab eo tamen ipso, post trium annorum spatium, aliis concessam. Tunc & sancitum, ne quis ultra sex menses ad reipublicæ huius gubernacula federet, quam constitutionem codicilli Regii a. 1740. denuo probarunt. Quatuor annis post, Academia Directorem accepit & Cancellarium, quam novam provinciam, primario iuram Professore impositam, sustinet adhuc & insigniter ornæ *Reinold. Frider. a Sahme*, vir inter præstantissimos nostræ ætatis idios referendus. *Capita XIV. XV. XVI. & XVII. quatuor Facultatum* historiam, singulorumque Professorum vitam ac scripta breviter exponunt: *Caput autem XVIII. de factis Academiae* nos certiores reddit. Singulare est, & ad eiusdem dignitatem spectat, quod hoc, quo vivimus, sæculo auctus fuerit docentium numerus Professoribus historiae litterariæ, Antiquitatum, itemque eloquentiæ Germanicæ. Sub finem demique Operis, præter Adpendicem, in qua *Centuria virorum eruditorum*, qui vel patria Borussia fuerunt, vel in Borussia patriam invenerunt, neque tamen muneribus Academicis functi sunt, ordine Alphabeti curiosis Lectorum oculis subiicitur, ingens etiam Documentorum adparatus occurrit, ex quibus suam concinnavit historiam reverendus Arnoldus, eoque ipso boni scriptoris partes laudabiliter implevit.

(129)

AD
NOVA ACTA
ERUDITORUM,

Quae Lipsia publicantur.
SUPPLEMENTA
Tomi VIII. Sect. XII.

FR. THOMAE MARIAE MAMACHII, ORD. PRAED.
*Theologi Casanatenſis, Originum & Antiquita-
rum Chriſtianarum LIBRI XX.*

TOM. I.

Romae 1749. in typographio Palladis, sumtibus Nic. & Marc.
Palearini, Alph. 2. pl. 20. 4. mai. cum fig.

Novam hanc spissamque lectoribus iterum exhibemus rerum Christianarum tractationem, post tot tantorum virorum doctissimorum elaborationes, vix sperandam aut expectandam. Habet tamen suas, easdemque non vanas rationes, quibus Auctor permotus animum ad scribendum appulit, tum, ut omnia colligeret, & in iustum ordinem digereret, quae ante eum scripta essent; tum, ut veritati inprimis inserviret, cui rerum Christianarum reliqui scriptores non tam curate, sed pro sectae quisque suae rationibus, litasse ei vixi sunt. Post varias multasque cogitationes de multitudine, gravitate, & divisione rerum hic enarrandarum, tandem firmiter constituit, non plus viginti libris opus esse ad colligenda ea omnia, quae propria Christianorum videntur; cumque ista universa partim *nomibus*, partim *rebus* contineantur, etiam veterum scriptorum illustrium more cer-

Xxx

tum

tum sit, ut a vocibus scribendi initium ducatur, explicatus iste locus est in libro statim primo, ut, quibus ipsi se appellarent, quibusque ab Ethnici vocari nominibus Christiani consueverint, inde percipiatur. Vocibus ita expolitis, sequitur secundus liber de origine & propagatione religionis Christianæ, ubi tum in universon ostenditur, quibus modis orta ac propagata fuerit res christiana, tum in specie declaratur, qua ratione in varias terrarum provincias introducta, in iisque disseminata fuerit. Hi duo libri in hoc quidem Tomo nobis sunt exhibiti. Ordine nunc pergere licet enarrando, quid in reliquis nobis sit sperandum libris. Tertius itaque liber agat de moribus, quibus Christiani veteres vivebant, ut, propositis eorum virtutibus, informari in animis nostris notio sanctissimæ illius, qua coniuncti fuerunt, societatis, possit. Ubi vero constiterit, qua vitæ ratione, quibusque laboribus disciplina ecclesiastica in universon terrarum orbem manaverit, quartus Liber sequetur de ratione reipublicæ Christianæ, quam vocare Hierarchiam Ecclesiasticam solemus. Tanta enim hæc doctrina Auctori videbatur non omittenda, ad origines scilicet, antiquitatesque Christianas omnino pertinens, licet iam dudum a doctissimis viris uberrime pertractata esset. Putabat etiam, suis hominibus inutile non fore, si ipsius qualicumque opera intelligerent, quis in ecclesia universon primas iam usque ab initio partes teneret, qui Patriarchæ, qui Primates regionum quarundam, qui Metropolites, qui Hæarchi, qui Episcopi, qui Archipresbyteri, Presbyteri, Archidiaconi, Diaconi, & huius generis similes homines, a quonam instituti fuerint, qua auctoritate, quibusque opibus valerent, quamque late eorum ditiones extenderentur. Potestatem etiam celebrandorum Conciliorum, atque ferendarum legum, quæ ecclesiæ inest, aliasque vel sexcenta, quorum præclara cum iis rebus est coniunctio, & quæ eodem libro continentur, plurimum ad utilitatem conferre posse putat, si quis recte ea cognoverit. Quintus liber erit de locis sacris. Cum enim in singulis societatibus præcipuum id ducatur, quod ad religionem pertinet: loca autem sacra eo consilio instituta sint, ut

ut in iis summo omnium rerum auctori Deo sacrificium, cultus, honores, preces adhibeantur: hinc omnia explicanda sunt necessario, quae de templis, eorumque partibus, iisque de rebus, quarum magna cum aedibus sacris est affinitas, dicenda veniunt. Post ea liber *sextus* de Vasis: *septimus* de Vessibus: *officia de Imaginibus, ac reliquis ornamentis sacris ecclesiarum, agit.* His accedat *nonus*, qui erit de Organis, deque his instrumentis *musicalibus, & Campanis*, quarum rerum omnium neque tam est recens, ut quidam putant, neque tam negligendus, iudice Auctore, usus; quod facere videntur illi, qui, novitati quasi studentes, a sacris Romanae ecclesiae desceverunt. In libro *decimo* de sacris conventibus ita diligenter agere promittit, ut eorum etiam, quae ad Agapas, Synaxes, Stationes, Psalmodiam, aliaque instituta Christianorum spectant, nihil, quod grave utileque sit, praetermissum videatur. Adj. his librum *undecimum* oportet, qui sacra tempora ex industria enarrabit. Quia vero, nemini sacris Christianis interesse licebat, nisi mysteris eorum esset initiatus, inter quae Baptisma primum est: recte constituit Auctor in *duodecimo* libro agere explicatius de institutione & gradibus Catechumenorum, qui sacri fontis lavationem suscepturi sint. Non omittet eodem in loco de symbolis, inprimisque de illo, quod Apostolicum dicitur, agere diligenter. Nam quae de ritibus, disciplinaeque ecclesiae, in administratione sacri lavacri sunt notanda, ea *decimus tertius* liber omnia complectetur; sicuti *decimus quartus*, confirmationis ritus & antiquam administrationem enarrabit. *Decimus quintus* postea de ratione, ritibus, disciplinaeque, celebrandae atque administrandae Eucharistiae succedet liber, quo omnis illius doctrinae quaestio continebitur. Venturus inde est Auctor ad sacramenti poenitentiae, ut vocat, administrationem; ac numeratis explicatisque iis, quae ad varios poenitentium ordines, poenasque iis inflictas pertinent, cetera, quae propria poenitentiae sunt, copiosissime persequi promittit, iisque rebus absolvendis *decimus sextus* impendetur liber. *Decimus septimus* illustrabit modum, quo effici administrarique extremae unctionis ritus debeat.

Hunc sequetur *octavus* & *decimus* liber, qui erit de sacris ordinationibus, & disciplina ecclesie in iis expediendis. Hoc libro omnis etiam questio de beneficiis, deque privilegiis, quibus gaudere Clerici consueverant, accurate instituetur. *Decimus nonus* erit de matrimonio, eiusque ministro, atque iis omnibus, quæ aut impediunt, ne perfecti possit, aut in eodem perficiendo adhiberi debent. *Vicesimus* denique atque extremus liber earum rerum tractationem complectetur, quæ de cosmeteriis, sepulcris, ritumque sepeliendi sunt in primis commemoratione digna. Quod Auctor de Protestantibus historiae ecclesiasticae scriptoribus summis atque imis statuit, eos in universoni veterem ecclesie historiam eo consilio descripsisse, ut, quæ iudicio Romanae ecclesie constituta essent, evertent, hoc eum, ut ipse loquitur, abstinere iussit ab omnibus huiusmodi libris & scriptoribus. Si quæ monumenta vetera, aut in cryptis Urbis Romæ, aut alibi detecta, in manus suas venerint, eorum figuras, vel aliorum cura & sumtu, vel suo, aeri lignove incisas, ut imprimerentur, suisque in locis opportune ponerentur, Auctor curavit.

Satis hæc in universoni de toto Opere dicta sunt. Brevissimis nunc summas rerum exponere, vel attingere saltem libet, quæ in libris hisce *duobus prioribus* occurrunt. In *tris* Capita distributus est liber hic *primus*. Eorum *primum* de honorificis agit nominibus, quibus olim sese vocare Christiani solebant. Constat inter omnes, Christi affectas dictos fuisse discipulos, fideles, electos, sanctos, fratres, quin & conservos, uti ex *Lactantio*, eiusque *Institutionum divinarum* Libris, apparet. Christianorum nomen, de cuius origine Lucas tradit, propterea *A.* adoptatum putat, ut omnes ex Iudeis æque ac Græcis conversi, eandem nominis appellationem nanciscerentur, nec ex diversitate nominum dissensio forte oriretur. Nostro sane iudicio Christiani divinitus ita sunt appellati, quod vocabulum Græcum, apud Lucam obvium, satis evidenter innuit. *Epiphani* vox, Christianos olim *Iesajas* fuisse nominatos, minus vera Auctori videtur, siquidem nullus aucto-

auctorum fuerit veterum, qui traderet, Christianos sibi nomen *Ieffacorum* imposuisse, cum potius hæc nominis potestas ad Hebræos pertinuerit. Quæ Philo de *Therapeütis* disputat, ea ad Christianos multi referunt. Sed certe nonnulla sunt quæ impediunt, quo minus assentiatur iis Auctori. Nam si Therapeutæ Christianam religionem professi sunt, fuissent profecto inter Christianos ita, uti hoc tempore sunt ii, qui monasticum aliquod institutum sequuntur. Quæ res paulo post ab Auctore est exposita. Iam vero nemo est, qui Christianos omnes Monachos dici oportere putet, ergo & idem de his hominibus iudicari potest. Ex tota disputatione, quæ nimis proluxa est, illud patet, Auctorem accedere illis, qui Iudæos, solitariam vitam agentes, hic indicari existimant. Mirabilis videtur, pisciculos etiam esse vocatos Christianos. Causa hæc fuisse perhibetur. Cum aqua baptismi regenerari nos ad novam spiritualemque vitam maiores nostri intelligerent, similitudinem a piscibus, qui in aqua gignuntur, nec vivere sine aqua possunt, duxerunt, usque adeo omnibus, qui baptizati, Christianam religionem amplexi essent, indiderunt nomen pisciculorum. Symbolo etiam piscis plerumque Christiani utebantur, quia perspiciebant, vocem Græcam ΙΧΘΥΣ, quod tritum satis est, ex initialibus literis Ιησους Χριστος Θεος Υιος Σωτηρ esse constare. Porro dicti sunt *χρυσόφρατοι*, Christofori, Sanctiferi, adolescentuli, agnelli, vituli lactentes, infantes, veri Israelitæ, & quæ huius sunt generis plane vulgaris tenoris multa. Christianos dici, ab iis putatur, qui originem nominis Christi ignorant. Sub finem capituli, inquit Auctori in Christianos illos, qui a maioribus Hellenistæ dicti fuerint: ubi tuetur opinionem eorum, qui Hellenistarum nomine statuunt Græcos sæpe, interdum autem Profelytos iustitiæ e Græcis, fuisse nuncupatos. *Caput secundum* de contumeliosis agit nominibus, quibus Ethnici, Iudæi, atque Hæretici, orthodoxos Christianos prosequantur, talia fuerunt: Athei, Magi atque Malefici, Præstigiatores, Sophistæ, impostores, & quæ non alia. Ista omnia cum integris libris ab hominibus doctis expedita fuerint, ex quibus hic res

petita sunt, non opus est longius in enarratione istarum rerum harere. Eo etiam pertinet *Caput tertium*, quod ex instituto de calumniis agit, quibus Ethnici Christianos homines infectati sunt.

Accessum itaque facimus ad *librum secundum*, de origine & propagatione christianæ religionis agentem, & octo capitibus distinctum. *Priora duo* capita admodum sunt exigua, & reipublicæ Iudaicæ, ut & Romanæ, describunt statum, qualis fuerit eo tempore, quo Christus natus erat, & inter homines versabatur. Per partes hic ire tendit Auctor, strictim enarrans, qualis esse debuerit ea ætate respublica Iudaica, ex vaticiniis scilicet veterum Prophetarum. Sic etiam nonnulla disserit de statu religionis in Palæstina, quò tempore inter nos vivebat Christus, & ad civilem reipublicæ Romanæ faciem inde se convertit; imprimis argumentum de pace tractat, eo tempore stabilienda, quo Christus nasceretur. Accedit hic iis, qui de humana seu civili id interpretantur pace. Meliori tamen iure, ex nostra quidem sententia, id ad divinæ pacis signa pertinet. Non omittit hac occasione monere, sub Augusti imperio, constitutæ pace, censuque indicto, vias ad ultimos usque imperii Romani fines esse promotas, quo faciliori cursu religio Christiana propagaretur. Ultima huius capituli parte de religione agitur Romanorum, & singulatim ostenditur, tunc temporis Romanos permisisse, ut peregrinæ religiones in Urbe essent, sed cavisse tamen, ne res publica inde detrimentum quoddam caperet. *Capitis tertii* summa eo redit, ut Auctor, excursum levem faciens, statum aliarum religionum exploret, quæ sub adventum Christi in mundo fuerint. Hinc nonnulla hic legimus de Philosophorum apud Græcos religione, de religione Ægyptiorum, Persarum, populorum etiam eorum, qui ad septentriones spectabant, superstitione, aliisque doctrinis religiosis, quibus omnibus nullum inerat ad virtutem incitamentum, ut adeo necesse fuerit, ut ea ætate divinus ille doctor gentium universarum veniret, qui tot malis remedia proponeret. In *Capite quarto* de origine ac propagatione Christianæ religionis in Palæstina

stina agitur, cum Christus inter homines viveret. Nihil hic intactum omittitur, quod ex vita Christi quatuor Evangelistarum non adpareat satis iam esse cognitum atque perspectum. *Caput quintum* tribus momentis absolvitur. Operam enim suam Noster primo eo impendit, ut ea recenseat, quæ fata religionis Christianæ in Palæstina post adscensum Christi in coelos fuerint: ut deinde prodigia enarret a Deo per Apostolos patrata: & tandem de Iudæorum primis ecclesiæ sæculis in Christianos sævitiæ exponat. *Caput sextum* consilium ab Apostolis susceptum, regiones gentium peragrandi, aperit, deque eorum, inprimisque Petri ac Pauli, itineribus, atque Evangelii inter profanos homines propagatione, secundum placita Romanæ ecclesiæ sociorum, quædam necessaria scita proponit. Accessio fit huic capiti singulari dissertatione, qua ostenditur, plurimos Christianos a Neronis Augusti ad Traiani tempora floruisse. Dictum hoc est contra Vitringam, cuius argumenta solvere & enervare contendit Noster. *Sequens caput* de prodigiis, prophetiæ dono, atque phænomenis exponit, quæ post mortem Apostolorum, tribus potissimum ecclesiæ sæculis, obtinuerunt, ac deinde ad auctum ex eo Christianorum numerum concludit. Ultimum est *Caput octavum*, quod de persecutionibus plurima recenset, quibus ecclesia Christiana, quatuor prioribus sæculis, fuit agitata. Undecim numerantur huiusmodi vexationes: Neroniana, dein Domitiana, Traiana, Hadriana, Antoniniana, Aureliana, Severiana, Maximiniana, Deciana, Valeriana, & denique Diocletiana. Colligitur inde ab Auctore, maximam SS. Martyrum esse multitudinem, auctumque Christianorum numerum. Satis habebunt lectores de contentis huius libri. Superfunt duo adhuc, quæ adiciamus, momenta. Alterum ad gravitatem, alterum ad ornatum libri pertinet. Prius positum est in eo, quod Auctor, licet suæ ecclesiæ instituta sequatur, ubique tamen verba excitat & diligenter confert scriptorum, ex quibus narrationem suam instituit, ut sine multo negotio perspici liceat, quo veritas inclinet. Posterius est tabularum

ænea-

nearum, quæ his commentariis sunt adiectæ, elegantia, quibus insignis apparatus iconum ligno incisorum, per plurimas sparsorum paginas, additur, ut illustrationem inde habeant dictorum lectores. Saltem Romani ritus focii multum inde voluptatis capturos esse speramus.

TRACTATUS THEOLOGICUS DE ÆQVILIBRIO peccati, & vicariarum Iesu Christi passionum, publicis disputationibus ventilatus & defensus, auctore PETRO LANSSEN, S. S. Theol. Doct. eiusdemque & Hist.

Eccles. in Acad. Duisburg. Prof. P. Ord.

Teutoburgi ad Rhenum 1753. apud Herm. Owenium, Academiae bibliopolam, Alph. 1. pl. 10. in 4.

Nobilissimum & doctrina Auctoris clarissimi dignissimum est argumentum, per publicas disquisitiones ventilatum, atque in publicam lucem nunc emissum. Non opus erit, nos in limine huius libri recensendi iusto longius commorari, lectoribus potius summam contentorum, explicatius indicaturi, & quantum satis sit ad gustum. In *Capito primo* secundum naturæ atque doctrinæ ordinem de demerito peccati agitur, secundum effatum apostolicum: *Ioh. III, 4.* ubi finitio peccati ea constituenda venit, ut sit omne illud, quicquid est & fit contra legem divinam, vel omittendo, vel committendo. Qua definitione omne peccatum tum naturale s. originale, tum actuale, comprehenditur. In illo habetur, quod est contra legem divinam; adeoque etiam habitus vitiosos in se comprehendit. In peccatis vero actualibus est aut fit aliquid contra legem Dei vel committendo interdictum, vel omittendo præceptum. In statu præsentis vero peccatum, in genere consideratum, ita est comparatum, ut totus homo totius legis divinæ violator, secundum naturam, habendus sit. Hinc non Dei amor, sed concupiscentia carnalis, horum actuum in hominibus naturalibus atque irrogenitis principium est. Qua materiam actus isti boni sunt, non
autem

autem qua formam, quæ, cum rei suam esse dat, sequitur, quod vitiosum sit omne, cuius forma est vitiosa. Quod uti fit in reliquis, ita etiam in tristitia mundi secundum 2 Cor. VII, 10. Ibi non est tristitia hominis de Deo, per peccata offenso, dolentis, sed de mundo, aut amittendo, aut ex parte amisso. Adeoque est tristitia ex mundi profluens amore. *Caput secundum* Peccati Demeritum metiendum sibi sumit. Intelligitur vero per illud in genere, quodcumque malum triste, delinquenti eveniens, vel per naturalem nexum actus commissi, cum incommodo aut ægitudine, ex actu aut habitu vitioso per se profluente, vel quo extrinsecus per sententiam iudicis contemtores ac violatores legum afficiuntur. Præclare hæc omnia explicantur, uti res omnis tum ad naturalem, tum ad arbitrariam iudicis pœnam defertur. Speciatim tamen hic intelligitur pœna, quæ, intercedente iudiciali sententia, a Deo infligitur, adeoque pœna, seu malum triste est, inter quam, & delictum, exacta intercedit proportio seu convenientia. In hac consistit æquilibrium peccati, ubi quasi delictum in una lance positum, in altera vero pœna collocata fingitur. Pœnæ vero istæ multiplicis sunt generis. Est alia correctoria & castigatoria, eademque est arbitraria: alia vero satisfactoria, eademque naturalis, qua Deus, ut iudex, delinquentes punit, ut satisfiat iustitiæ suæ, & læsæ suæ maiestatis reparetur honos, quod ex perfectionibus divinis demonstratur, atque ab obiectionibus adversariorum vindicatur, iis inprimis, ubi falso asseritur, quod Deus a iure suo discedere atque peccatum impunitum dimittere queat. Æquilibrium tamen servat exactum, ut pœna nec excedat, nec infra sit demeritum, ubi illustratio quædam ex Dan. V, 27, additur. Pertinent huc etiam omnino pœnæ infernales, in quibus æquilibrium Deus servabit, ita, ut etiam hanc ob causam corpora mortuorum resuscitanda veniant, ut, qui fuit focus culpæ, focus item fiat pœnæ, nullaque pars subiecti peccantis impunita abeat. Obiter hic ad Pf. XXVIII, 4. 7123 red-
ditur *totus*, omne scilicet malum, quod fecerunt impii, to-
tus

tus maleficiorum nidus. *Æquilibrium peccati servatur præterea in usu talionis, qua malum idem, quo alius iniuria erat affectus, is, qui malum intulit, patitur.* Quod ius, talionis scilicet, in pœnis, a Deo in gravissima flagitia statutis, deprehendimus. *Caput tertium* curatius, atque peculiari quadam ratione, pœnas damnatorum expendit, & singulas voces atque phrasas illustrat, quibus pœnæ istæ a Spiritu S. describuntur. Per mortem spirituales intelligit Noster absentiam occupationis a spiritu hominis, quæ ei, qua spiritui, conveniens est, & scopo respondet, ad quem eum Deus condidit, & facultatibus, quibus instructus est, instruxit. Mors temporalis dicitur mentis a corpore divulsio, usu creaturarum, qui ope & beneficio corporis obtinuerat, animos, a corpore seiunctos, in totum atque perpetuum privans. Per hanc mortem in impiis, ab usu atque perceptione iucunditatis, quæ inest in creaturis, divulsis atque exclusis, verum atque essenziale initium mortis æternæ inchoatur. Et hæc fuit mors, Adamo a Deo prædicta, de arbore cognitionis & mali comesturo, atque omni omnium creaturarum usu ac fruitione in perpetuum privando, neque ad suavitatem celestium bonorum admittendo. In maledictione illa divina implicitum est illud, quod scilicet ipsa terra, quæ homini, in obedientia persistenti, cæli fuisset vestibulum, nunc in exitu huius mundi exturatur tandem. Notio hæc maledictionis divinæ amplius hic etiam enodata legitur, & inprimis urgetur, in disperdione, seu ἀπώλειæ illam *Matth. VII, 13.* consistere, quod etiam ex parabola Christi *Luc. XVI.* confirmatur, ubi non incite etiam reliquæ phrasæ scripturæ de statu damnatorum excitantur atque explicantur. Occurrit hic etiam disputatio de tempore durationis pœnarum infernalium, quæ æternæ & nullo naquam tempore finiendæ, ab Autore demonstrantur. Additur hic etiam dilucidatio non indocta ex *Act. III, 21.* ubi per tempora restitutionis omnium rerum Autori intelligendum venit tempus resurrectionis, qua plena & completa undique rerum omnium, per peccatum

amif-

amissarum & perditarum, fiet *Restitutio* a semine mulieris sanctificante, seu secundo Adamo, in semine mulieris sanctificando, atque ex potestate diaboli, devicto ultimo hoste, morte, plene tandem eripiendo. Quod si quis inter peccatum temporarium, atque poenam aeternam, proportionem desiderare velit, illi respondet recte Autor, peccati gravitatem, non ex tempore, sed ex natura iniuriæ, & personæ dignitate, cui fit iniuria, esse æstimandam. Hinc etiam necessario dantur gradus damnatorum in inferno, quorum tres inprimis hic commemorantur causæ. *Caput quartum* æquitatem harum poenarum considerat, ubi Autor recte atque præclare monet, iure in Dei incurrere maledictionem, qui benedictionem eius respuerunt, atque in maledictionem summam & consummatam incurrere, qui consummatam summæ & omnis benedictionis causam respuerunt. Manifesta servatur æquitas, si Deus gloriæ, tam turpiter tamque iniuriose & contumeliose proculcatæ, vindicias æternas suscipere velit. Hinc etiam patet, vere iudicium novissimum fore iudicium talionis, quod Paulus *Rom. II. 5. 7.* amplissime est profecutus. Quo tandem pacto Deus gloriam suam, pessimis modis obscuratam, & nefario sacrilegio quasi raptam sibi, post verborum & lenitudinis contentum, poenarum testimoniis & factis, vindicatum ibit. In *Capite quinto* iam descenditur ad Passiones Iesu Christi vicarias, harumque ad peccati demeritum rationem, & utriusque æquilibrium. In genere hic notandum venit, quicquid Servatori nostro evenit, vilitatis, incommodi, inopiæ, ignominie, molestie, tædii, cruciatus, & ægritudinis, id omne *passionum* Iesu Christi voce, sensu latissimo, accipi. Statum exinanitionis Auctor noster, ex more suo, exponit ita, ut sit ille status, quo Servator, in terris agens, divinitatis gloriam post velum nature occultavit humanæ, neque inter ipsum & alios homines, qua externam speciem, in oculos incurrit differentia. Ad locum Pauli *Phil. II. 7. 8.* notatur, duos distingui hic exinanitionis gradus, *κένωσις* scilicet, seu exinanitionem, in specie sic dictam,

& *καταστροφή*, seu depressionem, cui duos tribuit gradus, primo, quod fuerit Servator obediens usque ad mortem, & deinde, ad mortem usque crucis. Ad exinanitionem vero illam refertur incarnatio filii Dei, vilior externæ vitæ conditio, & humillima legis obedientia. Ad humiliationem in specie sic dictam, pertinent passiones Christi, in externas & internas, & deinde in mediatas & immediatas, dividendæ. Vicarias Christi esse passiones omnis scriptura loquitur, ubi Christus dicitur sponsor, cuius proprietas est, ut debitum alienum suscipias, loco debitoris a se solvendum. Videant lectores *Hebr. VII, 22. Ps. CXLIX, 122. Ief. XXXVIII, 14.* & rel. In primis in hanc rem notatu dignum est caput *Esaïæ* quinquagesimum tertium, hic variis in locis illustratum. Porro hic considerandi veniunt loci, in quibus iustitia Dei punitiva in Passionibus Iesu Christi dicitur demonstrata, & in Evangelio manifestata, veluti *Rom. II, 25. 26.* & alibi. Porro clarissime hoc evincunt testimonia, in quibus Christus dicitur passus & mortuus pro nobis, pro multis, pro omnibus, ἀντὶ vice & loco aliorum. Amplius hic occurrunt testimonia, acceptationem proferentia in passionibus dominicis, *Rom. VIII, 32.* Vox *παρόδοσις* designat, Deum, qua iudicem, filium suum universis poenis, earumque diritati omni, quam iustitia & lex postulabant, permisisse omnino, neque, quo minus plena earum fieret executio, per amorem suum impedire voluisse, vel actu impedivisse. Ex his Scripturæ S. testimoniis satis superque evictum est, Iesum Christum tantundem, quantum meritis fuit peccator, passum omnino esse; atque ita ratione poenæ, quam electi meruerant peccatis suis, vicarias Christi passiones fuisse æquivalentes. In *Capite sexto* hoc ulterius ex analogia scripturarum, & historia sacra, demonstratur. Iuvat hic inspicere *Ps. LXXXVIII.* cum *Psalmis XXII. & LXIX.* comparatum, diligenter etiam a celeberrimo Auctore enarratum. Pro doloribus infernalibus excitatur *Psalmus XVIII, 5. 6. Ps. XVI, 10.* & alia scripturæ testimonia etiam huc quadrant. In *Ps. XXII.* suam etiam Auctor & novam hypo-

hypothefin, ratione explicati vocabuli דָּרַשׁ profert, ac libero lectoris iudicio submittit. Ceterum hic potiora huius Psalmi capita enucleavit Auctor, ubi in plurimis *Coccei* legit vestigia. *Caput septimum* in specie descendit ad ipsarum passionum, quas Dominus prius in horto Gethsemane, deinceps suspensus in cruce, subiit. Insigniores Auctor, ad rem & scopum suum facientes, partes hic contemplatur, ubi in plurimas græcas voces inquiritur, & res ipsa clarior redditur. Lectu dignissima etiam sunt, quæ de poculo Servator, in passione ebibendo, deprecatus est. Fovet hic Auctor hanc opinionem, quod angelus de coelo nunciaverit Christo, poculum illud Gethsemaneum non esse reverfurum. Quod non impedit, quo minus statim posuit, sub vitæ finem, quando Servator alta voce clamabat: *Deus mi, Deus mi, quare dereliquisti me*, idem passionum rediisse genus. Quia enim, licet redierit, id brevioris fuit temporis, & morte mox subsequens abruptum; non sane fuit capax illud & amplum poculum, quod Servator in horto ebibere debuit. Advocat hic Noster in subsidium, ad sententiam suam confirmandam, locum Pauli *Hebr. V, 7*, breviter hic explicatum. Consentit Auctor cum *Beza*, quoad ultima verba, ita vertenda: *exauditus a metu*; id est, exauditis precibus liberatus est a metu. Obiectionem quidem ipse sibi format contra suam hypothefin, ex *Matth. XXVI, 42*. Ad quam vero etiam doctè respondetur. Post hæc occupat diligentiam Auctoris passio Christi in foro ecclesiastico & politico ipsi inflicta, ubi singulis ex partibus passionum, singulæ peccatorum satisfactiones enarrantur. Sic, verbi gratia, in extrema ignominia constitutus Filius Dei, iniuriæ, a peccatoribus Deo factæ, mortiferæ concupiscentiæ vitæ & usui, summi atque æterni Numinis amicitiam postponentibus, compensationem reddidit. Sic in aliis passionum generibus Christus alia etiam peccatorum genera sustulit; in voce Christi derelictionem suam divinam gemebundo ore profitentis hanc Noster accipit sensus interpretationem: *Deus mi, Deus mi, quousque, ad quem gradum, me dereliquisti!*

Exclamationi ista, ex Auctoris cæl. sententia animam dedit proximam impudentissima illa Diaboli machinatio, aminam Seruatoris a Deo ad defectionem abstrahere sollicitantis. Post hanc a Christo editam vocem lamentatio de se sequitur, *Ioh. XIX, 28*. Ex his omnibus intelligere licet, Spiritum sanctum primos atque ultimos passionum actus perscribendos curasse, ut percipiamus sedulo, vim iræ divinæ, peccatoribus incumbentem, sponsorem nostrum graviter persensisse. De supplicio crucis, ignominioso scilicet, dolorifico, & maledicto, præclaras Auctor concipit meditationes, lectoribus relinquendas ipsis. Ample in primis disputatur contra *Casaubonum* & *Moshemium* de eo, num apud Hebræos supplicium crucis fuerit usitatum, ubi etiam peculiaris expositio loci Mosaici *Num. XXV, 4* occurrit, amplifica sane atque erudita. Ex toto verò supplicii genere Noster cõficit, sponforem tale supplicium obire oportuisse, ut proprium peccati demeritum ferat atque auferat. Cernitur etiam in supplicio crucis effigies & simulacrum status illius, in quo damnati erunt in gehenna. Caput denique ultimum atque *ostium* singulari industria ostendit, *passiones* Christi, ob divinitatem infinite æstimandas, exæquare omnino infinitas peccatorum poenas, & hinc æquilibrium demeriti peccati & vicariarum passionum Christi per se patere. Ceterum, ut in reliquis, ita in eo etiam suæ ecclesiæ placita sequitur Auctor, quando asserit, Christum pro certa tantam humani generis parte, non pro omnibus omnino hominibus, morti se tradidisse, atque poenas vicarias subisse. Ad finem denique libri Venerabilis Auctor summam momentorum, de passionibus Iesu in hac commutatione exhibitorum, cum lectoribus communicat, ut habeant, ex quo uno intuitu discant, in quo æquilibrium passionum & peccatorum conveniat. Optamus autem, ut venerabilis Auctor omnem, quem meretur, de hoc libro applaudum doctorum virorum ferat, in quo multa ingenii atque doctrinæ edidit specimina.

Anmerkungen von den Westphälischen Gerichten, auch
den vormaligen Landgerichten in Teutschland.

i. e.

*OBSERVATIONES DE IUDICIIS WESTFALICIS,
& pristinis provincialibus iudiciis.*

1751. 7 plagg. in 4.

Locum, quo liber formis publicis expressus est, ignoramus. Auctorem esse Ill. Consiliarium aulicum Wolfenbuttelanum, fama nuntiat. Liber diligentiam, accuratorem, & profundiorum notitiam rei iudiciariae mediæ ævi spirat. Decerpemus inde nonnihil. Ad iudicia pacis referenda sunt iudicia Westfalica, locum nata, quum magistratus ordinarius delinquentem haud poterat corrigere ac punire. Ad violationem pacis publicæ res haud una fuit relata, in primis animus immoriger, ubi civis ante iudicii exitum subterfugebat poenam, nec non bona moveri apta & immobilia. E communiione proscripti fuerunt delinquentes, pacis publicæ violatores. Proscriptio illa vocata fuit *Acht*. Pro potestate magistratus proscriptoris eiusque amplitudine patebat vis & potentia proscriptionis. Pacem provinciarum quondam constituerunt Reges ipsi, terras dum transierunt. Duces in comitiis provincialibus eam quoque passim statuerunt, qua pacis conservatores. Eorum citra dissensum in provinciis nemo iurisdictionem legitime valuit exercere. Duces eam in Comitibus exercebant, ac nonnunquam his partem eius tribuebant. Imperatores raro Ducibus partes exemerunt provinciarum, & in has iurisdictionem aliis assignarunt, *Placita allodii* a. 1196. fuerunt adhuc ad ius Ducatus relata; passim tamen ratione casuum definitorum penes Comites fuere, ex Ducum traditione, vel pacto alio. Sæpius ea ipsi Reges exercuerunt presentes. Iudicia proscriptoria, Ducatibus discerpis passim, abierunt in iudicia provincialia, quibus plerumque Imperator præfides præficebat, scilicet Comites, Landgravios, Burggravios, Episcopus

piscopos, ut pax provinciarum conservaretur. *Henrico Leone* Westfaliam deferente ac amittente, pax ibi provincialis concidit. Comites Westfalici ex eo tempore iudicia libera ex feudo ab Imperatore obtinuerunt, eisque indiderunt nomen *imperialis placitorum*, licet ea a iudiciis provincialibus haud discrepent. Hæc est, iudice Nostro, Westfalicorum iudiciorum liberorum, quorum quippe adfessores non poterant esse mancipia, origo. *Ducatus* ibi singulis fere Episcopis & Comitibus fuit a Rege indultus, indignante Coloniensi. Freigravii tamen seu adfessores & advocati, passim a Rege infeudati sunt iudiciaria potestate per Westfaliam, indigne id ferentibus provinciarum Dominis. Freigravii coeperunt ex eo sibi persuadere, suum quoque esse, iudicia promulgare in homines, extra Westfaliam incolentes. Ea potestate adfectata abusi, exciderunt tandem omni sua auctoritate, proceribus imperii Reges fatigantibus, ut hi, Reges, potestatem illorum imminuerent ac frangerent. Ex diplomatibus actisque publicis hæc ita illustravit Auctor, ut in luce clarissima emineant.

✻ ✻ ✻

INDEX AUTORUM, quorum Libri, aut Inventa, in hoc Volumine continentur:

I. Libri Theologici, & ad Historiam Eccle- siasticam spectantes.

A	nsaldus (<i>Cesi. Inoz.</i>) de forensi Iudaeorum buccina	222
A	salthaus (<i>Jac. Henr.</i>) Historia libelli Torgensis, P. V.	126
B	ernini (<i>Dom.</i>) Vita Card. d. Ios. Mariae Thomasi, ed. 3.	472
C	hryostomi a St. Iosepho (<i>Io.</i>) diff. de Canone sac. librorum &c. I. de Numero Canonum. III. de S. Athanasi ap- pellatione ad Iulium, P. &c.	438
F	onseca (<i>Ant.</i>) de Basilica S. Laurentii in Damaso libri III.	117
G	udii (<i>Gottl. Frid.</i>) dissertationum Exeget. theol. Triar.	175
I	anssen (<i>Petr.</i>) Tr. de Aequilibrio peccati &c.	536
M	Mamachi (<i>Fr. Tho. Mar.</i>) Origines & Antiquitates Christ. T. I.	529
M	ogile (<i>Pet.</i>) Orthodoxa Confessio Ecclesiae Or. per C. G. Hofmannum.	452
N	Neal (<i>Dan.</i>) Historia Puritanorum. Vol. IV.	388
N	orrelii (<i>Andr.</i>) Diatr. de Avibus, esu licitis &c.	496
O	oertelii (<i>Io. God.</i>) Theologia Aethiopum.	110
P	ecci (<i>Io. Ant.</i>) Historia Episcopatus urbis Senarum.	140
P	lati (<i>Hier.</i>) Tr. de Cardinalis dignitate & officio ex ed. Io. Andr. Tria. ed. 4.	279
P	ontoppidani (<i>Eria</i>) Annales Ecclesiae Danicae diplomatia. P. II.	426
P	Alia d. Restitute c. philol. enarrat. Jac. Castelli.	430
R	oellii (<i>Herm. Alex.</i>) Exegetis in Pf. LXXXIX.	11
S	iepii (<i>Io. Andr.</i>) Vindiciae de discipulis XII. Ephesinis in Ioh. baptisma baptizatis &c.	433
S	ormani (<i>Nic.</i>) Apologismorum Mediolanensium Vol. I.	181
S	truchtmeyeri (<i>Io. Cph.</i>) Theologia mythica. Libri V.	232
	Z r z	Wal-

I N D E X

Walchii (Chr. Guil. Fr.) <i>Historia Patriarcharum Judaeorum.</i>	465
Wernsdorfii (Gottl.) <i>Comm. de fide hist. librorum Maccabaicorum adu. Er. Froelichium.</i>	212
Winckleri (Io. Diet.) <i>Bibl. exeget. disquisitiones.</i> P. II. III.	312
a Windheim (Chr. Ern.) <i>Observationes th. hist. ad Benedicti XIV. P. M., ad Episcopum Augustanum ep. de sanctis eccl. Rom. &c.</i>	88

II. Libri Iuridici.

Anonymi <i>Observationum I. C. Rom. liber.</i>	484
<i>Observationes de Iudiciis Westfalici &c.</i>	543
Buderi (Chr. Gottl.) <i>Amoemitates I. Pub. S. I. R. Germanici.</i>	71
Markarti (Io. Guil.) <i>Interpretationum receptorum I. Civ. lectio- num libri II.</i>	1
Taylor (Io.) <i>Comm. ad L. decemviralem de inope debitore in partes dissectanda.</i>	49

III. Libri Medici & Pbyfici.

Anonymi <i>dissertatt. II. de Fibribus & de succo nervorum.</i>	408
<i>Somnium philos. de causis pluviae.</i>	459
Barbelini (Cam.) <i>diss. de Origine fermenti stomachici & glandularum tunicae villosae.</i>	263
Buffonis & Daubentonis <i>Historia naturalis c. descript. Myfii Regii. T. I. II. III.</i>	22
Columnæ (Fabi) <i>Phytobasanus per Ian. Plancum.</i>	97
Crivelli (Io.) <i>Elementa Pbyfices. Partes II. ed. 2.</i>	265
Edwardi (Ge.) <i>Historia nat. avium.</i>	367
Eustachii (Barth.) <i>Anatomicae originales tabulae per Cal. Petriolum.</i>	185
Fizes (Ant.) <i>Opera medica.</i>	487
Geoffroy (Steph. Franc.) <i>Tr. de Materia med. T. I. II. III.</i>	27
Guglienzi (Io. Paul.) & Seguiet (Io. Franc.) <i>Observatt. Cometæ a. 1744. & avarum eclipsum lunarium.</i>	324
Hannoni (Angeli) <i>dissertatt. chyrgicae.</i>	317
Meadii (Rich.) <i>diss. de pestiferæ Contagionis natura & remediis, italica per Io. Gentili.</i>	64
Petrioli	

A U T O R U M.

Petrioli (<i>Caet.</i>) <i>Adversaria Anatomica ad Explicationes Io. Mar. Lancisi, tabularum B. Eustachii.</i>	185
Quaglia (<i>Ger.</i>) <i>de Venae sectionis usu pro medicina faciendâ, diss.</i>	407
Spadæ (<i>Io. Iac.</i>) <i>Corporum lapidifactorum agri Veronenfis Catalogus. ed. 2.</i>	477
Vifouis (<i>Lud.</i>) <i>de Ufu Verberum in medicina, opus.</i>	411

IV. *Libri Mathematici.*

Capelli (<i>Can. Ang.</i>) <i>Compendium operationum geometricarum &c.</i>	324
Caraccioli (<i>Io. Bapt.</i>) <i>de lineis curvis liber.</i>	322
Heathcote (<i>R.</i>) <i>Historia Astronomiae.</i>	14

V. *Libri Historici, Geographici &c.*

Anonymi <i>dissertationes de Origine Francorum.</i>	284
Arnoldi (<i>Dan. Henr.</i>) <i>Regiomontanae Acad. histor. Part. II.</i>	524
Bonifacii (<i>Io.</i>) <i>Historia Tarvisinensis.</i>	289
Condamini Narratio <i>Itineris facti in interiora Americae meridionalis.</i>	516
Fischeri (<i>Erdm. Rud.</i>) <i>Vita Ern. Sal. Cypriani.</i>	269
Frey (<i>Io. Iac.</i>) <i>de Muntmannis.</i>	456
Genebrier <i>Vita Carausii, Imp. Magnae Brit.</i>	84
Hanthaleri (<i>Chryf.</i>) <i>Festi Campillenses. T. I.</i>	241
de Jordan (<i>Io. Cph.</i>) <i>de Originibus Slavicis. Tomi II.</i>	145
Lælii de Vulpe (<i>Io. Pet. Zanottii</i>) <i>Historia Academiae Clementinae Bononiensis. Vol. I. II.</i>	413
Loeber (<i>Gotth. Fridem.</i>) <i>de Burggraviis Orlamundanis.</i>	41
d' Oliveyra <i>Commentarii Lusitaniae. Tomi II.</i>	385
Roederi (<i>Io. Paul.</i>) <i>Comm. de Ortu & Progressu Civitatis Norimbergensis &c.</i>	123
de Weitphalen (<i>Ern. Ioa.</i>) <i>Monumenta inedita rerum Germanicarum &c. Tomus IV.</i>	193

I N D E X

VI. *Libri Miscellanei.*

Anonymi <i>Ambitus Artium humanorum per exercitia descriptus.</i>	139
<i>Antiquitates Romanorum explicatae in commentariis Comitum de B^o complexis.</i>	460
<i>de linguarum Artificio & doctrina.</i>	469
<i>Periculum de Educatione Nobilium. Partes II.</i>	511
Bergeri (Io. Guil.) <i>Elogarium Corsicum.</i>	52
Brigidæ (Ios. Aug.) <i>Resp. ad lib. de impendio pecuniae.</i>	420
Christii (Ioh. Fried.) <i>Villaticum.</i>	55
<i>pro Patrimonio Poetarum orationes III.</i>	127
Eckhardi (Chr. Henr.) <i>Introductio in rem diplomaticam, prae- germanicam &c.</i>	361
Facciolati (Iac.) <i>Orationes & alia ad dicendi artem pertinentia.</i>	68
Flori (L. Ann.) <i>Epitome rerum Romanarum c. not. Car. Andr. Dukeri. ed. 2.</i>	75
Formey (J. H. Sam.) <i>Elementa Philosophiae.</i>	121
Gelasti Mastigophori <i>Epistolae ad Clementem Binium.</i>	333
Gravii (Io.) <i>Opera miscellanea. Tomi II.</i>	37
Hirschii (Car. Chr.) <i>Librorum ab a. I. usque ad a. L. Sec. XVI. typis exscriptorum millenarius II.</i>	508
Juvenalis <i>Satyræ c. Transl. Angl. & annot.</i>	396
Lagomarsini (Hier.) <i>Orationes V.</i>	329
Maffei (March. Scip.) <i>Graecorum Siglae lapidariae.</i>	72
Martinii (Iac.) <i>Commentarius in monumenta notatu dignissima &c.</i>	357
Plutarchus <i>de liberorum Educatione ex ed. Iac. Fr. Heusingeri.</i>	481
Poetarum <i>rec. Germanorum Carmina lat. sél. ex rec. Io. Tob. Roenickii.</i>	502
Quirini (Aug.) <i>decas Epistolarum.</i>	178
Riccoboni (Lud.) <i>Cogitata de diversis Europae Theatris.</i>	417
Struvii (Erc. Gotth.) <i>Bibliotheca hist. sél. per Chr. Gottl. Buderum. ed. 4.</i>	372

ex

A U T O R U M.

ex Taylor (Io.) rec. Or. Demosthenis contra Midiam, & Lycurgi contra Leocratem.	78
Vegetii Institutionis militares.	189
Zanolini (Ant.) Lexicon Chaldaico Rabbinicum.	306

I N D E X
RERUM NOTABILIORUM.

A.	Agnētis velum an figmentum?
Abundantia in numis quid?	88
Academiae Bononiensis historia	413 sqq. viricel. 416.
Culmenſis natales, cui debeat?	525. Lynceorum hiſt. 98 sqq. Bibliothecarius 105. Pariſienſis reſores 427. Perſeverantium origo 306. Regiomontanæ hiſt. 524 sqq. Sollicitorum origo Tarviſii 305
Acaragantes qui?	155
Acht quid?	543
Actorum diſiſio in ordines	192
Adalberti reſ geſtæ & mors	245
Adamus, Monachus Cyſterciſis, laudatus	259
Adeodati, Ep., electio & controverſia	142
Aechmalotarcli qui?	468
Aegyptiorum ſcientia aſtronomica 16. religio 355. computandi annos ratio ib. ſq.	
Aethiopum nomina diverſa	110 ſq. dogmata præcipua ibid. ſqq.
Alamanni unde nomen?	151
Albertus I. quo anno Imp.? 262	
Albertus, I. Boruſſorum dux, litterarum promotior	525 ſq.
Albigenſium ſecta deleta	256
Ἀλέκτωρ quid ſignificet?	224 ſqq.
Alleluia quiſ cantionis eius introduxerit uſum?	121
ab Altmann (Car.) tentamen hiſt. de Leopoldo ill.	244
Amazonum ſtuvia unde nomen?	517 ſqq. exiſtentia 520. lapis 521
Anatolia num totius Pontificalis Rom. auctor?	472 ſq.
Anglia olim Galliae continua	24. in ea motus 389
Animalium origo	25
Anni Romani initium quotuplex? 168 ſq. annorum Olympiadicorum computatio quotuplex?	169
Anonymi conſideratio Cravinae Pyromidograph. ex Miſto	Z 2 3

I N D E X

- primum expressa* 38. *poema theotiscum recufum* 254
- Antonini (M.) *itinerarium unde nomen?* 171
- de Apocalypfitestimonium 447
- Apocryphi V. T. *pro canonicis non habiti, quando?* 440. 443
- Apollonii *codex arab. antiquifimus* 39
- de Apologis *præcepta* 132
- Apotheofeos *ratio unde petenda?* 237
- Aquinatis (Tho.) *mors* 261
- Arabum *scientiæ astron. studium* 18
- de Archicancellariis 365 sq.
- cum Aretino (Pet.) *Episc. controversa* 142 sq.
- sub Alcia *dedicare quid?* 354
- Astronomi *celeberrimi* 171 sq.
- Astronomiæ *origo* 15 sq. *ante diluuium incerta* 16. *cultura Alexandriæ* 18
- Athæc *quis?* 88
- Atomi *quid?* 266
- ap. Atticos *numerorum ratio* 74
- Aventini & Brunneri *sententiæ de Slavis diuersæ examinantur* 163
- Augusti *tutela quo referenda fit?* 88. *initium imperii quadruplex* 169 sq. *comparatio cum Christo* 239
- Aulæ *Turcicæ Constantinopolitanae descriptio* 41
- Avium *historia nat.* 367 sqq. *de esu licitis* 465 sqq.
- Austriacus *marchionatus quo tempore nondum fuerit hereditarius?* 248
- Austriæ *status miser* 257
- B.
- Babenbergici *duces & Marchiones vett. male ad ducum Bavarorum stirpem referuntur* 243 sq.
- Bacchi *sollennia* 350. *cognomen* 352
- Bagaudæ *unde nomen?* 84 sq.
- Baptulma (Ioh.) *quid?* 434 sq.
- Baptizare *in nomen I. C. quid?* 436
- Barbari *qui?* 154. 172
- Barnabas, Ap. *primus archiep. Mediolan.* 181 sq. *de eo testimonium* 182. *in Italiam quando venerit?* 183. *ei. ingressus in urbem Mediolani quando celebretur?* ibid. *ei. caput ubi afferretur?* 184
- de Basilica S. Laurentii 117 sqq. *quis eam restaurarit?* 121
- Benedictus XIV, P. M., *laudatus* 88 sq. *ei. in hæreticos verba* 90. *cura in eccl.* 92. *vehementia in doctores Luth.* 93. *quartum Sanctorum signum addit* ibid.
- Bergeri (Io. Guil.) *mors* 55
- Bilis *secretio quando fiat?* 495
- Bircherodii (Tho. Broderi) *taurus sacer* 206 sq. *annotat.*

RERUM NOTABILIORUM.

<i>tatt. in Aelmothi lib. de vita</i>	Canellariorum nomen unde?
<i>Et passione S. Canuti ibid.</i>	364 sq.
Bivalvia corpora quid? 480	Ante Canonisationem SSi.
Bohemi qui? 163 sq. eorum sa-	verba Pontif. 90. de ea va-
ta 166. hodiernorum origo	riae sententiae 94 sq.
172	Canonizandi ritus 88 sqq.
Bohemiae incolarum religio	Canon. Sacr. librorum 438 sqq.
172. ad pugnam eundi mo-	biblicus ab eccl. differt 441 sq.
dius &c. 173	Ebraeorum alius, alius Chri-
Boiohemia quid? 147	stianorum 446. numerus
Boiorum divisio 146 sq.	449 sqq.
Bonifacii (Io.) vita 289 sq.	Canonici libri a non canonicis
Breviarium rom. oculis Mona-	discernendi sunt 443. ap-
chorum subtractum 89	pellantur ecclesiastici 444.
Broderi (Enewald) Schleswig	eorum distinctio ibid.
<i>Holfsteinische Ritter-Chro-</i>	Cantandi mos quando continua-
<i>nicon 208</i>	tus? 120
Brun (Nic.) Chronicon 427	Capellanorum nomen unde?
de Buccina Iudaeorum forensi	365
222 sqq.	Carausii, Imp. Magn. Brit.,
Buffonis de methodo hist. nat.	vita, res gestae & fata
sententia 23	84 sqq.
Bulgari qui? 173	de Cardinalis dignitate & of-
Burdigalense itinerarium quan-	ficio 279 sqq.
do compilatum? 171 sq.	Carentius an Carausius? 87
C.	Caroli, Regis Angliae, mors
de Cabbala 309	389. II. mors 355
Cælicolæ qui? 466	Carolus Crassus usum annorum
Cælii (Frid.) numisma expo-	Christi in diplomatibus ma-
nitur 100. nomen, quo sal-	gis firmavit 366
so appellatur? 102. elogium	Cartelius (Ren.) Aristotelem
ibid. sq.	e scholis eliminat 21. ei. Sy-
Calderon (Petr.) laudatus 419	stema 267 sq.
Calor vitalis quid? 265	de Cataracta 320 sq. 493
Campilili monasterii nomen	Catechismi Russorum auctor
unde? 243. fundator ibid.	quis? 454 sq.
fundatio 252 sqq.	Ce.

I N D E X

- Cesenaꝝ episcopi quo *sec. florue-*
vint? 141
- Chaldaeorum scientia *estron.* 16
- Charvati qui? 155
- Christi & Davidis *convenientia* 13. *natales* 169. *dia-*
lectus quae fuerit? 229. *de*
ei. annorum usu 360. *passio*
senice repraesentata 417
passiones vic. 539 *sqq.* *status*
exinanit. quid? *ib. sq.* *sup-*
placium 542
- Christianorum nomina 532
sqq. *Symbolum* 533 *vexa-*
tiones 535
- Chylificationis ratio 263 *sqq.*
- Cignani (Car.) mors 416
- Cisterciensis ordo a quo in *Au-*
striam introductus? 247. *ei.*
monasterium *ibid.* *ei. viri*
cel. 252 *sqq.* *merita* & *fa-*
ta 256 *sqq.* *eum etiam fe-*
minae illustrant 258
- Clementinarum recognitionum
auctor quando vixerit? 183
- Codagapalæ corticis natura &
virtus 35 *sqq.*
- Cognati Ebraeis qui dicantur?
219 *sq.*
- de Cointii (Car.) *Annalibus eccl.*
iudicium 382 *sq.*
- Columnæ (Fabi) vita 98 *sqq.*
- Cometae a. 1744. & *duarum*
eclipticum lunarium observatt.
324 *sqq.*
- Comoediarum gallicarum *ae-*
tas 419
- Concilium, Tridentinum an
invocationem sanctorum iu-
beat? 94 *adv. Maxentium*
118 *Apollinarem* 119 *Va-*
lentiae in Gallia *ibid.* *Con-*
stantinopolitanum a quo in-
dictum? *ibid.* *Lateranense*
141 *sq.*
- Conclamationis ritus *ap. vet.*
343. 345. 349
- Confecratio & *dedicatio num*
differant? 354
- Contagionis pestiferæ natura
& *remedium* 64 *sqq.*
- Copernicus (Nic.) *Systema*
Philolaicum facit suum 19
- Coreyræ nomen unde? 178
- Coronati qui? 345. 347. 349
divi quatuor, unde nomen? *ib.*
- Corporum lapidifactorum *claf-*
ses 479 *sq.*
- Corfi qui? 53 *duplicis sunt ge-*
neris 54 *eorum virtutes* &
vitia 55
- Corficæ insulae *diviso* & *de-*
scriptio 53 *sq.*
- Crescentiæ, mulieris cuiusdam
Kaufbergensis, canonisatio
91 *sq.*
- Crivelli (Io.) mors 265
- Croatarum nomen unde? 155
- Cromwellii fata 389 *sqq.*
- Curia, nomen unde? 236
- Curionis (Coeli Sec.) *dialogi*
176 *sententia de paucitate*
salvandorum 177
- Cuschitæ qui? 110
Cypria-

RERUM NOTABILIORUM.

Cypriani (<i>Ern. Sal.</i>) <i>vita</i>	269	Doitsma (<i>Io.</i>) <i>laudatur</i>	231 sq.
Czechus <i>quo tempore in Bohemiam migraverit?</i>	150 sqq.	Doni (<i>Io. Bapt.</i>) <i>de praestantia musicae vet. liber</i>	100
D.			
Damnatos <i>non manere infernalem poenam qui affirmant?</i>	428	Dotalitium <i>quid & quomodo constituendum?</i>	363
S. Damasi <i>vita</i>	118 sqq.	Dramata <i>S. quae?</i>	418 sq.
Davidis & Christi <i>convenientia</i>	13	Dreyerus (<i>Io. Ca. Henr.</i>) <i>laudatus</i>	211 sq.
Deastrorum <i>septentrionalium cultus</i>	201	Druidæ <i>Augustoduni scholam aperuerunt</i>	85
de Debitore <i>inope in partes secando</i>	50 sqq.	de Druidibus <i>Galliae</i>	355
Dedicare <i>quid?</i>	354	Dukerus <i>quibus usus sit mss. & cod. in edendo Floro</i>	77
Dedicatio & consecratio <i>num differant?</i>	354	<i>adversus Dysenteriam medicina</i>	36
Dei <i>libertas</i>	333 sqq.	E.	
Demosthenis <i>cr. Midiam or. num fuerit habita?</i>	80 sq.	ad Ebraeos <i>ep. Pauli Θεοπνευσία dubia</i>	446
adv. <i>Dentium dolores medicina</i>	36	Ecclesiae <i>Danicæ annales</i>	426
Deserta <i>quae?</i>	7	Græcæ <i>cum Aethiopia similitudo</i>	112
in Diarrhoea <i>remedium</i>	37	Mediolanensis <i>origo apost. 181 sqq.</i>	
Diei <i>septimi celebratio ante Moysen</i>	237	Romanæ <i>de sanctis sententia</i>	88 sqq. & <i>invocatione sanctorum dissidia</i>
Digestorum <i>capita quaedam explicantur</i>	3. 5. 9	quorum <i>dissidia</i>	94 sq. 118
Diplomataria <i>diversa</i>	209 sqq.	<i>jubilaeum quo anno & a quo fuerit primum institutum?</i>	262
Diplomatatum <i>chronologia, scriptura &c.</i>	361 sqq.	Eclogæ <i>quae? 133 propter eas qui laudentur?</i>	134
de Discipulis <i>XII. Ephes. in Ioh. baptisma baptizatis</i>	433	Edi <i>rem ratam quid?</i>	5
Doctrina <i>moralis in eccl. rom. emendata</i>	89	Edimburgensis <i>societatis acta</i>	26
		Eghev quid <i>notet ap. Ebraeos?</i>	220
		de Elegia <i>praecepta</i>	135
		Aaaa	Elyfii

I N D E X

Elyfii <i>Origo</i>	232 sqq.	<i>de Fistula lachrymali</i>	317 sqq.
Epigrammatum <i>natura</i>	136	<i>Flori locus quidam vindicatus</i>	77
Episcopi <i>Mediolanenses primi</i>	182. 184	<i>Senensium hist.</i>	140 sqq.
Epistolæ <i>ad Episcop. Augustanum</i>	quæ auctoritas? 92 sq.	Epistolographi <i>quidam laudati</i>	515
Erici VIII, <i>Mendeved Regis,</i>	<i>mors</i>	428	
Ernesti <i>coniux</i> quæ? 245	<i>de ei. filii fabula</i>	ibid. cognomen	246
<i>mors</i>	ibid.		
<i>de Erysiplate</i>	490		
<i>de Europæ diversis theatris</i>	<i>hist. & crit.</i>	417 sqq.	
Europæorum <i>astronomiæ studium</i>	19 sq.		
Eustachii (<i>Barth.</i>) <i>vita</i>	186		
Exinanitio <i>C. quid?</i>	539		
F.			
Fabii (<i>Col.</i>) <i>vita</i>	58 sqq.		
Fabri (<i>Io.</i>) <i>elogium</i>	104		
Fabularum <i>paganitas accusata</i>	128 sqq.	<i>usus multiplex</i>	129
<i>poetarum sensus</i>	233		
<i>de Falkenstein (Io. H.) refellitur</i>	125 sq.		
Faviana <i>quid?</i>	250		
<i>de Febribus</i>	409 sqq.		
<i>Feminae an potuerint dedicare sub Africa?</i>	354		
<i>Fermenti sto machici origo</i>	253		
<i>Festorum dierum numerus imminutus</i>	89		
		<i>de Fratribus</i>	7 hist. 217
		<i>Friderici Imp. diploma recusum</i>	249
		<i>de catholico</i>	251 sq.
		<i>Suev. Dux. num fuerit princeps Noribergae?</i>	124 ll. singularis in astronomiam pro-pensio 19
		<i>lites exortae cum Gregorio X.</i>	300
		<i>excommunicatus ab eo</i>	ibid.
		<i>Froelichius (Eras.) refellitur</i>	212 sqq.
		<i>Funerarium ceremoniarum ap. Vett. ratio</i>	343 sqq.
		G.	
		<i>Galilæi Florent. fata</i>	20
		<i>Galilæi (Galil.) elogium</i>	103
		<i>Galli albi differentia a gallo gallinaceo</i>	228
		<i>de Gallis gallinaceis Iudaeorum Hieros. non alendis</i>	224
		<i>lex quos obligavit?</i>	231
		<i>Gallorum versificatio prae veterum lat. laudatur</i>	133
		<i>de antiqua forma Sagj adv. Deflandium</i>	358
			Gela-

RERUM NOTABILIORUM.

Gelasianum decretum de libris can. supposititium	214	Habessin unde nomen?	110 sq.
Gentiles an crediderint Deum unum & trinum?	234 sq.	contra Hæmorrhoides medi- cina	36
Genua unde superba dicatur?	462	Hamburgensis iuris codex an- tiquissimus recusus	209 sq.
Geoffroy (St. Franc.) vita & scripta	27 sqq.	de Hamburgensium maiatibus	195 sqq.
Gepidi unde?	159 sq.	Hellenistæ qui?	533
Germanicarum rerum monu- menta	193 sqq.	Henrici, Leopoldi fil. cogno- men 244 mors 245 ll. res ge- stæ & cognomen	249
Gezim qui?	111	sq. Superbus an Noriber- gam & Gredingam lege be- nefic. susceperit?	124 sq.
Glandularum tunicae villosæ origo	263 sqq.	Heruli unde? 156 eorum sedes ibid. fata	157 sqq.
Glorificationis formula Psalmo cuique annexa a quo?	121	Hessi (Hel. Eob.) Bucolicorum Idyllia recusa	509 sq.
Gomez (Ant. Henr.) opera in Lusitania legi interdicta	387	in Hieronymi Operum nov. ed. animadversiones crit. 360 sq. ei. testimonium de libro Lu- dith in can. bibl. non recepto	441. 445
Gothi unde? 152 eorum res ge- stæ	ibid. sq. 293 sq.	Hinderfalli a Muntmannis dis- serunt	459
Græcorum astronomia fabulosa 15 scientia astron. 16 sqq. astronomus princeps 17 phi- losofiam tradendi modus ta- xatur 21 Siglae lapidariæ explicatae 72 sqq. hymni quadræg.	179	Hispani quando theatrum in- staurarint?	418 sq.
Gratia ædificanda quid sit?	111	de Historiæ romanæ quibusdam scriptoribus iudicium	191
Gregorii X. P. M. de novo im- perii capite constituendo cura 260 lites cum Friderico II. 300		Homeritæ qui?	111
Grossenhayn unde nomen?	56	Humaniorum artium ambitus	130 sqq.
Gualterii (Nic.) stella	109 sq.	Hungari vocis Etymologia	162
Guiducci (Mar.) Florent. elo- gium	103	Hunorum fata 162 occupa- tio Tarvisi	296
H.		de Hutten (Ult.) libri ed. re- cusi	509
Haberi rem ratam quid?	5	Aaaa 2	de

I N D E X

- de Hymnis rite modulandis certam normam quis praescripserit?* 120 *de quadragesimalibus Graecorum ep.* 179
- I.
- I. P. i. e. *Ianus Plancus* 97 sq.
- Iacobus I. ordinis Cisterc. nomen dedit* 261
- S. Iacobi templum qua occasione Venetus exstructum?* 292 sq.
- Iani nomen unde?* 236
- Ichnographia* 23
- Idæi qui?* 227
- Idyllhorum natura* 133 sq.
- Ieslæi qui?* 533 sq.
- Ignis effectus in peste* 67
- Imperator Christianus I.* 292
- Indictionum dipl. species* 366
- Inflammationis curatio* 488 sq.
- Interpretandi regulæ* 138 sq.
- Intronati qui?* 417
- Invocationem SS. quis iubeat?* 94
- Iobi cognitio fiderum* 16
- Iohannis baptisma quid est unde nomen?* 434 *ei. et Apostolorum ministerii differentia* 435 sq.
- Iohannes de Wardo, Mon. Dun., primus ex ordine Cisterc. magister theologiae Paris. reuocatus* 261 sq.
- de Iordan (Io. Chph.) obitus* 175
- Isidori (Merc.) epistolæ confectæ* 120
- Isis quis? 235 ei. signa* 355
- Itali reprehenduntur* 134. 330
- rem comicam quando illustrarint?* 417 *passionem Christi repræsentarunt ibid. eorum cantores præcipui* 418 *res comicae hodie ibid. sq.*
- Itinerarium rom. triplex* 171
- Iudæorum cubitus sacer* 39
- cum Aethiopibus convenientia* 113 *huccinatores* 223
- sententia de gallis gallinar. Hieros. non alendis examinata* 224 *nomen* 227 *ius vitæ ac necis patiente Christo* 228 sq. *divisio* 467
- Iudith liber an in canonem bibl. collocatus?* 441 *non est canonicus* 445 sq.
- Iuliana Monial. Cisterc. festum corporis Christi celebrandum insituit* 260
- Iupiter summus quis?* 359 sq.
- Iuris civ. præstantia* 1 sq. *rom. obs. quaedam* 484 sqq.
- Ius Hollicum quid?* 198 *vitæ ac necis patiente Christo qui habuerint?* 228 sq.
- Iussieu laudatus* 28 sq.
- Iustelli (Chph.) Codex canonum eccl. Afric.* 440
- Iutiches Lowbuch quid?* 208 sq.
- Iuvenalis loca quaedam illustrantur* 399 sqq.
- K. de

RERUM NOTABILIORUM.

K.		<i>biles & immobiles reprehenditur</i>	7
de Kirchberg, Burggravius, quis?	42	Libitinarum quis? 345. 349 sq. cur is corona laureata data sit?	350
a Kirchberg (Ern.) Chronicon Mecklenburgicum	203	Libri novi num sint condendi?	106 sq. eorum castigatio & censura num licita & quomodo instituenda? 337 ab a
Keplerus (Io.) Tychonis de Brahe catalogum stellarum auxit 20 laudatur	21	L. L. sec. XVI. typis exscriptorum millenarius 11. 508	de Liene sano hominis 494 sq.
L.		Lilienfeld quid?	243
Lampius (Io.) taxatur	176	Limigantes qui?	153. 161
Langobardorum origo	160	Linearum curvarum natura	322 distinctio ibid. 199.
nomen unde? ibid. regni finis	294 sq.	Lingua chaldaica num ab ebraea distincta? 310 in gallica quis sit ordo? 137 sq. latina an ex grammaticorum libris sit comparanda? 69 commendatur 330 Slavonica	174
Lapidum fissurae unde?	24	de Linguarum artificio & doctrina	469 sqq.
Latomi (Bernh.) Genealogicon Chronicon Megapolitanum recusum 202 sq. hist. Episcopiae Megapolensis	203	de Lipsiae urbis nomine	58
Laureati homines qui?	345	de Lubecensium praestationibus martinilibus	195 sqq.
S. Laurentii Basilica	117 sqq.	Ludewig (Io. Pet.) taxatur	125 sq.
Lauretanae aedis fabella inter credenda refertur	90	Ludovicus Severus, Boicae dux, condit monasterium	260
Lech, Bohem. dux, occisus	166	Lugdunum gallorum, urbs descripta	462
Lechi in Bohemiam emigratio quando? 150 sqq. 173 in Poloniam	174	Lusitanorum hist. 385 sqq. sancti Cardinales, Praelati &c.	387
Leibnitiana principia	266 sqq.	Aaaa 3	Luthe-
Leopoldorum merita	244 sqq.		
Leopoldus VII. fundator monasterii Campulienfis	243		
ei. parentes 244 litterae fundationis 253 sq. mors 255			
Lexicon chaldaico Rabbincum	306		
Leyferi distinctio inter res mo-			

I N D E X

- Lytherus laudatur** 58 sq. 62
appellatur Severi afflicta 93
reus definitionem liberi ar-
bitrii Ph. Mel. 125
Lycurgi vita 79 *cognomen ib.*
de eo testimonium *ibid.*
Lygii qui? 165
Lyncorum Acad. historia 98
sqq. symbolum 98 *anulus*
aureus 102 sq. *academici*
celibres *ibid. sqq. Bibliothe-*
carius 105
 M.
Maccabæorum librorum fides
hist. 212 *auctoritas* 441
Maffcius (March.) notatur
 339 sqq. *ei. epistolæ editas*
Et al. 341 sq. *ei. errores*
notantur 345 sqq. *castiga-*
tur 354 *plagii accusatur*
 357 (*Scipio*) *de impendio*
pecunias 425
Maimonidis (Abr.) Apologus
abr. conversus 311
Manegoldi Ep. Passav. literas
recusæ 254
Manus ponere in mari Et dex-
tram in fluminibus quid? 13
Marannon quid? 517
Marca Tarvisina 291 *ibi ter-*
rae motus 297
Marcomanni qui Et unde se-
ditii? 149 *eorum fata* 150
Marienstern monasterium a
quo? 260
Marobodu Regis mors 150
Marobodus quid? 152
Markartus (Io. Guil.) lau-
datur 2 *explicat sententiam*
Vip. de serv. corr. 4. 5 *re-*
solvit Caiacium, Bertrandum
Et al. 6 sqq.
Martinierii dictionarium lau-
datur 512
Martinius (Iac.) auctor libri:
explication de div. Mon.
figu. Et c. 340 *ei. cum Massco*
pugna 345
Martius Pol. quis? 261
Marsili L. F. vita 414 sqq.
Martyr hist. 353
Martyr Et sanctus unum idem-
que 95
Matii dictionarium laudatur
 512
Mauri qui? 211
San - Maurinorum conversio
 178 sq.
Mazier (P.) ob elateris ex-
plicationem præmium acad.
Parisi. obtinet 267
de Mecklenburgensium in-
signibus principalibus diff.
 197 sqq.
de Medicamentis exsiccantibus
Et causticis 321 sq.
Mediolanensis ecclesie Ar-
chiepiscopatum quis primus
condiderit? 181 *Præses*
primus *ibid. origo* 183 sqq.
Meinteli (Io. Ge.) diss. exa-
minatur 501 sq.
 Me-

RERUM NOTABILIORUM.

Melanchthonis (<i>Phil.</i>) definitio lib. arbitrii reiecta a quibus? 126 sq.	Nama Sebefia unde nomen? 358
Menapiae variae 87	Narrationis virtutes 132
Menes v. <i>Minos</i> .	Nathanael, a patriae suae contentu vindicatur 177 sq.
Mensium ap. Romanos nomina 168	Neoburgensis monasterii originis 247 sq.
Mercatoris (<i>Isidori</i>) epistolae confictae 120	Nephthar unde nomen? 221
Messinorum restauratio 352	Nerium Indicum al. Codagapala quid? 35
Microscopii nomen a quo inventum? 104	de Nervorum succo 410 sq.
Minerva unde nomen? 238	Neniae sacerdotes qui? 345.
Minifamia unde nomen? 88	347 cultus quando? 349
Minos idem ac Menes 238	Neutonianae philosophiae principia multis adversa 21 sq.
Mithrae dei sacra 356 sq.	attractio unde? 267
Mogilas (<i>Pet.</i>) auctor Catech. Rufforum 454	de Nobilium educatione 511
Monachi Weingartenfis locus corruptus restituitur 124 sq.	Nonconformistarum hist. 388 sqq. calamitates 394 sq.
Monades Leibnitii quae? 266	Norberti (<i>P.</i>) liber contra Lualitas 91 fata ibid.
Monogrammatum divisio 364	Noribergae civitatis ortus & progressus 123 sqq.
Montes unde? 24 eorum figurarum unde? ibid.	Numerorum notas ap. antiquos 74
Moravi qui? 164	Numinum Septentr. cultus 201
Mors sp. & temp. quid? 538	O.
Mundeburdium quotuplex? 457 sq.	de Odis praecepta 134 sq.
circa Mundi conversionem errores notantur 236	de Oedematis curatione 490
Muntmanni qui? 458 eorum nomina diversa ibid. a quibus differant? 459	Olai VI. mors 428 sq.
Mysteria V. T. publica in scena recitata 417	Olei vis & utilitas in peste 65 sqq.
N.	Olympiadicorum annorum computatio quotuplex? 169
Nagasty quis? 111	Operae origo 418
	Orato-

I N D E X

Oratores funebres, panegyrici Et facti quidam laudantur 514 sq.	occulae an cum Newtonis grav. conveniant? 22
Ordaliorum liber recusus 210	in Peripnevmonia remedium 34 sq.
Ordo rerum naturalis duplex 137 l. C. quo anno funda- tus 387 facer militaris ibid.	Perseverantium academia ere- cta 306
Orgia quae? 350	Persuadere Et persuaderi quid? 3 sqq.
de Orlamundanis Burggraavis commentatio 41 sqq.	de Pestis natura Et remediis 64 sqq.
Ortilo primus Compilius inco- la 243 et scripta evulgata 262	Petri cultus per octiduum 90
Osi unde? 148	in urbem Romanam tutela 91
Ofiridis signa 355	corpus ubi reconditum? 120
de Ostrogothis 159	facellum ad Noribergam exstructum a quo? 126 pri- mus Romae Ep. 291 de- narius 427
P. Parallelepipedum quae? 26	Peutingeri tabula cui sit ad- scribenda? 171
de Partium solidarum conspectu 494	Pfaffius (Io. And.) qua occa- sione conscripserit diss. de cog- nit. circa pueritiam &c. 91
Patriarcha quis? 468	de Phaedro testimonium 132
Patriarcharum Iudaeor. hist. 465 sqq. nomen unde? 467	Philippus Arabs, primus Chri- stianus Imp. 292
Pauli corpus ubi reconditum? 120	Philolaus Pyth. Systema Cop- iam asseruit 17
Paullus (Car.) primus in Ger- mania comicorum magister 419	Philosophia Graecorum, Ro- manorum Et Cartesianae, re- prehenditur 21 Newtoniana laudatur ibid. sq.
inter Paullum V. P. Et rempl. Venetorum controversiae mo- tae 305 sq.	Phlegmo quid? 489 sq.
Peccati definitio 536 demeri- tum quid? 537 poenae quo- tuplices? ibid. aequilibrium quid? ib. sqq.	Pindari odae difficiles cur? 135
Peripateticæ scholæ qualitates	Planetarum origo 24 sq. theo- ria Kepleriana 267 Pla-

RERUM NOTABILIORUM.

Platonis studium astronomicum	17	Phaedo explicatur de aeternitate	237	in Plethoricis sanandis remedium	34	in Pleuritide remedium	34	Plutarchus vitarum Oratorum auctor? 81 ei. li. de educat. loci quidam ill.	482	Pluviae causae	459	Poenae quotuplices? 537 damnatorum aeternae	538	Poeseos antiquitas	503	Poetarum patrimonium unde nomen? 128 lyrici div. laudantur 135 eorum translatio in alias linguas quomodo instituta? 139 de graecis & romanis	504	Poggii li. de Hypocritis exstat	180	Pollinctores qui & cur sic appellentur?	345-349	Polygala al. Seneca	33	Pontifex M. num in negotio Canonisationis falli queat? 90. 95 sq. in eo eligendo circumspectio & prudentia 283 a quibus eligatur & confirmetur?	294	Pontificum verba ante Canonisationem 90 ex quibus & a quibus ecclesi? 281 sq. electionis ritus	282	Porta (Io. Bapt.) elogium	103	Possessores civitatis qui?	8	Præparata quomodo instituta?	26	Praga bod. olim Marobudus	152	Psalmorum cantio in eccl. a quo instituta?	120	Psalterium iuxta ed. Ro. & Gall. ex Mss. ed.	475	Pylas cuius cognomen?	352	Ptolemæi (Cleidii) magna constructio 18 sq. Geographiae laudatur utilitas	170	Puritanorum historia	388	Pyramidographia	37	Pythagoræ schola 17 Symbolum quid?	227	Q.	Quadi qui?	149	Quirinus (Ang.) epistoliarum auctor	178	R.	Rabbinorum commentarii	309	Recchi commentatores	104	Religionis chr. origo & prop.	534	Rem ratam haberi & edi quid? 5		Restaurii grammaticae ed. accuratissima	512	S. Restitutæ acta	430	Roma quo tempore condita 167 sq. ei. status & monumenta	462	Romanæ reip. orig. & fata? 291		Romanorum studium astron.	18	ap. eos ceremoniarum sanctorum ratio	343	Rudolphi Habsb. dies electionis num certo constitui possit? 261		Rugi qui? 158 eorum sedes ib. sq.		Rusorum Catechismi auctor	454	Rzip mons 152 qui locus sic appellatur bodie?	156	S.	Sabæi qui?	111	Sacerdotes coronati in Asia diversè a Romanis	347	Sagi forma antiq. Gallorum	358	Sakii qui?	287	Sancti definitio incerta	94	Sancti, eccl. Ro. 88 sq. num mediatores an deprecatores? 94 quales invocet eccl. Ro. 95 eorum signa	ibid. sq.	Sarmatæ qui? 154 eorum varia nomina	ibid. sq.	Sbbb	Sa-
-------------------------------	----	----------------------------------	-----	----------------------------------	----	------------------------	----	--	-----	----------------	-----	---	-----	--------------------	-----	--	-----	---------------------------------	-----	---	---------	---------------------	----	---	-----	--	-----	---------------------------	-----	----------------------------	---	------------------------------	----	---------------------------	-----	--	-----	--	-----	-----------------------	-----	---	-----	----------------------	-----	-----------------	----	------------------------------------	-----	----	------------	-----	-------------------------------------	-----	----	------------------------	-----	----------------------	-----	-------------------------------	-----	--------------------------------	--	---	-----	-------------------	-----	---	-----	--------------------------------	--	---------------------------	----	--------------------------------------	-----	---	--	-----------------------------------	--	---------------------------	-----	---	-----	----	------------	-----	---	-----	----------------------------	-----	------------	-----	--------------------------	----	---	-----------	-------------------------------------	-----------	------	-----

I N D E X

Satyra quid?	135	XVIII, 5.6	540
Scantia quid complectatur?	160	XXII	540 sq.
Schola, Alexandrinae auctor	17	XXVIII, 4	537
Ionica ibid. 28 Italica	17. 21	L, 16-20	314
peripatetica	22	LIV, 12	423
Schwabenberg, mons Suevorum,		LXIX	540
sunde nomen?	124	LXXI, 14	423
de Scirho	490 sq.	LXXXIV, 8	314
Scotense monasterium a quo fundatum?	249	LXXXVIII	540
S. Scripturæ lectio non vetita		LXXXIX	11 sqq.
112 loci illustrati aut explicati		CX, 3	315
Genef. XLIX, 11	312 sq.	CXI, 2	314
Exod. XX, 15	423	CXIX, 122	540
XXII, 25	422	CXLIV, 13	314
XXIII, 13	129	Prov. I, 20. 21	230
XXVIII, 4	498	Cant. I, 3	314
XXIX, 22	ibid.	Jef. XXXVIII, 14	540
Lev. VIII, 25	ibid.	XL, 1-11. 22	315. 500
XI, 20-23.	496	XLV, 19	313
10. 41-43	497 sq.	LVI, 6. 7	315
XXV, 35, 36	422 sq.	LXI	508
Num. X, 2 sqq.	222	LXVI, 22-24	313. 16
XIII, 33	500	Jer. XXVI, 8 sqq.	229
XXV, 4	542	Ezech, XVIII, 10	423
Deut. XII, 3	129	Ban. V, 25	537
XIV, 39	497	Hof. II, 16. 17	129
XV, 6	422	Amos III, 12	498
XXIII, 19	ibid.	VIII, 4	423
Jof. XV, 58	221	Zachar. VI, 1-8	315
Jud. XV, 8	ibid.	VII, 10	423
1 Sam. IX, 24	498	XIII, 2	129
2 Sam. VII	11. 13	Tob. I, 25	423
XX, 20	502	Sirac. L, 16	232
1 Par. XVII	18	1 Macc. I, 1-10. 54-59.	215
2 Par. VII, 13	500	III, 54	232
XXII, 9	13	IV, 13. 28	217. 32
Efdr. V, 7. 11	423	V, 3	217 sq.
Neh. II, 5	ibid.	VI, 1. 16. 20	214. 16
Job. XXXVIII, 31. 32	16	32	232
XXXIX, 20	500. 2	VII, 1. 45	215. 32
Pfal. II, 2	229	VIII, 1 sqq. 20. 31	218
XIV, 5	423	7. 8	216
XVI, 10	239. 540	IX, 13	219. 32
		X, 1	219
		1 Macc.	2 Macc.

RERUM NOTABILIORUM

1 Macc. XI, 32-37-44-51-70.	219	Ad. III, 21	538
XII, 20-23	215, 19	IV, 14-16	482
XIII, 20-24-43	213, 20	XIV, 16	314
XIV, 27-45	215, 21	XIX, 1-7	433 fgg.
XV, 16 fgg. 39	221	Rom. I, 17	314
2 Macc. I, 11. 13-36	216, 21	II, 5-7. 25. 26	539-40
III	217	III, 8	424
V, 5	ibid.	VIII, 32	540
VIII, 20	ibid.	X, 10	240
IX, 2	216 fq.	1 Cor. IX, 26	314
X, 3	215, 17	XV, 5 ^v . 52	223
XI, 22-26. 27	215, 17	2 Cor. VII, 10	537
XIII, 1	214-15	Gal. III, 19	273
XIV, 4	215	Eph. V, 32	483
XV, 32. 33. 37	218	Phil. II, 7-8	539 fq.
Math. II, 1. 2	313	1 Thess. IV, 16	223
III, 2. 11.	316. 434	V, 2	ibid.
V, 17. 42-43.	421. 23	1 Tim. II, 8	82
VII, 13	538	1 Petr. III, 18	235 fq.
IX, 17	82	2 Petr. III, 10	223
XI, 41. 42	223	1 Joh. III, 4	536
XVIII, 6	316	Ebr. I, 5	13
XIX, 28	224	V, 7	541
XXIV, 31	227	VII, 22	540
XXV, 27	423	Apoc. II, 1-4	513
30. 31. 33	223 fq.	V, 9. 10	313 fq.
XXVI, 5. 34-35.	224. 28	VIII, IX	224
42	541	Scythae unde nomen?	158
Marc. II, 22	82	Scythae qui?	154. 172
IX, 49-50	316	Secare Gellii quid?	50 fgg.
XIV, 30. 72	224. 27	Seneca radix quid? 33 ei. vir-	ib. fgg.
Euc. IV, 18. 19	308	sus	
V, 36	82	Senensium episcoporum hist.	140
VI, 27. 34	422 fq.	de Sepulcris sub Aescia	353
XII, 4-5	482	Servi iure dedicandi sub Aescia	
XIII, 1-5. 6-9	315	defitui	354
XVI	538	Severinus (M. A.) laudatus	106
XVII, 20. 21	316	Sielus sanctuarii unde nomen?	38
XIX, 13	423	Sigillorum dipl. regulae	364
Joh. I, 47	177	Siena laudata	462
II, 4. 14	314. 423	Slavorum origines 145 fgg. mo-	
III, 6	175	men unde? 154 fq. mores	155
XIII, 15	176	nomina 161 fgg. religio	172
XIX, 28	542	sq. posterius ubi?	174
		E b b b 2	Siei-

INDEX RERUM NOTABILIORUM

Steidani (Io.) <i>versio comm. Pb.</i>	<i>de Tumoribus</i>	438 sqq.
<i>Cominaci laudata</i>	Tychonis (<i>de Brabe</i>) <i>Systema</i>	19
Sollicitorum <i>acad. Tarvisi</i>	<i>catalogus stellarum</i>	ibid. sq.
Sorabi <i>unde nomen?</i>	Typographica <i>ars quo a. in Italia</i>	304
Spori <i>qui?</i>	<i>introducenda?</i>	304
Strelluti (Franc.) <i>elogium</i>	V.	
Sternutantibus <i>bene precandi</i>	Vaccæ <i>marinae descriptio</i>	522
<i>mos uade?</i>	Valentis <i>imp. mors</i>	153
Suevorum <i>nomen unde?</i>	Valerii (Lucæ) <i>Ro. elogium</i>	103
Suppuratio <i>ubi fiat?</i>	Vallasius (Dom.) <i>taxatus</i>	342
Sufelicii <i>descriptio</i>	<i>plagii accusatus</i>	357
Sufi <i>qui?</i>	Venezianis <i>usûs</i>	407 sq.
Synodi VI. <i>romanae a.</i>	Venedorum <i>duplex genus</i>	153
<i>de Syllabis quædam</i>	<i>nomen unde?</i>	154
T.	Veneriarum <i>origo</i>	292 sq.
Talmudis <i>lectio utilis</i>	Verberum <i>usûs in medicina</i>	411 sqq.
Targumim <i>quid?</i>	Vicecancelliariorum <i>nomen quando</i>	365 sq.
Tartari <i>origo</i>	<i>ortum?</i>	160.
Tarvisinorum <i>bisf.</i>	Vindobona <i>hodierna quæ?</i>	250
Taurolatria	Virium <i>æstimatio</i>	267 sqq.
Telchines <i>unde nomen?</i>	Univalvia <i>corpora quæ?</i>	479
Telescopii <i>usûs inventus</i>	Urbani VIII, P. M., <i>medicus</i>	ibid.
<i>nomen a quo inventum?</i>	106 <i>familiaris</i>	ibid.
Telluris <i>theoria</i>	Vsura <i>an licita nec ne?</i>	421 sqq.
Terrentii (Io.) <i>elogium</i>	W.	
Theologia <i>Mythica</i>	Waldemari III. <i>mors</i>	428
Therapeutæ <i>qui?</i>	Warini <i>qui?</i>	165
Themopylæ <i>unde?</i>	Winricus (<i>a Kaiprod.</i>) <i>primus de</i>	
Thomæii (D. I. M.) <i>Card.</i>	<i>litteris in Borussia introdu-</i>	
<i>vita</i>	<i>cendis cogitavit</i>	525
Torgensis <i>lib. bisf.</i>	Winuli <i>qui?</i>	160
Torquatus (T.) <i>princeps episcopi ap.</i>	de Wymar, <i>Comites, qui?</i>	48
<i>italos carminis</i>	Z.	
Trolli (Nic.) <i>Anti Roxolania</i>	Zabarella <i>quis fuerit?</i>	88
<i>examinatur</i>	Zanottius (Io. Petr.) <i>auctor bisf.</i>	
Tubarum <i>usûs quis?</i>	<i>Acad. Clement. Bonon.</i>	414
<i>in funere</i>		
Tubulata <i>corpora quæ?</i>		
<i>adversus Tumores corporis me-</i>		
<i>dicina</i>		

